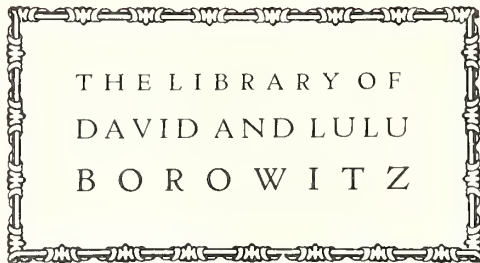

G. K. 346

Liber rarissimus, de quo observationes A
T. IV. p. 21 seq. Mich. Lichtenhals Theologischer
Bibliothek T. II. p. 988
vare et curieux

235

Conf. Michachis Pelli de operatione Daemonum Dialogus Gr. &
Cum notis Gilberti Gaulmini, Ed. Hasenmulleri, Kiloni in XII apud
J. Seb. Richelium A. 1688

Servatii Gallici Dissert. de Sibyllis earumque Oraculis. Cum
figuris An. Amstelred. apud Henr. J. Vid. Theod. Boom 1688

Tractatus posthumus
 JAN IACOB I BOISSARDI
 VESVNTINI
 De
 DIVINATIONE & MAGICIS
 PRÆSTIGIIS,
 Quarum Veritas ac Vanitas solidè exponitur
 per Descriptionem
 DEORUM FATIDICORUM
 qui olim Responda dederunt;
 eorundemque
 PROPHETARUM, SACERDOTUM, PHOEBADUM,
 SIBYLLARUM & DIVINORUM,
 qui p̄iſcis Temporibus celebres
 Oraculis exſtiterunt:
 Adjunctis ſimul omnium Effigiibus, ab ipſo Autore è Gemmis,
 Marmoribus, Tabulis, antiquis ad vivum delineatis; jam
 modo elegantè aeri inciſis per JOH. THEODOR. DE BRY
 civem Oppenheimenſem, in cujus Icono-Bibliopolio proſtat.
 C PVS Theologis, Hiſtoricis, Poëtis, Politicis, Philoſophis,
 Antiquariis, tam jucundum, quàm utile, imò vero
 neceſſarium: Cum Indice.
 OPPENHEIMII Typis HIERONYMI GALLERI.

FAMA VIRTVTIS
 STIMVLVS.

PRÆMIVM VIR
 TVTIS HONVS

Digitized by the Internet Archive
in 2016

VIRTUTI

ILLVSTRISSIMORVM PRINCIPVM
 IOANNIS. FRIDERICI CASIMIRI.
 ET IOANNIS CASIMIRI COMITVM
 PALATINORVM AD RHENVM DVCVM
 BOIARIAE COMITVM IN VELDENS
 ET SPONHEIM
 QVORVM IVBAR EXSVRGENS
 GERMANIAE GLORIAM ILLVSTRABIT
 FOVEBIT AMPLIFICABIT
 SACRVM.

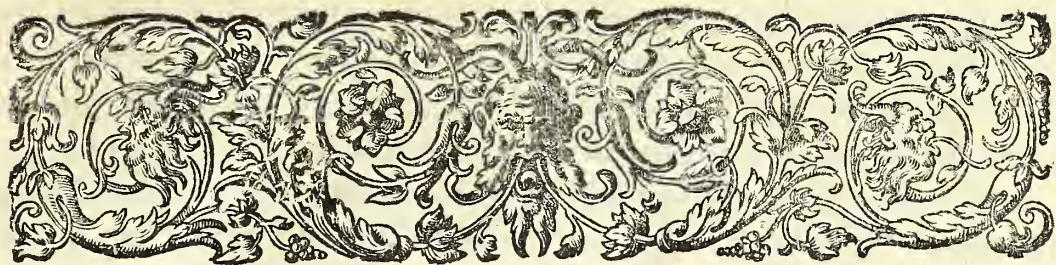
*mum induximus, finem optatum sint consequutura, & plerumque usu venit etiam
 piis doctis que, ut, ubi jam opus aliquod præclarum ad umbilicum, quod ajunt, per-
 duxisse videntur, irreat tacito pede & immatura quidem sæpenumero mors, quæ
 colophonem addere non permittit; facit hoc etiam ad augendum vitæ hujus acerbi-
 tatem. Postremum verò istud si quisquam alius, certè Doctissimus juxta ac Clarif-
 simus Vir piæ memoriæ, JANUS JACOBUS BOISARDUS antiquitatum
 indagator solertissimus inprimis expertus est. Absolvit is quidem opus hoc
 eximium, sed Vestris Celsitudinibus, quod in votis habebat, offerre non est ipsi da-
 tum: præmaturus enim tanti Viri obitus posthumi nomen libro dedit. Cæterum quia
 non solum communis sensus nos naturæque lex docent, sed sacra etiam volumina,
 pactioem hominis non esse abrogandam, satis autem constat, non modo ex præfatio-
 ne hic apposita, Auctorem opus hoc Vestris Celsitudinibus dicasse consecrasseque;
 Verùm etiam id jam pridem Serenissimo Celsitudinum Vestrarum Parenti (cujus
 memoria est in benedictione) pollicitum, prout apparet ex præfatione primæ partis
 Topographiæ urbis Romæ, ubi hæc Auctoris verba habentur: Si DEUS mihi
 dies vitæ longioris proroget, absolvam tractatum, qui jam ferè ad fi-
 nem perductus est: in quo statuas Deorum antiquorum propono cum
 singulorum elogiis, quibus est adjuncta amplissima omnium Genealo-
 gia, imagines Sacerdotum & Sacrificorum, habitusq; virorum & mulie-
 rum: quæ omnia, EX TABULIS ET MARMORIBUS ANTIQVIS excepi:
 Et opus absolutum Tuæ Celsitudini consecrabo. Neq; verò existiman-
 dum est BOISARDUM hic palinodiam cecinisse, dum opus hoc, quod Illustrissimo
 Patri Vestro promiserat, postea sub Vestrarum Celsitudinum nomine emittere vo-
 luit. Si enim non temerè veteribus excidit, quod nunc vulgi ore teritur prover-
 bium; Amicus fidus est alter ego. Quid dicemus de filiis piis, de quibus Sirach
 in Ecclesiastico testatur, quod eorum patre defuncto, est tamen quasi non esset mor-
 tuus, nam similes post se reliquit? certè major amicitia sive amor non est inter ho-
 mines quàm piorum patrum in filios & contra, hinc fit, ut quod Vestris dicatur Cel-
 situdinibus, id ipsum Serenissimo Patri Vestro, hoc verò præcipuè tempore, cum is na-
 turæ legibus satisfacit, Vosque paternorum omnium bonorum legitimos reliquit hæ-
 res, dicatum meritò censeri debeat. Quæ, cum ita sint, supremam BOISARDI
 voluntatem ac singulare votum violare nefas esse putavi. Accipite igitur,
 Principes Illustrissimi posthumum opus hilari fronte, non secus ac si BOISARDUS
 ipse exhibuisset. Sic DEUS ter Maximus Vos cum tota Illustrissimorum Princi-
 pum Palatinorum Rheni progenie servet ab omni malo, omniaque Vestra studia
 benedictione prosequatur ad gloriæ nominis sui propagationem, Ecclesiæ suæ conser-
 vationem, corporumque ac animarum Vestrarum salutem.*

Celsitudinum Vestrarum

Humilimus cliens

JOHANNES-THEODORUS de BRY
 Argentinenfis, civisq; Oppenheimensis,

ILLV-

ILLVSTRISSIMIS PRINCIPIBVS

JOHANNI,
FRIDERICO CASIMIRO &
JOHANNI CASIMIRO:

COMITIBVS PALATINIS AD RHENVM,
DUCIBUS BOIARIÆ, COMITIBUS IN VELDENS
ET SPONHEIM.

JANUS JACOBUS BOISSARDUS Vesuntinus.

N I H I L est in hac vita tam sanctum, tam integrum, tam perfectum, quod successu temporis non contaminetur & corrumpatur, depravatis hominum sensibus & judicio. Et hoc maximè contingit in iis, quæ ad religionem, & cultum divinum pertinent, in quo cœcutiunt, & caligant omnes ferè homines, nisi peculiari beneficio cœlitùs regantur, & instituantur à Deo Patre luminum. Nulla res est, ad quam se magis attentum reddat Satan, quàm ut verbum Dei (ad quod omnis religio referri debet) à propria significatione per transversas & erroneas interpretationes detorqueat, ut à vera via, superstitionum abutibus & devotionum nefariis ritibus homines abducatur à Deo, & Salvatore Christo, sibiq; addicat, & ad sui adorationem pelliciat. Doctrinam de nostra salute, traditam à Prophetis, confirmarunt Apostoli, Spiritu sancto afflati, Doctoresque, & sancti Martyres, tam prædicatione Evangelii, quàm miraculis, eamq; signarunt effusione sui sanguinis: nihil omittentes intentatum, quò salutaris illa institutio per manus tradita stabiliretur inter Electos, rejectis illis superstitionis ritibus, quibus universus terrarum orbis usque ad insaniam dementabatur; procurante id malo Dæmone, qui statim à principio primum hominem mendacio decepit, & à Dei obedientia avertit; ejusdemq; posteros miraculorum præstigiis ad se allexit, relicto vero & uno Deo rerum omnium conditore & conservatore. Hæc depravatio cœpit in ipso C A I N O, progressumq; & incrementum maximum adeptæ est in ejus posteris, qui paulatim

EPISTOLA DEDICATORIA.

latim per omnes abusus, corruptelas, & contemptum Dei altissimi involuti sunt. Huic malo adhæserunt NEPOTES SETHI (qui filii Dei vocati sunt.) Nam & hi doctrinam salutarẽ de cultu divino ab Adamo traditam aliquandiu retinuerunt integram, & in contaminatam, donec contracta societate cum posteris Caini, impietatis eorum facti sunt consortes & participes: cognitionemque illam astrorum, & corporum cœlestium à Deo datam, converterunt in Magicas profanationes, in evocationes Dæmonum, & abominandas cum animabus mortuorum communicationes: quas non solum speciosis titulis, & nominibus publicaverunt, sed etiam eorum auctorem Deum effinxerunt. Utq; fides impiæ doctrinæ accederet, portentosis miraculis à Dæmonibus editis confirmarunt. Scelerata hæc progenies diluvio generali obruta desit, sed non extincta est simul Satanæ versipellis astutia & malitia: CHAMUM Noæ filium sibi reservavit tanquam restauratorem, & suscitatore[m] istius impietatis, in qua ante inundationem nimis exactè fuerat instructus. Et hanc propagato genere humano post diluvium iterum publicavit in Asia, Ægypto, & Italia: potissimum inter Bactrianos, quibus Rex suffectus est. Hinc diversæ Philosophorum sectæ ortæ sunt: multifariæ de omnibus scientiis opiniones seminatae in animis mortalium. Qui singuli ut ab aliis differrent, peculiariter divulgant axiomata, sibi ipsis ab invicem contrariantia. Quoque solertiùs ratiocinando probabilibus argumentis suas opiniones visi sunt probè stabilivisse, eò longiùs à vero scopo aberraverunt: & in eundem errorem reliquos homines pertraxerunt. Cùmque unum Deum fateri cogerentur totius mundi conditorem & conservatorem; ejus tamen Majestatem altiore[m] esse persuaserunt, quam ut se demitteret usque ad hæc inferiora corruptibilia; quorum gubernationem arbitrio Fortunæ relinqueret cœcæ, levis & inconstantis. Alii, qui faniùs se docere crediderunt, dixerunt summam illam Divinitatem æternam, omnipotentem, & cœlestem sese communicare cum hominibus intercessione Dæmonum, & Angelorum: per quos beneficia suæ providentiæ toti orbi terrarum, & omni creaturæ conferebantur. Ipsos Genios preces mortalium ad Deum deferre, & illis dona divina distribuere, prout jubebantur. Hinc divinus cultus Dæmonibus tributus est, tanquam procuratoribus salutis hominum, & promotoribus omnium bonorum, quæ necessaria sunt ad conservationem hujus vitæ. Hunc honorem eò lubentiùs sibi conferri passi sunt impostores hi spiritus, quod socii, assessores, & amici summæ Divinitatis existimarentur: & tantum adimeretur de honore debito summo Numini, quantum in illos conferretur.

Ex Philosophis, qui varii fuerunt, alii mundum æternum esse censuerunt: Deum, qui essentia est spiritualis, infinita & æterna, esse mundi animam per omnes ejus partes diffusam: ideò sua virtute omnia ve-

getare

EPISTOLA DEDICATORIA.

getare & conservare: Mundum visibilem esse Dei corpus. Quidam animas, quæ principium habent, incrementum & senectam patiuntur, perire cum corpore voluerunt. Alii quidem immortales esse, sed post mortem ad Inferos deduci: ut illic pro ratione virtutum, vel peccatorum commissorum in vita, pœnas luant, vel beatæ quieti adjudicentur, in Campis Elisiis. Quidam animas defunctorum in aliena corpora migrare docuerunt, non tantùm humana, verùm etiam brutorum, aut etiam in plantas. Neq; defuerunt, qui animas post obitum in malos Genios, & Dæmonas converti crederent: si ex hac vita obrutæ & inquinatæ vitiis & criminibus emigrassent: reddiq; *Lemures, Lamias, Empusas, Larvas,* & ejusmodi *terriculamenta nocturna*, quæ misero hominum generi infesta sunt. Quæ autem benè pièque vixissent, *HEROAS* reddi, *Lares, Genios bonos, & Indigetes*, pro meritorum magnitudine: & eos bonis Dæmonibus junctos hominibus esse propitios, beneficos, bonorum promotores & fautores.

De summo bono diversæ fuerunt inter hos Sapientes sententiæ; Quidam in Virtute sola id constituerunt: alii in Virtute quidem, sed quam Fortunæ bona comitarentur: alii in Apathia, alii in Voluptate summum illud bonum situm affirmarunt. Diversi diversa pro conceptu, & imaginatione sui intellectûs commenti sunt, & effutiverunt.

De fruitione Vitæ æternæ, de cognitione salutis adeptæ per Christum, nemo eorum cogitavit: nam hoc captum humanæ mentis superat. Nihilo tamen minùs *SAPIENTES* existimati sunt inter homines, & vocati sunt: licèt cœci cœcorum duces essent. de quibus Apostolus *Pa-* *Rom. I.*
lâm, inquit, *est ira Dei de cœlo adversus omnem impietatem, injustitiam hominum; ut qui veritatem injustè detineant. Quoniam id quod de Deo cognosci potest, manifestum est in ipsis. Deus enim eis manifestum fecit. Ipsius enim invisibilia, dum ex rebus conditis intelliguntur, ex creatione mundi perspiciuntur: externa videlicet ejus tum potentia, tum Divinitas; ad hoc ut sint inexcusabiles. Propterea quòd cùm Deum cognoverunt, ut Deum non glorificaverunt, neq; gratias ei egerunt: sed vani facti sunt in ratiocinationibus suis: & obtenebratum est insipiens cor eorum. Cùm se profiterentur esse Sapientes, stulti facti sunt. Mutaverunt enim gloriam incorruptibilis Dei in efformatam imaginem mortalis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & reptibilem. Quamobrem etiam tradidit eos Deus cupiditatibus cordium ipsorum, ad impuritatem, ut sædarent corpora sua inter se. ut qui Dei veritatem mutaverunt in mendacium; & coluerunt, ac serviverunt rebus creatis præterito Creatore, qui est benedictus in sæcula.*

Sectæ omnes istæ Dæmonum instinctu excogitatæ, & promotæ circa Magicas artes, Astrologiam, divinationem, & rerum Naturalium cognitionem animum mirificè addixerunt. Ex quarum perfecta scientia, & longa experientia, facultates Virtutesq; occultas rerum omnium postquam didicissent, & uniuscujusq; sympathiam, & antipathiam per-

)((spexissent

spexissent, ex earum temperatione, & conjunctione congruente mirros effectus elicientes, habiti sunt inter homines tanquam Dei altissimi familiares, & amici. Cúmque ex altrorum positione, & influxibus animadverterent plurimum affici hæc inferiora corpora, prædixerunt hominibus rerum ignarisea, quæ futura notabant: nempe serenitatem cœli, pluvias, grandines, tempestates, inundationes, terræmotus, morbos, & alia ejusmodi: in quibus avertendis omnes homines, qui sibi bene esse cupiunt, semper & ubique attentissimi fuerunt.

Malus Dæmon quàm industrius & potens sit.

Lib. 30. c. 1.

Adjuvit horum Philosophorum conatus, & industriam malus Dæmon: qui, ut opera naturæ callet exactissimè, & per multa sæcula perfectè notavit contingentes casus ex cœlestium corporum influxibus, affectas suos docuit, quæ eventura videbat: imò & quæ ipse procuraturus erat, ut mirè potens est aëris, in quo maximè viget ejus principatus: nubila excitat, fulmina procurat, ventos ciet, terram concutit, inundationes promovet, & pavendas portentorum figuras effingit, ad movendas mortalium mentes. *Principium hujus Magicæ cognitionis*, ut inquit Plinius, à *Medicina sumptum est*: quæ salutari specie irrepsit, veluti altior & sanctior medicinâ. Ita blandissimis, desideratissimisque promissis addidit vires religionis, ad quas maximè caligat hominum genus. Atque & huic miscuit artes Mathematicas: ut omnes crederent hanc cognitionem à cœlo peti, & à Diis suggeri. Ita possessis hominum sensibus triplici vinculo in tantum fastigii adolevit, ut cum summo applausu ab omnibus populis excepta sit, & culta. maximè in Oriente, unde ortum duxit: successuque temporum per omnes orbis terrarum provincias ita dilatata est, & pervulgata, ut tantum auctoritati Magorum tribueretur, quantum semideis, & eis, qui Superiorum voluntatem cognovissent, mortalibusque eam impertirentur. Atque utinam perniciosa hæc scientia non pervenisset usque ad nostra tempora: quam non solum profani homines palam & occultè exercent hodie, sed etiam plurimi literati, & egregiè docti, quique de Religione Christiana bene mereri volunt videri: idque à plerisque defenditur, aut excusatur tanquam res secreta, quæ non nisi viris magnis, & peculiari beneficio de cœlo instructis communicatur.

Argumentum libri.

Hæc me causa movit, Serenissimi Principes, ut quæ ex diversa auctorum lectione mihi de hac re comperta sunt tractatum hunc, brevem quidem pro materia locuplete, conscriberem, DE DIVINATIONE, ET MAGICIS PRÆSTIGIIS. Cui visum est adjungere effigies Deorum fatidicorum, qui priscis illis sæculis responsa dederunt, & oracula de casibus, & eventis futura summa hominum admiratione pronuntiave-

nunciaverunt vel immediate per se, vel per suos Prophetas, Sacerdotes Phœbades, & Divinos: qui enthusiasmo, & furore divino correpti, multa ediderunt tum voce, tum scriptis, quæ non sine causa mirari possumus. At hic tractatus non tantum curiositati ociosorum hominum satisfaciet, & delectationi, sed etiam non mediocrem utilitatem adferet piis lectoribus: dum cognoscent ipsos Dæmonas nunquam tanta rabie sæviisse in procuranda generis humani perditione & interitu, quin coacti sint fateri unum, & solum Deum rerum omnium Conditorem, & conservatorem adorandum esse. Quodque nos magis movere debet, videbimus Spiritum Sanctum nonnunquam fuisse locutum per Phœbadas & Sibyllas: ut apertissime nomen Jesu Christi exprimerent, tēpusejus adventus, locū nativitatis, vitā, miracula, passionē, resurrectionem, ascensionem in cœlos, & postremum ejus adventum ad judicandum vivos & mortuos. Non est quod harum scriptis quidam fidem derogent, existimentq; indignum esse profanas mulierculas, Dæmonum inspiratione afflatas, & idolis servientes tam clarè fuisse locutas de Deo vero, ejusque filio Mundi Servatore: cum hæc doctrina fuerit *scandalum Judæis, & stultitia omnibus gentibus*. Multi enim, ut huic credulitati fidem abrogent, dicunt, si tam manifestè de Christo venturo prædixissent, multò clariùs, & dilucidius de salute proposita in Jesu Christo pronunciaissent, quàm ipsi Prophetæ. Verum id quidem esse fateor: nihilo tamen minùs credendum est illas scripsisse, & effatas esse ea quæ legimus: cum & libri illarum extent; & eorum auctoritatem confirmet antiquorum Philosophorum testimonia, Patrumq; primitivæ Ecclesiæ, quibus etiam eadem obiiciebantur ab Ethnicis, quæ hodie à plerisque Christianis: qui existimant ea falsò attribui Sibyllæ, quæ verisimile est excogitata & efficta ab aliquibus Christianæ religionis sectatoribus, ad confirmationem novæ doctrinæ, quæ incrementa non mediocria capere poterat, ex testimonio Prophetissarum harum fœminarum; oracula quarum sacrosancta ab omnibus populis summa religione servabantur, potissimum à Romanis. Sed hanc opinionem refutat Eusebius in suis scriptis; in quibus Poëma illud Erythrææ Phœbadis cum acrostichide proponit: in qua continetur expressè Christi Jesu nomen. Et hoc à Cicerone, ante Christi adventum secundum carnem visum constat, & latinè redditum: quod in historia Erythrææ Sibyllæ adnotavimus. Sed & Vergilii Eclogam Pollionis quis leget sine admiratione? in qua tam dilucidè continetur adventum Filii Dei instare, qui ex virgine natus aureum sæculum reducturus esset: felicitatemque ejus temporis per partes explicat: quarum pars ex Prophetis desumpta videtur: & hæc omnia ex Sibyllæ Cumææ versibus excerpta testatur Poëta Christianæ doctrinæ ignarus, cum

Uss.

In vita
Constantini.

EPISTOLA DEDICATORIA.

nondum Christus Filius Dei secundum carnem mundo innotuisset. At qui tam perspicua Phœbadum oracula non admittunt, quod minimè induci possunt, ut credant spiritum malignum, mendacem, & impostorem, hominumque salutis atrocissimum hostem, voluisse Christum salutarem hominibus proponere: cum hanc doctrinam, quantum in eo est, obscuret, depravet, & divertat. Quid dicent easdem Phœbadas alicubi deplorare miseriam suæ conditionis, quòd servitio Dæmonum à parentibus superstitionis destinatae, & devotæ sint: quæ mendacem Phœbum pronuntiant: quæ unum verum & solum Deum adorandum docent: quæ in idololatras tam audacter, tam acerbè invehuntur? Quid si Phœbum ipsum audiant fateri, unum Deum altissimum esse colendum? sed cum id profari cogatur, sui non immemor statim subjungit, se quoq; illius Divinitatis æternæ, cum cæteris cœlestibus Geniis, esse portiunculam.

Μικρὸν δὲ Θεῶν μέρος Ἄγγελοι ἡμεῖς: quod infra in Apollinis Pythii oraculis citabimus. Et alio in oraculo cum idem Deus vates, (alii ad Serapin id referunt) interrogaretur, quisnam Deus verus esset? respondit:

Μῆνοι χαλδαῖοι σφίλω λόγον: οἱ δὲ δὲ Ἑβραῖοι
Ἄπολλωνίου ἀνακτὸς σεβαστόμενοι Θεὸν ἀγνώως.

Nonne clarè testantur illam cœlestem, & omnipotentem divinitatem esse adorandam? cum ii, qui eam colunt, soli veram Sapientiam attigerint? Sed ut coguntur etiam inviti verum dicere, necessitatem hanc illis injungente summo Numine; ita quoque, ut malus est Satan, veritatem hanc mendaciis, pro suo more, involvit, offuscat, & regit, compositis cum Deo vero Dæmonibus: per quorum mysterium Dæmon vult persuadere, Deum hominibus sua beneficia conferre: ideò tanquam dispensatoribus cœlestium munerum illis deberi gratitudinem, & cultum divinum. Sed nonne & in sacris literis legimus, Ethnicorum Prophetas de Deo vero apertè sæpiùs fuisse locutos: imò & eorum aliquos Numine Spiritus sancti afflatos fuisse? BALAM Propheta à Balaco Moabitarum Rege conductus, ut Israëlitis ex Ægypto profugis, & in deserto vagabundis execrationibus malediceret, & ad interitum compelleret, contra propositum, animiq; voluntatem illis benedixit: irascentiq; Balaco, quod non staret promissis, respondit: *Nec si domum tuam mihi donares auro & argento plenam, mandatum Domini transgredi possem, ut bene vel malè facerem, secundum cor meum: Quod Deus dixerit, ego dicam.*

Num. 22.
23. & 24.

Hæc & alia plurima, dum sæpè cum amicis viris literatis conferrem, existimaverunt non fore inutile, si brevi aliqua narratione ostenderem, quàm superstitiosè circa hanc Philosophiam vanam versati sint Antiqui: quàm graviter peccarint, dum tam curiosè de rebus mundanis perquisiverunt: in iis verò, quæ ad animæ salutem pertinebant, aut nihil, aut segniter, oscitantèrque cogitaverunt. Deum unum
dum

dum agnoscerent, Divinitatis ejus participes & socios fecerunt Dæmones, ac mortuos homines: quibus templa, altaria, sacrificiaq; præscripserunt. Eoque progressa est hæc impietas, ut suppresso Numinis cultu, ad Genios tantum cœlestes, Dæmonas, & defunctos Heroas mentis aciem, oculosq; converterint; oracula ab eis poposcerint. Et per omnes divinationis, Magicarumque imposturarum præstigias insaniâ detestandâ ruentes, nihil de salute animarum, & beatitudine æterna meditati sint. Tantum tribuentes Magis, & Incantatoribus, ut eorum plurimos pro Diis tutelaribus, & beneficis habuerint: Illos summi Reges sibi consiliarios adsciverint: nihil in gubernatione Politica, nihil in religione, & sacris Deorum ausi sint aggredi, sine eorum consilio & auctoritate: existimantes illos Dæmonum, & Geniorum cœlestium consortio & familiaritate frui: cum iis communicare, iis doctoribus & consultoribus omnia discere, quæ ad vitam humanam conservandam, & fovendam essent necessaria.

Neque solum in hoc tractatu adnoto, quæ abominandas illas artes declarant, ut venena mortifera, quæ sub prætextu pietatis & sanctitatis sub illis delitescunt, fugiant pii: sed etiam aliquot ex Dæmonibus illis Fatidicis, Phœbadibus, & Divinis, quos prisca illa antiquitas venerata est, selegi, quorum imagines & historiam, quantum à me fieri potuit, succinctè & ordinatè contexui, & expressi, ut Vobis Illustrissimi Principes, cum utilitate aliquid delectationis adferant: Non quòd mihi persuadeam posse quicquam à me præstari, quod Vestra Celsitudine dignum sit, sed quia sperem Vestram benignitatem grato animo excepturam hos qualescunque meorum studiorum fructus; ad imitationem Serenissimi Principis Patris Vestri, qui, ut est omni doctrinæ genere præter cæteros Germaniæ Principes excultissimus, ita quoque voluit Vos bonis disciplinis exactissimè institui, ut simul cum splendore nobilitatis & opum possessione, Paternæ virtutis heredes sitis; sufficiatisq; moderationi & gubernationi tam amplorum Dominatum, quibus Divina bonitas Vestram familiam locupletavit, & in integrum servavit tot sæculorum antea actorum constanti serie: ex qua ortum duxerunt Illustrissimi Bojorum Duces, & Palatini Principes, sacri Romani Imperii Septemviri Electores, inter omnes Germaniæ Regulos semper primario habitulo: Sed præter hos cognationi Vestræ communes titulos, hoc Vobis accidit peculiari laude dignum, quod nulla in re Majorum gloriæ cedentes, doctissimo Parente geniti sitis: qui, ut sui similes haberet liberos, Musis Vos statim à pueritia commisit: ut adulti aliquando serias occupationes alternis horis lectione variorum Scriptorum conditiis, & consilia Vestra fulciatis operâ & auctoritate Virorum doctorum, quorum semper in aula ejus frequens est numerus. Nullus certè Princeps egregius fieri potest, qui non sit liberalibus artibus,

EPISTOLA DEDICATORIA.

bus, & bonis disciplinis eruditus. *Studia enim* (inquit Tullius) *virtutis sunt rudimenta, & incunabula: quibus animi ad gloriae cupiditatem accenduntur, & aluntur.* Præclarum videtur adeptus is, qui qua re homines be-
 stiis præstant, ea in re hominibus antecellat. Opes, forma, robur, cele-
 ritas, & alia ejusmodi, quæ ad corpus pertinent, communia sunt plebe-
 jis, & plerisque hominibus à virtute alienis. Cultus autem animi, qui
 scientia, & cognitione rerum laudabiliū constat, solis nobilibus, Prin-
 cipibus, & regibus jure competit: ut eo mores erudiant, prudentiam
 in rebus gerendis sibi comparent, & populos subjectos vitæ politioris
 exemplo in officio retineant. Quod enim fit ad Principis imitatio-
 nem, id statim ab omnibus probatur, & cum plausu excipitur: ut in po-
 pulorum rectores hoc dictum quadret: *Felicissimum esse regnum, ubi Phi-
 losophus rex est, aut ubi Rex philosophatur.* Sunt enim literæ ad omnia uti-
 les, nec cuiquam possunt esse graves. *Ex quibus* (inquit idem Cicero pro
 Archia) *si delectatio tantum peteretur, tamen hanc animadversionem humanis-
 simam, & liberalissimam judicaremus. Nam cætera neque temporum sunt, neque æta-
 tum omnium, neque locorum. Studia autem adolescentiam agunt, senectutem oble-
 ctant, secundas res ornant, adversis perfugium & solatium præbent: delectant do-
 mi, non impediunt foris: pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur. Quod si
 ipsi neque attingere, neque sensu nostro gustare possimus, tamen ea mirari debemus,
 cum in aliis videamus.* Hæc, certè, probè intellexit Serenissimus Princeps
 Parens Vester: qui tantâ curâ & sollicitudine Vos voluit educari à do-
 ctissimis Præceptoribus, non ignarus amplissimas illas dignitates, (qui-
 bus Dei opt. max. beneficio liberalissimè cumulamini) non mediocre
 ornamentū recipere posse ex acquisita bonis studiis eruditione & do-
 ctrina. Cui rei ut diligentius provideret ejus Celsitudo, luculentis sti-
 pendiiis accitos Professores bonarum literarum præfecit Scholæ illi
 Hornbacensi, in qua Juventus patria, & peregrina tam diligenter, tam
 exactè excolitur. Neve quid desit laudabilibus illius conatibus, Bi-
 bliothecâ instructissimam erexit Biponti: quam quotidie locupletio-
 rem & auctiorem reddit, conquisitis undique antiquorum & recentio-
 rum libris. Quin & Typographiam in sua Urbe deduxit, cujus præ-
 lis excudenda tradit ea, quæ nondum extant, aut præteritorum tempo-
 rum injuria exciderunt. Ratus enim est prudens & circumspectus Prin-
 ceptus ad suas laudes plurimùm conferre, si posteris posterorumq; ne-
 potibus non opes solùm, urbesq; populorum frequentia, & industria
 cultas, arcesq; propugnaculis armamentariis, & omni commeatus ge-
 nere munitas relinquat: sed testimonium futuris proponat sæculis, ni-
 hil unquam ejus Celsitudinem charius, aut optabilius habuisse, quàm
 ut communi omnium utilitati, & commodo consulere: viros litera-
 tos adjuvando, conatus eorum liberalitate sustentando, & benevolẽ-
 lentiâ fovendo. Hæc beneficentia Principes antiquos illustres reddi-
 dit,

EPISTOLA DEDICATORIA.

dit, eorum memoriam per tot sæcula ad nostra usque tempora propagavit, imò & in cœlum retulit. Primus honos meritò debetur pio, bonoque Principi, qui ad Dei imitationem (cujus vices gerit, ΕΙΚΩΝ ΓΑΡ Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΕΣΤΙΝ ΕΜΥΤΧΟΣ ΘΕΟΥ,) beneficus erga homines, & clemens judicatur. Deus altissimus Vestram Celsitudinem sospitem conservet & incolumem.

V. Celsitud.

devotissimus

JANUS JACOBUS BOISSARDUS.

AD

AD LECTOREM

BOISSARDVS

ROPOSITUS scopus est mortalibus omnibus unus,

Ut sese saluos, incolumesque velint.

Corporis ut constet robur, viresque valentes

Membrorum sano conveniant animo.

Summa suos inter firmata potentia crives

Ut sit: & ut liceant omnia quæ libeant.

Ut placeat cunctis laudatæ gratia formæ:

Ut scateant rutilis scrinia divitiis.

Quod tamen est homini cælo adversante negatum:

Nulli vita unquam est absque dolore data.

Noxæ, damna, labos, ærumnæ, tristis egestas

Nos quatiunt variis sollicitudinibus.

Blanda favens Samio fuerat Fortuna tyranno,

Quem non prævisæ fixit acerba cruci.

Felicem ante omnes laudabat Lydia Cræsum:

Devotum est igni nil minus hocce caput.

Innumeris Xerxes stravit mare navibus: illum

Eripuit celeri vix scapha parva fuga.

Sub cælo nihil est ex omni parte beatum:

Vita volubilibus truditur ista trochis.

Vita hæc umbra levis; pluviaque similima bullæ,

Quæ venti modico flamine tacta perit.

Novimus hæc; cæcosque rapit nos impetus, omnis

Consilii expertes, implicitosque malis.

Sed cui plus mentis superest, ad sidera vultus

Tollit, divina ut sustineatur ope.

Decretoque Dei se ultrò submittit: & omni

In casu expectat cœlitus auxilium.

At cui vesano pectus stimulatur ab æstro,

Neglecto aggreditur sacra profana Deo.

Exquirat sortes, Magicas conversus ad artes:

Consultisque malis fata petit Geniis.

Pallentes animas furvo deducit ab Orco:

Quarum de incertis edoceatur ope.

Ille Satan, qui mille modos, qui mille nocendi

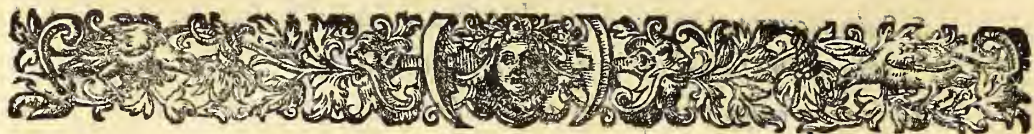
Nomina habet, mirè callidus, atque vigil.

EPISTOLA DEDICATORIA.

(Cui parta est longis olim sapientia seclis:
 Inque hominum semper qui excubat exitium:
 Promptus adest: fallit responsis, auguriisque,
 Perstringit oculos, monstraque dira ciet:
 Aëra suffundit nebulis, ventoque minaci
 Consternit sylvas, robora dura quatit.
 Tellurem Typhone movens sola concutit: amnes
 Aversis variâ fraude moratur aquis.
 Fulmina nimbofis è nubibus elicit, ignes
 In terram diro sæpè fragore rotans,
 Aëris ille potens: in quo simulachra, figuras,
 (rimitos ignes, spectraque tetrâ movet.
 Quinetiam ex forma speculorum, ex pelvibus, exque
 Cristallo, & motis vaticinatur aquis.
 Prædicat futura herbis, numerisque, notisque.
 Fatidicæ claves, fatidicusque cinis.
 Cribrum, asini que caput, gallus, sal, dura securis,
 Annulus, atque unguis, cera, farina, manus,
 Flamma, avium voces, fulgetræ, corque, jecurque
 Divorum mentem, consiliumque docent.
 Scilicet hæc Superis cura est, ut stercore sædo,
 Et pecudum fibris seria sensa locent!
 Ludificant mentes Morpheusque, & Phantassus, & qui
 Terribili in somnis ore Phobetor hiat.
 Utitur omnibus his Cacodæmon, fallat ut illos,
 Ultrò fræna sui qui subiere jugi.
 Insidias cujus carveas ut, candide Lector,
 Propositum à nobis hoc tibi prodit opus.
 In quo tu cernes technarum Dæmonis astus:
 Et mille errorum somnia, mille dolos.
 Quæ vitare pie mentes ut tetra monentur
 Toxicæ, & infernis lecta aconita plagis.
 Æternum venerare Deum: occurstante periclo
 Hunc suscipis precibus conciliare memor.
 Nunquam aberit: forti dextra te proteget: atque
 Eripiet Stygiis te bonus è tenebris
 Nec, si Tartareas Phlegethon, te mergat in undas,
 Cocyti rapidis immoriere vadis.
 Nostri tutelam suscepit Maximus ille
 Orbis terrarum Conditor, atque poli.
 Imperat is cælo, & Geniis cælestibus: ille
 Imperat & terris, imperat atque mari.

Ille manu forti metuendum Acheronta coercet,
 Parcarum abrumpens stamina fusa colo.
 Est etenim Omnipotens, aternus, in aethere degens:
 Cujus formidant cuncta creata minas.
 Quod se vel mundi rumpantur fundit us axes,
 Subversi que cadat machina fracta poli;
 Frustra terre bunt vasti tua corda fragores:
 Non oberit capiti tanta ruina tuo.
 Causa est in promptu: Protector namque suorum
 Est Deus; hoc nobis vindice nemo oberit.
 Jure quidem metuat vecors, qui errore profano
 Consultis credit se & sua Dæmonibus.
 Sidera qui observat, Geniorum oracula poscit:
 Qui que umbras furvis evocat è tumultis.
 Quæ si vera illæ dicant, pavor ante periculum
 Vexabit tristes, incutiét que metus.
 Sed si mendaci responsa effutiat ore
 Vates, proh misero quis cruciatus erit!
 Ante oculos mortis semper volitabit imago:
 Et tanquam dubius ne moriatur erit.
 O miseros homines delira que pectora! nonne
 Sors mala vos variis torquet imaginibus?
 In dextra Domini sumus omnes. Quid mihi tecum,
 Delie? Quid Pythio virgo animata Deo?
 Quid Dodonæi sonitus vocalis abeni?
 Quid templis Hammon fata canens Libycis?
 Decantet patrios tellus Libybaea Paliscos:
 Rideo Dellorum littora vana Lacus.
 Bæoto recitet mihi fata Trophonius antro:
 Lebadii, dicam, non mihi cura soli.
 Somnia si captem Dircaei ad limina templi,
 Contemnam nugas, Amphiaræ, tuas.
 Nec mihi Tiresias, nec erit mihi verus Asylas:
 Ad Mopsum Calchas ille docendus eat:
 Stulta Parætonium veneretur turba Serapin:
 Niliaci averfor turpia festa Bovis.
 Et Branchi sortes: & Iapygis omina: quæ que
 Tyrrheno quondam protulit ore Tages.
 Et quot quot vates Satana ludibria pandunt,
 Cum cultis omnes dispereant Geniis.
 Si scrupulum videas apicati Flaminis, aut quod
 Insertum titulum sustinet altus apex:

*Si Sali occurrant, totumque redamptruet agmen
 Quod Præful saliens amptruat; atque manu
 Tusa repercussa ad numeros ancylia sica
 Increpet: argutis excutiatque sonis;
 Vel si Pontificis librata secesspita dextra
 Mactande jugulis injiciatur ovis;
 Dum sacra ab intonso præfertur acerra Camillo,
 Plenaque in Enclabri cymbia lacte locat:
 Si lituo cæli regiones denotet Augur
 Visasque è tesquis lumine signet aves:
 Et quæ simpurvio diffundit Vina Sacerdos,
 Lectaque cum falsa thura cremanda mola:
 Si crepitent flammæ, fumusque obliquus agatur:
 Si fugiat nudos victima tacta Popas:
 Sive hymni Divis, sive axamenta canantur
 Semideis; resonet tibia, sive chelys:
 Denique si humanæ spectes deliria mentis,
 Et quæ constituit Vana superstitio;
 Nonne tibi excutiet sublatum sanna cachinnum?
 Et dices, ô quàm desipit omnis homo!
 Qui propriis cæleste inventis Numen adorat:
 Quique his allectum credit adesse sacris.
 Pagina monstrabit sanctos mihi sacra Prophetas,
 Quos Dii instinctus Flaminis instituit.
 Quorum arcana viam certæ documenta salutis
 Ostendunt: illis est adhibenda fides.
 Nec mihi fatidicæ sint illaudata Sibyllæ
 Carmina, Veridicis consona carminibus.
 Delphica non quando hanc operit cortina, Clarique:
 Veldum Cumæis fata canit specubus.
 Sed dum unum æternum proponit Numen: & illud
 Omnipotens, sapiens, maximum, & ingenitum.
 Dum Verbum illius sumpsisse in Virginis alvo
 Corpus testatur, verum hominem, atque Deum.
 Qui miracula per diversa innotuit orbi:
 Cujus morte homini est tuta parata salus.
 Qui mundum iudex postremo sine futurus,
 Astra bonis pandet, Tartara nigra malis.
 Hæc quoties adytis Phæbas proclamat apertis,
 Dicitur veri verba referre Dei.
 In reliquis Vanus si sæpè impingit Apollo,
 Miraris? mendax estque fuitque Satan.*

PAULUS MELISSUS FRANCUS
COMES PALATINUS, EQVES AURATUS,
ET CIVIS ROMANUS

In tractatum de Diis fatidicis, Phœbadibus, & Divinis
JANI JACOBI BOISSARDI.

RHOEBADES antra sua, & loca sacra habuere Sibyllæ,
Fatidicæque Dei, Vaticinæque Deæ.
Desita jam pridem per eos oracula ferri:
In sua quisque adeò fata abiere simul.
En postliminio jam Numina cuncta renata:
Et præcита Deûm rite novata vigent:
Eccujus meritis? diæ, Boissarde, Minervæ:
Qua viget ingenium, quæ movet artis opus.
Vertice nempe tuo reddunt oracula sortes:
Et responsa tuo de tripode hausta sonant.
O quantum est, omnes ita ab unius ore profari!
Fatidicosque Deos, Vaticinasque Deas!

JANI GRUTERI JURISCONSULTI
IN EUNDEM LIBRUM.

DIVOS Fatidicos, graves Sibyllas,
Dirvinosque pios, sacrosque Vates,
Solo nomine jam tenere, multum est.
Ipsis quippe ita postumi noverca
Secli fata fuere; ut omne quondam
Quidquid veridicâ edidere voce,
Quidquid munificâ dedere dextrâ,
Id totum simul ac semel redactum
Sic ferme in nihilum sit, ejus ut jam
Nec nudi superet soni umbra nuda:
Aut si fortè soni umbra nuda durat,
Sic illam Libitina orantis ausus
Damnavit tenebris perenni-furvis
Prisci temporis undiquaque totos;
Ut nusquam statua aut imago picta
Ipsorum maneat superstes usquam,
Quin membris mage sit ferè minuta,
Quàm quondam statua, aut imago picta
Sunt membris male pluribus minuta,
Quas evertere justior Senatus
Suerat calculus. At tuo Bisfrontis
Boissarde ingenii sagacitate,
Nec non judicii acriore lima;
En, euge, en iterum palam videre est,
Non jam nominibus modo redemptis,
DIVOS Fatidicos, graves Sibyllas,
Dirvinosque pios, sacrosque Vates;
Sed pompâ atque habitu priore mactos;
Sed templis pariter Focisque & Aris,
Et cultoribus entheatiores;
Sed vivos etiam, profectò vivos,
Atque ultrosatis ac superparatos,
Nunc rursus ex tripodis serenitate,
Nunc rursus ex adyti celebritate,
Responsum dare, quod nec ulla deinceps
Ausit carpere falsitatis atas.
Vix sit credibile. id tamen negare
Cur quisquam velit, integrum hujus ipsi
Cum fas sit facere oppido periculum?
Quere, inquam; ore tuo statim loquentur.

JANI ATTINII VERINI IN EVNDEM.

SMP IA longè abeant myſteria Dæmoniorum,
Quotquot & ex adytis divi reſponſa dederunt:
Ambigui oraclum tripodis, furor entheus, atque
Pallentes Herebi Manes, Lemurumque, Larumque, &
Spectra Empuſarum, & Larvæ terrore minaces,
Horrida per noctem tetrifimulachra figuris
Atque impoſturæ, & Magici ludibria fuci,
Diſpereant hæc cuncta ſuo cum auctore: Tenebris
Exempti lumen ſuperum ſpectamus opacis.
Nos Servatori dedimus nomenque fidemque.
Falfa idolorum miracula temnimus, atque
Signorum technas planè averſamur inanes,
Vanæ ſunt Lyciæ fortes, & vanus Apollo:
Sive Clarum, aut Delphos habitet, maternæ Deli
Littora, non unquam verax dicitur: Ab ipſo
Principio mendax quoniam extitit, atque homicida
Perniciem in noſtram vigil excubat: ut leo ſævus
Circuit, & caulas diris rugitibus implet.
Ut Paſtoris oves vocem quæ audire recuſant,
Prædæ illi fiant, & crudo dente molantur.
Sic quiſquis Chriſti cœleſtia dogmata ſurdis
Auribus excipiens vult inſanire, Deis que
Fatidicis ſeſe demens committit, & horum
Oſtentis fidit, brevia ad compendia mortis
Ducitur: atque Orci fit deploranda barathri
Victima, & æternæ nunquam reddenda ſaluti.

Quæ qui noſſe velis exactiùs, haud opus Indos
Brachmanas petere, Æthiopas vel Gymnoſophiſtas.
(Quorum eſt primæ viſ ſapientia cognita ſæclis)
Boiffardi relege hæc docto conſcripta labore:
Illa profanorum monſtrant deliria, & artes
Queis ſævire ſolet Dæmon: mortalia corda
Decipere, & meritæ peſſumdare perditioni,
Quos non præviſis irretit caſſibus, & quos
Numine contempto: Geniorum inſana malorum
Sectari monimenta videt, propriamque ſalutem
Odiſſe: atque ultrò properanti occurrere morti.
Condiſigna hæc tantæ merces eſt impietati.

ALPHONSI RAMBERVILLERI J. U. DOCTORIS,
ET IN EPISCOPATV METENSI
PROPRÆSIDIS.

ETHNICA cur tanto celebras Oracula nisu,
Cur sacra tam longo vana labore canis?
Quid iuvat antiquos Vatum renovasse furores?
Fatidicos scriptis & coluisse Deos;
Nonne pium magis, & populo magis utile, sancta
Umigena passim spargere Verba Dei?
Sacros sacra decent, curantque profana profani.
Christum corde gerens, Jane, profana canes?
Parce precor, quia fallor ego, mea quippe fatigat
Inconsultus amor pectora, parce precor.
Namque Sibyllarum dum tu pia verba recenses,
Verè sacra refers, & memoranda canis.
Veridica quidem referunt, nisi sacra, Sibylle,
Quando Crucem, & Christi læta trophæa canunt?
Hinc non sacra canis tantum, majora sed ausus,
Arma, ciens pugnam, sumis ab hoste tuo.
Arma profana capis, vincas ut castra profana,
Utque hostis, propria victus ab arte, cadat.
Sume ergo laurum, Christi quia castra secutus
Tu superas armis Ethnica monstra suis.

Effigies
JOHANNIS-THEODORI DE BRY.

JANVS GRVTERVS IN EANDEM.

SOL velut cuivis videtur, in quieto flumine ;
 Ferre quem mortale lumen non queat, regaliter
 Nube ubi remotâ aperta circulatur ætheris :
 Sic Bryanus eleganter omnis ære in hoc patet.
 Talis ore, talis oculo, talis pectore, ac manu est.
 Ejus at si candor, ejus exprimenda si fides,
 Et modestia, & venustas, dexteræque industria;
 Orbe per quam tot loquuntur Æra tot, & ambulant,
 Seminantque eundo Amores, procreantque Gratias,
 Et Novensiles Camœnas, & meros Apollines;
 Ferre eum quis quæso posset? Sol novus Germaniæ est.

AUCTORES QUI IN HOC
LIBRO CITANTUR.

A.

*B*DIAS *Historicus.*
Abrahamus Ortelius.
Agathias.
Ælianus Phlegon.
Ælianus.
Æschilus.
Acilius Piso.
Albertus Magnus.
Alphonsus de Castro.
Antisthenes.
Anastasius Theopolis Episcopus.
Alexander de Alexandro.
D. Ambrosius.
Antonius Bonfinius.
Antonius Torquemada.
Ammianus Marcellinus.
Apollodorus Erythraeus.
Apollonides.
Apulejus.
Aratus.
Arnobius.
Aristochius.
Aristoteles.
Aristoxenus.
Athenæus.
Augustinus.
Artemidorus.
Aventinus.
Aulus Gellius.
Aulus Prudentius.

B.

D. Bassilius.
Bartholomeus Platina.
Bernardus Navagerius.
Boëtius.
Bocchus.
Bonaventura Seraphicus.

Bodinus.

D. Brigitha.
Biblia sacra.

C.

Canones sacri.
Calixtus.
Cæcilius.
Capnion.
Carneades.
Capitolinus.
Cassiodorus.
Caspar Peucerus.
Censorius.
Chrysippus.
Cælius Calcagninus.
Cælius Rhodiginus.
Claudianus.
Clemens Alexandrinus.
Cicero.
Cornelius Tacitus.
Costa Ben Luca.
Crantzius.
Crates Pergamenus.
Curtius.
Cuspinianus.
D. Cyprianus.
Cycus Æsculanus.

D.

Dicæarchus.
Diodorus Siculus.
Diogenes Laërtius.
Dion Nicæus.
Dionysius Halicarnassæus.
Dioscorides.
Dionysius Areopagita.

E.

Ennius.
Empedocles.

Eratosthenes Cyrenaus.
Ephorus.
Eunapius.
Eusebius.
Eustathius.
Eutropius.

F.

Favorinus.
Fenestella.
Froissardus.
Franciscus Georgius.
Franciscus Sansovinus.
Fulgosius.

G.

Galenus.
Gaudentius Merula.
Georgius Cedrenus.
Glycas.
Gregorius Pont. Max.
Gulielmus Tyri Episcopus.

H.

Heliodorus.
Hellanicus.
Hermippus.
Heracides Ponticus.
Herodotus.
Hesiodus.
Herodianus.
Hieron Alexandrinus.
Hierocles.
D. Hieronymus.
Horatius.
Homerus.
Hieronymus Cardanus.
Hugo S. Victoris.
Hyginus.

I.

Jamblichus.
Joan Auratus.
Joan. Botterus.
Joan. Baptista Porta.
Joan. Damascenus.
Joan. Chemensis Episcopus.
Joan. de Torre Cremata.
Joan. Curoplatis interpres.
Joan. Stobæus.
Joan. Trithemius.
Joan. Zetzes.
Josephus Historicus.

D. Irenæus.
Sidorus.
Isigonus.
Julius Cæsar.
Julius Camillus.
Julius Pollux.
Justinus Martyr.

L.

Lactantius Firmianus.
Laelius Cleopassus.
Lanouvius.
Lucanus.
Lucius Piso.
Lycophron.
Lysis.

M.

Macrobius.
Magister Sententiarum.
Marcus Terentius Varro.
Marcianus Capella.
Marullus.
Memphodorus.
Minutius Felix.
Mirandula.
Myrtilus.

N.

Nævius.
Natalis Comes.
Nicanor.
Nicetas Choniates.
Nicephorus.
Nicolaus de Lyra.

O.

Oenomaus.
Olaus Magnus.
Origenes.
Orosius.
Orpheus.
Ovidius.

P.

Palæphatus.
Palladius.
Panatius.
Papinius.
Paulus Æmilius.
Paulus Diaconus.
Paulus Damianus.
Paulus Girlandus.

Paulus Jovius.
Paulus Venetus.
Pausanias.
Petrus Ramus.
Pherecides.
Philostratus.
Philo Judaus.
Philippus Beroaldus.
Petrus de Palude.
Plato.
Petrus Loyerus.
Plutarchus.
Plinius.
Pindarus.
Polybius.
Polydorus.
Porphyrius.
Possidonius.
Proclus.
Propertius.
Pfellus.
Ptolomæus.
Pythagoras.

R.

Raphaël Volaterranus.
Rogerus Baconius.
Ruffinus Aquilejensis.
Rutilius Claudius Numan-
tianus.

S.

Sabellicus.
Saxo Grammaticus.
Scotus Placentinus.
Serapio.
Serenus Abbas.
Scoliaſtes Apollonii Rhodii.
Seneca.
Scoliaſtes Ariſtophanis.
Servius.
Sextus Græcus ſcriptor.
Sigonius.
Solinus.
Socrates Historicus.
Sozomenus.
Sophocles.
Simon Hieræus.

Simplicius.
Stattius.
Strabo.
Sprangerus.
Stephanus.
Stefichorus.
Stratonicus Episcopus
Cumanus.
Suetonius.
Suidas.
Synæſius.

T.

Tatianus Aſſyrius.
Tertullianus.
Timon.
Theocritus.
Theodorus Baſſamon.
Theodorus Spanduginus.
Theodoretus.
Theophilus.
Themiftius.
Tibullus.
Titus Livius.
Tomas Cajetanus.
Tomas de Aquino.
Tomas Brabantinus.
Tomas Garzonus.
Trogus Pompejus.

V.

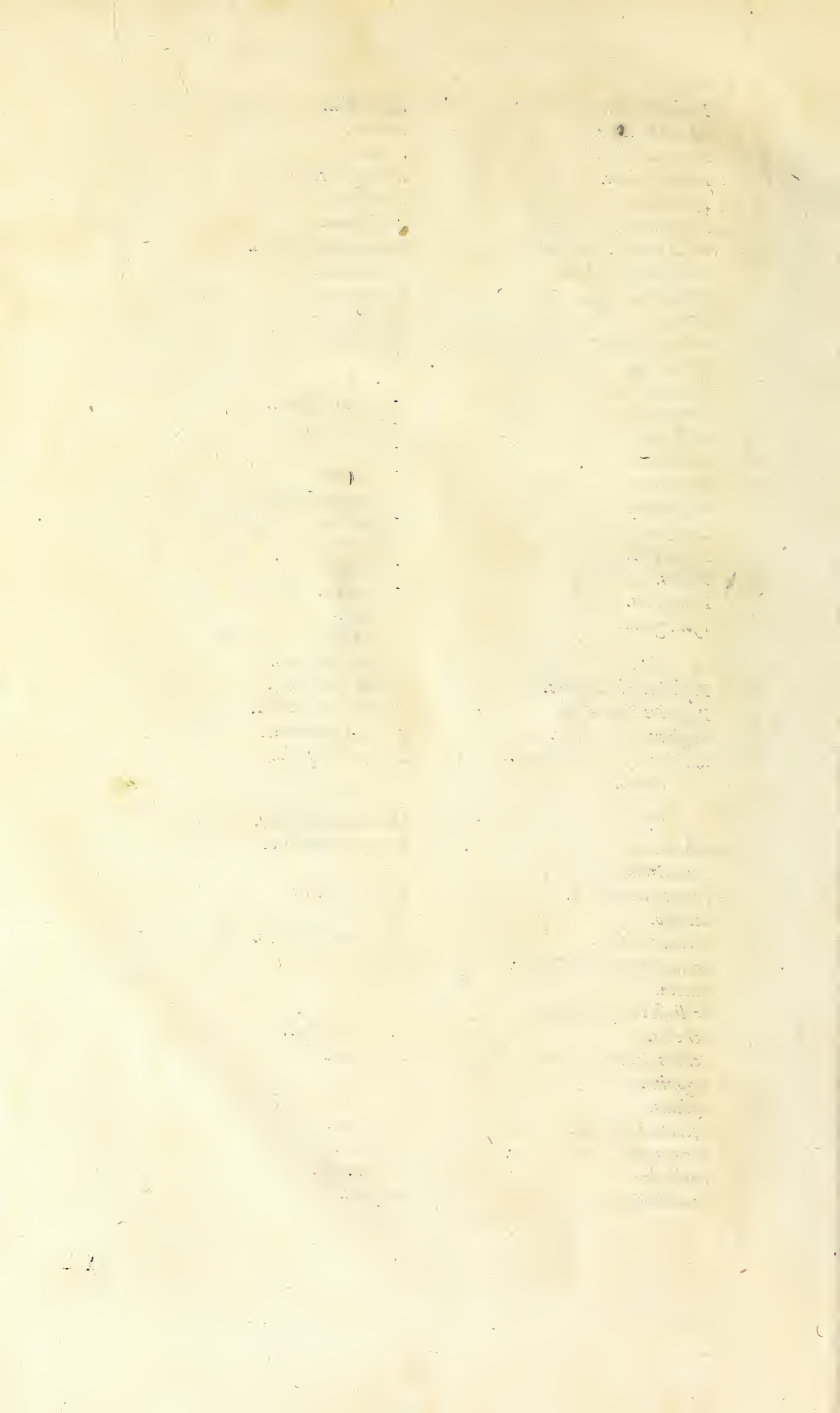
Ubertinus de Caſali.
Valerius Maximus.
Vejerus.
Verrius Flaccus.
Viginarius.
Vincentii Speculum.
Vulcatius.

X.

Xanthus Lydius.
Xenophon.

Z.

Zieglerus.
Zonaras.
Zwingerus.
Zoſimus.

DE DIVINATIONE

Et ejus

PARTIBUS.

CAPUT I.

AGNA fuit apud antiquos DIVINATIONIS commendatio: in quam propensus semper & ubique fuit hominis animus. Post lapsum enim primorum Parentum, vis illa naturæ, & lux cœlestis, quam Deus conditor in iis accenderat, post peccatum adeò debilitata est, ut illis vix exiles scintillæ, & radii obscuriores relictî sint. Nihilominus, summâ curâ, & ardenti desiderio mens humana fertur avertendi à se mala, & cognoscendi casus, qui impendent, ac incertos rerum eventus. Nam eo omnes sumus animo, ut cupiamus salvi & incolumes vitam hanc tranquil-

lam traducere: & quæcunque hanc quietem interturbare possunt, citò & procul à nobis depellere. Non potest tamen nostra ratio, prudentia & sollicitudo tantum præstare, quin in nostra capita quotidie ingruant mille noxæ, infinita pericula nos implicant, & rapido miseriarum turbine involvant, obruantque fluctuantes, ægerrimè spem inter a c metum anxios. Quibus à Deo optimo maximo tantum lucis datum est, ut sciant, *capillum non excidere è capite nostro sine voluntate patris cœlestis*, (cujus providentiâ gubernantur & subsistunt omnia) iis optimè consultû est: cum sint persuasi nos à tutela Dei non posse distrahi: *quia fidelis est; neque permittit nos ultra tentari, quàm ferre possimus*: Tum securius multò vivimus; & in cœlum attollentes oculos robur poscimus, & tolerantiam in rebus adversis: quoties in eas impingimus, neque à malis circumdantibus nos possumus extricare. Qui verò minus quàm par est meditantur consilia Dei, qui sese propter pervicaciam, cœcitatem, caliginem mentis, & ignorantiam non submittunt voluntati Divinæ, sed rapisè patiuntur huc & illuc stolidâ ratiocinatione, & nimiam suarum virium præsumptione superbè efferuntur, pro arbitrio gerentes omnia, donec incautos, & nihil tale cogitantes abripiant damna, & miserando naufragio obruant fluctus humani pelagi, à quibus suâ providentiâ, & prudentiâ nemo se potest eximere. Tum suam impotentiam seriò sentientes, desperatione acti, & animo dejecti consternantur, suaque mala propellere, vel minuere & mitigare student precibus, ceremoniis vanis, ac ritibus superstitiosis; quibus magis ac magis irritatur Deus, & in furorem accenditur. Satan interim, qui Dei, piorumque hostis est atrocissimus, qui que mendax est, & homicida, hinc occasionem cepit miseros hominum animos usque

adeò obcœcare, & extinguere quicquid notitiæ Dei in illis relictum erat, ut planè eam à mentibus hominum excufferit; ve ex transverso raptam rationem à recta via deflexerit. Ideò *se transformat in Angelum lucis*, quò faciliùs *Electos*, si fieri possent, decipiat, omniaque molitur & aggreditur, quæ faciunt ad effundendas tenebras animis, ne videant aut intelligant homines, quæ ad eorum salutem faciunt. Ac cum omnes norint, tum ex patrum traditionibus, tum ex lectione sacrorum voluminum Deum præcepisse ut sibi sacrificaretur; Diabolus, qui Dei operum maliciosus est imitator, sibi quoque sacrificia fieri instituit: quibus adjunxit infinitas præstigias, miracula, incantationes, & portenta, ut homines in admirationem raptos detineret captivos: ne in sacrificiis (quæ Deo vero fiebant, & quæ umbræ erant sacrificii illius propitiatorii, quo Agnus Dei suâ morte & sanguinis emissionem genus humanum debebat redimere, & Deo patri reconciliare) veritatem quærent, sed superstitionis ritibus detinerentur; considerantes tantum ignium flammam, fumum, victimarum mugitum, calcitrantem, motum corporis, profluvium cruoris è jugulo; rimarentur interna viscera, & intestina scrutarentur; observarent tonitrua, fulgura, ventos; considerarent aves, & earum volatus, cantusque, & tripudia pullorum; reliquaque externa, quibus adhæserunt pertinacissimè, obligantes se, & devotes infinitis ritibus, & superstitionibus, quibus studuerunt Deum placare, & illis placere. Hæc omnia Satan confirmavit innumeris miraculis, ostentis, & oraculis redditis, quibus humanum genus penitus abduxit à cognitione voluntatis Divinæ; & ab illâ obedientiâ, quam Deus sibi soli tribui jussit.

*Homines
mortui pro
Diis habui.*

Huic malo accessit aliud perniciosius: Cum antiquitus vixerint homines virtute excellentes, Reges, Principes, & Philosophi, qui multa beneficia contulerunt in genus humanum, tam in protectione infirmorum contra violentiam, tyrannidem, & proterviam malorum, quam in institutione pietatis, bonarum artium, inventionem frugum, fructuumque & aliarum rerum, quæ ad usus necessarios, & delectationem hujus vitæ faciunt: hos, dum superstites essent, coluerunt beneficos, & liberatores; post mortem autem desiderio eorum tacti laudibus publicis honorarunt, existimaruntque in cœlum reverbos unde originem duxisse excellentes eorum virtutes fidem faciebant; beatosque illos animos crediderunt summæ Divinitati conditrici & conservatrici totius mundi assessores redditos, & desuper in terras respicere, miseriarum humanarum misereri, communicataque potentiam cum summo Deo opitulanti afflictiis, & in angustiis illis assistere, eorumque mala relevare. Hic Satan serio sese ingessit huic crudelitati: effecitque ut primò laudibus publicis honorarentur, & colerentur, demum adorarentur pro Diis: quòd summum illud Numen plenam illis potentiam tribueret adjuvandi, & servandi quos vellent. Quam opinionem ut magis ac magis augetet & promoveret, multa edidit miracula ad eorum sepulchra, aras, statuas, & templa, quæ jam passim magnis illis viris posita erant: certisque in locis arte & naturâ ad horrorem & superstitionis metum accommodatis, specubus obscuris, antris, & terræ hiatibus profundis versutus Dæmon se insinuavit, & sub nomine defunctorum, & in numerum Deorum relatorum oracula reddidit, quibus homines de futuris edocerentur, & sibi ab imminentibus malis caveant: atqui his predictionibus ut plurimum eventus respondebant: & si contraria evenissent, responsa usque adeò ambigua & intricata reddebantur, ut sese homines suâ culpâ delusos, putarent, ex ignorantia magis, quam imposturis Dæmonum. Hinc innata inter homines communis & ubique recepta opinio de pluralitate Deorum: quæ ab exiguis principibus originem ducens, brevi temporis intervallo longè lateque irrepsit, & sese expandit per totum orbem terrarum: ita ut nullâ extiterit natio, quæ ad imitationem Chaldæorum &

*Oracula
data à
mortuis.*

*Pluralitas
Deorum
principiū.*

Affyriorum (qui primi suis principibus sacra instituerunt) non commenti sint nova Numina, & tutelares Deos, quibus templa dicari, & sacras ceremonias tribui voluerint. M. Terent. Varro scribit se ex variâ auctorum lectione *comperisse, inveniri ad triginta millia Deorum.* Spiritus nempe illi immundi, & fallaces adorari se sub nominibus mortuorum poposcerunt : utque flagitata obtinerent facilius, ad idola novorum istorum Numinum se insinuarunt, & in eorum templis voces horrendas, prodigia, ostenta, & terriculamenta varia ediderunt: quibus obstupefacti & attoniti spectantes, non dubitarunt divinitatem aliquam locis illis inesse, & vim potestatemque magnam illis Deis tributam adjuvandi vel nocendi quibus vellent. Hinc Titia Vestalis è Tyberi aquam cribro haustam in templum suæ Deæ detulit. Actius Navius Augur novaculâ cotem scidit, præfente & admirante Tarquinio rege. Claudia Vestalis navim gestantem simulachrum Matris Idææ, (quæ vado Tyberis adhæferat, & quam multitudo hominum movere non poterat,) Zonæ adligatam nullo negotio eductam abstraxit. Juno Vejenfis ad verba juvenis compellantis respondit; & cum moveri loco non posset, adjuvenis preces ausportari se passa est, & Romam deferri. Qui Feroniæ numine afflati erant, & ejus sacris initiati, nudis plantis ardentis prunas illæsi conculcabant. Æsculapius in Serpentem versus, Legatos Romanorum missos Epidaurum, ut remedium pestis quæ in urbe grassabatur poscerent, sinuoso volumine ex adyto templi prorumpens eos secutus est, & cum iis navigio Romam vectus: cumque navis medio Tyberi adhæfisset, ibi sibi templum erigi petivit.

Miracula.

Ejusmodi miraculis plenæ sunt historia; quibus facile perspicimus quanto furore Diabolus stimularit mortale genus; & quàm deplorandâ amentiam illorum mentes fascinaverit. Qui in eo semper institit, ut pro Deo coleretur, & sibi honorem summæ Divinitati debitum attribueret. Cacodæmones à principio creationis mundi facti erant Angeli Dei, in excellenti conditione, & præminencia constituti; sed ab eâ degenerantes, se ipsos perdiderunt, & facti sunt instrumenta perditionis cæterarum creaturarum. Propterea justo Dei judicio cum majorum Geniorum Legionibus (qui eadem rebellione sese implicuerunt) condemnationi æternæ gehennæ adjudicati sunt. Judas Apostolus Epist. ̄. 6. & Petrus 2. Ep. 2. ̄. 4. Christus Johan. cap. 8. ̄. 44. dicit *Satanam, dum mendacium loquitur, ex propriis loqui; quia non stetit in veritate: Peccavit enim ab initio*, 1. Johan. 3. vers. 8. Dicitur itaque per totam scripturam sacram *Dei adversarius & noster. Is est qui Evam seduxit*; Et Deum tanquam mendacii arguens; illum suo honore spoliavit. Mattheus 13. vers. 25. illum dicit *spargere Zizania in agro, dum Paterfamilias dormit.* Atqui hæc patrat facinora, ut hominum mentes implicet erroribus, Dei regnum evertat, & homines in æternum interitum secum præcipitet: ut est omnis malitiæ auctor, Dux, & Architectus. Insinuat enim se cordibus mortalium oraculis, & responsis dubiis, illosque decipit, dum putatur victorias, opes, imperia, & eventus rerum prosperos suis cultoribus largiri. Dæmonum namque inventa sunt quæcunque in sacris Ethnicorum tantam admirationem, & superstitionem pariunt: ut Aruspicina, consideratio viscerum in victimis immolatis, Auguratio per contemplationem regionum cœli, volatus & voces avium, Astrologica prædictiones, omnis ars Magica, Mantica, & Necromantica, reliquaque omnia, quibus impii sese exercent tam palam, quam occultè. Maximè oracula Phœbadum huc referri possunt, & Phytionissarum mulierum; inter quas à multis numerantur Sibyllæ; licet quædam prædixerint de adventu Messiæ, & aliis rebus,

Cacodæmones quales à principio creationis.

Satan mēdax à principio.

2. Cor. 11. 3. Gen. 3. 4-5.

Dæmonum artes.

ad vitam politicam, & æternam pertinentibus.

CAPUT II.

Quo tempore Deus inter Israëlitæ oracula reddebat per suos sanctos Prophe-
 tas, Satan operum Dei æmulus & imitator responsa quoque dabat homini-
 bus, in templis & idolis, quæ jam sibi erigi ubique curaverat; illudebatque miseris
 mortalibus, eorum mentes miraculis fascinans, ut eos ad suum cultum alliceret.
 Tunc quoque celeberrimum fuit per totum orbem terrarum Sibyllarum nomen:
 non solum quamdiu in hac vita superstites fuerunt, dum cæstro dæmonum percite,
 & infano furore, ac Enthusiasmo extra se raptæ plurima eventura pronunciabant;
 sed etiam post obitum scripta quædam reliquerunt, quibus populi adhæserunt, &
 pro sacris testimoniis voluntatis Divinæ habuerunt. Erant enim diversis in locis
 præfectæ templis Divûm; maximè Apollinis, qui Clari, Delphis, Colophone, in
 Delo & alibi colebatur. Atque hæc Phœbades, sive Pythiæ à principio ex virgini-
 bus tantum eligi erant solitæ; donec una illarum ab Echerate violata est: Post
 hunc incestum, sancitum est edicto populorum, ne in posterum ulla Pythia ora-
 culis præficeretur, nisi ætate jam provecta: *ut testatur Palæphatus lib. i.* Hæc igitur
 medium quasi locum fortitæ sunt inter veros Dei Prophetas, & falsa dæmonum ora-
 acula. Nam cum Ethnicæ essent mulieres, & idolis fervirent, earum tamen ali-
 quæ communicaverant cum Hebræis, tam in Ægypto, quam in Palæstina: & ex
 lectione sacrarum literarum, familiaribusque colloquiis cum Israëlitæ toto orbe
 dispersis, multa didicerant, quæ ad Vaticinia pertinebant: & fatidico spiritu cor-
 reptæ (ut Dæmon longa experientia, & tempore plurima cognosse & conjectari
 potest,) multa pronunciabant de pœnitentia, de correctione vitæ, de venturo
 Messia; cujus sanguine, & obedientia contracta lues à primis parentibus (qua to-
 tum genus humanum morti erat obnoxium) elueretur. Præterea de carnis resur-
 rectione, de extremo judicio, de vita & morte æterna disseruerunt, & suis scriptis
 mandaverunt. Hisque rebus prædictiones quasdam admiscuerunt de regnorum,
 & monarchiarum mutationibus, de terræ motibus, inundationibus, fato illu-
 strium virorum, incendiis regionum, peste, fame, & bellis. Quæ quia hominum
 sensus maximè videbantur movere, in iis perquirendis homines idololatræ majore
 rem adhibuerunt curam, quam in iis quæ ad animæ salutem pertinebant.

Sibylla &
Phœbades.

Quales eli-
gi solitæ.

Quo loco
habitæ.

Phœbas
Delphicæ.

De hoc Enthusiasmo ita tradiderunt aliqui; ut Proclus ad Porphyrium: *Sibylla, quæ Delphis est, Deum in se admittit duobus modis: vel subtilissimo vapore calido & sicco igne nature, qui exhalat ex hiatu speluncæ: vel sedens in sanctuario in abeneo tripode sacro Apollini: utroque modo exponit sese inspirationi Divinæ, quâ illustratur, & occupatur radio ignis divini. Fitque interdum, ut flamma ingens subito evolans è specu Phœbadem involvat, & repleat splendore divino: Aliquando sedens in tripode sacro, in quo se Deo venienti accommodat, Vaticinationi firmæ se componit: Et si ve hoc, si ve precedenti modo, Pythia Deo tota repletur: qui tamen separatus est à vapore, ab igne, à tripode, & ab omni apparatu loci, si ve naturali, si ve artificiali.* Unde Ammianus Marcellinus à principio libri 21. ait: *Sibylla crebrò se dicunt ardere, torrente eas vi magna flammarum.* At quòd earum versus plurimi manci, & mutilati inveniantur, id plerumque contigit incitiâ eorum, qui ab ore pronunciantis Phœbadis insanæ, & extra se raptæ verba velocia, & præcipitata excipiebant, neque poterant pernecitate calami dicta loquentis assequi, quæ furore percita indistinctè proferebat. Adde quòd scriptores ut plurimum indocti & illiterati, Grammaticam ignorantés, majorem dictorum partem non satis exactè intelligebant. Et fatidicarum istarum mulierum inspiratione evanescente, non meminerant eorum, quæ paulò antè protulerant: si ve quòd ita Deo visum esset, ut obscurè omnia proderentur, ne ejusmodi oracula ab unoquoque percipi possent, nisi à dignis: si ve quòd interventu multorum sæculorum (ut constat evenisse in aliis bonorum auctorum scriptis,) non pauca depravata sunt, & mendosè exarata,

ta, negligentia & oscitantia librariorum, qui sensum, & structuram carminum confuderunt.

De *Sibyllarum* appellatione ita tradunt Historiographi, dictas esse *Σοὶ τῆ σὶδς* *Sibylla un-*
de dicta. *Βελῆ*, quasi *Jovis consilium*. Lacones enim *σὶδς* genitivum pronunciant à nominati-
 vo *Σιδς*. Et *Æoles* Deum vocant nomine *σὶδς*. Suidas *Sibyllam* appellat *ἑρμηνδομφίλω*
περοφίλω. Plurimas fuisse *Sibyllas* probati auctores memorie prodiderunt: ut apud
Græcos *Aristochius*, & *Apollodorus Erythræus*: Apud *Latinos* verò *M. Varro*, &
L. Fenestella. Inter eas præcipuum locum tribuunt *Erythræa*. De numero discre-
Sibyllarum
numerus.
 pant nonnulli. *Martianus Capella* duas tantum recitat, *Erophilen* Trojanam fil-
 iam *Marpessi*; quam credit eandem fuisse cum *Phrygia* & *Cumæa*. Aliam vocat
Symmachiam filiam *Hippotensis*, natam *Erythris* urbe inferioris *Asiæ*: & ea quoque
Cumis reddidit oracula. *Plinius* lib. 34. cap. 5. trium *Sibyllarum* statuas *Romæ* pro
 Rostris suo tempore locatas fuisse tradit; primam à *Pacuvio Tauro* *Ædili Plebis*;
 reliquas duas erectas ait à *Messalâ*. *Ethas Solinus* cap. 8. nominat *Cumanam*, *Del-*
phicam, & *Erythræam*. *Ælianus* lib. 2. diversarum lectionum quatuor recenset, *Ery-*
thræam, *Samiam*, *Aegyptiam*, & *Sardiensem*; quibus alii addunt *Cumæam*, & *Judeam*.
M. Terentius Varro libro rerum divinarum (quem *Julio Cæsari Pontifici Maxi-*
mo dedicavit) decem numero describit; quæ diverso tempore & loco oracula red-
 diderunt: earum hæc sunt nomina *Persica*, *Libyssa*, *Delphica*, *Cumæa*, *Erythræa*, *Samia*,
Cumana, *Hellepontica*, *Phrygia*, & *Tiburtina*.

Harum libri confusi leguntur, & sine nomine. Solius *Erythræe* scripta ab a-
 liis fecernuntur; propterea quod illa suum nomen operi adjecit, & se *Babylone* na-
 tam profitetur. *Cumæa* libri à folis *Quindecim* viris tractantur, & leguntur, asserva-
 ti in *Capitolio*; & his *Romanæ* urbis fata contineri traditum est. De his *Aulus*
Gellius lib. 1. cap. 19. ita scribit. *Anus quædam peregrina incognita convenit Tarqui-*
niium Superbum ferens secum novem volumina, quæ asseverabat continere divina oracula;
eaque venalia Regi obtulit. Quanti illa venirent roganti Regi proposuit maximum precium.
(Solinus ait eam poposcisse trecentos Philippicos aureos; quorum singuli aestimantur duplici
ducato.) Id Rex cum risu excepit, existimans mulierem non satis esse sanam: Anus ex his li-
bris tres præsentè rege in ignem conjecit, & cremavit: Reversaq; ad eum pro sex reliquis i-
dem, quod prius, pretium petivit. Rex ingenti cachinno stoliditatem vetule rursus excepit.
At illa tres alios ex sex flammis dedit: & ex tribus superstitionibus idem quod prius sibi precium
solvi poposcit. Tum Rex mulieris perseverantiam admiratus, attentiores se ad hoc negotium
prestitit: ac de eâ re, ut tempus permisit, cum suis consilium inijt: visumq; omnibus con-
sultum id solvere, quod postulaverat. Acceptâ igitur pecuniâ abiijt; neque postea inter vivos
comparuit. Hi tres libri positi sunt in templo Capitolino servandi inter res sacras; traditq;
custodia duorum Patriciorum; quibus adjecti sunt ministri duo viri eruditi & literatî; qui ju-
bente Senatu eos relegerent, & interpretarentur, quoties Dij consulendi essent de rebus magnis,
& ad Rem publicam pertinentibus. Eandem historiam tractat Plinius lib. 13. cap. 13. &
Dionysius Halicarnassæus lib. 4. Sed tres tantum libros fuisse scribit Solinus; quo-
 rum duo cremati sunt, tertius à Rege *Tarquino* precio redemptus est. *Lactan-*
 tius ex *Varrone* tradit hos libros non fuisse unius *Sibyllæ*, sed diversarum: sive il-
 lius quæ *Delphis* reddebat oracula, quæ nomine *Sibyllæ* cognominabatur; eo-
 rumque *Custodes* vocatos esse *Duum* viros sacrorum faciendorum: quibus tamen
 non licebat eos libros inspicere, neque aliis communicare, nisi *Senatûs* auctori-
 tate id præciperetur. Testatur *Valerius Maximus* lib. 1. cap. 1. & *Dionysius Halicar-*
nassæus lib. 4. *Tarquinius*, (qui primus hoc sacerdotium instituit) jussisse *M. Atti-*
lium alterum ex *custodibus* sacrorum voluminum coleo infutum in mare submer-
 gi, quod sacra carmina *Petronio Sabino* Scribæ transcribenda permisisset. Quæ
 pœna postea ad parricidas transit; justissimè, inquit: *Quia pari vindictâ Parentum*
& Deorum violatio expianda est. De his *T. Livius* multis in locis mentionem facit: ut
 l. 3. *Libri per Duum viros Sacrorum aditi. Et l. 4. Multa Duum viri ex Libris placandæ Deum*

Libri Cu-
 mæa Sibyl-
 la.

Pœna M.
 Attilii II.
 viri.

irâ, avertendâq; à populo pestis causâ fecere. Et lib. 5. *Libri Sibyllini ex S. C. aditi sunt. Divum viri sacris faciundis Lectisternio tunc primum in urbe Romanâ facto per dies octo Apollinem Latonamq;, & Dianam, Herculem, Mercurium, atque Neptunum tribus, quam amplissimè tunc apparari lectis poterat, placavere.*

*Decem viri
& XV. viri.*

Duum virorum Sacrosancta fuit auctoritas, & reverentia: Liberi & immunes erant ab omni militiæ onere, & functionibus publicis. Eorumque numerus, qui ex solis Patriciis à Tarquinio Prisco sive Superbo (nam in hoc scriptores haudquam conveniunt) electus erat, duravit usque ad annum urbis 384. quando factionibus Tribunorum Plebis Sexti & Licinii (ut scribit Livius sub finem libri sexti) facti sunt decem; quorum quinque deligebantur ex ordine Patricio, & quinque ex Plebe: tunc vocati sunt Decemviri, creabanturque à Pontificibus, & eorum collegio. Sylla Dictator postea addidit alios quinque; & dicti sunt Quindecimviri; electique sunt suffragiis populi. Post Syllam numerus eorum accrevit usque ad Sexaginta: nomen tamen Quindecim virorum retinuerunt.

Libri Sibyllini cremati.

Libri hi Sibyllini plusquam 450. annis singulari superstitione servati sunt, à tempore Tarquinii usque ad bellum Maricum arcâ lapideâ clausi, in subterraneis fornicibus templi Capitolini. Anno ab urbe condita 670. Scipione & Norbano Coss. totum Capitolium igne fortuito, vel data operâ immisso consumptum est, cum omnibus sacris, & donariis preciosissimis quæ in templo Jovis reposita erant: cum thesauris, statuis Deorum aureis & argenteis, vasibusque diversi generis, materiæ, & precii: cum quibus Sibyllinæ Prophetiæ tantâ religione, tot seculis custoditæ perierunt. Ut autem sacrorum voluminum hæc jactura aliquo modo refarciri posset, anno urbis 677. C. Curio & Octavius consules ad Senatum retulerunt, Legatos in Asiam ad Erythras esse mittendos, ut Sibyllina carmina, quæ illic asservabantur, exciperent, & transcripta Romam reportarent; ut in locum amissorum reponerentur. Itaque Senatus auctoritate electi sunt P. Gabinius, & M. Octacilius, cum L. Valerio, qui viri erant clarissimi, & prudentiâ celebres. Hi in Asiam navigantes venerunt ad Attalum Regem Pergami; à quo Senatûs nomine petiverunt, ut permetteret Sibyllinâs Prophetiâs, quæ tam in Phrygiâ, quàm in Asiâ reperirentur, transcribi. Quò annuente Erythras urbem Joniæ contenderunt, sollicitâque indagazione factâ aliquot versuum millia exceperunt; tam ex libris Erythræ Phœbadis, quàm aliunde ex diversis Asiæ civitatibus, & hominibus privatis, qui ejusmodi vaticinia penès se habebant: Reversi Romam ea retulerunt, quæ accuratâ diligentia undique exquisita simul coacervaverant. Neque his contenti Romani, viros solertes miserunt, qui per totam Italiam sedulo expiscarentur, nuncubi ejusmodi Prophetiâ inveniri possent: quod factû est summâ celeritate. Sed ex his quæ multis in locis excepta erant, plurima judicata sunt cõmentitia, falsa, & frivola. Quod testatur Cicero lib. 2. de Divinatione. Constat enim in gratiam Principum multa fuisse depravata. Suetonius in vitâ Cæsaris ait: *Proximo Senatu percrebuit fama L. Cottam XV. virum sententiam dicturum, ut quoniam libris fatalibus contineretur, Parthos nisi à Rege posse vinci, Cæsar Rex appellaretur: Et in Augusti vitâ: Quicquid fatidicorum librorum Græci Latiniq; generis, nullis, vel parùm idoneis auctoritatibus vulgò ferebatur, supra duo millia contracta undique cremavit, ac solos retinuit Sibyllinos: hos quoq; delectu habito, conditos duobus forulis auratis sub Palatini Apollinis Basi. Corn. Tacitus scribit Augustum, cum videret multa frivola, & inepta manibus hominum circumferri sub nomine Sibyllæ, precepisse ut Sami, Erythris, Troja, in Africâ, & per omnes Italiæ Colonias colligerentur in unum omnes versus Sibyllini, qui usquam inveniri possent; statutoq; die adferrentur ad præfectum Urbi, qui ex auctoritate XV. virum deiectum haberet eorum, quæ vera judicarentur. Injunctumq; est omnibus ne in posterum quis retineret alia, quàm quæ decreto Sacerdotum selecta essent. Lactantius lib. i. cap. 6. ait, Ex omnibus Sibyllinis carmina reperiri inter Romanos, & legi ab unoquoq;, præterquam Cumæa, quibus facta Romana urbis continentur: idè ejus scripta servari arcana: neq; cuiquam permitti ut le-*

Legati in Asiam missi librorum Sibyllinorum transcribendorum causâ.

Sibyllæ carmina selecta.

gantur, nisi solis XV. viris, idē jussu & auctoritate Senatūs. Reliqua confusa esse, & sine auctore conscripta sub nomine Sibyllæ; præterquam Erythrææ, quæ suum nomen operi adscripsit. Martianus Capella vult, illam Erythris oriundam, & Cumis oracula reddidisse, fuisseq; nominatam Symmachiam. Harum omnium libros, qui superfuerunt, Stilico, (dum pararet defectionem contra Honorium & Arcadium,) ne amplius legerentur à quoquam, igni absumpsit. Et Theodosius Imperator Collegium XV. virū cum reliquis Ethnicorum superstitionibus abolevit, anno salutis humanæ 390. Unde colligimus, & ex scriptis Suetonii, Prophetias istas diu permanisse integras cum scriptis vatum Martianorum, & Nymphæ Bagoës.

Libri Sibyllini & XV. viri aboliti à Theodosio.

Forè omnes Phœbades unum Deum prædicarunt æternum, incorruptibilem, qui in cœlis habitet, qui bonis præmia incomprehensibilia proponat, malis verò pœnas æternas: qui propter hominum depravationem diluvio generali totum orbem terrarum inundavit, & genus mortalium submersione absumpsit; qui propter eorundem peccata post aliquot sæcula conflagratione universali mundum totum consumet. Item multa in medium proposuerunt de resurrectione corporum, contra multorum Philosophorum sententiam: quorum aliqui non solum corpus, verum etiam animam morte terminari crediderunt: Prophetizarunt etiam Sibyllæ nonnulla de extremo judicio, quo omnibus reddetur secundum sua opera: ut sunt hæc;

Quæ Sibyllæ prædicarunt.

καὶ τότε ἀναστήσω νεκρὸς μοῖραν αἰαλύσας.

Et alibi Sibylla hoc scriptum reliquit de hoc postremo judicio:

Ἄυλος ὁ Παντοκράτωρ ὅταν ἔλθῃ βήματι κελύαι
Ζώνων καὶ νεκρῶν ψυχῶς, καὶ κόσμον ἅπαντα.

Item de Christi adventu, sub quo reducuntur aurea sæcula.

Οἱ ἦ λύκοι σὺ ἄρνεσ' ἐν ἔρεσιν ἀμιλλῶνται.

Ethic versus de promptus est ex libro Sibyllæ Erythrææ. Eusebius in oratione regia citat viginti sex versus cujusdam Sibyllæ, qui continent secundum Christi adventum: quos Augustinus lib. 18. de Civitate Dei traductos cum acrostichis adducit: ea simul collecta efficiunt, Ἰησὺς χριστὸς Θεὸς υἱὸς ζωτῆρ. Sed acrosticha hæc suspecta se habere testatur Cicero lib. 2. de natura Deorum: quia non videntur sentire spiritum extra seraptum, & furore Pythio correptum (quales fuerunt omnes Phœbades,) sed elaboratum artificium, & diligentiam nimis affectatam. De hoc Ennius: *Atque in Sibyllinis ex primo versu cuiusq; sententiæ, dum primis literis illius sententiæ carmen omne pertexitur, hoc scriptoris est non furentis, sed adhibentis diligentiam, non insani.*

Ex his oraculis duo præcipua citantur, in quibus aliqui ex copulatione literarum & numerorum conantur exprimere nomen Christi Servatoris. Primum hoc est Erythrææ Phœbadis lib. 1.

Δὴ τότε καὶ μεγάλοιο Θεῶ παῖς, ἀνθρώποισι

Ἦξει σαρκοφόρῳ θνητοῖς ὁμοιέμενῳ ἐν γῆ

Τέσσαρα φωνήεντα φέρων, τὰ δὲ ἄφωνα δι' αἰτῶ.

Διασῶν ἀγγέλων. Ἀριθμὸν δὲ ὅλον ἐξονομήσω.

Ὀκτὼ καὶ μονάδας, τὸσας δεκάδας ἑπὶ τέτοις:

Ἦδ' ἐκατοντάδας ὄντω: ἀπιστοκόροις ἀνθρώποις

Ὀνομα δηλώσω. Σὺ δὲ ἐνὶ φρεσὶ σῆσι νόησον.

Ἀθανάτιο Θεῶ χριστὸν πᾶσι ὑψίστιο.

Tunc Magni Dei filius carne vestitus & reliquis mortalibus

Qui sunt in terra similis factus veniet, Quatuor vocales ferens

Et duas consonantes duorum Angelorum: numerum totum declarabo.

Octo unitates, & super his totidem decades, & octo centenarii

Incredulis hominibus nomen ostendent. Tu autem mente comprehende.

Eum esse Christum immortalis & altissimi Dei filium.

Ænigma de Christo primum,

Numeri hi simul collecti efficiunt octingenta octoginta octo, qui numerus continetur in nomine Ἰησους, in quo sunt quatuor vocales, & duæ consonantes. ἰ. decem significat. η. octo. σ. ducenta. ο. septuaginta. υ. quadraginta. Et σ. ducenta. Quæ si simul conjunxeris, invenies 888. In Apocalypsi nomen bestię abominabilis continet sexenta sexaginta sex.

Alia prædictio Sibyllæ talis est, lib. i. Erythrææ.

*Ænigma
de Christo
secundum.*

Ἐνεα γράμματ' ἔχω : τετρασύλλαβ' εἰμι : νόβι με.

Ἄι τρεῖς αἱ πρῶται δύο γράμματ' ἔχουσιν ἐκάστη.

Ἄι λοιπαὶ ἧ τὰ λοιπὰ, καὶ εἰσὶν ἄφωνα τὰ πάντε.

Τε παντὸς δὲ ἀριθμοῦ ἑκατοντάδες εἰσὶ δις ὄκτω.

Καὶ τρεῖς τρισεκαάδες σὺ γ' ἔσπται. Γνοῦς ἧ πῆς εἰμι.

Οὐκ ἀμνητ' ἔση θεῖς παρ' ἐμοίγε σοφίης.

Contineo literas novem : sum quatuor syllabarum. Nosce me.

Tres primæ duas literas habent unaquæque :

Et reliquæ reliquas. Et sunt consonantes quinque.

Omnis numerus est bis octo centenariorum,

Et trium tresdecadum. Nosce quis ego sum,

Et non eris ignarus Divinæ Sapientiæ.

Viginarius scribit Joannem Auratum doctissimè fuisse interpretatum hanc Prophetiam: quæ continet. Θεὸς ζωτήρ. In quibus dictionibus quatuor sunt vocales, & quinque consonantes: quæ efficiunt syllabas quatuor: quarum duæ primæ, & tertia duas singulæ literas continent, & quarta tres. Sed de numero 1597. de sunt duo. Quod inducit Auratum, ut existimet legendum σὺ δίσσα, pro σὺ γ' ἔσπται.

Alię plurimæ Sibyllis tribuuntur Prophetiæ de Deo vero: quem αὐτοπλάστην, καὶ ἀρχήν, καὶ ἀπειρήν nominant: asseruntq; eos, qui ex patre mortali nati esse probantur, nomen Dei falsò usurpare. Quod Erythræa his verbis satis apertè testatur.

ὃ δὴ αὐτὸ ἀνδρὸς

Ἐκ μηρῶν μήτρας τε Θεὸς τετυπώμεν' εἶναι.

Nam Dii, qui à gentibus coluntur, cum mortales ex mortalibus parentibus geniti sint, Dii verè nuncupari non debent, nec possunt. De his alia Sibylla tale reliquit testimonium.

Δαίμονες ἀψυχῶς νεκρῶν εἰδωλα καμόνων,

Ἵν Κρήτη καύχημα τάφου ἢ δύσμορ' ἰχθ.

Ubi Jovem Cretensem Saturni filium, & in Creta sepultum esse asserit: qui propter beneficia in genus humanum collata, propter potentiam, & excellentes virtutes (sicut & alii reges antiqui) consecratus est, & Dei titulis ab hominibus insignitus.

Phœbas alia testatur homines opus esse Dei summi: & ideò Deorum appellationem non mereri, cum non sint æterni: quod proprium est summi illius Numinis, à quo condita sunt omnia;

Ὅς μόν' ἐστὶ Θεὸς κτίσης ἀνεστίτη' ἑσάρχων.

Ἄυτὸς δὲ ἐστήριξε τύπον μορφῆς μερόπων τε

Ἄυτὸς ἐμίξε φύσιν πάντων χρεῖς βιοταῖο.

Prædixit item tempus aliquando venturum, quo fatidicorum omnium Dæmonum oracula aboleantur; nempe in adventu Christi filii Dei: & Urbes potentes, & Monarchiæ in nihilum redigantur.

Ρώμη μὲν ῥύμη ἔσεται; καὶ Δῆλ' ἀδηλ'.

Ubi Romam in vicum redactum iri, licet ejus potentia sit maxima, & Delos incognita. Quia abolito Apollinis oraculo, ejus nomen obscurabitur, & ignorabitur

bitur ab hominibus, qui eam colunt & venerantur tanquam Dei natale solum, & ejusdem gratum habitaculum, sacrumq; domicilium, propter vaticinia & responsa de futuris in eo reddita.

Hæc & similia plurima inveniuntur in historiis, quibus manifestè probatur Dæmonem versutum, omnisque malitiæ & imposturæ plenum multa per has Phœbadas sacerdotes, & divinos prædixisse mortalibus tam vera, quam speciem pietatis habentia, ut eos efficacius deciperet, & ad sui cultum pelliceret. Nemo unquam fuit tam stupidus, tam barbarus, & mentis inops, qui non existimaverit Numen aliquod esse ab æterno, quod universam mundi machinam à se creatam regat, & moderetur; quodque coli velit, & honorari à suis creaturis. Sed cum ex ignorantia sacrarum literarum, nesciant homines qualis hic cultus esse debeat, ex captu & iudicio rationis humanæ, ritus sacrorum, templorum varia ornamenta, & diversi generis sacrificia commentifunt, quibus Deum venerantur; & beatas illustrium virorum animas (quas propter excellentes virtutes in cœlum post mortem redivisse, & assidere Divinitati, quæ illis suam potentiam communicat; ut possint prodesse vel nocere cum opus est, tanquam Dei ministri, assessores, & focii) honoribus dignis afficerent. Et quia ipsum Deum credunt justum, & bonorum fautorem, malorumque ultorem severissimum; Dæmon per infinitas superstitiones, & idololatriam se furtim insinuat in animos mortalium, illis inculcans devotiones rituum variorum, & opinionem de pluralitate Deorum: quorum singuli peculiare sacrarum ordines poscerent: in quibus sibi proponi vel certas oblationes, vel proprias victimas voluerunt. Ut Jovi Flamines bove candido litabant. Jovi prodigiali thure & molâ falsa. Cybele matri Deorum Porca. Neptuno, Apollini, & Marti tauro, verre, & ariete. Cereri lacte, vino, favis, & aliquando sue. Dianæ tauro, & cervâ, Veneri columbâ vel passeribus: Minervæ capra. Libero Patri melle, vino, vel capro. Æsculapio capris & gallinis. Soli & Marti equo. Junoni agnâ, vel juvencâ. Pani capellâ. Sylvano Porco. Fauno agnô, vel hoëdo. Laribus gallo. Heroibus tauro, capro, & ariete: Genio bono agno candido, Genio malo hoëdo nigro: Mercurio gallo, & hoëdo. Nymphis floribus & thure. Neque eodem numero, vel colore: nam Superis victimæ immolabantur albæ & impares. Inferis nigræ & pares. Imò singulis Diis peculiare arbores, propria animalia quibus eorum currus vectarentur. Saturno tribuerunt cedrum, Cybele pinum. Jovi quercum vel æsculum. Junoni Libanotim, Neptuno Lentiscum. Plutoni malum Punicam, Palladi oleâ, Apollini laurum. Dianæ fagum. Marti palmam, Herculi populum albam. Baccho vitem vel hederam. Veneri rosam. Cereri Platanum. Cupidini myrtum. Pani abietem. Sylvano corylum. Najadibus salices. Doridi algam. Libitinæ cupressum. Proserpinæ taxum. Mercurio Lotum. Ita quoque Saturni currus trahitur draconibus: Cybeles leone. Jovis equis. Junonis pavonibus. Apollinis equis albis & lucidis, Plutonis equis nigris. Neptuni cetis. Tethios delphinis, Bacchi tigribus & pantheris. Mercurii ibidibus. Veneris columbis. Martis lupis. Et ita de aliis. Nam Satan architectus mille superstitionum, infinitas inventiones suggestit hominibus, quibus suos commētitios Deos colerent: pietatis & virtutis nomen astutè retinens, ut sub his titulis per omne genus impietatis, & nequitiae illos involveret & pollueret: debitumque Deo honorem ad se derivaret: Nam omnes hæc ceremoniæ, sacrificia, & ritus diversi Dæmonibus tributa sunt, dum sub nomine Dei & beatarum animarum adorabantur: imò tandem & se Dæmonas & Deos professi sunt. Hæc superstitiones à Chaldeis primam sumpserunt originem, postea ab Ægyptiis & Hetruscis, demum ab omnibus mundi populis tantâ contentione & æmulatione usurpatæ sunt, ut in ejusmodi rebus ad religionem pertinentibus nulla natio alteri cedere visa sit. Quas ut aleret & augeter Satan, oracula sua adjecit, prædictiones futurorum, & vatum Divinationes: quas homines instar Divinæ alicujus Sapientiæ habuerunt, & admirati sunt: existima-

*Quæ Diis
victimæ of-
ferantur.*

*Deorum
arboresca-
ra.*

*Animalia
Deorum
currus tra-
hentia.*

*Vnde cere-
monia ortâ.*

Oraculorū auctoritas. veruntque vates, Pythias, & Divinos commercium aliquod habere cum Diis; & ex eorum suggestione consilioque futura prænoscere, & hominibus explicare, quæ ad eorum salutem & conservationem promovendam facerent. Ideo penès illos auctoritas fuit instituendi populum, sacrificia procurandi, quæ ad avertendam Deum iram conducerent, & concilianda Cœlestium Numina.

CAPUT III.

Divinandi scientia quotuplex. **H**Æc Divinandi scientia multiplex fuit. Vel ex revelatione Dæmonum, vel ex causis Physicis, vel ex vulgari observatione. Quibus accesserunt infinita miracula, & præstigiæ Diaboli: apta ad fascinandum, & offuscandum judicium hominis: ut cum stupere attoniti ad hæc oblata portenta & prodigia, traherenturque in admirationem aspectu rerum, quæ contra naturalem ordinem gererentur, fidem haberent imposturis, & à vero Dei cultu diverterentur ad adorationem idolorum, & eorum qui Dei non erant. Ut cum viderent Feroniæ Numine afflatos illæsis plantis ambulare per ardentis prunas. In sacrificio Seleuci ligna aræ imposita sua sponte ignem concepisse. Et in Apulia in altari Nymphæ Egnatiæ ligna sacrificii nullo igne admoto subitis flammis exarserunt. In Sicilia in colle Vulcanio juxta stagnum Petrensium fascis farmentorum subito igne exurgente consumpti sunt: & quæ superius recitavimus de Actio Augure, de Vestalibus Titia & Claudia; aliisque infinitis miraculis, quæ passim in Historiographorum monumentis cognoscuntur promotæ & procuratæ Dæmonum astu, ut hominum mentes à Deo averfas, ad impias superstitiones inducerent. Ad hunc enim finem Dæmon sua facit miracula, ut honorem Deo debitum ad se derivet, & homines ignorantia, cæcitate, & perditione horrenda involvat, pertrahatque in interitum, & mortem æternam.

Ad quid miracula Dæmonum.

Ex quibus Divinatio sumitur.

Prisca illa Divinandi ratio ex majori parte fuit artificiosa: quia in ea exercenda vates rerum creaturarum naturam examinantes, & sedulo considerantes, ex earum cognitione, & secundarum causarum connexu, judicabant de effectis futuris. Ex Medicina, Meteoris & Physiognomia multæ prædictiones elici possunt, quæ neutquam fallunt. Sed Divinatio illa, quæ ex Dæmonum revelatione capitur, cum nullas in natura causas habeat, sed superstitione nefaria, erroréque mentis, & usu tantum temporum probata colligatur, profus est rejicienda. Talia sunt oracula, quæ per Enthusiasmum redduntur, vel per furorem eorum, qui extra se raptiore proferunt, quæ non intelligunt, sed quæ spiritu Dæmonis concepto proloqui coguntur. Et ut plurimum talia responsa ambigua, obscura, & incerta fuerunt: unde Apollo *λοξίας* vocatus est. Licet Dæmones perspicacissimæ sint naturæ, astutiæ & calliditatis incredibilis, sapientiæque tantæ, ut reliquas omnes creaturas scientiâ rerum longè superent, & excellent; causas namque rerum perfectissimè callent; & ex Prophetarum sanctorum prædictionibus multa colligunt, & prænoscunt: gaudent tamen amphibologicis ænigmatibus, ut hominibus illudant, & eos decipiant. Horum conatus licet ad certos limites redegerit Deus, quos excedere non illis permittitur: tamen propter hominum ingratitude, multa illis indulget, ut efficacius fallantur, qui Dei verbo fidem & reverentiam præstare recusant.

Ejusmodi oracula multa reperiuntur in historiis: inter quæ hoc citatur de Delphica Phœbade, quæ hos versus respondisse fertur quærentibus Dei consilium in quadam re dubia:

Oracula data per Phœbadas.

Μὴ πρότερον λήξει νεῖκος μερόπων καὶ Ἴωνων,
 Πρὶν τρίποδα χρύσειον ὄν ἠΦαῖος βάλει πύλῳ
 Ἐκ πόλιος πέμψητε, καὶ εἰς δόμον ἀνδρῶν ἴκνηται.
 Ὅς δεδάηκε πάτ' ὄντα, πάτ' εἰσοῦμα, πρὸτ' εἰόντα.

Non prius hæc Meropum lis & desistet Ionum,

Quàm

lis, & ore distorto effabantur ea, quæ Dæmon illis suggererat: neque erant mentis corporisve compotes, dum obsidebantur illo Enthusiasmo.

Oracula primò reddi cœperunt in Chaonia parte Epiri, in templo Jovis Dodonæ: de quibus in sequentibus fusiùs scribemus: Postea in Libyæ arenis in templo Jovis Hammonis: & hæc duo fuerunt omnium antiquissima: ad quæ ex omni parte mundi commeabant homines sciscitaturi rerum eventus futuros. Postea cum res benè succederet, & ultrò se rapi ejusmodi illusionibus paterentur mortales, Dæmon diversis in locis sibi sacraria suscitavit, unde responsa daret; ut Delphis per Apollinem Pythium, sicut per eundem in Claro, in Delo, Colophone, Ancyra, Cumis, Erythris. Thebis per Trophonium, & in Lebadia Bœotia in rupium specu. In Milefia fuit Branchidarum oraculum. Sabæum in Phocide. Amphiarai in Attica. Latonæ in Ægypto in urbe Buthi, quod Sebenniticum oraculum vocabatur. In eadem Ægypto Dii quoque Fatidici fuerunt Hercules, Apollo, Minerva, Diana, Mars, & Juppiter. Antiochia Juppiter Philius. In Apamea Syria Juppiter Belus: In Delo sortes certissimæ dabantur ab Apolline, ad aram quam habebat artificiosè compactam & concinnatam ex diversis animalium mactatorum cornibus. Apollo quoque Spodius in cineribus mactatarum victimarum Thebis sortes dedit: & Patara urbe Lycia sex continuis anni mensibus sortes quoque poscentibus reddidit: Sicut ad Canopicum oppidum Ægypti Serapis per somnia. In fano Pasitheæ & Æsculapii apud Pergamēnos: In Nabata apud Hyrcanos. Ad aram Ardali apud Trœzenios, ubi Musis & Somno sacra fiebant; quique somniis responsa petebant & vaticinia captabant, totum diem à cibo, & triduum à vino & Venere abstinere oportebat. Apud Tralles in antro Charonio. Apud Ægyptios in fano Isidis & Melopidæ Semidæ ægroti somnio discebant remedia recuperandæ salutis. Pharis Achaia simulachrum lapideum nutu responsa dabat. Apud Thraces Liberi Patris Sacerdotes qui Bessi vocabantur multo priùs mero obruti. Apud Nyfos, Thraces, & Teneros Mars. In Ægypto Sacerdotes ex Api bove captabant responsa. Sicut Colophone, & in Claro qui sacris Apollinis præerant haustâ ex vicino lacu affatim aquâ, cui vis inerat fatidica, vaticinabantur. Memphi ex vacca. Heliopoli ex bove: Arsinoë ex Crocodilis, oracula reddebantur: Arsinoë enim postea dicta est ab Arsinoë Ptolomæi Philadelphii sorore, cum priùs Crocodilon vocaretur.

Ubi prima
oracula.

Exempla oraculorum multa proponi possunt: ut est hoc quod Cræso regi Lydia datum est.

Ἐάντων γνησίων βιδαίμων Κροῖσε, περσεῖσι.

Cræse, beatus eris, si te cognoveris ipsum.

Item aliud eidem regi redditum est tale:

Κροῖσε Ἄλλω θεῷ μέγαλιν ἀρχὴν κατέλιπε.

Cræsus Halin superans magnam pervertet opum vim.

Tiberio Romæ Imperante hæc Prophetia vulgata est apud omnes:

Τεῖς ἡ τρηκοσίων πεπελομένων ἐνιαυτῶν

Ρωμαίους ἐμφυλῶ ὀλέσεται.

Tercentum post ter revolutos cursibus annos

Romanos perdit civica seditio.

Sibyllina carmina hæc prædixerunt de Philippo Macedone Alexandri Magni patre, antequam nasceretur:

Ἰμὴν κοίτην ἀγαθὴν, καὶ πῆμα Φίλιππου.

Commoda nunc pariet regnans, nunc damna Philippis.

Messenis sciscitantibus de suæ urbis conservacione responsum est:

Καὶ τότε δὴ Σπάρτης μὴ ἀπὸ ἀγλαῶν ἀνδρῶν ὀλεῖται;
Μεσσηνὴ δ' αὖθις οἰκίσεται ἡμεῖς πάντες.

*Amittet florem imperii tunc Sparta nitentem;
Atq; omni rursus Messene habitabitur ævo.*

Ex oraculo veteri recitato, Scipio prædixit everfionem Carthaginis, & potentia Pœnorum in Africa:

Ἔσεται ἡμᾶρ, ὅταν πρὶ ὀλώλῃ Ἴλιος ἰσθὴ
καὶ Πελαμῶ, ἔλαός ἐυμελίω Πελάμοιο.

*Jamq; dies aderit, quo concidet Ilium ingens,
Et Priamus; Priamig; cadet plebs armipotens.*

Annibal invidia fuorum laborans, & in Asiam fugiturus, hæc verba ab oraculo consulto accepit:

Λιβύσα κρύψε βῶλῶ, Ἀννίβαλ δέμας.

Libyssa corpus, Annibal; teget tuum.

Batto Cyrenes conditori de deducenda in Libyam colonia interroganti Deus exadytis templi in hæc verba respondit:

Ὅσα ἴ ἀνὴρ βέξῃ, τοῖον τέλῶ αὐτὸν ἰκάνῃ.

Qualia quis patrat, talis manet exitus ipsum.

Messenios reprehendit oraculum, quòd de minimè necessariis plus justo essent solliciti, & quæ ad eos pertinerent socordes negligenter:

Ἐρδὶ ὅπῃ τὸ χρεῶν, ἄτη δὲ ἀλλοιοσι πρὸς ἄλλων.

Tu fatis pareto: malum hunc, jam nunc manet illum.

Plenæ sunt Historiæ his responsis, quibus Dæmon ita detinuit animos hominum, ut prorsus dependerint ex iis: & quæcunque aggredierentur Reges, Principes, & populi, omnia in fausta sibi promittebant, nisi prius consulissent Deos de rebus gerendis: ut efficaces sunt Diaboli præstigiæ in hominibus contumacibus & impiis; is prævisis naturalibus causis, multa secutura pronunciat; & ex positu fidèrum, natalia effingit, & prædicat eventus: qui postquam successerint, nemo est, qui non aliquid Divinitatis inesse credat ejusmodi vaticiniis.

Dæmon
ef-
ficax in
præstigiis.

Quid Di-
vinatione se-
cundum
Platonem.

Plato ait *μαντικῶν* esse *κοινωνίαν πρὸς θεῶν καὶ ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους, καὶ Δημιουργὸν τῶν θεῶν καὶ ἀνθρώπων φιλίας*: Deinde subjungit, *vates omnes γενεαμωδῶς, θεομαντεῖς, καὶ ποιηταῖς θεῖος εἶναι; καὶ ἐνθουσιάζειν ὀπίσθους ὄντες, καὶ κατελομῶντες ἐν τῷ θεῷ*: id est, *Divinationem esse consociationem Deorum & hominum, & conciliatricem amicitia inter ipsos. Item fatidicos, vates & poetas divinos esse, numine divino afflatos, & correptos à Deo.*

Divina-
tionis qua-
tuor gene-
ra,

Ejus Divinationis quatuor ponuntur genera: Primam vocant *ἑπίνοιαν μαντικῶν inspirationis divinationem*; quæ ad Apollinem auctorem refertur. Alteram *πελεσικῶν; quæ habet vim & efficaciam mysteriorum*, ad Dionysium. Tertiam *ποιητικῶν*, in Musas: qualis fuit Orphei, Musæi, Lini, & aliorum. Quartam *ἐρωτικῶν amatorium furorem*, in Venerem & Cupidinem referendam.

ἑπίνοια igitur *μαντικῆ*, quæ *θεομαντεῖα* dicitur, ea est, quæ vaticinia profert per obfessos à spiritibus, qui extra se rapti, verba fundunt non intellecta, qualia illis suggeruntur inspiratione Dæmonum: ut fuerunt Sibyllæ, Peliadis regis Chaoniæ filia, Orpheus, Musæus, Tyresias, & alii. Orphei prophetia de sex mundi ætatibus citatur à Platone:

Ἐκτῇ ἐν ἡγεῖ καὶ παύσεται κοσμὸς ἀειδής.

Ætate in sexta cessabit machina mundi.

Quod proculdubio exceptum videtur ex ea prophetia, quæ familiae Helicæ tribuitur: *Duo millia inane: Duo millia Lex: Duo millia Messias*. Nempe à mundo

*Quam tripodem, quem Vulcanus projecit in aquor
Aureum, ab urbe viri mittat is in illius aedes,
Qui novit quæ sunt, venturæq, quæque fuerunt.*

Extat aliud oraculum datum Juliano Imperatori profecturo in expeditionem Persicam. Is enim fertur post Apostasim suafu quorundam Philosophorum Pythium Dæmonem consuluisse de suarum rerum successu: cui Dæmon mendacior illufit, ut idololatriam Gentium penè jam ubique abolitam restauraret:

*Νῦν πάντες ὀρμήθημεν Θεοί, νίκης τροπαῖα κομισαδάμ
ᾠδᾶ Θεοὶ ποταμῶ: ἦ δὲ ἐγὼ ἡγεμονόω πολέμοκλον Θ' Ἀρης.*

*Nunc omnes Dei ad Theran fluvium appulimus relaturi trophæa
Victoria: horum ego dux ero acer belli turbo Mars.*

Et alio responfo Dæmon Juliano adulatus est, falsò illi promittens victoriam contra Perfas, ubi tamen interiit fagittâ transfoffus:

*Ἄλλ' ὁπότεν σιήηθοισι τοῖς Περσῶν αἶμα
Ἄλρι Σελδουκείης κλονέων ξιφέεσσι δαμάσσης,
Δὴ τότε σὲ πρὸς ὄλυμπον ἀγῆ πελάμπερ ὄχημα,*

Ἄμφι θυελλείησι κυκλώμενον ἐν σροφάλυξι

Ῥύσαντο βροτέων ἐτέων πλύτλητον αὐίλω.

Ἦξεις δὲ αἰθερέου φάεθ' πατρώιον αὐλίω,

Ἐνθεν ἀποπλάγχθεις μεροσῆιον δέμας ἦλθες.

Jamq, ubi Persigenam gladio victore domabis,

Usque Seleuceæ sternens ad mænia gentem;

Tunc te flammivomirapient ad sidera currus,

Ætherios inter ventoso turbine gyros

Mortali humanis posito cum corpore curis.

Atq, ita cælesti patriam splendore revises,

Unde es mortales quondam delapsus in artus.

Præter oraculorum responsa Dæmones multa comminiscuntur miracula in rerum natura, ut sunt miri artifices in imitandis Dei operibus; quorum simulachra ita obijciunt oculis hominum, ut vera esse putentur. Hinc olim, ac nostro tempore, visi sunt in cælo diversi soles, conflictus armatorum hominum, sonitus tubarum, formæ monstrosorum animalium, igneæ figuræ, turbines violenti, tempestates, fulmina horrenda, fragores tonitruum, terræ motus, inundationes, portentâque infinita, quæ tam in aëre (cujus maximè tenet imperium) quàm in terra, & mari fiunt; non sine gravi metu & formidine spectantium, quo miseri homines usque adeò percelluntur, ut sæpissimè parùm absit, quin subitò exanimati concidant, & moriantur.

Spectra in aère.

Ad hanc Divinationum classẽ quæ à Demone nascuntur, referri debent ea, quæ à sacrificulis supersticiosè observantur in aruspicina, auguriis, & iis quæ notantur in consideratione viscerum, & intestinorum mactatarum victimarum: de quibus postea in Auguribus loquemur.

Aruspicina & extispicina.

Genus est aliud Divinationis populare & plebejum: quod fit non ex consideratione signorum consentientium cum rebus significatis, sed quæ ex longâ observatione sæpius evenire animadversum est, & has Divinationes Galli dicunt exceptas è Calendario Pastorum, & rusticorum: qui attentè notant & observant quæcunque singulis anni partibus & diebus evenire solent. Ut est istud;

Divinatio popularis.

Clara dies Pauli bona tempora denotat anni.

Dies Pauli.

Si fuerint venti, designant prælia genti:

Si fuerint nebula, pereunt animalia quæque;

Si nix, si pluvia est, prædicunt tempora cara.

Vincentii.

In die S. Vincentii 23. Januarii (quo tempore vitatores dicunt vini succum ascendere in farmentum) si sol ferenus luceat ante meridiem , vindemiam subsequenter promittit futuram vini abundantem : ideò Monachis illius ordinis datur portio potus (quam præbendam nominant) duplex. Et vitatores eo die potu largiore indulgent Genio.

Urbani.

De ubertate vindemiæ idem iudicium faciunt die S. Urbani, qui recurrit die 24. Maji. Si tunc cœli temperies amœna sit & serena; vidi aliquibus in locis in Sueviâ statuam illius Sancti humeris rusticorum cum faustis acclamationibus circumferri coronatam floribus, & superiore parte mensæ in caupona erigi; vitatoribus opiparè convivantibus, multoque vino distentis. Quòd si dies sit obscura & pluviosa, contumeliis affectum simulachrum & luto aspersum projiciunt.

Purificationis.

Si die Purificationis 2. Februarii sol clarus splendeat, urfi dicuntur se iterum suis occulere specubus, serenitate illius diei denunciante frigora intensiora subsecutura ad quadraginta dies.

Medardi & Pascha.

Alii de messis futuræ abundantia iudicium sumunt ex serenitate diei Sancti Medardi in Majo: & Pascha pluviosum designat messem frumentosam.

Tonitrua in Martio.

Tonitrua in Martio calamitates ingentes rusticis præfagiunt, unde rythmi hi Gallici proverbio villicorum feruntur.

Jamais le villageois n'a Matière de dire Helas,
S'il ne voit sa maison arse, ou s'il n'oit tonner en Mars.

Diuturnitatem frigorum unde judicent Rustici.

De frigorum diuturnitate judicant ex ossè thoracis caponum, anatum, vel anserum, si rubeant: si verò clara sint, dilucida & alba, gelua levia & tolerabilia pronunciant.

A festo Natalis Christi, usque ad diem Epiphaniæ, qui sunt dies 12. colligunt de statu & temperie 12. mensium anni; prout singulis horis singulorum dierum cœli fit mutatio.

Memini, dum Patavii essem anno 1575. vermiculos quosdam erucis similes inspectos fuisse in ædibus civium adhærentes parietibus: pro quorum multitudine senes metu consternati prædixerunt pestem horrendam lue brevi grassaturam: quæ etiam eadem ætate ferè totam urbem exauisit, sicut & Venetorum ditionem tantam strage afflixit, ut ab aliquot sæculis major non esset audita.

Upupæ nocturno volatu, & voce concisissimè strepentes incendia, & cædes brevi futuras denunciant.

Vituli sub autumnii finem convulsione crebrâ pedes excutientes, frigora & gelu instare significant.

Feles si aures pede fricent, & pes excedat caput, pluvias proximas præfagiunt: sicut & gallinæ pullique gallinacei, si rostro alas vellicent.

Longum esset omnia recitare, ex quibus plebecula sua confirmat vaticinia, & futurorum prædictiones: quæ etiam si ab ignaris rerum literarumque imperitis vulgò usurpentur, quia tamen illa emanant ex causis naturalibus, & consensu motuum cœlestium, possunt ut cunque tolerari: quia nullam secum superstitionem attrahunt, neque manifestam impietatem, & ut plurimum evenire perhibentur.

CAPUT IV.

Oracula impia, ubi & quomodo.

DE oraculis diversa est ratio: quæ cum ex Dæmonis instinctu proveniant, proferuntur sunt rejicienda. Ea Græci diversis nuncuparunt nominibus. *ἄσημα* enim, vel *μαλὸν ἔμαρτα*, vel *ἰεροεἶμα* ea vocaverunt. Dabantur locis obscuris, & obsessis à malignis spiritibus, voce, somniis, gestu, nutu statuarum, sonitu, tinnitu, vel aliis signis: Edebanturque vel ab ipso Dæmone, vel à Phœbadibus, sacerdotibusve spiritu fatidico afflatis: qui è specubus furvis, obscuris & profundis horribili sono, & strepitu irruebat in Enthusiastas specie ignis, quo circumquaque involvebantur; & in furorem acti cum palpitatione omnium artuum, in versis oculis,

condito usque ad Mosem, à Mose ad Christum, & à Christo ad finem mundi semper intercessisse duo millia annorum. Quæ tamen completa non sunt suis terminis, propter piorum preces, qui Christi adventum exoptabant. *Et propter electos Christus promittit ultimos dies sæculi abbreviatum iri.* Hujus Orphei vaticinia alia in sequentibus proponemus.

Matth. 24.
vers. 24.

Musæo Attico Orphei & Antiophemi discipulo hæc Prophetia adscribitur ad suos Athenienses:

Καὶ ὃ Ἀθλωαίοισιν ἐπέρχεται ἄρχε· ὄμβρι·
Ἡγεμόνων κακότης περιφασίη ἢ τίς ἐστὶ.
Ἡ γ' ἄλις ἡμήρεσι πόλιν, πῶσσι ἢ πίνιω.
*Et ferat tempestas urgebit Cecrope natos
Fraude Ducum: sed certa aderunt solatia victis:
Namq; urbem hostilem evertent, pœnasq; reposcent.*

Peliadibus Nymphis hic versu tribuitur:

Ζῶς ἦν, Ζῶς ἐστίν, Ζῶς ἔασεται, ὦ μέγαλε Ζῶς.

Juppiter est, fuit, atq; erit: ô bone Juppiter alme.

Ad Divinationem pertinet Magia: quam Chaldæi olim vocaverunt invocationem ἀγαθοδαίμονον, ad boni alicujus effectiōnem. Ea est vel Divinatrix, vel in aditione posita. Magi ferè omnes virtute familiarium Dæmonum, quos παράδους affectores & consiliarios vocabant, omnia operabantur: hosq; thecis inclusos gestare erant soliti, vel exorcismis evocare, si quando esset opus. Magorum titulus apud Persas & Chaldæos honorificus semper fuit; penès quos fuit sacrorum voluminum cura, & monumentorum literariorum conservatio.

Magia.

C A P U T V.

Magiæ species diversæ numerantur. Λεκανομαντεία: γαστρομαντεία: κατοπτρομαντεία: *Magiæ species.*
κρυσταλλομαντεία: δακτυλιομαντεία: ὄνυχομαντεία: ὑδρομαντεία: πυρομαντεία: & ἀερομαντεία.
Divinatio per pelvīm, per lebetem, per speculum, per cristallum, per annulum, per unguem, per aquam, per ignem, & per aërem.

Lecanomantia fit in pelvi vel lebe aqua pleno; cui imponuntur laminæ aureæ & argenteæ, cum gemmis, quibus insculpti sunt magici characteres. Tunc invocatur Dæmon, à quo petitur quod ex usu est: & vox tenuissima instar sibili aquâ leviter motâ emittitur è lebe, quæ exprimit quod rogatur: hæc divinandi ratio fuit olim familiaris Chaldæis, Assyriis, & Ægyptiis.

Lecanomantia.

Gastromantia fit per pectus vel ventrem alicujus possessi à Dæmone: qui nutu & signis ostendit quod petitur. Fit & hæc gastromantia in vase aliquo vitreo rotundo aqua limpida pleno, circa quod accenduntur cerei sacri, evocatoque summissō murmure Genio, adhibetur puer impollutus, vel mulier prægnans, qui responsa petunt à Dæmone.

Gastromantia.

Catoptromantia quæ fit per speculum; ad quod admovetur puella pura ab omni Venere, quæ in speculum fixis oculis intuens videt eorum formas, de quibus est quæstio.

Catoptromantia.

Hic referam historiam horrendam, quæ cuidam amico meo accidit: cujus tamen nō ex primam nomen, propter viri auctoritatem & reverentiâ. Cùm ille ob eandem patratam exularet à patria, essetque nobilis, & literatus egregiè, contulit se ad Academias peregrinas & remotas, ut illic tristitiam exilii familiaritate, & colloquiis eruditorum leniret. Uxorem enim duxerat eodem anno formosam, juvenem, nobilem, & optimè dotatam, cujus gratia paulò post nuptias, corrivalem ortâ rixâ gladio transfoderat. Absens igitur per aliquot menses à domo sua, cùm uxoris novæ desiderio & amore non parum torqueretur, Magum celebrem

in sua arte consulere statuit, curiositate magis ociosa, quàm quòd illius imposturis fidem adhiberet: à quo rogavit an possèt in speculo videre, quid uxor rerum gereret: promittit Magus se id effecturum: præscribitur dies, conveniunt viri boni, qui hunc comitarentur, & viderent quid succederet: Accersitur puellula octo annorum nata, cui solvuntur comæ, & aqua lustrali cum invocatione & susurratis exorcismis tinguntur: circulo incantato, & magicis characteribus circumcirca insignito, media statuitur, & ut attentè contemplaretur in speculum jubetur. Tunc ter interrogata à Mago quid videret, post diutinas totius corporis contorsiones, vultu perturbato, oculisque furibundis & micantibus, voce tremebundâ & interterritâ respondit, video, video, video: Quid? inquit Magus: video hypocaustum amplum, ornatum picturis diversis, & fornace excellentis artificii; video in abaco vasa argentea deaurata, candelabrum è laqueari dependens, scamna stromatibus & pulvinis strata, super mensa pallium cum galero & gladio. Interrogata iterum quid videret amplius: quis esset in hypocausto? Neminem, inquit, intueor præter canem album dormientem prope fornacem. Tunc exclamans ecce, ait, mulier formosa, pileo tecta holoserico, circa quod plocæ capillorum involutæ in nodum contrahuntur: veste amicta est viridi laciniata, quam ambiunt lymbi puniceï. Quid agit, inquit magus? Nescio, respondit: Illa nescio quid nigricans in vola manus sinistra continet, quod pollice dextro saliva tincto explanat & lenit ridens. At at, conspicio juvenem flava cæsarie cincinnatum, qui ponè fornacem stat femoralibus in genua demissis. His auditis vir bonus statim obmutuit. Et ex hac descriptione facile animadvertit suæ domus esse hypocaustum, suamq; uxorem cum habitu domestico graphice depingi, licet plusquam centum milliarium intercape dine se juncta abesset: sed juvenis ille demissis femoralibus illum ita redidit anxium, ut uxorem læsæ pudicitie suspectam, cogitaverit de medio tollere. Itaque Mago relicto equum celerem conduxit, quo diebus decem in patriam properavit. At quia ob eadem patrata non satis tutum fuit agnosci, Urbem non ausus est ingredi; sed in vicum proximum secedens rusticam mulierem incognitam convenit: è qua post longum colloquium sciscitatus est, num cognosceret eam nobilem mulierem, quæ non procul à foro splendidas habitaret aedes nomine N. Novi, inquit rustica, novi certè honestam illam matronam; ad quam nudius tertius ova, & fructus agelli mei venales detuli. Quid, subjecit vir, quid agebat: quis cum ea conversabatur? Heu, mi homo, ait: quid inquiris de ea? quid ageret misera abstracta ab absente marito: relicta domi post tertium à nuptiis mensem. Ea licet opibus & nobilitate excellat, quid hæc omnia profunt, dum viri præsentia destituitur? quem nescit an vivat, vel è vita decesserit; quâ regione vagetur; an indigeat, vel ægrotus inter peregrinos detineatur. Misella perpetuis se conficit lachrymis: nunquam in publicum prodit, consolationes amicorum non admittit; mortem centies quotidie implorans, quâ solâ se ab his angustiis eripi posse queritur. Tum vir, gratificare mihi obsecro, inquit: & ad illam hoc Epistoliolum deportato; jubeo quæ ut te sola comitante huc veniat: Ego maritum ejus salvum & incolumem vidi ante bimestre: postquam me conveniet, à me plura audiet, quæ illius mœrorem vel tollent, vel ex majori parte levabunt. Rustica literis acceptis, quibus inclusus erat annulus aureus, quem discedens è digito uxoris abstulerat, futurum signum sui adventus. Hunc posteaquam agnovisset, lætitia ingenti percita statim cum rustica solâ se ex urbe proripuit, & rus se contulit: ubi primo mariti aspectu in basium ruens illum amanter salutavit. Maritus qua potuit dissimulatione vultum componens, habeo, inquit, quod tibi communicem: ingressi itaque sylvam vicinum eo animo ut illam jugularet, & conscenso equo se rursus daret in viam. Tunc illa; ô anime mi, beasti me tuo adventu; jam me mihi restituiisti: nunc amissam vitam, & quicquid post unum Deum carissimum habeo recuperavi. Tum vir uxoris juveniculæ forma elegante, blandiciis quæ emollitus in umbra simul confidens,

folicito tamen vultu, de variis rebus illam cœpit interrogare: ac inter colloquium: Dic mihi verum, inquit: quid eo die (certum diem designabat) rerum gefisti? nonne crocotta tua prassini coloris eras amicta? nonne comarum tricas circa pileum redimiveras? illa verum esse testata est: Sed quid in vola lineiebas saliva madidum? quis fornaci adstabat juvenis femoralibus in genua demissis? ô Deus bone! exclamat mulier consternata, vita mea, quid hoc monstri est quod audio? quam indignationem in tuo vultu conspicio? Fridericus frater tuus ulcere malo super coxendice laborat, cui emplastrum parabam, quod vola impositum pollice lineiebam: atqui ille mihi rei testis futurus est. Hoc audito vir tanto metu tactus est & fractus, ut vix compos mentis esset: dissimulatoque, quod conceperat, odio in uxorem, illam mutato colloquio interrogavit de rerum domesticarum statu, de Principis irâ, (quam amici placare studebant precibus & muneribus) propter cœdem admissam. Cumque illum intellexisset nondum reconciliatum, ne mœra nimia illum in vitæ discrimen traheret, cum gratiâ uxore dimissâ celeri regressu ad nos revolavit: centies & millies detestatus, & execratus artes Magicas, & Diaboli illusiones, quæ penè illum induxerant ad parricidium in uxorem castissimam. Hunc sibi scopum proponit Cacodæmone generis humani atrocissimus hostis, ut suis obsequiis homines ad impietatem, superstitiones, idololatriam, vel atrociam pertrahat facinora.

Legimus Didium Julianum in bello contra Claudium Albinum & Pescennium Nigrum consuluisse Magum, qui puerum adhibuit speculo, ex quo belli eventum cognovit. *Capitolinus, Spartianus, & Volaterranus lib. 23. Anthrop.*

Cristallomantia, fit in cristallo puro & terfo, in quo Dæmon latet: & ex quo diversas rerum figuras proponit & exprimit invocatus.

*Cristallo-
mantia.*

Dactylomantia, fit ex annulo à malo spiritu possesso, & conflato ad certos cœli positus, consecratoque Magicis verbis.

*Dactylo-
mantia.*

Onychomantia, fit ex oleo & fuligine illitâ ungui pueri impolluti, & foli obversis: ex his Dæmon per verba, & adjurationes advocatus, effigies rerum petitarum format & ostendit.

*Onycho-
mantia.*

Hydromantia efficitur in aquâ cyatho impositâ; cui annulus filo suspensus ex digito libratur ad perpendicularum in aquam: tum verbis conceptis rogatur Dæmon. Si res quæ poscitur vera est, annulus suâ sponte cyathum ferit, sin minus, pendet immotus. Velis qui interrogatur mappâ caput obvolvitur, super quam cyathus aquâ plenus statuitur. Tum Genio evocato obmurmurat quæ cupit scire: Quod si verbis exprimit suspectum criminis de quo quæritur, aqua effervescentes confirmat cogitatum. Hujus Hydromantiæ auctorem Nereum fuisse asserit *Natalis Comes lib. 7. Mythiolog. cap. 6.*

*Hydromā-
tia.*

Numam verò Romanorum regem II. eâ usum frequenter, & evocatos in aquam Deos consuluisse ferunt. Ad Hydromantiam referri possunt signa, & responsa petita ex aquis: ut juramenta ad *Palicorum lacum* in Sicilia. Cui injiciebantur tabulæ, in quibus conscripta erant ea, quæ Jurejurando affirmare vellent. Si vera jurassent, tabulæ non mergebantur, sed super aquâ fluctuabant: Si falsa continerent, tabulæ in profundum raptæ subsidebant; & flamma emergens perjurum invadebat, & conficiebat.

*Palicorum
Lacus.*

Ad hunc quoque modum responsa petebantur ex *Palude Junonis*, quæ erat non procul ab Epidamno Laconum oppido: in quam placentæ frumentacæ demersæ ostendebant aliquibus signis rerum futurarum eventum. Nam si palus placentas retineret, omen prosperum præfagebat, sin minus, triste & lugubre.

*Palus Ju-
nonis.*

Fons fuit *Apollinis Thyrcæi* prope Cyanas ad Lycum amnem, vicinus templo Dei, ad hunc præfatis precibus qui sciscitabundi venissent, in aquis videbant quæcunque rogaverant.

*Fons Thy-
rcæus.*

Stephanus quidam Philosophus, & Astrologus Hydromanta Heraclio Impera-

*Heraclius
Imp. Hy-
drope mori-
tur.*

peratori prædixit mortem illi aquâ terminatum iri: cumque cisternas omnes, & puteos regię vicinos obturare jussisset, & à fluviis caveret, tandem Hydrope mortuus est.

Varro annotavit, puerum ad motum aquæ incantatæ vidisse effigiem cujusdam, qui versibus quinquaginta expresserit omnem Mithridatici belli successum.

Atqui hæc Hydromantica Divinatio fiebat ex aquarum fluxibus & refluxibus, coloribus & imaginibus, quæ in aquis apparebant: ex tempestatibus, motibus, & diminutionibus, impressionibusque aqueis, quæ omnia peritus artis explicabat, & interpretabatur.

*Fons Cere-
vis.*

Pausanias mentionem facit cujusdam *fontis* ad Patras in Achaja prope *Cereris* templum. Ad quem, qui morbo tenebantur, mittere solebant, ut signa convalescentiæ cognoscerent. Speculum enim immittebant in fontem tenui alligatum funiculo, & se in eo contemplantur. Si formam pallidam, confectam, & mortui speciem vidissent, signum mortis futuræ; si contra viventis & validi, convalescentiæ judicabant.

*Coscino-
mantia.*

Ad hæc alia quoque Divinationum species adjiciuntur, ut *Coscinomantia*, qua utuntur ad pervestigandos scelerum auctores, & quæ res alias obscuras explorandi modum docet. Cribrum enim forcipi imponunt: forceps autem binis tantum digitis apprehenditur, & sublevatur: præfatisque verbis incantationis, & expressis suspectorum nominibus, si cribrum nutet, tremat, vel per se convertatur, arguit suspectum reum criminis.

*Axinomã-
tia.*

Axinomantia eadem perficit ex securi suspensâ funiculo, quæ ad interrogata movetur & in gyrum vertitur.

*Cephalo-
mantia.*

Cephalomantia fit capite asini super prunas affato, & verbis subobscurè pronuntiatis: si ad inquisita mandibule moveantur, & dentes inter se collisi crepitent, suspectum notant ejus maleficii, de quo fit quæstio.

*Alectryo-
mantia.*

Alectryomantia perficitur scriptis literis in chartulis super quas grana frumenti imponuntur: his gallum gallinaceum Magicis verbis incantatum admovent: qui grana chartis imposita rostro excipit, & quæ intacta remanent, nomen illius, de quo fit quæstio, designant. Quod evenisse in historia Valentis Imperatoris legimus, Jamblichio, Libanio, & aliis quibusdam Philosophis per Alectryomantiam sciscitantibus, quisnam Valenti in Imperio succederet. Quæ res inquisitoribus perniciem attulit, ut in vita Jamblichi postea legetur. Animadversum est omni ferè tempore Magorum istorum exitus tragicos existere: Nam cum illi cum Diabolo foedus contrahant, aut deditioe sui, aut alio aliquo promisso, Dæmon quoque sese vicissim certis sponsonibus, suamque operam Magis obstringit: Sed ut plurimum ante constitutum, & promissum tempus violato societatis jure, misera illa mancipia judicibus produnt, & necandos tradunt, animasque æternis suppliciis cruciandas abripiunt. Quod in Zoroastre, & aliis accidisse legimus. Et nostro tempore in multis, quorum corporibus per totum orbem Christianum meritò flammæ judiciorum politicorum pascuntur. Sed ante omnes memorabilis est illa historia cujusdam *Fausti* Germani Theologiæ Doctoris: qui cum opera Diaboli multa in aulis principum, & præcipuis Germaniæ urbibus admiranda facinora perfecisset, tandem frustillatim à Dæmone disceptus per media fulmina, ventorum violentiam, cœli fragores, & horrendas tempestates abreptus est.

*Magorum
exitus pl-
urimq; tra-
gici.*

D. Faust.

Geomantia.

Geomantia consideratur expunctis, & sedecim figuris, quæ his disponuntur, quæque ad duodecim signa Zodiaci, & septem planetas aptatæ sunt. Geomantæ sibi persuadent in has figuras, dum formantur ab artifice, illabi, & influere vim aliquam cœlestem, & ad prædictionem futurorum magnam ener-

ener-

energiam tribuere. Figurarum nomina sunt hæc. *Acquisitio, Amissio, Letitia, Tristitia, Fortunamajor, Fortunaminor, Conjunctio, Carcer, Albus, Rubus, Puella, Puer, Populus, Via, Caput, & Cauda.* Ex his mirifica struunt, varia machinantur, & stabiliunt.

Aëromantia fit in aëre; in quo Dæmon invocatus varias spectrorum figuras efformat, quæ requisita denunciant. *Aëromantia.*

Onomatomanthia, & Arithmomantia versantur circa nomina & numeros. Accommodant enim certos numeros certis astris, & ex iis vaticinia eliciunt: ut unitatem Leoni, binarium Aquario, ternarium Capricorno, quaternarium Sagittario, quinarium Cancro, senarium Tauro, septenarium Arieti, octonarium Libræ, novenarium Scorpio, denarium Virgini, undenarium Piscibus, duodenarium Geminis. Accommodant item unitatem Soli, Binarium & Quaternionem Mercurio. Senionem Veneri, Octonarium Saturno, & novenarium Marti. Et hæc Divinatio Arithmetica ex doctrina Pythagoreorum emanavit. Hi enim numeris vim Divinam, & præfagaminesse censuerunt: sicut Dei nomen esse numerum infinitum, inscrutabilem, & inenarrabilem, constantem ex Sacrosancto quaternione: cujus principium est 1.2.3.4. qui efficiunt 10. Rursus denarius iste per quaternionem multiplicatus 10.20.30.40. efficiunt 100. atque iterum 100.200.300.400. efficiunt 1000. rursùm 1000.2000.3000.4000. faciunt 10000. & 10000.20000.30000.40000. complent millionem: ita quoque in infinitum multiplicatus iste quaternarius, quod mens hominis capere & judicare non potest ineffabile summi Dei nomen continet. In nominum Divinatione alia est ratio, si quærant de futuris nuptiis, de liberorum numero, vel sexu, maris & foeminae nomen jungunt, vocales simul adaptant, & cum vocalibus consonantes numerales segregant, & inde vaticinium colligunt. Quod fit etiam per anagrammatismum. Tantum in his insudant, tantum machinantur, & sese macerant ingeniosi hi Divini, ut cum omnia texuerint, & ratiocinati sint, ex mera vanitate nihil nisi nudum mendacium extricent. *Nomen Dei numerale secundum Pythagoreos.*

Tephromantia fit in cineribus sub dio & aperto cælo dispositis: in quibus radio, vel virgâ describitur res, de quâ Divinandum est. Et quæ literæ admissio vento integræ & non dissipatæ, vel deletæ remanent, quæ sitæ rei eventum significant. *Tephromantia.*

Botanomantia five *Sycomanthia* est quando sub aperto cælo folia Salviæ, vel ficus ordine disponuntur, in quibus nomina eorum descripta sunt, de quibus fit quæstio. Vento flante discutiuntur & invertuntur folia, vel alio loco substituuntur; quæ remanent post verba Magica pronunciata (nam in omnibus his Divinationibus aliqua sunt pronuncianda, alioqui Divinatio non succederet,) Divinationis occasionem, & certitudinem præbent. *Botanomantia.*

Cromnomantia potest ad superiorem referri, fit per cepas altari impositas, dum sacra nocturna fiunt in vigilia Natalis CHRISTI. His enim nomina eorum inscribuntur, de quibus inquirendum est: Et quæ cepa prima germinat, prodit eum, cujus nomen scriptum continet. Puellæ ut plurimum hac Mantia utuntur, ut per eam cognoscant, quem ex amatoribus procis habituræ sint maritum. *Cromnomantia.*

Cleromantia redditur per sortes five Homericas, five Vergilianas, quæ olim magno in usu fuerunt non solum inter Ethnicos, verum etiam inter primitivæ Ecclesiæ Christianos: quorum superstitionem necesse fuit refrænare excommunicatione. Et hæc censura in hodiernum usque diem perdurat in omnibus Ecclesiis. *Cleromantia.*

Neque hic decipiantur ii, qui *Sacrilegos* dicant esse Veneficos, quos Galli vocant *Sorciers* & *Sorcieres*: crimen ipsum Sortilegium satis per se testatur referri debere ad eos qui Sortes legunt: Neque refert si eventus sæpè veri sunt: Diabolus qui hujus curiositatis auctor est, permittente Deo, in effectum

perducit Divinationem, ut decipiat, & perdat etiam nihil tale cogitantes. Vidit ergo virum nobilem, qui dolo cujusdam Matronæ inimicitias concitaverat alterius, à quo ferè interemptus est: dum auctorem simultatis per sortes inquireret, invenit:

Causa malitanti conjux iterum hospita.

Erant enim Basileæ, quò se receperant tempore bellorum civilium, quibus Gallia tot annis flagavit.

Per easdem sortes Matrona illustris & pia inquirens quid duobus filiis accideret in profecione quam fuscipiebant; Seniori natu versu novenario ad dextram hoc evenit.

Pars tibi pacis erit dextram tetigisse Tyranni.

Et revera paulò post Regi oblatu juvenis, non multum placuit, quod in causâ fuit cur ab aulâ se subduxerit.

Fratri ejus juniori fors cecidit ad lævam versu septimo, hoc modo:

*Ostendent terris hunc tantum fata, nec ultra
Esse sinent.*

Hæc eadem fors data est Adriano Imperatori adoptaturo L. Verum successorum Imperii, qui biennio post datam sortem Altini mortuus est, relicto L. Verissimo adhuc infante. Possèm recitare plurimas sortes, quæ rerum quæsitaram certissimos eventus prædixerunt, magnâ cum omnium audientium admiratione: & quia in iis nihil incantationis, nulla verba magica inferenda sunt, ideò à viris magnis, piis, & eruditis in usu sunt: sed quia *omnis fors à Deo petendæ est*, præstat meo iudicio, missas facere Homericas & Virgilianas, quæ à Patribus prohibitæ sunt.

*Clidoman-
tia.*

Clidomantia exercetur per clavem; quæ imposita primæ paginæ Evangelii S. Joannis arcèssimè vinculo compressa, ita tamen ut pars postrema promineat, cui inferuntur digiti eorum, quide aliquâ re inquirunt. Tum pronunciatis quibusdam verbis, & expresso nomine ejus, de quo fit quæstio, si nomen efferatur innocentis suspecti, clavis immota manet. Si nocens sit, clavis violenter per se invertitur resolutoloro, quo liber vincit.

*Sidero-
mantia.*

Sideromantia fit ex ferro candente, cui paleæ impari numero injiciuntur: dumque cremantur, iudicium sumitur de motu palearum, ex inflexione, figuris igneis, scintillatione flammæ, vel fumi gyris.

*Molybdo-
mantia.*

Ex plumbo quoque liquefacto vaticinia sumuntur, per formas & motû plumbi, per glogulos guttatim supernatantes pari vel impari numero; per subsidentiam guttarum, & ex fibris quæ inde emanant.

Expunctis in tabulâ signatis, vel in lapide converso ad lunam. Habent & mulieres Venetæ usum nescio quem jaciendi fabas: ex quarum lapsu agnoscunt, quos in suum pellicere possint amorem.

*Ceroman-
tia.*

Ceromantia ex cerâ liquefactâ vaticinia captat: cùm ejus guttæ excipiuntur Lebete aquâ pleno. Pronunciatis quibusdam verbis arcanis guttæ in fibras, filamenta, & quasi radices diversi generis porriguntur & extenduntur in superficie aquæ, vel junctim vel separatim, ex quarum positu, formâ, & numero conjecturæ de futuris sumuntur.

*Oniro-
mantia.*

Oniromantia, ex somniis elicitur: quando phantasmata inter dormiendum, vel visiones oculis, & imaginationi obversantur, ex quorum interpretatione de futuris iudicatur. Extant hodie libri innumeri de somniis, sicut olim de iisdem scripsit Artemidorus, & alii. Sed quid certi ex iis desumi possit non video: cùm ex temperamentis seu affectionibus corporis totius, aut certarum partium, potissimum cerebri eveniant: Nam de iis somniis quæ à Deo immittuntur, non loquor: Sed ejusmodi somnia vel nullis, vel paucis nostro tempore revelantur: nam ut plurimum ea nobis in somnis occurrunt, quæ interdum cogitavimus, aut egimus: ut apud Claudianum:

*Somniorū
diversorum
causæ.*

*Omnia que sensu voluntur vota diurno,
Pectore sopito reddit amica quies.
Venator defessa toro cum membrareponit,
Mens tamen ad sylvas, & sua lustrare dicit:
Judicibus lites, auriga somnia currus:
Vanag, nocturnis meta cavetur equis.*

Idem quoque de se afferit Piscator ad Theocritum:

Πᾶσα κίτων ἀπὸς μανθῆνται, ἰχθυαὶ κ' ἡγάων.

Somnia sunt canibus panes: mihi somnia pisces.

Alia nascuntur ab intrinseco principio: ut, qui *flava bile* redundant, somniant de volatu, de incendiis, de contentionibus & cædibus.

Sanguinei temperamenti versantur in fomnis inter convivium, ludos, amores, choreas, & hujusmodi exercitationes lætas & jucundas. *Melancholici* tenebras, vagationes per loca solitaria, apparitiones mortuorum, nocturna spectra & metus plena. *Phlegmatici* de aquis, inundationibus, præcipitiis, balneis, navigationibus, de oneribus gravantibus corpus, aut impediens incessum: famelici cibos semper vident & appetunt; sitientes affatim bibunt. Pueri nugas, adolescentes ludos & exercitia, viri literati libros, Mercatores merces tractant, pecuniam numerant: & ita de reliquis.

Nulla est ætas, nullus sexus, nulla vitæ conditio, sive domi sive foris, pacis aut militiæ tempore, quæ sua non habeat somnia peculiariter inter dormiendum correspondentia actionibus, quibus interdum vacaverit.

De his egregie Plato differit Politicorum nono: quæ Cicero ita interpretatur. *Videtur, inquit, quid Socrates in Platonis Politia loquatur. Dicit enim: Cum dormientibus ea pars animi, quæ mentis, & rationis particeps sit, sopita langueat: Illa autem in quâ feritas quedam sit, atq; agrestis immanitas, cum sit immoderato obstupescit a potu, atque pastu, exultare eam in somno, immoderateq; jacere. Itaque hinc omnia visa objiciuntur à mente, & ratione vacua, ut aut cum matre corpus miscere videamur, aut cum quovis alio homine, vel Deo, sæpè beluâ: atque etiam trucidare aliquem, & impiè cruentari; multaq; facere impure, atq; tetre, cum temeritate atq; impudentiâ. At qui moderato cultu atque victu quieti se tradiderit, eâ parte animi, quæ mentis & consilii est, agitata atque erectâ, saturataq; bonarum cogitationum epulis; eâque parte animi, quæ voluptate alitur, nec inopia eneata, nec satietate affluente, quorum utrumq; præstringere aciem mentis solet, sive deest natura quippiam, sive abundat atq; affluit: illâ etiam tertiâ parte animi, in quâ irarum existit ardor, sedatâ atque restinctâ, tum eveniet, duabus animi temerariis partibus compressis, ut illa tertia pars rationis & mentis eluceat, & se vegetam ad somniandum, ac remq; præbeat: tum & visa quietis occurrunt tranquilla, atq; veracia.*

Sunt certè somnia quædam divinitus immissa, quæ non de levibus rebus & nugacibus indicia præbent, sed de rebus magnis, & scitu necessariis: ut Jacob vidit in somnis scalam, per quam descendebant & ascendebant angeli à cælo. *Pincerna & Pistor Pharaonis* in vincula conjecti somniant de corvis rapientibus panes, & de expressione uvarum. Quod Josephus interpretatus est: sicut & paulo post somnium Regis de vaccis macilentis, quæ obesas devoraverant. Et Nabuchodonosor visum in somniis explicavit Daniel.

Fuerunt & quædam somnia inter Ethnicos, quæ prædixerunt futura. Ut filia Polycratis Samii illius felicitatis dormiens vidit patrem sublimem evehitum in aëre, quem Juppiter abluabat, & Solinungebat: Accidit postea ut Orontes præfectus Sardibus, (quo tempore Magi tenebant Imperium) eum dolo interceptum cruci affixerit: cujus corpus ardore solis tostum adipelique factâ diffuserit, & pluviam id abluerint. *Strabo lib. 14.*

Astyages filiam Mandanem somniavit minxisse tam diffusè, ut ejus urina in-

Plato de somnio.

Gen. 28. 12.
Gen. 40. 5.
&c.

Gen. 41. 16.
Dan. 4. 19.

undarit totam Asiam: & ex ejus muliebribus enatam vitem, quæ Asiam inumbravit: Nimirum annuebat hoc somnium ex Mandane nasciturum Cyrum, qui Medorum regno Persicum & totius Asiæ conjungeret. *Xenophon.*

Crocus Lydorum Rex Atyr filium primogenitum, quem regni successorem destinaverat, somniavit sibi ferro ereptum: cui rei dum omni diligentia providet, in venatu apri devastantis Olympi culta ab Adrasto lancea ictus, dum in feram eam vibraret, periit: *Herodotus lib. I. & Val. Max. lib. I. cap. 7.*

Ephorus unus Lacedæmoniorum in fano Pasiphaës dormiens somniavit, quatuor fellas Ephorum, ubi jus dicebant, sublatas, & unam substitutam. Quod significabat Ephoris interfectis, Cleomenem Leonidæ filium rempublicam ad æqualitatem reducturum. *Plutarchus in Cleomene.*

C. Julius Cæsar paulò antequam à Cassio, & conspiratis trucidaretur, visus est sibi supra nubes de ferri, & cum Jove dextram jungere. Et Calpurnia ejus uxor dormiens visa est sibi, maritum gremio fovere transfossam. *Plutarchus in Cæsare.*

Antoninus Caracalla, dum quiesceret in lectulo, vidit Severum patrem suum exerto gladio mortem minitari: neque ita multò post à Martiale Tribuno transfossus est. *Dion. in ejus vita.*

His similia exempla nobis proponunt infinita historiæ, quæ ex auctoribus petere satius est: Ea brevitatis gratia omitemus.

Alphitomantis.

Alphitomantia conjecturas & vaticinia fumit ex farina farris vel hordei: hujus exemplum mihi narravit vir clarissimus Petrus Lepidus Procurator regius. Puella nobilis anxia quem ex Procis esset habitura maritum, consuluit anum Divinam, quæ illi tale dedit consilium, ut mendicaret ab aliquo solidum unum, quo farinam emeret hordeaceam, & ex eâ pinferet panem, ex cujus subactione efformaret scalam septem graduum: quæ efformata & verbis magicis consecrata sub pulvinari lectuli ubi dormiebat reposuit: atque obdormiens somniavit se videre procum, cujus conjugium maxime appetebat, scalam conscendere, & è tertio gradulapsum sibi cervicem frangere; subsecutum alium, quem non amabat, & septimum gradum superasse, & ad eius cubile pervenisse. Atqui contigit non multò post, ut is quem unice amabat ad eam petendam celeribus equis contendens, in via lapsus sibi collum fregerit: alter verò jussu parentum illi invitæ matrimonio fuerit junctus; quod infautum & infelix fuit.

Physiognomia.

Physiognomia ex lineamentis faciei & signis oculorum docet inclinationes animæ ad diversas passiones; ex quibus Physicus colligit futuros eventus. Nam ut oculi dicuntur animi fenestræ, passiones internas facile produnt. Ad Physiognomiam referri debet *Metopomantia* vel *Metoposcopia*, quæ ex lineamentis frontis vaticinatur.

Chiromantia.

Chiromantia ex manuum compositione suas elicit conjecturas. In hac arte considerantur montes digitorum pollicis, indicis & aliorum, cum eorum planetis & lineis: quarum præcipuæ sunt Vitalis, Naturalis, Hepatica, & Mensalis: aliæ minores sunt perfectæ vel imperfectæ, crassæ aut subtiles, apparentes aut confusæ, continuæ, interruptæ, integræ, interscissæ, rectæ, tortuosæ, profundæ, superficiales, divisæ, bifurcatæ, ramosæ, punctuata, circulares, semicirculares, stellatæ, decussatæ, conjunctæ, parallelæ. Est & angulus dexter, & lævus, triangulus, & quadrangulus: Tres nodi linearum Saturninæ, tres lactæ, tres solaris, & totidem Mercurialis, cum cingulo Veneris, in hac & aliis ejusmodi observationibus.

Chiromantia celebrior.

In hac arte Chiromantica magni viri sese exercuerunt: *Hermes Trismegistus, Pythagoras, Zopyrus, Helenus, Archindus, Pharaotes, Zaala, Alfarabius, Maternus, Philemon, Julianus, Constantinus*, & alii plurimi Philosophi & Astronomi antiqui. Inter recentiores *Petrus Aponitanus, Albertus Magnus, Michaël Scotus, Bartolo-*

tolo-

Polomæus Cocles, Antonius Gernison, Petrus dell' Arca, Andreas Corvus, Tircassus Mantuanus, Joannes de Indagine & alii. Nunc vulgò contemptui habetur, tanquam res nugis plena, & imposturis referta, cujus studium proprium, & peculiare relinquatur mulierculis; & illis erroneis Cingaris, qui vagabundi totum orbem terrarum transcurrunt, cum nullas habeant certas sedes ubi morentur, aut domicilia figant. Licet Raphaël Maphæus Volaterranus scribat illos originem ducere à *Chus*, filio *Camefis*, filii *Noæ*: cujus posteritas loca tenuit, inter *Ægyptum* & *Æthiopiam*. Qui tamen *Ægyptum* hodie frequentant, asserunt illos non minus esse peregrinos in *Ægypto*, quam in reliquis *Europæ* partibus.

Errones Cingari.

Sternomantia his addi potest & *Gastromantia*: quæ Diabolica est Divinatio: quando Spiritus & Dæmones inclusi pectore vel ventre alicujus, maximè *Pythiarum*, tenui voce non per os, & labra possessorum, sed per seipsos loquuntur voce distinctâ, prædicuntque futura. *De his Vierus lib. 2. cap. 1.*

Sternomantia.

Orneomantia ex avibus sumebatur, quæ sunt vel *præpetes*, vel *oscines*. Hæ cantu, illæ volatu vaticinia præbebant, aliæ gestu futura significabant: nempe ex tripudio solistimo: quando offa vel cibus pullis exhibitus certo modo caderet in solum: Et cum ex Augurum decreto omnis avis tripudium facere posset, inter eas tamen primum locum obtinuerunt *pulli Melici* & *Chalcidici*: quibus si offa porrigeretur, eamque voraciter depascerent, ita ut illis vescentibus frustra ab ore deciderent, & terram pavirent, id est ferirent, quod tripudium faceret solistimum, quia in solum caderet aliquid post tripudium, quod solipavium vel terripavium dicebatur, fortunatum præfagebat eventum. *Alexander de Alexandro lib. 1. cap. 23. & 29.* de hoc postea fusiùs.

Orneomantia.

Hæc ars *Mantica* non solum ex iis, quæ supradicta sunt, olim sumebatur, & hodie usurpatur, sed ex aliis diversis rebus: Neque ulla est natio, aut populus, qui non habeat peculiare aliquid, unde futurorum prædictiones eliciat. Notum est omnibus id, quod plurimi agunt 24. Junii, qui incidit in Vigiliâ S. Joannis, dum jejunio novendiali quidam præstigiis *Satanæ* fascinati, se præparant ad eam noctem, ut semen *filicis* legant. Cum hæc herba una sit earum, quæ neque flores, neque semen habeat, sed propagetur ex sua radice; miseris tamen hominibus ita illudit *Diabolus*, ut mediâ nocte motis fulminibus, & horrendis tempestatibus, ipse plerumque appareat, figuram assumens monstrosam, ut magis terreat fascinosos, qui se exorcismis diris, circulis, characteribusque circa se in terrâ designatis tutari credunt, & ab ipso *Dæmonis* impetû defendi. *Strato* interim novo mantili ex canabe texto sub filice (quam dicunt unâ horâ florere & semen maturum dare) hoc excipiunt certis precibus & verbis ordine pronunciatis, involutumque ferico puniceo, vel membranâ *Virgine* accuratè custodiunt ad Divinationes per somnia nocturna. Usque adeò *Diabolus* mendax, & omnis imposturæ artifex malitiosus sua mancipia cum efficacia deludit! Et hoc semen supposititium non tantum ad vaticinia conducere creditur, sed etiam fabulam impietati adjungunt: asseruntque si crumenæ (cui inclusum hoc semen *filicis* servant) nummos aureos vel argenteos sub noctem immiseris, posterâ die numerum eorum duplicatum invenies. Quod si eventus te fefellerit, respondebunt impostores magi, te fidei defectu laborare, vel aliquo crimine pollutum, & à *Deo* alienatum: usque adeò imponi nobis permittimus!

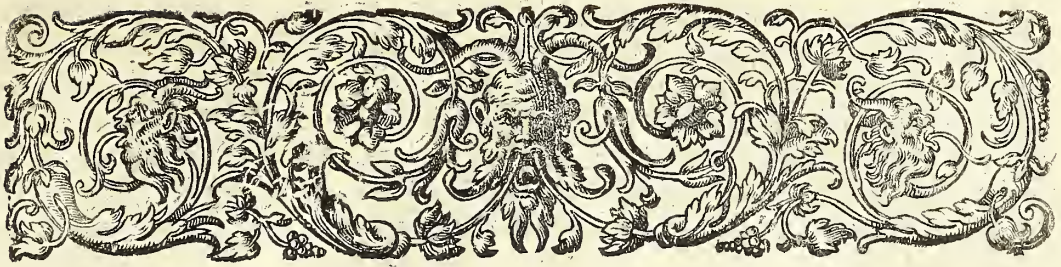
Defilice.

Idem quoque fabulantur de radice *Mandragoræ*: quam mulierculæ, & imperitum Gallorum vulgus *Mandagloire* vocitat; & hæc quoque ad multiplicandos nummos conducit, Divinationique, conciliandis amoribus, dandis, ut ajunt, malis noctibus, & aliis ejusmodi impiis, & abominandis usibus, quibus hostis atrox humani generis præfidet. Nam non est dubiû *Diabolum* (qui, à *Dei* conditoris gratiâ, suâ culpâ exciderit) vim mirâ & efficacem non amisisse, sed multa præstare mirâda,

Mandragora.

&c

& se in Angelum lucis nonnunquam transformare, ut homines decipiat. Ideò vim quandam & virtutem isti radici præstare, quâ homines obtinent plurima, & efficiunt bonam partem eorum, quæ conantur. Utque hæc radix has proprietates habeat, oportet eam certis ceremoniis erui: neque radicem esse fatentur, sed puerum viventem, extractum è profundo telluris sub patibulis. Hoc modo: Præparant se per aliquot dies jejuniis, aspersione lustralis aquæ, & obmurmuratis certo numero precibus: postea consecratas secundo die Februarii, die Purificationis cereos accendunt, & ad patibula suspensorum die Sabbathi sub noctem se conferunt: scrobem profundam effodiunt ligone, donec tantum profunditatis ferè attingerint, quantum intervallum judicatur esse à superficie terræ, usque ad caput patibulo suspensi, vel rotæ impositi: cumque fossor existimat se proximè venisse ad locum, ubi res quæ sita latere dicitur, adhibet canem priùs edoctum terram fodere, quem immittit in scrobem aspersam sanguine proprio, decocto murum & vesperilionum, aliarumque herbarum ad hoc opus conducentium: ut canis eo odore magis incitetur ad scalpendam humum: oportet interim eum, qui talia procurat, obturatis favo recenti, vel cerâ sacrâ auribus procul aufugere. Quia sub terrâ existimant latere monstrum vivens formâ infantuli vivi & nigri, qui ad aspectum lucis vocem emittit acutam: hanc quicumque audit, aut subito exanimatur, aut rabie malâ corripitur. Hujus argutæ vocis indicium facit canis latratus lethifer, & circumvolutio per multos gyros donec expirarit: quo perspecto fossor sine periculo ad scrobem accedit, monstrum hoc vivens extollit, multis priùs recitatis precibus, & crebrò signo crucis admoto fronti & pectori. His ceremoniis erutum portentum, (quod Diabolus persuadet generatum ex sacro Chrismate, quod is qui est supplicio affectus accepit in baptisate) domum deferunt involutum lineo strophio mundo, illum vestibibus amiciunt, cibus & potu fovent: non secus ac si infans esset sive mas sive fœmina: Quia impostores isti Magi ad pecuniam emungendam ita præparant Mandragoræ radicem in formam infantuli semicubitalis, ut alterutrum sexum designent. Et effodiendo scrobem in eam conjiciunt hoc effectum simulachrum (quod quia sine vitâ & sensu invenitur; non potest animal vivum ex radice fieri) non desinunt religiosè id tollere, & quod à vivo non potuerunt, id à mortuo extorquere. Quòd si mandragoræ radix desit, statuat hanc effingunt ex radice Brionæ: id quod ego vidi Patavii apud quendam Pharmacopolam: & utriusque radice eadem sunt vires & efficacia, Diabolo omnia perficiente, & procurante omnia, quæ ad miserorum hominum ruinam & perditionem faciunt: Nam certum est per sæpe in ejusmodi rebus accidere mirandos effectus, & omnem fidem superantes.

D E M A G I A

MAGICIS PRÆSTIGIIS

IMPOSTURIS.

C A P U T I.

MAGI secundum Porphyrium & Apulejum, vel *Magusci* secundum Suidam, idem significant quod Sacerdotes, Sapientes, vel Philosophi: Inamque à Græcis Sophistæ, ab Italis Sapientes, ab Æthiopibus Gymnosophistæ, ab Indis Brachmanæ, ab Ægyptiis Sacerdotes, à Cabalisticis Prophetæ, à Gallis Bardi & Druydæ, & Semnothei, ab Assyriis Chaldæi vocati sunt.

Magi primi apud Indos originem traxisse crediti sunt à posteris Abrahami, qui illi ex concubinis nati erant. Hi acceptis à parente donis ad Indos secesserunt, ubi in hodiernum usque diem vivere posteritas eorum creditur in Provinciâ Maabas, margaritarum capturâ celebri. Et ii cetos maximos incantationibus effascinant, necui nocere possint. Noctu verò eos relaxant, ne furibus & pyratis latrocinandi detur occasio. Lege de iis *M. Paulum Venetum lib. 3. rerum Orientalium cap. 23.*

Ex horum numero fuerunt tres illi *Magi*, quos ex oriente venisse Bethlehemum ad adorandum Christum natum, produunt Sacræ literæ. Cujus adventum ex Prophetiis præsciverant, ideò per stellam ducti sunt in Palæstinam. Constat eos olim vixisse summâ in simplicitate, & integritate vitæ, abstinentiâque mirabili: utpote qui nihil præter farinam, & olera agrestia comedebant: ut refert *Cælius Rhodiginus lib. 13. lectionum antiquarum, cap. 25.* Vitam hanc hominis quendam vivum esse conceptum dicebant, mortem verò nativitatem ad veram & felicem vitam, iis qui rectè Philosophati essent: idcirco multa exercitatione usi sunt, ut se ad mortem præpararent, teste *Strabone lib. 15.* contemnentes omnem luxum, & superfluos bonorum terrestrium usus: contenti iis, quæ à naturâ præbentur ad hanc vitam conservandam: dantes assiduam operam Philosophiæ, & studio Astrologiæ, cognitionique creaturarum Dei.

Magiæ species prima, est summa, perfecta, & consummata cognitio Philosophiæ naturalis, in suis operibus miraculosis adjuncta à notitiâ intrinseca, & occulta rerum notitia: quæ ad applicata subjecto convenienti, parturit miracula in rerum natura. Unde Magi tanquam diligentissimi Naturæ exploratores, cognoscentes ea quæ à natura præparata sunt, & tempestivè activa cum passivis convenienter applicantes, sæpius ante statutum tempus, & à Natura ordinatum, producunt effe-

ctus, qui vulgo miracula judicantur, cum sint opera Naturæ; neque interveniat aliud aliquid, quam anticipatio temporis. Ut si quis rosas florere faciat mense Decembri, frondere arbores Januario, maturefcere uvas Majo, movere pluvias in aëre, vel tonitrua, proponere videnda animalia diverſi generis: *ut docet Joan. Baptiſta Porta Neapolitanus libro ſecundo de Magia naturali*, ubi infinita traduntur mira-

Infans vi-
vus arte
Magiâ fa-
ctus.

culosa in Naturâ. Idem quoque facit *Roggerius Baconius*. *Julius Camillus* homo fide dignus aſſerit ab amico ſuo per allembicum formatum fuiſſe infantem, cui vitam aliquot horarum tribuit. Res mira, ſi vera ſit. Sed quæ iſti tradunt, referta ſunt multâ vanitate, & mendaciis: & fortasſe profana, & impia cenſeri debent, atque à Chriſtianâ traditione aliena: cum præſtigiis plena ſint, & illuſionibus Diabolicis: quibus adplicantur vapores, perfumigia, luminaria, cerei, ligamenta, ſuſpenſiones annulorum, imagines, ſpecula, medicamenta, & ſimilia inſtrumenta Magica; de quibus *Jamblichus* ait: *Res que à præſtigiatis videntur, non habent eſſentiam in actione, ſed tantum imaginationem*. Quia finis hujus Magiæ non eſt, ut ſimpliciter res fiat, ſed ſimilitudinem rerum oculis proponat. Quod fecerunt olim *Numa Pompilius*, *Pythagoras*, *Hermes*, *Belenus*, *Nymphodorus tantum à Duri commendatus*, & *Diophytis Locrus à Phanedemo*, *Scymmus Tarentius*, *Philiftides Syracuſanus*; *Heraclius Mitylæus*, præſtigiatores excellentes. Neque abſimiles judicari debent *Zamolxis Thrax*, *Zoroaſtres Oromafi* filius apud Perſas & Bactrianos, *Budas* apud Babylonios, *Hyarchas Brachmana* apud Indos, *Theſpion Gymnoſophiſta* apud Æthiopas; *Cratiſthenes*, & alii, ut *Bocus*, *Zenotenus*, *Almadel*, *Thetel*, *Archindus*, *Ptolemæus*, *Geber*, *Zæël*, *Nazabatub*, *Thebitb*, *Berich*, *Oſias Chaldaus*, *Aſtophanes*, *Hipparchus*, *Alcmeon*, *Eudoxus*, *Plotinus*, *Edeſius*, *Sopater*, *Euſtathius*, *Proclus*, *Jamblichus*, quorum omnia ferè opera interierunt. Inter recentiores ab aliquibus recitantur *Albertus Magnus*, *Raimondus Lullius*, *Roggerius Baconus*, *Arnoldus de Villa nova*, *Petrus de Albano*, *Antonius de Fantis*, *Lucas Thronus Venetus*, & *Scotus Placentinus*; *Bartholomæus Cocles*, *Antiochus Tibertus*, *Gerebertus Rhemenſis*, & alii.

Præſtigiatores
excellentes.

Architas, olim fabricaſſe columbam dicitur, quæ ſuâ ſponte volabat: cujus mentionem facit *Favorinus Philoſophus in A. Gellio*. Statua Mercurii articulata voce locuta perhibetur. *Franciſcus Georgius lib. de Harmoniâ mundi teſtatur* Albertum Magnum conſtaſſe caput aheneum, quod vocem diſtinctis & intelligibilibus verbis protulerit.

Magiam hanc *Naturalem* multi admittunt, tanquam ſcientiam ſecretorum Naturæ: quæ non niſi viris piis, bonis, & eruditis à Deo conceditur. Sed hi videntur quibus rationibus ſuam aſſertionem tueantur. Curioſa ſunt hæc, & non neceſſaria: quæque ſectatorem paulatim, & per gradus inducunt ad pejora: in quæ ſi quis ſeſe vel modicè intruſerit, cum volet, illi inde pedem referre non licebit. Videtur tamen hæc non improbare *Origenes*, *tractatu 5. ſuper Matth.* ubi ait: *Ars Magica non mihi videtur alicujus rei ſubſiſtentis vocabulum: ſed & ſi ſit, non eſt operis mali, nec quod haberi poſſit contemptui*. Cujus opinionem amariffimè reprehendit *Theophilus Alexandrinus libro ſecundo Paſchal.* qui *Origenis* fuit inimicus acerbiffimus. Idem *Origenes 23. Homilia ſuper Numer.* de Magia naturali loquitur, eam diſtinguens à Dæmoniâ, fallaci, & impiâ, quam damnat & improbat: quæ uſus fuiſſe dicitur *Apollonius Tyaneus*: licet alii Naturalis tantum Magiæ ſcientiam exercuiſſe aſſerant: de quâ *Philo Hebraus lib. de legibus* ita ſcribit: *Veram Magiam, hoc eſt perſpectivam ſcientiam, per quam opera Naturæ clariùs cernuntur, ut honeſtam expetendamq; non plebeji tantum, ſed etiam Reges Regum maximi, præſertim Perſici tam curioſi harum ſunt artium, ut regnare non liceat, niſi familiariter verſato cum Magis*.

Magia Na-
turalis.

A quibus
inventâ ſit
Magia.

Magia inventum eſt Chaldaeorum, Perſarum, & Ægyptiorum. Cujus auctorem primū fuiſſe dicunt *Zoroaſtrem* Bactrianorum regem, *Oromafi* filium, ſecundū *Plinium lib. 30. cap. 1.* Et is *Nini* Aſſyriorum regis tempore vixiſſe perhibetur, ante bellum Trojanum quadringentis & ultra annis. *Suidas* ſcribit: illum reliquiſſe li-

bros quatuor de rerum Naturâ, de lapidibus preciosis librum unum, & alium de Astrologiâ. Plinius lib. 7. cap. 16. narrat, eum eodem quo natus est dierisſe; cum reliqui omnes homines riſum differant ad ſexageſimum ſecundum diem. Neque deſunt qui Zoroaſtrem aſſerant fuiſſe *Cameſem* Noë Ogygis priſci filium, qui artem Magicam ante diluvium didicerat: ideò patri ebrio illuſiſſe, viriliaque ejus contractando incantatione deſtandâ reddidiſſe ſterilem, ne poſtea gignere poſſet: propter quam cauſam à patre Noë expulſus ad Ægyptios fugit, ubi homines impiis traditionibus corrupti: atque inde extorris in Italiam trajecit, Aborigenumque animos ita pervertit, ut nihil intentatum, aut inauſum relinquerent: poſtremò ſe ad Bactrianos recepit, quibus imperavit.

De hac Naturali Magiâ mira tractantur in libro qui *Arbatel* inſcribitur. Is continet tomos novem *Aphoriſmorum* ſepties ſeptenorum: Primus dicitur *Iſagoge*, ſeu liber inſtitutionum Magiæ.

Secundus vocatur *Microſmica Magia*, quæ operatur per Spiritus, ſive Genios à nativitate homini attributos. *Arbatel tractatus Magicus.*

Tertius dicitur *Olympica Magia*: quæ docet, quomodo per Spiritus Olympi agat & patiatur homo.

Quartus eſt *Magia Hefiodica & Homerica*, quæ operatur per eos Spiritus, qui *Cacodæmones* nominantur.

Quintus eſt *Romana*, ſive *Sibyllina Magia*; quæ agit per Spiritus tutelares, & dominos, quibus diſtributus eſt terrarum orbis:

Sextus eſt *Pythagorica doctrina*, quæ tantùm agit cum Spiritibus, qui docent *Phyſicam, Mathematicam, & Alchimiam*.

Septimus eſt *Apollonii*; quæ continet *Microſmicam & Romanam Magiam*: peculiare tamen habet, quòd poteſtatem naſta ſit ſuper Spiritus humano generi adverſantes.

Octavus eſt *Hermetica* ſive *Ægyptia*; quæ non multùm differt à Divinâ Magiâ. Ea producit in medium Deos omnis generis, qui in templis habitant.

Nona eſt omnium excellentiſſima dicta *Prophetica Sapientia*; quæ ex ſolo verbo Dei dependet.

Monſtroſa ſunt planè quæ in hoc libro continentur: & mirum eſt inveniri hodie homines doctos, & qui pietatem ſequi ſe profitentur, qui harum nugarum, vel ut melius dicam, impietatis ſectatores ſint: qui que ſe trahi & agitari patiantur à Satanâ, qui tam cautè ſe in *Angelum lucis transformat*, ut homines ſeducat & in perditionem attrahat. Tam bellè, tam artiſcioſè ſuas impoſturas tradit, ut videantur Dei ſummi mandato contineri: eaſque non niſi piis, caſtis, & religioſis hominibus committi. Quòd ſi in ejuſmodi traditionibus non ſemper arti reſpondeat eventus, ſtatim objicit Diabolus, Magum aliquo peccato irretitum, & alienatum à Spiritibus illis cœleſtibus, qui non niſi ſanctificatis ſe communicant, doctis, & intelligentibus ſecreta Naturæ. Ideò *Joan. Baptiſta Porta* lib. 1. cap. 2. ait: *Jure quidem primum, qui tantâ debet majeſtate pollere, exactum & conſummatum in Philoſophiâ, rerumq; Naturæ diſertiſſimum optarem. Cauſas enim, principia, & rerum elementa rimatur, mirificas earum dotes depromit, mutuam elementorum nexum, combinationem, unde mixtorum ſcaturigo & interitus, meteoriam, maris æſtus, cæcos motus terram concutientes, animantium quadrupedum videlicet, aëri vagorum, aquatilium, & omnium vitæ fruventium, & metallorum naturas, loca, & nomina: in quibus oportet multùm verſatum eſſe: Neque enim id artiſicii inconvenientiùs, quàm inſtrumenta ignorare, quibus operatur. Medicinæ quoque non ignarum eſſe decet: & mathematicas diſciplinâs noviſſe: & Opticam facultatem illum tenere neceſſe eſt: ut oculos ſubinde fallat, viſiones in aquis, procul, in ſpeculis, in orbem conglobatis, concavis, extenſis, diverſeq; efformatis: & qui hæc ignorarit penitus hinc ſecludendus eſt: nec Magum quempiam exiſtimandum niſi diſciplinâs hiſ inſigniaur. Nam ſi inſcius fallitur, arti non vitio vertat, ſed ſuam culpet inſcitiam.* Lege plura a-

puđ eundem ubi docet, qualem oporteat esse Magiæ studiosum. Quàm speciosa tractatio & institutio, quàm egregio palliata prætextu! Sed audi quid addat liber Arbatei:

In septenario tertio, Aphorismo 15. tradit: Spiritus Olympi eos esse, qui in Firmamento, & Astris habitant. Quorum officium est fata discernere, & fatales casus administrare. Hoc eorum quislibet agit & docet, quod ejus astrum, cui addictus est, portenderit. Quia solus Deus illis dat posse & efficere.

Septem Gubernatores Olympi.

Ejusdem septenarii Aphorismo 16. ait: septem esse Gubernatores, seu officiorum differentias Olympi: per quos Deus voluit omnem mundi machinam administrari. Horum astra visibilia his nominibus nuncupantur Arathron, Bethor, Phaleg, Och, Hagith, Ophiel & Phul. Et horum quislibet habet sub se militiam firmamenti multiplicem.

Arathron præest provinciis visibilibus quadraginta novem. Bethor triginta duabus. Phaleg triginta quinque. Och viginti octo. Hagith viginti uni: Ophiel quatuordecim. Phul septem. Hoc modo in univ ersum, provincia Olympi erunt centum octoginta sex: quæ gubernantur ab his septem Principibus sive Gubernatoribus: qui ad colloquia accersuntur certis diebus & horis. Arathron in Sabbatho horâ primâ diei: & dat responsa de suis provinciis & provincialibus. Quilibet enim præest annis quadringentis & nonaginta. Principium anomalæ simplicis Anno 60. ante Christum natum est principium administrationis Bethor: & duravit ad annum Christi 430. Cui successit Phaleg usque ad annum 920. Deinde Og ad annum 1410. Secutus est Hagith, cujus potestas hodie viget usque ad annum salutis 1900.

Septem hæ potestates sive Principes Magicè evocantur simpliciter eo tempore, die, & horis, quibus præsentantur visibiliter, aut invisibiliter. Per sua nomina & officia, quæ Deus illis dedit, proposito ejus charactere, quem vel confirmarint, vel ipsi dederint.

Arathron.

Arathron habet in sua potestate ea quæ in Astronomiâ Gratia Saturninis viribus adscribuntur. Quæ verò voluntate liberâ facit, sunt hæc: Primò: Quævis potest in lapidem convertere, etiam momento, veluti animal aut plantam retinentem eadem objecta visus.

Secundò convertit thesauros in carbones, & contra carbones in thesauros.

Tertiò, dat familiares Spiritus cum definita potestate.

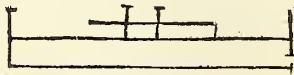
Quartò, docet Alchimiã, Physicã, & Magiã.

Quintò, conciliat homini Pygmaeos, homines pilosos.

Sextò, facit invisibilem.

Septimò, infæcundum reddit fæcundum, & donat logevitatem.

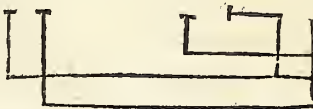
Charactèr est ejusmodi.

Habet sub se quadraginta novem reges, quadraginta duos Principes, triginta quinque Satrapas, viginti octo Duces, viginti unum ministros coram se stantes, quatuordecim familiares, septem nuncios. Imperat legionibus triginta sex millibus. Legio est numerus 490.

Bethor Jovi adscribitur. Vocatus citò advenit. Quem suo charactere dignatur, ad maximas dignitates evehit: objicit thesauros, conciliat Spiritus aërios, qui vera dant responsa: de loco ad locum transportat quasvis res, lapides preciosos, ac medicinas miraculosas docet cum suis effectibus. Dat etiam familiares Spiritus Firmamenti: & potest vitam hominis producere ad annos septingentos, si Deus volet.

Ejus charactèr.

Habet sub se quadraginta duos reges; triginta quinque Principes, viginti octo Duces:

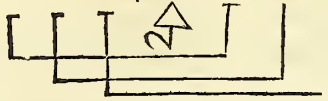
viginti

NB. Ordo horum Characterum incutitur à Sculptoris à sinistra ad dexteram est inversus.

Bethor.

viginti unum consiliarios. Quatuordecim Ministros; & septem Nuncios. Imperat 29000 legionibus spirituum cæli.

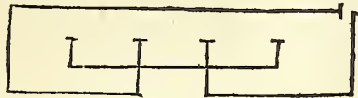
Phaleg præest Marti: Pacis est Princeps. Cui tribuit suum characterem, hunc evehit ^{Phaleg.} ad summas dignitates in re bellicâ. Characteris ejus hæc est figura.

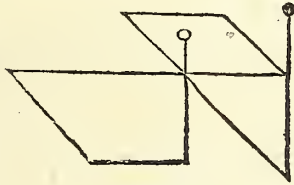
Och Solaribus præest: dat 600. annos cum firmâ valetudine. Largitur sapientiam: ^{Och.} dat Spiritus præstantissimos: docet perfectam Medicinam: convertit omnia in aurum præstantissimum & purissimum, & lapides preciosos generat. Concedit aurum, & crumenam auro pullulantem. Habet sub se Legiones 36536. Solus administrat omnia. Illiq; inserviunt Spiritus per centurias. Quem suo characterem dignum duxerit, eum facit tanquam aliquod numen cæleste, colâ a regibus, & principibus mundi. Characteris ejus hæc est figura.

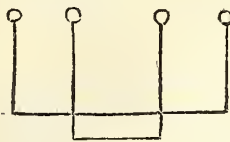
Hagith gubernat Venerea. Quem suo dignatur characterem, eum reddit formosissimum, gratis & præcipuo decore ornatum: Cuprum momento convertit in aurum; & contra aurum in cuprum. Dat spiritus, qui fideliter inserviunt iis, quibus addicuntur. Habet sub se Legiones 4000. Spirituum obsequentissimorum. Singulisq; millenis præficit Reges statutis temporibus. ^{Hagith.} Ejus character talis est.

Ophielest Gubernator Mercurialium: dat eloquentiam, & verba composita ad persuasionem: subtilem reddit animum, & promptum ad diversa fingenda: argentum vivum momento convertit in Lapidem Philosophicum. Spiritus ei subjecti accedunt ad Legionum centum millia: concedit facillimè Spiritus familiares aptos ad omne figmentum, & præstigias: ^{Ophiel.} Ejus character est ejusmodi.

Phul omnia metalla convertit in argentum dicto & facto. Gubernat lunaria: sanat hydropem: dat aqueos Spiritus, qui inserviunt homini, corporali, & visibili formâ. Producit vitam ad annos trecentos: ^{Phul.} Et hoc gaudet characterem.

Secreta Magiæ diversa sunt: inter que præcipua sunt hæc. Primum est curatio omnium morborum septem dierum spatio, vel per characteres, vel per naturalia, vel per superiores Spiritus. Secundum est posse producere vitam in longum tempus: & hoc primi Patres ^{Secreta Magia magna 7.} habuerunt ante & post diluuium.

Tertium est habere obedientiam creaturarum in Elementis, quæ sunt in formâ Spirituum personalium. Item Pygmaeorum, Saganarum, Nympharum, Dryadum, & Sylvaticorum hominum.

Quartum, posse colloqui cum intelligentiis omnium rerum visibilium & invisibilium, ac de quavis re audire, & scire quid cui præsit, & conferat.

Quintum, seipsum posse gubernare ad finem à Deo sibi præfixum, & ad eum se præparare.

Sextum, nosse Deum, & Christum, ejusque Spiritum Sanctum: illi Triadi Sacrosanctæ inservire, modo & ritu ab eâ ordinato: & hæc est perfectio Microcosmi.

Septimum est regenerari, & sanctificari perfectissimè: ut sit Henoch rex inferioris mundi.

Alia sunt Magiæ secreta septem, quæ mediocria dicuntur.

Secreta septem mediocria.

Primum est metallorum transmutatio, quæ vulgo Alchimia vocatur. Et hoc arcanum paucis peculiari gratiâ conceditur.

2. Est curatio morborum per metalla, aut per magnalia lapidum preciosorum, aut lapidis Philosophici.

3. Est posse præstare miracula Astronomica, & Mathematica, ut sunt machinæ Hydraulicæ: & administrare negotia pro cæli influxu.

4. Exhibere naturalia Magiæ opera.

5. Scire omnes Physicas propositiones & prævisiones.

6. Cognoscere ex fundamento omnes artes, quæ manibus exercentur, & corporis munis.

7. Cognoscere omnes artes, quæ per Angelicam hominis naturam exerceri possunt.

Secreta septem minora.

Secreta minora etiam septem numerantur.

Primum, rem graviter facere, & multum pecuniæ corrådere.

2. De humili statu ad dignitates, & honores ascendere: novamque familiam fundare, quæ sit illustris, & res magnas gerat.

3. In re militari excellere: res magnas feliciter & animosè perficere: esse capitis caput Regum, & Principum.

4. Esse bonum patrem familiæ, tam ruri, quàm in urbe.

5. Esse Philosophum, Mathematicum, Medicum.

6. Esse Theologum præstantem.

7. Esse Mercatorem fortunatum in negotiatione.

Spiritus aut sunt ministri verbi Divini, aut Ecclesiæ membrorumque ejus: aut sunt inservientes creature in rebus corporalibus, partim ad salutem corporis & animi, partim ad interitum.

Ex utero matris ad Magiam aptus producitur homo, qui verus Magus esse debet. Alii quise ad hoc officium suâ sponte non vocati ingerunt, vani sunt, & infelices.

Omnis character à Spiritu datus, quæcumque ratione suam habet efficaciam in eo negotio ad quod datus est in tempore præfinito. Est enim eourendum horâ & die Planetariâ, quæ datus est.

Qui expetit familiariter conversari cum Spiritibus, sese custodiat oportet ab omnibus enormibus peccatis, & diligenter assidueque oret pro custodiâ altissimi. Et cum Spiritus Olympici evocandi sunt, observandus est ortus Solis, de cujus natura Spiritum Magus desiderat.

Judicium Autoris.

Nonne hæc sunt mysteria horrenda, & detestanda? quæ tantæ impietati Sacrosanctum Dei Nomen, cœlestiumque Angelorum munia immiscent, & profanant. Cumque Magum hæc præstare necesse sit (si ad perfectionem tantæ artis velit pertingere) quàm doctus, quàm Sapiens, qui hæc omnia ignorat, abominatur, & fugit! cum horum ignorantia summa sit scientia. Qui plura scire expetit, perlegat librum illum Arbatel, ex cujus copiosis blasphemis pauca hæc excerpimus in gratiam puellectoris, qui ex his cognoscere potest, quantis imposturis & dolis

lis Cacodæmon transfmutatus in Angelum lucis decipiat miserum & obcœcatum Magorum genus, ut eos in perditionem pertrahat æternam.

C A P U T II.

COElestes Genios, intelligentias, & Spiritus *Porphyrius*, *Proclus*, *Jamblichus* & alii *Theurgici* dividunt in duos ordines. Alii dicuntur in cœlo habitare, ut *Dii*, *Archangeli*, & *Angeli*. Alii sunt inferiores, ut *Dæmones boni & mali*, *Heroës*, *Principatus*, *Principes*, *Anima pura & impura*.

Ordines
Spirituum.

Dæmones boni, *Heroës*, *Principatus*, & *anima pura* habitant in aëre. *Dæmones mali*, *Principes*, & *anima impura* locum habitationis fortitæ sunt in superficie terræ, desertis, sylvis, speluncis, & in barathro subter terram.

Cælestes Spiritus apparent in igne cœlesti splendentes ut *Sol*.

Aërii se præbent videndos sicut *luna & astra*.

Terrestres in igne terrestri nigro, sicut *luna quæ patitur Eclipsin*.

Cælestes spiritus evocati apparent diversis formis: & animæ siderum movent eorum aspectum certis modis.

Dii apparent uniformes, & simpliciter.

Archangeli, uniformes quidem, sed minùs quàm simpliciter.

Angeli autem minùs quàm *Archangeli*.

Porphyrius tradit formam corpoream Angelorum mutabilem in suâ apparitione non posse dici corpus: non magis quàm corpus naturale mutabile in omnes figuras. Quia qualitates corporis alterari non possunt sine corruptione & privatione subjecti. Homo autem semper consideratur lineamentis & habitu membrorum humanorum: quæ si tollantur, homo amplius dici non potest, sed alterius speciei.

Dii inferiores Angelis sunt *Dæmones*, qui diversificantur magis quàm *Angeli*.

Principatus magis sunt varii quàm *Dæmones* ordine variationis admirabilis.

Heroës non multo absimiles sunt *Principatibus*, magis tamen variæ sunt eorum formæ, & inordinatæ.

Anima capaces sunt omnis figuræ.

Dii, dum apparent evocati salutare sunt. *Archangeli* sunt horrendi simul & mites. *Angeli* *Archangelis* leniores. *Dæmones* sunt semper metuendi. *Heroës* paulò minùs. *Principatus* admirabiles. *Principes* noxii & malefici. *Anima* similes sunt *Heroibus*, licet inferiores ordine.

Deorum imagines apparent immutabiles magnitudine, formâ, figurâ & actione. *Archangelorum* & *Angelorum* mutabiliores sunt: sed tamen proximè accedunt ad immutabilitatem *Deorum*. *Dæmonum* imagines magnitudine ac formâ mutabiliores sunt: discerni tamen possunt ex eorum mutatione. *Principatum* immobiles sunt. *Heroum* ferè similes *Dæmonum* imaginibus. *Anima* *Dæmonibus* mutabiliores.

Dii apparent quiete & ordine stabili. *Archangeli* proximè hos sequuntur, sed efficaciam majorem adjiciunt. *Angeli* quieti, & ordini *Deorum* sese accommodant, sed addunt motum ordinatum, & moderatum. *Dæmones* turbant suum ordinem & quietem. *Principatus* constantes, & stabiles in seipsis deprehenduntur. *Heroës* se leviter movent, & magnâ celeritate. *Principes* moventur non difficili modo neque dissimili ab *Heroibus*, sed id fit cum tumultu, & strepitu vario. *Anima* procedunt ferè sicut *Heroës*, sed multò minore cum stabilitate.

Deorum pulchritudo inæstimabilis, incomparabilis & admiranda sese oculis repræsentat, & mirificè oblectat. *Archangelorum* & *Angelorum* forma proximè ad *Deos* accedit: sed in suo gradu, qui aliquam recipit mutabilitatem. *Demonum* & *Heroum* secundùm suas species determinata apparet pulchritudo. *Heroum* quidem species secundùm suas actiones sunt pulchriores. *Principatumum* forma excellens, & lata. *Principum* falsa, fucata, ficta & elaborata. *Animarum* pulchritudo consistit ratione terminatâ, & magis divisâ, quàm *Heroum*, quæ tamen comprehenditur iisdem fere formis.

Deorum actiones magis sunt subitæ, & promptiores, quàm intelligentiâ comprehendi potest: per se tamen stabiles sunt. *Archangelorum* celeritas miscetur actionibus cum omni efficaciâ; *Angeli* motum habent proprium cum suâ celeritate: differunt tamen ab *Archangelis*, & *Diis*, cum perficere non possint quicquam verbo. *Demonum* actiones videntur celeriores, quàm effectu esse possint. *Heroës* procedunt audacter quidem, & promptè in suâ actione, sed perficiunt tardiùs, quàm *Dæmones*. *Principatus* procedunt auctoritate singulari, & majestate, imperioque ordinato ad effectum veniunt. *Principes* ostendunt quidem aliquam majestatem extrinsecam, dum rem aliquam aggrediuntur, sed effectus plerumque non subsequitur. *Animarum* actiones magis moventur, quàm *Heroum*, sed sunt debiliores.

Deorum magnitudo, dum apparent, totum cælum videtur occupare, & dum incedunt, non videntur posse ferri ab univèrsa terra. *Archangeli*, dum se manifestant, pars quædam mundi simul videtur moveri, & lux in se divisâ apparet: & pro magnitudine dominationis, lumen & formam ostendunt excellentiorem. *Angelorum* lumen mirum est. *Demonum* lux & magnitudo debilior est quàm *Angelorum*. *Heroum* virtus est imbecillior superioribus: aspectu tamen sunt magnanimi & illustres. *Principatus* vasti & excellentes. *Principes* inflati, superbi, & insolentes. *Animarum* effigies inæquales sunt & minores, quàm *Heroum*. Et unusquisque pro latitudine sui Imperii, & amplitudine suæ potestatis forma augustiore apparet, & plus luminis secum trahit.

Deorum aspectus clarum se præbet hominibus, & excellentia luminis perfectiore, & admirabiliore. *Archangeli* videntur in luce perfectissima, & indefinente. *Angelorum* lux non est ab similibus: sed in eo deficere videtur, quòd in sua plenitudine discerni & cognosci nequit. *Demonum* aspectus minùs patet, estq; magis caducus. *Heroum* est imperfectior. *Principatumum* apertior, & diaphanus. *Principum* obscurior, licèt imperiosior. *Animarum* tenebris densioribus, & umbris obscurior.

Deorum imagines sunt perlucidæ & splendidissimæ. *Archangelorum* lucidæ quoque sunt: sed *Angeli* splendore iis sunt paulò inferiores. *Demonum* lumen est tanquam ignis perturbatus. *Heroum* tanquam lumen est mixtum multis luminibus. *Principatumum* imagines tanquam in lumine puro videntur. *Principum* tanquam in lumine confuso, & multis dissimilibus luminibus, & contrariis invicem mixto. *Animarum* verò imagines videntur in igne diviso, & diversi generis luminum.

Diis se præbent in igne non diviso, neque dissipato, sed admirabili, & qui videtur complere mundum univèrsim. *Archangelorum* ignis non quidem segregatus, aut dissipatus est, sed secum ante se, & post se comprehendit ingens splendoris & luminis spatium. *Angelorum* divisus est quidem, sed ejus idæ sunt perfectæ, & omnibus modis absolutæ. *Demonum* ignis est magis circumscriptus & divisus: ideo faciliùs concipitur visu eorum, qui contemplati sunt ea, quæ sunt sublimiora & altiora. *Heroum* ferè similis est: inæqualitatem tamen quandam in se complectitur. *Principatumum* ignis admodum clarus est, & fulgidus. *Principum* continet nescio quid obscuritatis, & umbræ ingrata. *Animarum* maximè divisus est, diversiformis, & mixtus naturæ univèrsi magis diverse.

Deorum ignis radios promittit stabiles & permanentes. *Archangelorum* particeps

ticeps est hujus stabilitatis: & *Angelorum* ignis movetur stabiliter. *Demonum* magis est instabilis. *Heroum* subitus & festinus. *Principatuum* provenit sensim, & quiete. *Principum* tumultuarius est: *Animarum* transmutatur facile, & in diversos motus figuratur.

Dii purgant animas perfectè. *Archangeli* rapiunt animas in sublime. *Angeli* liberant vinculis corporis. *Heroës* deducunt animas, & præcipitant in curas rerum sensibilibus. *Principatus* eas rebus mundanis præsidere faciunt. *Principes* explicant earum studia rebus materialibus. *Anima* ad desideria generationis pelliciunt.

Sed quia visus humani acumen ferre non potest horum Spirituum aspectum, *Sapientes* hi utebantur unctioibus bdellii, gommi certarum arborum, thuris, & Tarri: vel utebantur certis trociscis medicatis, ad recipiendum lumen divinum, quod alioqui non communicabatur oculis corporalibus, nisi prius purificatum esset corpus, & unctum ad curatis ceremoniis, adjectis quibusdam characteribus ad hunc usum accommodatis. Strabo scribit apud Persas moris fuisse, dum divinandum esset & evocandi essent Spiritus, ut carnes sacrificiorum imponerent virgulis lauri & myrthi, quas simul comburebant addito oleo cum melle & lacte. Dumque hæc fiebant, fasciculos maricæ colligatos manu tenentes, preces fundebant. Et iisdem ferè ceremoniis utebantur *Magi*, quotiescunque divinandum erat per *Sideritem* lapidem. Id fiebat noctu ad lucernam, sed oportebat eum, qui lapidem hunc tractaturus erat, purificari exquisitè ab omni corporis immunditiâ, ut esset vultu velato: & fusis ad diversos motus precibus, characteribusque certo ordine dispositis, sentiebat lapidem *Sideritem* per se moveri, & gracili tenuique murmure responsa dare.

Non est mirum profanos illos Philosophos multa ratiocinatos fuisse de ordinibus, functionibus, & dominatibus Angelorum & Spirituum, cum à Christianâ religione alieni non potuerint veritatem rerum à falsitate discernere. Et cum egregias de hac Hierarchiâ distinctiones & distributiones excogitaverint, nihil præter meros Dæmones cognoverunt, qui ut rebelles à principio fuerunt Spiritus, semper inviderunt felicitati Electorum Dei, qui Malorum Angelorum sedilia in cœlis complere debent: idè conantur quacunque possunt ratione eos ab electione deturbare, & eos maledictioni involvere, ut socios habeant æternarum pœnarum, quibus adjudicati sunt cum Leviathan, & omnibus malis.

Proclus tres Angelorum Triadas constituit. *Primæ* Triadis Angelos vocat *Intelligentes* qui dicuntur *Intelligentiæ*. *Triadis secundæ* Angeli sunt *Intelligentes* & *Intellectuales*. *Tertiæ* Triadis sunt *Intellectuales tantum*. *Primæ* Triadis Spiritus Christiani vocant *Cherubinos* & *Seraphinos*. *Dionysius Areopagita*, qui Hierarchiam, & ordines cœlestes conscripisse creditur, *Novem* Angelorum facit ordines, qui conferuntur cum novem gemmis, de quibus loquitur *Ezechiel* cap. 28. harum gemmarum nomina sunt. *Pyropus*, *Topasius*, *Jaspis*, *Chrysolithus*, *Onix*, *Smaragdus*, *Beryllus*, *Carbunculus*, & *Saphyrus*. Angelorum nomina sunt *Seraphin*, *Cherubin*, *Dominationes*, *Throni*, *Potestates*, *Principatus*, *Virtutes*, *Archangeli* & *Angeli*. Ex his quidam ordinati sunt, ut perpetuè assistant præsentix Dei: alii ut agitent, & moveant orbem, & sphaeras cœlestes, gubernentque universam mundi machinam: alii ut præsideant toti piorum Ecclesiæ: alii uni regioni, custodiæ adhibiti sunt, alii uni civitati, & alii singulis hominibus. Ex omnibus his ordinibus consensus Theologorum tradit, aliquot myriades defecisse à summo Deo, statim à principio creationis, dejectosque in tenebras abyssi cum defectionis duce *Behemot* sive *Leviathan*. Et dejectorum loca iterum implenda esse numero electorum: quod ubi factum fuerit, mundus finem accipiet. Sed de hac Theologi judicent boni, & sapientes, quibus datum est plus Sapientiæ. Reliqui puri Angeli, (qui in sua perfectione perseveraverunt) remanserunt in cœlo, suosque servarunt

ordines, teste Dionysio libro *cœlestis Hierarchie* cap. 20. Alii altiore loco constituti proximi Divinæ essentia: Et hi Angelicas essentias inferiores corroborant luce divinitatis, cum magis illustrati sint, quam inferiores intelligentiæ. De hac Hierarchiâ *curiosus Lector* perlegere potest integrum *Dionysii Areopagita* tractatum.

Plato de
Angelis.

Plato in Timæo introducit supremum illum & æternum DEUM loquentem cum cœlestibus suis *Angelis*, quos omni perfectione creatos sibi assistere voluit: ideo illos Plato vocat Deos creatos: & quia creati sunt, secundum opinionem Philosophi immortales & indissolubiles esse non possunt: nunquam tamen Fatum mortis sensuros secundum Dei summi ordinationem asserit: cum ab ipsa creatione vinculis, & nodis indissolubilibus à Deo generati sint: qui tamen voluit omne creatum aliquando interire. Ideo illos creationis universorum animalium mortalium socios esse sibi voluit: Quæ si principium suæ essentia sumpsissent à summo & immortalis Deo, non possent morti subijci. Propterea voluit Deus omne animalium genus ab Angelis creari, ad imitationem virtutis divinæ. Hinc Deifecundi vocantur à summo Deo creati: & Elohim quoque in Scripturis sacris dicuntur.

Orpheus ad Musæum sex genera Dæmonum constituit. Alii *Cœlestes* sunt, alii *Aërii*, alii *terrestres*, *ignei*, *Aquatici*, & *subterranei*.

Opinio Or-
phei de Dæ-
monibus.

Δαίμονες ἄεθρινοί, καὶ ἀεθρινοί, καὶ ἐνὶ ὕδατι,
καὶ χθονίους, καὶ ὑποχθονίους περιφοίτας.

Cœlestes genii sive *Angeli* sunt ii, qui habitant in supremâ parte cœli, Dei affe-
fores. *Ignei* sunt in parte superiore ignea, quæ dicitur *Æther*. *Aërii*, teste Platone, sunt in Aëre præfides Divinationis, miraculorum, & Magiæ Chaldaicæ. *Terrestres* & *subterranei* vocantur canes, vel hirci: quia formâ horrendâ apparent hominibus, moventque libidinosos affectus, & ad omnia mala mortale genus impellunt.

Simplicius ex opinione *Jamblichi* dicit *Dæmonas esse animalia invisibilia*. Ἄλλα ὁ μέγας Ἰάμβελιχὸς πικρὰ τὰ ἀφανῆ ἡμῖν οἶεται εἶναι ζῶα Δαιμόνια τε καὶ τὰ κρείττω: Sed universus Christianorum consensus asserit omnes Angelos, tam bonos quam malos, substantias esse segregatas à corporibus. Quamvis *Augustinus lib. 2. super Genesim ad literam* dicat, *Dæmonas esse animalia Aëria, quia corporum Aëriorum indigeant, ut nobis appareant*. Et *Philo Judæus* eos vocat *Spiritus volantes*. Ἔς ἄλλοι Φιλόσοφοι Δαίμονας, Μωσὴς εἶωθεν ὀνομάζειν Ἀγγέλους. Ἐἴτιν ἢ Φυχαὶ καὶ τὸν ἀέρα περιώρουν. Et *Diogenes Laërtius* eos de vitâ Philosophorum lib. 1. ait, *esse idola & umbras, quæ influunt oculis, veluti fumus, & subtilis quedam evaporatio*.

Plutarchus quoque libro de oraculorum defectu, testatur, se agnoscere Angelos esse tam bonos quam malos: Cum dicat *se invocare idola pura, & ab omni contagione abstracta*: Hinc arguit se credere alia esse impura & inquinata.

Aristoteles lib. 4. metaph. ita scribit de iis. Ὅυσια λέγεται τότε ἀπλὰ ζῶματα, οἷον γῆ, καὶ πῦρ, καὶ ὕδωρ, καὶ ὅσα ποιάται: καὶ τὰ ἐν τῶντων συνεσῶτα ζῶα τε καὶ δαιμόνια. Ubi *corporeos Dæmones* vocat, cum à corporibus abstractos constet. Licet *Origenes*, & alii plurimi illis aëria attribuant corpora. Sed *Dæmones* vocat *Aristoteles* tam bonos quam malos Angelos. Christiani tamen *Dæmonum* nomine non intelligunt nisi malos Angelos, malorum omnium & calamitatum, quæ in hac vitâ eveniunt, auctores: Quod *Porphyrus* non ignoravit, licet impius, & idolis serviens. Ait enim libro de abstinentia animalium: Ἄυλοὶ αἱ ποὶ γίνονται ἢ πῦρ ἢ γῆς περιημάτων: οἷον ἀνέμων, λιμῶν, λοιμῶν, σεισμῶν, αὐχμῶν, καὶ ἄλλοιῶν. Et *Arnobius lib. 8. contra Gentes* dicit *Dæmones spiritus esse immundos, vagos, & gravatos sceditatibus, cupiditatibusque terrestribus, neque quidquam retinentes de vigore cœlesti*.

Dæmones
omnium
malorum
auctores.

Per *Dæmonem* intelligitur ille *Ophioneus serpens* antiquus, qui insurrexit

in *Saturnum magnum*, hoc est in *Adamum* primum hominem, qui serpentis dolo peccavit, & mandato Dei creatoris non obedivit, ideo à priore gratiâ dejectus, morti adjudicatus est. Hęc est illa *Athe Dea* nocumentorum, quam *Juppiter* à cœlo exulare perpetuò jussit, ut testatur *Homerus Iliados* τ.

*Athe pulsa
cœlo.*

Χαρόμην ὁ Φρεσὶν ἦσι, καὶ ὤμοσε καρτερὸν ὄρκον
Μήπολ' ἐς ἔλυμπάτε, καὶ ἔρανον ἀσερβόντες
Αὐτίς ἐλδύσεσθαι Ἄθλω ἢ πάντας ἀστυ.

*Dæmones
puniantur
in hoc
mundo.*

Et *Apollo* ipse non inficiatur *Dæmonas cœli* aditu exclusos, & contrarios omnibus elementis repelli, & rejici:

Δαίμονες οἱ Φοιτῶσι πρὸς χθόνα, καὶ πρὸς ὠόντων
Ἄκράτασι δάμνανται ἑσπέραι μάστιγι Θεοῦ.

Et de his *Dæmonibus* hoc modo loquitur *Empedocles*:

Αἰθέριον καὶ γὰρ Ἰφελμύθου πόντις ἢ διάνη,
Πόντι δ' ἐς χθόνθου ἔδωκε ἀπέπλιυσε: γαῖα δ' ἐς αὐγὰς
Ἡελίς ἀκράτασι. ὁ δ' Αἰθέρθου ἔμβαλε δειναῖς
Ἄλθου δ' ἐξ ἄλλης δέχεται: συζέσει ἢ πάντες.

Angeli boni, quos Deus creavit, & ordinavit ut hominibus inferviant ad Deigloriam, & eorum salutem, iialiquando mortalibus apparent assumpto corpore, quotiescunque volunt, aliquando etiam præsentibus adfunt invisibiles, & mortales, qui eorum tutelam commissi sunt, protegunt & defendunt instruuntque & docent internis quibusdam instinctibus de iis quæ gerenda sunt, excitant pietatis ardorem in animis fidelium, corroborant patientiam admirabili in afflictionibus, & firmam spem vitæ æternæ illis tribuunt. Horum exempla nobis dant plurimaliter sacra. Tres Angeli apparuerunt Abraham, ante destructionem Sodomæorum. Angeli duo ex Sodomis eduxerunt Lothum cum familiâ. Genes. 19. Angelus visus est Esaiæ. Helisæus, & ejus servus viderunt innumerum exercitum Angelorum in monte. Helias ab Angelo pane nutritur in monte Oreb, & ab eo jubetur redire ad Achabum, & illum suæ impietatis monere. Tobias junior deducitur ad Raguel, ut Saram ejus filiam uxorem ducat, idque Raphaëlis comitatu, qui Asinodæum expellit in desertam Ægypti. Exercitus Sennacheribi funditur ab Angelo: Abacuc Propheta portatur ab Angelo ex Judæâ in Babylonem ad specum Leonum, ubi dejectus erat Daniel. Judæ Machabæo ab hostibus oppresso quinque Angeli equites auxilium tulerunt: ab eodem Judæ iterum visus est eques aureis armis ornatus, qui illi suppetias tulit. Heliodorum à Seleuco missum Hierosolymam, ut thesauros Sanctuarii auferret, eques horrido aspectu humi prostratum attrivit: Duo Angeli eundem Heliodorum virgis ferè usque ad mortem ceciderunt. Ante destructionem Hierosolymæ Angelorum voces auditæ sunt *exeamus hinc*: nempe cum scirent Deum curam Sanctuarii reliquisse, propter impietatem Judæorum. Antipater cum se adorari pateretur ab Angelo percussus periit: Angelus in templo visus est à Zacharia patre Joannis: Gabriel Archangelus annuntiavit Mariæ virgini conceptum Christi Servatoris. Angeli à pastoribus auditi sunt noctu annunciantes nativitatem Jesu Christi: Magi, qui ad adorandum Christum venerant in Judæam, moniti sunt ab Angelo, ne ad Herodem redirent. Josephus monetur ab Angelo, ut cum Maria uxore, & puero Jesu fugeret in Ægyptum; & eodem jubente post Herodis mortem redierunt in Judæam. Christus in deserto post tentationem habuit Angelos, qui illi inferviverunt. Et in monte Oliveti angelus illum consolatus est, antequam pateretur. Post resurrectionem apparuerunt Angeli mulieribus ad monumentum,

*Boni Angeli
à piis sapè
videntur.*

qui dixerunt Christum resurrexisse. Dum assumptus esset in cœlum: Angeli visi sunt ab Apostolis, qui asseveraverunt illum in cœlum conscendisse. Apostoli in vincula coniecti ab Angelo liberati sunt: Petrus è carcere Herodis ab Angelo est eductus. Philippus ab Angelo transportatus est in eum locum, ubi Eunuchus Candaces reginæ Æthiopiæ carpento vehebatur, illum baptizavit, & iterum reportatus est. Cornelius Centurio jubetur ab Angelo, ut ad Apostolum Petrum veniat, & ab eo instruat.

De his apparitionibus, qui admiranda cognoscere cupit, legat *D. Hieronymum* in vitâ Pauli Heremita, *Basilium* Sermon. 40. *Abdiam, Socratem, Sosomenum, Nicephorum, Theodoretum, Calixtum, Eusebium*, & reliquos qui Ecclesiasticam historiam tractaverunt: ubi tam boni quàm mali Spiritus apparuerunt Sanctissillis Patribus, qui Heremos incoluerunt, dediti vitæ monasticæ, propter persecutiones Imperatorum, & Principum Ethnicorum, qui æstro Diaboli perciti Christianam doctrinam delere conabantur.

Panis Magni mors.

Ad hunc locum non incommodè referri poterit historia memorabilis, quam *Plutarchus* refert libro de Oraculorum defectu: *Epitherses Grammaticus*, inquit, pater *Æmilii Rhetoris* ex Græciâ trajecturus in Italiam, ingressus est navim onustam mercibus, & multis hominibus, qui eandem navigationem susceperant. Ii dum prope *Echinadas* insulas pervenissent, venti subito subsederunt, navisq; per equor delata cum magnâ difficultate pervenit ad *Paxos*. Quò cum appulisset, dormirentq; aliqui, alii vigilarent occupati rebus suis, intempestâ nocte, profundog; silentio vox audita, quæ diceret *Tamous Tamous*: (erat enim *Tamous* nomen Gubernatoris navis, Ægyptii natione) Is cum non statim responderet, secundo ac tertio vox illa nomen illius ingeminavit. Respondens *Tamous*, quid sibi vellet ea vox incognita: Jussus est postquam ad *Palodes* venisset, annunciare clarâ voce: *Pana Magnum* mortuum esse. Ad hanc vocem omnes qui ea navis ferebantur terrore ingenti ac metu consternati sunt, dubii an deberent obtemperare mandatis, nec ne. Tandem *Tamous* statuit, postquam ad Promontorium *Palodarum* appulisset, si secundi flarent venti, iter captum taciti persequerentur, sin minus, ipse annunciarat, quod vox illa Genii incogniti præceperat. Cum igitur ad Promontorium adpropinquassent, subito subsedit ventus, & navis quasi immobilis mediis undis adhesit. Tunc *Tamous* è prorâ quantâ potuit voce exclamavit, *Pana Magnum* mortuum esse. Vix ultimam pronunciarat syllabam, cum ex continente auditi sunt clamores, & ejulatus quasi innumere multitudinis. Subitoq; vento secundo navis delata pervenit in Italiam. Rumor ejus rei, quæ omnes mirificè terruerat, illico per totam Italiam divulgatus, Romam usque perlatus est, Imperante *Tiberio Casare*. Is ut certior de re tota redderetur, Ægyptium navis gubernatorem jussit ad se venire, & ab eo ordine didicit, quæcunque in eâ navigatione contigerant. At postquam à viris literatis, & Philosophis diligenter perquisivisset, quisnam esset *Pan* ille Magnus, illi dictum est *Pana Mercurii & Penelopes filium fuisse*.

Quidam existimant vocem illam locutam fuisse de CHRISTI Servatoris morte: cum audita sit anno decimo nono Imperii Cæsaris, quo Christus crucifixus est. Ethunc credimus universæ Naturæ & totius mundi Dominum & formatorem, verum verbum Dei, per quod Deus omnia creavit. Et ipsi *Arcades* *Pana* vocarunt πᾶν τῆς ὕλης κύριον: non solum sylvarum Dominum, sed universæ substantiæ materialis Dominatorem, (ut scribit *Macrobius*;) cujus materiæ vis univerforum corporum, seu illa Divina sint sive terrestria, componit essentiam. Ideò *Pan* dictus est Deus universi.

Neque malè suspicantur multi vocem illam, (sive fuerit Angeli boni, sive Demonis alicujus) per *Pana* magnum intellexisse JESUM CHRISTUM, qui sub *Tiberio* passus est. Nam & Dæmones sæpius vera solent proloqui, verbis tamen ambiguis, ut homines magis ac magis in errores inducant.

Cum igitur de Angelis bonis & spiritibus loquuti simus, quos Deus præfecit Regnorum tutelæ, Regionum, urbium, vel etiam singulorum hominum, juvabit intel-

intelligere quid Cabaliftæ de iis sentiant : *Caption* lib. i. partis Cabalift. ex cõmentariis lib. Jethzira afferit cum Cabaliftis, Prifcos illos Patres habuiffe peculiaris Genios custodes, à quibus fervabantur, & secreto instinctu docebantur in pietate, & rerum cognitione. Angelus Adami vocabatur *Raziel*. Semi *Jophiel*. Abrahami *Zadkiel*, qui prohibuit, ne filium Isaacum sacrificaret. Isaacus habuit *Raphaëlem*, Jacobus *Pelielem*. Et hic corroborasse creditur Jacobum in pugnâ contra Angelum fratris sui Esau ad torrentem Jaboc. Mofi datus est Angelus *Mitathron*; qui illum deduxit ante faciem Dei altissimi. Helias habuit *Malthielem*, qui illum cum omni fiducia objecit Achabo, ut illius idololatriam cum omni audaciâ reprehenderet.

Joannes Trithemius Abbas libro de potestate septem Spirituum, multa comminiscitur ad imitationem Cabalistarum de Angelis, qui præfunt septem Planetis, instillantque in homines & animalia, resque terrestres, tempore suæ gubernationis qualitates, influentias, proprietates, & accidentia Planetarum quos regunt; Asserit enim præfixum illis esse à Deo tempus certum, quo planetarum orbis regant; nempe trecentos quadraginta tres annos singulis esse determinatos, ut per vices illa astra gubernent. Neque defunt viri docti, qui à Christi passione usque ad finem sæculi *septem* faciunt *ætates*, quæ per septenarium numerum formantur. *Prima* ætas est à Tiberio usque ad Constantinum Constantini Magni filium. *Secunda* ab hoc Constantino, usque ad Constantinum Pogonatum, vel Justinianum secundum: *Tertia* ad Conradum Suevum, vel ad Henricum secundum: *Quarta* ad Carolum quartum: *Quinta*, *Sexta* & *Septima* ad finem mundi extendentur.

Gubernatio septem Angelorū.

Septem ætates.

Secundum eundem Trithemium *Gabriel* nostro tempore præsidet *Lunæ*. Hinc fit ut sub ejus gubernatione scientiæ liberalium artium iterum suscitentur: hereses pullulent, bella injusta, & latrocinia exerceantur: mulieres dominantur: Artes Magicæ, sortilegia, & alia flagitia ubique impunè regnent. Sed hæc sunt commenta vanitate plena, neque admittenda inter Christianos. Qui sciunt Deum federe in altissimo cœlo, & ejus potentiam diffundi per universum mundum: movere Solem & Lunam, astraque reliqua, totumque cœlum: causam esse conservationis, & salutis omnium viventium: neque indigere industriâ & labore alterius, sicuti Principes & Governatores terræ.

C A P U T I I I.

DE Spiritibus satis dictum est: Nunc de *Magiâ* nobis pauca dicenda. Eam duplicem faciunt Philosophi. *Prima* Divina est, quæ creaturis lucis communicatur. *Alia* est Dei quidem, sed provenit à creaturis tenebrarum, quæ ad bonum finem, vel malum confertur. Magia quoque vel operatur instrumentis invisibilibus per invisibilia, vel visibilibus per visibilia: vel solius Dei invocatione perficitur (quæ Prophetica vocatur, & Philosophica,) vel per invocationem Spirituum: sicut est opus Mercuriorum. Quædam etiam cum Spiritibus perficitur: alia per somnia, & auguria captatur.

Magia duplex.

Cum *Magia* versetur in scientia boni & mali, *Boni scientia* est, vel *Theosophia*, vel *Anthroposophia*. *Theosophia* est notitia verbi Dei, & juxta verbum Dei institutio. Vel est notitia gubernationis Dei per Angelos, quos Scriptura vocat *Vigiles*: & intelligere Angelorum ministeria. *Anthroposophia* docet scientiam rerum naturalium, & prudentiam rerum humanarum. *Scientia mali* est, vel *Cacosophia*, vel *Cacodemonia*. *Cacosophia* complectitur contemptum Verbi Dei, & ordinationem vitæ ad voluntatem Diaboli: vel ignorantiam gubernationis Dei per Angelos, contemptumque custodiæ Angelorum, & societatem inire cum Dæmonibus: ea instigat ad Idololatriam & Atheismum: *Cacodemonia* tradit scientiam veneficiorum in naturâ, & eorum usum. Docet & prudentiam in omnibus malis artibus ad per-

nicem humani generis: & earum usum applicat in contumeliam Dei, & ruinam hominum.

Magia illa quæ *Theurgia*, vel *Goëtia*, & *Pharmacia Ceremonialis*q; vocatur, impia semper & abominanda bonis omnibus iudicata est: quod præstigijs tantum, & phantasmata porrigat: quorum paulò post ne vestigium quidem remanet. Licet *Theurgiam* *Porphyrius* referat ad Deos: quorum instinctu & inspiratione multa fiunt, & prædicuntur. Et per eam scientiam animæ disponuntur, & redduntur idoneæ ad recipiendum Numen Divinum, si conservetur munda, & purificata sacrificiis oblati, & iis quæ circa corpus applicantur, (ut in mundatione cutis, vestimentorum, habitationis, vasorum, & supellectilis) oblationibus, & precibus: quibus alliciuntur Dii, & influxus cœlestes. Nam, ut ait *Pythagoras*, *Dii voluntario, neq; sua sponte se nobis communicant nisi adstringantur, & cogantur virtute hujus Magiæ.*

Necromantia.

Samuel suscitatus
1. Sam. 28.
vers. 7.

Consulti mortui ad lacum Cimmerium.

Cimmerii ubi habitaverint.

Goëtia, sive *Charontica*, & *Necromantia* versatur circa invocationem Spirituum immundorum: plena est incantationibus, exorcismis illicitis, & evocationibus mortuorum, ut in historia Regum legimus de *Pythonissâ*, quæ animam *Samuelis* defuncti suscitavit, ut *Saulus* Rex Israël ab ea disceret eventum pugnae diei sequentis, in qua occubuit. Et apud *Heliodorum* in historia *Æthiopicâ*, anus illa *Ægyptia* verbis magicis reduxit animam in corpus filii sui, paulò antè prælio cœsi: utrobique legimus tam in populo Dei, quàm apud Gentes eam *Necromantiam* fuisse detestandam. Licet multis in locis non defuerint, qui animas *Heroum* consulerint cum religione, & prætextu pietatis, ut *Amphiarai*, *Tyresie*, *Mopsi*, & aliorum. *Homerus Cimmerium*, & *Avernum Lacum* in Campaniâ Parthenopœa celebrat hac ratione, quòd ad eos conveniebant vates, ut illic animas defunctorum evocarent, à quibus futuros discerent casus. *Cimmerii* enim populi erant in Italiâ incolentes Bajanum sinum, prope *Avernum Lacum*, habitantes in speluncis subterraneis, victum quærentes ex metallorum effossione, & Divinationum mercede, ut ex *Ephoro* scribit *Strabo*. Penès illos antrum fuit ingens, erroribus diversis inextricabile; illic quoque sacra nemora, fluminaque, & fontes nativo horrore venerati, specus & voragine profunda, & obscura; per quas & aditus in Inferos patere credebatur: & in quas se demittere nulli fas erat, nisi prius sacrificio placatis Manibus: *Homerus Odyss. 2. & Verg. Æneid. 6. Necromantia* quidem existimant, se mortuorum animas ab inferis evocare, cum umbræ defunctorum, quæ apparent, sint *Dæmoniaci Spiritus*, qui formam, vocem, & habitum evocati assumunt, ut illudant Magis, eosque decipiant. De his *Aulus Prudentius* Canonicus regularis Lateranensis Ecclesiæ, loquens de *Mercurio* ita scribit:

*Traditur extinctas sumpto medicamine virgæ
In lucem revocasse animas: & paulò post:
Murmure nam Magico tenues excire figuras,
Atque sepulchrales scire incantare favillas,
Vitâ etiam spoliare alios ars noxia novit.*

Quis fuerit Samuele vocatus.

De animâ *Samuelis* à *Pythonissâ* evocatâ, *Augustinus* asseverat fuisse *Dæmonem*, qui similitudinem, & formam sancti Prophetæ assumpserat, ad decipiendum regem impium *Saulem*. Licet *Nicolaus de Lyrâ*, & *Thomas Cajetanus* viri graves non dubitent fuisse veram Prophetæ animam, quæ divina permissione *Sauli* apparuit, ut illi suum exitum à Deo ordinatum propter impietatem prædiceret.

Animarû supplicia apud inferos.

Apud antiquos hoc erat persuasum animas hominum, posteaquam ex corporibus emigrassent, ad inferos deduci, sive à *Mercurio Psychago*, sive à *Geniis* duobus, quos custodes Natura attribuerat homini recens nato, ubi trajectâ palude *Stygiâ*, *Charontis* cymbâ exceptæ sistebantur coram *Plutone*; qui eas committebat iudicio *Minois*, *Rhadamanthi*, & *Æaci*. Apud hos pro ratione antea actæ vitæ adjudicabantur *Campis Elisiis*, & quieti blandæ, si benè vixissent: Sin malè, demergebantur *Cocytî barathris*, flamma & sulphure stagnantibus; aut pœnis diversis exercebantur, suppli-

pliciisque libratissimis cum gravitate admissorum criminum. His instabat *Nemesis* sive *Adrastia*, *Jovis* & *Necessitatis* filia, quæ cavebat ne quâ effugeret, aut pœnas declinaret, donec repurgatæ essent à labe contracti peccati. Reliquæ, quarum scelera expiari non poterant, tradebantur *Erinnybus* excarnificandæ in omne ævû. Nam coram incorruptis iudicibus testimonium reddebant vitæ antea actæ *Genii* illi duo custodes, qui *Manes* vocabantur: unde *Anchises* apud *Vergil.* ait, *Quisq; suos patimur Manes*: hoc est secundum Manium testimonia tractamur apud inferos. Ideò apud antiquos tanta fuit cura placandorum Manium, ut sacrificia illis fierent religiosissime, ne nimium duriter animam commissam tractarent. Alii existimarunt animas errare super terram, elevari in aërem, & illic agitari ventorum turbinibus, devolvi deorsum procellis, & tempestatibus, tamdiu donec à peccatis repurgatæ, traducerentur in quietem Camporum *Elisiorum*, ubi epotâ *Lethes* undâ, præteritorum malorum oblita, rursùm in corpora humana redire desiderabant: & hoc erat *Metapsychia*. *Pythagorici* existimabant animas defunctorum migrare in corpora brutorum, quorum naturam propius attigissent in vitâ: ut feroces crudeles & sanguinari in leones, tigres, urfos, & similia migrabant: stupidi in asinos; pusillanimi in cervos, lepores; maliciosi in simios, serpentes, vespas, & crabrones, & ita de similibus, donec à contractâ labe purificatæ rursùm in humana corpora redirent. Hinc parentationum ritus religiosi sunt observati, ut ceremoniis, precibus, & sacrificiis adjuvarentur: quorum tam accuratæ & sollicitæ fuerunt observationes, ut piaculum summum fuerit aliquid omittere, quod ad hæc facere crederetur.

Metapsychia.

Musulmanni, *Turca*, *Mauri*, & *Arabes* existimant defunctorum animas vagari post mortem in terris circa sepulcra: & apparere etiam viventibus. *Mahometes* in libro suarum traditionum (quem *Alfurcannum* vel *Alcoranum* vocant) introducit Deum in hæc verba loquentem: *Quamvis Angelos meos, & mortuorum animas communicare sinam cum incredulis, quibus fruitionem rerum terrestrium, & omnis generis voluptatum liberaliter indulgeo, nemo tamen illorum ad mei cognitionem poterit pervenire sine meâ voluntate: quia major eorum pars brutis non est absimilis.*

Opinio Turcarum de animabus.

Idem quoque *Mahometes* tradit animas post obitum cum corporibus cruciari in sepulcro: ut legimus in brevi illo tractatu, quem scripsit *Joan. Baptista Alsaqui Maurus*, ex *Mahometano* sacerdote factus *Christianus*, quo refutavit absurdam *Alcorani* doctrinam, eo loco qui *Zuna* dicitur. *Postquam*, inquit, *defuncti corpus humanatum est, duo Angeli nigri eò accedunt* (hos *Arabes* *Munguir* & *Nequir* appellant,) quorum alter clavam, alter hamos & harpagines ferreas manu gerit. *Jubent mortuum exsurgere, & in genua procumbere*: corpori interim superinducunt animam tanquam indusium. *Tunc Angeli interrogant tanquam redivivum, an fideliter crediderit in Mahometem Dei amicum, & magnum Prophetam, & ejus leges & decreta observaverit: an per bona opera vitam antea actam exercuerit, an fuderit preces* (quas *Zala* vocant) *devoto cordis affectu, & jejunaverit mense Ramadan: an solverit decimas sine fraude, an elargitus fuerit Eleemosynam indigentibus, & pauperibus: Quod si defunctus rationem antea actæ vitæ integram reddiderit, ac benè pieque vixisse judicatus fuerit, duo hi Angeli nigri nullo illato damno placati discedunt: in quorum locum duo alii subeunt albi tanquam nix purissima, vultuque blando annuunt mortuo, & illum in bonam spem erigunt: Ex his unus assidens caput defuncti, & cervicem brachiis expansis molliter excipit, & in suum gremium reclinat: alter pedes sublevat, & fovet, totumque corpus tanquam dulci somno sopitum mulcet, & felici quiete usque ad extremum judicium beant. Si verò defunctus incredulitatis, infidelitatis, & vitæ depravatæ convincatur, Angelus niger *Munguir* clavâ ingenti ferreâ caput illius ferit, & tanto impetu in illud impingit, ut contusum corpus violenter detrudat in profundum ad ulnas septem: alter *Nequir* harpagine & unco acuto arreptum rursùm extrahit: atque ita invicem duo isti Angeli per indesinentes cruciatus effodiendo & retrahendo miserrimè torquebunt infelicem hominem sepultum, usque ad diem judicii, quo pœnis*

Jo. Baptista Alsaqui.

Munguir & Nequir Angeli inquisitores.

eter.

aternis damnabitur; Hæc occasio movet Musulmannos, ut suorum sepulcra concava & spatiosa extruant, ea intrinsecus tabulatis & asseribus compingant & fulciant, quò facilius erigi possit corpus: idq; involvunt albâ sindone, cui inserunt schedulas quasdam, & characteres mysticos croco conscriptos, capite & pedibus nudis & detectis. Pœna sepulcri usque ad eò eos terret, ut nemo sit viventium, qui ad horum cruciatuum mentionem nò totus horreat, & contremiscat. Ideò in matutinis & quotidianis precibus hæc verba cum lacrymis adjiciunt. O alla hume neginemi Zuelli almelegueni guaminha debi al Kabri guazuyalmacer. Hoc est, Libera me, Domine, ab interrogatione & inquisitione Angelorum, à tormento sepulcri, & via mala. Utq; hæc mala mitigent & minuant suffragiis, crebrò ad mortuorum monumenta conveniunt, preces fundunt, gemitibus & lacrymis mortuos consolantur, Eleemosynas omnis generis elargiuntur, in homines, & bruta etiam animalia: nam & beneficia in hæc collata Deo grata esse existimant: ideò a vibus, piscibus, jumentis, reliquisq; brutis cibos offerunt: qui sunt opulentiores, ii erigunt in viis publicis diversoria, quibus excipiuntur peregrini (Non enim apud eos sunt hospitia, ubi alantur & tractentur hospites more nostro) Homines constituunt, qui utribus aquâ plenis potum dent sitientibus qui occurrunt, camelis etiam, asinis, & jumentis, quibus peregrinantes vehuntur: existimantes ejusmodi charitatis opera plurimum prodesse tam viventibus quàm defunctis: erga quos Deum reddunt placatiorem benefactis: Et hoc munus maximè committitur mulierculis: quæ pauperibus dona erogant, agros invisiunt, carceribus & vinculis arctatos pascunt & consolantur: & multa alia humanitatis officia miseris præstant, ut orent pro salute & quiete vivorum & mortuorum. Et hæc mulierum bona opera imputantur viris vel parentibus. Existimant enim Musulmanni in extremo judicio, non resurrecturum quicquam, nisi quod sit creatum. Masculum solum Adamum à Deo creatum, Evam fœminam ex Adami costâ factam: in resurrectione nullas fore fœminas: sed filias in corporibus patrum resurrecturas, & quæ nupsierint, & per matrimonium corporibus maritorum insertæ fuerint, in eorundem carne suscitandas. Propterea quacunque in vitâ gesserint sive benè sive malè, ea imputatum iri patri vel marito. Hinc fit ut viri qui militiæ vacant, vel aliis commerciis occupantur, neque illis semper licet benè agere, defectum bonorum operum, quæ tot occasionibus occurrentibus impediuntur, suppleant obedientiâ & pietate filiarum & conjugum, quarum virtutes & merita, ut dicunt, viris attribuantur, non secus ac si eadem præstuisent. Cumq; indifferenter bona hæc opera mirificè conducant ad salutem omnium, ad defunctorum quietem magis facere creduntur: cum viventes no-vis supergestis transgressionibus meritorum dignitatem quotidie imminuant; mortui opus habent solâ expiatione peccatorum in vitâ commissorum, cum post mortem peccare amplius non possint. Et inter eos pro quibus existimant suas preces & Eleemosynas valere, imbecilli, meticulosi, & pusillanimi primi numerantur, potissimum qui formidine imbelli perierunt in bello, & patriæ principiq; inutiles extiterunt. Hos Mahometistæ credunt justè perimi ab Adriele Angelo mortis: & eorum animas indicibilibus tormentis cruciari post obitum, tam in hoc mundo, quàm in futuro seculo, nisi viventium suffragiis adjuventur, & amicorum bonis operibus. Animas illas infelices vagari errabundas circa sepulcra, agitari in aère per Dæmones, qui in eas furenter se viunt: trudi huc & illuc à violentia ventorum: sursum elevari, fulminibus deorsum rotari, rupibus illidi, & omnibus angustiis, & doloribus vexari usque ad diem judicii: Quando ab Adriele mortis Angelo mortalium omnium animæ occidentur, & rursus ab eodem pristina vitæ restituentur, & corporibus excitatis, & restauratis iterum venientur: non quidem omnium, sed solum piorum, & justorum. Nam peccatorum rebellium & infidelium animæ, meticulosorumq; pusillanimorum (qui bonis operibus ab interitu non fuerint redempti) æternæ morti obnoxie tenebris inferni, & lacui ignito demergentur, supplicia per omne ævum atrocissima sensuræ.

Hæc sunt Musulmannorum deliria, & fabulæ stoliditate refertæ: ad quarum narrationem tantoperè pavent, ut nihil intentatum relinquunt, quod faciat ad liberationem, & quietem defunctorum procurandam: quorum animas exigere suffragia suorum credunt, & execrabilem coram sanctis Angelis eum putant, qui negligenter, vel oscitanter illis postremum hoc pietatis præstat officium. Eas gemere,

Musulmanni pro defunctis orant.

Mulieres non resurgent in die Judicii ex opinione Musulmannorum.

Adriele Angelus mortis.

mere, tumultuari, & suspirare circum monumenta, & sæpè se visibiles viventibus præbere pallidas, tristes, horridas, & squalido situ obfitas, potissimum animas eorū quæ condemnationi æternæ non sunt destinatæ, sed quæ aliquibus peccatis pressæ detinentur compedibus dolorum super terrâ: donec eorum scelera pœnis prescriptis à Deo, suffragiis bonorum, & precibus Talismannorum sacerdotum evolvantur. Horum anima in cœlum recipitur ad Deum suum conditorem: sed quedam umbra superstes remanet doloris particeps cum corpore sepulto: & hæc est quæ redire dicitur, & apparere viventibus. Sequuntur enim Sacerdotes hi, potissimum Arabes, opinionem *Cabalistarum*, qui tres animæ partes faciunt. *Prima* illis dicitur *Neshama* planè Divina, abstracta & separata à corpore. Hanc *Vergilius* *Æneid.* 6. vocat *Aur ai simplicis ignem*. *Secunda* nominatur *Ruah*: ea est anima rationalis, quæ participat cum Divinitate & corpore, conjūgens utrumque simul, harmonia mirabili, dat vitam corpori, & efficit ne abhorreat à carne fragili & mortali in qua habitat. *Tertia* pars animæ est ea, quæ hanc harmoniam dissolvit, estque tanquam idolum, simulacrum, umbra, & veluti squama à corporis superficie abstracta, eam Cabalistæ nominant *Nephes*: vagatur circà sepulcra, nonnunquam etiam visibilis, sed oculis illorum, quos Deus illuminat. Hanc animæ partem *Horatius* lib. 1. Odarum vocat *Animam magnam*: ubi inquit *Animæ, magna prodigum Paulum*. *Vergilius* verò *magnam imaginem*: ut 4. *Æneidos*.

Tres anima
partes, se-
cundum
Cabalistas.

Et nunc magna mei sub terras ibit imago.

Homerus in *Odyss.* hanc idolum nominat.

Τὸν ἢ μὲν εἰσενόησα βίβω Ἡρακλιδέω
Ἐιδωλον, αὐτὸς δὲ μὲν ἀθανάτοισι Θεοῖσιν
τέρπειται ἐν ψαλίῃς, καὶ ἔχει καρδίαν ὄφρα ἔβλω.

Postea, (nempe apud *Inferos*) *animadverti vim Herculeam*

Idolum: ipse verò (hoc est, ejus animæ pars melior) *cum Diis*

Immortalibus fruitur letitia, & habet formosam Heben.

Et hæc *Nephes* est capillus ille fatalis in vertice capitis hominum, *Plutoni* & *Proserpine* devotus, qui antequam abscindatur, & avellatur à vertice, anima non potest à corpore separari. Ita quoque hæc *Nephes*, nisi abstracta sit, quasi squama à superficie, homo vitam hanc deferere nequit. Si quis de hac materia plura cupit discere, legat *Loyeri* tractatum de *Spectris*, qui fusissimè narrat, quæcunque ad hanc rem pertinent.

Atque hæc animæ pars ea est, (si *Cabalistarum* doctrinæ credamus) quæ à *Magis* & *Necromantis* evocatur, *Plutone* & *Proserpinâ* primùm placatis: Quæ si corpora sua priora induissent, habitumque qualem in vita gesserant sumpsissent, responsa earum νεκρομαντεῖαι vocabantur. Dumque eas evocarent *Magi*, aras geminas, & pares statuebant, quas vittis nigris, vel cœruleis ornabant, adhibitis *Cupressi*, vel *Taxiramis*. Ad aras immolabant pecudes; quarum ex jugulis effluentem cruorem excipiebant pateris, & infundebant in scrobem aggestæ terræ; illique miscebant vinum, lac, & mel: viscera verò mactatæ victimæ igne incenso ter circum aras gestabant: quibus peractis animæ mortuorum carminibus Magicis obmurmuratis credebantur ex imis inferis protrahi, & assistere evocantibus: Si tantum evanidis & tenuibus apparerent umbris responsa earum σπιρομαντεῖαι dicebantur. Tum libatis poculis, insperfo rogo, & sepulchro, nigram victimam immolabant, & ejus viscera oleo consperfa injiciebant in pyram, quam structam oportebat ex lignis sterilibus, vel ex fragmentis capulorum, feretrorum, & sandapilarum, quibus corpora defunctorum sepulta erant: ea quoque sacra sub vesperam, vel noctu peragebantur. Id fiebat *Romæ* ter quotannis: postridiè *Vulcanalium*, ante sexto eidus *Novembris*, & ante tertiononas *Octobris*, idque in *Campo Martio* loco appellato *Terentum*. Quæ sacra feruntur instituta à *Sibylla Cumæa*; ad ripam *Tyberis*, loco sub terram abdito; ubi ara *Diis Manibus* erat sacrata, & *Summano Plutoni*; quibus sacrificabatur victimis, mero, & epulis: & id atro die fieri non erat permissum, ne *Manes* infesti redderentur.

Evocatio
animarū.

Parentatio
Græca.

Hæc opinio de animarum reditu nostro quoque tempore apud diversos populos ita retenta est, & in animis hominum stabilita, ut plerique existiment eas pervisiones multis apparere, rogareq; ut certis ceremoniis illis parentetur, quod à tormentis, quibus infestatur, possint liberari. Apud *Græcos* multis in locis ad mortuorum sepulchra constitutis anni certis diebus conveniunt amici, & consanguinei, ut suis defunctis parentent: adferuntur catini pleni obsoniis, jusculis, pulmentis, & carnibus, cum aliquot vini puri cantharis. Ex iis partē aliquam sibi seligit, & seponit sacerdos; reliqua recitatis precibus, & aqua lustrali conspersa consecrat, statuitq; super sepulchrū defuncti: Adstant cognati, & amici pullis amicti sformatibus; mulieres potissimum, quæ planctu, & ejulatu lessum miserabilē ducunt, sacerdote sacras preces ex libro recitante, & crebra lustralis aquæ conspersione impedito: interim anima defuncti, (quæ circum sepulchrū volitare vagabundā credunt tantisper, donec suffragiis, & precib. amicorū lustretur, & repurgetur à delictis & peccatis, quæ in vita cōmisit) in his cibariis sese refocillat, & aliquantulum reficit, solamenq; non mediocre recipit, in suā tristitiā, & angustiis: quod sepē verbis expressis testatur, apparens sub formā mortui, vel nutu gestive exprimit, & declarat benefecū agi, recipiq; à Deo in æternam quietem. His peractis, pauperes, qui ad exequias conveniunt, in ciborum catinos involant, & omnia devorant, benedicentes mortuo, & pro ejus quiete, & pace precantes. Nam de iis, quæ consecrata sunt animabus, non licet sacerdoti quicquam degustare; ne eorum esu polluatur ordo sacerdotii: propterea ante consecrationem partem vini, & ciborum seponit in suum usum.

Hecla mons
Islandia.

In *Islandia* Insula maris Septentrionalis mons est *Hecla* nomine, ubi immane barathrū profunditatis horrendæ conspicitur: descensum ad Inferos illinc patere credunt incolæ: propterea quod assiduis ejulantiū planctibus, & miserabilibus lamentis locus ille perpetuò personet, & remugiat ululatibus: ita ut voces plorantiū, & horrendo boatu clamantiū ad milliare integrū exaudiantur. Tunc autem maxime augentur isti ploratus & tumultus, circa hanc infernalem voraginem, quotiescunq; pugnae, & prælia cōmissa sunt in externis regionibus, etiam in diversis mundi partibus, vel cædes, cruentæq; lanienæ, naufragia, & ejusmodi clades publicæ, quibus multa hominū millia intereunt: Tunc ad hoc barathrū catervatim confluunt spectrorū multitudo infinita, & in voraginem præcipitantur. Incolæ his visionibus monentur, alicubi clades, & cædes accidisse longo tempore antequam per tabellarios certiores reddi possint. Horrēda illa abyssus circumquaq; cincta est proceris arboribus, & lucis densissimis, in quib. nidificare putantur aves nigræ vulturū magnitudine, quæ circumvolitant loca longè latèq; dira crocitate cōplentes. Mons undiq; mari cingitur, arcta tantum semita à cōtinente porrecta, iter ad eū præbet. Sed nemo ad eum montē accessisse unquam sine certissimo vitæ periculo visus est: & si quæ navis fortè eò tempestate acta deveniat, naufragio, & turbinib. perit: Ideò fugitur ab omnibus, non tantum incolis, sed etiam ab ipsis peregrinis, qui loci horrore, & perpetuā nubium densarum caligine tecti metuunt propius accedere. Aves illæ plerunque tantā multitudine in aërem volatu elevantur, ut instar densæ nubis solis jubar offuscent, & obscurant: Neq; sine causā incolæ illius Insulæ esse eum locum descensum ad inferos credunt, avesq; illas atra voce, colore, magnitudine, & formā ab aliis differentes esse Demones, & Spiritus infernales, qui sub his figuris apparent. Iis in locis videntur sepius hominum agmina pallore & macie horridorum, qui cum ploratu, & lamentabili ejulatu tanquam desperabundi ad illam voraginem se conferunt; coacti, ut præse ferunt, urgenti necessitate. Inter quos plurimi agnoscuntur ab iis, qui sunt in vicinia, si qui ex eorum agnatione, vel amicis paulò antè mortui sint. Plerumq; etiam mandata dant obviis, ut filiis, conjugibus, agnatis, aut amicis renūcient, quæ fieri velint, ut liberentur à pœnis, quibus exercentur. Hæc verisimile est contingere operā, & præstigiis Dæmonum, qui in iis *Septentrionalibus* locis maxime regnant, spectraque exhibent varia populo, cui imponunt.

Ex eodē monte duos fontes erumpere scribit *Olaus Magnus*: quorū alter frigiditate intolerabili & lethifera, alter æstu, & fervore supra omnē elementalē calorē.

His præstigiis ita fascinati, & obcœcati ducuntur illi *Septentrionales* populi, ut certò existiment phantasmata hæc Diabolica (quæ illis sub hominum specie apparent,) esse defunctorū animas: ideò voluntariè illis occurrunt, & sciscitantur ab illis de rerum futurarum eventu: ultrò compellant, & ad colloquia provocant, & quæcunq; ab iis didicerunt, summo studio, & cura exequuntur. Quin & in mari glaciali vicino fama est, certis anni temporibus horrendas cieri tempestates ex imo pelagi, quibus impetu citato congelatum mare dirumpitur, fragmenta que glaciei immani magnitudine, & crassitudine ventorum violentiâ agitata sursum supraq; deturbari, & concuti cum pavendo sonitu: exaudiri inde voces, & clamores hominū, qui discerpi, & excarnificari horrenda illa collisione creduntur: neq; solū auribus percipi eorum gemitus, sed etiam corpora conspici rotari, & immergi spumātibus undis, in altum extollī à fragminibus glaciei, subitoq; cum impetu violento præcipitari, ac rursū in profundum demergi. Ea res tanto metu concutit incolas, ut nihil omittant in excogitatum, aut intentatum, quo miserorum hominum animas à tam horrenda carnificina liberent.

Phantasmata maris glacialis.

C A P U T I V.

Antiqui omnes sanæ mentis defunctorū animas crediderunt post corporis interitum manere superstites, ac utiusq;, & perspicaciùs omnia intueri, & cognoscere; que antea corporū terrestrium sensu obtuso, & hebetè non potuerunt assequi: proq; integritate vitæ antea actę cælo recipi, frui beatitudine, & felicitate æternâ, assidere Deo summo, & mortales adjuvare in afflictionibus. Sed qui inter antiquos fuerunt imperitiores, & superstitionib. magis addicti, existimaverunt animas mortuorū redire evocatas, & monere homines de iis quæ futura essent: ideò multa sunt commenti ad has superstiones promovendas: cui rei Dæmon se facilem præstitit, ut mentes hominū à Deo averteret, easq; ad sui cultum adduceret: propterea multis in locis legimus voce articulata locutos Spiritus evocatos, & ad interrogata respondisse: apparuisse corporibus humanis, aut aliorum animantium vestitos; vel tenuibus, & evanidis umbris oculos mortalium perstrinxisse, & multa prædixisse de futuris, & incertis casibus. Hanc *Necromantiam* quidam acceptam ferunt à *Zoroastre* (sive fuerit *Chemus* Noæ filius, sive *Chemi* nepos, *Oromasi* filius *Bactrianorum* rex,) qui hanc artem ab avo traditam ab *Agonace* didicerit, ut tradit *Plinius lib. 30.* *Zoroastres centum millia* versuum in ea arte scripsisse traditur, quos *Hermippus* doctissimis illustravit commentariis. Post hos secuti sunt *Apascorus* & *Zorates Medi*, *Marimarius Babylonius*, *Hippocus Arabs*, *Zarmocenidas Assyrius*, & *Hostantes Persa*, qui *Xerxem* in bello contra Græcos secutus est, suaque arte multos vita privavit. *Curtius* libro sexto mentionem facit cujusdam *Cobari Medi*, celeberrimi Magi tempore *Alexandri Magni*, dum bellum gereret contra *Bactrianos*.

Zoroastre: Magia alicor.

Magi præcipus.

Pharmacia circa philtrea, & potiones versatur, quæ animos hominum ad amores pelliciunt, vel in odium, aut furorem concitant. Utitur etiam unguentis, & pulveribus Lethiferis ad morbos, ulcera, paralyses, artuum contorsiones, & mortem per infinitos languores promovendam: venefici qui hac utuntur, non tantum circa perniciem hominum, & brutorum occupantur; excitant incendia, movent tempestates, turbines ventorum, & grandines fulguraque, quibus animi mortalium percelluntur, occiduntur animantia quæque, subvertuntur montes, turres, ædificia; concutitur terra; fruges telluris, & fructus corrumpuntur, inficiuntur aquæ, vitiatur aer, infinita que calamitates, & damna perumpunt in humanum genus operâ *veneficarum*, *Lamiarum*, *Strygum*, & *Sagarum*: ideò iusto populorum omnium iudicio igni cremandæ condemnantur.

Pharmacia.

Clavicula
Salomonis.

Ex iis quidam ad movendos in animis hominum amores sceleratos, & impuros utuntur ea *Magia*, quam *Claviculam Salomonis* vocant: Ad quam impietatem baptizant lapidem *Calamitam*, eumque suis applicant incantationibus. Ea usum *Aaronem* ferunt Judæum: qui lectis adjurationibus & exorcismis eo libello contentis, catervas *Dæmonum* visibilibus ultrò ciebat, & illis præcipiebat quæ fieri vellet, obsequentissimos ad sua jussa sæpius *Dæmonas* expertus.

Lapis Calamita baptizatur.

Lauri incantata.

Alii *cereas imagines*, vel *Lauros* incantatas servant ad eundem effectum: de *Lauro* apud *Theocritum* legimus, *Simetram* quandam *Daphnim*, quem ardebat affectu impotenti, ad infantum amorem pellexisse sacrificiis, & verbis Magicis.

*Urit me Daphnis, uro hæc in Daphnide laurum:
Et velut hæc stridet flammis succensa, nec usquam
Cernimus è tenui cinerem superesse favillâ,
Sic paribus flammis tabescant Daphnidis artus.*

Ligule nodus Magicus.

Similes his sunt, qui *ligulam nodare* dicuntur: hoc est incantationibus profanis impediunt congressum viri cum uxore: quorum numerus frequentissimus est in Gallia; non solum inter plebejos, & perditæ vitæ homines; sed hanc impietate noxiam exercent etiam viri, & matronæ honestæ; neque putant hoc tam enormi facinore Deum offendi: quod id impune patrent omnes, & doceant: eaque execranda incantatio excipitur ubiq; risu, & joco populari: quamvis excellentia matrimonia sæpius hac *Magia* solvantur, & conjugale vinculum à Deo institutum labefactetur. Ac ne in hæc discrimina multi veniant, procurant, ut ante lucem advocato Sacerdote sacra fiant, & matrimonii ceremoniæ, in quibus hæc committitur profanatio, perficiantur. De his *Paulus Guirlandus* mentionem facit, *tractatu de Sacrileg. & Petrus de Palude lib. 4. dist. 34. Bonaventura* Doctor Seraphicus *quest. 2. artic. 2. Thomas Aquinas part. 1. quest. 8. Thomas Brabantinus tractatu de apibus. Alfonso de Castro, Joannes de Turrecremata, & alii. Herodotus lib. 2. tradit simili incantatione vincitum fuisse Amasin regem Egypti, & impeditum, ne rem haberet cum Laodice uxore sua, donec esset solutus carminibus, & precibus contrariis. Paulus Æmilinus in vita Clotarii secundi scribit, Theodoricum à suis concubinis eodem modo ligatum, ne posset congregi cum Hermembergæ conjugæ. De his maleficis Canon. 33. quest. 8. loquitur his verbis: Si per Sortiaras, & maleficas artes occulto, sed nunquam injusto Dei judicio permittente, & Diabolo procurante, concubitus non sequitur, ad Deum per humilem confessionem est recurrendum. Hodiernæ quoque Ecclesiæ hoc statutum observant, ne fascinationes ejusmodi contrariis solvantur incantationibus, etiam si fieri posset: sed Dei optimi providentiæ id relinquendum. Multa de his leguntur apud *Bodinum lib. 2. Demonomania cap. 2.* Hæc res multos reddit anxios, vix sibi persuadentes, ut viri boni talibus beneficiis sint obnoxii, cum iniquum cenfeant, tantum potentia concedi maleficis & sagis: Sed experientia quotidiana nimis verum esse probat, quod scriptis antiquarum, & recentiorum historiarum memoriae proditum est. Sive id accidat herbarum succis, sive lapidum virtute, aut potionibus ad id compositis, sive solis verbis pronunciatis (quod inter Gallos fit) dum Sacerdos ex verbis Domini dicit, **QUOD DEUS CONJUNXIT, HOMO NON SEPARET**: Scelerati isti homines contraria quædam obmurmurant, ligulamque ad hoc maleficium præparatam in nodum connectunt: cujus implicatione impeditur mariti novi cum uxore congressus, Dæmone relaxante nervum, & efficiente ne arrigatur, vel reprimente calorem naturalem, & virtutem calefactivam; nonnunquam obturando vasa feminaria, ne exonerari possint, aut discutiendo vigorem, & spiritus, qui eas partes inflant, & arrigunt: aliquando interponendo corpora aliqua aliunde assumpta, ne vir mulieri jungi possit. Nam hoc evenisse mulieri nobilifcio, quæ asseverabat aliquid fuisse interpositum, quo minus viri contactum sentiret: idèò divortium auctoritate Principum factum est, ut ea nubere posset iterum: vir illius primus adhuc superstes cælibem agit vitam, & ex concubinis filios tres suscepit. *Joan. Baptista Porta Neapolitanus lib. 2. Magiæ naturalis**

ralis multa de portentosis ejusmodi incantationibus scribit, *in tractatu de Lamiarum unguentis*: quæ monstrosa præparant pharmaca ad nocendum, & vexandum genus humanum, instigante & propellente Diabolò, cujus servitio sese manciparunt.

Quæ & quanta *Magi* exsequantur, & perficiant, satis testatum habemus ex antiquorum & recentiorum auctorum libris. Ut de *Autolyco* Mercurii filio furacissimo homine: qui non tantum subtilissimis modis res alienas à possessoribus subtrahebat, sed & subtractis aliam tribuebat formam, ne agnoscerentur. Et de *Pasete* legitur, qui cum unicium haberet obulum, eo omnia emebat necessaria, & statim cum re empta obulus in crumenam Domini redibat: unde natum est proverbium *PASETIS OBULUS*. De *Circe* venefica, nota sunt quæ ab *Homero* & *Virgilio* dicuntur: *Autolycus.*
Pasetis obulus.

Carmina vel cælo possunt deducere Lunam:

Carminibus Circe socios mutavit Ulyssis.

Et apud *Ovidium* venefica quædam his verbis de se loquitur: *Medea.*

Cum volui, ripis ipsis mirantibus, amnes

In fontes rediere suos; concussaq; sisto,

Stantia concutio cantu freta; nubila pello,

Nubilaq; induco; ventos abigog; vocog;

Vipereas rumpo verbis, & carmine fauces:

Vivag; saxa sua, convulsaq; robor a terrâ,

Et sylvas moveo, jubeog; tremiscere montes,

Et mugire solum, Manesq; exire sepulchris.

Te quog; Luna, traho: & quæ sequuntur.

Hæc omnia carminum superstitionum, & incantationum nomine fiunt, conceptis aut prolatis verbis; quibus Diabolus vim, & energiam tribuit, aliquando re vera, nonnunquam fascino, præstigiisque, vel etiam ludibrio. Solet enim evocatus apparere aliquando, vel motu, & signo aliquo annuere, vel articulata voce non vilis docere, aut perficere postulata. Idque fit non simpliciter, sed carminibus certo ritu pronuntiatis; vel superstitiona observatione circumstantiarum temporis, locorum, personarum; certaque præparatione per cæremonias impias, jejunia, abstinentiam vel usum ciborum, qui inserviunt ad eliciendos Spiritus familiares. Ex vellicatione plantarum, præfixis anni temporibus, ex formatione imaginum ex cera, ligno, vel metallis; quas efformant, & consecrant ad præfixos, & observatos cæli, & astrorum positus: His monstris dolores, cruciatus, languores movent in absentibus, vitam etiam nonnunquam terminant. Notum est, quid ante paucos annos scriptis mandatum sit publicè à *Marchione Badensi*, de statua illa cerea consecrata in ejus perniciem à duobus Italis, qui supplicio publico affecti sunt. Quid dicendum est de *Carolo nono Galliarum rege*, qui creditur simili modo interemptus, incantationibus magni cujusdam viri, postquam præparasset statuam magicam ad hunc usum consecratam? Horrenda sunt hæc, & fidem omnem superantia, nisi vera esse doceret quotidiana experientia: DE ò hanc potestatem tribuentem Spiritibus malignis, ut malos puniat; bonorum patientiam probet, & exerceat. *Quo modo spiritus evocati veniant.*
Cerea imaginis Magica.
Marchio Badensis.
Carol. IX. Gallie Rex.

His non ab simile exemplum legimus de *Meleagro* Oenei Calydoniæ regis filio, quem propter interfectos avunculos *Toxiteum*, & *Plexippum*, *Althæa* mater diris, & inusitatis cruciatibus absentem confecit: imposito nempe flammis ardentibus stipite fatali, quem adcuratè servaverat à momento nativitatis filii *Meleagri*. Dum enim pareret visa est sibi videre tres *Parcas* igni assidentes, & manibus titionem ustulatum, & è foco extractum versantes, æqualemque puero cum stipite vitam, & conservationem adsignantes. Cumque recessissent Deæ, *Althæa* Titionem confestim sustulit, diligentique curâ asservavit: donèc in venatione apri *Calydonii*, à *Tisio Meleagri.*

Diana immiffi ad devaftandos agros, *Meleager* caput feræ occifæ dono dedit *Athlanta*, virtutis præmium, quòd prima aprum fagittâ vulneraffet: Sed dum Principis avunculi invidiâ moti, ferre non poffent, puellam præferri tot juvenibus robustis, & magnanimis, donum puellæ ademerunt: qua re irritatus *Meleager*, utrumque trucidavit. *Althea* mater doloris impatientiâ in furorem acta, fratrum cæde nunciatâ, ftipitem fatalem in ignem coniecit: dumque is flammis paulatim torreretur, & confumeretur, *Meleager* diris excarnificatus cruciatibus, confumptis omnibus visceribus, & intestinis miserrimè vitam finivit. Dubium non est illum titionem à *Sagis*, & *veneficis* mulieribus, quæ Dearum forma apparebant, foco affidentes, fuiffe incantatum, & magicis verbis confecratum, ut cum eo fuperstes vita *Meleagri* fervaretur.

Nemo dubitat omnibus sæculis maximam fuiffe *Magorum* potentiam, indulgentiis Deo maximo, propter peccata, & impietatem mortalium: ad quos puniendos frænum relaxat Dæmoni, ut feviat in malos: eo tamen modo, ne limites fui furoris à Deo præfcriptos excedat. Quòd clarè testatur historia *J O B I. Vergilius Æneid. 4.* introducit *Didonem Annæ* forori dicentem, (cùm cuperet fe amore *Ænææ* liberari) sacrificia fe velle *Magica* inftaurare, & pyram excitare, qua memoriam viri fugitivi confumeret, Illa ait:

*Hinc mihi Maffyla gentis monftrata sacerdos:
Hæc fe carminibus promittit folvere mentes,
Siftere aquam fluviiis, & flumina vertere retrò:
Nocturnosq; ciet Manes. Mugire videbis
Sub pedibus terram, & descendere montibus ornos.*

Augustinus lib. de Civitate Dei, loquens de his *veneficis*, inquit: *Hæ elementa concutiunt, turbant mentes hominum, & sine ullo veneni haufu, violentia tantum carminis interimunt.* Idem *Lucanus* afferit:

*Mens haufi nullâ fanie polluta veneni
Incantata perit.*

Et *Tibullus* de quadam *venefica* ait:

*Hæc fe carminibus promittit folvere mentes
Quas velit, atq; aliis duras immittere curas:
Siftere aquam fluviiis, & vertere sidera retrò.*

Et *Ovidius* de *Mycalæ*.

*Mater erat Mycale: quam deduxiffe canendo
Sæpe reluctantis constabat cornua Luna.*

De *Circe*, de *Medea* infinita ejusmodi produntur apud auctores, quæ fidem omnem superant. Quibus etfi pleraque fabulosa immixta sint, certum est tamen illas arte *Magica* sibi nomen celebrè parasse.

Quod autem superius in versu *Tibulliano* diximus:

At aliis duras immittere curas.

Constat hodiè carminibus multos ita fascinari, ut noctes integras exigant infomnes, summa inquietudine animorum & corporum: qui quamdiu fortes istæ Diabolicæ durant, membra huc & illuc sine intermissione versando defatigati anxietate animi torquentur, neq; ullo pacto poffunt quiescere: & hoc dicunt dare alicui malam noctem: Id quoq; exerceri superiori anno animadverti à *Vestalibus virginibus* per jocum: quod eum feneutiquâ offendere putant, propterea quòd inter multos id in usu receptum vident: ita edoctæ à vetulis mulieribus, inficiæ & imprudentes gravissimè peccant.

Porphyrius introducit *Proferpinam* his verbis dicentem:

*Quale mihi facias simulachrum, adverte, docebo.
Sylvestri cape nata loco, atq; absynthia circum
Ponito: tunc totum celato & pingito mures,
Qui soleant habitare domos: & paulò post:*

Curas animis immittere.

Dare malam noctem.

Proserpina simulacrum magicum.

Tunc

*Tunc myrrham, thus, styracem, ipsorumq; cruorem
Conterito murum simul; & sacra desuper inde
Verba cane. Tot verò adhibe, muresq; repono,
Quot mihi tu esse vides formas. Tunc sumito laurum,
Exq; ejus trunco vaginam aptato, piasq;
Tunc effunde preces simulachro, & debita solve
Vota. Hæc si facies, per somnum meq; videbis.*

Hoc mandatum est Dæmonis, quo imperat sibi serviri, sibi supplicari, & se invocari, ut per somnum appareat, supplicii ostendat, & doceat quæ facienda sunt: quo modo hominibus noceat, mentes eorum turbet, & infinita flagitia admittat.

C A P U T V.

AD Magiam pertinent *Characteres* diversi, incantationum nomina monstrosa & inusitata; quæ omnia collo, vel manibus infirmorū adplicata, morbos depellunt, à periculis eximunt, gladiatorum aciem retundunt, ne iis impetiti vulnerentur. Horum amuletorum præbitores *Φυλακτικοί* dicuntur, vincula quædam ex filis sericis contexta (*πυργία* vocantur) complicant, & iis scripta, vel characteres indunt, colloque adpena profunt ad omne noxium vitandum: de quibus *Theod. Balsamon in Synodum 6. in Trullo* differit. Apud *Suidam* legitur jam inde à *Minois* tempore fuisse homines, qui verbis, & sacrificiis morbos curarent. Et apud *Homerum* traditur, *Autolycum* à profluvio sanguinis fuisse verbis liberatum. Ejus farinæ sunt schedule membranæ virgineis vel secundinis designatæ, quibus *Embrionis* caput in utero matris involvitur. Hæ fervatæ, & filamentis in certos nodos implicatæ, pectori adherentes, efficax amuletum præbent. De his *Gregorius causa 26. quæstione 5.* inquit: *Si quis Ariolos & incantatores observaverit, aut phylacteriis usus fuerit, anathema sit.* Sunt qui adhibitâ gladii cuspidem feræ alicui, duobus digitis cruce capuli suspensa, & pronuntiatis aliquibus verbis, repagula scrinii, vel januæ subito relaxant, & aperiunt: Alii equo cui velint clavum indunt, ne progredi possit eques: Vel si equus puncturâ clavi à fabro ferrario malè in soleam injecti claudicet, solo verbo puncturam levant. Hoc est factum cuidam amico meo, dum *Spiram Nemetum* venisset, & prandio esset occupatus, jussit famulis ut ephippia refarcirentur, longo usu jam attrita: Ephippiarius necessaria procuravit, sed Domino mensæ assidente, precium non est ex tempore per solutum: quare domum re versus expectavit donec laboris merces illidaretur.

Absoluto prandio viatores itineri se dedunt: cumque jam urbe excessissent, Ephippiarius mercede se frustrari agrè ferens, pronuntiatis aliquibus verbis effecit, ut equi omnes claudicarent: Urbemque citato cursu egressus, invenit bonos viros circa jumenta esse non mediocriter occupatos: apud quos conquestus, quod non solutâ laboris mercede discederent: illi excusantes factum, famuli oblivionem, Dominus fervorum negligentiam, solverunt liberaliter precium. Artifex, Bono animo estote, inquit: salvi sunt equi vestri, & valentes: abite in bonam rem, & fideliter, quæ debetis, deinceps solvite. Factumque est, ut equi resumptis viribus alacres ad viam redditi sint. Et puella oculorum lippitudine laborans, cum consulisset virum bonum de remedio: schedulâ inscripsit verba Germanica, quæ Latinè hoc sonant: *Diabolus eruat tibi oculos, & concavitates eorum concacet*, involutamque schedam serico panno, jussit eam applicari collo puellæ: statimque lippitudo cessavit. Quam cum tollere juberetur à parentibus, in morbum relapsa est. Rursum schedulâ cum uteretur ad præscriptum tempus, ægritudine levata est. Aliquanto post, puellæ parentes cupidiscire quid schedâ contineretur, cum admiratione, & stupore legerunt verba illa foeda & turpia, tantam in se continere energiam: sive id ex persuasionem puellæ

Φυλακτικοί.

Πυργία. Characteres.

Morbi solis verbis sanati.

Membrana virgines.

“

Gladius fascinatus.

Clavum indere calce equi.

Ephippiarii Spirensis incantatio.

Puellæ lippitudine laborans sanata.

puellæ contigerit, sive scripto illi vim aliquam occultam tribuerat Diabolus. Qualiscunque sit horum ratio, & causa, mirum in modum afficit mentes piorum: qui cum hæc omnia refugiant, & abominentur, tanquam Diabolica, & verbo Divino contraria, animadvertunt tamen miros effectus quotidie ex his incantationibus procedere: quorum causam in malitiam Dæmonis referre coguntur.

*Diversas
materias
corporibus
humani
inseri.*

*Culter
lucis
ancilla
infectus.*

Inveniuntur & venefici, qui corporibus hominum inferunt clavos, calculos, fetas, pilos, acus, spinas, & alia ejusmodi cute neutiquam læsa: his maleficiis usque adeo anguntur, & cruciantur ægroti, ut discerpi, & laniari assiduis planctibus se conquerantur, tamdiu donec incantationibus contrariis adjuti, excernant ea feramenta cum copiosis excrementis purulentis. Accidit in *Germania* superioribus annis, ut anus mendica petiverit panis frustillum ad sedandam famem: ancilla præforibus sedens cultro repurgabat rapas, ad Domini prandium: illa morosius, & durius quàm par erat anum mendicam excipiens, illam jussit se inde movere, verbera minitans nisi se ocius reciperet. Atque, respondit mulier, tu temeritatis tuæ pœnas brevi dabis: ita discessit à conspectu ancillæ graviter indignata. Quæ circa se versans oculos, nusquam suum cultrum invenit. Sed latus intorquens tanquam vulnere accepto flebiliter querebatur. Ingravescens doloribus, & summo cruciatu debilitatâ puellâ, medici advocantur, qui de morbo judicarent, & illi mederentur. Alii *pleuresin* esse asserunt, alii ulcere aliquo maligno vitata viscera: adhibentur fomentationes, & emplastra necessaria: dolor nullo modo compescitur, sed in dies magicæ magis aggravescit: & jam locus læsus apostema indicabat: resolvitur tumor, apertaque cute sese exerit cuspis cultri fœda rubigine infecti: extrahitur à medicis: & agnovit ægra puella eum esse cultrum, quo ante multos dies rapas repurgaverat, dum illi repulsam dolens mendica minitata fuerat ulcionem. Quid hic dicendum sit nescio. Nisi fide digni auctores id scriptis affirmarent, & experientia verum esse ostenderet, fidem omnem superare videretur: cui ratio nulla reddi potest, nisi Cacodæmonem, qui mille nocendi artes tenet, & exercet, materias hujusmodi resolvere, ut cute hominum inoffensâ eas ingerat, & insinuet subtiliter inter musculos, aut subter cutem, postea ingestas rursùm solidet, & in integrum restituat.

Præstigiatores.

Lychni incantati.

*Rana silenti
ad lampadis
flammam.
Diversa
præstigiarii
genera.*

Huc quoque referendi sunt *incantatores illi*, qui præstigiis ita effascinant oculos spectantium, ut videantur videre, quæ non vident, de quibus *Joan. Baptista Porta* mentionem facit *lib. 2. Naturalis Magiæ*: ubi inter cætera modum lychnorum præscribit, quibus affidentes videntur equorum, vel aliorum animalium capita humeris gestare: Quomodo cœnacula, vel cubicula diversis tincta coloribus appareant: Domus argentea, & luminosa fulgeat: formosa facies macillenta & pallida, adstantes sine capitibus: ad lucem lampadis suspensæ ranæ fileant noctu: homines gigantum altitudine, & vastitate spectentur: astra vagari, & suo loco moveri existimentur: & alia plurima: ut somnos conciliare etiam invitis, dementes reddere, corporis superficiem lepræ forma inficere: solo tactu plagam, vel ulcus inducere: mulieribus lotium compescere: convivas accumbentes ab esu impedire: furtum cognoscere: canes à latratu arcere: grandines, & tempestates imminentes abigere: homines longa saltatione torquere: ut gallus gallinaceus quaternis alis, & totidem pedibus nascatur: somnia inducere clara, obscura, lata, tristia, metu plena. Hæc ad naturalem Magiam referunt ingeniosi isti homines: affirmantque constanter, & persuadere student nihil in iis imposturæ, nihil fascinationis, aut præstigiarii subesse, sed naturales iis causas tribuunt: quas quia pauci intelligere possunt, eos ignorantes, stupidos, & secretorum naturalium imperitos vocitant: imò speciali gratia se à Deo donari asserunt, & à Geniis cœlestibus doceri, & instrui volunt.

In Luna scribere.

De iis qui in *orbe Luna* scribere plurima se profitentur, quæ ab aliis longo terrarum intervallo distitis legi possunt, idem est sentiendum. Neque mihi hoc quisquã per-

persuadebit aut fieri posse (quod tamen olim à Pythagora factitatum legimus,) vel si fiat, sine mille artificis Diaboli industria fieri. Et hujus tam excellentis scientiæ ignarus esse malo, quàm naturæ secretorum peritus, cum suspicione Magicæ impietatis, inter homines in admiratione haberi. Ego non dubito magnos olim Philosophos vixisse, qui miraculosa, & prodigiosa hominibus exhibuerint plurima: sed de iis iudicium ferant alii.

Joannes Trithemius Abbas Monasterii S. Jacobi Herbipolitani, & Præful divi Martini in Spanheim Maguntinæ Diœcesis, homo doctus hæc de se scribit: Anno Dominicae nativitatis 1499. indictione Romanorum secunda, sciscitanti per Epistolam Arnoldo Bostio Carmelita Gandavensis oppidi, quid novi ederem, quibus vè studiis occuparer: cui cum rescripsissem, literæ meæ in Bostii manus non pervenerunt, mortui paulo antè: ita factum est, ut literæ publicatæ, me in suspensionem adduxerint, aut mendacii, vanæq; jactationis, vel communicationis cum Dæmonibus: propter admiranda quedam, quæ in ea Epistola continebantur: de quibus ibidem his verbis. In manibus jam habeo grande opus: quod si unquam fuerit publicatum, quod absit, totus mundus mirabitur: cujus primi libri titulus est STEGANOGRAPHIA. Erunt autem quatuor libri: quilibet ad minus centum capitulis distinguetur. Maxima docet, omnibusq; nescientibus stupenda, & incredibilia, quæ à seculo nunquam sunt audita.

Trithemii
Stegano-
graphia.

Primus enim liber continet plusquam centum modos occultè scribendi quicquid velis, sine omni suspitione, sive literarum transpositione, sine omni timore: ita ut non sit homo in mundo, qui naturali industria scire, vel suspicari quidem possit, quid in meis literis contineatur, præter eum, qui artem novit ex me.

Quid libri
Stegano-
graphia
contineat.

Secundus liber continebit per ignem conceptum mentis declarare absentem, & longo terrarum intervallo dissitum, ad centum millia etiam, aut amplius, sine verbis, sine scriptis, sine signis, per nuncium, qui meam mentem ignorabit. Possum & amico homini profundo carcere concluso significare quæ volo, modo artem noverit, etiam si remoto, & secreto loco detineatur, idq; sine superstitione, aut Spirituum adjumento.

Tertius docet, qua ratione homo rudis & idiotæ duabus aut tribus tantum horis possit discere linguam Latinam, Græcam, vel aliam quamlibet, ita exactè, ut facile intelligi possit à doctis.

Quartus continet multa stupenda; sed purè naturalia, ut mentem meam alteri declarare inter edendum, sedendum, vel ambulandum, sine verbis, signis, vel nutibus: & multa alia, quæ in publicum non sunt divulganda. Postea subjicit.

Hoc ideo dico, ut si forte aliquando rumor de me increbuerit, me miranda scire, & facere, ne me Magum existimes: cum ea agam sine superstitione, aut arte Magica, sine invocatione, aut ministerio quorumcumq; Spirituum: Ne quod Alberto Magno profundissimo rerum Naturalium scrutatori contigit, ut propter miranda, quæ occulta virtute Naturæ operatus est, Magus à vulgò sit habitus. Si queris unde hæc habeam? non ab homine, neq; per hominem ista didici: sed per revelationem, nescio cuius. Cum enim in lectulo quiescerem, & meum conceptum, tanquam impossibilem, redirem, adstitit mihi quidam dicens: NON SUNT VANA, Ô TRITHEMI, QUÆ COGITASTI. Et post multa colloquia de singulis per ordinem me docuit, ostendens quomodo omnia fieri possent. Possum autem ista omnia docere in omni lingua mundi, quam nunquam audivi. Libros hos alibi scribit se ostendisse PHILIPPO PRINCIPI PALATINO ELECTORI: & illi omnia communicasse fideliter solli: quia periculosum esset in manus aliorum hominum venire, qui his arcanis Naturæ mysteriis abusi, per ea multa profana, multa impia, & proterva patrare possent. Postea amarè invehitur in quendam calumniatorem Picardum Bovillum, qui illum Magiæ per Galliam insimulabat: quod crimen procul à se repellit sacrosancto Jurejurando, & execratione, quâ se diris omnibus devovet, si cum malignis Spiritibus quidquam habeat commercii, aut Magiæ studio sese addixerit.

Visio data
Trithemio.

De hac re suam ferat sententiam qui volet: Temerarium esset boni viri famam in suspensionem trahere non intellectam arte. At miranda sunt & stupenda rerum, ut scribit, ignaris.

Revelatio-
nes multe
Philosophis
data.

Certum est superioribus sæculis multa fuisse revelata doctis illis Philosophis qui speculatione & contemplatione rerum totam vitam occuparunt, abstrusi monasteriis, & collegiis Scholarum: inter quos multi fuerunt, qui curiositate non necessaria ducti, multa per visiones, & Geniorum apparitiones didicerunt: Nemo ignorat libros magicos fuisse servatos à multis; quorum operâ plurima gesta sunt, quæ hominum animos summa admiratione suspenderint, etiam nostro tempore: quod factitatum vidimus à viris illustribus, & pietatis studiosis.

Furtum
detectionum.

Hic addam quod gestum esse audi viro nobili: ut furtum incognitum retereret: famulum habuit stabularium juvenem satis rusticum, qui Domini cubiculum ingressus, ut ab eo aliquid posceret, scyphum deauratum ex abaco sustulit absente Domino, insciisque omnibus: furtumque fimo stabuli abscondit: cum paulò post instante cœnâ diu quæsitus non inveniretur scyphus, neque furti auctor cognosceretur: Dominus jussit omnes famulos in unum locum se conferre, secedensque in conclave, murmuratis verbis quibusdam, & adplicato clavo ferreo characteribus designatis, tribus mallei ictibus adhibitis totidem vulnera capiti infixit stabularii absentis. Qui cum exclamasset cruore defluente, neque percussor appareret: Dominus è conclavi prodiens, interrogavit, quid tumultus ederetur in ædibus? Narrarunt omnes quod contigerat. Dominus stabularium ad se venire jussit, mandavitque ut aqua fontana, sal, & panni linei illi adferrentur; dumque lavaret, & repurgaret vulnera, remotis arbitris, ne famam famuli læderet, Redde, inquit, scyphum, quem sustulisti: alioqui tot vulnera tibi infligam, donec furto ablatum restituas. Ita juvenis terrore motus reddidit furtum.

Furtum
aliud re-
tum.

Idem post aliquot annos accidit *Heydelbergæ* cuidam amico meo docto homini, Philosopho, & Theologiae studioso: (nomen hujus sicut & superioris taceo datâ operâ, quia noti sunt.) Hic ac cœnam vocatus cum post cibum sumptum ad studia redire vellet; tempus erat obscurum, & pluvium: ut cum reliquis convivis retineretur, pallium & galerus in loco secreto absconditus est, mandatumque ne quis conviva illi tegumen præberet: ille per jocum inquit, Restituat mihi vestes ablatas quisquis abstulit, alioqui statim malè excipietur: Ridentibus omnibus, paulò secessit, obmurmuransque nescio quæ verbis summissis, unus è convivis qui vestes absconderat, Colaphis se impeti sensit, nemine adstante qui illum percuteret. Cui exclamanti adcurrens Theologus cum cachinno ait: Propera & pallium cum galero restitue, nisi pejus excipi cupias. Factum omnes admirandi spectavimus, & audivimus: Cumque non satis aqua fronte omnes exciperent, vir bonus tanquam ignaros, & imperitos nos coarguit: naturali magia id perfici asserens, quam artem albam nominabat, ad differentiam Nigræ, quæ Dæmonum opificio conficitur. Sed qualiscunque possit esse hæc ars, ejus ignorantiam salutarem, & laudabilem esse duco: & curiositatem nimiam perniciosam.

Fascinato-
res.

Fascinationem recipit *Magia*: quæ vel verbis, vel aspectu solo perficitur. Sunt enim quidam, qui solo intuitu, si intentius in pueros deflectant oculorum aciem, eos in cunis vagientes inficiunt & necant: idem quoque gregibus præstant: ut apud *Theocritum* & *Vergilium* legimus:

Nescio quis teneros oculus mihi fascinat agnos.

Voce vel vi-
su effascina-
ri pueri, se-
getes, & ar-
bores.

Isigonus & *Memphrodorus* tradunt in *Africa* suo tempore quasdam fuisse familias, quæ voce & linguâ effascinatos pueros, equos, pecudes, arbores, segetes interimerent & perderent: quod & *Solinus* testatur. Idem *Isigonus* tradit apud *Tribalos* & *Illyrios* quosdam esse, qui geminas in oculis haberent pupulas, atque visu quos diutius intuentur interimunt, iratis potissimum oculis. Cujusmodi in *Scythia* mulieres quasdam esse scribit *Apollonides*, *BITHIAS* appellatas. Et *Plutarchus* de gente *Thibiorum* & *Paletheobæorum* scribit ad *Pontum* habitantium; quos non solum pueris, sed etiam adultioribus exitio esse solo intuitu asserit. Alii in cunis vagientibus adhuc infantibus sanguinem exsugunt: quidam abortus procurant: alii

Bithia sa-
gæ.
Thibii &
Paletheo-
bæi solo in-
tuitu inter-
imunt.

lii serpentes incantant, ut ad verba pronunciata citissimè prorepant, & se tractari sine noxa patiantur. *Plinius lib. 20.* recitat quendam *Exagonum Cyprium* Oblogenorum Legatum *Romam* missum fuisse, qui in præsentia consulum permisit se includi vasi pleno serpentibus, à quibus licèt nudus nihil damni accepit, lambentibus illum anguibus.

Serpentum incantatores. Exagonus Cyprius à Serpentibus non laesus. Marfi à Circe orti.

Marsi populi Italiae, qui à *Circe* venefica originem traxisse dicuntur, serpentes sine noxa tractabant. De quibus *Sillius Italicus*:

Et Marsica pubes,

Et bellare manu, & chelydris cantare soporem

Vipereumq; herbis hebetare & carmine dentem.

Et alibi:

Nec non serpentes diro ex armare veneno,

Doctus Atyr, tactuq; feros sopire chelydros.

Magis verbis multa præter naturam miranda exercentur: quorum ratio certa reddi nequitiam potest, sed ad præstigias Dæmonis referenda sunt. *Tuccia Vestalis* cribro aqua è Tyberi in templum Vestæ gestavit, ut hoc miraculo suâ pudicitiam vendicaret. *Æmilia* igne sacrum extinctum precibus suscitavit. *Claudia* cum in stupri suspitione venisset, simulacrum matris *Ideæ* vado Tyberis inhærens, cingulo navem duxit, quâ multa hominum millia trahere nequibant. *Vestales* in genere certis precibus fugitivos servos, qui tamen ex ambitu mœniû non excessissent, in urbe retinebant. *Cæsar* verbis occultis efficiebat, ne excideret è curru, licèt everteretur. *Marcus Servilius* contra lippitudinem collo adpendebat chartulam filo lineo alligatam, cui scriptæ erant hæ literæ *p. & a.* *Mutianus* Consule eandem lippitudinem timens, muscam vivam lineo panno involutam, & collo alligatam gestabat.

Tuccia.

Æmilia. Claudia.

Vestales fugitivos servos retinuerunt. M. Servilius. Mutianus.

Scelestissimi debent judicari, qui Magiam exercentes, humano sanguine sacra peragunt ad futuros rerum eventus perquirendos: *Maxentius* Imperator gravidas mulieres, maximè Christianas, dissecare solitus erat, ut ex earum utero foetus eximeret, & cremaret: ex quorum cineribus magica sacra faciebat.

Sacra humano sanguine facta à Maxentio.

Constantius bello Persico occupatus *Magnentium* fratris sui *Constantii* interfectorem, & Imperium apud Gallos usurpantem in amicitia retinere studens, illi Gallias concessit, si à bello abstineret. Sed *Magnentius* arti Magicæ confusus, à *Magis*, quos secum habebat, monitus est ne ab armis discederet: qua propter in sacris virginem jugulavit, cujus cruorem vino mixtum propinavit militibus: ut hoc potu animis excitatis in prælium viriliter irruerent, & de inimicis victoriam reportarent. auctor *Cuspinianus*.

Magnentius virginis usus est sanguine in Magia.

Pergamenses à Saracenis obsessi tempore *Theodosii*, cum hostium violentiam formidarent, Magi sua fu gravidam mulierem inciderunt, & infantem materno ex utero extractum elixarunt, cujus cruore, & jusculo dexteras militum manicas tinxerunt, ut feliciter pugnarent. *Paulus Diaconus lib. 20.*

Pergamenses gravidam sacrificarunt.

Heliogabalus ille impurus, & *Julianus Apostata* multa sacra humano sanguine perfecerunt: nam paulò antequam in prælio confoderetur *Julianus*, dissecuerat mulierem, ex cujus fibris exitum belli Persici perquisiverat: cujus cadaver recens dissectum repertum est *Carris*, in Templi loco secreto, capillis è laqueari suspensum, & exenteratum; cum aliis multis hominum calvariis, & ossibus, quos ad hunc usum Magicum immaniter trucidaverat. Et *Apollonius Tyaneus* apud *Domitianum Imperatorem* accusatus est, quòd puero *Arcade* sacra fecisset arcana, ut *Nerva* adstrueret Imperium, cum quo illi arcta convenerat amicitia.

Heliogabalus & Julianus Mægi.

Magicam potentiam longè extendi constat. Apud *Suidam* leguntur versus *Empedoclis*, quos de seipso conscripsit:

Medicamenta, que & mala, & senectutem propulsant,

Audies. Tibi enim soli ego ista omnia conficiam.

Et sedabis indefessorum ventorum vires, qui in terram

Ruentes flatibus rura corrumpunt.

maximo: Cumque seria de ea metamorphosi coram Pontifice mota esset disputatio, à viris doctis id fieri posse decisum est, tam antiquorum testimonio, quam historiis recentiorum, qui diversa exempla proponunt.

Anglus miles in Asinum.

Gulielmus Tyri Archiepiscopus memorię prodidit *Juvenem Anglum*, qui militiam sequebatur, à venefica quadam *Saga in Cypro mutatum fuisse in Asinum*, qui cum ad focios & naves redire vellet, cum risu fustibus repulsus est, & ad Sagam, quę illum sequebatur, recipere se coactus est: cui ferè triennio inservivit, ferendis sarcinis & oneribus: Sed cum accidisset ut miserum hoc animal in templum obvium, & apertum (in quo Ecclesia convenerat frequens ad sacra) irrupisset, in genua procidit, frequentibusq; suspiriis, & lachrymis ad adstantes conversus multa signa dedit, se opem divinam implorare, & hominum piorum auxilium requirere. Multi ex iis, qui aderant, animadvertentes multa ab Asino fieri, quę à bruto & rationis experti exerceri non poterant, eum detinuerunt, contra voluntatem veneficę, quę suum jumentū reposcebat, injuriamq; sibi fieri dicebat. Sed ea quoq; capta, & ad magistratū perducta, ad quęstiones acta est: quib. crimen fateri coacta est, veneficiūq; solvere: demum supplicio publico affecta est, Anglo Juvene priori formę restituto.

Præstantii Pater in juvenencia.

Divus August. lib. 18. de Civit. Dei cap. 17. dicit, se audivisse à *Præstantio*, ejus patrem sumptis cibus quibusdam præbitis à mulieribus veneficis, profundissimo statim somno obdormivisse, multisq; diebus eo fuisse sopitum: quo temporis spatio asserbat se jumentum formam habuisse, & sarcinas, frumentaque gestasse: cumque ad se redivisset, tempus, locum, modumque quo quid fecisset adnotasse, & postea narravisse adstantibus: veritatemque facti assertam fuisse ab eo, qui jumentum possederat, admirantibus omnibus, qui rem gestam audiebant.

Duo pastores in Lupos.

Vierus lib. 5. de Præstigiis Dæmonum, scribit in Archiepiscopatu Vefuntino duos Pastores *Petrum Burgotum*, & *Michaëlem Verdunum* supplicio publico vivos fuisse crematos, quòd unguento à Dæmone accepto quotiescunque liberet sese linerent, & statim in Lupos verterentur, sævirentque in homines, & greges, quibus gravissima damna intulerunt, antequam agnoscerentur: idque accidit anno salutis 1521.

Lycæones diversi in Septentrione.

Hæ mutationes & metamorphoses in Lupos hodierno quoque die frequentissime sunt in *Prussia*, *Livonia*, & *Lithuania*, ubi magnus est veneficorum numerus: qui Dæmonum ministerio utuntur in omnibus operis domesticis exequendis: inserviunt in culina, tractant equos, sarcinas quò jubentur deportant, temporis momento literas in longinquas ferunt regiones, & responsa exhibent: sed inter alia homines hi, qui commercium familiare contrahunt cum Dæmonib. cum volunt sese in Lupos transformant: vagabundiq; turmatim per pagos, & vicos irrumpunt ferino furore in casas, & mapalia rusticorum, infinitaq; mala inferunt hominibus & pecudibus. Singulis autem annis in festo *Natalis Christi*, accepta Luporum formâ innumera multitudine conveniunt in unum locum, qui est inter *Livoniam*, *Curoniam*, & *Samogethiam*, ubi mœnia diruta, & ruine ostenduntur veteris cujusdam castelli inhabitati: illic erectus eminet paries reliquis ruderibus elatior, ad quem uniuscujusque *Lycæonis* probatur agilitas & promptitudo in transiliendo muro: Hunc qui non potest statim transiliendo superare propter corporis obesitatem (nam trāsformati in lupos retinent eandem corporis proceritatem & distentos pingui abdomine ventres) loris & scuticis acerbissime mulctatur à Præfectis Dæmonibus, qui catervas illas lupinas cogunt, & agunt in ea loca. *Olaus Magnus lib. 18. cap. 45.*

Lycanthropi in festo Natalis Christi simul conveniunt in Livonia.

In *Livonia* quoq; asserunt viri graves, & fide digni sub finem *Decembris* Magos omnes & veneficos citari à Dæmonibus, & in certum locum destinatum conveniunt turmatim: quod quicumque cunctanter agit, à Dæmone virgâ ferreâ gravissime punitur vibicibus lividis cū summo dolore per multos dies ex contusione permanentibus. Præit Dæmon præfectus, illum sequuntur multa veneficorum milia urgentibus aliis Dæmonibus à tergo, qui tardos & reluctantes verberibus compellunt: postquam fluvium tranarunt omnes, & in adversam trajecerunt ripam,

Lycanthropi Livoni multa immaniter parrant.

in lupos transformantur, sæviuntque horrendum in modum in omnes obvios: ostia domorum rusticanarum effringunt, pueros laniant, pecudes trucidant: cibos devorant, & cervisiam discussis doliis epotant: neque ullum est damnum, quod truculenter non inferant miseris hominibus: Post duodecim autem dies simul gregatim flumen remeantes superant, & in pristinam restituti formam domum se recipiunt. De hac *Lycanthropia* lege *Casparum Peucerum*, *Theodorum Zwingerum*, *Olaum Magnum*, *Thomam Garzonium*, *Zieglerum*, *Sprangerum*, *Vierum*, *Bodinum*, & alios qui infinitas de his veneficis collegerunt historias: quibus fidem abrogare infani esset hominis: licet ea omnem causam naturalem non admittant: Sed quæ contra naturam fiunt, & quæ ratione probari non possunt, verisimilia multis non videntur. Stultum tamen est tantos viros mendacia asserere, quæ tot sæculis antea actis auctorum gravium auctoritate confirmata sunt & experientia quotidiana demonstrat esse vera. Quæ impudentia esset; *Olaum Magnum* ex *Gotthia* oriundum temerè fabulas effutire de iis regionibus, ubi *Episcopatum* gessit cum summa laude, & vitæ integritate: quem tamen tanquam fabulosum auctorem multi derident: non animadvertentes illum nisi vera scripsisset, habiturum inter suos infinita bonorum virorum millia, qui illi contradicerent, & ejus scriptis omnem auctoritatem, & fidem abrogarent.

Herodotus de his *Lycaonibus* in hæc verba scribit: *Perhibentur à Scythis, & ab iis qui Scythiam incolunt Græcis, semel quotannis homines fieri lupos, & post aliquot dies in pristinum habitum redire, quod tamen dicentes mihi non persuadent.* Nihilominus tamen illi ajunt, atque hæc dicentes dejerant. De *Nervis* sive *Nerviis* loquitur *Herodotus*, qui *Livoniensium* oram extremam prope *Roxolanos* coluerunt. *Livonienses* dicuntur *Ptolomæo* *Igilliones*: quibus vicini sunt *Sudini*, & *Ganildæ*, ubi est hodie *Curo-rum* regio.

N
O
T
A.

Tradunt *Historici*, inter quos est *Garzonus*, magnum *Russie Ducem* jussisse sibi adduci captivum *Lycaonem*, qui multa damna rusticis intulerat: qui tandem captus, & catenis arctissimè vinctus in præsentiam Principis venit: à quo interrogatus verumne esset, quòd in lupum transformaretur: illo affirmante verissimum esse: *Age*, inquit Princeps, *fac videam hanc metamorphosin.* Tunc ille venià datâ parumper secedens cum custodibus, in locum testibus remotis aliquamdiu sedens, peregit ea mysteria, quæ à Diabolo acceperat, statimque in lupum mutatus scintillantibus oculis, & exerto horrendum in modum rictu erectis in tergo setis sese obtulit custodibus, catenis tamen iisdem vinctus. Dux interea *Molossos* duos canes ferocissimos, & robustissimos accerserat, quos in lupinum hoc monstrum immisit: à quibus discerptus & dilaniatus est, antequam pristinam posset recipere formam.

Lycaon
Russis, à
Molossis
discriptus.

De his mihi aliquando colloquia habita sunt cum viro eruditissimo *Huberto Languete* populari meo, qui regiones illas Septentrionales peragraverat ex bona parte: & accuratissima indagazione mirabiles has, & præter naturam metamorphoses inquisiverat à viris fide dignis: erat enim omnium historiarum peritissimus, tam antiquarum, quàm recentiorum, si quis unquam nostro tempore exquisitus rerum gestarum toto mundo inventus est perlustrator. De his *Lycanthropis* infinita diversis locis exempla probata stupentibus omnibus producebat. Sed inter cætera narrabat se vidisse apud nobilem virum *Pruthenum* amicum suum, (cujus nomen reticere volebat propter auctoritatem,) indumentum quoddam lineum, factum in indusii formam, sed perexiguum, quod Germanicè vocabatur *Nothembd* hoc est, *indusium Necessitatis*. Eo quicumque amictus esset, invulnerabilis reddebatur: neque illi obesse poterat vel ferrum, vel gladius, aliudve telum, aut glans plumbea tormentis emissa. Neque solum prodesse militibus credebatur, sed parturientium utero adplicatum, dolores sedabat, & partum facilem procurabat. Id nebatur, texebatur, & consuebatur à virginibus impollutis nocte *Natalis Christi* hoc modo: In tortione staminis, & fusorum

Indusium
Necessitatis
textum
à virginib.

revolutione puellæ sæpius repetebant, *invertimini fusi agiles, linum torquete celeriter in nomine Diaboli adfistentis, qui flamen agat, moliat, & perficiat: adfit Diabolus cæpti inchoator, adfit promotor, adfit perfector operis.* Filo præparato statim ad texturam sese accingebant virgines, sæpius insufurrantes *in nomine Diaboli textum hoc inchoo: currite radii in nomine Diaboli: quo promovente extendatur, elevetur, & deprimatur devotum flamen: is pectinem excipiat, comprimatur, & revolvatur. Pergite radii devoti nomini Diaboli, & absolvite textum: Amen, amen, amen.* Textam & absolutam telam ita simul consuunt, ut indusii formam illi tribuant pusilli quidem (nam temporis breve spatium non permittit amplam carbasum conficere,) semper invocantes Cacodæmonis nomen: in pectore vestimenti hujus Diabolici duo assuunt capita; quorū quod est dextrum, barbam gerit promissam, & illi tegumentum instar cassidis adponitur: aliud caput, quod ad sinistrum latus assutum est, horrendam præ se fert faciem, qualem Dæmonibus tribuunt pictores, coronâ tamen imposita: ad utramq; partem diverso ordine *signa crucis* designantur: His adjurationibus, invocationibus, & impietate execranda perfectum indumentum gestatur à possidentibus, si quando per loca latrocinii in festa peregrinandum est, in expeditionibus bellicis, in præliis, conflictibus, duellis, digladiationibus, & aliis locis, ubi pericula instant, cædes metuuntur.

Et hæc infana impietas non solum admittitur ab iis, qui Christianam religionem colunt, voluntque videri boni, sed etiam laudatur, & pro *amuleto sacro* inter magnos viros recipitur: flagitium excusantes, quod ipsi autores texti non sint, sed culpam in textrices puellas rejicientes.

Amuletis ejusmodi utuntur plurimi, non existimantes Deum his offendi. Possum referre quod ego vidi. *Comes* illustris *Germanus*, vir non malus, qui majorem vitæ partem impenderat in comitatu *Caroli V. Rom. Imp.* cujus amplum dominium cis *Rhenum* extenditur, schedulam exhibuit me præsentem cuidam viro nobili, quem mittebat ad *Joan. Gulielmum Ducem Vimarientsem*, equitatum Germanicum ad *Carolus IX. Gallie Regem* ducentem, qui eo tempore hærebat *Metis Mediomatricorum urbe*: cujus milites spoliaverant equis & vestimentis tres Comitatus famulos in *Sylvis Aufraisiis*, inter *Sarrapontum* & *Metas*. Ut autem hic, cui schedula data erat, posset tutius ad Principem commeare, & insidias *Saxonum* equitum vitare, scriptum in membrana secundinæ commissum erat tale: *In nomine Dei Patris omnipotentis, patris majoris circuli, qui me defendat ab omni gladio acuto, sagitta venenata, sclopeto ignito, verbere Lethali, & mortifero vulnere: Amen, amen, amen.* Membrana illa tribus circulis depicta erat, crebra crucis imagine, & characteribus incognitis designata, in quam *Comes* ille insufurrabat arcana quædam verba, & anhelitu capite in crucem rotato muniverat. Hac serico rubro involutâ, & filo serico puniceo adpensâ è collo fultus vir ille missus est *Metas*, ad repetendos equos ab equitibus raptos: quos cum in portarum exitu non invenisset, (nam ad quartam milliaris partem ponte *Mosellano* prope *Molinum* abducti flumen trajecerant,) jussus est exercitum sequi usque *Cathalanum Campanie*, ubi *Matrona* uno ponte superanda est. Juraverat *Princeps Vimarientensis* se morte puniturum raptos, si agnoscerentur: Cujus iram formidantes prope *Pagum Gravelota*, non procul ab urbe *Metensi*, locis infractis, & difficilibus *Equites Saxonici* crebris sclopetorum ignitorum ictibus, & exertis gladiis infesto agmine obruerunt miserum hominem, & ex equo discusserrunt cum sua scheda *Magica*: corruit ille quidem thorace plumbeis glandibus transfosso multis in locis, sed illasâ tamen cutem. Cumque parum fidere incantationi magicæ, metu consternatus, converso itinere ad Dominum suum reversus est: illique ostendit pectus duobus in locis gravi cõtusione lividum, & vibices in brachiis crebras: quas necesse fuit sanari chirurgorum ope, & scarificatione factâ multum sanguinis purulenti inde eximere. Asserverat *Comes* id evenisse ex defectu fidei: tantamque in scheda certitudinem inesse credenti, ut ea munitus posset plumbeos globos fragore

*Amuletum
contra vul-
nera.*

fragore ignito è tormentis emissos ore aperto sine ullo periculo excipere; & nudum pectus omnibus inimicorum gladiis exponere sine metu. Imò & hoc addebat, si quis tormentum in eum exereret, possetq; tubi foramen intueri antequam ignis adhiberetur, pronuntiatis aliquot verbis, neque flamma sulphureum pulverè corripere, immotaq; tormenti rotula, globus ultra tubi oram non posset exeri.

Mirum est astu Dæmonis usque adeò Christianorum iudiciùm dementari, ut hæc flagitia nomine & prætextu fidei usurpent; asserantque, quia nomen DEI in his magicis incantationibus invocetur, & signa crucis characteribus monstris misceantur, *Dæmones* cogi ad ea quæ jubentur; & ab eis extorqueri, licet invitis, quæ impii *Magi* exigunt. Sed & hic Comes ex professo habebat *Spiritum familiarem*, quem assererat esse ex *caelestibus Geniis*, cujus consilio utebatur in omnibus, quæ domi forisquæ peragenda suscepisset.

Mira amuletorum efficaciam.

Novum non est hæc exerceri ab iis, qui militiam sequuntur. Omnes ferè reges antiqui habuerunt in suo exercitu aliquos, qui *arte Magica* crediti sunt mala à militibus avertere, & damna hostibus inferre varia. *Erichtho Thessala* venefica in bello civili castra *Pompeji* secuta est. *Lucanus lib. 6. Martha Judea* Saga Mario victoriam contra *Cimbros* pollicita est; quam tamen *Senatus* repulit, ut testis est *Dion*, & *Plutarchus in Mario*. *Demophon* vates *Alexandrum Magnum* monuit, ne temerè se opponeret hostibus *Indis*, in obsidione *Oxydracorum*: cui grave periculum instare prævidebat: Sed dum ejus consilium negligit *Alexander*, urbe expugnata vulnus accepit sub mammilla sagittâ ictus, quo ferè de vita periclitatus est. *Diodorus Siculus libro 17.*

Magi varii secuti Principes in expeditionibus. Erichtho. Martha. Demophæ.

Bellephantes & *Nearchus Chaldaei Magi* eundem *Alexandrum* monuerunt, ne *Babylonem* introiret, nisi *Beli* sepulchro restaurato: quod dum Græcis contrarium suadentibus contemnit; mors illius, quæ subito subsecuta est, testimonium certum dedit, *Chaldaeos* vana non monuisse. *Diodor. lib. 17.*

Bellephantes & Nearchus.

Salustius quidam vates *Julianum Imperatorem* deterruit ab expeditione in *Perfas*, quam infaustam ex libris *Sibyllinis* prædicebat. Sed dum neglecto consilio progrediretur in incepto deceptus ab aliis, conto transfossus ab ignoto inter præliandum occubuit. *Cuspinianus.*

Salustius vates.

Cobares Medus arte *Magica* celebris habitus est, dum *Alexander* bellum gereret contra *Bactrianos*. *Curtius lib. 6.*

Cobares.

Thrasyllus Astrologus & *Magus* insignis fuit, multaque prædixit & monuit utilia *Tiberii Cæsaris* tempore. *Dion in Tiberio.*

Thrasyllus.

Chrysamme sacerdos *Hecates*, & venefica famosa facta est dux exercitus *Cnopi Ionis* contra *Erythraeos*; suaque arte *Magica* hostes in furorem induxit. *Pharmacum* enim furiosum præbuit tauro admodum procero, obeso, & formoso: qui in furorem actus, cursu præcipiti se in castra hostium proripuit. Eum *Erythrai* comprehensum, tanquam boni ominis causâ immolarunt: de quo post sacrificium quicumque gustavit, ut facri particeps esset, statim furore correptus est. Hocque modo mente alienati & tumultuantes à *Cnopi* militibus subita irruptione, facili negotio fusi cæsi que sunt. *Polyænus lib. 8.*

Chrysamme.

Cimbri in suo exercitu ducebant mulieres fatidicas zonis coriaceis incinctas, nudis pedibus, capillis canis, tunicis lineis, & alba veste amictas, quæ subtus fibulis annexa erat. Captivis per castra occurrebant, strictos gerentes gladios: Hos ad humum stratos, ad creum craterem protrahebant, aq; in sublimè elevatos alligabant, cultrisque miserorum jugulum aperiebant: & ex sanguine in craterem effluente de belli eventu vaticinabantur. Aliæ dissecto captivorum ventre, ex intestinorum & viscerum inspectione victoriam prædicebant. Dumque in prælio pugnarent *Cimbri*, illæ carrucarum tegumenta ex coriis boum facta crebris scuticarum ictibus verberabant, ut ingens strepitus cum horrore ederetur, metuq; hostium animo turbarent, & à pugna diverterent. *Aventinus in Annalibus ex Strabon. lib. 7.* Has

Alruna Cimbrica maga à Filimero pulsa.

Alrunas, vel *Adelrunas* vocabant. Cùm autem *Gothi* ex *Scandia* insula cum suo Rege *Berico* egressi essent, sub *Filimero* quinto post *Berici* exitum rege ad *Maotim* tandem pervenerunt, & loca finitima occuparunt. *Filimerus* novi regni in illis regionibus fundator, opere precium judicavit auspiciis sui Imperii à morum correctione inchoare: Facta igitur de moribus, & vita inquisitione, reperit in suo populo quasdam *Magas* mulieres *Adelrunas* appellatas: has de maleficio convictas in *Scythia* remotissimas oras abire coëgit, ne earum commercio reliqua gens contaminata in nefarias operationes prolaberetur, & corrumperetur. *Anton. Bonfinius lib. I. decad. 5.*

C A P U T V I I.

PER omnes *Magi* post CHRISTUM eum sibi scopum proposuerunt, ut homines à Dei veri cultu averterent, & servitio Dæmonum per diversas superstitiones, profanationes, ceremonias, impiaque sacra, & idololatriam manciparent: ut statim Apostolorum tempore declaratum est in *Sirone Samaritano* Mago. Qui ut in *Actis Apostolorum cap. 8.* traditur, dum videret ab Apostolis multa edidmiracula, Spiritu sancto per eos operante; hanc Sancti Spiritus gratiam auro à divo Petro mercari conatus est: è quo audivit hanc suæ profanationis dignam sententiam, AURUM ET ARGENTUM TUUM TIBI SIT IN PERDITIONEM. De hoc SIMONE JUSTINUS in apologia altera ad Antoninum Pium Imperatorem ita scribit: *Simon quidam Samaritanus, ex vico, qui Triton dicebatur, fuit. Quis Claudio Casare regnante, cum arte Dæmonum multa opera Magica edidisset, in regia vestra Urbe Roma Deus judicatus est: ei, statua in Tyberi inter duos pontes erecta est, cum hac inscriptione Latina: SIMONI DEO SANCTO. Omnes ferè Samaritani, & aliarum etiam nationum non pauci, eum tanquam primum Deum profitentes colunt, atque venerantur. Helenamque, quandam, que cum eo peregrinata est, primum in tecto constituerunt, deinde ejus notitiam primam exitisse ferunt. Eadem Irenæus de Simone testatur lib. I. contra Valentinum cap. 20. in hæc verba: Ille se Deum profitebatur, religionemque suam ex Ethnicismo, Judaismo, & Christianismo conflarat; asserensque se in Samaria apparuisse, ut Patrem Deum omnipotentem, in Judea ut Filium, inter gentes, ut Spiritum Sanctum, ac se de cælo descendisse jactitabat: Ex se Enneam, sive Selenem, sive Helenam matrem Angelorum celestium produisse, & ex cælo in terras venisse, ut ovem perditam liberaret. In Judea se imaginariè tantum fuisse passum: hominibus se prestare salutem per agnitionem sue Helene, non per opera justa. Corpora penitus interire; animam solam esse immortalam. Equum Trojanum dicebat esse ignorantiam omnium gentium. Divus Clemens Pontifex dicit Simonem hunc convenisse Neronem, & ab eo petivisse, ut decollaretur: inque signum suæ divinitatis fore, ut tertio die ad vitam reduceretur: quod cum fecisset Imperator, Magus humistratus diligenter à custodibus adhibitis servatus est, præsentibusque plurimis, tertio die in vitam rediit. Miraculum hoc admiratus Nero, Simonem pro DEO habuit, illique statuam inter duos pontes locari iussit. Certum tamen erat ejus loco carnificem capite truncasse arietem in præsentia Neronis, qui Dæmonis operâ, & præstigiis Magi gerebat faciem; ipsum verò disparuisse, & se domi continuasse usque ad diem tertium, quo ad Imperatorem rediit, ariete sublato invisibiliter, fascinatæ hominum oculis astu Dæmonis. Simon autem dum in Samaria adhuc esset, simulavit se tantisper in Christum credere, donec Baptismum regenerationis à Philippo Diaconorum septem uno, accepit: quo sacramento postea abusus, multarum heresum causa fuit, ut refert Bartholom. Platina. Ille animam pueri violenta morte interempti evocavit, eamque sibi assistere iussit, & per eam sibi relevari quæcunque vellet jubebat: Eadem arte effecit, ut canis loqueretur, & ad ea interrogata responderet articulata voce. De eo tractat Ambrosius in Hexamerone: Clemens hoc addidit, Petrum Apostolum Romam venisse, ut Ecclesiam Christi sibi commissam regeret: cui Simon Magus sese*

Simon Magus.

Helena Simonis scortum.

Simonis profana religio.

Simon decollatus à Nerone tertio die revixit.

Simon à Philippo baptizatus.

Simonis miracula.

sefe opposuit, qua potuit contrarietate; ut doctrinam de Deo uno vero, & Christo Servatore, quã sanctus *Apostolus* proponebat, subverteret. Dumq; ad miracula per-
 ventum esset, *Magus* frequenti hominum turbâ spectante, in sublime à Dæmone Simon Ma-
 gus in aërē
 sublatus. sublatus est, tanquam si pennis extolleretur, essetq; à Capitolio in Aventinum vo-
 laturus: Tum divus *Apostolus* elevatis in cœlum oculis, ardenti prece DEUM roga-
 vit, ut perditihominis impostura manifestaretur, ne illius impietate populus à spe
 suæ salutis alienaretur. Subitò post conceptas preces, tanquam violento turbine
 involutus *Simon* ex aëte in terram magno fragore deturbatus corruit: ex quo casu
 attritus, femur sibi fregit, ja cuitque semimortuus in omnium præsentia: Sedejus
 corpus contusum, & confractum *Ariciam* discipuli deportaverunt, ubi paulò post
 dolore maximo excarnificatus infelicem animam expiravit.

Manander Simonis discipulus, Magistro imposturis & impietate nõ inferior, Manander
 Simonis
 discipulus. arte Magica post Præceptoris mortem multa edidit miracula; ut homines à Christi
 religione averteret. Erat enim & ipse *Samaritanus*, & Simoni semper adhæferat, se-
 ctator & cultor ejusdem impietatis. Dicebat Patrem summum esse hominibus in-
 cognitum, & inscrutabilem, propter ejus Divinitatem infinitam, quæ universum
 mundum complebat, fovebat, & conservabat in integrũ: Se autem esse vim quan-
 dam à Patre emissam. Magiã suã vinci *Angelos* cœlestes, omnesque *Dæmonas* sibi in-
 fervire jussos: Se missum ab invisibilibus *Servatorem* pro salute hominum. *Baptismo*
 suo mortales immortalitatem corporis consequi: & alia blasphemata & impia:
 quæ docuit & effutivit ore impuro *Antiochie*, ubi florebat regnante Romæ *Claudio*
Cæsare: ejus & aliorum sui similibus artibus recens nata CHRISTI Ecclesia in
 Palæstina & Asia graviter concussa est, abductis multorum animis in diversas
 hærefes, qui magis movebantur miraculis impostorum, quàm verbo *Euangelii*,
 quod *Apostoli* & alii pii viri per totum orbem terrarum magno cum fructu publi-
 cabant.

Magia hoc studium impensè semper coluerunt *Orientalis* populi *Perse*, *Chal-* Hebrai Ca-
 balista.
dæi, & *Hebrai Cabalista*: qui decem DEI nominibus & *Angelorum*, qui in sacris literis
 nominantur, *Diabolo* operante, & DEO connivente, omnia opera Magica perfici
 asseverant. De quorum Magialibrum conscripsit *Costa Ben Luca*. Ut refert *Vierus*
 de præstigiis *Dæmonum lib. 4. cap. 4.* Hujusque *Magiæ* cultorem insignem asse-
 runt fuisse *Salomonem*, qui DEI judicio Sapiens dictus est. *Josephus lib. 8. Judaic. an-
 tiquitatum cap. 2.* dicit: *illum Exorcismis abegisse Dæmonas, qui humana corpora obside-
 bant, & illa morbis variis torquebant, Deo illi virtutem tribuente ad has pestes adverten-
 das. Nicetus lib. 4.* mentionem facit *Clavicula Salomonis*, quam vocat *librum Salomo-
 nium*. Hunc *Aaron Magus* apud *Manuelem Comnenum Imperatorem Constantinopoli-
 tanum* legens, *Dæmonum Legiones* adducebat subinde interrogantium, cur accersiti
 essent: offerentes sese, ut alacriter jussa exequerentur.

Quòd autem arte Magica quosdam corporibus mortuis motum & loquelam Cithari-
 stria Bono-
 niensis
 fascino ad-
 mōro tan-
 quam vivō
 apparuit. reddidisse legimus, nisi experientia verum esse probaret, difficile esset credere. *Bona-*
nonia narratur vixisse *Citharistriam*, quæ suis civibus propter artem modulandi fuit
 carissima. Illa tandem morbo correpta, vitam cum morte mutavit, magno con-
 victorum damno, & dispendio: qui *Magum* consuluerunt, qua ratione posset in vi-
 tam reduci. Ille quidem DEI munus esse vitam mortuis reddere dicebat, neque
 ad suam artem tantum opus pertinere; sed posse se corpori motum, & loquelam
 reddere ad aliquod tempus: ita ut citharam pulsare, cantare, & choros ducere
 posset. Conventum est de precio: adhibitum fascino, & characteres magici sub
 axillis puellæ: cujus cadaver erectum cœpit loqui, moveri, & ambulare, Dæmone
 intus agitante: Factumque est ut hominum cōventus more solito frequentaverit,
 quam omnes valetudinē recuperasse gaudebant: Lusit, cantavit, & saltavit multis
 hebdomadibus, multumque lucri ex hac arte fecit. Cujus pars ad utilitatē *Magi* re-
 dibat. Accidit autē ut interjecto aliquo tēpore *Magus* alter cœnaculū ingressus, ubi

magna hominum frequentia choreâ à puellis & juvenibus exercebantur, oculos convertens in *Citharistriam*, eamque intensius intuitus animadvertit illam motu non naturali moveri, & Citharam agitare: quod cum adstantibus aperuisset, jubente domûs Domino fascinum sustulit corpori applicatum: subitoque Dæmon recessit, cadaverque exangue attonitis omnibus humi prostratum jacuit.

*Puella
mortua vi-
ta falsò re-
surrexa.*

In eadem urbe ferunt *senem* quendam ante paucos annos vixisse, qui artes Magicas privatim domi suæ docebat. Cujus fama cum percrebuisset, *Juvenis* quidam *Scholasticus* ardenti amore puellæ captus, cum nuptias sperare non posset, neque eâ potiri: ad *Magum* venit illius opem per omnes Deos implorans, ut puellam in reciprocum pelliceret amorem, vel quocumque modo posset fruitionem rei optatâ illi procuraret. Statuisse vel mori, vel ea potiri. Senex misertus illius promisit omne officium: Sed cum res non succederet, extrema aggressus, effecit ut puella Dæmonis operâ è cubiculo materno dormiens auportaretur, & amanti traderet: quod die statuto, ut inter eos convenerat, effectum est. Illi cum vim reluctanti intulisset juvenis, dolore & metu extincta est. Tum *Magus* crimen non impune mansurum animadvertens, statuit antequam illucesceret rebus suis compositis *Bononiâ* excedere: sed prius imposito fascino corpus exangue per *Dæmonem* domum remisit. Orto die portis elapsus fuga sibi consuluit: puella autem lectulo decumbens pallida præter modum, cum interrogaretur à parentibus, num vellet surgere, respondit, se quidem id cupere; sed quia debilitata aliquantulum esset valetudine, malle aliquamdiu lecto decumbere. Parentes adstant cubili anxii, pallorem vultus, totiusque corporis extinctum calorem admirantur: accersuntur Medici, qui de ægritudine judicium faciant. Illi constanter asseverant nullum in eo corpore vitæ signum apparere, sed esse mortuo non absimile. Dumque omnia accuratè lustrarent, perturbatis jam omnibus rei novitate domesticis, & rumore per totam urbem promulgato, animadverterunt *Medici* guttas aliquot sanguineas è cute læsa super cervice manare: locum indagant, cutem conscissam extollunt, & fascinum inveniunt: quo sublato statim corrui cadaver inter manus miserorum parentum, qui filiam invenerunt magno conamine violatam.

*Puella au-
lica in Hi-
spania fa-
scino in vi-
tam revo-
cata.*

Tale quid accidisse legimus in aula *Ferrandi Castellie* regis: apud quem puella nobilis è gynæcœo reginæ mortua, per *Magicas* incantationes ad vitam revocata est: edens, bibens, ludens cum cæteris, & choræis aulicis indulgens per annum integrum: quod mihi non fit verisimile: nam *Cacodæmon* cum possit quidem motum, & loquelam mortuo cadaveri agitato ad aliquot horas vel dies tribuere, corruptum tamen corpus integrum non potest tamdiu conservare.

*Pugna Pa-
piensis à
magore-
presentata.*

Francisco primo *Gallorum* rege ad *Ticinum* capto per *Carolus V. Imperatorem Romanorum*, fama est in aula *Hispanica* fuisse *Magum* celebrem, qui è turri Regii palatii ostendit puellis Gynæcœi conflictum in *Italia* habitum, & victoriam de *Gallis* Imperatori concessam: quod ubi innotuisset reverso *Carolo*, *Magum* jussit de medio tolli: ne in posterum ad hostes transfuga, posset indicare quæ ipse absens gereret.

*Dæmones
Incubi &
Succubi.*

Inter *Magos* turpissimi flagitiosissimi que censerentur debent, qui *Dæmonibus Incubis* & *Succubis* serviunt; iisque abutuntur ad abominandas libidines: de quibus apud omnes populos iudicio publico supplicia sumuntur: cum ferè omnes venefici, tam viri, quam mulieres testentur, post datum nomen *Diabolo*, se cum eis misceri detestandis coïtibus. Exhibent enim, & sese commiscunt suis illis mancipiis sub hominum forma ut plurimum ornata & bella, & nomine aliquo hominibus usitato: ut sub similitudine viri robusti, & egregiè formati, si cum muliere *Venerem* exerceant: si cum viro, faciem assumunt muliebrem, tam formâ quàm habitu cultissimam: sed omnes uno ore afferunt, parùm delectationis in his concubitibus percipi, propter frigiditatem, quæ coïtus desiderium evanidum reddit. Imò *Satanam* dicunt sæpissimè interrogare mulierculas, an velint ex iis concipere: quod si assentiantur *Incubum* illum *Dæmonem* semen humanum aliunde assumptum, & in

fuo naturali calore affervatum transfundere in uterum mulieris, ex quo conceptus ille Diabolicus formari creditur. Sicuti fama receptum legimus de *Merlino*: quem omnes *Demonis* filium crediderunt: cui rei adstipulatur *glossa* super *Genesin*. CUM VIDISSENT FILII DEI FILIAS HOMINUM &c. ait commentator: *Non est incredibile quosdam homines à quibusdam Demonibus genitos, qui sunt mulieribus improbi: de quibus Augustinus libro de Civitate Dei 15. & Scotus Sententiarum secunda, distinct. 7. Hæc tamen interpretatio loci Geneseos exploditur à Theologis doctioribus. Cùm afferant Spiritus cœlestes Angelos concupiscentiis carnalibus non tangi, neq; mortales homines ad pollutiones nefarias sollicitare: quod credibile est fieri à malis Demonibus, qui fœdis his libidinibus veneficorum genus hoc perditum pelliciunt ad suum servitium, & à Dei cultu avertunt. Nam quod dictum est Filios Dei vidisse filias hominum formosas, non de Angelis intelligendum, sed de posteritate Sethi, qui Deo summo inferviebat, quorum filii duxerunt uxores ex filiabus Caini, reprobis, & à Deo alienati: alioqui sequeremur opinionem Mahometi, qui scribit: Babylone in puteo profundissimo vinctos detineri; propterea quòd cùm occurrissent mulieri pulchritudine singulari prædite, ejus amore capti sunt: Mulier angelorum amplexus admittere prius noluit, donec edoceretur, quibus modis illi in cœlum ascenderent, & in terras descenderent: Illi ardore impotenti estuantes, verba quædam illam docuerunt, quibus pronunciatis statim in cœlos sublata est. DEUS admiratus mortalem hominem ante obitum in cœlum penetrasse, mulierem interrogavit, qua ratione id contigisset: illa rem totam ordine retexit, & indicavit: quare Deus offensus Angelos accersivit, optionemq; dedit, ut mundo superstite punirentur, vel post mundi consummationem suppliciis æternis afficerentur. Illi temporales pœnas elegerunt sinem habituras in fine sæculi: quare vinculis ferreis alligati, & palpebris oculorum suspensi in puteo profundissimo, frigidissimo, & obscuritate horrenda metuendo gement, & plangent quamdiu mundus durabit: sed judicio extremo, quod per Christum fiet, liberati, tandem prioribus honoribus, & dignitatibus restituentur. Hæc est illa Theologia Musulmannorum Sacerdotum stolidi, fabulosa, & ridicula, quæ ex Alcorano sive Alforcano Mahometi desumpta est, ex interpretatione loci illius Geneseos 6. Cùm filii Dei vidissent filias hominum formosas, eas sibi adjunxerunt uxores.*

Merlinus ex incubo generatus.

Duo Angeli Babylone palpebris suspensi.

De *Incubis* & *Succubis Geniis* multa memoriæ prodita legimus apud auctores probatos: qui eos afferunt diversa specie & forma rem habuisse cum mulieribus: quibus turpiter immixti, eas pollutionibus inquinarent, titillationibus, pruritibusque libidinis ad infinita scelera nefanda propellentes. Omitto ea quæ fabulis continentur poëticis, *Semiramidem* equi concubitum admisisse, *Pasiphaën* tauri, *Europam* quoque tauri, *Olympiadem* draconis, *Ledam* cygni, *Alcmenam* ficti *Amphytrionis*, *Danaëm* auriimpluvii, *Egestam Crimnisi* sub specie canis, & omnes illæ matronæ, *nymphae*, & *virgines*, quæ dicuntur à Diis cœlestibus, terrestribus Marinisq; violatæ, quis dubitat, ut multa allegorica & figmentis involuta esse fateamur, plura tamen imposturâ Dæmonum contigisse, qui puellas simplices, sive volentes sive etiam reluctantes detinuerunt, & illis vim intulerunt? Scio *Mythiologos* causas alias horum figmentorum adferre: & adulteros plurimos Deorum assumpto nomine imposuisse mulierculis credulis.

Genios tamen antiqui affirmarunt mulierculis mortalibus adjunctos, ex quibus soboles sustulerunt: ut de *Genio Sabino*, qui puellæ nobili *Cureti* è chorea raptæ vim intulit in templo *Quirini*, ex quo susceptus est *Deus Fidius*, qui *Sanctus* dictus est, & *Semipater*, auctor *Curium* urbis *Sabinorum*: idem quoque censendum de cæteris tam *Diis*, quam *Deabus*, quas coivisse cum mortalibus antiquitas credidit: procul dubio, quæ veræ inter has narrationes judicantur, de *Incubis* & *Succubis* intelligendæ sunt.

Deus Fidius à Genio generatus.

Inter hos impudicos *Genios* primus semper datus est locus *Sylvano*: quem *Ælianus* in historia animalium scribit conceptum fuisse ex concubitu *Crathis Sybaritæ* cum capra. Ex ea natus est puer humano caprinoque corpore, ut umbilicotenus

Sylvanus incuborum primus Natus ex Crathide & capra.

vir esset, capite tamen cornuto, & labris prominentibus, cincinnulisque pendentibus sub mento, hœdorum in morem: reliquum corpus à pube desineret in hircum densis fetis horridum, & pedibus unguulatis, bifurcatisque. Eum *Sybarita* inter suos *Deos* retulerunt, & vocaverunt *Sylvanum*: sive quod in sylvis habitaverit, quò serecepti adultior, ut in iis more ferarum degeret: sive quod hoc nomen adeptus sit $\Sigma\upsilon\upsilon\sigma$ & $\Sigma\lambda\lambda\eta\varsigma$, quæ *fex est omnium Elementorum*, hoc est, ignis, aëris, aquæ & terræ fordioris: ex quibus omnia creata sunt. Unde etiam *Sylvanus* generationi rerum sese immiscere creditur: Estque prægnantibus molestus; quarum sanguinis fluorem in partu urgere dicitur: partes offensas libidinosè contractat, & sæpè in discrimen vitæ puerperas inducit. *Augustinus* libro 6. de *Civitate Dei* cap. 9. ex *Varrone* scribit, ab antiquis mulieri facta post partum tres *Deos* custodes adhiberi, ne *Sylvanus* *Deus* per noctem cubile ingrediatur, & puerperam vexet. Eorum custodum significandorum causâ, tres homines circumire limen domûs: Quorum primus securi limen ferit, alter pilo tundit, tertius scopis devertit. Ut his datis culturæ signis, *Sylvanus* prohibeatur intrare. Quia, inquit *Varro*, neque arbores caduntur, aut putantur sine ferro, neque far conficitur sine pilo, neque fruges coacervantur sine scopis. Ab his tribus tres illi custodes *Dii* nomen habent: *Intercidona* à securi, *Pilumnis* à pilo, & *Deverra* à scopis: & hi averrunt vim *Dei* noxii, avertuntque & prohibent omnem injuriam, quæ à maligno *Sylvano* inferri solet. Hanc superstitionem adhuc hodie retinere videntur *Judeorum* mulieres: quæ existimant certos *Genios* malos & impudicos difficiliorem partum reddere, prægnantibusque esse graviter infestos. Ideò illos characteribus, adscriptis ad cubiculi parietes, ubi puerpera enititur, arcere conantur. Adscribunt enim in designatis circulis H U T Z L I L I T H. Atqui *Genios* hos noxios L I L I T H appellatos *Cabalista* dicunt à principio mundi in *Paradiso* fuisse genitos, ex profluvio seminis *Adami*, antequam cum *Eva* uxore congrediretur. Habere eos quidem corpus palpabile, & sensibus subjectum, sed aërium, subtile, & evanidum, quod aliquando videtur in speciem nubeculæ raræ & perspicuæ, quæ faciliè cedit omnibus objectis, & evanescit in parietes impactum, vel in aërem sublatum. Horum vita est annorum mille: augmentum sumunt, & vegetantur, senescuntque more reliquorum hominum: propagatur eorum species pollutionibus nocturnis, & Veneriis virorum somniis: Libidinosi sunt, & plurimum delectantur menstruorum fluxibus, quibus robur assumunt, & vitæ diuturnitatem confirmant: atque inter cætera defluxionibus sanguineis puerperarum sese immiscunt, dejectionem secundinarum, vel provocant, vel prohibent sæpius cum magno mulieris discrimine. Accubant juvenibus, noctu titillant, spiritus genitales excitant, & vasa seminaria relaxant, ut sese his pollutionibus reficiant.

C A P U T V I I I.

De *Geniis*
quid sint.

DE reliquis *Geniis* diffusè satis tractavi eo libro, quem de *Genealogia*, & imaginibus *Deorum* conscripsi tribus tomis, illustrissimo Principi *Joanni Comiti Palatino Ducis*, *Bavariæ* dedicatis. Ubi *Genius* *Deus* *Naturæ* ostenditur, qui omnium rerum gignendarum vim quandam in se habet: unde unicuique suus datur *Genius*. De quo ita *Servius*: *Genius* *Naturalis* *Deus* est loci, vel rei, vel hominis. *Varro* *Genium* appellabat uniuscujusque animum rationalem; & idè esse singulos singulorum, nascique nobiscum, & nos suscipere dum nascimur, & unicuique nostrum custodem dari per totam vitæ. Et *Censorius*, *Genius*, inquit, ita nobis assiduus observator appositus est, ut ne puncto quidem temporis longius à nobis abscedat: sed ab utero matris acceptus, ad extremum vitæ diem comitatur. *Genium* hoc appellari numen ait, sive quod in ejus tutela, ut quisque natus est, vivit; sive quod, ut generemur, curet; sive quod unà gignatur nobiscum; sive etiam quod nos genitos suscipiat & tueatur. Duos *genios* unicuique à *Natura* dari existimarunt antiqui (sicut & hodie non desunt inter *Christianos*, qui eandem opinionem asseverant; unde nata

Duo uniuscuique *Genii* à *Natura* dari.

natae sunt illae preces quae quotidie recitantur à multis, ANGELE QUI MEIS ES CUSTOS PIETATE SUPERNA &c.) *Bonum & Malum.* De quibus ita *Servius.* Cum nascimur, duos Genios sortimur: unus est qui hortatur ad bona, alter qui depravat ad mala. Nec incongruè dicuntur Genii, quia cum unusquisque genitus fuerit, ei statim observatores deputantur: Quibus assistentibus post mortem, aut asserimur in meliorem vitam, aut condemnatur in deteriorem. Et alio in loco ita de Geniis differit, de Geniis sive Diis Manibus loquens: Manium plena sunt loca inter Lunarem & terrestrem circulum, unde desluunt: dicti enim sunt Manes à manando. Sunt enim praesides corporibus humanis attributi, qui ex parentum seminibus manaverunt, quo tempore prima fit conceptio: & ideò post mortem iisdem corporibus delectantur, atque cum eis manentes, appellantur Lemures. Qui si vita prioris honestate fuerint adjuvi, in Lares domorum, urbiumq; convertuntur. Sin autem depravati sint in corpore, & vitiis criminibusq; inquinati, corpore soluti, fiunt Larvae, Mormones, Empusae, & terriculamenta nocturna. Duorum igitur Geniorum nomina hinc colligimus, quorum alii boni, qui Agathodemones ab antiquis dicuntur; alii mali, Cacodemones appellati, qui domos incurfionibus infestant, Larvarum horribilium facie: boni verò domos tutantur, & familias incolumes servant. Penatesq; aliquando vocantur, ut ait *Cicero lib. 2. de natura Deorum*, quòd penes nos nati sint; vel quòd non longè absint ab hac vita; sive quòd penitus insideant. Penitissimi enim sunt Dii, & proprii. Vel à Penn dicti, quod significat omne id, quo homines vescuntur. Penates enim sunt praesides domorum: per quos, ut ait *Macrobius*, penitus spiramus; per quos habemus corpus; & per quos rationem animi possidemus. Geniis olim sacra fiebant ab unoquoque, die nativitatis, vino & floribus tantum, non victimâ. *Varro* causam hanc affert: Id moris institutiq; Majores nostri tenuerunt, ut cum die natali munus annale solverent, manum à cæde, & sanguine abstinerent; ne die, quâ ipsi lucem accepissent, aliis demerent.

Manes.

Lemures.

Lares.

Larva.

Empusa.

Mormones.

Agathodemones.

Cacodemones.

Lares.

Penates.

Geniis sacra fieri die natalis.

Neque mirum est eos sæpè consultos fuisse ab hominibus, cum sæpè apparuerint, eos de rebus gerendis monuerint, & gravibus pœnis ob admissa crimina afflixerint: quodque eos accusatores, vel defensores habituros se apud *Inferos* crederent: unde *Anchises* apud *Vergilium* *Ænææ* filio dicit. Quisque suos patimur Manes. Mos hic à prisca sæculis ad nostra usque tempora protractus astu *Satanæ* usque adedò invaluit; ut à *Magis* & incantatoribus evocentur; eorum consilio & monitionibus multa procurentur. Cumque loca singula, montes, fluvii, fontes, lacus, speluncæ, domus, & urbes suos haberent Genios, Magicis exorcismis & adjurationibus evocari consueverunt *Magorum* studiis, adjuvante & promovente *Satana* ejusmodi superstitiones. *Demon* enim spectrorum & Manium ascititiâ specie, monstra admiranda molitur & perficit. Secutus exemplum consuetudinis, & colloquiorum Dei cum sanctis Patribus: Ut hujus imitationis, & colloquiorum occasione sese faciliùs insinuaret in animos hominum, & eos alienaret à cognitione veri Dei. Ut mortales doceat petere & expectare à *Satana*, quæ à solo Deo posci & excipi debent.

Quisque suos patimur Manes.

Manes evocantur.

Præterea profanum hoc *Magorum* genus, qui cereas imagines conflant, & consecrant suis incantationibus in perniciem hominum, existimant eas nullam efficaciam habituras, nisi abominandis illis exorcismis evocent *Genium* illius, cui obesse velint. Cumque evocandorum *Geniorum* nomina propria, quibus compellari debent, ignorant, ea discunt per superiores cœli potestates, ut ajunt, quorum imperio subsunt minores hi *Genii tutelares* animæ uniuscujusque: fitque ut *Genius* bonus subtractus à tutela hominis coërceatur tamdiu separatus, donec homo alteri *Genio* noxio traditus in summa discrimina pertrahatur, etiam cum vitæ periculo.

Genii custodes evocantur.

Neque solum *Genii* hominum boni removebantur conjurationibus à tutela eorum, quos servabant sub sua protectione: idem quoque fiebat de urbibus. Nam in oppu-

Genii urbium evocati.

oppugnandis urbibus Romani soliti erant per *Sacerdotes* suos evocare *Genium*, & *Deum tutelarem* urbis obsessæ: cui viso sacra faciēbant, laudibus extollebant, & offerēbant apud se (si emigrare vellet) eundem cultum, vel etiam ampliorem honorem, quàm apud obsessos haberet. Ideò tradit *Plinius* summâ curâ & industriâ occultatum fuisse apud *Romanos* nomen *Genii* urbis, (qui *Romanessius* vocabatur) ne si aliquando urbem cingi obsidione contingeret, hostes aliquid simile tentarent, & molirentur.

Raptus veneficorum violentus.

Quòd ad illum raptum violentum attinet, quo *Magi*, & *Venefici* se in loca longè distita deferri credunt, judicia publica, quæ de hoc misero hominum genere ubique gentium fieri solent, satis nos docent vana non esse omnia, quæ de eo famâ sparguntur. Cùm ipsi tormentis adacti usque ad ultimum vitæ spiritum sustineant & alleverent ita esse, ut à *Dæmone* cui inserviunt, abripiantur, & in altissimos mōtes, desertaque, ubi veneficorum fit synodus, deportentur. Quod confirmant infinite historiarum à probatis auctoribus citata: quarum paulò post aliquot adducemus. Naturaliter quidem hæc fieri difficile est credere, cùm humana corpora tam violentum motum ferre non possent, sine suffocationis & mortis periculo. Sed *Satan mille artifex & impostor*, mentes hominum ita fascinat, ut existiment se abripi, & deportari in aërem, vectos canibus, felibus, arietibus, hircis, capris sylvestribus, & aliis ejusmodi animalibus, quandoque scopis, quarum nullus adhuc in re domesticâ fuerit usus, aut in furcis, quibus ad fornacum ignes excitandos necessitas est. His gestantur, inequant, & suaviter deferuntur in ea loca ad signata conventibus: ubi epulantur, saltant, colludunt, omni libidinum, spurcarumque pollutionum genere sese contaminant, Deum blasphemant, Diabolo dant fidem, ab eo mandata accipiunt, ad mille damna hominibus inferenda. Qui id revera fieri credunt (ut multa exempla in utramque partem ab auctoribus proponuntur) adducunt in medium historiam *Habacuc*, ex *Judæa* deportati ab *Angelo Babylonem*, ubi *Daniel* cõjectus erat in antrum Leoninum: Item raptum *Philippi Diaconi*, qui *Eunuchum reginæ Æthiopum* baptizavit in via, & rursus à Spiritu Domini ausportatus est. Præterea raptum *Servatoris nostri* *JESU CHRISTI* in montis altissimi cacumen, & rursus in pinnaculum templi: & alia ejusmodi multa simul congerunt ad hunc finem, de quibus historiarum sacrarum certa testimonia perhibent. Sed quid oportet *DEI* omnipotentiam conferre cum illusionibus, præstigiis, & imposturis *Diaboli*, qui studet opera *DEI* imitari, ut cultum divinum ad se derivet, in hominum perniciem, & *DEI* summi contumeliam? Legimus quidem *Pythagoram* uno eodemque die visum fuisse *Crotone* & *Metaponti*: & *Philostratus* scribit, *Apollonium Tyanæum* à presentia *Domitiani* disparuisse *Rome*, paucisque horis deportatum *Puteolos*, quo triduum antè præmiserat *Damidem* amicum & discipulum, peregrinationumque suarum focium.

Raptus Habacuc, Philippi, & Christi.

Pythagora & Apollonium raptus.

Laponum gens in Septentrione.

Scribunt recentiores Historici in *Scandiavia Peninsula* Septentrionali degere *Lapones* sive *Pilapios*, qui propter assiduas nives agros non colunt, sed vivunt piscatione & venatione: qui trahis & rhedis sine rotis utuntur super glacie, (quâ astrictum mare, flumina, lacusque perpetuò rigent) tractis à quodam cervorum genere, quos *Tarandos* vel *Rangiferos* vocant; hi merces commutant cum peregrinis eò navigantibus, ut pro farina, cervisia, & aliis ad victum pertinentibus, vicissim permutatione tradant pisces Aquilonibus exsiccatos & pelles *Lyncum* preciosas, *Marturium*, *Hermelinorum*, & aliorum animalium, cornua *Urorum*, eorundem tergora, & *Alcium*: item *succinum*, quod copiosum legunt ad ostia fluviorum, qui delabuntur in Septentrionalem Oceanum. Misera hæc gens, *Satanæ* hæctenus possessio, pro Deo lignea, & lapidea portentorum simulacra coluit: ab aliquot tamen annis operâ *Suecorum* regum ad Christi cognitionem venire incipiunt, & sacris Christianis initiari: Sed quod est maximè admirandum, & dolendum: quicumque exiis, si potissimum sint adultiores, baptizentur, intra septimum aut nonum à baptisimo diem

Lapones post baptismum moriuntur.

diem moriuntur. Hinc fit, ut facilius Dæmonum ludibriis agitari se permittant, quam admittant piorum Sacerdotum DE SERVATORE CHRISTO, & vitæ æterna beatitudinisque felicitate documenta. Inter eos quotidie *Satan* exhibet infinita spectra, & phantasmata animarum, quas credunt esse suorum parentum, consanguineorum, & amicorum: à quibus monentur de omnibus, quæ requiruntur ad hanc vitam servandam: Spectra illa cum iis conversantur; & colloquuntur assidue, neque arceri, aut abigi ullo modo possunt. Sed maximè infestantur spectris *Manium*, & *Larvis* cognatorum, defunctorumque parentum: Cui malo, ut inedeantur, mortuorum cadavera sub foco defodiunt: quod dum negligunt obversantibus perpetuò defunctorum umbris terrentur, & molestantur. Cumque habitent in locis palustribus, & uliginosis, difficilimum est ad eos venire, nisi gelu adstrictis ubique aquis. Æstate ad eos commeant *Pastores ex Finlandia, Misdelpadia, Northornia, Angermania, Helsingia*; vicinisque regionibus, qui eos orare, & CHRISTUM invocare utcunque docent: sed præceptores sæpè discipulos ignorantia & stupiditate superant: ideò à *Majorum* institutis facillè se dimoveri non sinunt; suadentibus id *Diis patriis*: quos consulunt in omnibus rebus: maximè dum piscationes & venationes publicæ suscipiendæ sunt. Tum certis invocationibus, & adjurationibus à suis *Diis* sciscitantur, an opus, quod aggrediuntur, illis bene succedet? Si *Di* in loco suo moveri se patiantur, bonum successum promittunt. Si moveri non possint, iratos se offensosque significant. Et hos aliquo ritu, & ceremoniis placare necesse est. *Tympanum* habent ingens aheneum, in cuius fronte superiore plana depicta sunt quadrupedia aut volatilia, quæ in illis regionibus versantur. In medio tympani virga ferrea oblonga, & teres infigitur, cuius summitati rana ænea suspensa est ad perpendiculum. Incurvati circumquaque incantatores verba quædam ad números modulata obmurmurant, & tympanum feriunt: ad cuius sonitum rana delabitur; & in cuiuscunque animalis figuram insidet, animal designatum disquirunt, & offenso Deo mactant: Cujus caput ex arbore sacra suspendunt, circumquaque tripudiantes choreas ducunt: reliquum corpus excoquunt, & amicis advocatis epulandum communicant: aut saltem, si animalis cæsi carnes esculentæ non sint, jure ollarum & decocto tanquam aquâ lustrali se omnes irrorant, & perfundunt: hocque sacro expiati, Deo se reconciliari putant, & ad destinatum opus sese alacriter accingunt.

*Spectra
Manium a-
pud Pilapios
frequentia.*

*Pilapiorum
Deo qua fi-
ant sacra.*

In iis regionibus, quæ longissimè extenduntur versus *polum Arcticum*, multi lacus amplissimi & piscosissimi videntur. Sub ipso ferè Polo lacus extenditur tantâ vastitate, ut mari *Caspio* latitudine non sit minor: multas enim alluit provincias, maximè *Moscoviam*. Sunt & alii in *Bothniâ* latissimi, piscatione, & aucupiiis nobiles. Sed circa Polum tres potissimum visuntur præter ceteros præstantes. Horum præcipuus vocatur *Vener*, suâ longitudine continens milliaria Germanica 130. & ferè totidem in latitudine. In eo aliquot prominent insulæ habitatoribus frequentes, qui venatione & piscatione, sicut & reliqui *Septemtrionales*, victitant. Hunc augent viginti quatuor flumina influentia: Cumque ferè semper gelu sit adstrictus, appropinquante *Julio* mense, paulatim ebullit è fundo, & ita resolvitur glacies tanta celeritate, ut sæpius periclitentur ii, qui super eo equitant, ambulant, aut vehis trahis que sarcinas vehunt.

*Lacus Ar-
ctici.*

*Vener La-
cus.*

Secundus Lacus appellatur *Melher*: cuius ripe prætenduntur inter *Gotthiam* & *Sueciam* metallorum feracissima, potissimum argenti: quo Principes eorum locorum locupletissimi evadunt.

*Melher
Lacus.*

Tertius nomine *Vether* dictus, aquas habet limpidissimas, & purissimas: ejus ripæ versus *Septemtrionem*, sicut & *Melheris*, abundant metallis. In eo lacu insula cæteris celebrior duo templa habet parochialia, & incolas frequentes. In altero horum templorum res admodum mira contineri dicitur. Cum *Septemtrionales* populi *Magia Necromantica* sint ab omni antiquitate addictissimi, *Diabolus* sese horum

Vether.

*Catillus
Necromantia
& Gilbertus.*

studiis accommodat, & eorum curiositatem, & superstitiones quantum potest, promovet & in integrum retinet. In eâ insulâ vixit superioribus sæculis *Catillus* quidam in *Necromantiâ* exercitissimus. Is habuit sectatorem discipulum *Gilbertum*, Præceptore in ea scientia non inferiorem: Qui dum ob intelligentiam *Magiæ* insolenter superbiret, ac se *Catillo* præferret; ingratitude discipuli irritatus Præceptor, illum primò incantatione ita vinxit, & immobilem reddidit, ut tanquam catenis vinctus esset, loco se non posset movere: postea jactabundè perseverantem in superbia iratus detrusit in specum templo illi vicinum; ubi adhuc hodie vivere perhibetur. Ad eum descendebant olim multi, ut rerum futurarum eventus ab eo discerent. Sed quia id plerumque fiebat cum præsentis vitæ discrimine, propter lethale frigus, & fœtorem qui inde exhalat, cautum est edicto severo, ne quis incolarum deinceps se in illam voraginem demittat, neve peregrinis advenis invisiendi locum auctor sit: cum Principes prudentiores non dubitent illic superstitem non vivere *Gilbertum Magum*, sed ejus loco illic residere *Dæmonem*, qui *Gilberti* vultu, voce, & habitu vaticinia reddit: Cum *Diaboli* potentia longè extendatur, non potest tamen hominis vitam ultra terminos à Deo præfinitos producere. Sed infinitis prestigiis imponit miseris mortalibus, diversis modis illorum oculos fascinans & obcæcans: ut videre se credant quæ non sunt, & iis rebus interesse, à quibus sunt remotissimi.

*Gilberti
spelunca.*

*Enthusiasmus
Magi
Septemtrionalis.*

Constat adhuc hodiè inter *Septemtrionales* hoc exerceri, ut si quis peregrinus scire velit, quid domi agatur, conveniat *Magum* aliquem, qui facili negotio illic invenitur (ex professo enim eam artem tractant,) pactoque precio *Magus* recedit in cubiculum suum, ubi ranam, serpentem, vesperam, crabronem, vel aliud aliquod animal ex ære conflatum, & ad hunc usum præparatum incudi imponit, malleoque repetitis ictibus ferit, verba quædam arcana obmurmurando: hinc & inde pedibus insistendo, gestulationibusque indecentibus brachia lumbosque movendo, donec humi *Enthusiasmo* raptus, tanquam exanimis labatur. Ejus corpus oportet diligentissimè ab aliquo domestico custodiri, ne vel à musca prætervolante vel araneo insidente contingatur. *Diabolus* enim sese transformat in diversorum ac minimorum animalium figuram, ut custodes fallat, & corpus *Magi* suffocet, & ad vitam redire non sinat: Qui post aliquot horas animum recipiens, longâ tanquam viâ & agitatione defatigatus extollitur, & sella imponitur: ubi oculos circumquaque rotans, anhelitu succiso & difficili hians tanquam respirare non possit, narrat ordine quæcunque viderit, & audiverit in remotissimis regionibus, magna omnium audientium admiratione & metu.

*Henricus
Sueciae Rex
Magus.*

Neque solum hanc artem exercent *Plebeji*: eadem cum vulgo insaniâ feruntur *Primores*, & *Magnates*. Legimus *Henricum Sueciae Regem*, Principem alioqui cordatum, & prudentem, *Magiæ* ita indulgisse, ut pronunciatis tantum verbis aliquot arcanis myriadem *Dæmonum* promptam semper & paratam ad omnia jussa evocaverit: ita ut rotato pileo, quem gerebat, aërem turbaret, ventos violentos ciceret, eosque in quamcunque vellet partem moveret: unde inter *Suecos* natum proverbium, dum subitis tempestatibus cælum obtegeretur, horrendisque typhonibus aër perstreperet. *Verendum*, ajebant, ne Rex ventosum suum pileum moverit, ut nobis perniciem aliquam, & calamitatem inducat.

*Ventosus
Henrici pileus.*

*Agaberta
venefica.*

Fuit in iis regionibus *Agaberta* quædam venefica, quæ nunquam conspiciebatur naturalis figura. Modò apparebat pusillæ, deformis, & languidæ anûs vultu, modò statura corporis ad eò procera, ut altas quercus æquaret altitudine: nunc in equam, vaccam, Tarandam, avem, vel colubrum mutabatur, vel phantasmatis aut larvæ horridæ induebat faciem. Ea credebatur *Solis* & *Lunæ* jubar offuscare posse, rupes suo loco movere, mōtes deprimere, sistere fluviorū cursum: & alia ejusmodi

modi admiranda, & omnem fidem superantia præstare, tantâ felicitate, ut videretur in omnes *Dæmones* habere imperium.

Idem memoriæ tradit um esse de *Hollero*, qui pro *Numine* aliquo à suis ob miracula semper est habitus. *Othinum* quoque narrant multa præstitisse admiratione digna. Inter quæ hæc narratur historia. *Hadingus Rex Danie* propter crudelitatem & insolentiam regno expulsus est: extorrisque patrio solo in *Sueciam* navigavit: Cùmque audivisset illic *Othinum* multa exercere, quibus omnes juvari, & promoveri possent, convenit hominem, precio & verbis demulcet: *Age*, inquit, *ô Rex, confidenti esto animo: ego te in tuam Daniam reducam, dummodo tibi committas, atque obsequentem reddas*: Cui cùm se paratum ad omnia experienda juraret, *Magus* in equum staturæ egregiæ infedit, iussitq; regem exulem sibi à tergo insistere: hoc modo duo illi equites in aërem primum sublati, postea in Oceanum Septentrionalem horrendis tempestatibus commotum descenderunt, superantésq; medios turbines, & spumantes fluctus paucis horis *Daniam* contigerunt: *Rex* occultis colloquiis cum amicis & suæ factionis hominibus conferens, effecit ut populo reconciliaretur, & pristina auctoritati restitueretur. Cùmque paulò post in *Norvegiæ* regem arma moveret, *Othinum* sibi *Consiliarium*, & *Assessorem* elegit, expeditionisq; susceptæ socium. Cùmque classes utriusq; regis prælio navali decertaturæ essent, & pugnae jam instarent, *Othinus* violentissimos ventorum turbines movit, mare undis & tempestatibus è profundo pelago concussit, ut omnia confundi, rumpi & dejici viderentur, desuper cœlum nubibus obducebatur, undiq; crepitabant tonitruum horredî fragores, reboantibus ex imo fluctibus, coruscabant torti fulminum ignes, imbres & grandines pavêdo impetu rotabantur in *Norvegiarum* navès, quarû pars naufragio absorpta, reliquæ fugâ sibi salutem acquisiverunt, & victoriam *Hadingo* tribuerunt.

In provincia *Esmellen* vicina *Moscoviæ* spelunca visitur horrendo hiatu: in qua si quod animal conjiciatur, tantus fragor, boatus, & sonitus præter naturam excitatur, ut nulla tonitrua, nulla tormenta, & machinæ bellicæ globorum ignitorum vomitione hunc æquare possint. Quòd nisi incolæ, si quando casu equus, vel aliud animal in illam voraginem labatur, aures subito cerâ xylôque diligenter obturarent, crepitibus illis furdi evaderent, vel mente capti, aut præsentimorte exanimarentur, vel morbis incurabilibus afficerentur. Propterea necesse fuit hoc antrum altissimo muro cingere, & locum portis & turribus munire, ne accessus eò liber permittatur: quarum claves asservantur à Præfecto urbis firmo præsidio munitæ. Ante aliquot annos, dum cives obsidione gravi cingerentur annonaque deficiente penuriâ victûs laborarent, & ad deditiorem cogèrentur, specus hujus commoditate ad suam salutem usi sunt, hoc modo: Incolæ omnes sese præpararunt obturando diligenter aures, & in cellis subterraneis latitando: Pertraxerunt aliquot boves ex armentis selectos procero corpore, quos in illum specûs hiatum devolverunt noctu, hostibus ante urbem securè degentibus. Tunc subitus de repente, tantusq; exortus est fragor, loci concussio, terræ motus, & trepidatio, mugitus horredî ex infima barathri voragine erumpentes, ut *Cocytî* fauces infernales omnes furias simul vomere viderentur. Hac re insolitâ, inexpectatâque usque ad eò consternati sunt obsidentes, ut cœlo desuper boante, tellure remugiente, densissimis noctis in tempestatenèbris nescirent, quid agerent, & consiliorum dubii in faciem collapsi relictis armis, animisque dejecti tellure absorberi se rerentur: Pars eorum metu exanimata, alii mente capti titubantes stare loco non poterant, plures furdi redditi, omnibusque corporis partibus debilitati succubuerunt, & prostrati sunt. Obsessi hanc occasionem arripientes, subitâ irruptione in castra irruerunt, metu exanimatos aut insanos facili negotio trucidant, impedimenta diripiunt, paucosque superstites fundunt, profligant, & in turpem fugam cum rerum omnium jacturâ vertunt. Nihil enim est quod isti homines operâ *Dæmonum*, qui illic peculiare obtinent imperium, non possint perficere.

*Hollerus
Magus.
Othin. Hadingum re-
ducit in
Daniam.*

*Othinus Mâ-
giâ superati
sunt Nor-
vegi.*

*Spelunca
Esmellen-
sis.*

Sunt enim ut plurimum altæ robustæque staturæ, cute candidissimâ, membris validis, & nervosis, sed tardiore stupidioréque motu corporis, sicut & animis obtusioribus: Inter illos etiâ frequentes inveniuntur *Gigantes*, corporum viribus & magnitudine admirandis; quod testantur *Saxo Grammaticus*, & *Olavus Magnus Upsalensis Episcopus*. Qui innotuisti roboris, & vastitatis referunt fuisse quosdam *Artemin*, *Astarchetarem*, *Angrimum*, & *Arvedorum*: qui sine difficultate bovem ingentem cauda arreptum in humeros conjiciebant, & gerebant tanquam ovem: & hi omnes in genere tantam cum *Dæmonibus* habent familiaritatem, ut eorum ope nihil intentatum relinquunt, quod ad *Magicas artes*, & *Necromantiam* facere posse videatur.

*Gigantes
Artemis, A-
starchater,
Angrimus
& Arve-
dorus.*

*Quid in Li-
vonia acci-
derit viro
nobili.*

Dum hæc scriberem, narravit mihi historiam mirabilem vir clarissimus *Petrus Lepidus* Procurator regius apud *Mediaticos*, quæ contigit cuidam ex ejus amicis, viro nobili, & multæ auctoritatis. Is à suo Principe missus erat in *Sueciam*, ad transigenda quædam negotia cum rege. Duxerat uxorem illustrem, & formosam menses circiter tres ante susceptam Legationem; cui discedens promiserat reditum intra quatuor ad summum menses, Deo iter sospitante. Venit feliciter in *Sueciam*, res commissas cum rege optato successu expedit: à quo veniâ acceptâ muneribusque cumulatus cum dimitteretur, in *Livoniam* vicinam transfretare statuit, ductus cupiditate videndi ea, quæ famâ vulgabantur de iis regionibus: potissimum de *Spiritibus familiaribus*, qui cum hominibus versantur visibiles, & illis officiosè inserviunt. Eo postquam adpulisset, assideretque mensæ in diversorio cum reliquis convivis cogitabundus, & subtristis, memorque se jam anno integro abesse ab uxore, cui maturiorem juraverat reditum: In illum intuens hospita: Quid, inquit, mi homo: quæ te res ad eò sollicitum tenet? ut cæteris Genio indulgentibus, solus tristis & cogitabundus videaris? Nonne te novæ nuptæ absentia, & desiderium plus justo angit? de cujus valetudine, ut par est, & statu sollicitus es. Atqui, respondit hospes, Bene conjectaris: Illam enim animo gero: illam dies noctesque meditor, de eâ somnio; nihil oculis obversatur, quod illius memoriam mihi non inculcet, & illius desiderium ardentissimum non stimulet. Quin bono animo esto, inquit mulier: Paciscere mecum de præcio aliquo; Ego dabo operam, ut antequam dies crastinus illuc escat, testimonium certum de illius statu & valetudine tibi referatur, & illi renuncientur, quæ voles. Conveniunt de mercede: itur dormitum; quiescitur. Postero die adest hospita cubiculum ingressa: Narrat hospiti suo uxorem valere optimè: describit domum, habitum; formam, familiam, & quæcunq; præfens vidisset. Cumque *Livonia à Rheno* longissimo terrarum intervallo distita sit, vir hic mulierculæ verbis fidem adhibere non audebat: cum existimaret illam pleraque effutire, quæ antea ex alternis colloquiis in mensa dicta essent, vel quæ ab illius famulis potuerat percepisse. Tum illa educens è perâ annulum gemmatum, quem maritus nuptiarum die digito uxoris signum perpetui reciprociq; amoris testimonium inservierat: Agnoscis, ait, hoc pignus? & adhuc dubitas me peregisse fideliter, quod heri inter nos conventum est? Ille admiratus, & singula, quæ domi suæ vidisset, ab hospita percunctatus, præmium industriæ ac sedulitatis præstite liberaliter persolvit. Reversus autem paulò post domum suam, dum varia cum uxore, ut fieri solet, familiariter confert colloquia: amabo, inquit, cur eum annulum, quem tibi connubii pignus donavi, non amplius digito gestas, ut solebas hactenus? Illa ad mariti verba demisit oculos, pudore genas occupante. Ah, mi dilectissime vir, ait, fateor mihi dolosè, & miraculosè subtractum, maximoque animi dolore subreptum. Sed audi quomodo res acciderit: Antè aliquot hebdomadas manè præter solitum, (ah non fecissem!) electulo surgens, cum ex dolore tuæ absentia dejectus mihi diu fuisset appetitus, ciborumque omnium nausea me incessisset, jussi per ancillam mihi aliquot emi pisces, quibus mihi repararetur orexis. Hos dum exentèro sollicitè, annulum meum deposui in mensam culinariam, ne

*Annulus à
Saga subre-
ptus.*

cruore,

cruore, & fordibus inquinaretur: Ingressa est interim domum meam mulier quædam perëgrina mendicans, & stipem poscens: quæ accepto nummo, è limine se subripuit, neque diligenter perquisita postea, tota urbe inveniri potuit. Hanc ego multis indicis furti auctorem suspicata sum. Nam præparatis piscibus conversa ad annulum meum, subreptum animadverti: at illa antequam à me reciperet Eleemosynam, oculis curiosè quæcunq; domi essent, circumquaque perlustrabat: & ancillæ poscenti quænam, & unde esset, respondit se ex *Suecia* oriundam: ubi vidisset virum quendam nobilem, qui se *Rhenanum* diceret, apud regem honorificè exceptum. Maritus die notato, habituque, & vultu mulieris, qualem illi uxor describebat, agnovit hospitam *Livonicam* eò venisse: restituitoque conjugii annulo totam retexuit historiam, non sine audientium admiratione.

C A P U T IX.

SEd multi negant raptum hunc præternaturalem fieri posse sine corporum interitu: cum violentiam tantam sine suffocatione non queant admittere: ideo eum, & *metamorphosin* in lupos imaginariam esse, non in actu existentem. *Cacodæmonem* usque adeo mentes veneficorum fascinare, ut cum eorum corpora certis locis inania jaceant, variæ imaginationes in eorum animis imprimantur: putentq; se in iis locis præsentem fuisse, à quibus longè remoti manserint, & ea vidisse, quæ infinitis locorum intervallis distita sint. Nam ea corporaliter non consistere, testatur *Canon*, capite *Episcopi*, 26. causa, quæst. 5. ubi ait:

Raptum violentum esse imaginariam.

Illud etiam non est omitendum, quod quædam sceleratæ mulieres retrò post Satanam conversæ, Demonum illusionibus, & phantasmatibus seductæ, credunt se, & profitentur cum Diana Dea Paganorum nocturnis horis, vel cum Herodiade, vel cum innumera virorum, mulierumq; multitudine equitare supra quasdam bestias, & multa terrarum spatia intempeste noctis silentio pertransire. Et paulò post subjungit: Quis verò tam stultus & hebes sit, qui hæc omnia, quæ in solo spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur? Tandem concludit Canon his verbis. Quod omnibus publicè annuncianandum est, quod qui talia credit, & his similia, fidem perdit.

Antonius Torquemada libro *Hexameronis*, quem scripsit *Hispanicâ* linguâ, diætã tertiam, hanc inferit historiam: *Guadalupi* *Hispaniæ* oppido *Juvenis* quidam *Granatensis* dabat operam literis. Is, ut fieri solet, deambulandi gratia, cum urbem esset egressus mente *Junio*, & in umbra captans refrigerium sub arbore recubaret post cœnã horâ satis tardâ, ecce obviam illi venit monachus quidam incognitus; qui peregrè veniebat equo vectus strigoso, macie confecto, & longioris itineris labore defatigato. Cui assurrexit juvenis, & reverenter salutavit. At, inquit *eques Monachus*, Domine mi, rogo te obnixè, ut in urbem regressus (in quam introire propter certas causas mihi non conceditur) obsonia & cibos ad cœnam necessarios mihi coëmas. Paret juvenis officiosus, acceptaque pecuniâ cibos mercatur necessarios, & quàm celerrimè potest ad monachum reportat. Is inducto super cespites pallio, ad motaque mappâ discumbit, convivio juvenem adhibens communi. Et cum eo interepulandum de rebus diversis familiares contulit sermones: *Scholasticus* illum rogat quonam iter pararet? Ille *Granatam*, inquit: Cui juvenis, inde natus sum, ubi habeo matrem adhuc superstitem, quàm brevi invisere est animus. Tunc *Monachus*, Age, inquit: præbe te mihi viæ socium: Ego te libenter omnibus impensis itinerisque tædio, quantum à me fieri poterit, sublevabo: sed necesse est ut sine mora te viæ accingas: moras enim longiores hîc facere nequeo. Juvenis conditionem oblatam amplectens domum redit, præceptoris valedicit; compositisque sarcinulis ad hospitem reversus est. Jam nox instabat nebulosa & tenebrosa: & hanc elegisse se agebat *Monachus* datã operã, ad evitandum diæctum: Dum aliquot miliaria confabulando simul peragrassent hic eques, ille pedes; *Monachus* juvenem aliquantulum

Historia mira ex Hexameronis Torquemada.

defatigatum compellat, ut communi equo simul veheretur. Quid, inquit ille, mihi tam comiter offers, quod præstare neutiquam potes. Possêtne equus lassus, & longis jam fractus viis vecturæ duorum sufficere, qui unum cum difficultate tergo insidentem sustineat? Animalis animositate, respondit, nisi expertus, non potes cognoscere: aspectu quidē falleris, sed res se longè aliter habet. *Scholasticus* urbanitate *Monachi* illectus, ala criter in tergum equi insilit, & firmo amplexu, ne deiceretur, ephippio insidentem complectitur. Equus duplicatâ celeritate, & robore graditur, & festinat: equitant ambo simul, diversis colloquiis viâ tenebrarumq; tædium mitigantes. Nox brevis exortâ fugit aurorâ. Clara jam luce *Scholasticus* in subjacentes valles convertens oculos, mirabatur regionis amœnitatem, hortos irriguos, planiciem campôsque fegetibus fructiferisque arboribus consitam, locaq; omnia ubere glebâ, & fecundis agris tecta: in quorum medio urbs ampla, & spatiosa ædificiis superba in altum erectis, mœnibus propugnâculisque altissimis cinctâ, fastigia turrium, ac templorum molēs operosas extollens: Quid hoc est obsecro, inquit juvenis? quæ est hæc locorum amœnitas? quæ urbs tam culta? Quod nisi à patria tam remotum me scirem, *Granatam* hanc urbem esse existimarem: tam benè omnia cum urbis amplitudine, ornamentis, & situ conveniunt. Imò, inquit *Monachus*, neutiquam tua te fallit opinio. Hæc est ipsa *Granata*, quam petis. Quare, age, expedi te citò, & patriam ingredi. Nam me ulterius progredi necessitas cogit. Juvenis admirabundus obstupuit; nescius quo modo brevioris unius noctis spatio iter fuerat emensus, quod multis diebus expeditissimi equites non potuissent conficere. Desine ista mirari, subjecit *eques*: repete domum tuam incolumis: sed cave ne cui enarres, quæ in via tibi contigerunt.

Alia historia de tribus viatoribus.

Idem *Torquemada* aliam non absimilem historiam huic subjungit: Viri duo amici ex *Valledolid* urbe *Hispania* profectionem simul susceperant *Granatam* versus: Dumque in via appulissent in pagum, qui *Olmeda* vocatur; illis occurrit vir peregrinus, qui se idem iter instituisse dicebat. Juncti simul equitant, colloquuntur, & confabulantur inter se, quemadmodum inter viatores socios fieri solet. Jam quatuor circiter *leucas* progressi, cum prandii tempus instaret, amœnusque illis occurreret campus: Hic, inquit, commodissimè diversabimur, & in umbra decumbentes prandebimus. Placet omnibus hæc sententia. Postremus ille Viator longum, quo amictus erat, pallium in herba extendens, superjecto mantili expromit epera cibum, quemad viam prepararat: Idem quoque reliqui duo faciunt, conferentes quicquid reconditum sacculis gerebant: & in strato pallio decumbentes: convivantur simul, jocosaq; de rebus diversis inter se conferunt colloquia. Cumq; fami, & appetitui esset satisfactum; Surgamus, inquit *Valledolidenses*, & cceptum iter persequamur, ne mora longior differat negotium, quod expediendum suscepimus. Nimia festinatione opus non est, inquit alter; Tempèstivè namque *Granatam* veniemus: cõversusq; eam in vicinia ostendit, vix quarta milliatis parte distantem. Illi admirabundi, se dum pranderent tam dissita locorū intervalla brevissimo tempore emensos fuisse, nullum motum sentientes, sese mutuò intuebantur: ad quos Viator, *Pallii*, inquit, *mei beneficio hoc estis affecuti*. Quin abite in bonam rem; incolumes estote, & valete: neque cuiquam quod evenit narrate. Illi urbem ingressi sunt læti. Viator aliam viam ingressus, iter susceptum profecutus est.

Viri cuiusdam literati.

Vir quidam literatus, cum multa audivisset de *Magorum* rebus gestis: neque posset sibi persuadere, eos tanta præstare posse, quæ famâ communi apud omnes promulgabantur; curiositate nescio quâ ductus, statuit ab iis discere, & cognoscere an vera essent, ut posset desiderium hujus novitatis complere. Vicinum habebat de *Magia* suspectum apud multos: hunc adit, salutatur, amicitiam ejus, & familiaritatem expetens: ut ex mutua consuetudine, & conversatione posset aliquid expiscari, & perspicere eorum, quæ illius animum angebant. Neque res in longum tempus protracta est. Nam cum *Magus* animadvertisset, literatum hunc hominem ferio

feriò expetere initiari sacris communibus; persuasit illi facillimè, si vellet in hac vita felix reddi, omnibusque deliciis, & voluptatibus usque ad satietatem frui, ut se societatireliquorum adjungeret, & cum eo ad conventus nocturnos deferri se pateretur. Assentitur volens: instruitur à *Mago* de iis, quæ gerenda erant: & ad curatè docetur, quid illi faciendū esset, quid cavendum, quid dicendū, & quid tacendū. Statuto igitur tempore, nocte intempestâ postquam esset unctus, lustratusq; verbis & incantationibus, cū *Mago* in aërem sublevatus, tantisper per valles & inaccessos mōtes deportatus est, donec trajectis fluminibus, & per agratis infinitis populis pervenit in patentem campum, rupium præcipitiis undiq; circumseptum: ad hunc ex omni parte confluebat innumera hominum multitudo utriusq; sexus, qui tripudiis, risibus, & jocis omnia cōplebant: Bacchanalia illic celebrari dixisses, quicquid lasciviæ, quicquid licentiæ turpis excogitari potest, illic apertè exercebatur, propēsis in omnē proterviā omniū animis. Postquā novum mystā animadvertissent, eum omnes cū plausu amicè exceperunt, & illi congratulati sunt, quòd Domini rerum omniū potentis servitio sese addixerit: à quo recepturus esset, quicquid deliciarum, voluptatum & felicitatis in vita excipi, aut expeti, potest. Medio in campo erectum attollebatur altissimū tribunal preciosis instructū pannis: illi infidebat horrendæ monstrositatis hircus, cujus oculi radios scintillabant ignibus, cornua in tergū re-torta, pili hispidi, setosi, & oblongi, fœtor obscœnus & intolerabilis nares circumstantiū sternutantiū more cōplebat: Ad hanc fœtidā, & horrore pavendo beluam per gradus cōscendebant omnes advenæ cernui sese demittentes cū adoratione, partesq; illius pudendas, & posticas venerabūdi deosculabantur: tantūmq; honoris illi *Cacodæmoni* exhibebant, quantum Deo tribui posset. Novus iste magus rei novitate percussus, turpitudinē hanc, & obscœnitatē detestatus *nomen Dei, & Christi Servatoris* imploravit in suū auxiliū. Vix nomē *Jesu Christi* pronunciarat, cū subito tēpestas exortâ, omnia circūquaq; loca pavendis ignibus, horrendoq; tonitruū fragore, & terræ motib. concuti, nutare montes, ululare solum, rupiū moles dejici, arbores violentis ventorū turbinib. eradicari, & in aërem abripi viderentur, cōpages coeli dissolvi, & mundi totius fundamēta nutare, & usque ad Tartaros dehiscere terra crederetur. Hoc horrore usque ad eò concussus & consternatus est bonus iste vir, ut aliquandiu prostratus humi sine sensu, sine judicio exanimis jacuerit: neq; in hac mentis perturbatione potuerit videre, quid cū cæteris factū sit. Orto jam sole ad se rediens, & mentem recipiens, toto tamen corpore usque ad eò debilitatus, ut sibi membra omnia luxata putaret, cū summa difficultate sese extricavit è montiū inaccessibleibus & præcipitiis: Quibus tamen, *Dei* auxilio sæpius invocato, superatis, fame ac labore confectis viribus descendit in planiciem desertis illis subjectā: ibi incurrit in populū forma, habitu, ac sermone incognitū: Cumq; non posset cum hominib. colloqui, signis & nutibus cibum ad famem sedandam vix extorsit. Inde per longissimos itinerum tractus versùs occidentem solem progrediens, multorum populorum ditiones emensus, multas angustias passus, post multas hebdomadas vix ad fretum pervenit *Gaditanum*: quo trajecto *Hispaniam* suam repetivit: patrioq; solo exceptus, magistratui omnia, quæ illi acciderant, narravit: & multos ostendit impietatis Magicæ sectatores; qui admissorum facinorum pœnas dederunt.

Alfonfus de Castro Jurisconsultus celeberrimus ex libris *Pauli Guirlandi* Inquisitionis horum criminum, potissimūm ex eo tractatu, qui inscribitur *de Hæreticis*, narrat, in *Italia* suo tempore fuisse mulierem veneficam, quæ à *Diabolo* ausportata per aërem ad conventum reliquorum Magorum se frequenter conferebat: ea postquam indulisset cum cæteris potu, conviviis, saltationibus, & enormibus illis libidinibus, quibus se cum immundis Spiritibus polluant Magi, domū rediens eodem *Dæmone* vectore, postquā adpropinquasset oppido, unde prius exiverat, audivissetq; sonū campanarū, cives ad sacra matutina compellantiū, demisit mulierē inter sentes prope fluminis ripam. Illa c fortè fortunā præteribat juvenis oppidanus, qui

Venefica è
nubibus à
Demone
demitti vi-
sa.

qui ex alto descendentem animadvertit veneficam. Hoc spectaculo territus (visionem enim & phantasma esse credebat, cum adhuc obscurum esset crepusculum) substitit attonitus, neque ausus est iter persequi. Illa ut erat nuda, sparsisque per humeros capillis, civem suum nomine compellavit; & ab eo postquam propius accessisset, cum lacrymis suppliciter petivit, ut illi tegumentum aliquod praeberet, quo pectus partesque pudendas velaret. Juvenis ea conditione se praestitutum, quod poscebat promisit, si fateretur, quo modo in altum vecta esset, & è nubibus descendisset, atque inter vepres nudo corpore demissa latitaret. Is postquam jurejurando fidem adstrinxit, se celaturum omnia, venefica illi longa narratione explicuit, quicquid ab ea factum esset: Ita, prout pactum erat, secreto per occultas semitas deducta vix orta luce domum rediit. Sed, ut nihil reticetur à quoquam, juvenis hic amico suo familiari negotium indicavit, & amicus alteri. Hac ratione res in multorum cognitionem adducta, Magistratui tandem declarata est: qui veneficam cum aliis tantorum facinorum consciis, & sectatoribus è vita sustulit.

*Malleus
veneficarii.*

Si quis plura velit cognoscere, legat eundem *Alfonsum*, & librum *Guirlandi*, qui inscribitur **MALLEUS MALEFICARUM**, tibi videbit infinita ejusmodi exempla: quae nisi tantorum virorum auctoritate sulca essent, vix fidem mererentur: mirabiturque unusquisque, quanta mala genus hoc hominum mortalibus inferat, quas pestes, quae damna procuret; & quantam impietate grassetur.

*Itale ve-
nefi a mi-
rabili hi-
storia.*

Libet adhuc hic inserere mirabilem historiam ex *Guirlando*. Capta fuit in quadam Urbe *Italiae* venefica arte Magica inter suos famosa: ea adducta ad *Inquisitorem Guirlandum*: Is, ut erat vir prudens, acutus, & moderatus feriis verbis objurgavit mulierem, postquam infinita facinora à se perpetrata falsa esset, quorum impunitatem illi promisit, si illam suae impietatis poeniteret, à Deo veniam toto corde peteret, juraretque se in posterum relicturam servitium Dæmonum: & simul suae artis specimen aliquod exhiberet in praesentia Magistratus, assessorumque Syndicorum. Illa nihil cunctata, jurejurando spondit se praestitutam, quod Inquisitor poscebat. Egressi sunt urbem cum muliere; quae acceptam veniam paulo longius ab iis secedens inter dumeta, scrobem illic effodit unguibus, multa obmurmurando; in eam minxit divaricatis inclinata cruribus, ore hiante, retortis oculis, canitiaeque fetarum instar erecta, deformibusque gestibus horrenda: & à scrobe assurgens, urinam effusam urgebat in gyros diversos, adhibitisque circumquaque certis signis, & characteribus, evocabat aërios Dæmones in auxilium, virgaque circumferiens scrobem; ex qua subito vapor quidam crassus in fumi speciem emerfit; qui paulatim in aërem sublatus, generavit, (ut apparebat oculis spectantium) nubem densam, nigram, & horrore plenam: ex ea paulo post inclusi soni, boatusque surdi audiebantur, mox in crebra, horrenda, & inusitata versi sunt tonitrua, & cum fragoribus pavendis undique emanabant ignes rutili, fulgetra, & fulmina, quibus caelum terraque brevi crematum iri videbantur, tanto impetu reboabant, concutiebantur omnia loca subiecta, ut aether flagrare, tellus ad Tartara dehiscere putaretur. Adstabant spectantes ingenti metu consternati, quos jam dudum serio poenitebat suae curiositatis: sed reditus in urbem vicinam sine periculo praesentissimo illis non concedebatur; sententiam revocare non licebit, neque veneficam ab instituto retrahere, cujus aspectus omnibus formidabilis esset, & potentia metuenda, quam Magistratus auctoritate, & iussu usurparat: cumque pavore maximo concussi essent, mulier ad eos conversa, Confidite, inquit, & bono animo estote: nihil ex his omnibus vobis imminet periculi: de salute vestra sitis securi, quae mihi fati cura futura est: Tu tantummodo, o Inquisitor, praescribe mihi locum, in quem derivetur haec tempestas: necessarium enim est hanc nubem onus conceptum exonerare. Tum Guirlandus illi digito indicans locum petrosum, incultum, & sterilem, Illuc, ait, cum necesse sit, impetus iste rotetur, & delabatur sine noxa. Vix dictum fuerat, cum ecce horrendi undique crepitus, tonitrua, coruscationes, & vio-

lentorum ventorum turbines concitati, è nube cum pavendis boatibus, & flammaram ignitis imbribus exprimuntur, torti fulminis ignes rutili, nymbique aquarum, grandinumque, & lapidum ruinae tanto impetu in locum designatum precipitantur, ut effervescente fluvio vicino, & tellure ex profundo remugiente tota mundi compages dissolvi, & ruinam minitari videretur. Nemo spectantium fuit, qui rursùm de sua incolumitate non fuerit dubius, quemque non poenituerit hujus spectaculi. Exoneravit se tamen ea nubes sine damno, & hominum periculo: neque inventum est quicquam ex ruina, quod excefferit limites ab Inquirentore, & Magistratu designatos. Dæmones enim, (quorum versuta malicia est inenarrabilis) advocati præterito sunt, seque exorcismis, & conjurationibus quasi cogi patiuntur, ut miserum Magorum genus in impietate detineant: & præcipientes in ruinam & perditionem æternam protrahant. Et hilicèt ad omne malum propensi sint in genere, variæ tamen eorum existimantur esse differentiæ, à locis ubi degunt, ab officiis quibus sese applicant, & suas operationes exercent.

C A P U T X.

Gaudentius Merula, ex opinione Pselli, sex diversas Dæmonum differentias recitat; scripsit enim Psellus multa de Dæmonum natura. *Primi* dicuntur substantiæ *ignita*: propterea quòd habitant in elatiore aëris parte, communicantque cum regione vicina ignea, vel fortasse in ea degunt, & conversantur: ideò vocantur *Spiritus ignei*. Sex Dæmonum differentia. Spiritus ignei.

Secundum genus est eorum, qui incolunt *mediam partem aëris* usque ad terram. Hi præter ordinem Naturæ, ventos concitant, tempestates movent, conspissant, & congelant nubes, procurant fulgura, coruscationes, & fulgetras, conflant grandines, cient flatuum horrendorum typhones, subvertunt arbores, rupium moles infringunt, turrès arduaque demoliuntur ædificia, fata corrumpunt imbribus, locustarum, muscarum, erucarum, & scarabeorum ex putredine aquæ & telluris generationem stimulant, ad rodendas recentes arborum vitiumque gemmas, & herbarum asparagos enascentes, & reliquos terræ fructus. Et hi sunt prioribus multò magis noxii: nam cum ignei Spiritus sint substantiæ præstantioris, & purioris, viciniq; cælo, minùs sunt proclives ad nocendum. Spiritus aërii.

Tertio loco numerantur *Dæmones, qui terra superficiem habitant*: & hi maxime sunt hominibus infesti, quibus conversantur, quos sequuntur, quos instigant, & propellunt in varia facinora, ut enormibus criminibus pressos divertant à spe vitæ æternæ, & à gratiâ, quam obtinemus per CHRISTUM SERVATOREM nostrum. Ideò nobis die noctuque insidiantur, suggerunt malas voluntates, movent concupiscentias; libidinù titillos, & pollutiones nocturnas excitât: ostendunt per somnia divitias, & harum desideria in animis avarorum excitant: bilem acùunt, iras inflammant, vindictæ cupiditatem inflant, & cedes procurant. Neq; est ullum peccatum, in quod non pertrahant, tam vigilantes, quam somno sopitos. Quia cum sint Spiritus, animos maxime concitant. Ac nisi nos tutaretur DEI clementia, nullum est momentum, quo non periclitaremur. Ideò non sine causa nos jubet APOSTOLUS *vigilare & orare, ne intremus in tentationem: Quia adversarius noster Diabolus circuit, querens quem devoret.* Spiritus terreni. i. Pet. 5. v. 8.

Quartam classem tenent *Spiritus aquei*; qui in mari, lacubus, fluminibus, & fontibus degunt. Hi tempestates in mari concitant, fluctus inflant, & extollunt ventorum violentiâ, cum horrendo impetu & concussione pelagus è fundo spumantibus undis cum arenis confundunt; naufragia procurant: ad quæ etiam utuntur operâ cetorum, Phocarum, Pystriùm, Balenarum, & reliquarum belluarum marinarum. In lacubus & fluviis lintres & scaphas subvertunt, navigantesque, quantum in illis est, diversis modis vexant: (nam eorum potestas præscriptis à DEO limitibus

bus refrænatur, alioqui omnia perderent) natantes turbinibus & aquarum voraticibus, gurgitibusque profundis herbarum fibris implicitos submergunt.

Spiritus habitantes specus.

Quintus ordo est *Spirituum incoherentium specus, voragines, & concavitates terræ subterraneas*. Hi parant infidias fossoribus puteorum, & fundamentorum ædium, faxa, terramque in subjectos devolvunt, ut oppressi ruinâ suffocentur: maximè autem noxii sunt iis, qui metalla in visceribus terræ scrutantur, & perquirunt; quos interimunt venenatis halitibus, aut anhelitûs prohibitione. Sæpè visibili forma apparent, corporibus raris & perspicuis, assiduo motu micantibus, & evanescentibus. Terræ motus cient, ventorum terræ hiatibus & cavitate incluserum violentiâ; aut admissis in tellurem aquis, ut subsideant montes, urbes, & ædificia, eructent è terra colles, & arenarum, pumicum tophorumque immanes acervi: Et hæc damna, ut plurimum excitant in locis mari vicinis: nonnunquam ubi copia latet sulphuris, hoc commotis flatibus incendunt, & horrendis eructationibus homines terrent, sæpèque voraginibus absorbent: ut in *Æthna*, & *Vesuvio* monte factum fuisse olim legimus: & nostro sæculo in monte illo novo, qui è medio lacu *Lucrino* prope *Puteolos* & *Bajas* undis ebullientibus, & terrâ è fundo pelagi reboante & tremente subito impetu emerfit, mare retrocedere coëgit, ingentium hominum metu & strage; qui inundatione illa repentinâ cum majori *Bajanæ* urbis parte submersi sunt; Anno Domini 1539.

Spiritus inferni.

Sextam sedem occupant omnium pessimi, qui in *Abyssum Cocyti* devoluti sunt: destinati ad divexandas impiorum animas: cum quibus & ipsi suppliciiis æternis, & igne inextinguibili cruciantur: ubi tenebræ sunt horroris, & metus plenæ, ejulatus, & dolor inconsolabilis, cruciatus perennis, & stridor dentium. Neque solum hi, sed & superiores ita peculiariter distincta habent officia, quin omnes simul conspirant in DEUM conditorem omnium quæ extant, & in perditionem hominum, quos JESUS CHRISTUS suo sanguine ab interitu redemit, & vitæ æternæ vindicavit.

Somnus & Amor puri spiritus.

Apulejus, aliique multi existimaverunt inter *Dæmonas Amorem & Somnum* esse puros Spiritus, reliquos vinciri cum corporibus. Idem asserit *Divus Basilinus*; qui corpora non tantum malis, sed etiam bonis attribuit Spiritibus & Angelis: secutus *S. Augustini* opinionem: qui existimavit omnes ANGELOS ante lapsum habuisse corpora, ex superiore & puriore aëris parte, qualia habent Angeli Sancti: Sed postquam se peccato Satane involverunt, mutarunt corporum substantiam in crassam, & impuram aëris partem, ut in iis maximè torqueantur. Quam tamen opinionem *Magister Sententiarum* dicit falsò tribui *S. Augustino*. Qui cum cæteris Doctoribus Ecclesiæ censet, tam ANGELOS quam *Dæmonas* puros esse Spiritus. Quod testatur *Joannes Damascenus*, *S. Gregorius*, *S. Thomas*; Sed *Gaudentius Merula Pselum* secutus asserit, *Dæmonas pati non posse sine corporibus*. Doctores sacri tamen in eo conveniunt, tam Angelos quam *Dæmonas* sibi, quoties libet, adsciscere posse corpora visibilia, conformia illi rei, quam nostris sensibus volunt objicere, sive ex igne, sive ex aëre, sive ex terra, aut alia materia. Ita videmus tres illos Angelos apparuisse ABRAHÆ: alterum *Manuæ* & ejus uxori: Unum quoque servasse tres illos juvenes conjectos in fornacem ardentem. *Raphaëlem* comitatum fuisse *Tobiam* juniorem: *Gabrielem* humano corpore salutasse *Divam Virginem*: Hinc animadvertimus tam bonos quam malos Angelos sibi, dum volunt, adaptare corpora congrua illi rei, quam representant: quæ tamen momento dissolvuntur & evanescent: propterea quod eorum materia subtilis est, aëria, & evanida. Sed dicuntur cibus refocillari, metuere enses, & vim hominum robustiorum, contusiones, & impulsus: eorum corpora gladiis hominum impeti, verberari cum dolore, & quodammodo dividi, & iterum coalescere. Lege de hac re *Psellum*, & *Cælium Rhodiginum lib. 2. lectionum antiquarum*: ubi diverforum auctorum de iis opiniones refert.

Angeli & Dæmones sibi corpora adsciscunt.

Spiritus igitur hi proponunt se videndos hominibus per *visiones* aut *Phantasmata*. *Imaginationis* enim species sunt *visio*, *Phantasma* & *Phantasia*. *Spectrum*, quod *Φάσμα πνευματικόν* dicitur, est falsa imaginatio, quod nobis persuademus vigiles vel dormientes aliquod objectum nobis proponi, & id contra Naturæ ordinem, quo terremur. Est enim substantia occulta, quæ videtur corpus phantasticum moveri: quod si velit, nobis apparet, aut evanescit invisibile: ut testatur *D. Ambrosius lib. I. in Lucam cap. I.* de Angeli apparitione: *Hujus naturæ, inquit, est non videri, voluntatis verò videri.*

Phantasma, Secundum *Suidam*, est imaginatio rei, quæ non subsistit, proveniens ex sensu depravato, vel corrupto: & quia res est inanis, ideò voluntate caret.

Visio triplex est, ut ait *Augustinus lib. contra Adimantum*. *Prima* fit oculis corporeis: ut cum *tres viri* apparuerunt *Abrahæ*, & *Moses* vidit *dumum ardentem*. *Apostoli* viderunt *Heliam* & *Mosem* adstantes *CHRISTO* transfigurato in monte *Tabor*. *Matth. decimo septimo*. *Secunda* visionis species fit, dum mens nostra rapitur in cælum: neque sensibus exterioribus videmus quicquam; sed inspiratione quâdam divinâ imaginatio aliquid concipit. Ut *Petrus in Ecstasi* raptus (*Actorum decimo*.) videt omnis generis animalia, jubeturque de iis omnibus sine discrimine edere: *Tertia* est intellectualis, quæ fit mentis conceptione. Ut cum *Balthasar* videt *manum scribentem* ad paritem cœnaculi. *Daniel. 5.*

Ut igitur *Spiritus* se nobis videndos proponant, oportet eos sibi adaptare corpora ex quocunque velint elemento, vel ex pluribus simul: sed maximè ex aëre, quem incrassant, densant, & formant ex vaporibus exhalantibus è terrâ. Ideò dissolvuntur facilè, quando illis libet, quia vaporibus tantum constant. Capiunt tamen veras formas; tam colore, quàm formâ assumptâ, ut possint nostris sensibus repræsentari: non tamen secundum suæ substantiæ naturam, quæ non nisi per accidens nobis potest esse sensibilis. Assumunt enim corpora convenientia suæ apparitioni, quæ non sunt illis tanquam forma, cujus illi sunt causa motrix: ideò ab ea separari possunt, quoties volunt. Quod si elementa symbolizant cum nostris sensibus; oportet *Spiritus* in sua apparitione sumere corpus, quod quadret cum his elementis: Ut *Æther* subtilior cum aspectu; aër crassior cum auditu: *Ignis* cum odoratu, aqua cum gustu, & terra cum tactu: Ita quoque *Spiritus* ex his corpora fingunt, ut se hominibus visibiles, & quasi palpabiles proponant.

Pfellus tradit *Dæmonas* amare materiam terrestrem, & feculentam, & ex ea sibi conflare corpora horrore plena, & monstrosa: unde etiam canes *Plutonis*, *Centauri*, *Chimæra*, *Hydræ*, *Sphynge*, *Mormones*, *furia*, & id genus *spectrorum nocturnorum*, quæ hominum mentes tantopere terrefaciunt. Ut legitur de *Hecate* apud *Scoliastem Apollonii Rhodii*; Cui cum *Mercurius* vim inferre vellet, ea ore distorto, vultu horribili, & oculis igne pavendo scintillantibus subito apparuit: Hoc spectaculo metu percitus, re infectâ aufugit. Inde *Hecate* dicta est *Brimo*; soletque in compitis apparere, ut *Larva horrenda*, ululare, & perterrefacere homines; illis canes & dracones monstrosos capitis obijcere.

Dæmonem Meridianum quidam vocarunt *Empusam*: ut *Scoliastes Aristophanis in Ranis*, & *Suidas*. Alii dixerunt esse *Pana* corpore semicaprino, & capite cornuto. *Acco* & *Alphito* monstrosa mulierum spectra: quorum metu nutrices impediebant puerorum ejulatus, & ne foras prodirent.

Mormonis spectri mentionem facit *Theocritus in Cveavócais*. Genus *Lamiam* etiam *Mormonikeia* dicuntur à *Polistrato*. De *MANDUCO* spectro, qui vasto rictu,

rictu, latis & acutis dentibus apparebat noctu affixus parietibus domorum, mobilibus, luscis, & rubicundis oculis, multa inveniuntur apud auctores: & hoc spectrum sine capite perterrefaciebat non solum pueros, qui ad ejus mentionem metu coërcebantur in officio, sed etiam adultiores ita turbabat, ut ad ejus non expectatum aspectum, multi in gravissimos morbos, nonnunquam in Maniam laberentur.

Nicola Vervinensis Dæmoniaca.

Sæpè etiam compertum est Dæmonas assumpsisse mortuorum corpora, ut se videndos efficacius proponerent: ut superius ostendi in *Historia Citharistria Bononiensis, & Saltatrice Hispanâ*. Qui collegerunt *tractatum Sagaram Laonensium*, recitant vixisse ante paucos annos *Vervini* urbe Picardiæ *Nicolam Aubriam* mulierem superstitionisissimam: cui Diabolus sæpè apparebat, & persuadebat, ut peregrinationes ad diversorum Sanctorum imagines susciperet, juberet Missas multas celebrari, & alia plurima. Cui cum mulier simplex semel atque iterum obtemperasset, Diabolus in illam ingressus hortabatur, ut sese jugularet, vel laqueo vitam finiret: Postea à pluribus Dæmonibus occupata miserimè vexabatur. Ejus vir homo simplex & bonus omnia tentavit, ut mulier ad mentis sanitatem rediret, sed frustra. Interim unus ex his Dæmonibus, qui *Nicole* corpus invaserant, assumpto corpore cujusdam suspensi in patibulo Arlonensi, ad virum hujus mulieris venit, cum eo familiariter colloquitur, erigit in bonam spem consolatione: pollicetur omne officium & obsequium, si illi permitteret cum ejus uxore esse unam tantum nocte, quæ requirebatur ad ejus curationem. Maritus gratias egit bono & officioso isti medico, ejusque consilium non rejecit: Prius tamen hoc negotium communicavit Ludimagistro Vervinensi amico suo: qui ut erat mediocriter doctus, & rerum usu redditus prudentior, suspicatus aliquid inesse magicæ imposturæ, dissuasor fuit, ne peregrino isti & incognito ejus uxor committeretur: Cum Dæmonia ejicerentur non ope medica, sed exorcismis, & adjurationibus desumptis ex verbo Dei, & ceremoniis Præscorum Patrum, qui horum formulam præscriptam tradiderant Ecclesiæ. Postera die cum vir comitante hoc peregrino ingressus esset templum, in quo Dæmoniaca uxor servabatur, illa statim conversa ad Maritum exclamavit *Baltazo, Baltazo*. Erat enim id Dæmonis nomen. Ad hanc vocem omnes converterunt oculos in *Baltazonem*, qui exorcismo expulsus, corpus illud humanum assumptitium excussit, motoque horrendo strepitu, relictoque foedissimo odore se proripuit foras, & in aërem sublatus disparuit. Sacerdos interim non destitit exorcismis cogere Dæmones reliquos, ut ad interrogata responderent: ex quibus unus fassus est *Baltazonem* fuisse ex iis, qui mulierculam invaserant: Quod si ejus vir illi permisisset noctem unam cum ea esse, eam corpore & anima raptam ausportasset: ideo viri consensu opus fuit, qui jus in uxorem habebat.

Philimonis puella mortua historia.

Petrus Loyerus libro de *Spectris*, inter alia producit historiam mirabilem desumptam ex *Æliano Phlegonte Adriani Imperatoris* Liberto. Is scribit suo tempore Trallibus urbe Syriæ vixisse virum Patricium *Demostratem*, cui uxor erat *Charito*, & filia *Philinion* puella singularis formæ & gratiæ, jam nubilus, & à multis expetita prociis: in morbum tamen lapsa, è vita decëssit, magno Parentum & inconsolabili luctu & tristitiâ: qui filia unica justa persolverunt, ejusque corpus lotum, & balsamo diversisque aromatibus purificatum condiderunt sepulcro cum vestibus, ornamentis, & gemmis quibus in vitam delectata erat. Contigit autem post sex circiter menses, ut *Machates* quidam adolescens honestis natus parentibus ad *Demostratem* venerit, cujus hospitio parentes *Machatis* uti erant soliti. Exceptus est comiter ab hospite, & deductus in cubiculum superiorum ædium. In quo sub noctem, postquam aliquamdiu sedisset cogitabundus de rebus diversis, audivit è proximo cœnaculo puellæ vocem, quæ statim ingressa cubiculum hilari facie salutavit *Machatem*, illum nomine compellans. Ad ejus subitum ingressum non parum motus est adolescens, ignorans hospitis filiam (cujus hæc umbra vocem colorem,

lorem, habitum & corpus induerat) jam dudum mortuam esse. Ea igitur proximè accedens, & subridens. Desine, inquit, mirari, *ô Machates*: Hospitis tui sum filia: quæ postquam adventum tuum animadverti, jam dudum in amorem tuum ardentè plecta, propter famam tuæ præstantiæ & virtutum, ad te veni contra sexus mei decorem supplex, ne mihi tuum deneges amplexum: alioquin si meam petitionem durior rejicias, pudore intolerabili pressa, & dolore repulsa, habeo quod in posterum meritò queri possim de tua rusticitate, & superba arrogantia, teque minus humanitatis habere, quàm fama vulgavit. Ut autem tuo amore securiùs fruerer, horam delegi congruentem nostro concubitui, dum absunt conscii, & quiescunt primo somno parentes. Juvenis aspectu virginis formosissimæ motus erat, ejusque desiderio ardens, ultro in illius amplexum labens, cum eâ concubuit in lectulo proximo. Vocatumque famulum jussit mensam instruere, & cibos adponere, ut cum puellâ commessaretur. Dū hæc gererentur, *Charito* ad strepitum excitata, jussit ancillam ad hospitem se conferre, & diligenter observare, quid in ejus cubiculo gereretur, & an aliqua re indigeret. Ea postquam ad cubiculi limen pervenisset, non ausa est ingredi, quòd audiret vocem mulieris cum hospite: pedetentim igitur accedens ad ostium semiapertum, intuita est *Philinionem* mensæ assidentem, & genio indulgere cum *Machate*: reversaque ocyus ad Dominam admodum perterrita, illi renunciavit, quæ viderat. Sed *Charito* verba ancillæ non admodum curans, *Deliras, inquit*: quasi ignores filiam meam ante sex menses defunctam, & sepultam. Atqui respondit, *Philinionis* obitûs inscia non sum: scio tamen, (& hi mihi testes sunt oculi & aures,) me illam vidisse, & audivisse colloquentem cum tuo hospite: Cùmqueurgeret, ut Hera in cubiculum ascenderet, & rem veram esse præfens cognosceret, importunitate ancillæ compulsa, venit ad cubiculi ostium, audiensque quæ quæ omnia (intercesserat nempe aliquod temporis spatium, & amantes se lectulo composuerant, somnòque jam vacabant) non ausa est dormientes excitare: agnovit tamen ad lucernæ splendorem *Philinionis* faciem, vestes, & ornamenta. Misera mater metu mixtaque lætitia percita, subito se è cubiculo extulit, expectans ortum auroræ, quo ad *Philinionem* reverteretur, & inquireret de reditu ejus solertiùs. Sed ante crepusculum, post multa basia, & repetitos magno affectu complexus, puella *Machati* vale dixit: Redeundum, *inquit*, est mihi in meam cellulam ante lucem, ne parentes quicquam de nostris amoribus suspicentur: Sed ad te redibo nocte sequente, & desideria simul complebimus. Ut autem me gratam agnoscas, ecce munusculum mutua benevolentia, & pignus amoris offero mammillare pectoris mei tegumentum, & anulum aureum, quæ in mei memoriam ferves rogo. *Machates* donum excepit volens: Vicissimque illi donavit anulum ferreum, quem digito gerebat, & argenteam pateram auro perfusam singularis artificii. Aurorâ jam illucescente *Charito* se ex cubili proripiens, celeriter se in *Machatis* contulit cubiculum: cum quo postquam non invenisset filiam, multis cum lacrymis illum rogavit, quonam devenisset *Philinionem*, & quid cum eâ egisset, & de quibus inter se fuissent collocuti. Quod *Machates* ordine recitavit, ostendens mammillare, & anulum, quæ dono acceperat à discedente. Hæc mater plorabunda manibus excepit, agnovit, & lacrymis perfudit. Promisit interea hospes se daturum operam, ut sequenti nocte, postquam reversa esset puella, Mater statim per famulum accerferetur: quod factum est: Nam *Philinionem* eadem, quâ priùs, horâ rediit ad Amasium. Et famulus, qui id ex Domini mandato jussus erat, se celeriter contulit ad *Charitonem*: Ea expectans occasionem venit ad *Machatem*: cū quo invenit filiam cubantem in lectulo. Tum renovata admiratione, & in soliti spectaculi perturbatione extra se raptâ cum Marito, qui simul eò convenerat, procumbentes uterque in filia pectus eam sæpe repetitis osculis basiarunt, & fufis lacrymis cum mira animi anxietate perfuderunt. Quibus *Philinionem* vultu aliquantulum tristis, *Heu! miseri & infortunati parentes, qui mihi tantillum felicitatis invidistis, neque tri-*

dui tantum conversationem cum hospite dilecto ferre potuistis. *Ah, quanti vobis constabit importuna hæc curiositas, quantum dolorum, quantum ejulatum vobis paulo post movebit! Hæc vix effata erat, cum subito umbra evanuit; relictò corpore frigido & exsangui. Tum parentes doloribus novis oppressi, provoluti in cadaver ejulatus cum lacrymis profusis extulerunt: sapius repetentes Philinion, Philinion, filia dulcis, & unice dilecta; an hoc spectaculo nos commovisti in spem restitute tibi à Diis vite? Quid nos iterum fugitiva deseris, mors tantis animorum angustiis? an oportuit te à regno silentium & Diis Manibus revocari, ut te iterum mori spectaremus? Quin potius ipsa mors infelices tuos parentes ex hac vita sustulit, ut te in viseremus feliciter degentem cum beatis animabus quiete fruentibus in amænis Camporum Elisiorum viretis. Sed ter & quater infaustis nati sideribus, & Diis iratis obnoxii, à tuo decessu Fortuna nobis semper contraria & inimica statuit nos involutos omnibus vitæ incommodis deploratam calamitatem ferre, privatis omni consolatione, ut nobis vivere amariùs sit quam mori. Ad has acclamationes tota familia experrecta statim se contulit ad Herum & Heram. Famæque rei gestæ ad vicinos perlata, illico innumera multitudo ante ædes confluit, demum tota civitas rûmore rei inusitata commota convolvit. Sed Præfectus uti vir prudens, ne quæ conspiratio & turba per tenebras moveretur, eò quoque se contulit præfidariis militibus stipatus: jussitque universam populi turbam domum se recipere: & ædes *Demostratis* diligenti custodia cingi, usque ad ortum solis. Quando populus iterum domibus egressus magnâ turbæ frequentiam Theatrum complevit: ibique de re, quæ contigerat, unusquisque suam sententiam proferebat. Visum est interim Senatui, ut ex civitatis præstantioribus aliqui deligerentur, qui cum Præfecto urbi se conferrent ad sepulcrum defunctæ, & inviserent, an illius corpus illic jaceret: Sed in conditorio nihil invenerunt præter patram & annulum, quæ dono data erant puellæ à *Machate*. Reversique in domum *Demostratis* testimonio parentis utriusque cognoverunt cadaver, quod in lectulo jacebat, esse verum defunctæ filia corpus. Dum omnes in admirationem rapti dubii ambigerent, quid faciendum esset, surrexit *Hyllus* quidam Augurandi scientiam clarus inter *Tralles*. Is censuit *Philinionis* corpus extra urbis pomeria trahendum, & exponendum alitibus & feris; neque patiendum, ut sepeliretur secundo: insuper ut civitas expiaretur, sacrificiis placarentur *Eumenides* & *Mercurius* & *Abon*. Utque cives omnes lustrarentur, templa omnia sanctificarentur, Ludi que celebrarentur à Populo in honorem *Manium*: Utque urbi Præfectus, quam citò fieri posset, sacrificaret separatim *Jovi Hospitali*, *Mercurio*, & *Marti* pro Imperatoris incolumitate. Huic sententiæ acquievit omnis populus: sacrisque ceremoniis exquisitis absolutis, licet Parentes summo dolore & tristitia consternati, quod cadaver filia insepultum relinqueretur, obnixè efflagitarent, ne postremum humanitatis officium negaretur mortuæ, quod non obtinuerunt: & *Machates* paulò post è vita decessit.*

Buplagi Syri historia.

Idem *Ælianus* aliam addit narrationem, superiore non minùs mirabilem: cujus auctorem facit *Antisthenem Philosophum Peripateticum*. *Acilius Glabrio* cum Collegis *Porcio Catone*, & *L. Valerio* arma moverunt in *Antiochum*: quem victum ad *Thermopylas* verterunt in fugam. Rex cum quingentis equitibus in *Ætoliâ* primùm se recepit, inde *Ephesum*, *Glabrio* interim *Catonem* Romam misit, qui Senatui de victoria certiozem redderet. At cum post prælium Romani milites in castra *Antiochi* venissent, ad hostium prædam rapiendam, & ut cæcorum Romanorum corpora sepelirent, *Buplagus* quidam *Antiochi* familiaris, velitum Præfectus, duodecim lethalibus vulneribus transfossus, morte prostratus inter cæcorum cadavera, quasi redivivus surrexit, elatæque voce monuit Romanos, ut à crudelitate desisterent: fore aliquando, ut irato *Jove* populus ex *Asia* in *Europam* per *Hellespontum* trajiceret, à quo Romanum Imperium opprimeretur, & subjugum cogeretur. Postquam hæc dixisset in humum iterum exanimis concidit. Romani his verbis attoniti *Buplagi* cadaver comburendum curaverunt, & more

. Roma-

Romanos sepeliendum: Utque totus exercitus aquâ purâ lustraretur, & Jovi *Alexicaco* sacrum solenne fieret Glabrio mandavit, Legatosque cum muneribus misit Delphos, qui sciscitarentur oraculum Apollinis, quomodo faciendum esset, ut Dii redderentur propicii. *Pythia* respondit: à bello desistendum, ne *Pallas* offensa hostes Populo Romano infestos suscitaret in Imperii perniciem & ruinam. Romani hoc oraculo moniti ab incepto destiterunt, sed jam captâ Heracleâ, unde Naupactum Atoliæ urbem petiverunt, ubi templum toti Græciæ commune structum erat: in eo primitias prædæ Diis consecrarunt. Quod postquam factum esset, ecce *Publius* militiæ Romanæ Magister furore correptus, audientibus infinitis militibus, qui eò excurrerant, voce sublata exclamavit: *O miseranda Patria, postquam sub jugum miseris Asiæ populos, & Siciliam debellaveris Jovi amatam, descendet ex ortu solis Populus armipotens, qui tuas urbes diruet, deprædabitur, & igne consumet*: Cumque & alia plurima percitus Enthusiasmo pronunciaisset subtrivit. Egressusque tentorio spectantibus & attonitis omnibus, conscendit in quercum proximam, in cujus ramis confidens, *Audite*, inquit, *ô Romani Commilitones, ut vera credatis ea, quæ paulò ante Deorum numine afflatus protuli, ecce ruffus Lupus statim irrumpet in castra, qui dilaniatum, & discerptum in partes meum corpus devorabit. Nolite ejus impetum remove: sunt enim hæc omnia occulto Deorum judicio*. Vix ea fatus erat, cum ecce è vicino saltu Lupus horrendo corpore, apertoquerictu, & scintillantibus oculis magnâ contentione se propriens ingressus castra, *Publium*que qui jam è quercu descenderat, & humi resupinus procubuerat, invasit, & membratim discerptum devoravit, lugubre spectaculum miserantibus Romanis multo metu attonitis, qui paulò longiùs secesserunt: ac statim Lupus disparuit, insciis spectatoribus quò evaserat. *Publii* caput intactum, & nullo Lupi morfu violatum, brevesque corporis reliquias amici dum sepelire vellent, & defuncto iusta persolvere, caput *Publii* moveri sua sponte cœpit, oculi huc & illuc rotari labra moveri, & ore aperto, verbisque articulatis, *Desinite*, inquit, *ô commilitones, abssistite à mearum reliquiarum sepulturâ. Infaustum caput hoc soli exponatur, & ventis exsiccandum. Vos feliciter rem gerite, & viriliter pro Republica militate*. Romani re novâ iterùm in admirationem rapti, ut Deos aliquo modo placarent, & eorum iram ab exercitu averterent, templum *Apollini Lycio* erexerunt, cui caput imposuerunt *Publii*, navigioque in Italiam reversi sunt.

Publii *castris*.

Hieron Historiographus *Alexandrinus* scribit in *Ætolia* vixisse *Polycritum* *Polycriti* *historia*. hominem Patricium, ac de suis civibus optimè meritum, qui suorum communibus suffragiis *Ætolarchos* factus erat: & is summus habetur Magistratus. Cumque inter suos coleretur propter opes, judicium in rebus gerendis, ac singularem virtutem, *Ætolarchatus* illi ad triennium prorogatus est. Is duxit uxorem *Locrensem*, cui tribus tantùm annis post nuptias supervixit: quarto è vivis decessit, relicta uxore gravidâ, quæ post menses novem peperit filium monstrofi admodum corporis: ita ut ad umbilicum usque membra essent solida, compacta, & virilia, inferiores partes definerent in foeminam. Cognati & consanguinei hoc partu offensi, puerum deportarunt in publicum; ubi consulerent Sacerdotes & Augures, quid in ea re esset agendum. Inter quos aliqui censebant hunc partum mali esse ominis, & prælagire aliquando inter *Ætolos* & *Locros* bella & discordias intestinas exarsuras, quibus uterque populus incommoda multa reciperet.

Reliqui judicabant matrem cum infante transportandos extra pomeria, & ibi cremandos, ut eorum morte urbs expiaretur. Huic sententiæ dum universus populus assentiretur, & jam insurgerent multi, qui manus infanti injicerent, ecce subito è media turba sese extulit *POLYCRITI* mortui umbra pulvis amicta vestibus, elataque manu, & voce prohibuit, ne vis puero inferretur:

Ad ejus non expectatum aspectum, terror omnes occupavit & trepidatio, ut plerique impetu facto fugam molirentur. Sed Genius elatâ manu, placidisq; verbis metum eorum imminuit: rogavitque cives suos, ut attentis auribus verba ejus perciperent. Cùmque omnes admirabundi expectarent, quid sibi vellet, voce submissa, & tremulâ multa disseruit de suo erga civitatem studio, de beneficiis in eam collatis, ostenditque benevolentiam hanc ne morte quidem finem sumpsisse. Quare rogabat unice, ne quid gravius aggredierentur in uxorem & filium, sed ut illi tradèrent obnixè poscebat. Alioqui multa illis impendere mala Deorum irâ, si quid crudelius committerent in innocentes. Petitioni suæ ne moras longas injicerent poscebat, quòd ad Manes, & Inferos statim remeare cogeretur. Verba Genii turbulenti homines reclamando turbarunt, deliberandum maturiùs de ea re dicebant: neque statim adhærendum monitionibus Spectri: Ad quòs *Polycritus*, *Doleo*, inquit, *me non posse sanis verbis Fatum à vestris capitibus divertere, & Fortunam in rebus humanis tam insolenter ludere: Sentietis brevi*, inquit, *ingratiitudinis vestrae fructus amaros*. Tum mutato in terrorem vultu, vi sibi per medios viam aperuit, raptumq; puerum membratim discerpit, & devoravit, relicto tantum integro capite. Congregatio civitatis hoc spectaculo attonita, inter se jam deliberabat de Legatis mittendis Delphos, ut ab Apolline sciscitarentur, qua ratione Dii essent placandi. Dū hæc inter se consultarent, caput pueri mortui, quod humi relictum erat; moveri cœpit, oculosque nictare, & motu labiorum proloqui omnibus admirantibus, frustra eos missuros ad Apollinem, qui cum Diis reliquis Ætolorum abominaretur inhumanitatem. Iis dissensiones, & bella cruenta imminere prædixit, quibus Locri & Ætoli diu infestarentur, & corruerent. Monuit interim cives suos, ut prudenter sibi consulere, & prospicerent maturè periculis impendentibus: neve caput ejus sepulture mandarent, quòd *Manes* soli ventisq; exponendum juberent: utq; omnes cum uxoribus & liberis se reciperent in Urbem Palladi sacram, donec calamitas fatalis ab eorum civitate sacris propulsaretur.

Athenodorus Spectrum videt.

Plinius Secundus lib. 7. Epistol. recenset *Athenodorum* quendam Philosophum venisse Athenas, & conduxisse parvo precio ædes amplas, & architecturâ celebres, quòd Spectris nocturnis, & Lemuribus essent infames: Neque ejus rei inscius erat Philosophus, qui talibus umbris non admodum movebatur. Cùm igitur eò divertisset, jussit sibi luculentum ignem præparari: ita mensæ assidens ad lucernam sumptis pugillaribus scriptioni intentus erat, ne ejus animus aliquo objecto turbaretur. Postquam aliquandiu expectasset, sub mediâ noctem auditi sunt in penetralibus ædium varii strepitus, & concussio frequens quasi catenarum ferrearum: sonus iste metu plenus paulatim ac paulatim clariùs audiebatur, & jam ostio cubiculi, in quo erat Athenodorus appropinquarat. Jamque apertâ januâ viri squalore turpi & macie horrenda confecti, impexas quatiens comas, vultu torvo sese obtulit umbra, quam multiplici gyro catena cingebat ferrea, arctaque circa pèdes & manus vincula. Is signo facto jubet elatâ manu Athenodorum sequi: Sed Philosophus tanquam visionem contemneret, loco se non movit: donec Spectrum propius accedens, & ferrea vincula, quibus adstrictum erat cum impetu ad ejus aures quatiens, illum tandem compulit, ut subsequeretur: Cum eo postquam pervenisset in mediarum ædium patentem aream, Spectrum substitit, manûque locum quendam designatum ostendit, & subito ex oculis disparuit. Postera die Athenodorus Magistratum adiit, ordinèque exposuit, quòd præcedente nocte viderat: & rogavit, ut locus ille, ubi umbra disparuerat, effoderetur: Id statim factum est, inventumque est illic corpus humanum reconditum eodem habitu, catenis, & compedibus implicatum, quibus ejus umbra apparuerat. Cadaver putre Magistratus extrahi jussit, & sacris factis sepulture mandari: nunquamque Spectrum ullum in illis ædibus visum est, aut auditum.

Plinius lib. 7. cap. 52. narrat bello Siculo, quòd exarsit inter *Augustum Casarem*, &

Sextum

Sextum Pompejum, Magni filium, *Gabinium* quendam ex Augusti militibus à Pompejanis captum, & capite truncatum. Sub noctem dum humi jaceret inhumatus, auditus est, nescio quid, triste murmurare, & conqueri. Eò quidam ex Pompejanis accurrunt, visuri quid rerum esset. Tunc exerto ore *Gabinii* caput rogavit, ut Pompejus accerferetur, habere se quòd cum eo de rebus magnis conferret. Sextus eò venire neglexit; misit tamen ex familiaribus, qui mortui vocem exciperent: ad quos *Gabinius*: *Pomponii querimonias audiverunt Superi & Subterranei Dii, qui illum jubent optatum rerum successum sperare*: Hæc postquam dixisset subito in mortem revolutus est.

Gabinii caput truncatum loquitur.

Agathias lib. 2. Belli Persici sub finem scribit Justiniani Imperatoris tempore vixisse Philosophos doctrinâ celebres *Damasium Syrum, Simplicium Cilicem, Eulanium Phrygem, Prisanum Lydum, Hermium, & Diogenem Phœnices, & Isidorum Gazensem*, quos cum tæderet religionis Christianæ, quæ pluralitatem Deorum non admittebat, statuerunt Græciâ relicta, se in Persidem conferre ad *Cosroem* Regem *Cævadis* filiû, qui plurimum commendabatur inter omnes Asiaticos Principes, propter studium Philosophiæ, politici ordinis moderationem ad æquitatem & justitiam exactè compositam. At cum hi Philosophi ad Persas venissent, à Rege sunt excepti liberalissime, & tractati summo cum honore & laude. Non tamen illis diu convenit cum Barbaris, qui habitu, linguâ, & moribus plurimum differebât à Græcis politioribus. Ideò collectis sarcinis reditû in Græciam paraverunt, egrè ferente non mediocriter *Cosroë*, qui eorum familiaritate mirificè delectabatur. Nihil tamen illos temerari potuit, quin in viam se darent, existimantes satius esse multò intra fines Imperii delitescere obscuros, quàm inter Barbaros fenescere, etiam rebus omnibus abundantes. Ii igitur dum per Persidem in reditu facerent iter, incurrunt in nudum cadaver alitibus secus viam expositum: cujus aspectu graviter affecti sunt, abominantes inhumanitatem Perfarum, qui mortuis etiam sepulturam negabant: Jusserunt eo in loco per famulos scrobem effodi, & in eam corpus recondi, ut postremum hoc officium defuncto persolverent: pauloque à viâ recedentes petiverunt diverforium propinquum. Dumque somno post cœnam vacarent, obtulit sese uni ex Philosophis dormienti Spectrum senis incogniti, facie & habitu venerando, pallio oblongo, quale solet esse Philosophorum. Id proximè accedens ad lectum, excitat dormientem, & alta voce exclamat: *Ne sepeli indignum sepulturâ, sed eum canibus & alitibus devorandum relinque, quem Terra mater sancta abhorret, quod propriam matrem incestu polluerit!* Philosophus hic postera die visionem exposuit, & quicquid eâ nocte viderat & audiverat, qui rem admirati sunt, ut erat admiratione digna. Multaque inter se ratiocinati de criminibus & injustitia peccatisque malorum, quæ Dii inulta non patiuntur, coacti sunt redire in viam regiam, à qua diverterant, per eandem semitam, ubi priore die humaverant defunctum: cujus cadaver nudum insepultum rursus admirabundi repererunt: religiosoque metu intra se recolentes quod umbra nocturna præceperat, ausi non sunt mandatis se præbere contrarios: sed casum mortui miserantes viam eo relicto profecuti sunt.

Persæ incesti spectrû.

Certum est Dæmonem aliquem assumpsisse corpus illius incesti Persæ, ut Græco Philosopho appareret: nam opinione omnium Theologorum nemo credit animas defunctorum corporibus iterum se insinuare, postquam è vita excesserunt. Et si quæ spectra sese offerant videnda sub habitu mortuorû, Dæmones sunt, non animæ. Legimus Magos & veneficos mortuorum scæletis, craniis, & ossibus sæpissimè abufos, & in iis evocasse Dæmonas, qui motione, crepitibus, imò verbis articulatis multa signa ediderint.

Franciscus Picus Mirandula scribit suo tempore vixisse in Italia Magum celebrem, qui cranium hominis mortui servabat: ex quo, si ad Solem converteretur, obmurmuratis verbis aliquibus mysticis, Dæmon evocatus responsa dabat.

Cranium mortui loquitur.

Idem mihi quoque asseruit *Lalius Cleopassus Hydruntinus*, vidisse se *Brundusii*

*Aliud ca-
pit mortui
loquitur.*

Sacerdotem Senem, qui vitæ sanctitate inter suos commendabatur, & mediocri-
ter erat literatus. Is habebat domi suæ caput mortuæ mulieris, quam dicebat fuisse
Monialem sanctam, & post mortem miraculis claram. Ex eo capite, quod re-
ligiosè reconditum in capsulâ ligneâ custodiebat, si priùs jejuniò, & confessione,
rebusque sacris præparatus esset, eliciebat multa responsa de rebus ignotis & fu-
turis, magnâ sciscitantium admiratione & metu, qui motum maxillarum illius ca-
pitis non sine terrore intuebantur. Idem sacerdos profitebatur, se posse quorum-
libet defunctorum animas excitare, quæ forma corporis, & habitûs prisca apparen-
rent, & ad interrogata responderent. Quamvis hoc postremum periculosum esse
diceret: cum animæ in verba articulata prorumpere sine multis ceremoniis non
possent: Sed loco subobscurò, & noctu ad lucernam oleo sacro plenam, adhibitis
characteribus diversis, crucibusque; & Magicis versibus murmuratis, Spectatores
sedere cogebantur, separatim, tum Sacerdos vultu horrore pleno virgâ tenens, &
fasciâ sacram (quam *Stolam* vocant) decussatim super Dalmaticâ succinctâ gerens,
aperto ostio nominatim appellabat animam ejus, quam volebat: quæ si promptè in
mediû venire recusaret, violentis, & potētibus verbis eâ pertrahebat: Umbra pal-
lida, torva, & metuenda, pullum verrens syrma limine cubiculi insistens, capitis cõ-
cussione, & manuum motu poscebat aliquid, quod oportebat à spectatoribus in
promptu solvi; tum excutens veluti fumum, & obscuras flammâs in cessu tragico
incedens, semel atque iterum gradiebatur per cubiculum: postea reversa ad limen
ostii, strepitu ingenti excitato evanescebat: non sine periculo assistentium, qui ter-
rore magno quasi exanimati, cogebantur decumbere; mente usque adeò turbatâ,
ut ante viginti quatuor horas vix memoriâ recolerent, quæ ante viderant, nisi quasi
per soporem profundum se vana vidisse phantasmata.

*Anima à
Mago cre-
ditur susci-
tari.*

Quis dubitat hæc omnia geri Dæmonum imposturis? propterea *Cleopassus*
præstigias metuens, & ab impiis ritibus abhorrens, recusavit has visiones admitte-
re: cum tamen, ut erat curiosus, lubentissimè *Vergilii* & *Ovidii* vultum & habitum
spectasset.

*Spectrū Fu-
ria.*

Neque solum Dæmones abutuntur mortuorum corporibus, ut homines fal-
lant: sed peculiare illis est (ut superius ostendimus) sibi efformare corpora ex aëre
in crassato, & densato vaporibus è terra exhalantibus: ex quo adaptant sibi cor-
pora quæ volunt, referentia figuram hominis, vel alicujus animalis, vel monstri.
Legimus apud *Plutarchum in vita Dionis*, Spectrum horrendæ Furia scopis dõ-
mum verrentis visum fuisse. Quod illius eadem præfagebat, & mortem filii
ejus.

*Bruti Ge-
nius.*

Cum *Brutus* post necem *Julii Caesaris* esset in Asia, deliberaretque in Europam
copias trajicere, noctu illi adstitit spectrum monstrosum hominis nigri, & proceræ
staturæ, ad quod sine metu conversus. *Quis*, inquit, *Deorum es? & cur ad me venisti?*
illi spectrum respondit. *Ego sum malus tuus Genius: Tu me postea in campis videbis
Pharsalicis.*

*Orton Dæ-
mon Rai-
mondi.*

Raimondus Comes Coræssus in Vasconia, (ut scribit *Froissardus annal. lib. 3. cap. 17.*)
Spiritum habuit familiarem, qui Domino suo invisibiliter ad nutum inserviebat,
quotidianus illi assistebat, & docebat de diversis rebus, quæ per totum orbem ter-
rarum gerebantur. Cu us colloquia uxor Raimondi non sine terrore audiebat. Tã-
dem cupido cepit Comitem videndi Spiritus, qui *Orton* vocabatur: Is sui videndi
copiam primùm negavit, utpote perniciosam Domino futuram. Sed importuni-
tate victus, illi se videndum præbuit sub specie festucarum inter se diversis
gyris, & voluminibus colludentium. Sed cum id Raimondo non sufficeret,
Genius se transformavit in ingentem scropham horridam, lütosam, & turpi ma-
cie confectam. Comes non existimans suum *Ortonem* sub hoc animali latere, e-
jusque aspectum indignè ferens in eam suos canes incitavit, qui mordicè arre-
ptam suam auribus & rostro eam humi revolutam prostrarunt. Tum Scropha
exer-

exertis dentibus frendens, & horribili præter naturam grunitu excitato, ingenti Comitibus, omniumque spectantium metu & formidine disparuit, neque postea visa est aut audita. Raimondus verò paulò post è vita decessit.

Humanâ formâ videntur Dæmones, & docent futura: *Suetonius in vita Neronis* ait, *L. Domitio* ex agro redeunti Romam, occurrissè duos Juvenes, formâ & staturâ corporis augustiore humanâ, qui iussèrunt, annunciaret Senatui, Populoque Romano victoriam partam, de qua nihil adhuc compertum erat. Utque fides dictis adderetur, Domitii barbam nigram contactu demulcendo flavam reddiderunt: unde *Oenobarbus* postea vocatus est, & *Oenobarborum* familia ab hoc Lucio dicitur ortum: Duo hi juvenes crediti sunt esse *Ledæi* fratres *Castor* & *Pollux*.

Oenobarbus undò dicitur.

Plinius Secundus lib. I. Epist. 29. Eisdem visos esse tradit. Scribit enim: *Olim cum res Romana adorea militaris posita est, Polluces gemini apud Viturnæ lacum prælii secunda vulgaverunt, eos quippe præscorum voluminum fides tradit, anhelis equis, plenos sudoris & pulveris, famâ belli pone tergum relicta, indicium affectasse victoria.*

Polluces visi.

Plutarchus in vita Thesæi affirmat Umbram ejusdem *Thesæi* apparuisse Græcis militibus in pugna *Marathonia* contra *Perfas*: erat enim fulgentibus armis ornatus, & videbatur contra Barbaros pugnaturus. Hæc visio tantum animositatis, & audaciæ Græcis addidit, ut *Perfas* fuderint, & in fugam verterint. Qui, ut *Thesæo* gratias rependerent, illi *Heroium* consecrarunt, & divinos honores dedicarunt.

Umbrâ Thesæi.

In *Septentrionalibus regionibus*, (ut superius ostendimus) nihil est frequentius Dæmonum apparitionibus, qui visibiliter conversantur cum hominibus, & illis pacto precio famulantur. Ex his alii tractant equos, jumenta & reliqua animalia domestica, nihilque in eorum famulatio requiri potest, sive industriam, sive assiduitatem laborum spectes, & ejusmodi Spiritus masculorum habitu serviunt, vocanturque *Gustel*. Alii sub utriusque sexus specie se conducunt, fungunturque officiis domesticis honorationibus, Dominos comitantur, cubiculis, culinæ, scriptioni, & aliis rebus præsent, imperantque facienda reliquis inferioribus: & hi dicuntur *Trollen*. Alii vocantur *Elvi*, qui frequentes videntur in sylvis, maxime noctu: ubi ad cithararum sonos, cantus, & cachinnos infinitos, choreas, & saltationes instituunt, spectantur & audiuntur à quolibet sine ullo periculo: imò & multi se saltationibus immiscunt ebrii cervisâ & *Metone*, unde multò stupidiores, & *Maniâ* quâdam afflati domum redeunt, neque diu postea supervivunt. In *Dania* quoque versari dicuntur Dæmones quidam *Ter-villi* nomine, qui visibiles se præbent, & dant responsa poscentibus, nonnunquam vera, sed ut plurimum ita intricata, ut nihil certi ex iis elici possit. *Tartari Ulamenses* suos quoque Genios habent, qui *Caraones* nominantur: quorum auxilio multa nefanda perficiunt, in amoribus, vindictis, damnis inferendis cui velint. Per hos movent tempestates in aëre, ventorum turbines violentos cient, grandines effundunt, ignes & fulmina horrenda è nubibus eliciunt, tenebras inducunt: & infinita mala, hostibus potissimum belli tempore, procurant. Ea quippenatio Magicis artibus ad insaniam usque incumbit, & Dæmonum evocationibus. Jactitant enim se *Ulamenses* originem traxisse ab *Incubo Genio* potente, qui virginem nobilem compressit ad *Mœotidem Paludem*, ex qua suscepit *Ulanum* principem bellicosissimum, & gentis eorum auctorem.

Spiritus Gustel.

Trollen, Elvi.

Ter-villi.

Caraones.

Sæpe etiam pietatis titulo Dæmones imponunt superstitionis quorum animæ idoneæ sunt ad Spectra, phantasmata & visiones recipiendas. Cujus rei exemplum legimus apud *Franciscum Picum Mirandulam*. Mulier, inquit, in ejus agro conversationis & vitæ integræ assiduis vacabat precibus & jejuniis: ea sacerdoti in confessione auriculari aperuit sibi quotidie CHRISTUM JESUM apparere, sub specie pueri annorum duodecim formosissimi, cujus vestis luce fulgidâ, & splendore admirabili scintillabat: ejus frons cincta erat fasciâ albâ, in qua signum crucis

lucidæ instar pyropi micabat. Ab hoc puero assidue monebatur, ut perseveranter insisteret vitæ, & moribus incorruptis, & post colloquia disperebat. Sacerdōs hoc retulit ad Picum: qui ut erat vir ingenii acutissimi, diligenter inquisivit de moribus, & pietate mulierculæ: quam ex Sacerdotis relatione postquā intellexisset à triennio tantum vitæ hoc genus austerum fuisse amplexam, neq; ad eam perfectionem sanctitatis venisse, ut visionem Dei mereretur, & colloquio ejus frueretur, præterea etiam narraret mulier puerum hunc multa docere frivola & nugacia, & prædicere futura, quibus etiam tempus eventus præfixerat jam præteritum, neque quidquam ex prædictis acciderat: Hæc omnia simul colligens Picus, judicavit visionem non CHRISTI esse, sed Dæmonis, qui se induerat in Angelum lucis, ad decipiendam superstitiosam illam & simplicem mulierem.

Ad hunc locum referri possunt ea, quæ memoriæ mandata sunt de Patribus primitivæ Ecclesiæ, qui diversis in locis solitariam vitam degebant, metu persecutionum, quibus Diabolus sæviebat in Christianæ religionis cultores: imalebāt in deserta secedere, & committere se crudelitati ferarum, quàm per mille ludibria furiis hominum dilaniari & discerpi. Boni illi Patres cum à furore Diaboli protegerentur à Deo, non desit Dæmon illos diversis formis, & imaginibus tentare, ut si quo modo posset aliquos illorum à studio pietatis diverteret: Dæmones enim solent, ut plurimum habitare in compitis urbium, bivis, sepulcris, sylvis, urbium ruinis, minericis subterraneis, locis ubi recōditi sunt thesauri, ac maximè in desertis. Ideò sancti illi Patres Heremite sæpissimè infestati sunt spirituum illusionibus.

Quamvis pii homines Dæmonum præstigiis offendi nequiquam possint, sicut solent superstitiosi, meticulosi, pueri, fœminæ, & senes: quorum primileviter afficiuntur omnibus objectis, & iis quæ narrantur de spectris, unde superstitio dicitur *Δεισιδαιμονία*. Pueri & mulieres propter ætatis, & sexus imbecillitatem, facillè suscipiunt metum & perturbationem: unde in animis eorum imprimuntur imaginationes diversæ. Senes autem decrepiti cerebrum habent concavum & aridum: hinc fit ut sibi semper imaginentur videre, quæ non sunt, & repuerascere dicantur: *Bis pueri senes*. Sensus igitur imbecilli & depravati, phantasiaque corrupta morbo corporali vel spiritali, sentiunt in se alterationem quandam propriarum facultatum, & sæpè in Maniam inducunt homines, natura recipiente mutationem; quæ per sensus ingressa corrumpit usum rationis, prudentiæ, & intelligentiæ.

Omnia autem quæ traduntur de animarum reditu, Diabolica credunt Christiani. *Tertullianus lib. de anima. Dæmones operantur sub obtentu animarum: & postea concludit, Omnium incorporalium corporum exhibitionem imposturas esse. Origenes tamen lib. 7. in Celsum de reditu animarum, ita scribit: Improba verò anima à pravis facinoribus in terram retracta, ita aut adspirare ad superiora nequeat, vagabunda in terra volutatur, nunc circa sepulcra oberrando, ubi etiam umbratilium animarum phantasmata sunt sæpè visa: nunc terras has oberrando, cujusmodi Spiritus illos credendum est, qui omnibus seculis & præpediti sunt, & coerciti sunt veneficiis, locisq; aliis deputati.*

Psellus & Gaudentius Merula existimant Dæmonas, qui in abyssi voragine & barathrum infernale detrusi sunt, intolerabili & sicco frigore torqueri: ideò sese insinuare libenter in corpora humana, & brutorum animalium, quoties justo DEI judicio illis permittitur, ut humiditate calida reficiantur, & valeant. Et hos Spiritus esse admodum rebelles, & pervicaces: difficulter extrudi è corporibus eorum, quos obfederunt: illos reddere mutos, surdos, & stupidos, omniq; sensu carentes. Interdum & earum animabus uti tanquam instrumentis idoneis ad movendum corpus, ut loquantur, & respondeant ad interrogata. Sed cum sint puri Spiritus, segregati à quovis naturali corpore, stultum est judicare illos indigere calore naturali hominis, vel alicujus animalis, ex quo nihil commodi, vel incommodi capere possunt. Certum tamen est Diabolum nihil moliri aut machinari, quod non tendat ad gloriam Dei minuendam, & ad procurandam piorum perditionem: cum sit DEI &

crea-

Habitatio
Dæmonum.

Qui apti
sunt ad vi-
siones ad-
mittendas.

Spiritus
Abyssi.

creaturarum ejus atrocissimus hostis. Ideò tam per se, quàm per Magos suos mirabilia exercet, & circuit querens quem devoret. Ideò *D. August. lib. 18. quæst. ait: Serpit hoc malum Diaboli per omnes aditus sensuales: dat se figuris, accommodat se coloribus, adheret sonis, odoribus se subjicit, infundit se saporibus; & quibusdam nebulis implet omnes meatus intelligentiæ.* Et de commercio, quod habet cum Magis & veneficis, ita loquitur *Apulejus lib. 1. de Asino aureo: Saga divini potens cælum deponere, terram suspendere, fontes durare, montes diluere, Manes sublimare, Deos infimare, sidera extinguere, & Tartarum ipsum illuminare potest: sed frivola est hæc Magi assertio, qui ut impius fuit, & à Christiana religione alienus, nescivit omnia in Dei boni posita esse manu.*

C A P U T X I.

EST quoddam Magorum genus in Italia: li se *Salvadori*, hoc est *Servatores* nominant. Ex his aliqui se dicunt habere gratiam *S. Pauli*: alii à **D E O** accepisse virtutem peculiarem medèdi moribus serpentum venenatorum, retundendi virus canum rabiosorum, ne possint obesse hominibus, vel pecori. Et hi creduntur habere sculptam in palato, vel alià corporis parte secretiore effigiem *rotæ S. Catharinæ*. Resistunt etiam incantatorum præstigiis, & oculorum illusiones tollunt, dissolvunt verba Magica, morbos à Sagis motos propulsant, & mirabilia delusis mortalibus suâ arte videnda proponunt. Sed quia ferè omnes sunt homines abjectæ conditionis, pannosi, & vitæ pollutæ, quodque stupida ignorantia faciunt & loquantur omnia, (ut in eorum precibus, & exorcismis cognoscitur) quodque temeraria quadam audaciâ jactitent passim, se infilire posse in fornacem ardentem sine ulla læsione, pro stultis & impostoribus habendi sunt.

Magi Servatores.

Vidi aliquando Romæ ejusmodi jactabundum balatronem, qui serpentes omnis generis secum ferebat, eorum morsus admittebat, erecto ponte in medio foro, ut spectator esse posset populus: cumque à feris illis anguibus dilaniata ostenderet brachia & pectus, emanante sanguine lancinatus & lacer, pronuntiabat verba aliquot arcana & mystica, adjecto frequenti signo crucis, & salivâ liniens partes faucias, subito coërebat sanguinis fluxum, & vulnera consolidabat, reddebatque anodyna. Ille idem foculo incenso plumbi laminas liquefaciebat, & tanquam aquâ tepidâ, ita ille plumbo æstuante manus lavabat: metallumque candens excipiebat largo cochleari ferreo, idque infundebat corporibus columborum, qui inde nihil nocimenti excipiebant. Hæc dum publicè populi totius admiratione profiteretur, advenit alter *Moretus* nomine, qui hunc impostorem esse clamitavit, & falsò mentiri gratiam *S. Pauli*, qua peculiari beneficio Dei *Moretus* assererat se exornatum. Deveniunt in certamen, post multas contentiones Cardinalium quorundam jussu. *Moretus* suæ virtutis primum dare experimentum voluit. Is mediâ multitudine sedens in ponte sublimi, brachia, jugulos, & pectus vestimento spoliari, admittit intrepidus lancements, & vellicationes aspidum, viperarum, & serpentum alterius *Ceretani*, quos magna contentione admovebat. Crûor undique exiliens, livor lethalis faciem & totum corpus faucii occupans, oris distortio, & natantes quasi in morte oculi, lamentaque exclamationibus lugubribus plena, faciliè arguebant spectaculum hoc sine fictione, sine præstigiis geri. Cumque omnia essent peracta, neque *Ceretanus* quidquam haberet, quod ultra præstare posset: Age, inquit *Moretus*, exfatiaisti in meum corpus omnem tuam crudelitatem? nihil restat quo exaggerari queat tua impostura? Id postquam negasset *Ceretanus*, *Moretus* invocato Dei nomine, & *S. Pauli*, signoque crucis superinducto, saliva propria morsuum discerptiones modicè linivit, & fasciis involvit. Tunc ad probationem suæ virtutis se accingit: *Ceretanus* alterum spoliari & nudari jubet, & fella eminentiore sedere immotum. Volfellis interim ad hunc usum præparatis aspides, dipsades, hæmorrhoides, & vipersas è pixidibus educit, & *Ceretani* jugulo, linguæ,

Duorum Ceretanorum historia.

Moretus.

& mammis admovet. Illico tumescere, livescere, dirisque cruciatibus angere cœpit, & conversis retrò oculis, stillantibusque miserabiliter lacrymis suffocari se annuebat. Intumuerat nigro & mortali livore totum os & lingua. Vox interclusa loquelam ademerat: signis tantum & nutibus veniam deprecabatur. Moretus ad spectatores conversus, Videtis, inquit, viri Romani, falso hunc sibi gratiam Apostolicam tribuisse, quam non nisi dignis speciali privilegio largitur Deus? Agnoscitis hunc se victum fateri, misericordiam, & auxilium implorare in agone mortis imminenti? At tu surge, ait, in nomine Dei altissimi, per virtutem B. Pauli, qui te ab his liberet angustiis, & pristinae sanitati tam animi quam corporis restituat, Amen. Hanc procuret sancta & individua Trinitas Patris, Filii, & S. Sancti, Amen. Terque repetito crucis signaculo, surge ait, incolumis esto, & abi. Ille cum summam difficultatem ad se rediens, & ægrè respirans, tanquam à presenti morte reductus, attollens ad cœlum manus & oculos, lacrymis fuis Deo Gratias egit, fassus se ab usum nomine B. Pauli vasis electi, & Apostoli JESU CHRISTI benedicti. Devolutusque ad genua Moreti, Agere, serve Dei, inquit, Benedicta sit anima tua: vitam hanc quam ducam deinceps tuæ clementiæ acceptam fero. Ita victor redditus bonus iste Moretus, à Romanis habitus est pro egregio viro.

*Ophiogenes
in Helle-
sponto.*

Hæc omnia Demonum artificio peragi credendum est: nisi velimus dicere eos esse de numero eorum, quos *Crates Pergamenus* recitat fuisse in Hellesponto *Ophiogenes* dictos: qui manu ad motam serpentum morsus sanabant. *Varro* quoque scribit alios idem prestitisse adhibita saliva. De *Tribalis* & *Illyricis* ex *Ifigono* eadem ostendimus in superioribus: & de *Exagono* illo *Legato*, qui Romæ coniectus nudus in doliū plenum serpentibus venenatis, illæsus tamen inde exivit. *Plutarch.* in *vita Pyrrhi regis Epirotarum* dicit, eum vim talē habuisse in pollice pedis, ut solo tactu sanaret eos, qui oris ulceribus laborarent. Nemo nescit *Reges Gallia* quotannis innumeram hominum multitudinem à scrophulis, & mentagra liberasse: ideò ad eos conflatus ingens omnis sexus & ætatis ex Gallia & Italia conveniebat, maximè ex Hispania, cui morbus iste peculiaris est: & experientia docuit multis sæculis, eos hanc vim retinuisse medendi, donec ad tempora filiorum HENRICI II. *Galliarum regis*, in quibus facultas hæc & admirabilis virtus finem sumpsit.

*Pyrrhus
vim fata-
lem habuit
in pollice
pedis.
Reges Gal-
lia sanant
scrophulas.*

*Servatoris
eiusdem
historia in
Italia.*

Torquemada exemplū adducit cujusdam *Magi Servatoris*. Cùm ejus pater peregrè profectus esset, occurrit illi in via canis rabiosus, qui in eum faciebat impetum tanta violentia, ut summa cum difficultate illum potuerit à se remove: neque tamen in ejus fuit potestate se exerto gladio ita tutari, quin ejus pedem morsu arriperet canis, sed ocrearum duritie (erat enim eques) ita defensus est, ut dentes altius non penetrarint, quam ad cutem pollicis pedis, quo leviter admodum fauciatus est. Elapsus igitur hoc periculum, iter cœptum persequabatur. Triduo postea cum appulisset in quendam pagum, occurrit illi vir rusticus, qui illum amice salutatum interrogavit, num in via morsus esset à cane? Ille admiratus hominem respondit: equidem mihi ante triduum canis obvius pedis articulum leviter faucia vit; sed Dei gratia in pecum illius hoc gladio viriliter diverti, neque quicquam mali è vulnere sentio. Imò, inquit Rusticus, negligendum non est hoc malum, mortiferum enim est: ac nisi te Deus huc venire permisisset, actum erat de tua vita. Sum enim *Servator*, medendum est tibi ante diem nonum, si periculum velis evitare. At ne me falsa loqui existimes, canis hoc modo in te fecit impetum, eratque coloris ejusmodi (describat enim exactè corporis magnitudinem, pilos, & furorē, ut presens fuisse existimaretur.) *Torquemada* his verbis in agis attonitus, statuit rustici verbis fidem adhibere, qui illum rogabat, ut apud se diverteret, & in ejus domo unum diem moram faceret, quæ requirebatur ad ejus curationem. Consensit igitur ultrò, admisitque; volens omnia, quæ ad valetudinem recuperandam prescripsit: relevatur cibo, & potu. Sub nocte illum hortatus est, ut patienter ferret ea, quæ cum aliquo dolore gesturus esset: Promisit se omnia præstiturum. Tum *Servator* in præsentia vicinorum, qui eò videndi gratia convenerant, acutissimo cultro *nasum Torquemadae* tribus in locis

cis punxit: & ex puncturis emanâtes sanguinis guttas scutella munda excepit, quas vino salutato recitatis aliquib. verbis textit, & eadem puncturas lavit. Colloquuntur inter se per semihorâ, attentè expectâtes quid esset futurû de sanguinis guttis, quas ante oculos propositas habebant. Tunc Servator elevatâ scutellam ostendit ad stâ-
tibus: qui animadverterunt tres enatos vermiculos vivos moveri assiduè in vino. Convaluisti, Domine mi, inquit, Gratia Deo habendâ. Hic vides malû lethiferû, quo tibi ex rabiosi canis morfu pereundum erat, nisi tempestivè medela fuisset ad-
plicata. Procul dubio rabie malâ correptus fuisses, nisi Dei providentiâ ad me diver-
tisses. Ejusmodi exempla innumera produci possunt ex auctorum fide dignorû scri-
ptis, sed quæ studio prætermitemus, ne nimis longa narratio lectori tedio sit.

*In sequentibus proponentur imagines Deorum fatidicorum, Phœbadumq; aliquot, Si-
byllarum, & Vatum illustriorum, qui priscis illis saculis claruerunt oraculis, & prædictionibus
futurorum factorum, non solum de monarchiis, regnis, & Imperiis Gentium immutandis, de
subversionibus urbium, de inundationibus, terræmotibus, incendiis, & aliis gravioribus casi-
bus, sed etiam de uno solo & vero Deo colendo, de fugiendâ idolorum latrâ, de pia & religiosa
vita instituenda, de adventu Jesu Christi Filii Dei altissimi, de ejus miraculis, passione, ac
postremo adventu: de resurrectione mortuorum, de consummatione mundi totius, de extremo
judicio, de ira Dei erga reprobos, & vita aterna, qua preparata est omnibus piis, pie, justè, ac
religiosè viventibus. Quæ omnia ita clarè, & exactè responsis & oraculis vatum expressa
sunt, maximè à Sibyllis, ut videantur historiam rerum gestarum magis scripsisse, quàm futura
vaticinari.*

Incipiemus igitur ab ipso JOVE, quem antiquitas Deorum regem & Princi-
pem credidit: & ut Josephus Historiographus tradit, quem Judæi JEHOVAM appella-
vère, hunc Gentes Jovem dixerunt: sed nimium Josephus colludit cum Gentibus,
componens Deos fictitios, & Dæmones cum Deo summo Conditore, & Conser-
vatore mundi, & omnium creaturarum. Quia tamen Jovem omnes nationes sum-
mum Deorum crediderunt, cujus majestati & imperio reliqui omnes Dii, Heroës,
& Genii subjecti essent: ipforumque hominum conditor, & conservator habere-
tur, unde Juppiter quasi Juvans Pater ab omnibus vocatus est: qui non solum tellu-
ris ubertatem, messes, & fructus ad generis humani alimoniam promoveret, plu-
vias procuraret, & omnia mortalibus necessaria liberali manu largiretur: bonorû
vitam contempleretur, eorum pietatem, & integritatem bonis præsentibus & æ-
ternis remuneraret: sed etiam impiorum se profiteretur severissimum ultorem, &
gravissimis pœnis pro peccatis admisis eos puniturum, tarditatemque vindictæ
gravitate supplicii compensaturum. In tanta potentia non mirum est antiquos illi
quoque tribuisse vim fatidicam: ut homines de futuris moneret, & eos hoc bene-
ficio in sui nominis cultu detineret. Ea enim fuit mendacis Dæmonis astutia, ut
DEI summi facta æmularetur, & imitaretur. Cumque illam supremam Divinita-
tem in sua Ecclesia multa verbo, miraculis, & prædictionibus sanctorum Prophe-
tarum prædicere videret, quibus pii instituerentur, & in vero Dei cultu retineren-
tur, idem quoque Dæmon æmulatus est, ut gentes in errore detineret, & omni-
dololatria, & falsis cultibus involutos, & implicitos sub suo imperio cœrceret. At
cùm ejus oracula diversis modis, locis & temporibus reddita sint, duo præcipua
antiquissima, & celeberrima in historiis notantur, quibus homines insani maximè
fidem adhibuerint.

*Primum Dodonæum, quod fuit in Chaonia Epiri parte, ubi Peliades nymphæ, quæ
columbæ dictæ sunt vocales, & quibus hi duo versus ab antiquis tribuuntur.*

*Juppiter est, fuit, atque erit: ô bone Juppiter alme:
Quæ tribuit fruges tellurem dicite Matrem.*

*Alterum Jovis oraculum dicitur fuisse in Libyæ desertis: ubi templum Jovi
Hammoni antiqua religione cultum structum fuit. Ab his igitur exordiemur, inde
ad ea quæ sequuntur facilior nobis dabitur progressus.*

JUPPITER DODONÆUS.

Juppiter Dodonæus.

*Mi Dodonæi servit tinnitus aheni:
Vocales quærens, atq; columba loquax.*

NOMEN JOVIS varium legitur apud auctores: Fuit enim commune multis. Nam, ut testatur *Xenophon libro de æquivocis*, familiarum illustrium senissimi apud antiquos vocati sunt *Saturni*; filii eorum *Joves*, filix *Junones*, & nepotes *Hercules*. Ita contigit, ut diversæ nationes diversos habuerint *Saturnos*, *Joves*, & *Hercules*, & qui aliquibus fuit *Juppiter*, aliis *Saturnus* dictus est. *Cicero lib. 3. de natura Deorum*, tres *Joves* præcipuos secundum Theologorum sententiam nominat: duos in Arcadia natos: *primum* patre *Æthere*, ex quo *Proserpina*, & *Liber* ortum duxere: *Alterum* patre *Cœlo*, qui *Minervam* belli Principem genuit. *Tertium* *Saturni Apteritæ Cretensium regis* filium, qui vocatus est *Juppiter Asterius*, & illius sepulcrum in ea insula ostenditur. *M. Terentius Varro Tertulliano teste*, refert se ex varia auctorum lectione reperisse *trecentos* olim fuisse *Joves*, & *quadraginta Hercules*. Græci tamen; quæ de omnibus scripta sunt, suo *Cretensi* tribuerunt. Is patre *Saturno* vitâ functo regni administrationem suscepit; infinitisque beneficiis mortale genus juvit: & ideo tum illi viventi, tum maxime post obitum

tum honores summi collati sunt: ejus historia traditur à *Diodoro Siculo lib. 6. cap. 15.* ubi fusissimè ejus ortum narrat, & quibus virtutibus reliquos sui sæculi Reges excelluerit; propter quas vita functum Cretenses, totiusque orbis homines existimarunt illum post mortem ad cœlos redivisse, & summæ Divinitati assidere, unde res humanas intueretur, invocantes audiret, & in angustiis constitutos eximeret à periculis. Illi propterea ubique templa, aræ, ac statuarum erectæ sunt, sacrificia publicè instituta, sacerdotes electi, qui *Flamines Diales* vocati sunt. At quòd diversis in locis homines juvisset, tam documentis & legibus datis, quàm quòd mundum à violentia & tyrannide prædonum, & Gigantum liberasset, tam in Creta cœso Melino, quàm in Phrygia Typhone sublato, & Gigantibus ad Pellenem in Macedonia, aliisque locis de medio sublatis, propterea diversa fortitus est cognomina. A Latinis communi omnium ore dictus est *Juppiter*, quasi *Juvans Pater*: Vocatus est *optimus*, quia bona largiretur mortalibus, quia ejus providentiâ mundus gubernaretur: quia ubertatem terræ promoveret & procuraret, provideretque unicuique de omnibus necessariis ad hanc vitam beatè & tranquillè duccdam: Appellatus est & *Maximus*, quòd Deorum sit, hominumque; Rex, & Dominus, quodque populorum omnium consensu primus existimaretur in rerum administratione, & gubernatione mundi: quòd fulmina, & tempestates in illius essent potestate ad ultionem malorum, & bonorum tutelam. Sed & Juppiter alia habuit nomina, ut *Panomphæus*, *Uitor*, *Victor*, *Tonans*: & *Romæ*, *Capitolinus*, *Latialis*, *Fagutalis*: aliisque infinitis cognominibus, illum Græci, & Latini pro ratione officiorum, quibusungebatur, aut locorum ubi colebatur, aliorumque eventuum, in quibus suam opem, potentiam, & clementiam erga homines manifestasset, appellarunt Inter autè hæc excellens semper *Dodonai Jovis* habitata est appellatio: quam adeptus est, à *Dodona* urbe Chaonie, vel *Molossidis*, quæ regio est montana Epiri, dicta à *Chaone* Priami filio, quem *Helenus* frater (illorum locorum rex constitutus à *Pyrrho* Neoptolemo *Achillis* filio,) per imprudentiam in venatu occiderat. Prope *Dodona* quercetum fuit Jovi sacrum antiquâ religione venerabile; nam præterquam quòd in eo *Dryades*, & *Fauni*, *Satyri*que; habitare crederentur, & in umbra arborum simul colludere, & choros ducere, frequentèque; conspici erant soliti in ea sylva, quædam fuerunt quercus & fagi vocales, quæ consulentibus responsa dabant: summaque; audientium admiratione, & pavore futura prædicebant, Dæmone nempe in iis loquente. Appensa quoque catenis in summitate quercuum erant ahenea crepitacula, & tintinnabula, quæ vel levissimis ventis agitata sonitum frequentem, & argutum diu noctuque; reddebant. In templi adytis per fatidicas mulieres spiritu divino & enthusiasmo obsessas Juppiter loquebatur, omnibusque responsa dabat de eventibus futuris, de quibus sciscitabatur. Fuit hoc oraculum omnium Græcorum antiquissimum, longo ante *Delphicum* tempore; ad quòd conveniebant homines ex omnibus mundi regionibus terra marique; ut de iis quæ futura expectabantur à Deo instruerentur. Hoc templum creditur fuisse conditum à *Deucalione*, & à iis qui cum eo superfuerunt diluvio. Vocatumque est *Dodonaum* à *Dodone* Nymphâ Oceani filiâ. Eum locum teste *Pherecide* à principio coluerunt *Athlantes* Nymphæ, Liberi Patris nutrices. Quæ ab hoc templo vocatæ sunt *Dodonides* numero septem, quarum nomina hæc sunt *Ambrosia*, *Eudora*, *Pasithoë*, *Coronis*, *Pleuraure*, *Pytho*, & *Tyche* vel *Tythe*. Eodem in templo duæ columbæ servabantur, quæ interrogatæ, humanâ voce verbis distinctis & articulatis respondebant: Neque procul inde mons altus extollebatur nomine *Tomarius* centum fontibus illustris: ita, ut omnia loci religionem adjuvarent. In summitate templi lati & profundi appensi erant lebetes ahenei, ad quos erecta fuit statua, quæ virga ferrea lebetes pulsabat stans horis: ii postquam increpuissent, modulatis sonis ligata numeris responsa proferebant. Ferunt ejusdem loci antistites, duas columbas ex *Ægypto* evolasse, quarum una in *Dodona* (ita antiquitus vocabatur *Epirus*) confedit, & ex fago vel secundum alios ex quercu humana voce loquens, dixit se à *Jove* missam, ut mandaret Deo illic

Varia Jovis cognomina.

Quercetum Dodonaum

Fagi & quercus columbae vocales.

Crepitacula Dodona.

Dodonaum oraculum Delphico antiq. juis.

Templum à Deucalione conditum. Athlantes primæ Dodona in habitaverunt. Tomarius mons.

Quæ essent illa columbae.

Principes
familiarū
sua regionibus
indiderunt no-
mina.

templum erigi, præstō se ad futurum, & responsa de iis quæ interrogaretur, reddi-
turum; seque futuram decretorum Dei interpretem. Hujus monitu instigati lo-
ci incolæ templum instaurarunt duce Deucalione, quod Jovi Dodonæo consecra-
runt. Sive, ut supra diximus, ex nomine Dodones Nymp hæ, sive potius à *Doda-
nim* filio *Japeti* Prisci, & *Noæ Ogygis* nepote; qui Princeps fuit eorum, qui in *Molof-
sidem* Epiri regionem post Cataclysmum venerunt. Eo enim tempore Princi-
pes familiarum nobilium sua nomina imponebant regionibus, montibus, & flu-
viis, ad quos fedes figebant: Ut *Japeti* filii, qui plures fuerunt, *Gomer* nomen de-
dit *Cimbris*, *Magog Scythis*, *Madai Medis*, *Javan* vel *Jaon Jonibus*, *Elissa Æolibus*,
Tharsis Cilicibus (ubi *Tharsus* Urbs est provinciæ metropolis) *Cethin Macedoni-
bus*, & *Casis* montibus, *Mosoch Moschis*, *Thiras Thracibus*, & *Dodanin Epirotis*.

De duabus
columbis o-
pinio Hero-
doti.

Herodotus ait, *Dodonæi*, & *Hammonis Jovis* oracula omnium antiquissima fuis-
se, sed *Dodonæum* præcessisse: utrumque tamen principium sumpsisse à duabus sa-
cerdotibus feminis, quas Phœnices rapuerunt: ex quibus una in Epeirum, altera in
Libyæ deserta se contulerit, & illic responsa dederit; quod ex Ægyptorum libro-
rum sacris historiis se decerpisse asserit *Herodotus*.

Multa oracula inveniuntur apud auctores, quæ apud Dodonem reddita sunt:
ex quibus aliquot huic narrationi inferemus.

Cùm supplices aliqui in templum, tanquam ad asylum confugissent, Athenis,
dubii quæ essent *Athenienses* quid de iis agere deberent: cùm eos è loco sacro, pro-
pter loci religionem, non auderent per vim extrahere, Dodonam miserunt qui Dei
oraculum sciscitarentur: Legatis responsum est.

Μήδ' ἰκέτας ἀδικεῖν: ἰκέται ἱερόιτε, καὶ ἄγνοι.

Parcere supplicibus, Divum quos jura tuentur.

Sybaritas quoque increpuit, & severè reprehendit *Dodonæus* Juppiter, quòd
Citharcedum mota seditione in Junonis ædem confugientem supplicemque im-
maniter interfecissent.

Βαῖν' αἰῶ' ἐμῶν τριπόδων, ἔπι τοῖ φόνῳ ἀμφὶ χερέεσσιν

Πελὺς ὑποσάξει, δὸτὸ λαίνας εἰδ' ἐρύκει.

Ἄου σε θεμιστεύω, Μῆσῶν θεράπων' ἀλλέκλιας

Ἡῆς πρὸς βωμοῖσι, θεῶν πῶν σὺν ἀλεείνας.

Τοῖς ἢ κακῶς ῥέξασι δίκης τέλῳ ἐχθ' ἡροισὸν,

Ἄουδ' ἀπερατήτην, εἰδ' εἰ Διὸς ἔγχονοι εἶεν.

Ἄλλ' αἰτῶν κεφαλῆσι, καὶ ἐν σφειτέροισι τέκεσσι

Ἐιλείπαι: ἐ πῆμα δόμοις ἴπαι πῆμασι βραίνει.

Cede meis mensis: manibus nam sanguis adherens,

Distillansq, recens arcet te limine templi.

Non tibi fata canam. Magnæ Junonis ad aram,

Musarum innocuum straxisti cede ministrum.

Haud immortales hoc Di patientur inultum.

Si quis enim prudens, scelerata è mente profectum

Committit facinus, gravis hunc prope pæna sequetur.

Non exorabit; neq, si genus ab Jove summo

Ducat: quin capite ipse suo, pænisq, nepotum

Hoc luat: & generi cumulatim damna ferantur.

Dodonæi Jovis oraculum interrogantes *Lacedæmonii* vasculum cum sortibus,
quod in ara positum erat, evertit Simia Molossorum regis, sortesque huc & illuc
spargas confudit. Dæmon Dodonæus respondit, Lacedæmonii non de victoria,
sed de sua salute cogitandum. Quod eventus paulò post probavit, dum a-
pud *Leuctra* Lacedæmonii fusi, imperium Græciæ amiserunt. Ante illam
pugnā

pugnam lupi invadentes ovium gregem, qui ducebatur cum exercitu ad victimas eligendas, intactis ovibus Catœadas capras gregis duces confecerunt, futurę cladis omen manifestum. *Pausanias in Bœoticis.*

Athenienses hoc oraculo moniti erant, ut in *Siciliam* colonias ducerent: quod de loco Athenis vicino, cui *Siciliæ* nomen erat, intellexit Juppiter: At illi putarunt de *Sicilia* Insula Deum fatidicum fuisse locutum: quare constructâ magnâ classe, in *Syracusanos* arma moverunt; à quibus insigni clade affecti domum redire coacti sunt re infectâ, cum damno & dedecore. *Pausanias in Arcadicis, & Suidas.*

Alexander Molossorum Rex in *Epiro* Dodonæum oraculum consulens, fortibus datis è sacro Tripode jussus est *Acherusam* cavere, & urbem *Pandosiam*, in hæc verba loquente Dæmone:

Πανδοσία τριπόλωνε πολὺ ποτὲ λαὸν ὀλέσῃς.

Pandosia ingentem es populum extinctura, trivertex.

Responsum hoc metuens Rex, à *Pandosia* urbe *Epiri*, & ab *Acheronte* ejusdem regionis fluvio procul ut esset, in *Italiam* trajecit exercitum maturius quàm statuerat. A *Tarentinis* enim fuerat accitus, ut conjunctis viribus cum eis bellum inferret *Brutiis*, & *Lucanis*. Quorum urbes aliquot statim expugnarunt: Cùmq; tumulos tres munivisset *Alexander*, ut ex iis hostes infestaret commodius, & undique in eos incursiones faceret, imbres vehementiores usque ad eò interjacentes agros inundarunt, ut exercitu tribus in locis separato, nulli aliis auxilium ferre possent. Hac occasione moti hostes, duo *Epirotarum* præsidia summis viribus expugnarunt, ipsumq; Ducem maxima suarum copiarum parte destitutum arcta obsidione cinxerunt. Rex imminens periculum, ut declinaret, cum selectorum militum manu erupit, *Lucanorum*q; ducem cominus aggressum obruncavit: contrahens autem suos in unum, ad amnem vicinum perrexit, cujus pontem vis aquarum inundantium paulò antè dejecerat. Hic dum incerto vado transitum moliretur, miles quidam labore fessus nomen fluminis fortè protulit. Jure, inquit, *Acheron* nominaris. Hæc vox exclamantis militis regem perterruit dubitantem, an fluvium transiret. Dùmque cunctaretur nimium *Sotinius* minister illum monuit *Lucanos* quærere locum infidiis aptum & commodum: quos paulò post animadvertit in *Epirotas* impetu facto irruere: at ille exerto gladio in flumen desiliit: & jam eum equus in altera ripa statuerat, cum *Lucanus* quidam miles in *Alexandrum* impetum faciens illum verito transfossus dejecit. Ita saucius tum primùm mentem oraculi *Dodonæi* intellexit. Quod *Pandosiam* non urbem *Thestrotii*, sed eam quæ in *Lucania* ad hunc fluvium *Acherusiam* sita erat vitandam præceperat. *Pandosia* enim vicina illi erat *Oenotriorum* regia, prope quam vulnus hoc lethale accepit. *Strabo lib. 9. & Sabellicus lib. 4. Ennead. 4.*

*Alexandri
Molossorū
regis mors.*

M. Terentius Varro de *Dodonæo* Jove ita scribit: Acceperant quoddam responsum *Troës* apud *Dodonam*, ut nonnulli scribunt, ut alii malunt in *Erythris* Ide viculo, ubi habitabat *Sibylla* ejus loci *Nympha*. Hæc jusserat eos navigare occidentem versùs, donec eo loco pervenirent, ubi mensas comederent: quod simulatq; factum animadvertissent, quadrupedis ductu, ubicunq; fessa procubisset animans, ibi condere oppidum.

At *Juppiter* non solum in *Epiro* reddidit oracula, sed aliis quoque in locis sub diverso nomine & titulo. *Antiochia* enim simulacrum habuit antiqua religione totâ *Syriâ* cultum: Id gestu, & motu capitis oculorumq; nonnunquam etiam verbis ad interrogata respondebat. Propter hoc Imperatorum edicto sollicitantibus sacerdotibus, Christiani totâ viciniâ exacti sunt, & in exilium missi: quod idoli auctoritas, & potentia debilitaretur, & impediretur responsa dare, propter prædicationem *Euangelii*, quod *CHRISTUM DEI* filium propitiatorem unicum doceret, unum solum Deum adorandum cœlestem, Sempiternum, ingenitum, omnipotentem, conditorem rerum omnium: idolorum cultum qui abominetur, & omnes honores, quos homines Dæmonibus tribuunt.

*Statua Jo-
vis Antio-
chie.*

Statua Be-
li.

Fuit & *Jovis Bēli* statua prædictionibus & responsis fatidicis in Assyria plurimum venerata. Hanc *Septimius Severus* privatam adhuc vitam agens, sed qui (ut erat animo excelfo) imperium affectabat, consuluit: Cui Deus summum Principatum promisit, & excellentes de populis exteris victorias.

Ὁμῶς καὶ κεφαλῶν ἵκελθ' Διὶ περπιεθεύων

Ἄρει δὲ ζώνω, σέρνα Ποσειδάωνι.

Sic oculos, sic Altitonans Rex oragerebat:

Hanc Mars zonam illi, pectora Salsipotens.

Oraculum
de Septimio
Severo.

Sed cum jam factus esset Imperator, cum *Caracallam*, & *Getam* filios suscepisset, de iis, eorumque successoribus quid futurum esset, idem oraculum interrogavit: cui ita responsum est:

Σὸς δὲ οἶκ' πᾶς βήσεται δι' αἷμαθ'.

Tua verò domus tota peribit sanguine.

De hujus Imperatoris præstantia, animi corporisq; dotibus, qui devictis duobus validissimis hostibus *Pescennio Nigro* & *Albino* Principatum invaserat, ita Dion.

Εἶναι, inquit, τὸ σώμα βραδύς μὲν, ἰσχυρός ᾗ: πλὴν ᾗ θυχλῶ δριμύτητι, καὶ ἐρρωμένῃσι: φίλοις ὅσα ἀμνήμων, ἐχθροῖς βαρύντησι: Ἰπμελής ἢ πεακίῶν, ἀμελής ἢ περὶ αὐτῆς λογοποιεμένων. Corpore quidem erat tardus, sed robustus: acie verò mentis acerrima, & validissima: non ingratus amicis, sed adversus inimicos acerrimus: in ea quæ agenda erant intentus, quæ de se ipso spargebantur securus, & negligens rumusculorum.

Quòd autem oraculum illi prædixerit totam illius domum sanguine interituram: Crudititas *Caracallæ* filii ejus, qui & in patrem Parricida esse conatus est, & *Getam* fratrem in matris complexu hærentem immaniter transfodit: Novercæ nuptias incestuosas coëgit, Romamque totam, & imperii provincias optimorum quorumque cædibus replevit: ipse tandem interfectus suorum conspiratione: & qui illum secutus est impurus illè *Heliogabalus*, qui se filium *Severi* profitebatur ex *Semiamira*, postquam per infinitas libidines, & impuritates nomen Imperii polluisset, ipse quoque cruentâ morte, sed meritâ, trucidatus periit.

Oraculum
ad Trajanum.

Habuit etiam Juppiter templum in *Heliopoli* Urbe Assyriorum vaticiniis clarissimum: ad quod conveniebant statim anni temporibus frequentes ex omnibus Asiæ provinciis. Hujus oraculum consuluisse fertur *Trajanus Imperator* exercitum ducens in Persas. At ne deciperetur, responso ficto, aut ambiguo, supposito ve à Sacerdotibus (qui ut plurimum fallebant homines sub nomine Divinitatis) codicillos signatos, sed vacuos, Deo obtulit, rogans ut ad hos rescriberet. Dæmon sibi chartam puram adferri jussit, in qua scripsit quod rogabatur: mentem enim Imperatoris, & cognitionem intellexerat. Iterum *Trajanus* interrogavit, an rebus prospere gestis in Asia Romam salvus rediturus esset? Tum *Deus vitem Centuriam ex donariis in templo dicatis adferri jussit, eamq; in frustra comminutam, & sudario inclusam ad Imperatorem deportari præcepit*: qua denunciabatur *Traiano*, se moriturum in ea expeditione, sed ejus reliquias Romam deferendas. *Macrobius lib. 1. Saturnalium, cap. 23.*

Juppiter
Antioche-
nus.

Multis in locis fata cecinit olim Juppiter, ac sub diversis nominibus. Nam & *Antiochiæ* simulachrum habuit religione antiqua venerabile, quod ad interrogatâ motu totius corporis, aut capitis, vel oculorum (pro ut hilaris, vel auftera frontis sese spectantibus exhiberet) annuere petitis, vel renuere credebatur.

H A M M O N .

Juppiter Hammon .

*Fuscus Arabs nostras donis solemnibus aras
Rite onerat, dum illi fata futura cano.*

AMMON sive AMMON Tritonis, ut *Beroso* placet, filius fuit, Cirenēs & Lybiæ frater, paterque Dionysii (qui Juppiter justus Libycus cognominatus est) Rex quoque Libyæ. Ejus regnum fuit moderatissimum, & æquissimum. Afros legibus, & pietate instruxit, mutuò justitiam inter mortales servandam docens, omni vi & injuriâ sublatâ: lites & contentiones judicio auferens, & singula ad benè, tranquilleque vivendum pertinentia, summâ ope procurans. Neque his contentus, severissimis pœnis malos à violentia compescuit, bonosque, & Deorum cultores, quibus potuit donis, & honoribus cumulavit: ut his stimulis ad virtutem incitarentur boni, mali que ultionis metu se in officio continerent: Propterea consensu omnium populorum, propter beneficentiam Imperiique magnitudinem, regnum perpetuum illi tributum est, & habitatio in Olympo: ita inter Deos post mortem relatus. Et ut *Diodorus* de Jove citat, postquam in cœlum translatus est, memoria nominis ejus, in quos beneficia contulerat, adeò infixâ permansit in animis hominum, ut omnium quæ in cœlo fierent,

velut imbrium, tonitruum, fulminum, cæterorumque ejusmodi potens existimaretur. Itaque quod vitæ causa hominibus esse videretur, quod fructus terræ ad maturitatem perduceret, *Jovem* dixere. *Patrem* verò, tum quia singulorum suscepit summa cum benevolentia curam: tum quia tanquam Dux hominibus extiterit rectè vivendi. *Imperator* & *Rex*, propter Imperii amplitudinem. *Consultor* & *Providus*, propter consulendi providentiam appellatus est.

Jovi igitur præfata illa sæcula tantum detulisse mirum non est. Cùm apud omnes mortales virtus & beneficentia semper & ubique hanc vim & efficaciam obtinuerit, ut in quibuscunque tantæ dotes conspicuæ fuerunt, eos statim omni laude & honore extulerint.

Hammon unde dicitur.

At cùm Juppiter diversis in locis cultus sit, & diversis cognominibus appellatus: *Hammonis* nomē sortitus est in Africa ab arenis Arabicis, ubi illi *Dionysius Bacchus* filius templum extruxit religione clarum; Cujus rei causam hanc adferunt: Cùm Bacchus totum orbem terrarum perlustraret, ad puniendos tyrannos, qui violenter subactos populos opprimebant: utque ad Patris exemplum mortales beneficentia & documentis adjuvaret, vini, fructuumque usum ostenderet, tandem venit in Arabia deserta sterilia, & arenosa: per quæ dum iter faceret, neque fontes inveniret, ut aquæ potu vehementissimam sitim sedaret, contractam ex longo itinere, & æstu solis ardentiore: Jamque deficere videretur cum omnibus vitæ comitibus, & sociis:

Vnde Hammon dicitur.

Tum agens animam, in humum procubuit numen Patris implorans, ut in tanta anxietate & necessitate constitutum potu aquæ juvaret: vix verba protulerat, quum à tergo visus est ingens aries appropinquare, & terram ungula percutere, scrobemque effodere: ex qua statim emerfit limpidissimi fontis scaturigo, unde proni omnes incumbentes, affatim biberunt, & recreati sunt: Hoc beneficio *Dionysius* sociique ab instanti morte liberati, gratias Deo egerunt, *Dionysius* in primis, qui clementiam & beneficentiam Patris admiratus, & promptitudinem in auxilio neces-

Hammonis fons die frigidus, nocte est calidus.

sario; *Agnovite*, inquit, *Pater cælestes habitans domos: Hujus muneris ergo tibi heic delubrum erigam, ut testimonium sit posteris, præstote ad opem ferendam adesse mortalibus supplicibus, cùm opus est.* Templum igitur Jovi *Arenario* extruxit *Dionysius* cum sociis, & votum solvit. *Plin. lib. 6. cap. 29. & lib. 5. cap. 5. & lib. 2. cap. 103.* ubi de fonte templo vicino agit, qui die frigidissimas, noctu verò calentes fundit aquas. Fuit enim hoc templum apud *Garamantas* ultra *Cirenem*, in solitudinibus siccis, & solis æstu torridis: circa quod nemus fuit altis confitum arboribus, in cujus medio statua *Jovis* erecta erat capite arietino, & *Vervecinis* pellibus tecta: Hanc *Sacerdotes* oracula reddituri scaphæ aureæ imponebant, & carminibus hymnisque Deum demulcebant: ea motu capitis & oculorum annuebat quæ vellet, quæ à *Sacerdote* vate & interprete sciscitantibus referebantur, & mens Dei explicabatur.

Quo modo sua reddebatur oracula.

Suidas dicit, *Hammonem* vocatum ab *Ammone* quodam pastore, qui templum hoc primus erexit: Alii dicunt *Ammon* linguâ *Ægyptiâ* idem significare, quod *Juppiter*: sed *Græcos* postea inflexione *Grammatica* *Hammonem* pronunciasse:

Hammon idem qui Cham.

Alii volunt *Hammonem* eundem fuisse qui *Cham*, filius *Patriarchæ Noæ*: qui in *Ægypto* cum *Rhea* uxore regnavit: & ab *Ægyptiis Arabibusque* pro eorum *Saturno* habitus est: unde contigit gravissima rixa inter eum & *Rheam*, quod clam uxorem habuerit cum *Amalthæâ* *Nymphâ*, ex qua suscepit *Dionysium*, qui *Bacchus* dictus est, & *Lenæus*, quia in torculari vinum docuit exprimere è racemis.

Hammonis fons.

De *Hammon* *Jove* ita loquitur *Minutius Felix*: *Juppiter cum Hammon dicitur, habet cornua: cùm Capitolinus, gerit fulmina: cùm Latialis, cruore perfunditur.*

De aquis ejus fontis die potabilibus & suavibus, noctuque æstu torrentibus, ita *Ovidius*:

----- Medio tua, Corniger Hammon,
Una die gelida est, ortuq; obituq; calefcit.

Ab hoc *Hammon*e genitum se fuisse credi voluit *Alexander Macedo*. Nam cum ad hoc templum ora culis religiosum per solitudines iter suscepisset, quæ aquæ penuriâ transitu erant difficilimæ: arenarumque mobilium quasi fluctibus Austro flante astuosæ, contra omnium sententiam & opinionem cuncta illi prospera cesserunt. Cumque ad oraculum substitisset, Sacerdos *Hammonis* vates Alexandrum salutavit *Ἰαῖ Διὸς*, cum linguæ Græcæ non satis calleret notitiam, voluit enim illum compellare vocabulo blandientis, *Ἰαῖδρον* nempe, quod filiolum significat. At Regi ambitioso gratum fuit hoc cognomen per errorem prolatum: voluitque omnibus persuasum esse, filium se Jovis *Hammonis* esse, conceptum ab Olympia matre, quæ Deum admisisset sub formâ draconis. Hanc vanitatem Græci irridebant, & Alexandrum propterea cœperunt contemnere: Quod dum animadvertisset Rex, parcius in posterum de hoc Olympiæ divino conceptu ratiocinabatur, sed impudentius de eo ridicula effutiebatur apud barbaros, quò illos in sui admirationem, & cultum adduceret. De qua re *Plutarchus in Alexandri vita*.

*Alexander
Hammonis
filius.*

Ejusdem *Hammonis* filius creditus est *Jarbas*, Getulorum Rex, quem Juppiter suscepit ex *Garamantide* Nympha Apollinis filiâ, compressâ ad *Bragadam* fluvium Africa: Is *Didonem* Tyro fugientem ad nuptias invitam armis cogens, hæc ne in barbari complexus contra voluntatem veniret, manus sibi intulit.

*Jarbas
Hammonis
filius.*

Ad *Hammonem* legatos miserunt *Athenienses* bellum contra Siculos moturi: ii ex *Libya* reversi, & ab *Alcibiade* subornati, responsum se à Deo accepisse asseverarunt, *Syracusanos* ab *Atheniensibus* capiendos esse. Navigiis igitur instructis trajicientes in *Siciliam*, navim interceperunt, in qua deprehenderunt tabellas, quibus nomina sua tributim perscripserant *Syracusani*, quæ in templo Jovis Olympii depositæ erant ad conquisionem & delectum juventutis bello idoneæ. Res ad vates delata est: ii que judicarunt Dei oraculum interceptionem harum tabularum intellexisse, nō *Syracusarum* expugnationem & direptionem. *Plutarch. in Nicia*.

*Oraculum
datum
Atheniensibus.*

Hannibal Pœnorum Dux *Hammonem* consuluit de suo fato, & rerum futurarum ultimo successu, cum jam suis *Charthaginensibus* se ingratum esse, & factione suorum in odio adductum in periculo vitæ versari. Illi Dæmon respondit.

*Hannibal
ad Hammonem.*

Διύσα κρύψει βῶλ' ὀτρύν, Ἄνιβαλ, δέμας.

Libyssa corpus terra teget, Hannibal, tuum.

Hoc responso existimavit se tandem suis civibus reconciliatum iri cum tempore: promittique sibi oraculo divino ratus est in patriam reditum, ubi confenseret, & post mortem sepeliretur. Quare de sua salute minùs sollicitus, securius in *Asia*, ubi transfugerat, indulgens genio vivebat. Venerat enim ad *Prussiam* *Bithyniæ* regem: cujus tamen fidem paulò post suspectam habuit, quòd Romanorum potentiam metueret, à quibus assidue sollicitabatur, ut Pœnum Ducem traderet *T. Quinctio* *Flaminio* Romanorum Legato: à quo cum proditus esset, in vico mari adjacente, cui nomen erat *Libyssa*, nè in manus *Flaminii* veniret, hausto, quod in annulo clausum gerebat, veneno, seipsum confecit. *Plutarchus in vita Hannibalis*. *Orosius lib. 4. cap. 20.* ait, eo loco lapidibus obrutum à *Carthaginensibus*. *T. Livius lib. 9.* asserit, cruci fuisse affixum. Sed *Plutarchus in Flaminio* dicit illum hausto veneno moribundum exclamasse: *Liberemus diuturnâ curâ Romanos, cum mortem invidiosi senis expectare nequeant.*

*Hannibal's
mors.*

Hammon *Themethi* regi *Ægyptio* consulenti oraculum respondit, *Caveret à Gallis*. *Psammetichus* *Pigritato* Care utens familiariter, cum ab eo cognovisset, primos *Cares gallos* verticibus imposuisse ad ornamentum galearum, oraculi mentem intellexit: magnamque *Carum* multitudinem conduxit, quos versus *Memphim* pergere præcepit, juxtaque templum *Isidis* castra metatus est: ut regia (quæ à *Memphi* distabat stadia quinque) spectari posset. Commissa igitur pugna, magna animositate certatum est utrinque, donec *Themethes* fusus, cæsusque vitam amisit: & *Psammetichus* victoria, & regno *Ægypti* potitus est. *Polyanus lib 7. & Herodotus.*

*Themethes
consulit
Hammonem.*

Ora-

Oraculum tale extat apud antiquos :

Πρὸς τὸν Ὀλυμπον Ὀνήσιμῳ ἡλθ' ὁ παλαιστῆς
 Καὶ πένθεθλῳ Ἰγλας, ἢ σαθιδῶς Μενεκλῆς.
 Τίς μέλλει νικᾶν αὐτῶν τὸν ἀγῶνα θέλοντες
 Γνώμαι, ἢ κακῆν τοῖς ἱεροῖς ἐνιδῶν,
 Πάντες μὲν νικᾶτε: μόνον μὴ τίς σε παρέλθῃ,
 Καὶ σε κατὰ σφίγγη, ἔ σε παρὰ τεροχάκι.

Hoc *Ausonius Burdigalensis*, & *Hammoni* tribuit :

Doctus Hylas castu, Phlegæus catus arte palæstra,
Clarus Olympiacis & Lyceæ in stadiis.
An possent omnes venturo vincere agone,
Hammonem Libya consuluere Deum.
Sed Deus ut Sapiens, dabitur victoria vobis
Indubitata quidem, si caveatis, ait.
Nequis Hylam castu, ne quis certamine luctæ
Phlegæa, nec cursu te, Lyceæ, prætereat.

Strabo lib. 17. ita scribit: Multis à nobis de Hammonē dictis id tantum adjiciemus, veteribus & divinationem universam & oracula in summo fuisse honore; nunc eadem admodum negligi, Romanis in Sibyllæ oraculis, & Hetrusca divinatione per extispicia, auguria, & observationes de cælo acquiescentibus. At nunc Hammonis oraculum ferè desertum est, quod in honore quondam fuit.

Clemens Alexandrinus libro contra gentes, hoc addit: Ultimo silentio Castalius, & Colophonius fontes, cæteraq; fluentia, que vim divinandi habere videbantur extincta cum suis fabulis defluerunt: totiusq; vinationis potius quam divinationis nefanda mysteria ceciderunt. Silet Delphicus, Pythius, Didymus, Amphiaræus, Amphilocheus. Tacent Aruspices, Augures, somniorum Interpretes, & qui farina & hordeo vaticinabantur.

Certum est hæc omnia Dæmonum oracula, paulò ante adventum CHRISTI SERVATORIS obmutuisse: vel frigida admodum visa hominibus, qui horum vanitatem jam incipiebant perspicere: quodque CHRISTO in hunc mundum veniente tenebras illas densas, quibus mortale genus tot sæculis involutum fuerat, ortâ lucē oportebat discuti. Nam *Lactantius libro de origine erroris cap. 17. de Dæmonibus loquens, ait: In oraculis autem vel maximè fallunt, quorum prestigias profani intelligere non possunt.* Post Christum sanè non legimus apud auctores tantam fuisse Deorum fatidicorum auctoritatem, quæ facile subversa est, paulatim licèt, prædicatione Evangelii per totum orbem terrarum publicatâ: Apostolis & sanctis Episcopis Dæmoniorum os solo jussu prohibentibus, & obturantibus. Quod ipsi maligni Spiritus sæpissimè fassi & conquesti sunt per suos Prophetas: & incitaverunt profanos & superstitiosos Principes ad persequentes excitandas in Christianæ religionis sectatores, quos acerrimè accusabant tanquam omnis pietatis pertinacissimos ofores & religionum quas universus orbis Sacrosanctas colebat, everfores, ut Deorum antiquorum loco sectam Judaicam substituerent, & CHRISTUM novum Deum adorandum populis proponerent. Inde tot & tam atroces cædes, & supplicia statuta in Christianos, quæ trecentis & ultra annis per totum Imperium Romanum excitatæ sunt: donec sub Constantino Magno paulatim mitescere cœperunt Romani, & furorem remittere, & pii Episcopi & Sacerdotes ardenti zelo & contentione, posthabito periculorum metu, doctrinam sanctam Evangelii inculcarunt in mentibus hominum Idololatriâ conculcatâ & Dæmoniorum cultibus subversis.

T H E M I S.

Themis Coeli & Terræ filia.

*Cephisi ad ripas templo sumi culta Vetusto
Deucalionæi tempore diluuij.*

TH E M I S Coeli & Terræ filia fuit, Saturni soror, & Jovis amitâ. Ea apud priscam antiquitatem magnam laudem, & summos honores adpta est, tam propter illustre genus, unde ducebat ortum, quàm propter excellentes virtutes, quæ in ea populorum omnium admiratione elucebant. Nata enim aureo Saturni sæculo, quo genus humanum simplex adhuc, & rude, malitiamque perosum, nondum cœperat debacchari, & præcepit ferri per omnem licentiam: quemadmodum sub Jove fieri cœptum est. Erat THEMIS matrona vitæ integerrimæ, & castitatis singularis, doctrinaque supra sui sexus captum. Pietate erga Deos insigni: ut quæ sacrificiorum ritus, & cultum cœlestium Geniorum homines tum rudes & imperitos docuerit. Justiciam, & æquitatem servandam præcepit inter mortales, quæ gratæ Diis essent virtutes, & ad vinculum societatis humanæ conservandum maxime accommodatæ. Propterea ex æquo, & recto vivendum: à violentia, injuriis, & rapto abstinendum, unumquemque sua sorte contentum esse debere, inculcabat. Id tantum à Diis petendum, (ut notat

Festus) quod fas esset, & honestum : petitionem alioquin jure rejiciendam. Præterea dicebat Deum illum summum desuper in terras intueri quæcunque ab hominibus gererentur, siue benè, siue malè : & secundùm admissa facinora, malos æternis pœnis & suppliciis punire ; bonis autem & piis præparasse mercedem, & vitam nullis sæculis interrumpendam. Erat & fatidica mulier, futura hominibus prædicens, & rerum eventus incertos explicans : His dotibus summam apud Græcos sibi conciliavit auctoritatem : cum illam Divino afflatu plenam crederent, & communicare cum Spiritibus, & Deis cœlestibus, à quibus ortum ducebat. Propterea etiam post obitum ad cœlos remeasse credita est, & illic plurimum auctoritatis, & potestatis in humanas creaturas adepta : Cum justitiæ præesse putaretur : regibus regni jura præscribere, confirmare, & stabilire : cogere populos ad obedientiam & reverentiam erga Principes, præscribere leges magistratibus, ad quarum normam, & præcepta politias regerent, & moderarentur. Tantique est æstimata, ut sine ejus Numine mortales omnes existimaverint mundum constare non posse : Ideò illi templa, & honores divinos statuerunt. Primum illi delubrum erectum est in Bœotia, ad Cephissum amnem, qui ortum habet in Trinemiis, & præter Larymnam influit in Atticum, propèque Pyreum labens in Phalericum sinum sese exonerat : ut testatur *Strabo lib. 9.* & *Lucanus lib. 3.* de eo loquitur his verbis :

Themidis doctrina.

*Bœotici coiere Duces, quos impiger ambit
Fatidicâ Cephissus aquâ.*

Fatidicas ejus fluvii aquas vocat, propter templum *Themidis*, quod structum erat ad ejus ripas, omnium Græcorum antiquissimum : ad quod post diluvium venisse Deucalionem, & Pyrrham scribit *Ovidius lib. 1. Metamorphoseum*, ut Deam consulerent, qua ratione genus humanum, quod illa inundatione perierat, reparare possent.

*Dic, Themis, quâ generis damnatum reparabile nostri
Arte sit : & mersis fer opem mitissimarebus.
Mota Dea est, sortemq; dedit : & quæ sequuntur.*

De ejus oraculo *Plinius* quoque tractat *lib. 4. cap. 3.*

*Themidis
connubium
cum Jove.*

De *Themide* hoc narratur historia : Cum prudentia esset singulari, formâ quoque reliquas suæ ætatis Nymphas superabat. Quapropter à Jove adamata, cum sapius ejus nuptias recusasset, & ejus consuetudinem vitaret, tandem in Macedonia deprehensa, coacta est illi nubere : gravaque reddita peperit Jovi Horas *Ευνοίας, Δικης, & Ήλιών.* Dicitur quoque ex eodem Jove suscepisse *Medium Fidium*, qui *Sanctus* vocatus est : quodque fidei præpositum illum crederent, ideò Jusjurandum factum per illius nomen, Sacrosanctum esse debebat & inviolabile : & hoc Sacramentum Patricii Romani usurpabant, tanquam illi ordini congruum, quod omni viro ingenuo pejerare nefas erat. Nos alibi docuimus ex testimonio aliorum, non ex Jove genitum hunc Fidium, sed ex *Sabo Genio* Sabinorum Curetum Deo, qui in templo Enyalii saltantes Nymphas contemplatus, unam illarum forma præstantem, ac nobilem è chorea abductam in sanctuarium, compressit : puerque ex hoc concubitu natus *Fidius* appellatus est : adultusq; Cures habitatoribus replevit, & regnum ejus loci occupavit.

*Sanctus Fidius
Themidis & Jovis filius.*

Delphis oracula reddidit Themis.

Themis *Orpheus* scribit *Delphis* olim oracula reddidisse longè ante *Apollinem*. Sicut ante *Themis* *Terra* per se, & *Neptunus* per *Pyraconem*, qui illi inserviebat. Post hos consecutus est *Apollo*. Sed apud antiquos *Themis* semper habitata est consiliorum oraculorumque præfes, leges ferre, & jura hominibus reddere.

Cum autem in eo maximè insisterit, ut homines sanis & seriis admonitionibus ad-

adhortaretur ad vitæ integritatem, pietatem, & conservationem societatis humanæ; operæ precium fuerit illius historiæ adjungere Phocylidis versus, qui eandem doctrinam continent, decerptos ex Sibyllinis; teste *Suida*, qui de eo ita scribit:

Phocylides Milesius Philosophus aequalis Theognidis. Fuit autem uterq; sexentis sexaginta septem annis Trojano bello posterior: Olympiade nati quinquagesimâ nonâ. Scripsit versus Heroicos, & elegiacos, admonitiones sive sententias, quas quidam capita appellant. Sunt autem subrepta ex Sibyllinis carminibus.

*Phocylides
idem docuit
quod The-
gnis.*

Ex Sibyllæ Erythrææ oraculis desumpta ex majori parte constat: quod eadem contineantur libro secundo, & iis similia in scriptis aliarum Sibyllarum, ut *lib. 3.* aliquot in locis: *lib. 4.* & *lib. 8.* Imò ferè omnes oraculorum libri unum hoc canunt, Deū unum summum cognoscendum, & colendum purâ mente: justè integrèque vivendum in hac vita. Deum aliquando de singulis quæ homines in vita pataverint rationem exacturum; & unicuique redditurum secundum opera sua: bonis scilicet & piis vitam felicem, tranquillam, omnisque beatitudinis plenam: malis verò & impiis supplicia gehennæ, & mortem æternam:

Ex Phocylidis igitur *Γνωμαίς* hæc desumpta sunt:

*Phocylidis
Gnoma.*

Μὴ πλῆσθιν ἀδίκως, ἀλλ' ἐξ ὀρίων βιοῦσθαι.
Ἀρκείωται παρεῖσι, καὶ ἀποτρέϊων ἀπέχεσθαι.
Ψόδεα μὴ βάζειν, ἅ δ' ἐτήτυμα πάντα φυλάσσειν.
Μὴ ἢ μάτῳ εἰδωλὰ ζέβει. Τὸν δ' αὖθιλον αἰεὶ
Πρῶτα Θεὸν τίμα, μετέπειτα ἢ ζεῖο Γονῆας.
Πάντα δίκαια νέμειν, μήθ' εἰς κέρσιν ἀδικὸν ἔλθῃς.
Μὴ ρίψῃς πένιλον ἀδίκως. Μὴ κέρνε πρὸς ὄψω.
Ἦν σὺ κοινῶς δικάσῃς, μετέπειτα Θεὸς σε δικάσει.
Μαρτυρίῳ ψάδῃ ψύχην. Τὰ δίκαια δ' ἀγορεύειν.
Παρθενίῳ τηρεῖν. Ἀγάπῳ δ' ἐν πᾶσι φυλάσσειν.
Μέτρεα νέμειν ἅ δ' δίκαια. Καλὸν δ' ἔπι μέτρον ἄπαισι.
Σέθμὸν μὴ κρούειν ἐπερὶ ζυγόν, ἀλλ' ἵσον ἔλκειν.
Μὴ δ' ἔμπορικήσῃς, μήθ' ἀγνώσῃς, μήτε ἐκονί.
Ψόδορον συγέει Θεὸς, ὅσι κεν αὖτις ὀμόσῃ
Ἐξ ἀδίκων ἔργων δῶρον χερεὶ μήποτε δέξῃ.
Σπέρματά μὴ κλέπειν. Ἐπαρήσιμῳ ὅστις ἔληται.
Εἰς χρεῖας χρεῶν. * Σκορπιζμὸν βιότοιο.
Μήτ' ἀρσενοκοίτῃν, μὴ συκοφαντεῖν, μήτε φονδεῖν.
Μισθὸν μοχθήσαντι δίδῃς. Μὴ θλίβε πένητά.
Γλώσσης νοῦν ἐχέμεν. Κρυπτὸν λόγον ἐν φρεσίν ἴχαιν.
Ορφανικοῖς, χήρῃσι, ἑπιθεομύμοις ἢ πτωχάσ.
Ὅς δ' ἐλεημοσύνῳ παρέχει, Θεῷ ὀϊδε δανίσειν.
Ῥέπει ἐν θανάτου ἐλεῖται, κέρσις ὅπωςτ' αὖ ἔλθῃ.
Ὅν θυσίῳ, ἐλεῖται ἢ θέλει Θεὸς ἀνὰ θυσιῆς.
Ἐνδύζον ὄνυ γυμνόν. Μετάδῃ πεινῶντι ἀρτῶν ζῶν.
Ἄσπερον εἰς οἶκον δέξαι, ἔπι φλὸν ὀδήγῃ.
Ναυηγῆς οὐκ εἰρον. Ὅσον πῶς ἐστὶν ἀδελφῷ.
Χεῖρα πέσοντι δίδῃς. Σῶζον δ' ἀπερείπιατον ἀνδρα.
Κοινὰ πάθῃ πάντων. Βίολῳ τρυχός, ἀσαιῳ ὄλεῖται.
Πλῆστον ἔχων ζῆν χεῖρα πενήτωσιν ὄρεξον.
Ὅν ζοῖ εἰδωκε Θεὸς, κ' αὐτὸς χεῖροντι πτωχάσ:

Κοινὸς πᾶς ὁ βίος μερόπων. Ἄνιϑ ἢ τέτυκτι.
 Μήποτε αὐδρα πένηϑα ἰδὼν σκώψης ἐπέεασι.
 Μηδὲ κακῶς γε περὶ κρίτης μωμητὸν τίνα φῶϑα.
 Τὸ ζῆϑ ἐν θανάτῳ δοκιμάζεται εἰς ἐπέεσσιν
 Ἐκνομον ἢ δίκαιον, ἀφαιρένεται εἰς κέρσιν ἔλθων.
 Μὴ ἢ φρένας βλάβειν δίνω: μὴ ἢ πίνειν ἀμετῶρα.
 Ἄιμα ἢ μὴ φαγέειν, εἰδωλοθύτων δὲ ἀπέχεσθαι.
 Τὸ ξίφϑ ἀμφιβαλῶ, μὴ πρὸς φίλον, ἀλλ' ἐπ' ἀμυῶν.
 Ἐἴθε ἢ μὴ χρήζη, μήτ' ἔκνομα, μήτε δικαίως.
 Κ' ἂν γὰρ δολοκλήνης ἐχθρὸν, ζέο χεῖρα μιαινείς.
 Ἀρεῶ γειτονέουϑ δότιος, μηδὲ ἄρ' ὑπερβῆς.
 Πᾶς ὄρϑ ἐστὶ δίκαιϑ, ὑπερβαλῆ ἢ πονηρῶ.
 Μὴ ἢ πιν' αὐξόμυμον λωβήζη καρπὸν ἀρέρης.
 Ἐσῶσαν δὲ ὁμότμοι ἐσθήλυδες ἐν πολιήταις.
 Πᾶντες γὰρ ξενίης περὶ ἴσονται πολυμόχθας.
 Ὡς ξένοι ἀλλήλων. Ξεινὸς ἢ γε ἔπις ἐν ἡμῖν
 Ἐασεῖ, ἐπει πάντες βροτοὶ αἰμαῖϑ ἐξ ἐνὸς ἐσέ.
 Χάρη δὲ ἔπι βέβαιον ἔχει τόπον ἀνθρώποισι.
 Μὴ ἢ θέλεις πλάσειν, μηδ' ὄχθας. Ἀλλὰ τὸδ' ὄχθας
 Ζῆϑ δὸπ' ὀλίγων: μηδὲν τε ἔχονϑ ἀδικον.
 Ἡ φιλοχρημοζυῆ μητῆρ' κακότηϑ ἀπάτης.
 Μὴ πῶϑ εἰς χρυσὸν ἢ εἰς ἀργυρον. Ἐν δὲ ἄρα καὶ πῶς
 Ἐασεται ἀμφήκης θυμόφθορϑ ἐνθῶ ζῆδρϑ.
 Χρυσὸς αἰεὶ δόλϑ ἐστὶ καὶ ἀργυρϑ ἀνθρώποισι.
 Χρυσὲ κακῶν ἀρχηγέ, βιοφθόρε, πάντῶ χαλέπῶν,
 Ἐἴθε ζε μὴ θνητοῖσι γλυέσται πῆμα πῶθεινον.
 Σὲ γὰρ ἐκλή, μάχαι τε, λεηλαζῆαι τε, φόνοι τε.
 Ἐχθρῶ ἢ τέκνα γονῶζιν, αἰδέλφειοί τε ζυγαίμοις.
 Μηδὲ δόλως ράπειν. Μὴ πρὸς φίλον ἦτορ ὀπλίζειν.
 Μηδὲ ἔπερον κέρθης κερδὶν νόον, ἀλλ' ἀγορῶων.
 Μήθ' ὡς πεπεφύης πολύπας κῆ χῶρα ἀμείθειν.
 Πᾶσι δὲ ἀπλόϑ ἴδι, τάτ' ἐν ψυχῆς ἀγόρῶε.
 Ὅστις ἐκὼν ἀδικεῖ, κακὸς ἀνὴρ. Ὅς δὲ ὑπ' ἀνάγκησ
 Οὐκ ἐρέω τὸ τέλϑ. Βαλῆ δὲ δ' ἐπιώθ' ἐκάσθ.
 Μὴ γαυρῶ σφίη, μήτ' ἀλκή, μήτ' ἐνὶ πλάτῳ.
 Ἐἰς Θεὸς ἐστὶ σφὸς, διωλός θ' ἄμα, καὶ πολυόλϑ.
 Μηδὲ παροχομύμοισι κακοῖσι τεύχθ τέον ἦτορ.
 Οὐκέτι γὰρ δυνάται τὸ τετυγμῶν εἶναι ἀπικτον.
 Μὴ προπετῆς ἐς χεῖρα. Χαλίνθ δὲ ἄγελον ὀργλῶ.
 Πολλὰκι γὰρ πλῆξας, αἰέων φόνον ἐξέλεασε.
 Ἐσῶ κριναὶ πάθη. Μηδὲν μετὰ μήθ' ὑπεροπλον.
 Οὐκ ἀγαθὸν πλεονάζον ἐφυ θνητοῖσιν ὄνειαρ.
 Ἡ πολλὴ ἢ τευφή πρὸς ἀμέτῶς ἔλκετ' ἔρωιας.
 Ἰψαυχεῖ δὲ ὁ πολὺς πλάτος, καὶ ἐς ὕβριν ἀΐξει.
 Θυμὸς ὑπερχόμυμος μανίῳ ὀλοόφρονα τεύχει.
 Οργῆ δὲ ἐστὶν ὄρεξις ὑπερβαίνουσα ἢ μιλῆς.
 Ζήλος γὰρ ἀγαθῶν ἐσθλός, φαύλων ἢ γε φαύλος.

Τόλμα κακῶν, ὀλοή. Ἀγαθῶν ἧ γε κῦδος ὀπάζει.
 Σεμνὸν ἔρωσ ὄρετῆς. ὃ ἧ κύπελλοσ, αἶαλοσ ὀφέλλει.
 Ἦδὺς ἀγανόφρων κυκλήσκειτω ἐν πολήτησ.
 Ἐν μέτρω φαγέειν, πρέειν, ἔμυθολογοῦειν.
 Πάντων μέτρον ἄριστον. Ὑπερβαλίη δὲ ἀλεινόν.
 Μὴ φθοροῦσ, μὴ ἀπιστοσ ἔσῃ. Μὴ λοιδόροσ ἰοθῇ.
 Μὴ ἧ καίκογνώμων, μὴ ψόδαπάτης ἀμέτεροσ.
 Σωφροσύνηλω ἀσπείν, αἰαροῶν δὲ ἔργων ἀπέχεοδι.
 Μῆδε μιμῶ κακότητα, δίκη δὲ ἀπάλειπον ἀμύων.
 Πειθῶ μὲν γὰρ, ὄνειρα. Ἔεισ δὲ ἔειν ἀηφύσῃ.
 Μὴ πῖσθε πᾶχισσι, πῖν ἀτεκέωσ τέροσ ὀφεί.

Quæ sic Latinè reddita sunt.

Ne ditescas injustè. Sed ex justè partis vive.
Essto contentus presentibus, & ab alienis abstine.
Mendacia ne dixeris, sed vera omnia custodias.
Neque frustra simulacra colas: Sed immortalem semper
Primum Deum reverere. Deinde verò tuos parentes.
Omnibus justa tribue, nec in judicium injustum venias.
Ne abscicias paupertatem: injustè nec judices ex persona.
Si tu male judicaveris, postea Deus te judicabit.
Testimonium falsum fuge, & justa profer.
Virginatatem custodi. Dilectionem erga omnes observa.
Mensuras dato justas: bonus verò est modus in omnibus.
Trutinam ne pellas in alteram partem, sed aequalem trabas.
Ne pejeraveris, neque ignoranter, neque sponte.
Perjurum odit Deus, quisquis ille qui juraverit.
Ex injustis operibus donum manu ne unquam suscipias.
Semina ne subripito. Execrabilis quisquis abstulerit.
In secula seculorum. Dissipatio erit vite.
Ne cum masculino cubes: ne sycophantam agas: nec occidas.
Mercedem laboranti da: nec afflige pauperem.
Lingua mentem cohibe: arcanum sermonem in pectore contine.
Ne injurius esse velis: nec injustè quenquam agere sinas.
Pauperibus statim da, neque cras reverti jube.
Copiam spicarum manui egenti præbe.
Quicumque Eleemosynam dat, Deo novit favore.
Liberat a morte misericordia, judicium quando venerit.
Non sacrificium, misericordiam verò vult Deus pro sacrificio.
Vestito itaque nudum: impertire esurienti panes tuos.
Exilem in domum excipe: & caco vie dux esto.
Naufragorum miserere; quia navigatio est incerta.
Manum lapsò porrige, servaq, desertum virum.
Communes casus omnium: vita rota, instabilis felicitas.
Si divitias habes, tuam manum pauperibus porrige.
Quæ tibi dedit Deus, de his egenti eroga.
Communis tota vita hominum; inæqualis autem facta est.
Ne si virum pauperem conspexeris, irrideas diceris.
Neque malignè alloquaris vituperandum aliquem virum.
Vita in morte probatur. Nam si quis perpetrarit
illegitimum quid aut justum dijudicatur in judicium si venerit.

*Ne mentem ledas vino, nec bibas immoderatè
 Sanguinem verò ne comedas: & ab iis quæ diis immolantur abstine.
 Gladium accinge non contra amicum, sed ad defensionem.
 Utinam verò non utaris, neque injustè, neque justè.
 Etiam si namque occideris hostem, tuam manum polluis.
 Ab agro vicini abstine, neque transi.
 Omnis terminus est justus, transgressio verò vitiosa.
 Nequem crescentem læseris fructum agri.
 Sint in pari honore advena cum civibus.
 Omnes enim peregrinatione circumvehuntur ærumnosâ,
 Tanquam hospites alter utrius. Peregrinus verò nullus inter vos
 Erit: quia omnes homines sanguine ex uno estis.
 Terraq; non perpetuum habet locum hominibus.
 Non velis ditescere, neque opta: Sed hoc opta;
 Ut vivas paucis contentus, nec quicquam possideas injustum
 Amor pecunie mater est malicie omnis.
 Ne desiderium sit auri, vel argenti. In his enim
 Erit utriusq; acutum animus: corrumpens ibi ferrum.
 Aurum semper fraus est & argentum hominibus.
 O aurum malorum dux, vitæ labes, omnia evertens!
 Utinam in mortalibus non esses malum desiderabile!
 Tui enim gratia pugne, & præde, & cades:
 Infensiq; liberi parentibus, fratresq; consanguineis.
 Ne fraudes consuas, neque contra carum cor armes te.
 Neque aliam occultes in corde sententiam, aliam proferas.
 Neque ut saxi adhærens polypus, cum loco mutes.
 Omnibus verò simplex sis, quæq; ex animo profer.
 Qui volens injustè facit, improbus vir. Qui verò coactus,
 Non malum dico profusus. Consilium verò redarguitur cuiusq;
 Ne efferaris sapientia, neq; viribus, neq; opibus.
 Unus Deus est sapiens, potens simul, & multum dives.
 Ne præteritis malis crucia tuum cor.
 Nunquam enim potest factum fieri infectum.
 Ne sis præceps ad manum, sed compeste sevam iram.
 Sæpe enim percutiens invitus eadem perpetravit.
 Sint communes passiones: nihil magnum neq; superbum sit.
 Non bona redundans esse solet mortalibus utilitas.
 Nimius autem luxus ad immodicos trahit amores.
 Extollunt autem multa divitiæ, & ad petulantiam impellunt.
 Ira nimia furorem perniciosum parit.
 Ira quidem est cupiditas, sed modum excedens, odium.
 Emulatio bonorum bona, malorum verò mala.
 Audacia malorum perniciofa; bonorum verò gloriam adfert.
 Honestus est amor virtutis: Sed Veneris dedecus auget.
 Suavis mansueto animo præditus vocatur inter civēs.
 Moderatè ede, bibe, & loquere.
 Omnium modus optimus, excessus verò molestus.
 Ne invidus, neque incredulus sis: nec calumniator esto.
 Nec pravi consilii, nec impostor immoderatus.
 Temperantiam exerce, obscænisq; factis abstine.
 Nec sectare malignitatem, sed jure repelle injuriam.*

*Persuasio namque commodum: Lis verò litem rursus gignit.
Ne credas temerè, priusquam finem certò perspicias.*

Proderit hîc pauca referre, quæ in Sibyllinis oraculis ad hanc vitæ integritatem sectandam pertinentia inveniuntur. *lib. 8. sub finem hæc leguntur.*

Ἐικῶν ἐς' ἀθροῦσ' ἐμῆ, λόγον ὀρθὸν ἔχουσα.
Τάτω θεὸς κατὰρξίν τε ἀναιμακτὸν τε τράπεζαν,
Πληρώσας ἀγαθῶν; καὶ δὴς πεινῶντι πὸν ἄρτον;
Καὶ διψῶντι πότον, ἢ εἰματὶ ῥώματι γυμῶ.
Ἐκ μόχθων ἰδίων ποίησας ἀγνάϊς παλάμησι.
Θλιβόμενον κτίζου, ἔ τῷ κάμνοντι παρέσθαι.
Καὶ ζῶσαν θυρίαν ταύτην τῷ Ζῶντι πόριζε.
Σπείρων ἐπ' ὀσπεθίη ἵνα σοὶ κύρασ' τὰδε δώρη.
Καρπῶς ἀθανάτας, ἔ φῶς αἰώνιον ἔξεις.
Καὶ ζῶντι ἀμείραντον, ὅτ' ἐν πύλαις πάντας ἐλέγξῃ.

*Effigies mea homo est rectæ rationis alumna.
Huic tu pone volens puram sine sanguine mensam;
Repletamq; bonis: panem potumq; famenti,
Et sitienti da: nudum tege corpus amictu.
De proprio castis manibus largire labore.
Oppressum recrea: fessi solare labores.
Hac à te detur viventi victima vivens.
Sparge piè semen, Dominus tibi donet ut ista,
Æternos fructus, æternum lumen habebis,
Vitam incorruptam, cum cunctos arguet igne.*

Libro quarto alia Sibylla homines hortatur ad resipiscentiam his verbis:

Ἀμέλειοι μετὰ θεῷθε βρότοι τὰδε μηδὲ πρὸς ὄργλῳ
Πανταίῳ ἀράγητε Θεὸν μέγαν: ἀλλὰ μεθέντες
Φάσθονα ἢ συναχῆς, ἀνδροκτασίας τε, ἔ ὕβρεις.
Ἐν ποταμοῖς λίσσασθε ὄλον δέμας ἀεράοισι
Χειρῶσ' ἐκτανύσαντες εἰς αἰθέρα, τῶν πᾶρ' ἔργων
Συγνώμῳ αἰτεῖσθε, καὶ ὀσπεθίας ἀλκιείαν
Πικρῶν ἰάσασθε. Ὁ Θεὸς δ' ἔξῃ μετάνοιαν
Ἵουδ' ὀλέσθ'· πάντ' ἢ χόλον πάλιν, εἴπερ ἅπαντες
Ευσεβίῳ ἐρέπμον ἐνι φρεσὶν ἀσκήσητε.

----- *At vos resipiscite stulti
Mortales, magnumq; Deum irritare cavete.
Ponite sed gladios, gemitus, cadesq; nefasq;
Et totum fluvio corpus mersate perenni.
Tunc manibus passis ad sidera, præteritorum
Pescite factorum veniam; sanateq; factis
Impia facta piis. Nam sic Deus ipse vicissim
Consilium vertet, neq; vos excindet, & tram
Sedabit rursus, si vos modo mente coletis,
Qua nil gratius est illi, pietatis amorem.*

Eodem libro quarto hæc quoque leguntur.

Ἵολβοιο ἀνθρώπων κείνοιο ἢ γαίαν ἔσαντες,
Ἵοσσοιο δὴ σέρξασσι μέγαν Θεὸν διλογέοντες
Περίν φαγέειν, πείειν τε, πεπιθότες δις ἐβήσιν.

Ὅι νηὲς μὲν πέντας ἄποσρέψασιν ἰδόντες.
 Καὶ βωμῶν, εἰκαῖα λίθων ἀφιδρύματα κέφων.
 Ἄμασιν ἐμφύχων μεμιάσμενα, ἢ θυρήσιν.
 Τέρεσσι δὲ ἐνός Θεοῦ εἰς μέγα κῦδος.
 Ὅυτε φόνον ῥίζαντες ἀπαιόταλον, ἔτε κλοπῆον.
 Κέρδιον ἄπειρον ἐλόντες, ἄδη ῥίγισα τέτυκται.
 Ὅυδ' ἀρ' ἐπ' ἀλλοτρίης γούτης πόθον αἰχρὸν ἔχοντες,
 Ὅυτ' ἔπι ἄρσενον ἕβρον ἀπεχθέα τε συγρῶτε.

*Felices hominum illi versabuntur in orbe,
 Qui laudare Dei supremi Numen amabunt
 Ante cibum & potum, freti pietatis amore.
 Omnia qui visu templa avertentur, & aras,
 Et lapidum vanas stupidorum pondere moles:
 Sacrificio fœdas animantium, quadrupedumque
 Sanguine: suspicientq; Dei decus unius ingens,
 Nec diram facient cadem: neq; lucra parabunt
 Grandia per furtum, quæ sunt deterrima planè.
 Nec vetitum alterius cupient fœdare cubile.
 Mascula nec turpi maculabunt corpora tactu.*

Item libro tertio.

Ἀλλὰ σὺ μὴ πολλῶν βροτῶν ποικιλομήνη κακὸφρων
 Ἀλλὰ λιπῶν πλεῖστον σρέψας Θεὸν ἰλάσσοιο.
 Ὅυε Θεῶν ταύρων ἐκαλιοντάδας, ἠδὲ ἔ ἀρνῶν
 Πρωτοτόκων, αἰγῶν τε περὶ πολομῆσαισιν ἐν ὤρεσι.
 Ἀλλὰ μιν ἰλάσκει Θεὸν ἄμβροτον, αἰὲν ἐλεήσῃ
 Ὅυλ' ἢ μόνον ἐστὶ Θεός, κ' ὅση ἔσαν εἰ' ἄλλ' ἔ.
 Τίω ἢ ἀγαθοῦσι τῆμα, ἢ μὴδενά θλίβε.
 Ταῦτα δ' Ἀθάσσι κέλε' δειλοῖσι βροτοῖσιν.

*Sed tu mortalis versuta mente, malaq;
 Noli divitiis nimis invigilare: sed illis
 Missis, conversus Numen placare memento.
 Et mactare Deo taurorum corpora centum,
 Primigenosq; agnos, caprasq; volantibus horis.
 Quere Dei facilem æternæ placando favorem:
 Qui solus Deus est, nec quisquam est alter ab ipso.
 Justiciam colito, nulliq; injurius esto.
 Immortalis enim jubet hoc mortalibus egris.*

Hæc & ejusmodi plurima leguntur in Sibyllinis libris, quibus homines ad rectam vitæ exhortabantur: neq; ulla ferè in iis est pagina, quæ non contineat admonitiones ad homines, ut convertantur ad Deum verum, qui solus est, nèque quemquam habet suæ Divinitatis participem. Qui idolomaniam averfatur, & idololatrias perdet: qui vitæ integritatem commendat, & requirit magis quàm sacrificia. Judicium imminere generale, ad quod sistentur omnes mortales: Deum verò judicaturum omnes homines sine personarum acceptione: discernetq; pios ab impiis, & unicuique reddet secundum opera sua. Hæc maximè describit Erythræa Sibylla lib. 3. oraculorum: ubi longo carmine piorum gaudia, & benefactorum mercedem recenset, quam recipient in vitæ æternæ: qua fruentur indefinenter post corporum resurrectionem: Mali autem & impii admissorum scelerum poenas dabunt atroces cruciati flammis Cocyti, & gehenna sempiterna: simul etiam ostendit

dit & describit quæ studia sint futura piorum : & quo modo hanc vitam traducunt, huic rei tantum intenti, ut Deo vero & soli inserviant, & placeant.

Hæc doctrina post diluvium promulgata est à Patriarcha *Noah*, & serio inculcata hominibus, qui statim corrupti sunt, & per omnem idololatriam debacchati, coinquinati sunt impuriis libidinibus, cædibus, violentia, rapinis, & injuriis : Sed semper sibi Deus aliquos reservavit, qui vitæ innocentia, justitia, & pietate viguerunt, & alios docuerunt : ut in *Themide* factum esse constat, quæ statim post diluvium nata, boni *Ogygis* avi pietatem secuta, homines assiduis exhortationibus compulerit ad benè, innocenterque vivendum : docuerit Deo nihil gratius esse pietate erga cœleste Numen, & charitate erga proximum. Ideò illi à priscâ antiquitate honores summi tributi sunt, tanquam Justitiæ faultrici, & Dei Sacerdoti primariæ. Nam cum fuerit inter homines paucis post diluvium generale annis, non est dubium, quin doctrina salutaris proposita à Sancto Patriarcha Noa, diu permanferit tenaciter sculpta mentibus posterorum *Semi* : licet hæc puritas statim depravata sit impietate & malignitate *Chami*, qui facinora (propter quæ Deus mundum diluvio perdiderat) statim apud *Ægyptios*, *Aborigenes*, & *Bactrianos* fuscitaverit.

O

APOL-

APOLLO PYTHIUS.

Apollo Pythius.

*Sive Clarum, aut Delphos habitem, Delumve natantem
Fatidiro Ex adytis me iurat ore loquitur.*

Apollines 4.

APOLLINIS nomen ad plures relatum fuisse apud antiquos legimus. Apollinum; inquit Cicero lib. de natura Deorum, antiquissimus fuit ex Vulcano natus, Athezarum custos: Alter Corybantis fuit filius, natus in Creta: cujus de illa Insula cum Jove ipso certamen fuisse traditur. Tertius Jove tertio natus, & Latonâ, quem ex Hyperboreis Delphos venisse ferunt. Quartus in Arcadia natus: quem Arcades Nomionem appellarunt, quod ab eo leges se accepisse ferant: Hæc Cicero.

Hunc postremum Nomionem, vel Nomium appellatum Legislatorem Arcades ob nimiam severitatem expulerunt: At is fugiens ad Thesaliæ regem Admetum, illius armenta pavit ad Amphrysum amnem: & post mortem in Deorum numerum relatus est: A Mercurio citharam accepisse dicitur, & Musis præfectus. Alii hanc historiam ita narrant, Nam quæ de omnibus Apollinibus fama narravit, ad unum Latonæ filium Græci transtulerunt. Cùm igitur Latona utero gestaret gemel-

Python ve-
rat Latonæ.

gemel-

gemellos Apollinem & Dianam, quos ex Jove conceperat, Juno Zelotypa *Pythonem* horrendæ vastitatis serpentem immisit, qui gravidam prosequeretur, & vexaret: Mulier misera post diutinos errores tandem navigio delata in Insulam Ortygiam, ad sororem suam Asteriam, quæ in eâ regnabat. Cumque ea insula ferè tota mari inundaretur, parturienti Latonæ locum dedit, unde *Delus* dicta quæ Ἰδὴλα erat antea: ibi igitur enixa pueros, prima prodiit ex utero *Diana*, eaque se obstricticem matri in partu fratris Apollinis laboranti præbuit: unde factum est, ut prægnantes in puerperio ejus Numen invocarent: eamque vel *Lucinam*, vel *Ilithyiam* vocaverunt, quòd lucem natis infantibus apertis eorum oculis ostenderet: Apollo igitur natus, & adultus *Pythonem* matris vexatorem sagittis confecit, & *Cyclopes* occidit, quòd fulmen Jovi fabricassent ad interficiendum ejus filium *Æsculapium*, quem Juppiter fulminatam ad Inferos detruxit, propterea quòd *Hippolytum* ab equis discerptum in vitam restituisset: Apollo igitur irritato Jove propter has cædes, divinitate privatus in *Thessaliam* se recepit, & *Admeti* regis pastor factus est: amavit *Daphnem* Nympham *Penei* filiam, quæ ejus vim cum non posset evitare, in *Laurum* arborem mutata est, amatori postea sacram. Impotenti quoque amore *Cyrenem* *Daphnes* sororem dilexit, quam in *Pelio* *Thessaliæ* monte raptam transtulit in eam *Libyæ* partem inter *Syrtim* majorem, & *Mareotidem* sitam, quæ à Nympha dicta est *Cyrenaica* regio: Ex ea natus est Apollini *Aristæus* & ejus frater. *Virg.* 4. *Georg.* Amavit quoque Apollo *Hyacinthum* formosissimum adolescentem *Amyclæum*, quem & *Zephyrus* quoque deperibat. Sed cum puer in Apollinis amorem esset propensior, & se crebrò cum illo disci factu exerceret, *Zephyrus* discum ab Apolline jactum in caput *Hyacinthi* detorsit, cujus ictu mortuus est, & in florem sui nominis mutatus. *Ovidius lib. 10. Metamorph.* & *Palaphatus tractatu de fabulosis narrationibus*: in ejus honorem *Lacedæmonii* sacra *Hyacinthia* quotannis celebrabant. *Branchium* quoque *Thessalum* juvenem amavit Apollo, quem ipse susceperat ex filia *Jaucis* & *Sucronis*: & hunc pater amavit viventem, & mortuum communi templo colivoluit, cujus fuerat Sacerdos. *Strabo libro 14.* Vicit Apollo *Marsyam* Satyrum ex *Celeni* oppido *Phrygiæ* oriundum, qui tibiis à *Minerva* inventis ausus est Apollinem ad certamen provocare, à quo cum victus esset, excoriatus est: *Tibicinem* suum *Nymphæ* *Phrygiæ* mortuum ita ploraverunt, ut ex earum lacrymis *Marsyam* fluvium ortum fuisse fabulati sint: *Ovidius libro Fastorum sexto.* Dicitur quoque Apollo adjuvante *Neptuno* *Ilii* mœnia struxisse *Laomedonte* Rege *Trojanorum* poscente, pacto cum illis precio, quod cum nollet persolvere post absolutum opus, indignati *Dii* urbem duplici calamitate affecerunt; Apollo peste, *Neptunus* verò inundationibus. Qua de re postquam *Laomedon* consulisset oraculum, responsum tulit, *Deos* alio modo placari non posse, nisi quotannis virgo *Trojana* in quam fors cecidisset *Ceto* monstro marino devoranda exponeretur. Sors autem *Hesionem* regis filiam prodidit: quæ cum scopulo alligata *Cetum* lacrymabunda expectaret, ab *Hercule* illac prætereunte liberata est: ea tamen conditione, ut liberationis præmium *Laomedon* illi traderet equos, quos habebat divino semine procreatos. At cum pacto non staret rex, *Hercules* collecto undique exercitu, *Ilium* obsidet, expugnat, & diripit: *Laomedontem* occidit, *Hesionem* *Telamoni* uxorem tradit, quod primus muros conscendisset. *Priamum* quoque regis filium impuberem captivum abduxit, qui postea à vicinis auro redemptus, *Ilium* restauravit Apollo primus *Medicinæ* usum traditur invenisse & propterea *Deitatem* meruisse, unde *Ovid. 1. Metam.*

Apollo & Diana nati in Delo.

Apollo occidit Pythonem & Cyclopes.

Apollo divinitate exutus Admeti fit pastor.

Daphne ab Apolline raptâ.

Cyrene ex Apolline concipit Aristæum. Hyacinthus amatur ab Apolline.

Branchius Apollinis filius.

Marsyas ab Apolline victus.

Apollo cum Neptuno Ilii mœnia aedificat.

Hesione Ceto exposita.

Apollo Medicinæ inventor.

Inventum medicina meum est: opifexq; per orbem

Dicor, & herbarum subjecta potentia nobis.

Soli enim præfectus est Apollo, imò ipse Sol dicitur, & Phœbus. Et quamdiu

Sol super nostro est hemisphærio, morborum omnia symptomata, & dolores redundantur multò tolerabiliores: noctu verò corpora fiunt debiliora, & languidiora: Herbas etiam omnes Solis virtute prodire, & suas vires accipere certum est. Is quoque carminis & Musices auctor fuisse creditur: unde illi lyra, & barbitus sacer

Triplex Apollinis potestas.

est: & Poëta illum sibi Numen præcipuum constituunt. *Triplex* est ejus potestas: In cælo enim *Sol* vocatur, in terris *Liber Pater*, apud Inferos *Apollo*: cujus simulacro imberbi tria adpingebantur *Lyra, clipeus, & sagitta*: Multa illi nomina in poëtis tribuuntur pro locis in quibus colebatur, & officiis quibus mortale genus juvabat.

Apollinis cognomina.

Parrhasius, Patraeus, Pythius, Leochares, Boidromius, Clarius, Carnius, Diradiotes, Alexicacus, Ismenius, Musarum dux, Parnassi Præses, Parcarum ductor, Clarius, Delius, Smyntheus, & alia de quibus Pausanias.

Delphicum oraculum Apollinis sacrum.

At cum multis in locis Europæ & Asiæ coleretur Delphis antiqua religione venerandum habuit templum: ubi illi sacratus est ille celebris *tripès* à Pelope, dum uxorem Hippodamiam duceret Oenomai regis Elidis filiam: quem tripodem fabricarat Mulciber & Pelopi donaverat. Ex hoc tripode Phœbades virgines divino Apollinis Numine afflatae responsa dabant sciscitantibus rerum futurarum eventum.

Quomodo cepit oraculum Delphis.

De hoc oraculo *Pythio* quod Delphis in Bœotia reddebatur ita scribit *Diodor. Siculus*: *Cum in eo loco, ubi templum postea extractum est, circum pascerent capræ, factum est, ut una ex grege frequenter ad hiatum illum accederet, & quotiescunque introspexisset, toties reversa miris, & inusitatis gestiret saltibus, vocemq; sonaret insuetam: quæ pastor miratus, cum accederet & ipse, hiatum spectaturus, mox eodem impetu hausto, conceptoque, simili modo exsilire, & vaticinia fundere incipit. Fama increbrescit, & per vulgatur: fit concursus ingens ad hiatum: & quotquot demittunt sese, statim fatidico habitu afflati furibundis similes evadunt. Tandem quod ex furore multi per præceps in hiatum desilirent, & perirent, interdicto cautum fuit, nequis amplius inscenderet. Voragini templum impositum: & ministerium excipiendi ab insiliente Dæmone, referendiq; responsa femina virgini commendatum fuit. Aliquanto post, quod Echerates (velut alii volunt Isocrates) quidam Thessalus Pythiam raptam violasset, huic quoque id ademptum, & vetula, quæ quinquagesimum exegisset annum, injunctum fuit.*

Primum oraculum Delphicum redditum in Parnasso.

Constat sanè ante Trojæ expeditionem hoc oraculum plus quàm centum annis claruisse: Sed primo redditum in *Parnasso* monte, qui Delphis propinquus est. Id quod nomen montis indicat, quemadmodum quidam literis tradiderunt, maxime *Casparus Peucerus*: *Videtur, inquit, appellatio facta ex Hebræo Nahas, quæ vox augurium significat, & divinationem: & ab Hur, sed præposita in compositione litera P. vel potius Parai, quarum vocum prior montem significat, posterior hiatum, ut idem sonet Parnassus quod mons, vel rectius hiatus divinationum.* Successu autem temporis templum ad

Tripes Delphicus.

radices Parnassi supra specum condiderunt incolæ, & oppidum mœnibus cinctum. In medio templi erectus erat *tripès*, in quo insidens *Pythia* afflatum Dæmonis erumpentis è profundo hiatu excipiebat: quo correpta vaticinabatur: idque non semper, sed statis tantum temporibus, ut Idibus & calendis mensium, vel lunæ defectu aut incremento, vel crepusculis matutino & vespertino. Qui sciscitaturi erant oraculum, consecrabant prius solemni ritu, & mætabant victimam; quam postquam totam contremiscere, & micare cerneret *Pythia*, infidebat Tripodi sacro, conceptoque Deo Græcis verbis responsa pronuntiabat. Templo vicinus fuit fons *Κασσιωπης* nomine: cui si fasces ardentes admoverentur, eas extinguabat. Si procul essent remotæ, subito accendebantur, & flammæ concipiebant: ejusque fontis aqua pota vim vaticinandi præbèbat: sed tamen brevioris vitæ reddebantur ejus aquæ potores.

Cassiotis fons fatidicus.

Delphicum templum splendidissimum donariis.

Nullum fuit tota Græcia templum Apollinis magnificentius aut donariis locupletius. Nam in eo statuæ plurimæ ex auro solido & argento magni ponderis, & artificia à Regibus & Principibus repositæ erant: cum aliis donariis preciosissimis, quæ

quæ ab omni statûs hominibus religionis causâ in sacrariis recondita erant. *Pausanias* refert, sceleton aheneum artificii admirandi appensum tholo templi fuisse ab *Hippocrate*. Dirutum quinquies fuisse tradunt historiae, & direptum sapius. *Nero Imperator* ex templo quingentas aheneas abstulit statuas: mactavitque homines Deo, & mortuorum corpora projecit in hiatum. *Pausanias* recitat *Phocensium* duces, qui in bello sacro templum hoc donariis spoliaverant, crudelibus vindictis à Deo sublatos esse. Tandem *Juliano Imperatore* regnante fulmine tactum est, & funditus eversum: in cujus ruinis & incendio periit excellenti opere facta statua *Apollinis* deaurata.

Quinquies dirutum templum Delphicû.

Habuit *Apollo* alibi etiam oracula: ut in *Delo* Insula, ubi sortes *Delia* reddebantur, certitudine toto orbe celebratae. Templum enim habuit ad mare è regione *Eubææ*, ubi natus credebatur *Apollo*. Ejus aræ nullum animal mactatum imponebatur, neque in eo loco ulla mortuorum cadavera cremabantur, ut alibi moris erat: neque in ea Insula canesalebantur, cum eam Deus vellet esse ab omni cæde & pollutione immunem. Ideò *Athenienses* jussi oraculo eam insulam expiare, sepultorum cadavera sepulchris eruta aliò transportarunt: edictoque sanxerunt, ne quis in ea nasceretur, aut moreretur. Ideò quæ partui erant vicina, aut qui lethalibus erant correpti morbis, in *Rhenam* Insulam vicinam deferebantur. Ara quæ in eo templo erat, structa fuit ex dextris mactatarum pecudum cornibus, arte simul compactis egregiâ.

Sortes Delia.

Nemo nasci aut mori in Delo permittetur.

Ara Delia.

Colophone, quæ urbs est *Jonia*, oraculum habuit clarissimum *Apollo*, ad quod ex tota *Asia* confluebant homines Deum de suis rebus consulturi: quæ urbs opulentissima reddita est, navalibusque copiis potens: *Colophonii*que in equestribus certaminibus tantum excelluerunt, ut quibuscunque se socios adjunxissent, ii sibi certam victoriam pollicerentur: unde natum proverbium, quando summa manus alicui operi imponenda erat, addere *Colophonem* dicebant. Ab ea *Colophonius vates* dictus est *Homerus*, quod in ea natus jactaretur à civibus.

Apollo Colophonius.

Addere Colophonem quid.

Apollinis de vero Deo responsum.

Apollo Colophonius sciscitanti cuidam quid, aut quis esset Deus, viginti & uno versibus respondit: quorum hoc est principium:

Ἄποφυής, ἀδίδακτος, ἀμήτωρ, ἀσυφέλικτος

Ἄουνομα μηδὲ λόγῳ χωρέμενον, ἐν πύρρῳ ναίων:

Ταῖσι θεοῖς. μικρὸν ἢ θεῶν μελίστ' Ἄγγελοι ἡμεῖς.

Et ut *Lactantius* addit: Quem hic *Apollo* ἀμήτωρ vocat, eundem *Trismegistus* appellat ἀπάτωρ: quod origo non sit illi nisi à seipso. Illum esse rerum omnium conditorem, mundi regem, unum Patrem, unum Deum. Ejusque ministros vocat *Angelos*: inter quos *Apollo* se numerat: & cum interrogaretur quo modo sibi supplicari vellet:

Apollo se Dei Angelum profectur.

Πάνσοφε, παντοδιδάκτε, ἐνολοίσροφε κέκλυθι Δαίμων.

Et cum alius preces in *Apollinem Smyntheum* rogatus exponeret, ita supplicationem suam exorsus est:

Ἄρμονίη κόσμοιο Φαέσσοφρε, ἢ σοφὲ Δαίμων.

Alio quoque responso in hunc modum retulit:

Δαίμονες οἱ φοιτῶσι πρὸς χθόνα, ἔπει πόντον

Ἄκούματοι δάμονται ὑπὸ μάστιγι θεοῦ.

Dæmones subjecti Deo.

Apollo Milesius, cum à quibusdam consultus esset de *Judæorum* religione, an Deum verum colerent, ita respondit:

Apollinis responsum de Deo Judæorum.

Ἦδὲ θεὸν βασιλεῖα, καὶ γνηθῆσα πρὸς παντῶν

Ἄον πέμεται ἢ γαῖα, ἔπει θανάτου

Ταρσροῖτε μυχοί, καὶ Δαίμονες ἐκφείτῃσιν.

Ubi aperitè Dæmon Deum Judæorum summum, & unicum esse fatetur: cui terra cælum, inferiq;, & Dæmones omnes subjecti sunt.

De hoc summo Deo loquitur Sibylla Erythraea in principio lib. I.

De summo
Deo Ery-
thraa Phœ-
bas.

Ἐἷς Θεός, ὃς μόνῳ ἀρχαί ὑπερμεγέθης, ἀρχὴν ἔχει,
 Παντοκράτωρ, ἀδελφίῳ, ἑρῶν μόνῳ αὐτὸς ἀπανταῖ·
 Ἄυλός δ' ἔβλεπεται θνητῆς ὑπὸ Λάρυ ἀπάσσης: Ἐ paulò pòst:
 Ἄυτὸν τὸν μόνον ὄντα Ἰέζεαθ' ἠγήτορα κόσμου·
 Ὅς μόνῳ εἰς αἰῶνα, καὶ ἐξ αἰῶν ἔτυχη,
 Ἀυτογένης, ἀρχὴν ἔχει, ἀπαντα, κελῶν Διαπαντός·
 Πᾶσι βροτοῖσιν ἐνὼν τὸ κερτέρον ἐν Φάει κρινῶ.
 Τῆς καθορθολοσύνης ἢ τὸν ἄξιον ἔξετε μιθόν.
 Ὅτῃ θεὸν περιπόντες ἀλήθινον, ἀενάοντε
 Δοξάζειν αὐτῷ τε θῆναι ἱερός' ἐκατομίας
 Δαίμοσι τὰς θυξίας ἐποίησατε τοῖσιν ἐν Ἄδα.
 Τύφω καὶ μανίῃ δὲ βαδίσετε, ἢ τείνον ὀρθίω
 Ἐυθεῖαν περιπόντες ἀπήλθετε, ἢ δι' ἀκανθῶν·
 Καὶ σκολόπων ἐπαλῆσθε: Ἐ postea:
 Ἐἰ δὲ γρητὸν ὄλωσ ἔφθείρεται, ἔδωατ' ἀνδρῶς
 Ἐκ μηρῶν μήτρας τε Θεὸς τετυγώμην ἔϊναι·
 Ἄλλα Θεὸς μόνῳ εἰς πάνυ πέρτερον ἔχει, ὃς πεποίηεν
 Ὀυρανόν, ἠελιόντε, καὶ ἄστέρων, ἠδὲ Ἰελιῶν,
 Καρποφόρον γαῖαν τε, ἔῤῥασι δὶδματῶ πόντου,
 Ὀυρεαθ' ἰλήεντα, ἔἀένναα χόματα πηγῶν: Ἐρῶ
 Τίς γὰρ Λάρυ δωάται θνητῶν γυνῶναι τὰδι ἀπανταῖ.
 Ἄλλ' αὐτὸς μόνῳ οἶδεν, ὁ ποιήσας τὰδι ἀπ' ἀρχῆς;
 Ἄφθαρτῶ κτίσης, αἰῶνι ἔχει, αἰθέρα ναίων.

Unus Deus est, solus qui regnat in orbe;
 Qui solus semperq; fuit, semperq; futurus:
 Non genius, per se constans, tenet omnia semper;
 Et viget in cunctis mortalibus, atq; vigorem
 Sensibus insinuat, communis luminis auctor.
 Præmia sed prave mentis digna accipietis.
 Quandoquidem æternog; Deo veroq; relicto,
 Cui decus, & sacro debetur victimaritu,
 Manibus Infernis fecistis sacra superbi:
 Insanig; viâ rectâ veraq; relicta,
 Erratis per iter scopulis ἔsentibus horrens. Et iterum:
 Quod si progenitum est, prorsum interit: exq; virili,
 Fæmineog; nequit membro Deus esse creatus.
 Sed Deus est unus solus, rerumq; supremus,
 Qui cælum, solem, stellas, lunamq; creavit,
 Frugiferam terram, pontiq; fluentia tumentis,
 Sylvosos montes, fontesq; perennè scatentes:

Et alia multa narrat quæ a Deo illo Summo creata sunt, & per quæ ejus majestas cognosci potest: tandem subjicit:

Nam quis hæc valeat mortalis noscere cuncta?
 Ipse sed hæc solus novit, qui condidit unus,
 Auctor in extinctus, æternus, in æthere degens.

Magna est istius Phœbadis sapientia, quam illi non inspiravit mendaciorum auctor Apollo, sed Spiritu divino acta protulit verba vera, quæ non intellexit. Deum illum summum profitetur, de quo ita loquitur:

Unus qui solus regnat Deus, atque supremus
Omnipotens, nunquam genitus: qui conspicit ipse
Omnia, mortali non aspectabilis ulli
Corporeis oculis.

Et lib. 3. de hoc summo Deo ita differit:

Ἐἰς Θεὸς ἐστὶ μόναρχος, ἀθέσφατος, αἰθέρα ναίων.
Ἄυτοφυής, ἀόρατος, ὁρῶν μόνος αὐτὸς ἅπαντα.
Ἐν χεῖρ γ' ὅσα ἐπιήκει λιθοξόος, ἔδ' ἄπο χερσῶν
Τέχνης ἀθρώπων φαίνει τύπος, ἔδ' ἐλέφαντος,
Ἄλλ' αὐτὸς ἀνέδειξεν αἰῶνος αὐτὸς ἑαυτὸν:
Ὅντις τε, καὶ πρὶν εἶναι, ἀτὰρ πάλι ἢ μετέπειτα.

Quis sit verus Deus.

Unus & immensus Deus est, regnator & unus.
Æthereus, sese consistens totus in uno.
Cuncta videns solus, non aspectabilis ipse:
Quem non humani saxo manus ulla, vel auro,
Aut ebone artificis fecit, retulit vè figuram.
Ipse sed ipsum se saclo monstravit ab omni,
Quis est, quis fuit, qui porro deinde futurus.

Subjungit iterum grave iudicium paratum idololatriis, qui Deo summo neglecto simulacris hominum & animalium inserviunt:

Ὅου ἴδωλ', ἔδ' ἐφοβείσθε Θεὸν, ματαιῶς ἢ πλανᾶσθε
Προσκυρόντες ὄφεις τε, ἔ ἐλέροις ἦνόντες,
Ἐιδώλοισι ἄλλοις, λιθίνοισι ἢ ὑδρῦμασι φώτων.
Καὶ ναοῖς ἀθλοῖς καθεζόμενοι πρὸ θυρῶν.
Non colitis neq. timetis Deum, sed stulte erratis
Anguibus & felibus reverenter sacrificantes,
Et signis aliis hominum, saxisque sacratis
Ante profanorum delubrorum ostia stantes.

In idololatriis.

Et vaticinatur alia Phœbas aliquando futurum (nempe in adventu CHRISTI,) ut homines à cultu profano idolorum abstineant, & huic vero Deo inserviant:

Τεῖψασι δ' εἰδωλα βροτοὶ ἢ πλάστον ἅπαντα: & alibi:
Ἔργα ἢ χειροποίητα θεῶν (μυκαύσον).

Idola aliquando peritura.

Multa de his leget Lector in sequentibus, ubi expressè de Sibyllis tractabimus, & exponemus earum prædictiones de venturo CHRISTO Servatore, qui falsum Deorum cultum abolebit, & homines ad summum Deum adducet. Nunc progrediemur in iis, quæ Apollo prædixit hominibus, tam oraculis, quam fortibus, quas reddidit diversis in mundi regionibus.

Sortes reddidit Patarae urbe Lyciæ condita à Pataro Apollinis filio, & Lyciæ Xanthi filia: In ea sex hybernis mensibus oracula reddebat: Hinc Lyciæ sortes. Servius in 4. Æneid. & Strabo lib. 14.

Oraculum quoque antiquissimum fuit Apollinis Didymæi in urbe Mileto, quæ sita est in sinibus Joniæ, & Cariæ, decem stadiis ab ostio Mæandri: ea prius Lelegæis didicta est, & Pityusa & Anaëtoria, de hoc inferius in historia Branchi.

Sed omnium celeberrimum habuit responforum suorum locum apud Delphos: ubi toto orbe certissima poscebantur oracula. Inter quæ Aristoteles tale citat:

Καλλίστην τὸ διακρίτατον, λῶσιν δὲ ὑγαίνειν.
Iustitia est pulcherrima res: sanum optima corpus.

Exspecu Delphico responsum hoc datum est *Messenis*:

Ταῖς τέχναις πῆς ἀλώσεται αἴσασερ ἑσῆρξεν.

Artibus his capiēre, alios queis ceperis ipse.

*Pœna impi-
pigrum.*

Et aliud à Dæmone Pythio pronunciatum est, quo Deum asserit atrocēs sumpturum pœnas de impiis:

Δι' ὧν πῆς ἀμαρῆανει, δι' αὐτῶν καὶ παιδοῦεται.

Per quæ quis peccat, facta per illa luat.

*Pœna ta-
lionis.*

De pœna talionis alia extat ejusdem hæc sententia:

Οἷα? ἀνῆρ ῥέξη, τοῖον τέλ' αὐτὸν ἰκάνη.

Qualia quis patrat, talis manet exitus ipsum.

*Athenien-
sium felici-
tas.*

Atheniensibus quoque hoc oraculum promisit quietem & felicitatem post longas ærumnas & calamitates acceptas:

Εὐδαίμων πολέθρον Ἀθλιωαῖης ἀγελείης

Πολλὰ παθὼν, καὶ πολλὰ ἰδὼν, καὶ πολλὰ μογήσων.

Ἄειός ἐν νεφέλῃσι γηύσεται ἢ μὲ πᾶντα.

Belligera urbs nunquam non fortunata Minerva,

Post mala, post & tristia multa, gravesq; labores,

Tanquam aquila etheria perpes sub nube volabis.

Et hanc prædictionem eventus veram fuisse demonstravit. Nam post pugnam illam ad Leuctra Bœotix urbem habitam, *Epaminondas* Thebanorum Dux usque adeò Lacedæmoniorum vires attrivit, ut amisso Græciæ Imperio postea nequiverint in integrum restitui. Idque prælium commissum est in eo campo, ubi *Hippo* & *Miletia*, vel *Theano* & *Euxippe Scedasi* Bœoti filix à Lacedæmoniis juvenibus per vim constuprata; sibi mortem intulerunt, & eodem in loco sepultæ sunt, paterque *Scedasus* doloris impatientia, ad filiarum tumulos gladio se confecit. Lacedæmoniis igitur victis, & oppressis, Athenienses paulatim caput extulerunt, eorumque respublica ad pristinum florem reducta est: quæ multis post sæculis continuato Fortunæ favore celebris remansit.

*Depositum
reddendū.*

Glaucos Lacedæmoni depositum jurejurando negaturo, Delphicum oraculum hoc versu respondit:

Ἀνδρὸς δι' ὄρκου γηυῆ μετόπισθεν ἀμείνων,

Qui benè jurarit, soboles felicior hujus.

Fuit enim hic *Glaucos* Epicydii filius Spartanus: Is Milesium Hospitem cum magna pecuniæ summa sua domo exceperat, & eam pecuniam depositi nomine. Mortuo hospite, ejus filii à *Glaucos* depositum à Patre commissum repetebant, quibus se responsum daturum post quatuor menses jurejurando interposito promisit. Venit interim Delphos, Cortinam Apollinis consulit, an lucrum facturus esset; si pecuniam depositam negaret? Cui Pythia respondit:

Γλαῦκ' Ἐπικυδείδη, τὸ μὲν αὐτίκα κέρδιον ἔστω

Ὀρκῶ νικῆσαι, καὶ χεῖματά λήσασαδς

Ὀμνύ', ἔπειθ' ἰνάαός γε καὶ ὄρκιον μένει αὐδρα.

Ἄλλ' ὄρκου πάς ἐστὶν ἀώνυμος, εἰ δὲ ἔπῃ χεῖρες

Ὀυδὲ πόδες. Κραιωνὸς ἢ μελέροχεται εἰς ἴσκιε πᾶσων

Συμμάεψας ὀλέσῃ γηυῆν ἐ δικὸν ἀπαντα.

Ἀνδρὸς δι' ὄρκου γηυῆ μετόπισθεν ἀμείνων.

Glaucos hoc responso territus veniam deprecabatur: Sed Pythia rursum respondit, idem piaculum committi tentando Deum, & admittendo facinus. Do-
mum

num igitur reversus pecuniam Milesiis juvenibus restituit: Sed paulò post ipse cum tota familia extinctus est. *Herodotus lib. 6.*

Cùm *Philippus Macèdo* Amyntæ filius, & Alexandri Pater sciscitaretur, an vi aperta, vel pecunia largitione que hostes deberet aggredi, ita illi responsum est:

Ἀργυραῖς λόγχοισι μάχεσθαι, ἢ πάντᾳ κερσίσσειν.
Argenti pugnatelis, atque omnia vinces.

Attalo regi Pergami interroganti de regnorum successoribus ex Delphico specu hæc renunciata sunt:

Ἀυτῶν καὶ παῖδες, ἢ παίδων οὐκ ἔστι παῖδες.
Ipse & cognati: nulli sed deinde nepotes.

Attalo responsum datum.

Nam *Attalus* hic pecunia ditissimus fuit, & inter reges Orientales locupletissimus, cùm mortuis liberis solus esset relictus, Populum Romanum, à quo regnum acceperat, hæredem fortunarum fecit: Cujus supellex, & vestes splendidissimæ, peristromataque auro, & purpura distincta Romam allata sunt.

Idem quoque versus pronuntiatus est *Cypsello* Corinthiorum tyranno, qui Delphicum Dæmonem interrogabat de regni successore. At is cum omni posteritate extinctus est. *Cicero in Tusculanis questionibus lib. 5. & in lib. de Fato.*

Apollo ad Cypsellum.

Neroni quoque prædictum est se ex posteritate *Juli & Ænææ* futurum posterum.

Apollo ad Neronem.

Ἐγὼ καὶ Ἄινειάδων μητρικὸν ἠγεμονεύσω.
Ultimus Æneadum regnabit matre peremptâ.

Is cùm sub Imperii finem crudelissimè sese gereret in omnes cujuscunque ordinis & sexus, Præceptorem *Senecam* veneno sustulit, vel in scissâ venâ. Matrem *Agrippinam* sustulit: unde natum est *dicterium*.

Quis negat Ænææ natum de stirpe Neronem?
 Sustulit hic matrem, sustulit ille patrem.

Tandem ob flagitia, libidines, & immanem truculentiam publicè in eum conspiratum est: qui ne ad supplicium publicum ignominiosè traheretur, adjuvante *Sporo* concubino, pugione sub papillam adacto mortem sibi conscivit: sextus à *Julio Cæsare* Imperator: *Julium* secutus est *Octavius Augustus*, postea *Tiberius*, *Caligula*, *Claudius*, & ultimus *Nero* pestis Imperii.

Cùm Dæmon mendax sit à principio, nonnunquam tamen vera falsis admiscet, ut efficacius fallat. Convertit enim se in Angelum lucis, ut decipiat erroribus obnoxios. Quia rationi consentaneum est, ut scelerati pœnas admissorum aliquando luant: & ad reverentiam religionis erga Deos pertinet, ut piè & moderate homines inter se conversentur, Deum venerentur, timeant, & adorent: certò statuentes, illum ultionem sumpturum de reprobis. Ideò legimus cùm *Pausanias* Lacedæmoniorum Dux *Cleombroti* filius, qui plurima pro Spartanis bella gessit, & confecit, Athenienses superavit & attrivit: quibus successibus immoderatè tumescens *Cleonicam* virginem Byzantiam forma singulari præditam patri eripuit, ac per vim constupratam crudeliter interfecit. Interfectorem nefarium puellæ umbra semper infecuta est, illumque noctu ac die sine intermissione infestando hunc versum subinde ejus auri inculcabat.

Cleonica umbra Pausaniam infestat.

Στείχε δίκης ἄσπον, μαλὰ τοὶ κἀκὸν αἰδράειν ὕβρις.
Pœna luenda tibi est: affert injuria damnarum.

At cùm *Pausanias* Spartam rediisset, suis civibus odiosus factus est: & conspirationis in ita cum barbaris convictus, in templum *Palladis* *Chalcedoniæ* se proripuit, ut illic tanquam in Asylo delitescens supplicium evitarèt, cumq; undiq; clausæ essent templi porte, nec aditum ad se ulli permetteret, fame illic extinctus est.

Pausanias fame consumpsit.

Pisistratus Hippocratis filius genere clarus inter Athenienses, & eloquentia

tanta præditus, ut illa deliniti cives libertate se sponte exuerent, eique se subicerent: ea auctoritate auctus tyrannidem usurpavit: à qua civitatem liberaverunt Tyrannicidæ *Harmodius & Aristogiton*. Pisistrato autem, antequam moreretur, species quædam viri magnitudine ingenti, & atro colore sæpius adstitit, & illi in aurem hoc infusurasse visa est:

Οὐδὲς ἀνθρώπων ἀδικῶν τίτιν σκεῖται σποδίσσῃ:

Nemo in justorum non solvet crimine pœnas.

Scedasi & filiarum mors excidio Laconibus.

Delphicus Dæmon interrogantibus *Lacedæmoniis* quid faciendum, & quid maxime cavendum esset, ut eorum respublica felix esset, respondit *Leuctricum campum vitandum*: Sed aliquantò post bello exorto inter eos & Bœotos Thebanos, quibus *Epaminondas*, & *Pelopidas* præerant, commissa pugnâ in campo prope *Leuctra* Bœotix oppidum, ubi *Scedasi* filix sepultæ erant, *Lacedæmonii* victi fugique sunt: *Scedasus* enim filiabus *Theano* & *Euexippe* constupratis à duobus Spartanis juvenibus, & immaniter jugulatis, *Lacedæmonem* venit, sæpiusque sed frustra à magistratu criminis ultionem, & vindictam cum efflagitasset, doloris impatiens ultores nefariæ cædis Deos imploravit patrios, & gladio per pectus adacto mortem sibi conscivit: evenitque ut Spartani quasi cæforum Manibus infestis victi, & oppressi sint, eo in loco ubi vim & necem puellis Bœotis intulerant.

Responsum de bello Peloponnesiaco.

Athenienses poscentes Dei sententiam de bello *Peloponnesiaco*, illis hoc responsum datum est è sacro tripode:

Ἡξὶ Δωρῶν πύλεμ, καὶ λοιμὸς ἐμ' αὐτῶν.

Dorica bella urbes vastabunt, corpora pestis.

De hoc eodemque bello *Lacedæmonii* quoque *Delphos* misere sciscitatum, quibus *Apollo* respondit, *Penes bellantes pro viribus victoriam fore, seque & vocatum, & invocatum auxilio futurum*: Bello exorto gravissima pestis *Athenas* invasit, quam *Apollini* acceptam referebant, ex oraculi sine καὶ λοιμὸς ἐμ' αὐτῶν. Tum disceptatum est, an λοιμὸς pestis, vel λιμὸς fames à Deo intelligeretur: sed eventus Dei mentem declaravit, de peste illum fuisse locutum.

Oraculum pro peste.

Iones ab hoc oraculo poscebant remedium contra pestem, in tota vicinia grassantem: Respondit *Apollo* non delituram luem, nisi immolaretur *Dianæ Triclarix* *Menalippus*, & *Cometho* puella, quam in *Dianæ* delubro violaverat: & nisi annuatim pro *Menalippo* juvenis forma insignis, pro *Comethone* sacrificaretur eidem Deæ virgo specie, & pulchritudine primaria.

Aristodemus filiam interficit.

Messenii in bello contra *Lacedæmonios* consuluerunt *Apollinem*, quid agendum esset illis, ut superiores evaderent: respondit Deus, victoriam illis præparari, si virginem puram ex *Epytidarum* familia Deo sacrificarent. Tunc *Aristodemus* unus ex præcipuis *Epytidarum* patriæ commodo inserviens, filiam, quam habebat unicam, aris obtulit mactandam. Sed juvenis quidam amore puellæ captus, ut illi vitam servaret, in medium processit, asserens illam ex se gravidam: ideo hoc sacrificium Deo ingratum fore. Tunc *Aristodemus* irâ percitus, & in filiam exan-descens illam gladio transfossam occidit, & uterum aperuit. Quam cum invenisset virginem, poenitentia acius, domum se recepit. Noctu verò dum lecto anxius obdormivisset, filix faucix, & cruentæ tristis imago sese obtulit. Hoc spectro gravi metu consternatus, ad sepulchrum defunctæ accurrit, & illic gladio incumbens cum gemitu, & lacrymis vitam finivit.

Aristodemi mors.

Gallorum excidium prædictum.

Apollo quoque *Delphicus* prædixit excidium *Gallorum*, qui Duce *Brenno* aliquot annis postea in *Græciam* penetrantes, longè latèq; omnia depopulati sunt. Irrumpentes postea in *Bœotiam*, ut *Delphicum* templum diriperent, quod sciebant donariis locupletissimū, præpararunt se ad urbis obsidionem. Incolæ barbarorū metu consternati confugerunt in montes, & saltus abstrusiores. Qui pro patria vitam

vitam exponere parati fuerunt, Deum consuluerunt, quid facto opus esset. Vox ex adytis exaudita est:

Ἐμοὶ μελήσει τῶν ἄλλων, καὶ λελυκαῖς κέρεσι.

Mihi curæ erunt hæc, & candidis puellis.

Et id eventus statim comprobavit. Nam cum Galli ad direptionem se accingerent, terra continuis quassata motibus, eâ parte maximè, qua barbarica stramentati erant, usque adeò contremiscere cœpit, ut alibi dehisceret, & in profundas voragine subsideret, plurimos ex improvise absorbens: alibi in editos tumulos egereretur. Tonitrua de super horrendum percrepant, fulgura horribilibus coruscant ignibus: fulmine bona Gallorum pars de cœlo tacta, & flammis sævientibus, & circumfusis ustulata. Nocte sequente hyems sævissima ingruit: grandine ac nive castra operiuntur: Venti undique gelidi perstreperunt: Lapides ex dejectis ædificiis violentia turbinum in sublime everti, rursumque deorsum in subjacentes, & metu consternatos devolvuntur, & improvidos conterunt. Ex Parnasso, qui Delphis imminet, ingentes rupium moles abruptæ rapidissimo lapsu dejectæ innumeram multitudinè opprimunt, & ferè ad internecionem interimunt. Nunquam in Bœotia violentior visa erat tempestas, turbinesque, & inusitati ventorum flatus: ut viderentur omnia mundi quassata ruinam minitari. Hæc horrenda specie ultionis sacrilegum exercitum contrivit Apollo, & à direptione sui templi arcuit. Quamvis tamen non semper idem præstitit: Nam ut alibi notavimus, quinquies destructum est, & sæpius impunè direptum. Semel ab Euboico quodam latrone, qui à Phlegya ortum ducebat. Iterum à Pyrrho Achillis filio. Ab exercitu Xerxis, à Gallis, à Phocensium ducibus, teste *Pausania in Phocicis*: tandem à Nerone. Postremò Constantino Magno Imperante, Christiani templum funditus devastarunt, valvis januarum æthereis, & fusili operè egregiè exornatis sublatis, & Constantinopolim transportatis. Tripodas aureos, & argenteos abstulerunt, aras everterunt, & quicquid preciosum in eo reservatum erat, & comportatum, Deoque sacratum à Neronis tempore, id totum transfulerunt Byzantium. Cumque postea utcunque restauratum esset, *Juliano* Imperante (qui postremus fuit Oraculi Delphici sciscitator, ut de belli Parthici eventu edoceret,) fulmine cœlitus id cœsum conflavit, & absumptum est: hiatúsque ille, ubi Dæmon latere solitus erat, ruinis, & terrâ subsidente repletus est, & planè obstructus: neque postea ullum Dei responsum auditum est. De hoc oraculo lege plura apud *Pausaniam in Phocicis*.

Horrenda tempestas Gallos opprimis.

Delphicum templum funditus eversum fulmine.

Cum Augustus Cæsar aliquando interrogasset Pythiam, quis successor illum sequeretur in Imperio Orbis: hoc illi responsum est.

Παῖς Ἐβραῖος κέλεται με θεοῖς μακάρεσιν ἀνάσσειν:

Τόνδε δόμον περιπατεῖν καὶ Ἄιδου αἰθῆρας ἐκείνου.

Λοιπὸν ἀπὸ τῆς Τρυφῆς ἐν βωμῶν ἡμετέρων.

Me puer Hebraeus jubet hinc, rex ille Deorum,

Tartareas remeare domos, hæc a de relictâ.

Post ergo ora tenens, altaria nostra relinquant.

Oraculum de Christo datum Augusto.

Hoc oraculo prædicit tempus advenisse, quo CHRISTUS Rex regum nasceretur: in cujus adventu oracula cessarent: neque in posterum posset Dæmon Pythius responsa dare mortalibus, sicut fecerat antea actis sæculis. Quod & alibi testatus est Apollo hoc versu, quem *Herodotus* citat:

Κινήσω κ' Ἄηλον, ἀκίνητον παρ' ἐσθλῶν.

Et Delum, quamvis sit adhuc immota, movebo.

Delphis hoc responsum datum est *Rhodiis*, quarundam rerum difficilium & inextricabilium remedia poscentibus:

Oraculum
Rhodiis ad-
sum.

Ἄπιν ἰλάσκειθε μέγα θεόν, ἀγνὸν Ἀδώνιν, ὄλιον.

*Magnum Attin placate Deum, cum numine sancto,
Numine, Adoni, tuo sancto simul atque beato.*

Amphictyones consulentes Apollinem de Alexandro Magno in Asiam traje-
cturo, hoc acceperunt responsum:

De Ale-
xandro
Magno.

Ζῆνα Θεῶν ὕπαλον, καὶ Ἀθλιῶν περιτοχρίαν

Τιμᾶτε βροτόεντ' ἐν Σῶματι κρύπτον ἀνακτῶ.

Ὅν γονέεσιν ἀρίστοις Ζῆος μὲν ἔσπειρεν ἀγωγῶν

Ἐυνοίης θνητοῖσι Ἀλέξανδρον βασιλῆα.

|| *Supremumq; Jovem Divum, simul atq; Minervam,
Corpore mortali velatum extollite Regem.*

|| *Quem pater ille Deum praestantum stirpe parentum*

|| *Sevit Alexandrum, custodem juris in orbe.*

Coraci Naxio interroganti, an anima esset immortalis, ex antro Delphico re-
sponsum est:

Ὅυχ ὄλιον ἐστὶ ψυχῆς κατὰ γινῶναι θνατόν.

|| *Non homini sanctum est animæ cognoscere mortem.*

De immor-
talitate a-
nima ora-
culum.

|| Quasi dicat impium esse, & ab omni religione alienum dubitare de immor-
|| talitate animæ: quæ si moreretur cum corpore, omnis vitæ sanctitas & integritas,
|| omnis Deorum cultus, & religio frustra exigeretur à summo Numine: cum nul-
|| lā vitæ æternæ spes & expectatio promitteretur animā extinctā.

Orac. Del-
phicum ad
Cræsum.

Cræsus contra Cyrum Persarum regem bellum moturus, misit primū ad
Hammonis Libyci oraculum, ut de ejus belli eventu sciscitaretur: postea ad Do-
donæum Jovem in Chaonia, ut ideim cognosceret. Demum ad Apollinem Del-
phicum, cum reliqui ambigua responsa dedissent. At ut exploraret, an & Dæmon,
qui Delphis erat, certius aliquid posset pronunciare, agnum confisum in partes,
& testudinem simul ahenō coxit, quod operculo diligenter textit, ingressusque
templum, quæ sivit à Deo quid ahenō clausum esset: vox è cortina audita est talis:

Ὅϊδα δὲ ἐγὼ ψάμμις Ἰ ἀριθμὸν καὶ μέτρα θωλάσσης :

Καὶ κωφῶ Σωίημι; καὶ ἔ φωνῶν ἴθι ἀκῶ.

Ὅδμή μ' ἐς φρένας ἤλθε κραταυρελώσιο χελώνης

Ὅφορμῆς ἐν χαλκῶ, ἀμ' ἀρνείοις κρέεσσι

Ἦ χαλκὸς μὲν ἑσπρωτῶν, χαλκὸν δὲ ὄπτεσσι.

Non solum quod ahenō elixum tegebatur respondit, cum sit Deo facile videre præ-
sentia, quantum vis tecta & velis involuta, sed ahenō maris numerum, mensuram maris se te-
nere asserit: intelligere surdum, & mutum exaudire: Cræsus oraculo fidem adhibens,
multa munera Delphos misit, & in posterum responsa Delphica certissima credi-
dit. Herodot. lib. 1.

Xerxis ad
Spartiatas
responsum.

Lacedæmonii Apollinis oraculo moniti, ut vindictam sui Regis Leonidæ ad
Thermopylas cæsi poscerent à Persarum Rege. Delecti sunt igitur ex Spartiatis vi-
ri clarissimi, cum caduceatore, qui ad Xerxem irent, eo tempore morantem in
Thessalia: Hi cum supplicationem suam exposuissent, poposcissentque ultionem
mortis Leonidæ, Rex barbarus ingenti cachinno eorum verba excepit: manuque
extentā ostendens Mardonium Persicæ militiæ Magistrum, qui illic delectum mi-
litum habebat, Hic, inquit, cum triginta myriadibus Persarum pœnas dabit, qua-
les decebit, de interfectoibus vestri Regis. Lacedæmonii hoc responsum accepe-
runt tanquam oraculum Apollinis prædicentis futura per os Xerxis: Nam Mardo-
nius paulo post cum toto suo exercitu periit, saxo obrutus ab Arimnesto Spartiata:
ut scribit Plutarchus in Aristide.

Albanus Lacus intumefcentibus aquis usque adeò exundaverat, ut longè lateque agri in circuitu hoc diluvio perderentur. Quapropter missis Delphos à Senatu Romano Legatis, Apollo per sortes respondit; solemnes Latinarum ferias Romæ neglectas fuisse, & ideò Lacum præter modum exuberasse: quare necesse esset à mari sursum aquas ad suum alveum, quoad fieri posset, reducere. Quòd si id præstare non possent, rivis fossisque undique ductis dimotas aquas per agros extinguerent. His Dei verbis Senatui nunciatis, sacerdotes sacrificia instituunt, & populus ad aquam divertendam se accingit. Paulòque post Camillus Dictator factus pro Imperio vota suscipiens, ludos magnos se facturum promisit, & ad emendicaturum Matutæ Matri, si exitus felix belli Vejentis à Diis præstaretur: Statimque postea cessavit diluviùm, & Vejentes expugnati. *Plutarchus in Themistocle.*

Oraculum de Albano Lacu exundante.

Proclides Tyrannus Epidaurius Timarchum Atheniensem cum magna vi pecuniæ ad se venientem occiderat, ejusque cadaver sporta impositum demerferat in mare, nullo facti conscio, præterquam Cleandro Ægineta: At cum propter tyrannidem periclitaretur inter suos, seque ad exilium præpararet, Cleonymum fratrem Delphos amandavit, qui oraculum sciscitaretur, quid in exilii fuga illi accideret. Deus respondit se Proclidi exilium concedere, ubi hospitis sportam deponi jusserat, vel ubi cervi cornua abjiciunt. Nimirum his verbis annuit Apollo Proclidem submergendum, vel terra defodiendum. Nam cervi decidua cornua terra abscondunt. Proclides rebus suis subversis fugiens, ab amicis Timarchi in fuga captus est, & cœsus; ejusque corpus in pelagus projectum. *Plutarchus de Oraculis Pythiæ.*

Oraculum Proclidi datum.

Eundem Apollinem *Lajo* Thebanorum regi de prole consulenti respondisse testatur *Euripides in Phœnissis*:

Μὴ σπείρε τέκνων ἄλοκα Δαϊμόνων βίᾳ.

Ἐὶ γὰρ τεκνώσεις πᾶσι, ἄπικλενεῖ σ' ὄφους.

Καὶ πᾶς σὸς δίκῃ βήσεται δι' αἵματι.

Oraculum datum Lajo de filio Oedippo.

Ne serito, liberorum sulcum Diis in vitis.

Si enim filium gignas, interficiet te ille.

Et omnis tua domus peribit sanguine.

Quod evenit postea: nam Lajus ex Jocasta suscepit *Oedipodem*, qui expositus à Phorbante Polybii Corinthiorum regis pastore inventus est ex arbore pendens viminibus perforatis pedibus: puerque Corinthum deportatus à Rege educatus est: At cum adolevisset, cognovissetque se Polybii filiū non esse, statuit tantūdiu peregrinari, donec patrem inveniret, quem oraculo consulto audivit se eum reperturū in Phocide, eò statim se contulit: invenitque ortā seditione inter Phocenses Lajum conantem tumultus plebis reprimere, quem incognitum interemit: Tandem hoc oraculo se delusum putans Thebas profectus est, & in itinere in *Sphingem* incidit, quam cum ænigmate proposito, solutoque interfecisset, Thebas ingressus est: & Jocastam Laji uxorem matrem suam incognitam uxorem duxit: Parricidium & incestum postea commissum agnoscens, in pœnas tantorum criminum oculos sibi effodit, ne lumen solis amplius intueretur, & reliquum vitæ cæcus, inops, erro, & mœrorè confectus transegit, ductus à filia Antigona, quam ex matre susceperat, filiosque duos Eteoclem & Polynicem: & hi fratres pro regno bellum illud Thebanum, (quo uterque periit, cum tot Græciæ Heroibus) moverunt. Antigona verò cum Argia Polynicis uxore à Creonte Jocastæ fratre occisa est.

Oraculum Delphis redditum erat *Epaminonda* Thebanorum Duci, ut *Pelagus* caveret: Ideò diligentem postea dedit operam, ne navi vel triremi veheretur. Deus autem non de mari, sed de saltu ad Mantineam Arcadiæ urbem, cui *Pelago* nondam.

Oraculum ad Epaminonda.

postremò sparo percussus, semianimis in castra reportatus est: Is à circumstantibus quæsit, salvus ne esset ejus clipeus? Salvum responderunt flentes, allatumque deosculatus tanquam fidum laborum anteaactorum socium: iterum rogavit fusi ne essent hostes? cùmque id quod cupiebat audivisset, tunc evelli spiculum iussit, multoque sanguine profuso ob partam victoriam lætitiâ exsiliens expiravit.

*Æschylus
ex ictu de-
super perit.*

Eodem oraculo responsum accepit *Æschylus* Atheniënsis, ex ictu desuper illi esse pereundum: Cùm igitur in Siciliam migrasset exul, vitabat domorum habitationem, ne fortè aliqua ruinâ oppressus obrueretur, sed sub dio, & aperto cœlo ruri se continebat: Cùmque calvus esset, & infecto capite in aprico sederet, Morphos aquila desuper volans testudinem unguibus gestabat, quam in calvitiem *Æschyli* demisit præcipitem (faxum enim propter albedinem ejus caput exsimabat,) ut testa elideretur, & carnes testudinis in escam fumeret: Hoc ictu contusus Poëta miserè perit. *Valer. Maxim. lib. 9. cap. 12. Aul. Gellius librò 17. cap. 21. Plinius lib. 10. cap. 3.*

*Daphnitas
Poëta ma-
ledicissimus
est affi-
xus.*

Daphnitas Telmessensis Grammaticus & Sophista, Apollinem Pythium interrogavit, an equum nancisci posset, quo commodè veheretur. Posse respondit Deus, sed ex quo præceps deturbatus periret. Factum est aliquamdiu post, cùm maledicentissimus esset homo, ut Reges & Principes amarulentis carminibus perfringeret, ac inter ceteros Attalum Phrygiæ regem, qui illum præcipitari iussit ex quodam scopulo, cui *Equi* nomen erat, quo calu in partes discerptus miserum vitæ finem sortitus est. *Cicero de fato: Valer. Maximus lib. 1. de miraculis. Strabo tamen libro 14. Geographiæ scribit illum in crucem actum in Thorace monte juxta urbem Magnesiæ: fuisseque oraculo monitum, ut Thoracem caveret. Victorius libro 2. variarum lectionum, cap. 18.*

*Corvi Mi-
nerva signi
lacerant
Delphis.*

Athenienses pedestri acie Victores de Persis ad Eurymedontem Pamphiliæ fluvium, & navali pugna ad ostium ejusdem fluminis, palmam aheneam Apollini Delphico dedicaverunt, & Minervæ signum aureis laminis tectum. At postea comparatâ classe ad bellum Siculum se præparabant, cùm magnus corvorum numerus Delphos convolavit, qui in Minervæ signum confidentes, laminas aureas rostris, & unguibus avullerunt, hastam, noctuam, & cariotas è palma dependentes, & ex auro factas abruperunt: quæ omnia fuerunt signa infelicis expeditionis susceptæ: ut eventus probavit. *Pausanias in Phocicis. Et Plutarchus in Nicia, ex Clitodemo.*

*Cobonis
Delphici &
Perialla
fraus.*

Spartani Delphos miserunt sciscitatum oraculum, an Demarathus eorum Dux filius esset Aristonis, necne? nam de eo apud Lacedæmonios ambigebatur. *Cleomenes* Legationis Præfectus Cobonem Aristophanti filium apud Delphos summa potentia valentem subornavit, ut persuaderet Periallæ mulierum vatium antistitæ, ut diceret ea, quæ *Cleomenes* vellet. Cùmque interrogata Pythia negasset Demarathum esse filium Aristonis: Deus iratus ob perfidiam Antistitæ, effecit, ut fraus cognosceretur: Quapropter Cobon Delphis profugit, & Perialla honore sacerdotali consensu omnium privata est. *Herodot. lib. 6.*

*Gnidii de
Isthmo fo-
diendo.*

Delphos miserunt *Gnidii*, qui Isthmum quinque stadiorum perfodere cogitabant, ut suam provinciam in formam Insulæ redigerent, ne ab Harpago Cyri Perfarum Regis Duce subjugarentur: Interrogantibus quid essent acturi, respondit Deus:

Ἰσθμὸν ἢ μὴ πύργετε, μὰ τ' ὀρέσσετε

Ζῶς ᾧ κ' ἐθήκε νόσον, εἴν' ἐβέλετο.

Hoc responso moniti destiterunt ab incepto: ac ne quid gravius pati cogèrentur, Harpago volentes ultrò se dederunt.

Siphni insulares, (maximè qui Siphnum unam Cycladum incolebant, alio nomine Byblin, vel Zephyriam, vel Myrmallidam, vel Acyton dictam, sitam in mari

mari Ægæo, fodinis auri argentique fertilissimam) cum ingentem pecuniæ summam congefissent, & ejus decimas quotannis Delphos mittere erant soliti, thesaurumque locupletissimum jam illic accumulaverant: Aliquando Apollinem interrogaverunt, an diu tanta felicitate fruerentur: His responsum datum est:

Siphni de auri fodinis.

Ἄλλ' ὅταν ἐν Σίφνῳ πευθῆναι λάβῃ καὶ χῆνται
 Ἀόκοφρὺς τ' ἀγορῆ, τότε δὴ δέῃ Φερίδμον ὁ ἀνδρὸς
 Φερίσασθαι ξύλινόν τε λόχον, κήρυκά τ' ἐρυθρόν.

Habebant eo tempore Siphni forum atque Prytanæum ex candido marmore Pariosumptuosèstructum: Cùmque ad Siphnum appulissent Samii, navem ad urbem miserunt cum Legato, qui decem talenta mutuò posceret: quæ cùm iis denegassent Siphni, eorum agros Samii depopulati sunt, & urbe egressos internecione ceciderunt, alios captivos abduxerunt, quos oppidani redimere coacti sunt centum talentis. Tunc serò intellexerunt oraculi veritatem, quod ligneum agmen, & rubrum Legatum annuebat classẽ Samiorum. Nam Legati navis rubricâ erat colorata. *Herodot. lib. 3.*

Delphicum Deum consulenti *Philomelo* Phocensî Duci, (qui Olympiade 106. Locrenses vicit ad Petras Phædriades, & Delphicum templum occupavit,) tale ostentum apparuit. Aquila supervolans columbas sacras profecuta est, ex quibus aliquot ad Dei altare profugientes abripuit. Divinandi periti id interpretati sunt faustum fore Phocensibus. Bellum protractum est variâ fortunâ per annos novem, sed tamen cum Phocensium excidio. *Diod. Sicul. lib. 16.*

Ostentum Philomelo datum.

Lacedæmonii, qui de occupanda Arcadia consiliũ inierant, Delphicum Deum consuluerunt, quis belli illius futurus esset exitus. Iis ita responsum est:

Ἀρκάδιε μ' αἰτῆς; μέγα μ' αἰτῆς; ἢ πῶ δώσω.
 Πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίῃ βαλαωνφάγοι ἀνδρες ἕασιν,
 Ὅι σ' ἀποκαλύψουσιν. Ἐγὼ δέ τι ἔπι μεγάρῳ:
 Δώσω τι Τεγέλει ποσσῖροτον ὀρχήσασθαι;
 Καὶ κάλὸν πεδίον χροίνῳ Δαμετέσασθαι.

Lacedæmonii à Tegeatibus vici.

Lacedæmonii igitur à reliquis Arcadibus abstinentes, bellum solis Tegeatibus intulerunt, eos in captivitate ducturi; qui prælio cum eis congressi fusi fugatique sunt: & qui ex Laconibus capti sunt, iisdem catenis & funibus, quos attulerunt vincti & abducti Tegeatum agrum fune dimensum colere coacti sunt. *Herodotus lib. 1.*

Idem Oraculum *Cleomeni* Spartanorum Regi promiserat Lacedæmonios Argopotituros. Cleomenes existimans de Argivorum urbe Apollinem intelligere, instructa acie cum Argivis congressus est, in luco quodam cui Argos nomen erat, & Argo sacratu olim fuerat: cùm queres malè succedere sentiret, animadvertit se ambiguitate responsi fuisse delusum. *Herodot. lib. 6.*

Cleomenes de Argo.

Phocenses, (quos gravissimis bellis ferè jam obruerant Theffali) Apollinem Pythium interrogarunt, quid illis in tanto discrimine faciendum esset, quibus responsum est:

Μορταλέμ ατq, Deum jubeo decernere ferro.
 Victōr uterque: aliud sed enim mortalis habeto.

Phocenses oraculi sensum non intelligentes, Gelonẽ cum trecentis speculatoribus miserunt, qui omnes trucidati sunt. Illi metu consternati, conjuges & liberos cum omnibus fortunis in unum congestis, ad rogam ingentem media urbe constructum compulerunt: Virosque triginta robustissimos ad stare jufferunt, ut si reliqui oppidani prælio succumberent, fœminas & pueros jugularent, & omnes oppesigne absumerent: ipsiq; tandem se hostibus fortissimè pugnando opponerent, honestaq; morte succuberent. Reliqui Tellitẽ Elei vatis cõsilio in Theffalos agmine

Phocensium & Theffalorum congressus.

citato ruerunt, & victoriâ insigni de hostibus potiti sunt. Nam utrinque congressuris tessera militibus data est à Ducibus, à Thessalis quidem *Ithonia Minerva*, à Phocensibus *Phocus* gentis conditor. *Pausanias lib. 10.*

Pyrrhus Epirotarum Rex de bello Romanis inferendo consuluit Apollinem, cui responsum est:

Ajo te, Æacida, Romanos vincere posse.

*Pyrrhus
contra Ro-
manos.*

Hæc verba pro se interpretatus *Pyrrhus*, in Romanos arma movit, auxilio usus Tarentinorum. Cumque prælium initum esset, equitatus Romanorum Elephantorum, quos *Pyrrhus* in acie ducebat, novitate perterritus, equis frendentibus retrò cedere coactus est: ipseque *Levinus* consul apud *Heracliam* non mediocriter perculsus est: Tandem à Romanis victus cedere cum ignominia compulsus est. Is aliquandiu post, cum *Thebas* cepisset, ictu tegulæ percussus periit. Erat enim homo elatissimo animo, ut qui maternum genus ab *Achille*, paternum ab *Hercule* duceret. Sed cum in suorum odium incurrisset, propter paternam crudelitatem, & infans ad necem quæreretur, clam à matre subductus in *Illyricum* transportatus est, traditusque *Heræ* *Glauci* regis uxori nutriendus. Cumque jam natus esset annos undecim, à suis revocatus est, propter excellentes corporis animique dotes, quibus cæteros omnes superare dicebatur. Tantaque virtute crevit, & audaciâ, (ut scribit *Cæcilius*) imperium orbis totius, ut animo agitare suo. Primumque Romanorum potentiam non ferens, illis, oraculi *Delphici* ambiguitate deceptus, se ausus est opponere. Sed verum superiorem, quem à *Pythia* recitatum fama refert, *Cicero lib. 2. de Divinatione* fictum esse putat. (Ex *Ennio* enim desumptus est.) Quia *Apollo* Græcè, non Latine *Delphis* loqui erat solitus: ac *Pyrrhi* tempestate, oracula non amplius metris, sed oratione soluta reddebantur. *Plinius de viris illustribus cap. 35.* Lege *Pyrrhi* vitam locupletissime à *Plutarcho* descriptam.

Cyrus Persarum Rex ad Oraculum *Delphicum* Legatos misit, qui à Deo poscerent, an ejus regnum diuturnum foret, nec ne: His respondit *Pythia*:

*Oraculum
Cyro reddi-
tum.*

Ἄλλ' ὅταν ἡμίονο Βασιλεὺς Μήδοις κήσται,
καὶ τότε Λυδὲ ποδαρὲ πολυτεφίδα περ ἔρμον
φύχην, μηδὲ μέμειν, μήδ' αἰδέσθαι κακὸς εἶναι.

Per mulum qui apud *Medos* imperaret, Deus intellexit *Cyrum*: utpote qui ex duabus gentibus ortum duceret, Patreque *Cambyse* Persâ, & Matre *Mandane* *Astyagi* regis filiâ *Medi* natus esset: Isque victo *Astyage* socero *Medorum* imperium *Persico* adjunxit, subactaque brevi tempore *Asiâ*, totum orientem in suam potestatem redegit. Lege *Xenophontis Cyropediam*: ubi tota ejus vita describitur.

*Statua Ly-
sandræ coro-
nata herbis
asperis.*

Delphis fuit statua *Lysandræ* Spartiatum ducis coronata: in cujus capite corona subito apparuit ex herbis asperis facta, quæ statuæ faciem obumbrabat, & obtegebat. Erant & eodem in templo *Delphis* aureæ stellæ à *Lacedæmoniis* *Apollini* dicatæ, post victoriam adeptam ad *Ægos* potamum, qui est *Chersonesi* *Thraciæ* fluvius, ad cujus ostia classis *Atheniensium* à *Lysandro* superata est, & capta. Stellæ illæ tholo templi avulsæ & lapsæ, nunquam postea potuerunt inveniri: signum *Lacedæmoniis* infortunatum & infaustum, prædixit illos brevi *Græciæ* imperium amissuros. *Cicero lib. 1. de Divinatione*, & *Plutarchus libro* cur *Pythia* versu responde-
re desierit.

*Statua
Theagenis
oraculo re-
sistens.*

Thasii, qui *Maris* *Ægæi* Insulam incolebant *Thraciæ* adjacentem, contra *Nessi* fluminis ostia, feracem vini præstantissimi & olei, cum sterilitate telluris diu laborassent, *Delphos* miserunt qui poscerent tantæ calamitatis remedium: *Pythia* è cortina respondit, revocandos esse exules in patriam, si agrorum ubertatem recuperare cuperent. Quod cum fecissent, & sterilitas perseveraret, rursum *Apollinem* consuluerunt qua in re peccassent: quibus dictum est. *Theagenis* vestri nullam ha-

habuistis rationem. Thasii mentem DEI intelligentes, statuam Theagenis Thasii in mare abjectam, per piscatores inquisitam restituerunt suo loco, & fœcunditas Insulæ reddita est. Statua hæc posita erat cuidam *Theageni* Thasio Athletæ robustissimo, qui, secundum *Pausaniam*, centum & quadraginta coronas è certaminibus retulerat. Eam calumniator quidam, & obtrectator invidus flagris per contumeliam percussit, exprobrans immeritis honores exhiberi publicos: statua verò crebris ictibus percussa nutans dejecta verberantem obtrivit. Filii obtrectatoris occisi statuam de cæde postulant. Res ad iudicēs defertur: ii ex Draconis Legislatoris statuto, ac lege censent in mare demergendam: & statim maxima illa sterilitas totam Thasum invasit.

Pythia *Philippo Macedoni* interroganti de fine suæ vitæ dixit:

Taurus adest, & finis adest, ferietq; minister. Vel

Ἐστὶν αὖ μὲν τῷ βουτῷ, ἔχει τέλει, ἐστὶν ὁ θυζων.

Serta gerit taurus, finem capit, adstat Aruspex.

Philippo Amyntha oraculum redditum.

Hoc responsum in suam rem Philippus assumpsit, quod oraculum videretur innuere Persam, in quem bellū parabat, instar victimæ mactatum iri. Latus igitur cōvivia celebrare, & sacrificia facere Diis auxiliariis instituit, qui Asiam Macedoniae servituras promittebant. Cūque Cleopatram filiam ex Olympiade susceptam, Alexandro Epirotarum regi & Olympiadis fratri desponderet, & ad convivium nuptiale multi proceres convenissent: Philippus in mediis sacris alba veste amictus à Pausania uno ex stiptatoribus adacto gladio cæsus est ad Thermoconta fluvium, prope Cheronæam: ubi paulò antè contra Græcos insigni victoriâ potitus erat: Causa necis hæc fuit. Indignè ferebat Pausanias, quòd de illato sibi stupro ab Attalo Olympiadis nepote questus apud Philippum regem, ab eo derisus esset. *Diodorus Siculus libro 16.* & *Pausanias in Arcadicis.* Sed & alio responso Philippus per Pythiam monitus erat, ut currus caveret: innuentem, illi mortem instare à Pausania, in cuius gladii capulo sculptæ erant quadrigæ, quo gladio percussus rex periit. *Valer. Maxim. lib. 1. cap. 8.* & *Cicero de Fato. Plutarchus in Alexandro. Ælianus de varia Historia lib. 3.* narrat Philippum trucidatum ad Thebaicam Paludem in Bœotia, cui nomen erat *Harma*, hoc est currus.

Philippus à Pausania cæsus.

Cū in domo Tarquiniū Superbi Romæ ex lignea columna anguis delapsus ingentem fugam hominum in regiam fecisset: sive, ut *Dionysius Halicarn.* ait, cū aquilæ pullos, quæ in palma prope regiam nidificaverat, subitò incurfū vultures depasti essent adhuc implumes, Rex prodigii eventum sciscitaturus, filios duos misit ad Delphicum templum, quibus comes additus est *Junius Brutus*, ludibrii magis, quàm honoris causâ, quòd amentiam, & stuporem mentis datâ operâ simulabat. Erat enim Tarquinia Prisco Tarquinio genitæ, & Junii (qui ex Æneæ comitibus ortum ducebat) filius. Cujus pater cū majore fratre interfectus fuerat à Superbo. Hic *Brutus* adhuc puer à tyranno relictus est, qui domestica clade territis stultitiam simulabat, ut tutior esset in aula regia, ideo cognomen Bruti adeptus est. At postquam regii juvenes Delphos venissent, & munera obtulissent Apollini, *Brutus* quoque aurum quod corneo baculo inclusum attulerat Deo dedit. Mandata igitur patris sedulò exsecuti sunt, duo regii filii *Titus* & *Aruns* Pythiam interrogarunt, quis natorum post Tarquinium Patrem Romæ regnaturus esset? Vox intimo specu reddita est, qui primus matri osculum daret, eum Romano Imperio potiturum. Aruns & Titus audito Dæmonis responso, simul in eo convenerunt, ut Dei verba inter se celarent, neque communicarent adultiori fratri *Sexto*, qui Romæ remanserat, ut regiam auctoritate privaretur. Atque ex illis duobus, cui primùm mater occurreret, illi osculum daret. Sed *Brutus* oraculum DEI longealiter interpretatus est: & non secus ac si pede humi impegisset, in faciem pronus decidens, osculum terræ dedit, deridentibus illum profuso cachinno co-

Brutus cum Arunte & Tito Tarquiniis Delphos missus.

gnatis. Rectè enim sensit terram omnium esse matrem. *Sabellius lib. 6. Enneadis secunda.* Et *Valerius Maximus libro 7. cap. 3.* Eventus ejus sententiam probavit. Nam exactis Romæ regibus, propter illatum Lucretiæ stuprum à Sexto Tarquinio, Brutus civitate in libertatem vindicatâ, primus Romæ cum L. Tarquinio Collatino Lucretiæ marito Consul factus est. *Livius lib. 1. & 2.* ab urbe condita.

Appio responsum datum.

Tempore belli civilis inter C. Julium Cæsarem, & Cn. Pompejum *Appius Claudius* Achaïæ Præfectus, sacrorum Antistitem in intimum specus Delphici descendere coëgit. Mulier furore correpta, *Nihil, inquit, ad te pertinet hoc bellum, ô Romane, Tu Eubœæ cellam obtinebis.* Appius hoc responso metu correptus Eubœam vitare studuit, & secessit in eam Atticæ partem, quæ Rhamnunti & Caristo vicina est, Chalcidico freto contèrmina, ubi morbo consumptus est, & sepultus: idq; contigit paulò ante Pharsalicam pugnam ad Philippos: *Valerius Maximus lib. 1. cap. 8.*

*Nerò decem-
plus oraculo.*

Delphicum Oraculum *Neroni* aliquando injunxerat, ut *septuagesimum tertium* annum caveret, quo ille periclitaretur, & in discrimen vitæ veniret. Ille existimans se usq; ad eam ætatem superstitem fore, & imperaturum sine metu, luxui, libidinibusq; variis se dedit, beluinâ feritate, raptis, & cædibus vacans. Neque animadvertit illam ætatem ad *Galbam* referri debere, qui Nerone interfecto Imperium occupavit, cum annum *septuagesimum tertium* jam esset ingressus.

Pythia Græcis hoc Dei responsum retulit:

*Outinam fierem Jovis ales in aethere, juxta
Thermodoontis aquas, procul, ut bella horrida ab alto
Despicerem: victus flet, & is, qui vicit, obivit.*

Verba hæc Phœbadis de morte Philippi Macedonis pronunciavit, qui, ut superius ostendimus, ad Thermodoontem à Pausania cæsus est.

Hæc sunt ferè quæ de Apolline Pythio apud diversos auctores reperi. Cujus oraculum, cum homines consulere essent soliti toto anno, certissima tamen responsa reddere credebatur mense Bysio; quo natus dicebatur in Delo: ejusque mensis die septimo, major hominum numerus Delphos confluebat, ut Deum de futuris consulerent: *Plutarcho teste, in questione Græcæ.*

*Ciceronis
opinio de
Apolline.*

Sed paulò ante CHRISTI adventum tacere cœperunt impostorum Dæmonum fallacia responsa: Quamvis eorum fraudes multi magni viri non ignorarent: sed metu superstitiosorum Principum, & populorum, qui ab his fascinati ad insaniam usq; furebant, non ausi sunt suas opiniones publicare. *Cicero lib. 2. de Divinatione, inquit: Sed jam ad te venio, ô sancte Apollo, qui umbilicum terrarum certum obfides, unde superstitiosa primum evasit vox vera. Tuis enim oraculis Chryseippus totum volumen implevit, partem falsis, ut ego opinor, partim casu veris, flexiloquis, & obscuris; ut interpretes indigeant interprete, & fors ipsa referenda sit ad sortes.*

*Quò tem-
pore desie-
runt oracula.*

Imò ipsi Dæmones senerunt hanc vim fatidicam, quam Deus altissimus illis tot anteactis sæculis indulserat, propter idolomaniam hominum adventu CHRISTI Servatoris sublatam fuisse, vel admodum imminutam. Nam ferè ubiq; oracula cessarunt, vel enthusiasino debili, & frigido corrépti Prophetæ, Sacerdotes, & Phœbades carmine verba Dæmonum exprimere cessarunt, postea rarò responsa dare: quandòq; item fateri se ignorare quæ interrogarentur. *Cælius Calcagninus in tractatu de Oraculis, adducit hunc versum Apollinis læpius repetitum:*

Quid frustra petitis? non nostrum est scire futura.

*Enomai
de Apolline
judicium.*

Enomai Græcus Philosophus horum vanitatem deridens, ait: *Miser igitur tu, qui Delphis habitans, inde ad unum versum orbem inania fundis responsa: nec me ipsum insanum fuisse inficior, qui & bis ambiguitate, ne ignorantia tuâ dicam, fuerim deceptus.*

Eusebius lib. 6. cap. 4. ex Porphyrio adducit aliquot versus, quibus Delphicus Dæmon aperte fatebatur se non posse futura prædicere: quòd impediretur motu, & positione siderum, ut discernere verum à falso nequiret. Ubi concludit *Porphyrius*, Dæmonas prædicere multà de bellis, morbis, terræ motibus, & inundationibus, ex observatione motuum corporum cœlestium, & ratione Mathematica, quam exactissimè callere certum est. Et idem *Eusebius lib. 4. de præparatione Evangelica, cap. 2.* asserit Peripateticos, Cynicos, & Epicureos contemnere omnia oracula, tanquam falsa, & stolidæ vanitatis plena: & *cap. 1.* dicit antiqua omnia responsa Dæmonum mendacia inveniri: Quòd si quæ vera reperirentur, casu magis, quam judicio certo in exitum perducta fuisset.

Eusebius de oraculis ex Porphyrio.

Nato CHRISTO *Augustus Cæsar* edicto cavìt, ne in posterum ipse à quoquam DOMINUS vocaretur: teste *Orosio lib. 6. cap. 22.* Nempe divinabat verum mundi totius Dominum esse natum. Quod didicisse fertur ex verbis Sibyllæ Tiburtinæ, quæ illi ostendit in cœlo virginem luce splendidam, ulnis tenentem filiolum, qui brevi mundo nasceretur, & DOMINUS omnium vocaretur.

Augustus Cæsar de Christo.

Imperante *Adriano* immolationes superstitosæ ex majori parte sublatae sunt oraculâq; Apollinis Delphici, Hammonis, & aliorum fatidicorum Deorum tacuerunt. Quæ tempore *Ciceronis* ante CHRISTI adventum jã silere cœperant; ut ipse testatur *lib. 2. de Divinatione.* Et *Porphyrii* illius Christiani nominis impurissimi hostis tempestate penitus abolita sunt. *Nunc verò mirantur*, inquit, *si tam multos annos peste civitas vexetur, cum & Æsculapius & alii Dii longè absint ab ea. Postea enim quàm JESUS colitur: nihil utilitatis à Diis consequi possumus.*

Porphyrius de Christo.

Pythius ille *Apollo*, qui in Daphne Antiochiæ fano reddebat oracula, respondit *Juliano Imperatori* consilium Deiposcenti pro expeditione, quam parabat in Persas, se nihil dicere posse quæ ad interrogata pertinerent, propterea quòd illum impedirent mortui *Christiani*, qui in ea urbe sepulterant; inter quos erat *Babylas* Antiochenus Præsul, & alii multi Martyres. Quapropter Imperator jussit defunctorum reliquias aliò transferri: quibus translatis templum Apollinis fulmine cœlitus tactum est, & incensum: Statuâq; DEI lignea & auro tecta in cineres redacta est: *Theodoretus lib. 3. cap. 11. Sozomenus lib. 5. cap. 19. 20. & 21.*

Apollo Pythius Daphneus fulmine tactus.

Ruffinus lib. 7. Eccles. Historiæ cap. 25. tradit Oraculum Apollinis, quod erat in Alpibus, nisi permittente *Gregorio* responsa dare non potuisse, sed mutum prorsus remansisse. Quod plurimis occasionem dedit, quis esset ille CHRISTUS, quem *Gregorius* colebat, & cujus potentiam formidabant reliqui omnes Dii gentium.

TROPHONIUS.

Trophonius Lebadius.

*Nemo nisi nostris agelastus prodit ab antris
Fatidici qui Vim pectoris intus habet.*

ROPHONIUS vates fuit excellens suo sæculo, Deorum cultor, & religionis, æqui justique servator. Is cum Agamede adytum Delphicæ speluncæ, ex qua Apollo reddere solitus erat oracula, quinque lapidibus artificiosè compactis muniverat: Ut structuræ forma mirabilis locum à Deo habitatum formidabiliorem redderet, & religionem augetet: cujus meriti gratia cum ab Apolline præmiū aliquod postulassent; quale homini bono expedire duceret, post diem tertium, uterque lectulo suo decumbentes mortui reperti sunt. Auctor Cicero i. *Tusculanarum Questionum*. Trophonius autem, dum in vita esset, habitabat in Lebadia Bœotia urbe, ubi Orchomenus & Cephissus amnes sunt: de qua ita scribit Strabo: *Lebadia quidem est, ubi Trophonii Jovis constructum est oraculum, hiatus subterraneo descensum habens, in quem descendunt vaticinia suscepturi.* De hoc specule lege *Palaephatum lib. i.* Quicumque autem in eam speluncam se demittebat, statim reddebatur *Agelastos*. Hanc primū patefecit hominibus Præses & Antistes oraculi Delphici. Nam cum propter pluviarum defectum tanta esset in Bœotia solis ariditas, ut nihil frugum, aut fructuum produceret, in ea annonæ penuria, consulue-

*Antrum
Trophonii
in Lebadia.*

runt

runt Apollinem. Pythia tripodi sacro insidens à Delphico Dæmone inspirata respondit, opus esse Trophoni consilio, qui esset ad Lebadiam. Cùmque eò missi essent Legati, qui de loco adhuc incognito perquirerent, neque facile esset eum invenire: obtulit sese Saon quidam ex Acrephnia urbe natus, ætate jam gravis, & divinandi peritus: Is Bœotos monuit, ut apum examen, quod opportune sese offerbat, sequerentur: & ubi subsideret, illic esse locum, quem tam sollicitè inquirerent. Erunt, inquit, hæc apes vobis duces itineris. Vatis consilium hilares examen divinitus oblatum cum Saone sequuntur: paulatimque apes blando murmure suffurrantes in adjacentis arboris ramos prociderunt. Tum Saon ostendit antrum subjacens, sed terrâ & crebris coopertum sentibus: quibus averruncatis, deturbatisque cespitibus hiatus aperuerunt subterraneum, illicque procidentes venerabundi, Genium loci religiose salutarunt: ritusque ac leges, modumque consulendi oraculum ab eo petiverunt: & didicerunt quomodo ædem sacram sibi strui vellet, ubi responsa supplicibus redderet. Hæc cùm ex præscripto accepissent, animo mœrente, & vultu tristi domum reversi sunt, neque postea ridere visi; sed totam vitam mœsta stupiditate exegerunt. Oracula reddebantur supra montem in nemore densis arboribus confito. Fundamenta specus structa erant ex lapidibus candidis, ambitusque altitudinem duorum cubitorum æquabat; cui duo insistebant obeliahenei, & quibus hi connectebantur vincula, per quæ fabricatæ patebant januæ. Versus ambitum prominebat hiatus accurato factus artificio. Cujus edificii forma furno erat similis, latitudine cubitorum quatuor, & longitudine ferè octo. Per totum eum, scalæ angustæ & teretes extensæ pertingebant in pavimentum inferius, quibus descendebatur. A pavimento alia caverna duorum dodrantum latitudine, altitudine dodrantali ducebat in imum adytum. Eò consulturos Deum cum magna difficultate descendere oportebat, vel nudos, vel alba veste, purpureave amictos. Sed antequam ingrederentur speluncam illam tetram & horridam, Lemures subterraneos placentis placare necesse erat; ut tuto ingredi & regredi liceret. Antequam tamen adytum tentarent, aquâ calidâ per aliquot dies totum corpus lavabant, & sacrificia offerebant Trophonio liberisque, Saturno, Jovi regi, Apollini & Cereri, quam Trophonii nutricem fuisse ferunt. Aquam *Lethen* deinde potabant, cujus haustu præteritorum omnium obliviscebantur. Hoc modo præparatus is, qui in antrum erat descensurus, in vestibulo templi Genio bono, & Fortunæ sacra faciens, per aliquot dies moram faciebat, castè admodum, & cum omni moderatione animi in dictis factisque se gerens: quotidianis aquæ calidæ lavacris corpus immergens: & ea aqua hauriebatur ex canali Hercinnæ fluvii. Tunc iterum instaurabat sacra Diis magnis Saturno, Jovi, Apollini, Cereri, & Genio. Vates & Aruspex præsentès aderant, dum litaretur, diligentique indagazione viscera scrutabantur victimæ. Quibus exactè consideratis, judicium faciebant de voluntate Dei: explicabantque verbis quo vultu, & animo Trophonius excepturus esset descensurum in specum: an benignè placidèque, vel infestâ morosave fronte. Eadem hora, qua voragini sese immisurus erat, arietem rursum immolabat, Agamède Trophonii socio & amico sapiùs invocato. Cujus viscera iterum Aruspex diligentissimè considerabat Enclabri mensæ in lance exposita. Quod si deprehenderet aliquid aliud à prioribus ostentis demonstrari, bono animo hominem esse jubebat, & benè sperare, Deum mitigatum sententiam mutasse, superioraque irrita reddidisse. Rursus antequam irreperet in antrum noctu ad profluentum Hercinnæ ducebatur, ubi illum expectabant duo pueri civium ingeniorum filii, qui annum decimum tertium non excederent, à quibus lavabatur, oleoque liniebatur, & hos quoties alloqueretur Mercurii nomine compellabat. Postquam diligenter lavisset, ducebatur à templi antistite ad fontem vicinum, ex quo aquam hauriebat, & bibebat affatim: Aquæ nomen erat *Lethes*, cui proprium erat inducere præteritorum oblivionem. Postea simulachrum fabricatum summo

*Preparatio
ad descen-
sum in an-
trum.*

mo artificio à Dædalo præferbatur, quod à nemine conspici fas erat, præterquam ab eo, qui Trophonium erat aditurus. Tum humi in genua prostratus, imaginem precibus conceptis venerabatur. His peractis tunicâ indutus lineâ purâ, vitisq; sacris redimitus, crepidisq; subligatis, in hiatus se demittebat, & cum DEO conferebat de iis, quæ illi mandata erant. Regressusq; agelastus, tristis, & melancholicus reliquam vitæ partem exigebat, memor tantum eorum, quæ à Trophonio didicerat, in reliquis stupidissimus redditus. Statua Trophonii non erat reposita in templo, neq; in voragine specûs, sed erat erecta in eminentiore loco, ut ab omnibus spectari, & coli possit: obeliscis tamen ferreis in circuitu diligenter septa, ne quis eam contingere possit.

Oracula data sunt plurima ab hoc Trophonio: inter quæ hoc celebratur dictum *Philippo Regi Macedonum* consulenti hunc Deum.

Philippus à Pausania casus. *Φιλῶντος δὲν τ' ἄρμα: cavendum esse Harma: sive intellexit de capulo gladii Pausania, à quo interfectus est, cui currus ebori insculptus erat: cum Pausanias propter formæ elegantiam ab Attalo stuprum passus erat, & convivis tanquam scortum ab eodem fuerat exhibitus: conquestusq; apud Philippum ultionem injuriæ non potuit impetrare, ideò furorem in regem convertens, illum prope Harma Thebanam paludem gladio transfodit.*

Parmeniscus agelastus. Trophonii lucum adiit *Parmeniscus Metapontinus*, descenditq; in specum, ex quo postquam ascendisset, ridere nunquam postea visus est. Cui percunctanti de ea re oraculum, ex infimâ voraginis intimâ parte vox audita est Apollinis dicentis:

Derisu percunctaris me difficilis vir.

Ipsa tibi mater dabit: hanc venerare reversus.

Parmeniscus risum recuperat. Parmeniscus Delphis in patriam reversus sperabat se risum recuperare posse, visq; matre & salutata cum nihil amplius rideret, existimans se delusum deceptumq; à Dæmone Delphico, profectionem suscepit in Delum, ubi in Latonæ templo sortes dabantur certissimæ: quò postquam venisset, Deaq; imaginem ligneam fatis ruditer dedolatam cerneret, quam putabat excellentis alicujus artificis opus esse elaboratissimum; præter omnium opinionem risisse fertur, & ægritudine liberatus. Cujus rei gratiâ magnificis Deam Apollinis fatidici matrem honoribus postea profectus est.

Apollonius cum Trophonio. Ad Trophonii antrum venisse *Apollonium Tyaneum* testis est Philostratus Lemnius, & cum Genio subterraneo de multis contulisse: quæ ipse scriptis mandavit: Liber post ejus mortem ad Adrianum Imperatorem delatus est, & Antii Urbe Latii in Bibliothecâ regiâ servatus, cum aliis quibusdam scriptis ab eodem Apollonio relictis.

Juppiter Trophonius. *Lebadiense* templum consecratum fuit Jovi, qui per Genium Trophonii credebatur oracula reddere. Vocabaturq; *Juppiter Trophonius*: Nam hic Trophonius dum in vivis esset, religiosissimus fuit Deorum cultor, Jovis maximè, cujus Numine afflatus multa solebat docere, quæ ad salutem mortalium pertinebant.

Trophonii templum Thebis. Aliud fuit templum Trophonio dicatum *Thebis Bæotiis* vaticinio clarum, & in quo consulendo ceremoniis tantis non erat opus: Reddebantur enim à Sacerdote entusiasmo correpto, factis tantum DEO levibus sacrificiis farre, vino, oleo, & placentis. Hoc oraculum consuluerunt *Thebani*, dum contra *Lacedæmonios ad Leuctra* pugnaturi essent. Dumq; rem sacram facerent, galli gallinacei, qui in loco sacro ad captanda auguria servabantur, continuis saltibus, & cantu *Ἰπνίκιον μέλ* sacrificantibus concinuerunt. Quod bonum omen faustumq; antistiti judicatum est: Factumq; est, ut in eâ pugna duce *Epaminonda & Pelopida* Thebani tantâ animositate & impetu irruerint in Lacedæmonios, ut eorum exercitum penitus attriverint & confecerint, adeò ut postea nunquam potuerint vires resumere.

S E R A P I S.

Serapis sive Dis Pater.

*Lux aeterna mihi est : Græcis sum Pluto. Serapim
Aegyptus : Ditem Gallia prisca vocat .*

SERAPIS, qui & Apis, & Osiris dictus est in Ægypto, à Græcis Pluto, à Gallis Dis Pater cognominabatur. De quo Cicero libro tertio, de natura Deorum. Cælius Rhodiginus libro 1. antiquarum lectionum cap. 34. Græci illum Jovis & Niobes Phoronæi Regis Argivorum filia, filium esse voluerunt : licet Ægyptium fuisse affirmet Diodorus Siculus libro primo. Constantissimè tamen asserunt Græci Phoronaum Inachi filium populos dispersos in unam civitatem coëgisse, Argis, quæ urbs à suo nomine Phoronicum appellatum est : cumq; inter suos summâ auctoritate regnasset, moriens duos reliquit filios regni hæredes Osirin & Ægyalum. Sed Osiris natu major, postquam plures annos Argis regnasset, Ægyalum fratrem Achaia imperio præfecit, ipse verò majoris gloriæ cupiditate ductus, in Ægyptum classe navigavit, ubi homines rudes ad mitiorem vitæ cultum traduxit, & colendarum vinearum rationem docuit, prælisque liquorem è racemis exprimere, & in utribus reservare ad potum insti-

instituit. Ideo ab omnibus summo honore exceptus, communibus suffragiis Rex Ægypti declaratus est: ubi invenit *To amitam*, *Phoronæ* patris sororem, & *Inachi* filiam, quam uxorem duxit: Cùmq; eâ literas docuisset, & Deorum cultum, & Osiris diversas artes, utrumq; in vitâ, & post obitum pro Diis venerati sunt. Sed postquam Osiris cum uxore aliquandiu summa prudentia, & clementia regnûm administrasset, à Typhone fratre per insidias occisus est; Is ejus corpus lacerum, & in diversa frustra confissum misit ad quinquaginta impiæ necis conspiratores, (inter quos fuit *Azo* Regina Æthiopiæ,) qui boni regis gloriam, & æquitatem ferre nequibant: Conjurati omnes simul convenerant apud Typhonem convivæ futuri cum Osiride: Scrinium curaverat compingi Typhon ex preciosis lignis arte singulari, quod post convivium in medium adferri jussit, obtulitq; donò illi, cujus mensuram æquaret corpore: In id se demiserunt aliquot ex convivis, quorum statura corporis longior vel brevior erat, qui omnes à dono scrinii remoti sunt cum joco: Cùmq; suo ordine in ejus cavitatem admissus esset Osiris, clauso & obferato operculo, in eo suffocatus est, & in partes discerptus: quas unusquisq; ex conjuratis secum abstulit, præter pudenda, quæ in Nili profluentem abjecta, in mare devoluta sunt, & à piscibus devorata Lepidauro, Phagro, & Oxyrincho.

Osiridis ca-
des à Ty-
phone pro-
curata.

Osiridis ca-
des.

Isis eadem factam suspicata, maritum conquirit undiq; per totam Libyam, & Arabiam errabunda: donec post aliquot menses per indicem comperit partes corporis defuncti apud Phialam juxta Syenem. quæ urbs est in confinibus Æthiopiæ & Ægypti, non procul à Nilo versus meridiem, quinque stadiorum millibus à Tropico cancri locata. Ut scribit *Plinius lib. 2. cap. 37.* *Isis* igitur repertas mariti reliquias simul composuit, easq; deposuit in Abato insula Paludis Memphiticæ, quæ inaccessibilis dicta est propter densum limum, & copiam papyrorum, quæ totam ferè Paludem complent, & in viam cymbis reddunt. Illic erecto tumulo sepultum est corpus: Palusq; vocata est *Styx*, hoc est, *mæror*. In Abatum insulam venire nulli permissum erat, præterquam Sacerdotibus, qui mitrati eò navigabant certis anni temporibus: Atq; in eam deportabantur Ægyptiorum regum corpora post mortem, & in confessu Judicum & Prophetarum licebat defunctum accusare, si quid in vita admisisset suo officio indignum: & prout convicti essent malæ conversationis, aut criminum, piaculorumq; ita honoribus sepulchralibus privabantur. *Isis* pudenda mariti longè latèq; exquisivit, quæ cùm non posset investigare, audivissetq; à Nympha quadam marina fuisse à piscibus Oxyrincho, Phagro, & Lepidauro comesta, ab eorum esu Ægyptios in posterum abstinere jussit, eosq; sacros esse voluit: Pudenda tamen ex auro fabricari præcepit, quæ solemniter appendit tholo templi, proposuitq; populo adoranda, tanquam partem datam à Natura generationi aptam, & necessariam ad propagationem generis humani, *Phalumq;* vocavit. Cujus numen Sacerdotes sacrificiis honorarunt: ejusq; cultum statim amplexi sunt Arabes & Syri, postea tota Græcia, tam Asiatica, quam Europæa, Deumque istum generationis efficacem nominaverunt *Priapum*: Licet suum Priapum Venerè & Baccho genitum velint apud Lampfacenos: Hebræi hunc quoq; venerati sunt & vocaverunt *Phagor* vel *Beelphegor*: cujus Antistes fuit *Maacha* Regis *Asæ* mater, ut traditum est 2. *Paralip.* 16.

Abatos in-
sula ubi se-
pultus Osi-
ris.

Pisces sacri
qui pudenda
Osiridis
devorant.

Phalus
adoratus.

Apis.

Anima O-
siridis sub
bovis vi-
ventis spe-
cie adorata.

Mortuum igitur Osiridem tota Ægyptus Lessum ducens pullata flevit, & quibuscunq; potuit honoribus, sacrificiis, & ceremoniis ejus inferias profecuta est: Cùmq; in publico luctu Ægyptiis occurrisset eximia pulchritudinis bos, cicur admodum & tractabilis, quiq; populum videbatur blandè approbare, eum *Osiridis* animam esse rati sunt, exceptumq; cum omnium applausu *Apin* vocaverunt, hoc est, *Bovem*: eumq; Sacerdotes indictis feriis, & solemnibus festo adorandum proposuerunt: Postea remansit hæc religio, ut *bos* adoraretur pro *Osiride*: Eum autem bovem oportebat toto corpore nigrum esse, alba fronte. Et in tergo candida habentem notas, duplicibus in cauda pilis, cujus linguam cantharo notabant: & eum

certum

certum vitæ terminum non licebat excedere: quo peracto, Antistites illū in Sacerdotum fontem demergebant: indictoq; justitio per totam Ægyptum, veste scissā, & laceratis capillis vitā functū cum planctu lugebant: donec alio invento, qui ejusdem coloris esset, publica lætitia promulgabatur, & sacrificia, conviviāq; à populo cum hymnis, & tripudiis passim celebrabantur: His ceremoniis Animam Osiridis sub imagine viventis bovis coluerunt Ægyptii, quem *Apin*, & *Serapin* dixerunt: Sacra q; Isia in ejus honorem excogitata sunt, quæ fiebant à Sacerdotibus mitratis, rasis capitibus, & omnibus corporis partibus, albâ talariq;, & lineâ veste amictis: & quia horum sacrorum mysteria tecta esse decebat, & plebi incognita, verbis exprimi non permiserunt, sed silentio sacro texerunt: Ideo *Silentii statua* (quæ *Sigalion* dicebatur) in altaris principio erigebatur, favere linguis jubebantur assistētes, & oculos ad eam imaginē convertere; & ob eandem causam *Sphynnum* simulacra ad altaris angulos addebant, quæ arcanam rerum sacrarum cognitionem denotabant. Græci *Serapin* Jovē infernum esse duxerunt, & nocturna flumina illi commissa putaverunt, Orci imperium illi tribuentes: Sed Græci suum Plutonium sive Jovem Infernum Saturni filium & Rheæ, fratrem Jovis, & Neptuni dixerunt: sicut Galli eundem Ditem Patrem ex Ægypto venisse, & Gallorum imperium moderatum esse asseruerunt, à quo didicerunt mysteria sacrorum, astrologiam, bonas artes, & politiæ gubernationem, illiq; *Samothis* nomen indiderunt: ex quo descēdisse credidit antiquitas longa annorum serie Principes Gallorum, potentia & virtute excellentes, ut sunt *Magus*, *Sarron*, *Nommes*, *Druides*, *Bardus Priscus*, *Longo*, *Bardus Junior*, & *Celtes*: de eoque *Ciceronem lib. 3. de Natur. Deor. & Cælium Rhodiginum antiquar. lectio. lib. 1. cap. 34.* At *Berosus* Osiridis genealogiam ita describit: Ex *Ogyge* Prisco (qui *Noa* dicitur in sacris literis, *Janus* ab Arameis & Latinis,) ante cataclysmū nati sunt *Semus*, *Chamus*, & *Japetus Priscus*: Ex *Chamo* sive *Camesi* Ægyptiorum Saturno *Chur*, *Osiris*, *Typhon*, *Cana* sive *Phœnix*, *Phut* sive *Phaëthon*, *Ochus*, & *Isis*. Ex *Osiri* (quem *Misraim* vocat *Moses*,) geniti sunt *Lydus*, *Anameon*, *Casleus*, *Hercules Libycus*, *Neptunus*, *Orus*, *Anubis*, & *Macedo*. Nam ex *Chur* Osiridis fratre, geniti sunt *Arabs*, *Sambecres*, *Sabathurifer*, *Sabathius Saga* (qui *Sanguis*, & *Sanctus Pater* dictus est,) & *Nymbrothus* Saturnus Magnus Babyloniorum. Ex *Sabathurifero* nati sunt *Gogus Gangis* & *Indi Pater*, & *Triton* Rex Libyæ: ex quo suscepti sunt *Libya*, *Cirene*, *Numidia*, & *Hammon Juppiter*. Et hic *Hammon* ex *Amalthea* nympha suscepit *Dionysum*, qui *Juppiter Justus Libycus* cognominatus est: isq; ad *Tritonem* Paludem expositam puellam *Palladem* adoptavit, & pro filia habuit. Genuit enim ex se *Deabum*, seu *Geram*, vel *Chrysum* Lomnorum *Philarcharum* Hispaniæ (qui *Geryones* vocabantur) patrem.

Osiris igitur *Io* Inachi filiam, & *Phoronei* sororem uxorem sibi junxit, vel propriam sororem, auctore *Beroso*: quæ cum multis beneficiis cum marito cumulasset Ægyptum, post mortem ad Deos relata est, & *Isis* (hoc est *Sancta*) vocata. Osiris autem sive *Apis* aut *Serapis* existimatus est Lux cœlestis, & æterna Sapiencia, propterea in Ægypto ab illo responsa de futuris eventibus exquisitis ceremoniis sciscitati sunt, illiq; templa delubraq; plurima consecraverunt. Quorum omnium sumptuosissimum fuit *Memphis*, celeberrimum verò *Alexandria*. Ad quorum exemplum Græci postea illi quoq; fana dedicarunt, & sacrorum leges, ceremoniasq; ab Ægyptiis desumpserunt: ut *Athenienses*, *Spartani*, *Bœoti*, & alii plurimi, qui huic Deo peculiaribus ceremoniis & ritibus serviverunt. Nam ut Ægyptii doctrinam de Deo vero à primis parentibus acceptam in superstitiones successu temporis converterunt, Græci in disputationes curiosas, & allegoricas, Chaldæi verò in Philosophicam Sapienciam; Puritas tamen doctrinæ diutius purior remansit apud Ægyptios, quàm apud alios.

Vaticinia Prophetica captabantur ex responsis Dæmonum, qui imagines hujus *Serapidis* occupabant. Primò quidem ex illo bove sacro, qui *Apis* vocabatur: Si pabulum oblatum à sciscitantibus placidè & voluntariò exceperet, eventus fe-

Sigalion in sacris literis.

Osiridis Genealogia ex Beroso.

Templa Serapidis

Ægyptii doctrinam de Deo in superstitiones, Græci in allegoricas, Chaldæi in Philosophicam converterunt.

cundos; & prosperos decernebat: si verò averfaretur, & abnueret fumere, finiftrum erat omen; quod evenit *Germanico* Imperatori, è cujus manu Apis oblatum pabulum noluit fumere, hoc illi futuram cædem significavit, quæ illi paulò post per Pisonem procurata est. De *Àpilege* *Strabon. lib. ult. Plinium lib. 5. 6. & 3.*

Hannibal dum ex *Àfrica* fugeret, propter fuorum odium, propter illam insignè cladem, quam acceperat à *Scipione Africano* ad *Zamam* *Àfricæ* oppidum, qua duo *Pœnorum* millia cæsa sunt: & paulò post receptis ab *Antiochò* copiis auxiliariis iterum superatus est. *Liv. lib. 3. Justin. 31. Plutarch. in Hannibale.* Is in *Àsiam* se recepturus ad *Prussiam* regem *Bithyniæ*, oraculum *Serapidis* consuluit: à quo hoc audivit:

Λιβύσα κρύψει βῶλῳ, Ἄννιβα, πὲν δέμας.

Libyssa corpus, Hannibal, terra teget tuum.

Hoc responso aliquantulum exhilaratus est, quod speraret se tandem suæ civitati reconciliatū iri, & senectute inter suos traductū fruiturum sepulchro patriæ.

Hannibalis mors. Sed hac in parte deceptus est: Nam cum Romanorum sollicitatione *Prussias* illi frueret infidias, mortem metuens inominiosam, hausto veneno, quod in annulo ad hunc effectum gerebat, imminens fatum maturâ morte prævertit. *Eutropius lib. 4. Orofius 4. 20.* ait, lapidibus obrutum fuisse à *Carthaginensibus*, ob rem malè gestam. *Livius lib. 9.* tradit fuisse affixum cruci. Constat tamen miserum *Hannibalem* deceptum fuisse in vocabulo *Λιβύσα βῶλῳ*: quòd *Libyssam terram* putaverit dictam fuisse de *Libyæ regione*, cùm ejusdem nominis fuerit campus in *Bithynia*, quo in loco mandatu *Flamini* à *Prussia* captus *Hannibal* mortem sibi conscivit, ne quid gravius pateretur, si in manus hostium deveniret.

Templum Serapidis Alexandria. Templum illud *Serapidis* celeberrimum, quod fuit *Alexandria*, idolum habuit ejusdem *DEI* portentosæ magnitudinis, quod summa religione per multa sæcula cultum est: duravitq; usq; ad *Theodosii Augusti* tempora. Quando *Theophilus Alexandrinus* Episcopus id funditus everti curavit. Ejus ædificii parietes triplicibus diversæ materiæ laminis obducti erant, aheneis, argenteis, & aureis, ita inter se connexis & incrustatis, ut a motis anterioribus, superessent & conspicerentur posteriores integræ compactæ simul opere mirando. Idolum erat ligneum, & ex omni metallorum genere conflatum. In cujus os exertum, composita ad id fenestella ad ortum Solis, radios intromittebat & illustrabatur, dum res sacra fieret, ita, ut *Serapis* osculum Solis excipere diceretur. Et magnete in laquearibus adplicato, (cujus vis naturalis est ferrum ad se attrahere) aliud simulachrum minus, ferreis tectum laminis altari adpositum paulatim magnetis virtute loco movebatur nutando, ac modicè elevabatur in altum: Sed ne repentino lapsu recideret, & conquassaretur, dolusq; patefieret, Sacerdos imaginem manibus religiosè excipiebat, & suo loco reponebat: *Surrexit*, inquit, *Sol, & Serapi vale dixit; ut ad propria revertatur.* Hoc *Colosæo* simulachro confrecto, & igne cremato, ejusdem *DEI* thoraces depicti & exsculpti ad singula domorum ostia pro amuletis, abradi sunt & sublati. In quorū locum signū crucis *Dominicæ* repositum est: quod apud *Ægyptios* caracteribus *Hieroglyphicis*, *Propheticis*, & sacris significabat vitam æternā: nempe tunc vitā hominibus venisse per crucem *JESU CHRISTI* Servatoris humani generis. Imò illud signum *Tau T* fuit, quod *Israëlitæ* adscriperant ostiis domorum suarum, dum Angelus exterminator primogenitos *Ægyptiorum* perdebat: & ubicunq; hoc signum inveniebat, domum relinquebat intactam: idè sacrosanctum semper fuit id signū: Quod sacerdotes dū cognovissent, primi inducti sunt, ad amplectendā *Christi* doctrinam. Et quia invaluerat opinio apud *Ægyptios*, inundationē *Nili* (quæ solet quotannis evenire, & fœcūdare totā regionē) *Serapidis* providentiā procurari, post eversionē templi, & simulachri illius, tanta secuta est *Nili* inundatio, tanta terræ ubertas, ut antea actis sæculis nulla unquā major visa, neq; audita esset. Nimirū *DEUS* demonstravit abductis errore populis, non *Serapin Nilum* (cui longè erat inferior ætate,) sed *Deum* ipsum summum regere, & moderari quo velit modo & ratione.

Serapidis statua confracta & cremata.

Crucis signum loco Thoracis repositum.

Idolum hoc erectum fuit in templo Alexandrino, quod religiosissimâ veneratione ab omnibus populis colebatur: tantôq; metu, ut à Sacerdotibus famâ antiquâ publicatum esset, si quis id contigisset præter Antistites, subitò cœlum ruiturum, & terram in voragine horrendas apertum iri, quibus profanus ille sacrorum violator absorberetur. Dolum hunc miles quidam Christianus detegens arreptâ securi statuatam DEI veteratoris dejecit, & frustilatum conscissam igne cremavit, nullo cum periculo. *Eusebius lib. II. Ecclesiasticæ & historiae cap. 20. Et Ruffinus Aquilejensis Presbyter libro 2. cap. 23.*

Ad Serapidis prædictiones hoc refertur responsum, quod *Thulidi* Ægyptiorum regi reddidisse fertur sciscitanti de vero Deo, quis esset, & quo modo sibi inferiri postularet :

Πρῶτῳ Θεὸς, μετέπειτῶ λόγῳ, καὶ πνεῦμα ζω' αὐτῶ
Σύμφυτῶ δὲ εἰν ἐνὶ πάντῳ τάδ' ἐστὶ, ἢ εἰς ἐν ἰόντῳ,
Ἴου κρεῖττῶ αἰόνιον. Σὺ ᾗ ὠκέσι πύσσι βιάδιζε,
Θνητῆ, αἰδηλον ἀφ' ἁγῶν βίόσιο τελευτῶ.

Principio Deus est: hinc verbum, & Flaminis aura.

Unum Numen idem tribus est, naturaq; consors.

Cujus vis æterna. Sed hinc pede te ocyus aufer,

Mortalis, peragens incerti limitis ævum.

*Oraculum
Thulidi
datum.*

Hic Dæmon fatetur unum Deum tribus personis distinctum, Patris, Filii, & Spiritus Sancti. Neq; mirum est, impostores hos Spiritus aliquando suis mendaciis vera & salutaria nonnunquam admiscuisse documenta, non quòd hominibus bene consultum cuperent, sed ut specie veritatis magis corroborarent credulitatem mortalium illòs q; ad suum cultum potentiùs pellicerent. Nam & hoc responsum legitur datum fuisse *Sybaritis*, promittens illis felicitatem, quando Deos religiosè colerent: quibus etiam ruinam, & interitum minatur, si honores Deo debitos mortalibus impertirent.

Ἐυδαίμων, Σὺ θαρῶτα, πανδαιμόν (ὃ μὴ αἰεὶ,

Ἐνθαλίησι θεῶν τιμῶν γῆτῳ αἰεὶν ἐόντων;

Ἐὐτ' αὖ δὴ σέβητερον θνητῶν θεῶν αἰδρα σεβασμῶν,

Τηνίκα σοὶ πύλευτῳ, & ἐμφύλιτῳ σακίς ἦξη.

Felix omnino felix, sybarita, futurus,

Dum rebus latis venerabere numina Divinum.

At simul atq; illis mortalis homo anteferetur,

Tunc veniet bellumq; tibi, atq; domestica turba.

*Oraculum
de vero Deo
colendo.*

Aliud oraculum de vero Deo colendo datum est, cùm interrogaretur, quis *Judeos verum Deum colere.*

Deus præcipuus, & verus esset? ita respondit Dæmon:

Μᾶνοι Χαλδαῖοι σοφίῳ λάχρον, οἱ δὲ ἄρ' Ἐβραῖοι

Ἀυτοχρήτων Ἀνατῶν σεβασμῶν θεῶν ἀγνώως.

Chaldaei soli sapiunt. Tum Numen Hebraei

Ingenitum Regemq; pio venerantur honore.

Cùm *Sybarite* triginta Legatos *Crotoniatarum* interemissent, visa est *Juno* in *Ob neglectos Deos Sybarita deleri juss.* medium forum accedere, & choleram vomere. Inq; ejus facello, quod in urbe media fuit celebre, fons sanguinis erupit. Nempe Deam iratam hæc signa denotabāt, ob contemptos Deos jus gentiū protegentes: Nā paulò post *Sybaritæ* à *Crotoniatis* deleti sunt. Ut testis est *Athenæus lib. 12.* ante quorū excidiū, ex *Patriciis* quidā in agro servum suum loris inhumaniter verberabat: qui cùm ad *Numinis* aram cōfugisset, *Sybarita inhumani- tas.* neq; quicquam de sævitia remitteret Dominus, miserq; servus animadvertens *Numinis* reverentiam nihil sibi profuisse, ad monumentum patris heri sui delapsus est. Tum herus aliquâ religione motus, verbera posuit. Hanc crudelitatem cōspiciens *Amyris* quidam, vel ut alii malunt *Thamyris*, homo prudēs, & religionis cultor, Deorum iram metuens, quos hac crudelitate non mediocriter offensus sensit, ob contemptum *Numen* invocatum à servo, collectis omnibus sarcinis, & rebus suis, simul

cum tota familia in Peloponnesum migravit, reliquis Sybaritis illum tanquam delirum & insanum deridentibus: sed tamen paulò post magno suo malo senserunt prudentis viri iudicium non temerarium fuisse, sed inspiratione boni Genii tempestivè rebus suis prospexisse, aliòq; se transtulisse maturè patriâ relictà, quæ graves suæ impietatis & proterviæ pœnas dedit.

Quomodo
Serapis in
Ægyptum
translatus.

Serapidis Historiam describit *Tacitus lib. 4. Histor.* In somnis apparuit Serapis Ptolomæo filio Lagi, cui præcepit, ut in Ægyptum transferretur, & adoraretur ab Ægyptiis. Ædificaverat enim Ptolomæus Alexandriam, quam templis, & religione ornare quàm maximè statuerat. Cùmq; hoc apud se faciendū statuisset, obtulit sese juvenis formâ insigni, plusquàm humana esse posset: qui iussit, ut Rex in Pontum legatos mitteret, qui Serapidis effigiem transferrent in Ægyptum; pollicitus ex DEI præsentia urbem novam redditum iri populosiorē, & feliciorē. Hæc postquam dixisset, disparuit ex oculis Ptolomæi, secum trahens lumen admirabile, & in cælum conscendit. Visionem in somnii Rex declaravit Sacerdotibus Ægyptiis, qui somnia soliti sunt interpretari. Ii responderunt, Deorum monitis obtemperandum esse: Ponti regnum se quidem cognoscere, sed Serapidis nullam unquam mentionem fieri se audivisse asseverabant: Ptolomæus igitur, ut aliquid de eà re certius expiscaretur, convenit Timotheum Atheniensem ex tribu & gente Eumolpidarum, qui Sacerdos erat sacrorum Eleusinorum: Hunc cùm interrogasset, an cognosceret, quis esset Deus ille Serapis, qui in Ponto coleretur, Timotheus respondit in Sinope Urbe Pontis templum esse antiquissimum, & religione celeberrimum, dicatum Jovi Diti, vel Plutoni, ubi erectum esset Dei simulacrum; prope quod adstabat statua muliebris, quæ credebatur esse Proserpinæ. Sed cùm Ptolomæus rebus aliis occupatus minùs curaret visionem, quæ sese per somnum illi obtulerat, rursùm idem Serapis sese Regi obtulit facie horrendâ & minaci, prædixitq; illi grande malū, & calamitates inevitabiles impendere ejus regno, nî mandatis obtemperaret. Hac secundâ visione Rex non mediocriter commotus Legatos ex optimatibus cum donis misit ad Scydrothem in Regem Synopes: quibus præcepit, ut in viâ diverterent Delphos, & de ea re consulerent Apollinis oraculum. Sortes DEI non ambiguis verbis præceperunt, ut Synopen adirent, & inde ausportarent Patris sui simulacrum, sed Sororis imaginem relinquerent. Postquam autem venissent Synopen, causam Legationis suæ exposuerunt Scydrothemi, & dona illi Ptolomæi nomine exhibuerunt. Rex animo turbato, jam DEI iussibus contradicere non audebat, jam populi metuebat defectionem, qui facile non pateretur DEI tutelaris simulacrum aliò transferri. Dùmq; hæc in longum protraherentur, & jam per integrum triennium distulisset gratificari petitioni Regis Ægyptii, Ptolomæus iterùm Legatos alios in Pontum navigare iussit, cum excellentioribus, & locupletioribus donis, qui supplices orarent Scydrothem in, ne petitioni sui Regis se difficilem præberet. Cùmq; Rex Ponticus negligentior esset, Spectrum Serapidis sese obtulit horrendum, & furore plenum, præcepitq; ne diuturniorem traheret moram, neq; Deorum voluntati se opponeret. Dùmq; imperio minùs esset audiens, irâ Deorum circumventus, morbis & variis angustiis conflictabatur; cùmq; de sua salute desperaret convocatâ Populi concione, exposuit visiones, quæ illi & Ptolomæo contigerant. Timendum esse, ne si Populus DEO contrarium se præberet, inevitabilibus malis opprimeretur. Sed Populus perfidiam sui regis detestatus, Ægyptoq; invidens, tumultu factu Serapidis templum numerosâ turbâ cinxit, ne quæ vis fieret sacrario. In hac seditione Serapidis simulacrum suâ sponte templo egressum, in naves se contulit Ægyptias, quæ statim velis expansis, & vento secundo impulsæ, spatio tridui Alexandriam pervenerunt. Eo cum appulissent lætitiâ incredibili perfusus Ptolomæus, Deo gratias egit, illiq; maximis sumptibus templum extrui iussit eo in loco, qui Rhacotis dicitur, ad quod populus frequens ex tota Ægypto sacrorum novorum causâ confluebat.

P A L I S C I .

Palisci Iovis & Thaliæ filij .

*Pingue sacrificium Siculis celebrate Paliscis.
Trinacriam sterilem ut fertilitate beent .*

PALISCI sive *Palici*, qui & *Delli* dicti sunt, Jovis, & Ætnæ Nymphæ filij sunt æstimati: vel, ut mavult *Æschylus*, Jovis & Thaliæ Vulcani filia. Ii inter Deos fatidicos ab antiquis relati sunt, & prima veneratione culti in Sicilia, ubi nati erant, propter insignes prædictiones, & monitiones quibus homines illius Insulæ, dum viverent, instruxerunt. Horum talis recitatur historia: Thalia Mulciberis filia, Nympha excellentis formæ inter omnes puellas Siculas fuit: cujus pulchritudine illectus Juppiter, illam sæpè de concubitu interpellavit, multa blandiendo pollicitus, si complexum amantis admitteret; Sed, ut erat venustate eximia, sic quoq; castimoniam dotibus exornata, procacius sollicitantem sæpiùs à se rejecit, virginitatis gloriam omni alii præferens commodo & utilitati: donec tandem importunitate, & vi superata juxta Simethum amnem, non procul à Catana compressa est à Jove. Illa dolens, quòd se gravidam sentiret, & ulterum gestaret, metuensq; Junonis iram, quam sciebat non æquo animo mariti adul-

*Palisci ex
Thalia na-
ti.*

adulterium, gravemq; futuram & crudelem erga pellicem, maximè in partu, cui illa præesset, possëtq; per infinitos cruciatus prægnantem excarnificare, ut factum erat in *Io* Inachi filiâ in vaccam mutatâ, quam diu furia agitata vexaverant. In *Latonâ*, quam *Pytho* Serpens horrendus profecutus fuerat, ac vix auxilio *Jovis* miserum exitium vitaverat; in *Calisto* *Lycaonis* filiâ, quæ ruptis capillis, & crebris verberibus lacerata à *Junone* tandem in ursam cum filio *Arcade* mutata fuerat: Hæc & alia exempla *Thaliam* non sine causa terrefaciebant, quæ cum gemitu, & lacrymis assiduò mortem invocabat, *Jovem* accusatis, qui illam in has angustias conjecisset, neq; ab imminentibus periculis illam eximeret: conceptis igitur votis

Thalia ab-
sorta tel-
lure.

Palici in
lucem red-
diit.

Paliscorum
virtutes.

Sterilitas
Sicilia Pa-
liscorū mo-
nitis corre-
ctâ.

optavit, ut sibi terra dehisceret, & occultaret ab ira *Deæ Zelotypæ*. Terra *Nymphæ* miserata molliter dehiscens illam recepit inter sua viscera, & abscondit tantisper, donec expleto partus tempore, gemellos pareret pueros *Patre ac matre dignos*. Hos terra denuo se aperiens in lucem edidit, eo in loco, ubi *Siculi* duos ostendunt lacus, ex quibus pueros emerisse ferunt: unde *Palisci* dicti sunt, *Sorò & Πάλιν* *Ἰνέοδου*, quòd in terram immersi, in lucem rursùm redierint. Adulti juvenes pulchritudine formæ, robore corporis, & mentis acumine pollentes, genus se à diis trahere satis probabant; quòd omni virtutum genere suæ tempestatis homines longè superarent: ac singulari studio conabantur de omnibus benè mereri, publicam utilitatem, quantum fieri poterat, promoventes: pietatem erga *Deos* salubribus admonitionibus inculcantes, concordiam inter homines necessariam ostendentes, ad tranquillè & beatè vitam transigendam. Quare violentos submoverunt, & summâ severitate injurias coercuerunt: unde post mortem divinos honores inter suos populares mereri visi sunt: Quòd antiquis illis sæculis usitatum fuit, ut *Reges*, *Principes*, hominesq; alii pietate, justitiâ, & vitæ integritate illustres, quicq; genus humanum diversis adjuvissent beneficiis, sive liberalitate. documentis, aut auxilio in difficultatibus: Hos viventes quibus par erat honorib. affecerunt, defunctos verò nò periisse sepultos, sed eorū animas in cœlum relatas, supremæ *Divinitati* assidere, vita aternâ frui, & communicatâ à *Deo* potestate genus mortale conservare, illi opitulari, & assistere in adversis rebus existimaverunt: Erga quos homines ne viderentur ingrati, his aras, templa, lucosq; sacrabant & sacrificia procurabant iis ritibus, quos defunctorum *Genii* declarabant. Quare *Siculi* existimantes se *Paliscorum* numinibus protegi, & defendi in difficultatibus, templum illis in eo loco, ubi vixerant, erexerunt, & *Sacerdotes* instituerunt, qui eorum laudes hymnis quotidianis decantarent, sacrâq; facerent. Contigit autem aliquot annis postea longâ siccitate, & æstu tellurè torrefactâ, ut sterilis redderetur *Sicilia*, ferax alioqui frumenti, vini, & olei, cæterorumq; fructuum præ reliquis omnibus maris mediterranei *Insulis*. Hac sterilitate, & annonæ penuriâ laborantes *Insulani* mirificè torquebantur, anxie famem tolerantes, quâ populus conficiebatur, & peribat: Quare postquam omnia tentassent, quæ ad egestatem hanc juvandam videbantur necessaria, ad *Deorum* auxilium censuerunt confugiendum, apud quos solos miseriarum levamen se inventuros credebant. Supplicationibus igitur publicè institutis, votisq; conceptis, ad aram *Paliscorum* gementes confluxerunt undiq;, rogantes auxilium, & rationem qua *Juppiter*, *Ceres*, *Diisq;* omnes patrii irati placari possent, & reconciliari. Tum geminorum *Deorum* responso moniti sunt, ut certis ritibus *Diis* sacra facerent, sacella voverent *Cereri* & *Proserpinæ* *Liberòq;* *Patri* & *Jovem* *Hecatombe* placarent. Quibus rebus reverenti religione peractis pluvie subito ortæ, denso primùm rore terram irrigarunt, deinde auctis imbribus totam *Insulam* ita macerarunt, ut humore recepto tellus luxurians pristina ubertati sit restituta; omniumq; frugum, & fructuum affluentia populo facta. Ex eo tempore veneratione summâ *Paliscos* coluere *Siculi*: eorumq; oracula in posterum studiosè requirebant, quotiescunq; res afflictæ requirebant. Utq; viderentur eorum *divinitati* plus honoris tribuere, juramenta circa duos illos lacus exigere insti-

instituerunt per eorum nomina. Ut si quando quis in furti suspicionem incidisset, accepto prius fidejussore, qui præstaret id quod exitus ostenderet, si quid juranti accidisset. Cùm enim rei negatæ fides quærebatur, & Jusjurandum à suspecto petebatur, uterq; ab omni contagione mundi ad Crateras accedebant, deinde conceptis verbis loci Numen invocabant. *Adeste Genii boni presentes, si crimini de quo accusor obnoxium me cognoscitis, ultricem manum capiti devoto imponite, commissum scelus supplicio merito expiate: Sin innocentem scitis, auxilium suppliciter poscenti benigni favete.* Tum si jure factum esset, qui accusatus erat discedebat illæsus: Si verò malè jurasset, falsus jurator statim in lacum demersus vitâ privabatur, vel visum amittebat, vel horribilibus tormentis eodem in loco spectantibus omnibus cruciatur, pro sceleris admissi gravitate: quæ precibus ad Deos, factisq; sacrificiis leniebantur, & satisfactione factâ, furtiq; restitutione vel compensatione mitigabantur, annuente accusatore, & peccatum ultrò remittente. Hæc tantum auctoritatis conciliavit Paliscis, ut illos non Siculi tantùm, sed Itali omnesq; circumvicinæ regiones primâ religione coluerint, & veneratæ sint; retulerintq; illos in numerum Deorum *Alexicacorum*. Ideò Insulani ad Paliscorum templum quotannis donaria venerabundi conferebant: & ad eorum aram omne genus frugum congregabant, quod vocabatur *pingue sacrificium*: Circa aram choreas agitabant puellæ coronatæ floribus, sparsisq; capillis, & tibicines citharædi melos concinebant, applaudente voce, & manibus præsentem populo. Urbs quoq; *Palice* de eorum nomine est ædificata. *Stephanus*. *Theophilus* scribit Palicenum fontem esse in Sicilia, juxta Palicorum Dæmonum templum religione sacrum, qui decalcivos vocatur, d est, magnitudine quæ decem lectos caperet, cujus aqua ad sex cubitorum altitudinem exsiliat: Ita, ut spectantes sæpè diluvium loci metuant, iterumq; intra se colligatur. De hoc fonte tractat *Aristoteles in mirabilibus*, quem appellat κρήνη ἐ Πάλισκοις.

Fons decalcivos.

Stephanus verò dicit: κρήνη τις ἐν Πάλισκοις, quæ sulphurei est odoris.

BRAN

BRANCHUS.

Branchus Apollinis Didymæi filius & sacerdos.

*Turpe esset nobis artes ne scire paternas;
Quas me inspiratus Pythius edocuit.*

BRANCHUS Apollinis filius, quem suscepit ex Iance Succronis filiâ, dum in Thessalia regis Admeti pasceret armenta. Cùmq; adolevisset, videndi patris desiderio ductus, matrem obnixè rogavit sapiùs, ut illi Genitorem declararet, & ostenderet. Quod postquam Nympha ab Apolline impetrasset, juvenis reverenter adiens Patrem, in ejus amplexum inclinat, malas Dei osculatus est: Apollo contemplatus filium se ac matre dignum, singularibus animi corporisq; dotibus exornatum, non mediocriter delectatus est illius aspectu, & præsentia: laudatq; pueri consilio, quòd ad Patrem venisset, illius capiti coronam imposuit, virgâq; donavit, quâ fultus vaticinari cœpit, & futura prædicere, oraculaq; poscentibus reddere. Cùmq; Apollini Didymæo magnificentissimum templum structum esset ad Possideum promontorium Ionix propè Miletum, Apollo Branchum filium suis præfecit sacris, oraculaq; diu per eum reddidit. De quo ita *Strabo lib. 4.* Post Possidium, inquit, Milesium est oraculum Apollini Didymæo sacrum apud Branchidas, octodecim stadia ascendenti. Hoc templum

plum Xerxes Persarum Rex incendio destruxit cum aliis omnibus Græcorum Deorum delubris, præterquam Dianæ, quod sumptuosissimo opere structum erat, id integrum servari jussit, propter structuræ magnificentiam. At Milesii postea templum hoc restaurarunt, & auxerunt ornamentis, ædificiisque diversis, ut ad fastigium sustentandum mille trabes non sufficerent: Idq; propter amplitudinem & vastitatem, sine tecto remansit. Branchus postquam per multos annos Sacerdotio functus esset in templo Patris sui, extremâ senectute decedens à vita, ad superos relatus est communi Milesiorum decreto, communibusq; ceremoniis, honoribus, & templo cultus est cum Apolline, unde ipse *Deus Branchides* appellatus est, templum Branchiadum, & Sacerdotes Branchidæ: ut memoria Branchi nominibus tam magnificis nobilitaretur: imò & populi Branchidæ vocati sunt, apud quos oracula hæc reddebantur. Didymæus enim Apollo dictus est, quòd geminam speciem sui nominis præferat, illuminando, formandòq; Lunam: Nam ex uno fonte lucis gemino sidere spatia diei, & noctis illustrat, inquit *Macrobius*. Habuit enim Apollo diversa nomina, à locis variis, ubi reddebat responsa, ut *Clarius* à Claro insula maris Myrtoï, *Delius* à Delo insula maris Ægei. *Colophonius* à Colophone urbe Ioniæ. *Patareus* à Patarâ urbe Lyciæ, ubi sex mensibus hybernis reddebat oracula. *Ptoïus* à Ptoo monte, vel à Ptoo Athamantis & Themistûs filio. *Palæphatus lib. 1. Milesius* quoq; dictus, ab hoc Branchidarum nobili oraculo. Cui hoc tribuitur responsum datum poscentibus quibusdam, quid credendum esset de opinione ubiq; recepta, *immortales esse animas*: inquit:

Branchus ad Deos relatus.

Ψυχὴ μὲν μέγρις ἔδεσμοῖς πρὸς Σῶμα κερταίτη
Φθαρτὰ νοῦσα πάθῃ θνητῆς ἀλγηδόσιν εἶκει.

Ἦνικά δ' ἀνάλυσιν βροτέλω μὲν Σῶμα μαρνανθὲν,

Ἔκυσσιν ὄρηται ἐς αἰθέρα πάσα φορεῖται,

Ἄτιεν ἀγέσθη ἔσσι, γῆρι δ' ἐς πάμπαν ἀτείρης:

Πρωτόγονο ἄ τῆτο Θεῶν δὲ τῶζε πρένοια.

Donec corporeis animus connexibus hæret,

Cedit mortali, patiens humana, dolori.

Sed cum mortali compage solutus abibit

Corpore confecto, tum totus in æthera fertur,

Incorruptus ubi maneat, nunquamq; senescens.

Sic antiqua Dei fieri prudentia mandat.

Oraculum de immortalitate animæ datū Politi.

Hoc oraculo refutabat opinionem à multis receptam de animorum mortalitate, quos Philosophorum non pauci asserabant interire cum corpore: statuentes hoc certum, quod principium habet à Natura, & incrementa sua cum tempore fortitur, declinationemq; occiduum, id quoq; finem habere: quod in anima hominis contingere dicebant Epicuræi, & alii plurimi. Alii qui saniore fuerunt iudicio, non solum immortalitatem animarum crediderunt, sed etiam resurrectionem corporum, & reversionem animarum in renovata corpora postremo sæculo, quo generale fiet iudicium, Deo exigente rationem de omnibus, quæ quisq; in vita gesserit, ut in renovatione & restauratione mundi corpore & animâ pietatis & justitiæ amantes æternâ felicitate fruantur: mali verò æternis torqueantur suppliciis. Hujus sententiæ fuit *Chrysippus*, eo libro, quem *de Providentia* scripsit; ubi ita loquitur:

Τάτα δὲ ἔπως ἐχούσθ, δῆλον ὡς ἐδὲν ἀδιώατον, καὶ ἡμᾶς μὲν τὸ τελευτήσασθ πάλιν ἐπελάδων τίνων
ἐπιλημμένων χρόνι, εἰς ὃ νῦν ἐσμὲν κατῆσθεσθαι χῆμα.

Chrysippus de resurrectione.

De hac renovatione mundi *Plato* vaticinium antiquum Orpheï tale refert:

Ἐκλή ἐν γῆρι κατῆπαύσεται κόσμος αἰείης.

Ætate in sextâ cessabit machina mundi.

Mundum sex abnortū millibus duraturū.

Id quod desumptum videtur ex prophetia familiæ *Helia*: qui prædixisse fertur mundum sex millibus annorum duraturum, postea interiturum, & novissimè

renovatum iri à Deo rerum omnium restauratore: *Helia* hæc verba esse multi credunt: *Duo millia inane, duo millia Lex, & duo millia Messias*. Et de hac restauratione universi plena sunt Sibyllarum scripta. Sed nos certiora multò discimus ex sacris literis, quæ apertè id docent & affirmant.

Ut iterum ad Branchidarum sive Apollinis Didymæi templum revertamur, quod sumptu, & opibus non cessit Delphico, abfuit à Mileto metropoli Ionie octodecim stadiis, & ab Ionico littore viginti.

Ad oraculum cum aliquando venisset *Seleucus* Syriae Rex, ut inquireret de suo in Macedoniam reditu, quam post Alexandri Magni mortem cupiebat Imperio Syriae conjungere: Hoc veru illu à proposito Deus divertit.

Oraculum
Seleuco da-
tum.

Μὴ ἀπὸ τοῦ Ἑυρώπῳ: Ἄσῃ τοὶ πολλῶ ἀμείνων.

Ne propera Europen: Asia tibi faustior ora.

Cumq; idem percunctaretur de loco ubi moriturus esset, responso hoc ambiguo illi DEUS annuit.

* Ἄργῳ ἀλθόμενον τὸ πεπεωμένον εἰς ἔτος ἤξει:

* Εἰδὲ ἀργὸν πελάγους ἴπτερον ὄψεαι μοῖραν ὀλοῖο:

Fatales perages annos, si fugeris Argos.

Ante evum fatale cades, si veneris Argos.

Rex DEI admonitionem animo recondens, urbes omnes Argi nomine appellatas vitavit, ut Peloponnesiacam, Amphilochicam, & aliam in Orestia prope Macedoniam, à qua Macedones olim vocabantur Argeadae, & aliam à Diomedè conditam in Ionia: Sed postquam Lyfimachum superatum ad Lyfimachiam urbem interemisset, casu incidit in aram quandam cultu celebrem, quam regionis incolæ vocabant *Argos*, ubi à Ptolomæo Cerauno per insidias interfectus est.

Licinio da-
tum oracu-
lum.

Hoc quoq; Branchidarum oraculo delusus est *Licinius* Imperator, qui cum *Constantino* Magno regnabat: Is spe obtinendæ monarchiæ ductus, Apollinem Milesium sive Didymæum consuluit, qui illi in hæc verba respondit:

* Ὁ Γέρον, ἢ μάλ᾽ ἀδὲ σε νέοι τέρασι μαχητέα,

Σὴ τε βιὴ λέλυται: χαλεπὸν δὲ σε γῆρας ἰνάνει.

Te vetulum vexat juvenum manus impete forti:

Et tua jam fracta est vis, adventante senectâ.

Sozomenus
lib. 1. cap. 7.

Etiam si in multis multa vera protulerit Dæmon, quia tamen mendaciis gaudet, omnia ejus responsa ambigua, & incerta proponit, ut homines decipiat, & in interitum adducat: qualia multa legimus antea. Hinc *λοξίως* Apollo vocatus est, quòd veritatem oraculorum enigmatibus, & obscuris verbis ita intricet, ut in contrarium sensum plerumq; interpretari possint.

Apollo
λοξίως.

Branchidarum oraculum jussit aliquando *Pactyam Lydum*, (qui à Cyro Rege Persarum defecerat, secumq; ingentem vim auri abstulerat) tradendum Tabulo Præfecto regio Sardis. Aristodicus Cumæus Heraclidæ filius, cum grave putaret, & ab omni humanitate alienum, supplicem hominem barbaro regi ad certum exitum tradere oraculi vanitatem refellere volens, templum Branchi undiq; circumivit, passeres, aliasq; aviculas, quæ in templi parietibus nidificabant, è nidis excussit, & eiecit. Quæ dum faceret, vox ex adyto templi audita est: *O hominum scelestissime, quam libido te incessit, ut audeas meos supplices è templo meo deturbare?* Respondit Aristodicus: *Et tu hujusmodi auxilium fers supplicibus, dum Cumæos jubes Pactyam supplicem Persis prodere.* Cui Deus: *Equidem jubeo, ut male agentes male pereant: neq; deinceps hoc oraculum vestris interrogationibus importunis laceffatis.* Hoc postremum responsum cum accepissent Cumæi, Pactyam a legaverunt Mitylenam; inde in Chium, Chii verò illum hostibus tradiderunt. *Herodot. lib. 1.*

Oraculum
contra Pa-
ctyam Ly-
dum.

Julianus Imperator postremus fuisse dicitur, qui ad Dæmonum oracula se contulerit, auguriisq; extispicina, cæterisq; Ethnicorum superstitionibus usus sit:

Cum

Cum enim expeditionem pararet in Persas, de qua valdè sollicitus erat, postquam sacrificiis consuetis Deos placasset, & ad Ctesiphontem levi pralio de hostibus victoriam reportasset, pro gratiarum actione, dum Marti instauraret sacrificium, ex decem tauris, antequam ad aras pervenissent, novem morte subita corruerunt. Decimus fractis funibus effugit, vixq; iterum captus, calcitrando, & reluctando tandem cum difficultate ad altare perductus est: quod mali ominis indicium Aruspices omnes interpretati sunt. Placuit igitur Deum consulere, ut ab eo planius edisceret, quis futurus esset belli exitus. Cui in hæc verba responsum est:

Γηγυρέων πολὲ Φύλον ἐνήρατο μητιέτα Ζεύς.

Ἐχθιστὴν Μανάρεασιν Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι,

Ῥωμαίων Βασιλέως Ἰσλίου & Θεοειδῆς,

Μαρονάμυλον & Περγῶν πόλιος, ἢ τείχεα μακροῖ

Ἀρχεμάχων διέπερσε πύρρ. κροπερῶτε σιδήρῳ

Νολεμέως δὲ ἐδάμασσε πόλιος, τε ἢ ἔθνεα πολλὰ.

Ἄλλὰ ἢ Ἐρφέων αὐθρῶν Ἀλεμάνιον ἔδασ.

Υσμίναιος πυκινῆσιν ἐλών ἀλαπύξεν αἰρούρεσσ.

Terrigenum quondam stravit Saturnius agmen,

Cælicolum diuο populo quod bella parabat.

At Dux Juliane invictæ clarissime Romæ,

Tu Persas bello profligas, mœnia, & urbes

Diruis, & ferro, & hostilibus omnia flammis

Vasta facis, populisq; domas cum pluribus urbes.

Quinetiam occiduis Alemanæ gentis in oris,

Prosternisq; acies, & agros populare feroces.

Juliano
Imp. respo-
sum datum
ambigui.

Obscuro hoc responso multa Dæmon fallax Principi nefario promittit, sed *Juliani*
falsa, ut illum deluderet, & de sua apostasi, Deo ita jubente, ultionem fumeret: *Mors,*
Nam paulò post cum hoste congressus, in conflictu ab homine quodam incognito
conto transfossus vitam cum Imperio amisit; exercitus fame consumptus est; pax
fœda & turpis cum hoste pacta, proditis civitatibus, quæ nunquam antea juri Per-
fico paruerant.

Cares aliquando Apollinem Milesium sciscitati sunt, quos in suum auxilium *Milesii ab*
accerferent, dum bellum pararent contra Persas: an Milesios ipsos sibi expeditio- *Apolline*
nis socios fumerent: Branchida Sacerdos Deo concepto respondit: *notati*
ignorantia.

Πάλα πότε ἦσαν ἄλλοιμοι Μιλήσιοι.

Olim cum dicat Milesios fuisse strenuos, infert postremis temporibus à majorum
virilitate degenerasse, ideò Caribus futuros inutiles. Factumq; est, ut pugnâ cum
Persis confertâ, Milesii omnes ad internecionem cæsi sint.

De Branchio ita scribit *Statius*:

Primoq; equalis honori Branchus. Et Mirandula in hymnis:

Hinc quoq; Branchiaco vatem stimulavit ab axe

Delius, innumeris subigens ambagibus orbem.

Apollo *Thyræus*, qui prope Cyanas in Asia colitur ad Lycum amnem, fanum
habuit religione clarum: cui adiacebat fons aquis fatidicis: in quas qui intuebant- *Apollo*
tur, præfatis aliquibus verbis, & precibus, agnoscebant *Thyræus.*
quæ vellent.

MERCURIUS TRISMEGISTUS.

MERCURIOS antiquitas tres numeravit. *Primus* Coeli & Himeræ, hoc est, diei filius habitus est. *Secundus* Liberi Patris, & Proserpinæ. *Tertius* Jovis & Maja Plejadis: quibus alii addunt *quartum* Jove & Cyllene genitum. *Quintus* citatur à C. Cotta Pontifice, (qui apud Ciceronem de religionibus, & varietate opinionum de Diis disputat) & hunc esse dicit, qui Argum occidit, unde Ἀργεῖφόντης vocatus est. Propter cujus cædem Jovis jussu factam, ut ab Argi Actoris filii custodia Io Inachi filiam in vaccam mutatam liberaret, relicta Græciâ in Ægyptum cum Io fugere coactus est. Sed mythologi hanc fabulosam historiam mysticè interpretantur. Argum enim illum πανόπτῳ oculatum interpretantur spheram stelliferam, innumeris oculis, hoc est, multitudine stellarum fulgentem. Mercurium autem pro Sole capiunt, qui ortu suo, profuso lumine, stellarum lucem obscurat. Unde dicitur Argum interemisse, quia stellæ species quædam videntur cœlestium oculorum. Lege de hac re *Macrobius lib. I. Saturnal. cap. 19.*

Ἡμεῖς
Ἀργεῖφόν-
της.

Mer-

Mercurius igitur ob eadem Argi in Ægyptum fugiens, honorificè ab omnibus exceptus est, propter eruditionem, literarumq; cognitionem, & Jurisprudentiam: Leges enim dedit Ægyptiis, & modum præscripsit vitæ tranquillæ, & ad conservationem societatis humanæ accommodatæ. Ritibusq; sacrorum literis mandavit, & Sacerdotum collegia instituit, qui singuli peculiaribus ceremoniis Deos patrios colerent, & iis pro anni temporibus sacrificia facerent. Fuit enim inter Ægyptios Sacerdos, Philosophus, & Rex: floruitq; ante Pharaonum tempora. Suidas scribit illum nomen *Trismegisti* sortitum fuisse ob *Trinitatis mysterium*, ab ipso primo inter Ethnicos revelatum. Erat enim doctrinâ excultissimus, & rerum usu excellenter exercitatus. Idcirco Ægyptii viventem summâ reverentiâ coluerunt: mortuûmque pro DEO habuerunt, illum *Theuth* appellantes, & ab ejus nomine Septembrem (qui apud eos est primus anni mensis) cognominaverunt. In ejus honorem ædificata est in Ægypto *Hermopolis*. Nam *Ἐρμῆς* apud Græcos est *Mercurius*. Is multa scripta reliquit de cognitione rerum divinarum. In quibus Deum unum & solum esse tradit Patrem, & *ἀνώνυμον*. Quia cum unus sit & solus; nomine non eget, ut ab aliis discernatur. *Ὁ δὲ Θεὸς, ἰνquit, ὃ ἢ εἷς, ὀνόματι ὃ ἔσθ' ὁ θεὸς δέεται; ἐστὶ γὰρ ἀνώνυμος*. Et hunc Deum, qui solus est & Deum alium neminem suæ Divinitatis locium admittit, fatetur esse conditorem hominis.

Mercurius Rex, Sacerdos, & Philosophus ante Pharaonum tempora, Trinitatis mysterium à Mercurio revelatum. Theuth Mercurius.

Deus ἀνώνυμος;

Καὶ τὸ αὐτὸ ἐξ ἀμφότερων φύσεων, τῆ ἰθάνατάς, καὶ τῆ θνητῆς μίαν ἐπίει φύσιν ἀνθρώπων: τὸν αὐτὸν πῆ μὲν ἀθάνατον, πῆ ἢ θνητὸν ποιήσας, καὶ τῆτον φέρων ἐν μέτρῳ θείας καὶ ἀθανάτας φύσεως, καὶ τῆ θνητῆς, καὶ μετ' ἐβλήθη καθέστησται, ἵνα ὁρῶν ἀπαντὰ, ἀπαντὰ ἢ θαυμάσιη.

Atqui DEI hujus summi filium vocat *Δημιουργόν*: quod per eum facta sint omnia, quæ in hoc mundo creata sunt. Et hujus filii nomen ait incognitū esse omnibus hominibus, ipsis etiam Angelis, qui DEO assistunt, & ejus voluntatem jussaq; promptitudine mirabili exequuntur. Mysterium tamen generationis hujus filii admirantur & suspiciunt; cujus nomen ore non potest exprimi:

Δημιουργὸς Dei filius.

Ἄλλια ἢ τέτρα αἰλις ἢ ἔ Θεὸς ἀγαθὲ βέλησις, ἢ Θεὸν θερήνεγκεν, ἔ τὸ ὄνομα ἔ διώαται ἀνθρώπων σμάλι λαληθῆναι. Et paulò post addit iterum: Ἐστὶ γὰρ πῆ, ὡ τέκνον, σοτήρητι λόγῳ σοφίας πάντων καὶ θερηνομηλὺς κυρία, ὃ εἰπῆν ὑπὲρ ἀνθρώπων ἐστ.

Idem Trismegistus, (ut citat *Lactantius lib. 4. de verâ Sapientiâ*) fatetur Dei summi filium venturum in carne, ut legitur eo libro, qui inscribitur *Λόγῳ τέλει*.

Ὁ κύριος, καὶ τῆ πάντων ποιητῆς, ὃν Θεὸν καλεῖν νενομήκαμεν, ὅτι τὸν δεύτερον ἐποίησε Θεὸν ὁρῶτον καὶ αἰσθητὸν: αἰσθητὸν φημί, ἔ ἀξὲ τὸ αἰσθητὸν αὐτὸν, (ὡεὶ ἢ τέτου ὅσα ἐστὶ σῶτερον αὐτὸς αἰσθοῖτο) ἀλλ' ὅπ εἰς αἰσθητὸν ὑποπέμπει καὶ εἰς νοῦν; ὅπ ὅτω τῆτον ἐποίησε πρῶτον, καὶ μόνον, καὶ ἕνα, καλὸς ἢ αὐτὸ ἐφάνη καὶ πληρέσειος πάντων ἢ ἀγαθῶν ἡγιαζέτε, καὶ πάνυ ἐφίλησεν ὡς ἴδιον τόκον.

Trismegistus de Christo.

Hunc quoq; DEI filium testatur *Hermes* venturum ultimis sæculis; ad liberationem & salutem piorum.

Ἐπ' αὐ δὴ ταῦτα ὡδε γρήταμ, ὡ Ἀσκληπῆιε, ποτε ὃ κύριος καὶ Πατὴρ, καὶ Θεὸς, καὶ ἔ πρῶτος, καὶ ἕνὸς Θεὸς Δημιουργὸς ἐπιπέλας τοῖς ἡμοῖμοις, καὶ τῆ ἐαυτῆ βελήσει, πῆς ταῖς τοῖς τὸ ἀγαθὸν ἀπερεῖσας τῆ ἀξίσις, καὶ ἀνακαλεζάμενος τῶν πλάνων, καὶ τῶν κακῶν ἐκκαθήρας: πῆ μὲν ὑδαὶ πικρῶ κατὰ κλύσας, πῆ ἢ πύρι ὄξυπάτω ἀφακαύσας, ἐνίοτε ἢ πολέμοις, καὶ λοιμοῖς ἐπιπέσις, ἡγάγη ὅτι τὸ ἀρχαῖον, ἔ σοφικαλέσθησεν τὸν ἐαυτῆ κόσμον.

Non fuerent ignari summi illi Philosophi unum esse Deum conditorem, & conservatorem mundi: sive id didicerint ab Ægyptiis, qui omnium postremi doctrinam à primis parentibus acceptam servaverunt integram, sive legerint libros sacros Israëliitarum, & monumenta Prophetarum DEI, qui Spiritu Sancto afflati multa prædixerunt de mutatione regnorum, de afflictionibus, & ærumnis, quas Deus immittet hominibus propter idolorum cultum, & enormia crimina, quæ hanc idolomaniam consequi solent.

Neq; solus hic *Hermes* Deum unum, & solum esse adorandum cognovit, *Justinus Martyr* citat locum ex Orpheï Poëmate ad Musæum, quod *Διθεῖνας* vocat, in quo unum ac solum Deum conditorem, bonorum datorem, & vindicem scelerum fatetur:

Orphēi de
υπο Deo
sententia.

Μῦσῳ, ἐξερῶ γδ ἀληθέα : μηδέ σε πᾶ πῆν
 Ἐν σήθεσι Φανέντα φίλης αἰῶν ὦ ἀμέρῃ :
 Ἐἰς δὲ Λόγον θεῖον βλέψας, τέτω περ (ἐδρῶ εἰ
 Ἰθῶων κερδῆς νοερὸν κύτῳ, ὅ δὲ ἰπὶθεαίνε
 Ἀτσαπίε, μένον δὲ ἐξέρεθι κόσμοιο ἀνακίτῳ.
 Ἐἰς ἑς' αὐτογῆης, ἐνὸς ἐκγονα πάντῳ τέτυκται :
 Ἐν δὲ αὐτοῖς αὐτὸς περὶ γίνεται : εἴ ἢ τίς αὐτὸν
 Ἐἰσορῶσα θυηῶν : αὐτὸς ἢ γε πάντας ὁρῶ).
 Οὐίτῳ δὲ ἐξ ἀγαθοῦ κακὸν θυητοῖσι δίδωσι.
 Καὶ πόλεμον κρυβέντῳ, καὶ ἄλγεα δακρυβέντῳ :
 Οὐδὲ τις ἐστ' ἔπερῳ χωρὶς μεγάλιο Ἄνακίτῳ :
 Ἀυτὸν δὲ ἔχ' ὁρῶω : πῶε γδ νέφῳ ἐσήλεκται.
 Πᾶσιν γδ θυητοῖς θυητῆ κέρει εἶσιν ἐν ὄσοις :
 Ἀσθενέες δὲ ἰδέειν τὸν Δία πάντων μεδέοντῳ.
 Οὐτῳ γδ χάλκειον ἐπ' ἔρανον ἐσήλεκται
 Χρυζέω ἐν θρόνῳ. Γαίης δὲ ἰπὶ πᾶσι βέβηκε.
 Χῆρε τε δεξιτερῶ ἰπὶ τέρμαίτῳ Ὀκεανοῖο
 Πάντοτεν ἐκλέτακεν : πῶε γδ τέμει ἔρεα μακρῶ.
 Καὶ πῶμοι, πολῆς τε βᾶίτῳ χαροποῖο θουλάσης.

Hæc sic Latine reddita sunt :

Vera loquor, Musæ, audi : non prodiva quondam
 Pectoribus, caræ prius te lumine vitæ.
 Tu verbum aspiciens Divinum, hærere nunquam
 Huic cessa : huc mentem verte, huc cor dirige : rectam
 Insistensq; viam, mundi Regem aspice solum.
 Ex se unus genitus : genita & sunt omnia ab uno.
 Versaturq; in eis ipse : ex mortalibus ullus
 Non videt hunc : contra sed cunctos lumine cernit.
 Largitur mala deq; bono mortalibus. Idem
 ærumnas tristes ciet, & lacrymabile bellum.
 Nec regum quisquam est Rege illo major in orbe.
 Ipsum ego non video velatum nubis amictu.
 Namq; tueri acie infirma, qui cuncta gubernat,
 Mortales nequeunt oculi, regemq; coruscum.
 Ipse autem in magno constans, & firmus Olympo est :
 Aureus huic thronus est, pedibus subjectaq; terra :
 Oceani ad fines illi protenditur ingens
 Dexteræ, qua montes alti tangente tremiscunt,
 Et fluvii, canumq; equor cum sede profunda.

Clemens Alexandrinus lib. 5. Stromatum postremos versûs paulò aliter recitat, & auget hoc modo.

Ἐκλέτακεν, ὁρέων ἢ τέμει βᾶσις, ἐν δόθῃ θυμῶ
 Οὐδὲ φέρειν δῶαται κερδερὸν μένος, ἐσὶ ἢ πάντη
 Ἀυτὸς ἐπερῶντῳ, καὶ ἰπὶ χθονὶ πάντῳ τελείω.
 Ἀρχίω αὐτὸς ἔχων, καὶ μέσων, ἢ δὲ τελείων,
 Ἄλλως ἔφεμιτον σὲ λέγειν : θεομέει ἢ τε γῆα.
 Expandit dextram, montanas concutit intus
 Irrabases, motus nec possunt ferre valentes.

*Ipsè est in cœlis, & terram amplectitur omnem.
Principium mediis, extremisq; ipse paratum est.
Non aliter fas est te dicere: membra tremiscunt.*

Idem Clemens alios quoq; ex Orpheo citat versus, testantes unum & solum Deum esse omnium conditorem. Deus unus & solus.

Ἐἰς ἑῶ ἀποτελής, ἐνὸς ἔργονα πάντων τέτυται.

Unus perfectus per se: ex uno omnia facta.

Et alibi, ubi exprimit Christi nativitatem, & ortum secundum carnem ex Chaldaea gente futurum. Chaldaeos enim capit pro Hebraeis, qui ex Chaldaea regione venerunt.

Ἐἰ μὴ μενοργήεις τις Σπογγίωξ φύλα ἀνωθεν
Χαλδαίων, ἰθρὶς γὰρ ἔην ἄστροιο πορείης.

*Unigenam præter, cui derivatur origo
Chaldaum de gente: via huic nam cognita cœli.*

Eusebius lib. 9. de præparatione Evangelica citat hoc testimonium de vero Deo, quem Chaldaei, & Hebraei colant: quod superius ad Serapidis Oracula retulimus.

Χαλδαῖοι μῆνοι Σοφίῳ λάχον: οἱ δὲ ἀρ' Ἐβραῖοι

Ἄυτοχρηστοὶ Ἀνακτῶ Σεβαζόμνηοι Θεὸν ἀγνώεις.

Chaldaeis quæ vera esset Sapientia tantum

Hebraeisq; ipsis concessum agnoscere, purâ

Æternum qui mente colunt regemq; Deumq;.

Noverant sanè antiqui illi Philosophi ex uno DEO dependere certitudinem causarum omnium, quas solus mutat, quotiescunq; placet, nec cuiquam subiectus est: sed illius voluntate cuncta gubernantur & reguntur. Contra opinionem Stoicorum, qui Deum post absolutum mundi opificium credebant otiosum in cœlis degere, gubernationemq; rerum relinquere Fato & Fortunæ.

Non Deus est Numen Parcarum carcere clausum,

Quale putabatur Stoicus esse Deus.

Ipsè potest Solis currus inhibere volantes:

Ipsè velut scopulos flumina stare jubet.

Omnes enim eventus, omnia consilia, DEO adjuvante, sunt prospera & secunda: quod sæpè repetit Pindarus:

Γλυκὺ δὲ ἀνθρώπων τέλος ἀρχάτε δαίμων

Ἄστροισι δὲ ἀσχεταί.

*Jucundus hominibus exitus, principiumq; Deo incitante crescit. Et in Olympiis
Ἐκ Θεῶ δ' ἀνθρῶ Σοφῶεις ἀνθρῶ ἐς αἰὲ παρῶιδεασιν. Deo adjuvante homines in perpetuum florent
Sapientia. Et paulò post:*

Πολλοὶ δ' ὁδοὶ Σὺ Θεῶ δὲ περὶ γλας.

Multa sunt viæ felicitatis Deo comitante.

Ejusmodi plurima leguntur apud antiquos, quæ ex commercio, & frequentatione cum Patribus sanctis, & electione librorum sacrorum eos didicisse est verisimile. Non enim dubium est Orpheum, Pindarum, Platonem, aliosq; plurimos legisse Israelitarum libros: sed superstitionibus ubiq; crescentibus, & opinione de Deorum pluralitate ab omnibus populis receptâ, subobscurè mentis suæ conceptum scriptis mandaverunt, quæ expuncta, abrasa, & correctâ fuerunt à Sacrificulis, & Dæmonum sacerdotibus, ne populus averteretur ab idolorum cultu. Periculosum enim fuit veritatè in medio proponere posterioribus maximè sæculis: ut legimus de Socrate, Platone, Theophrasto & aliis: quorū alii morte plexi, alii in vitæ discrimen venerunt, quòd doctrinâ de uno Deo, contra omnium opinionem publicaret.

Sed

Statua
Mercurii
faidica.

Sed de nostro Mercurio hoc addendum est, illum post obitum divinis honoribus fuisse cultum, non solum in Ægypto, sed per totum orbem terrarum, templis illi, arisq; & sacrificiis dicatis. Ac inter cæteras ejus statuas una fuit lapidea in Achaiâ Pharis, quæ oracula reddebat. Ad eam enim sub vesperam thus incendebatur in ara, lucernæ replebantur oleo, & ad dextram simulachri manum reponebatur nummus aheneus, precésq; auribus DEI obmurmurabantur: quibus ritè peractis, sciscitantes discedebant è templo domum obturatis auribus, egressiq; forum, quam primò vocem apertis auribus excipiebant, responsiloco interpretabantur, tanquam à Mercurio emissam.

Hermes de
Trinitate.

De Trinitate loquens Hermes inquit, *in Trinitate unam esse Deitatem: his verbis: Fuit Lumen intelligens ante Lumen intelligens, & fuit semper Mens Mentis Lucida: & nihil aliud fuit hujus veritas, & Spiritus omnia continens. Extra hunc non est Deus, non Angelus, non essentia ulla alia. Omnium enim Dominus est, & Pater, & Deus, omnia sub ipso, & in ipso sunt. Obtestor te, cælum magni Dei sapiens opus, obtestor te vocem Patris, quam locutus est primum, cum omnem mundum formavit, obtestor te per unigenitum Sermonem, & Patrem omnia continentem, propitius, propitius mihi esto. Lege Suidam de reliquis.*

Dii ab ho-
minibus
facti.

In Asclepio Hermes alios Deos à summo Deo factos, dicit, alios ab hominibus. Et paulò post: *Quoniam majores nostri (Ægyptios intelligens) multum errabant circa Deorum narrationem increduli, & non animadvertentes ad cultum religionemq; divinam, invenerunt artem, quâ efficerent Deos. Cui inventæ adjunxerunt virtutem de mundi naturâ convenientem: Eamq; miscentes, quoniam facere non poterant, evocantes animas Dæmonum, vel Angelorum, eas indiderunt imaginibus sanctis, divinisq; mysteriis: per quas idola, & benè faciendi & malè vires haberent: Augustinus lib. 8. de Civitate Dei cap. 24.*

Abelis liber
de Planetis.

S. Thomas in libro quem edidit de Ente & Essentia, tradit Abelem Adami filium conscripsisse quædam de virtutibus & proprietatibus Planetarum: Cùmq; cognosceret mundum periturum diluvio generali, characteribus certis id designavit, signatumq; secretum lapidi inclusit, nequid damni ex inundatione cataclysmi scripta acciperent. Multis post diluvium sæculis scripta hæc pervenerunt in manus Mercurii Trismegisti: ex quibus de multis edoctus est, quæ omnia in suum usum convertit: nempe modum consecrationum, & arcana plurima ad Magiam naturalem pertinentia: Eadem scripta per manus tradita ab illâ antiquitate, tandem devenerunt ad S. Thomam: ex quibus didicit confectionem quarundam imaguncularum, quæ consecrata ad certos Planetarum influxus, & cœli positionem, averunt occursum noxiorum animalium: impositæq; fontibus efficiunt, ut urnæ frangantur ad aquarum contactum. Et alia infinita secreta, quæ per Magiam naturalem procurantur, quam multi astu Diaboli decepti non alienam à pietatè audent affirmare. Quicumq; primus hanc historiam contexit, gravissimè erravit, aliosq; decipiendo sibi ipsi imposuit. Indignum, certè, Christiano est credere, sanctum illum Patriarcham Abelem, tam citò à creatione hominis in hæc deliria lapsum esse, ut tam curiosâ, vanâ, & impiâ scriptis mandaverit, per quæ homines in errores perniciosos inducerentur, & à Deo vero alienarentur.

NB.

Venturum
Christum
prædixit,
qui cultum
idolorum
subverte-
ret.

Hermes item in Asclepio de cultu Dæmonum loquens, (in quo Ægyptii reliquos orbis totitis populos superabant) ita scriptum reliquit: *Quoniam præscire cuncta prudentem decet, istud vos ignorare fas non est. Futurum tempus est, cum appareat Ægyptios in cassum piâ mente Divinitati sedulam religionem servasse: & omnis eorum sancta veneratio in irritum casura frustrabitur. Ubi videtur designare venturum Christum, qui doctrinâ cœlestis Euangelii per suos Apostolos cultum Dæmoniorum subverteret. Postea addit Hermes: Tunc terra ista sanctissima sedes delubrorum, atq; templorum, sepulchrorum erit mortuorumq; plenissima.*

De Trismegisto his verbis loquitur Lælius Cleopassus Hydruntinus in suis poëmatibus, ubi introducit Mercurium differentem de uno solo & æterno Deo, ac de superstitutionibus Ægyptiorum:

Gentiles coluisse Deos me Barbara Memphis
 Vidit, & Isiacis incubuisse sacris,
 Sed fixisse oculos longè altiùs insciamente
 Personis unum nam tribus esse Deum
 Distinctum sensi Patrem, Natumq; ab utroq;
 Divinus manat Spiritus atq; Deus.
 Cetera, quæ mundi gentes coluere prophanæ,
 Numina, confictis sunt data nominibus.
 Quosq; Deos dixi Geniis extare vocatis,
 Hos sensi humani vanum opus ingenii.
 Stulta superstitio, & fallaces demoniorum
 Technæ, & Magnatum prævaluere mine.
 Conniverè necesse fuit me moribus illis:
 Mors spretæ præcium religionis erat.
 Sed tamen arcanis docui mysteria signis
 Maxima, prudenti non nisi nota viro.
 Quæ declarabant unum super æthera Numen
 Esse, hoc mundanum quod statuisset opus.
 Cujus stelliferos immensa potentia cælos,
 Et terræ, & pelagi vastâ fluentia replet.
 Qui regit, & vegetat latum, quem condidit, orbem:
 Cui similis nullus, parq; in honore Deus.
 Secretum hoc solis notum Sapientibus: error
 In densis reliquos detinuit tenebris.
 Hoc sibi homo exitium constat, dum Numine spretò
 Inventis stolidè luxuriat propriis.
 Cæcæ sunt hominum mentes, nisi cælitus illas
 Divini fulgor Luminis irradiet.
 Ipse sui cultus leges præscripsit: ab harum
 Normâ mortali flectere vota nefas.
 Solus enim, solus (qui quâ ratione jubetur
 Aris imponit munera) ritè litat.

Et certè Cleopassus veram hîc Mercurii mentem declarasse videtur. Certum enim est magnum illum Regem, Sacerdotem, & Philosophum mente conjectasse multa de omnipotenti, & æternâ DEI Substantiâ, quæ suæ Divinitatis nullum participem vel socium admittit: cum solus sit omnium conditor: omnesq; creaturæ cum cœlesti majestate collatæ, minùs sint quàm nihil. Quapropter mihi graviter peccare videntur, qui Philosophorum antiquorum laudè ita imminuunt, ut nihil illis relinquunt, quàm nescio quas virtutes politicas, quæ ab omnipietate sint alienissimæ. At non est quod summis illis viris tantillum gloriæ invidiamus. Ignaros quidem admittam illos fuisse adventus CHRISTI Servatoris, per quem solum salus mundo parta est: Illos tamen non dubito mente concepisse unum Deum, qui solus colivellet ac deberet; Reliquos Gentium Deos crediderunt esse Genios Assessores illius, summæ Divinitatis, à quâ, communicatione quadam, multum potentiæ in humanas creaturas accipiebant, ut illis in necessitatibus opitulari possent, morbis succurrere, alimoniam præbere, telluris ubertatem promoverè, & reliqua ejusmodi procurare, quæ ad ornatum, & necessitatem facerent: idè aliquem secundum honorem Geniis illis tribuerunt, quatenus per eos summus ille Deus tam excellentes virtutes operaretur. Philosophia quidem hæc errores maximos in se continuit, utpote quæ ansam præbuit cultus idolorum, & mortuorum: qui postquam introductus est, paulatim extirpavit omnem reverentiam quæ DEO summo debebatur: Neq; in potestate fuit posterorum eradicare

èmentibus hominum conceptam hanc de pluralitate Deorum opinionem, quam vulgus obstinaciter retinuit, & Principes superstitionis edictis severissimis observari præceperunt.

Metus Philosophos multos coërcuit ne veritatem de Deo publicarēt.

Hinc videmus Socratem potâ cicutâ mortem ultrò subiisse, quòd unum Deum conditorem rerum omnium colidebere doceret: Platonem, Theophrastum, aliosq; plurimos hanc opinionem secutos de vitâ periclitasse. Qui si scriptores habuissent idoneos suarum opinionum promulgatores, fortassis legere minus insignia pietatis illorum testimonia. Metus illos coërcuit, ne auderent propalare, quòd animo sentirent. Pusillanimitas illorum vituperanda est, sicuti contantia illa & Zelus ardens sanctimonie & pietatis erga Deum meritò laudatur in sanctis martyribus primitivæ Ecclesiæ, qui alacriter, & fortiter, rejectis idolorum, & creaturarum cultibus; diversorum suppliciorum cruciatus sustinuerunt, ad unum æternum & omnipotentem Deum convertentes oculos, & ad ejus Filium æternum JESUM CHRISTUM, per quem vitæ æternæ fruitionem expectabant, & ea fide jam potiebantur in terris. Ideò illos oportuit virtute supernaturali confirmari, qua salutaris Evangelii doctrina in animis fidelium insinuetur, dum constanter mortem obirent, miraculisq; diversis in vitâ, & post mortem illustres redderentur. Ideò tantis honoribus illos coluit antiquitas, & veneratur hodierna fidelium charitas.

Mercurius Philonis & Proserpina filius.

Palephatus lib. II. tradit Mercurio Trismegisto patrem fuisse Philonem, qui ex Proserpina filia, quam in balneo conspexerat, generavit hunc filium: eumq; cum exponere vellet propter incesti dedecus, consuluit Mathematicum quendam, qui eo tempore famâ erat celebris, propter astronomicas prædictiones & vaticinia. Is Philoni patri respondit puerum, qui ex ejus filiâ natus erat, fore maximum & doctissimum rerum divinarum interpretem. Obtenturumq; inter homines magnam auctoritatem, & potentiam: id illi ex astris promitti eventu certissimo. Pater hoc vatis responso motus, puerum servavit, & educavit: curavitq; bonis literis & liberalibus omnibus disciplinis institui: ita ut cum tempore miraculo omnibus factus sit, propter doctrinam, & ingenii acumen.

Curiositas in multis periculosa.

Atq; ideò dictus est SOL, quòd quasi lumen esset mundi, ob excellentem rerum omnium scientiam. Quod autem nostro tempore quidam existimant, (sequentes *Marsilli Ficini* opinionem,) Mercurium hunc Trismegistum secusidum *Suidam* præcessisse Pharaonum tempora, & conscripsisse libros de origine mundi, à Deo omnipotente Sapiente & Bono conditi, ex quo Moses bonam suæ Genesios partem desumpsisse probetur: quòd iisdem verbis utatur, quibus Mercurius in primâ creatione, *Et ferebatur Spiritus DOMINI super aquas.* Horum opinio, ut falsa est, ita quoque periculosa est, & in Atheismum præceps. Sanctus *Propheta MOSES, qui cum DEO locutus est de facie ad faciem*, non opus habuit testimonio hominum, quantumvis excellentium in omni genere doctrinæ, cum à fonte luminum, & omnis Sapientiæ potuerit haurire ea omnia, quæ ad suæ historiæ certitudinem facerent. Quòd si Mercurius, & alii aliqui consentanea multa publicarunt cum eis, quæ in sacris continentur voluminibus, non dubium est, quin ea didicerint à Chaldæis, Judæis, & Ægyptiis, qui eam doctrinam à primis Patribus, quasi per manus acceptam, & diu in suâ puritate conservatam retinuerunt: quæ successu temporis, Dæmonum astu, & populorum in superstitiones & idololatriam proclivium violentiâ, paulatim in mentibus hominum refriguit, obscurata est & extincta. Quapropter, cum de hac mundi creatione ratiocinamur; solius Scripturæ sacræ testimonio niti & fulciri nos oportet: ne dum externorum auctorum assertiones admittimus, fidei nostræ fundamenta luxemus, & debilemus: quæ hodiè tot monstrorum hæresum convelluntur sectis, & nisi Spiritus DOMINI mentes Electorum

rum fuorum confirmaret, labefactarentur. Tanta est in animis omnium innata curiositas, & controversiarum, contradicendiq; cupiditas, ut Sartoribus, Sutoribusq;, & mulierculis moris sit disputare de rebus sacris, de Philosophiâ, & abstrusioribus Naturæ secretis: idq; conniventia & indulgentiâ doctiorum: qui dum afferunt salutem, quam obtinemus per JESUM CHRISTUM, ad omnes pertinere, cujuscunq; sexus & conditionis esse possint: ideò rationi consentaneum esse censent, ut omnes huic studio incumbant, erudianturq; in omnibus, & singulis, quæ in sacris literis continentur. Hinc Enthusiastarum tantus numerus ubiq; videtur, qui locorum obscuriorum interpretationes sibi vendicant: Doctores publicos audiunt, ut reprehendant, & in dubium adducant eorum doctrinam, ignorantia, negligentia, vel stupiditatis, eos redarguant; visiones suas enarrant, somniant futura, prophetizant, & ejusmodi deliriis agitati Spiritum Sanctum sibi communicari autumant: Alii quorum malæ sunt animæ colligunt adcuratè quæcunq; inveniunt in libris Sacris conformia cum antiquorum Philosophorum opinionibus, & ex hac collatione & conformitate fidem abrogant verbo divino, contradictoria, absurda, falsa, & pro ratione temporum, locorum, & personarum immutata vel neglecta in unum congerentes: Cumq; se in his exactam operam præstitisse putant, nihil aliud præstant, quam se in præcipitia omnis impietatis deturbent, conscientias simpliciorum & incautorum illaqueent, & in perditionem adducant. Sapere quidem nos jubet Apostolus, sed non quæ supra captum nostrum sunt. Sobriè de Divinis disputandum, *ne dum Majestatem minus opportunè scrutamur, opprimamur à gloriâ.* Modus in omnibus servandus est, neq; curiositate nimiâ, aut garrindi stolidâ cupidine, aut ingenii aciem ostentandi, danda est Satanæ occasio nos decipiendi, aut alienandi animos nostros à Christianâ simplicitate: quæ Doctores Ecclesiis proposuit, quorum documentis institui & regi necesse est rudem plebeculam: quæ suo intenta operi, non debet nimium curiosè disquirere, quæ ad eorum statum & conditionem non pertinent.

Noli altius sapere.

T 2

PRO-

P R O T E U S .

Proteus Oceani & Tethyos filius.

*Audiit ambiguus Aegyptus Protea Verbis
Narrantem summi mystica sensa Jovis.*

PROTEUS inter Deos marinos ab antiquis numeratus est, existimatusq; filius Oceani & Tethyos, & Phocæs Neptuni in mari pascere, plurimumq; potestatis in Pelagi Numina adeptum. Ut qui Tritoni Glauco, Nymphisq; imperaret, & Æolum cum suis ventis ad tempestates movendas admitteret, quotiescunq; liberet: monstraq; æquoris incitaret ad naufragia cienda: Ideò Protei Numen metuendum placabant sedulò nautæ: tabulâsq; ejectionum naufragii non minus ac Neptuno consecrabant. Fuit & idem vaticiniorum peritissimus: Responâ enim dabat poscentibus, nō minùs certa quàm Apollinis, quotiescunq; in rebus dubiis ejus posceretur consilium; idq; nō solum postquâ defunctus ad Deos relatus est, sed etiam dum adhuc in vita superstes esset. Princeps fuit juris humani divinq; cultor insignis, religionis, & pietatis erga Deos observator, justitiæ, recti, æquiq; procurator: quiq; hominis vitam ad concordiam, societatemq; humanam referri debere docebat: terram colendam, & de

*Proteus sã-
tidicus.*

*Proteus
Princeps
doctus &
religiosus.*

& de primitiis omnium frugum sacra Diis facienda. Hæc illi summam auctoritatem acquisiverunt apud præcas illas gentes rudes, & omnis cultus expertes, qui tantas virtutes in homine Principe suspiciebant & admirabantur: ideo sese ultrò illius dominationi submiserunt, illiusq; præceptis institui se, & regi permiserunt. Re-

In Carpatho & Palene regnavit.

gnasse enim dicitur summa integritate in *Carpatho* insulâ maris Mediterranei, quæ media est inter Rhodum & Cretam, continens in suo circuitu ducenta stadia, spectatq; Ægyptum versus, non procul à Co insula, ut testis est *Stephanus*, & *Plinius lib. 4. cap. 12.* Principatum antea tenuerat in Palene urbe Thessaliæ. Tandem in Ægyptum trajiciens statim propter Sapientiam & vitæ integritatem communibus suffragiis Rex electus est. Neq; defunt, qui illum patriâ Memphitem faciant, Nili filium (qui olim vocabatur Oceanus,) & Tethyos: & in regno successisse Pheroni Sesostris filio postquam cæcus factus esset. Pheron enim inundante Nilo ultra modum iratus, telum in medios vortices fluminis detorsit, subitq; cæcitate tactus est per undecim annos integros: quibus exactis, monitus est oraculo, ut oculos lavaret urinâ mulieris, quæ unicum virum tantum cognovisset: quod cum fecisset, visum recepit: teste *Herodoto*. Proteus verò regnum obtinuisse in Ægypto creditur belli Trojani temporibus. Nam *Herodotus lib. 2.* tradit Paridem Priami filium, dum expugnata Lacedæmone, abductaq; Helenâ Tyndari filiâ, & Menelai Spartiatarum Regis uxore, cum omnibus Regiæ thesauris in Phrygiâ classe remearet, tempestate actum, compulsus esse in Ægyptum, & ad Canopicum Nili ostium adpulisse. Eo tempore Tomis quidam Princeps Ægyptius illi provinciæ præfectus erat à Rege Proteo. Is classem peregrinam invasit, Alexandrumq; Paridem captivum misit ad Proteum. Qui diligentî inquisitione facta à nautis, & servis Paridis, agnovit mulierem illam, quæ in navi erat Menelai Lacedæmoniorum regis uxorem esse, illamq; abductam à raptore hospite, contra jus gentium, & omnem æquitatem, absente etiam viro. Quam perfidiam detestatus, prædonem severissimè reprehendit, jussitq; à suis finibus ante triduum excedere. Helenam verò cum omnibus opibus, quas Paris direptâ Spartâ secum vehebat, retinuit: ut datâ occasione, illam posset ad Menelaum remittere. Sed Menelaus cum post Ilii excidium cognovisset uxorem suam non venisse Trojam, sed à Proteo detentam in Ægypto, ad eum ducere Canobo navis suæ gubernatore navigationem suscepit: Cumq; ad ostium Nili pervenissent, navibus egressi, Canobus Hæmorrhoidis serpentis morsu periit, & illic sepultus est. In cujus mortis solatium, Menelaus ad defuncti sepulchrum urbem condidit, eamq; *Canobum* vel *Canopum* nominavit: colonosq; in eâ reliquit omnes ægrotos, & qui ad navigationem videbantur inutiles. Audiensq; apud Proteum regem, uxorem suam Helenam liberalissimè habitam, eam cum universis opibus recepit: quod videtur insinuare *Vergilius II. Æneidos*, ubi ait:

Rex in Ægypto factus Proteus.

Helenâ in Ægypto retenta à Proteo.

Atrides Protei Menelaus ad usque columnas

Exulat.

Quæ si vera scripserit *Herodotus*, minimè convenit hæc narratio cum iis, quæ ab *Homero* & *Vergilio* tradita sunt. Helenam abductam à Paride primùm appulisse in *Cranaën* insulâ unam ex *Sporadibus*, è regione *Sunii* promontorii *Atticæ*, in qua illi stuprum intulerit *Paris*, deinde in *Phrygiam* contendisse. Quâ injuriâ commoti *Græci* omnes Principes, in *Aulidem* *Bœotia* portum convenerunt, contractaq; mille navium classe in *Asiam* trajecerunt, everfisq; plurimis oppidis, ac direptis, decennali obsidione pressum *Ilium* expugnarunt. Eo in bello multi insignes *Heroës*, tam *Græci* quàm *Trojani* occubuerunt, inter quos & ipse *Paris* cæsus est: *Helenâ*q; *Deiphobo* fratri ejus nupsit: Sed cum jam dolo *Sinonis* capta esset *Troja*, *Helena* proditoris particeps, facem ardentem ex arce dicitur sustulisse, quod signum illi cum *Græcis* convenerat aggreddendæ proditoris. Ita fatali illa nocte *Trojam* ingressi *Græci*, *Menelaum* virum suum in *Deiphobi* cubiculum introduxit, quo interfecto cum prioro viro in gratiam rediit. Sic devastatâ *Phrygiâ*, totaq;

Homeri & Vergiliî opinio de raptu Helenæ.

Myfiâ, diverfis infortuniis Græci duces remearunt domum: ipſeq; Menelaius poſt octavum erroris varii annum, cum Helenâ Spartam rediit.

Multa de hoc Proteo ſcriptis prodita ſunt, de ejus oraculis, & mutabilitate; quod in omnes quas vellet formas ſe tranſmutaret. Inde *Vertumnus* dictus eſt à Priſcis Latinis, ut ſcribit *Ovidius Metamor.* 14. quòd dum amore captus eſſet Pomonæ, ut ejus conſpectu liberiùs fruereſſet, ſe præbebat ſpectandum diverſo vultu, & formâ, qualem putabat Nymphæ placere; Tandem in anum mutatus, illi conatus eſt perſuadere, ne Vertumni amatoris nuptias tantoperè averſaretur: At cum animadverteret omnes has artes parùm prodeſſe, ſeq; iis operam ludere, ad priſtinam naturalémq; figuram reverſus non admodum invitæ vim intulit, ejusq; nuptiis ultrò potitus eſt. Sed hæc fabulæ natæ ſunt ab Ægyptiorum moribus. Ægyptiis enim regibus, teſte *Diodoro Siculo*, mos olim fuit in inſignia Principatûs Draconis, Leonis, Tauri, Pardi, vel alterius alicujus feræ partem priorem capite geſtare, ut terribiles populofeſe exhiberent. Aliquando ignem, vel aromata ſuavefragrantia, vel unguenta: quæ vel ad decorem facerent, & ornatum, vel ſtuporem, ſuperſtitionémq; aſpicientibus injicerent: Hæc enim miracula externa ſimplicem plebem mirum in modum afficiunt: dum moti admiratione rei inuſitatæ ſimul terrentur objecto pavendo: quibus ſi opinio ſanctitatis accedat, eos quos hoc modo ſuſpiciunt, & colunt, formidant ſimul, & ut in adorationem majeſtatis proclives ſunt omnes, ſuos reges tanquam divinitatis participes exiſtimant. Hæc oſtenta locum dedere opinioni vulgari, Proteum ſe mutalle in varias formas: unde natum proverbium, *Proteo mutabilior*.

*Proteus in
diverſas
formas cur
dictus eſt
mutari?*

*Oraculum
Protei ad
Jovem.*

Ejus nobile fuit hoc oraculum, quod reddidit Jovi amore Thetidis capto, & nymphæ nuptias ambient. *Thalamos*, inquit Proteus, *puelle ne invadas. In fatiſ enim eſt, eum, qui ex Thetide naſcetur, majorem patre futurum.* Juppiter qui antea Saturnum patrem regno deturbaverat, & ne ampliùs gigneret, illi virilia amputarat, veritus ne filium ex Thetide ſuſciperet, qui illum quoq; regno privaret; idq; illi eveniret, quod Saturno priùs fecerat, à Thetidis complexibus in poſterum abſtinuit: Ea Peleo Æaci Regis Oenopiæ & Ægine filio nupſit, vel ut alii volunt Endeidis Chironis filix, ex quâ nati ſunt Telamon, & Æacus Pelei pater: qui ex Thetide Achillem filium habuit, nobilem illum Martis alumnum, patre quidem gloriâ, factisq; bellicis multo majorem, imò Græcis omnibus fama celebriorem. Qui in expeditione Trojana dum Polyxenæ Priami filix conjugium poſceret, proditione Hecubæ à Paride ſagittâ venenatâ in plantâ pedis ictus (nam toto corpore invulnerabilis erat) in templo Thymbraei Apollinis miſerè interfectus eſt, & in Sigæo ſepultus: ad cujus ſepulchrum, poſt everſionem Ilii, Pyrrhus, Achillis & Deidamiæ filius Polyxenam immolavit. Oraculum hoc datum Jovi de cavendis Thetidis nuptiis quidam ad Prometheum Japeti filium referunt.

De Protei mutabilitate *Ovidius Metam.* 8. ita ſcribit:

*Sunt quibus in plures juſ eſt tranſire figuras.
Ut tibi complexi terram maris incola Proteu.
Nam modo te juvenem, modo te vidère Leonem;
Nunc violentus aper, nunc quem tetigiſſe timerent
Anguis eras: modo te faciebant cornua taurum.
Sæpè lapis poteras, arbor quoq; sæpè videri;
Interdum faciem liquidarum imitatus aquarum
Flumen eras: interdum undis contrarius ignis:*

NICOSTRATA.

Carmenta Mercury filia.

Fata Italos Ventura docens Evandria mater
Est inter Latias annumerata Deas

NICOSTRATA Ionii Regis Arcadiæ filia dicitur. Arcadis filii Jovis & Calistûs neptis. Fatidica fuit mulier : quæ quia Enthusiastmo correpta Apollinis oracula carminibus reddere solebat, *Carmenta* unde *Car-*
vel *Carmentis* à Latinis appellata est. Alii *Carmentam* quasi *mente ca-* *menta est*
rentem dixerunt, propter furorem quo Phœbades illæ Prophetisæ invadeban- *dicta.*
tur, responsa daturæ. *Plutarchus in Romulo.* Ita non *Carmenta* appellationem car-
mina dedere, verùm hæc potius nomen ab illâ invenere : quod sortes versibus,
& metris fanatica caneret : ut idem *Plutarchus* ait, *in questionibus Roman.* Ea Regi
Arcadiæ nupserat, ex quo suscepit Euandrum : quem propter eloquentiam, &
singularem rerum divinarum cognitionem, Arcades dixerunt esse Mercurii fi-
lium. Mater enim illum instruxerat in omni scientiarum genere : maximè in iis,
quæ ad cultum divinum pertinebant, in procuratione sacrificiorum, prædictione
futurorum, & gubernatione regni pacificâ : quæ religione, ceremoniis, & supersti-
tionibus constabat : quibus rebus maximam sibi apud suos auctoritatē conciliavit.

Sed

Sed contigit, ut Patrem ic̄tu malè destinato per imprudentiam occiderit. Eaq; cedes, & parricidium illum Arcadibus odiosum reddidit: quorum conspirationem metuens, avito regno relicto, conscensâ navi cum matre alias sedes quærere statuit: Carmenta enim ex oraculo Apollinis didicerat aliò migrandum, quò fata illum vocabant: quapropter suâsu matris trajecit in Italiam. Eo tempore regnabat in Latio Faunus Aborigenum Rex filius Pici, & Latini pater: Ab eo excepta est Nicostrata cum Euandro filio; nam & *Faunus* divinandi erat peritissimus, & à *fando* nomen traxerat, quod voce responsa daret: & templa ab eo *fana* dicta, quia cultum Deorum religiosissimè servaret, & auguriis vacaret, quæ à Pico patre didicerat. Euander igitur à Fauno donatus est eâ parte Latii, quæ ad Tiberim sita est: ubi in monte fluvio adiacente oppidum extruxit, quod Palantæum vocavit, de nomine Palantis proavi: & montem quoq; Palatinum dici voluit. *Vergilius* 8. *Æneidos*: Palans enim Lycaonis fuit filius, Calistûs frater. *Palantium* tamen *Varro* mavult dici à *balatu ovium*, quasi *Balanteum*, vel à *Palantia* Latini matre, quæ illic habitavit: vel à *Palantia* Euandri filia, quæ ab Hercule violata est, & in eo monte sepulta: vel à *Pale* Dea pastorum. *Plinius* à *Palante* oppido Arcadiæ, & patriâ Euandri dictum autumat. In eo monte Palatino Consules post ædificatam Romam, sicut & reges ante illos, & postea Imperatores sedem habuerunt. In eo monte dum consedisset Euander cum matre, maximam statim potentiam acquisivit inter Aborigenes mortuos, rudes admodum populos: de quo ita *Livius lib. 1. decadis* 1. Euander tum ea loca profugus ex Peloponneso auctoritate magis, quàm imperio regebat, venerabilis vir miraculo literarum, rei novæ inter rudes artium homines: venerabilior divinitate creditâ Carmentæ matris, quam fatiloquam ante Sibyllæ in Italiam adventum mirata hæ gentes fuerunt. De eâ *Martianus Capella*, ita scribit: *lib. 2. de nuptiis Philologia*: Alii quoq; hujus generis homines in divinandi usum, & præscientiam procreati, ut Carmentis in Arcadia, ab effuso per vaticinia carmine memorata. Aborigenes Euandrum tanquam Principem coluerunt, ejusq; matrem divinis honoribus, etiam dum viveret, prosecuti sunt, quod eos mulier Prophetissa religionem doceret, & literarum cognitionem ostenderet: ideò ad illam concurrebant, quotiescunq; in rebus dubiis, vel gubernatione politiæ ambigerent, ut modum vivendi ab eâ edocerentur. Quò cum Hercules devicto Geryone in Hispaniâ, abductisq; bobus illius, divertisset, eum Nicostrata ex oraculo cognovit, salutavitq; Jovis filium, & hospitio comiter ac liberaliter excepit. Communicatisq; simul consiliis aram erexerunt, in quâ Jovis sacra fecerunt: & paulò post ipsi quoq; Herculi sacra instituta sunt, postquam Cacus occidisset Latronem, qui in speluncâ Aventini habitabat, & inde quotidianis incursionibus agrum Latinum infestabat: Erat enim Vulcani filius, & ore flammæ, fumumq; vomebat, terribilis omnibus propter vastitatem, & robur corporis. De quo *Livius libro 1. ab urbe*. Et *Vergilius Æneidos* 8.

Faunus un-
de dictus.

Palatinus
mons unde

Aborigenes
Carmentâ
excipiunt.

Caci spe-
lunca.

*Hic spelunca fuit vasto submotâ recessu
Semihominis Caci: facies quem dira tegebat:
Solis inaccessam radiis, semperq; recenti
Cæde tepebat humus: foribusq; affixa superbis
Ora virum tristi pendebant pallida tabo.
Huic monstro Vulcanus erat pater: illius atros
Ore vomens ignes, magnâ se mole ferebat.*

Cacus à malis quæ Latinis inferebat nominaverant Arcades. Et is boves surripuerat Hercules, & in Speluncam suam pertraxerat, quem Hercules re cognitâ invasit, & clavâ domitum interemit. Propterea Aborigenes cum Carmentâ & Arcadibus, illi sacrificium annuum propter liberationem constituerunt, quale ipse Hercules commonstravit: electis duobus senibus Arcadibus, qui Sacerdotium hoc inirent. Quorum unus *Potitius*, alter *Pinarius* vocabatur: utrumq; Hercules docuit

docuit quò ritu, & ceremoniis manè ac vesperi coli vellet. Sed cùm ad Epulas sacrificii venire recusasset Nicostrata, Hercules iratus sanxit lege, ne quæ in posterum mulier sacro convivio admitteretur. Cumq; sub vesperam victimam adduxissent Popæ mactandam ad altare, *Potitius* diligentior maturè advenit, victimamque immolavit: sacroq; peracto, postquam exta cum suis comedisset, *Pinarius* tardior supervenit: cujus negligentia indignatus Hercules, lege sacrorum instituit, ut Pinariorum posterum ministrarent Potitiis epulantibus, neq; dapibus sacris vescerentur: unde illis nomen inditum est, *ἄσπετος ἐπιεικής*. hoc est, *à fame & esuritione*: constat enim Pinarium illum senem alio nomine fuisse vocatum: ut *Servius* testatur.

Pinarii & Potitii.

At Carmenta propter insignem pietatem, & futurorum prædictiones existimata est commercium familiare cum Diis habere, quorum numine afflata prænosceret futura, & prædiceret hominibus ad eorum conservationem & salutem: ideo pro Dea est habita inter Aborigènes, & Arcades Tiberis accolæ: sacraq; illi instituta sunt *Carmentalia*, quæ quotannis celebrabantur à matronis XV III. Kal. Februarii. In iis aliquod scorteum, aut sua morte peremptum attulisse erat piaculum. Post excidium Trojanum Æneas sublato Patre Anchisâ, filioq; Ascanio & Penatibus, post longos errores tandem in Latium adpultus ad Euandrum, & Latium regem, Tyrrhenosq;, quibus eo tempore Tarchon Junior imperabat: à quibus in participationem regni admittus est: & ex Trojanorum, Arcadum, Aborigenumq; commixtione Latini vocatus fuit, quorum Rex factus est Latinus: & post eum Æneas, ductâ Laviniâ Latini filiâ, quam sibi conjugem, Turno Rutulorum rege cæso, elegit.

Carmentalia sacra.

A Carmentâ dicta est *porta Carmentalis*: quæ postea scelerata dicta est: quòd per eam trecenti sex Fabii, cum quinque suorum servorum, & clientum millibus egressi essent ad pugnam contra Hetruscos: in quâ ad Cremeram amnem Tusciæ Vejentum insidiis circumventi omnes ad internecionem cæsi sunt, præter unum impuberem, qui, quòd ad bellum ob teneram ætatem nondum esset idoneus, Romæ relictus erat: à quo postea Fabiorum familia propagata est: longaq; posterorum serie natus est *Fabius ille Maximus*, Dictator factus contra Annibalem, qui cuncta abundâ prudentiâ Pœnum hostem insolentiâ tumentem superavit: unde Ennius de eo scripsit:

Porta Carmentalis.

Unus homo nobis cunctando restituit rem,

At hæc Nicostrata ex Arcadia literarum Græcarum characteres primò in Italiam attulit, eos quos à Cadmò Agenoris Phœnicia regis filio antea Græci acceperant: & iis conceptum mentis exprimere scripto docuit: quæ res priùs incognita Aborigenibus mirifica judicata est, & divini ingenii certissimum argumentum. Quod & nostro tempore contigisse legimus Americanis illis populis: qui inter ea, quæ inusitata usq; ad stuporem admirabantur in Hispanis, qui recenter eò adpulerant; non poterant mente comprehendere, qua ratione charta, quæ vitâ & omni sensu carebat, loqui posset, & mentem absentium longè remotis hominibus sine ullo verbo articulado exprimere.

TELEMUS.

Telemus Euryimi filius.

*Inspirante Deo Fatorum arcana recludo,
Lymphatum quoties erthea flamma subit*

ELEMUS NEPTUNI & Eurymæ Nymphæ filius, unus fuit Cyclo-
pum. Ex Amphitrito enim Neptunus suscepit Augem, Brontem, Ste-
ropem, & Pyracimona: ex Thoosia Phorcum (licet hic ad Deos marinos
non ad Cyclopa referatur) & Polyphemum: ex Eurymâ Telemum.
Tres primi potissimum dati sunt Vulcano, ut illi ministrarent ad fabricanda Jovi
fulmina: de quibus Ovidius 4. Fastorum: & Vergilius 8. Æneidos de iis in hæc verba
scribit:

Cyclopes.

*Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro,
Brontesq;, Steropesq;, & nudus membra Pyracimon.
His informatum manibus jam parte polita
Fulmen erat, toto Genitor que plurima cælo
Dejicit in terras, pars imperfecta manebat.*

Enceladus
Ætna sub-
positus.

Dicti sunt Cyclopes, quod unū tantum haberent in fronte oculū. Eorūq; officina,
eodem

eodem *Vergilio* teste, constituitur in *Ætnâ* monte Siciliae, qui olim *Inesius* vocabatur: circa quem *Juppiter* dicitur deiecisse Gigantes: maximè *Enceladum* illum *Titanis* & *Terræ* filium, qui cum fratribus in superos conspiraverat: eum suo fulmine ictum, totòq; corpore prostratum subposuisse. *Trinacriæ* fama est, cujus pedes manúsq; *Pachino*, *Peloro*, & *Lilybeo* compressit, caput autem *Ætnâ*: unde *Verg.* 3. *Æn.*

*Fama est Enceladi semustum fulmine corpus
Urgeri mole hac, ingentemq; in super Ætnam
Impositam, ruptis flammam expirare caminis.*

Telemum quidem *Cyclopem* ab aliis fratribus pietatis studio, & animi moderatione longè diversum fuisse tradunt. Homo fuit prudentissimus, religionisq; & cultus Deorum observantissimus. Quæ virtutes illum *Apollini* gratissimum reddiderunt: unde illi *Deus* divinandi peritiam tribuit: ut ejus consilio uterentur homines, tanquam *DEI* oraculo. Inter ejus prædictiones fertur *Polyphemo* fratri multa dixisse, & declarasse, quæ illum fata manerent: *Venturum* aliquando *Ulystem*, qui illum lumine privaret, ob contemptum Deorum, & tyrannidem, quam crudeliter exercebat in *Siculos*: quos immaniter opprimebat, fultus vastitate corporis, & viribus roborèq; naturali. *Ovidius* 13. *Metam.*

*Telemus interea Siculum delatus in æquor
Telemus Eurymedes, quem nulla fefellerat ales,
Terribilem Polyphemon adit; lumenq; quod unum
Fronte geris mediâ, rapiet tibi, dixit, Ulysses.*

Polyphemus ab Ulyssæ obcæcatus.

Atqui prædictionem *Vatis* casus infecutus confirmavit. Nam *Ulysses* post *Trojæ* subversionem, decennali navigatione errans, tandem in *Siciliam* pervenit: quem *Polyphemus* suo antro inclusum, cum comitibus aliquot, objectis rupibus ad devorandum servabat, & jam quatuor ex fociis discerptos comederat, de reliquis idem facturus, nisi sævitiam *Cyclopis* astu prævertens *Ulysses*, illum vino nigro propinato inebriasset; atq; sopore post potum obrutum impetivisset, præustaq; fude illius oculum eruisset. *Hom.* 10. *Odyss.* & *Vergil.* 3. *Æneid.*

Telemum consulens *Thetis* quid *Achilli* eventurum esset, si in expeditionem *Trojanam* cum reliquis *Græciæ* Principibus proficisceretur, hoc responsum tulit: *Achillem* in eâ obsidione moriturum. Mater de filii salute sollicita illum à *Chirone* præceptore clam abduci curavit, & in *Scyrum* insulam maris *Ægei* transmitti. In ea enim regnabat *Lycomedes*: habebatq; filiam *Deidamiam* nomine, formâ excellentem: cum eâ puellisq; regiis in gynæcéo, habitu muliebri educabatur *Achilles* ad huc eberbis, ne agnosceretur: quam tamen compressit; & ex eo concubitu gravida peperit *Pyrrhum*: Tandem ab *Ulyssæ* & *Diomede* cognitus, ad castra perductus est: cum oraculo *Græci* cognovissent *Trojam* non nisi præsentem *Achille* expugnari posse. Postquam igitur cum suis *Myrmidonibus* in *Phrygiam* navigasset, post infinita insigniter, & summâ virtute patrata facinora, *Hectore* sublato, qui *Patroclum* ejus cognatum & amicum occiderat, tandem à *Paride* per dolum interfectus est. Quidam vaticinium de morte illius ad *Proteum* referunt: quem *Jovi* quoq; ambienti *Thetidis* nuptias prædixisse superiùs ostendimus, eum;

Achillæ mors.

qui ex *Thetide* nasceretur majorem suo patre futurum.

T I R E S I A S.

Tyrefias Thebanus.

*Iuno abscavavit: sed mi pro lumine adextro
Iuppiter omnipotens scire futura dedit.*

TIRIAS Eueri filius, Thebis Bœotii natus est, homo inter suos primarius, & ob prudentiam summo loco habitus. De eo fabulæ hoc referunt. Cùm fortè in Citherone monte Bœotia Libero Patri sacro, & ubi Orgia celebrari erant solita, vagaretur meditabundus, incurrit in duos angues simul coeuntes: quo spectaculo offensus, scipione, quem tunc manerebat, foeminam percussit, & interemit: Dii, quibus serpentes illi sacri erant Tiresiam in foeminam commutarunt. Tum sexu alio adscito, intra se percussus Thebas reversus est, & inter mulieres tandiu versatus, donec post septennium in Citheronem iterùm ascendens, ex serpentibus, quos prius viderat, marem offendit; quem baculo illisum interfecit: subitoq; sensit se masculinum sexum recuperasse, & virum effectum. Contigit aliquandiu postea, ut Dii convivio celebrato, nectare & ambrosiâ distenti Genio indulgerent; & post pocula ad jocos fuisse conversos fama refert. Juppiter interim cum uxore Junone rixatus est jocose, asserens

*Tiresias in
foeminam.*

in coïtu mulierem plus voluptatis recipere, quàm virum : illa pertinaciter contrarium affirmabat. Hæc contentio ad rixas usq; , & controversiam devenit, utroq; suam sententiam pervicaciter defendente : donec ex reliquorum cœlestium consilio iudex idoneus adscisceretur, qui de lite ambiguâ sententiam ferret. Placuit omnibus Tiresiam accersiri, qui ut sexum fuerat expertus utrumq; , ita quoq; iudex verior esse poterat. Is ad consilium Deorum admissus, asseruit liberè foeminas in re Venereâ plus percipere titillationis, quàm viros. Quo responso irritata Juno, Judicem oculis privavit, perpetuâq; cæcitate damnavit : Alii volunt visu orbatum fuisse, quòd Palladem nudam in fonte lavantem vidisset : Sed *Ovidius lib. 3. Metam.* ad Junonem hoc refert :

*Arbiter hic igitur sumptus de lite jocosa
Dicta Jovis firmat. Gravius Saturnia Juno,
Nec pro materia fertur doluisse, suisq;
Judicis aternâ damnavit lumina nocte.*

Juppiter cum non posset uxoris factum irritum reddere, pro visu adempto, divinationis peritiam Tiresiæ largitus est, & auguriorum scientiam : ut in Ovidii sequentibus versibus patet.

*At Pater omnipotens (neq; enim licet irrita cuiquam
Facta Dei fecisse Deo) pro lumine adempto
Scire futura dedit, pœnamq; levavit honore.
Ille per Aonias famâ celeberrimus urbes
Irreprehensa dabat populo responsa petenti.*

Inter cæteras ejus prædictiones, hæc citatur : Ex Cephisso amne Bœotix, (qui præter Larinnam in Atticum agrum influens, ad Piræum sese exonerat in in Phalericum sinum) & Lyriope Oceani Tethyosq; filiâ natus erat recens puer formosissimus *Narcissus* : De cujus fato solliciti parentes Tiresiam consuluerunt. *Vaticinium
de Narcisso:* Vates respondit tamdiu puerum superstitem futurum, quamdiu à sui conspectu abstineret. Dictum cæci vatis ridiculum primò visum est : sed eventus postea comprobavit prophetix veritatem. Nam jam adultus Narcissus à Nymphis pluribus, propter formæ venustatem amatus est, maximè ab Echo : sed juvenis superbâ quadam morositate ductus, omnes per contemptum fastidiosè repulit. Cùmq; propter astum gravem defessus in sylvâ vagaretur, venissetq; ad fontem limpidissimum, inclinatusq; , ut biberet, imagine sui vultus in aquis tanquam in speculo conspectâ, sui ipsius amore captus est : Cùmq; nulla potiundi spes illi relinqueretur, ardenti desiderio contabescens in florem sui nominis mutatus est.

Tiresias quoq; consultus à *Creonte* Menetii filio, & fratre Jocastæ, quæ Lajo Thebanorum reginupserat, eoq; cæso ab Oedipode filio per imprudentiam, ductaq; matre Jocastâ, ex quâ jam susceperat Eteoclem & Polynicem, qui pro regni *Vaticinium
Creontis da-
rum.* successionè simul decertantes, sollicitatione Polynicis Argivi Thebas obsederent, quarum gubernationem susceperat Creon. Cùm igitur à Tiresiâ scire cuperet, quem exitum habitura esset ea obsidio, respondit Vates, Thebanos solvi non posse, nisi Creon proprium filium Meneceum pro patriæ incolumitate Diis sacrificaret : Vatis sententiam indignè ferens Creon iratus illum his verbis repulit :

Χαίρων ἰθ' : ἔ γ' Ἐὼν με δεῖ Θεσπιμάτων.

Abi in malam rem : tuis mihi non est opus vaticiniis.

Et ad eundem exandescens hæc in verba irrupit :

Ὅου ἐκλυον, σὲν ἤρισσι ; χαίρετω πόλις.

Non audivi, non assequor : valeat respublica.

Euripides in Phœnissis.

Tiresias filiâ habuisse dicitur, nomine *Historidē*, quæ *Alcmenæ* Amphitryonis uxori,

*Galanthis
Tiresia
filia.*

uxori, & Herculis matri inferviebat: Eam Galanthidem vocat *Ovidius*. Hæc cum veneficam à Junone immiffam sub formâ Ilithiæ Deæ parturientium animadverteret, pectinatim implicatis manibus genua in ventrè reducta comprimere, ac verba nescio quæ arcana obmurmurare, vaticinata est, quod verum erat, Alcmenam his incantationibus graviffimè torqueri, ejusq; partum impediri. Quare ancilla prudens, ut Sagæ conatum averteret, de loco unde audiri posset exclamavit: Io, enixa est Alcmena.: Hac voce delusa venefica manibus solutis, genibusq; ab uteri compressione relaxatis surrexit: & statim puerpera partu liberata est. *Pausanias in Bæoticis*. *Ovidius Metamorp.* 9. dicit fuisse Lucinam, quæ ante fores partum impediebat: eamq; iratam commutasse *Galanthidem in mustellam*: quæ quia mentiendò ore Deam decepisset, ideò in posterum suos partus ore edere coacta est.

*Galanthis
in Mustellâ.*

*Mopsus Ti-
resia filius.*

Mopsus filium sive nepotem habuit Tiresias vaticinandi scientiâ patri non cedentem. Cujus nominis fuit & ille Apollinis, sive Ampyci filius, qui cum Calchante decertavit, de quo paulò post. Fuit & eidem Tiresiæ alia filia Daphne, quæ Delphico Deo consecrata, versibus oracula fatidica fundebat, inspirata à Demone: de cujus versibus multa Homerus desumpsit, ad sui poëmatis ornatum: de hæc quoq; postea dicemus in Sibyllis.

*Daphne
Tiresia fi-
lia.*

*Fons Tel-
phossus fri-
gidityate
noxius.*

At postquam diu Tiresias vixisset, summo honore propter divinationis certitudinem inter Græcos cumulatus, Thebis profugus secessit ad montem Bœotixæ *Telphossus*, ubi privatus reliquam ætatè exigeret, remotus ab urbanis tumultibus. Sub eo monte, teste *Pindaro*, fons scaturit limpidissimus, & frigiditate suâ noxius: de cujus aquis, ut ait *Aristophanes*, cum Tiresias jam gravi senio pressus largiter potasset, & frigus nimium ferre non potuisset, sanguine congelato, & coalescente extinctus est, ibidemq; structo sepulchro tumulatus: Alii dicunt illum diem postremum obiisse in viâ ad Haliartum oppidum Bœotixæ: sepultumq; ad *Telphossus*: Cui post mortem Thebani aliq; Græci vicini divinos honores tribuerunt, & sacrificia quotannis instituerunt: responsaq; petiverunt multis cæremoniis ab ejus Manibus: Lege *Homerum Odyssæe* 10. qui introducit Ulysses evocantem animam Tiresiæ, ut ab eâ edoceretur de rebus futuris: quod & *Strabo* testatur lib. 9.

*Manto Ti-
resia filia.*

Reliquit Tiresias moriens filiam Manto fatidicam mulierem: quæ expugnatâ Thebis captivâ, ab Argivis Delphos abducta est: ubi aliquandiu reddidit oracula: Tandem in Asiam trajiciens Rhacio Cretensium duci, qui paulò antè Colophonem colonias duxerat, nupsit, & ex eo suscepit Mopsus: qui Lelegas omnes suis finibus exegit. *Pausanias in Achaicis*. *Vergil. Aneid.* 10. *Ovid. Met.* 6. *Statius lib.* 10.

Dicitur & illa venisse in Italiam, & Tiberino regi nupsisse quæ illi peperit Ocnium Mantuæ conditorem. De ea capite proprio plura dicemus.

I D M O N .

Idmon Apollinis & Asteries filius.

*Divinandi artem genitor me instruxit Apollo
Ictus at a Libyco nil minus angue cado.*

ID M O N Apollinis & Asteries filius fuit, qui ex Thestia suscepit Thestor-
rem: alii pro Thestia Laothoën reponunt: alii Laothoën Thestoris ux-
orem dicunt, & Calchantis matrem. Hi omnes à Phœbo parente divi-
nandi scientiam acceperunt, & in eâ clarissimi evaserunt: Idmon cum
Argonautis Jasonem Æsonis & Alcimedes filium secutus est, in expeditione Col-
chicâ, ut aureum Vellus inde reportarent: Eò enim amandabatur Jason à Patruo
Pelias, ut juvenem laudis cupiditate ductum navigio difficili, & periculis maximis
exponeret, quibus oppressus moreretur, ipse verò regno potiretur. Colchorum
Rex eo tempore erat Aëthes sive Æëthes Solis & Perseæ Oceanifiliæ filius, frater
Circes Sarmatorum reginæ. Aëthes verò ex Idyia vel Ipsara genuit Medeam, Cal-
ciopen, & Absyrthum. Ad Aëthen confugerat Phryxus Athamantis Æoli filii, &
Thebarum regis filius. Qui post matris Nepheles infaniam, superinducta Ino no-
verca Patris insidias metuens, cum Helle sorore fugâ sibi consuluit: consensuq;
aureo ariete, quem Neptunus ex Theophane Nymphâ generat Helleponti
flucti-

Phryxus & Helle Ino novercam fugiunt. fluctibus sese commiserunt: Quærebantur enim uterq; ut victimæ fierent Diis, pro sterilitate terræ removendâ, quæ ab Ino novercâ tostis frugibus procurata erat, ne farræ sulcis commissa germinarent. Dum igitur Helle arieti insidens mediis undis allueretur, metu perculsa lapsa est, & suffocata mari nomen dedit. Sed Phryxus animo intrepido transfretans, in Colchos pervenit incolumis: ubi ab Aëthe rege perhumaniter exceptus, filiam ejus Calciopem uxorem duxit, & ex eâ Cytorum suscepit: qui postea in Paphlagoniam veniens, Cytoro monti buxetis nobili nomen imposuit. Phryxus arietem illum, quo vectus fuerat, Marti sacrificavit: vellusq; illius aureum tholo templi suspendit, ut illic servaretur. Erat enim in fatis regnum illud florentissimum fore, ubi vellus Phryxæum custodiretur integrum. Hoc postquam innotuisset per Græciam, multi principes consilium inierunt, qua ratione vellus illud auferri posset. Idmon inter cæteros prædixit Græcos voti compotes futuros, si Diis faventibus profectionem in Colchos susciperent. Placatis igitur Superis, sacrificiisque solemniter factis, consilio Minervæ monitus Idmon, navem majorem quàm eo tempore fieri consueverat fabricari, curavit per Argum Architectum. *Flaccus lib. i. Argonaut.*

Ad charum Tritonia devolat Argum

Meliri hunc puppim jubet, &c.

Argonautæ. Facta est igitur ea navis, ex roboribus Dodoneis, quæ olim vocales fuisse, & oracula reddidit fama ferebat: alii ex abietibus Pelii montis Thessaliæ. Confecta est affabrè, & omnibus rebus necessariis ad tam longam navigationem instructa: in quam conscenderunt Argivi, qui *Argonautæ* dicti sunt, ab Argo nave. Inter quos præcipui fuerunt Jason reliquorum Princeps, Tiphys, Hercules cum suo Hyla, Zetes & Calais, Castor & Pollux, Orpheus, Nauplius, Mopsus, Theseus, Telamon, Idmon, & Argus, qui navis refarciendæ, si quando esset opus, curam susceperat. Quidam LIII. fuisse Argonautas scripserunt: alii LII. *Val. Flaccus* plures. *Orpheus lib. i. & Apollonius in catalogo Heroum.* Cum ergo ad Colchos appulissent, aureumq; vellus ab Aëthe petivissent, isq; esset denegatum, bellum illi intulerunt. Erat vellus illud in templi penetralibus appensum, quod tauri aripedes, flammivomi, & indomiti, dracoq; vigil horrendæ magnitudinis custodiebant. Hæc pericula cum superare non esset facile, Medea Aëthes filia Jasonis amore capta, verita ne non incolumis evaderet, illum monuit quo pacto tauros domare, & vigilem draconem sopire posset; deniq; vellere aureo tutò potiri: Quibus feliciter peractis, ut prius inter eos pactum erat, cum Jasonem fugam arripuit: Ac ne pater insequens illam à fugâ retraheret, Absyrtum fratrem impuberem discerpit, partesq; corporis passim per agros disjecit, ut prosequentes remoraretur, colligendo pueri membra. Ipsa cum Jasonem in Græciam venit: ex quo mater facta est duorum liberorum. Sed cum propter veneficia in odium mariti venisset, qui Creusam Corinthiorum regis Creontis filiam duxerat, filios interfecit, Creusam cum totâ regiâ cremavit: draconibusq; in sublime evecta, Athenas venit, ubi Ægeo Thesei patri nupsit, & ex eo Medum concepit. Reversa tandem in Colchos patrem senem & exulem regno restituit.

Vellus aureum receptum.

TAGES.

*Nil sine me Hetruscus sacris intentus Haruspex
Aggreditur : leges quom docui augury .*

AGETEM Festus scribit fuisse Genii cujusdam filium nepotem Jovis, qui cum adhuc puer esset, Hetruriæ populos Aruspicinam docuit, & sacrorum ritus, divinandiq; scientiam : quam Hetrusci semper superstitione postea coluerunt, & servarunt inter se sacrosanctam. Hinc Tusci Tusci unde dicti. vocantur *ἄρῆ & ἰών*, hoc est, à sacrificando, vel à thure, cujus in sacrificiis maximus est usus. Eorum regio extenditur à Lyguriâ in Latium usque, duobus annibus distincta : Macrà à Lyguribus, & Tiberi à Latinis, porrecta in longitudinem ad septuaginta quatuor millia passuum, secus mare inferum, quod ab Hetruscis Tyrrhenis vocatum est Tyrrhenum. Tam celebris fuit ea regio aruspicinâ, & divinatione Tagetis, ut Romani (qui studiosissimi semper fuerunt servandæ, & amplificandæ religionis Patrum) duodecim Principum Romanorum filios, ex Senatusconsulto, in Hetruriam mittere censuerint, qui duodecim populis illius regionis committerentur, ut ab iis instructi in cremoniis, & sacrorum disciplinâ, instructissimi Romam redirent, religionique præsent, & sacris

Deorum operarentur. In Tusciâ urbes celebriores sunt Pisa, Senæ, Luca, Florentia, Viterbum, Bolsena, Asisium, Aretium, aliâq; plurimâ famâ, opibus, & civibus illustres.

De Tagete *Cicero lib. 2. de Divinatione* ita tradit: Tages quidam dicitur in agro Tarquinienti, cum terra araretur, & sulcus altiùs esset impressus, extitisse repente, & eum affatus esse qui arabat. Is autem Tages, ut in libris est Hetruscorum, puerili specie dicitur visus, sed senili fuisse prudentia. Ejus aspectu cum obstupuisset bubulcus, clamoremq; majorem cum admiratione edidisset, concursum esse factum; totamq; brevi tempore in eum locum Hetruriam convenisse: Tum illum plura locutum multis audientibus, qui omnia ejus verba exceperint, literisq; mandaverint. Omnem autem orationem fuisse eam, quæ aruspiciæ disciplinâ continetur. Eam postea crevisse rebus novis cognoscendis, & ad eadem illa principia referendis. De eo sic *Ovidius 15. Metamorp.*

*Haud aliter stupuit, quam cum Tyrrenus arator
Fatalem glebam mediis aspexit in arvis,
Sponte sua primum, nullog, agitante moveri.
Sumere mox hominis terræq; amittere formam.
Orâq; venturis aperire recentia fati,
Indigena dixere Tagen: qui primus Hetruscum
Edocuit gentem casus aperire futuros.*

Tagetis origo ex Beroso.

Berosus Tagetis Genealogiam hoc modo recenset: Ex Noa, qui Ogyges priscus, & Janus, & Chaos, & Cælum vocatus est, & ex ejus uxore Tithêâ, sive Terrâ, sive Aretiâ, sive Horchiâ, & Vestâ magnâ ante generalem cataclysmum, (quo totus inundatus est orbis,) nati sunt Iapetus priscus, Sémus, & Camefues magnus Ægyptiorum Saturnus, qui dictus est Pan magnus, & Innuus, & Zoroastres Magiæ divinationisq; inventor: ex quo nati sunt Cur, Osiris, Typhon Ægyptius, Cana sive Phœnix, Pherithon sive Phaëthon, Ochus, & Isis, quæ Ceres magna vocabatur. Ex Cur geniti sunt Arabs, Sambecres, Saba Thurifer, Sabatius Saga, qui & Sanguis & Sanctus dictus est, & Nymbrotus Babyloniorum Saturnus. Ex Sabatio Sago duxerunt ortum Barzanes, Sabus, Curitus, & Anitinus: Ex Anitino natus est Aruntius pater Pherentii & Tagetis, qui Malot ab Hetruscis appellatus est: ad quos Tages se recepit, eosq; in sacris, divinatione, auguriis, & aruspiciâ instituit. A primo enim parente Camefese per manus hæc scientia ad posteritatem longo temporum intervallo pervenerat, semperq; ceremoniarum, superstitionumq; adjectione in immensum creverat. Nullæ enim immolabantur victimæ, quin in Enclabri mensâ sacrâ, lebetibus exposita exta à Flamine sacifico rimarentur: lobi pulmonum, cor, & hepar diligenter discutiebantur, & considerabantur fibræ, distillatio sanguinis è jugulo hostiæ, flammæ sacrificii, crepitus falis & farris, mugitus boi, balatus ovi, grunntus porcorum; ite garritus avium, volatusq; & pullorum sacrorum esus, saltus, & tripudia: Regiones cœli per aruspiciem lituo augurali baculo designabantur: ex quibus religiose contemplatis omnibus, futuri eventus, de quibus inquisitio fiebat, de privatis aut publicis rebus, judicabantur & fata futura pronunciabantur.

Aruspiciæ originem idem *Berosus* refert ad Janum priscum auctorem. *Libro* enim 7. sic ait: Anno Nini 43. Janus pater Janigenas Razenuos docuit Phisicam, Astrologiam, Divinationum ritus, & rituales libros scripsit, omniâq; literis mandavit, quæ ad sacra pertinebant: iisdemq; nominibus, & veneratione divinâ sunt profecuti, quibus in Armeniâ Sagi erant usi. Anno 6. Semiramidis apud Janigenas Razenuos Vestâ uxor Jani sempiternum ignem custodiendum virginibus puellis edocuit sacra tradidit: Sub Baleo Babyloniorum Rege octavo Malot Tages ritus sacros à Jano traditos, & aruspiciam auxit. Is quoq; sub Armatrite 19. Rege filium Sicannum Janigenarum Principem reliquit: à quo cognominata est Vetuloniæ regio. Is ædificavit Aretiam, & nominavit eam linguâ Janigenâ Horchiam.

Atqui

Atqui hæc doctrina à primis parentibus derivata ad posteros longâ sæculorum ferie, culta est ab Hetruscis: & aucta à Sabo Sabinorum conditore, Sabatio Sanguigentili edito. Sangui (ait *M. Portius Cato libro originum*) gentilem Sabi pronunciant Sabini, Sanctum Romani, Sagam barbari: à quo & Sagi primi Tusci, id est, Pontifices, & sacri expiatores.

Roma tunc rudis erat, cum relictis literis, & disciplinis Hetruscis, mirabunda Græcas fabulas, rerum & disciplinarum erroribus ligaretur, quas ipsi Hetrusci semper horruerunt. Neq; ob id Latinas quidem voluerunt suscipere, usq; ad Cecinnâ Volturrenum magistrum quadrigarum, & Augurum principem, patrem Menippi, & avum Menodori: quos ante illum pater ejus Volturrenus, avusq; Titus, & proavus Turrenus semper Romanis Principibus carissimi renuerunt, cum ad eas recipiendas urgerentur. Nam ipse Turrenus patre Elbio Volturreno & regum Hetruscorum ultimo ad lacum Vadymonis cæso, equidem ad reddendam urbem Hetruriam anno secundo centesimo vigesimæ quartæ Olympiadis allici potuit, sed ad recipiendas literas Latinas nunquam persuaderi potuit. Cum hic Cato multorum Principum Hetruriæ mentionem faciat, conducet videre quâ serie à Jano Prisco, usq; ad Augusti Cæsaris tempora huic regno præfuerunt: quorum nomina hæc ordine recensentur,

Janus Priscus Ogyges, Comerus Gallus, Ochus Vejus, Camefes Jani filius, Athlas Italus, Janus secundò, Cranus Razemon, Aruns, Tages, Sicanus, Enakii, Lukii, Apis, Lestrigon, Hercules, Thuscus, Alteus, Hesperus, Athlas junior, Morges, Coritus, Iasius, Coriban, Turrenus, Tarchon priscus, Abas, Olanus, Veibennus, Ofcus, Tarchon secundus, Tiberinus, Mezentius, Tarchon tertius, Ocnus Bianor, Pipinus, Nicius, Piseus, Thuscus junior, Amnus, Felfinus, Bon, Atrius, Marfius, Etalus, Celius, (sub quo Remus & Romulus nati sunt) Galeritus, Lukius, Thuscus, Cibicius, Lucano Clufinus, Rhetus, Velus, (tunc pulsi sunt Roma reges,) Porfena Clufius, Tolunnius Vejens, Eques Thuscus, Livius Fidenas, Elbius Thuscus, Prolartès Turrenus, Elbii filius, Titus, Volturnus, Cecinna, Menippus, Menodorus, Mecenas Augusto Cæsari intima junctus amicitia: cui successit Scianus, postea Sebenicus, deinde Otho Ferentinus.

Reges Hetrusci.

Hisunt qui per multa sæcula Hetruriam rexerunt, sacris ceremoniis præfuerunt, & auguralem artem promoverunt: præter quos Nymphâ quædam Bagoë dicta Thuscis quoq; tradidit artem fulguritarum: cujus scripta servabantur in Capitolio cum Sibyllinis oraculis, & prophetiis Marcianis.

Nymphâ Bagoë.

Hetrusci Aruspices quondam acciti sunt Romam, ut fulgur, (quod statuam Horatii Coclitidis de cælo tactam everterat in Comitio positam) auspiciis & piaculis luerent. Aruspices autem infestis animis Romanos profecuti, instituerant eam rem contrariâ religione procurare. Jusserunt igitur eam statuam in inferiorem locum transponi, quod sol ex opposito ædium vicinarum eam nunquam illustraret. Id factum est, ut fuaserant Hetrusci: Sed delati ad Populum, & proditionis convicti, cum de perfidiâ confessi essent, supplicio affecti sunt. Cujus rei gratiâ hic versus de iis scriptus à pueris Romanis publice cantatus est:

Hetrusci Aruspices Proditores multati.

Malum consilium consultori pessimum.

de quo lege *Aulum Gellium lib. 4. cap. 5. ex Verrio Flacco.*

Diodorus Siculus lib. 5. rerum antiq. cap. 9. scribit, Turrenos rerum naturalium, & Theologiæ studio plurimo tempore impenso præ cæteris populis, in fulminum interpretatione fuisse versatos: adeò, ut universus fermè orbis olim iis interpretibus usus sit.

Socrates, quoq; tantum isti divinationi tribuit, ut dicatur suis discipulis hoc cõsiliũ dedisse: si quis majus quã Sapientiã humanã vellet consequi, divinationi det operã necesse est. Nã, ut dicebat, qui intelligit quibus indiciis Dii hominibus aliquid significant, nunquam divino consilio destituitur: *Xenophon lib. 4. memorabilium.*

Divinationis commẽdatio.

Tages primus præceptor fuit Magiæ Romanorum: diciturq; statim ac è terra profiliit Dianæ Ephesiorum suum cultum quasi cœlitus demissum ostendisse: & apud Hetruscos hanc doctrinam publicasse. Præter quos alii quoq; tam Græci; quàm Asiatici his artibus egregiam navarunt operam.

Prometheus Pyromantia & divinus.

Prometheo enim Iapeti filio *Pyromantiam* tribuit Æschilus; medicinamq; & pharmacorum mixtionem. In primis leges divinationū, & somniorū interpretationes. Is quoq; primus avium volatus & garritus observasse dicitur, & eorum explanationem docuit: extorūmq; in hostiis colores, sitūsq; notavit: quibus victimis, quoq; ritu maciantis Dii singuli lætarentur, & sibi inserviri vellent: fulgurāq; & signa de cœlo circumspexit.

Auguria ex avibus docuit *Car*; à quo Caria regio denominata est: quæ à suo auctore accepta inter omnes Asiæ nationes solerti indagazione postea profecuta est & novis adjectamentis & superstitionib. auxit & ampliavit. Ex animalibus quadrupedibus eadem inquisivit *Orpheus* diligens religionis observator: Avium quoque auspicia observavit in Bœotiâ Tiresias: modumq; quo ea perquirerentur sacerdotes Deorum docuit. *Plinius lib. 7. cap. 56.* dicit auspiciorum locum unde captabantur, vocatum fuisse Postmuriū: & apud Hetruscos horum religiosissimos observatores, in collibus & eminentioribus locis casulæ quædam erigebantur, huicufui accommodatę, quæ vocabantur *Tesqua*: unde cœliregiones lituo signabant, & templa notabant.

Post murium & Tesqua.

Prædictiones ex avium volatu invenit *Parnassus* Neptuni & Cleodoræ nymphæ filius, qui Delphorum urbem veterem condidit: Deucalionis diluvio subversam, montiq; vicino nomen dedit.

Aruspices Romæ.

Aruspices cor in extis victimarum inspicere primū cœperunt Romæ centesimā vigesimā tertiam Olympiade L. Posthumio Albino rege sacrorum: cum Rex Epirotarum Pyrrhus ex Italia discessisset: ut testis est *Plinius lib. 11. cap. 31.*

Somniorum interpretes.

Somniorum interpretationem primus docuit *Amphictyon* Deucalionis filius: teste *Plinio lib. 7.* sed *Trogus* id tribuit Josepho Jacobi Patriarchæ filio: Cui ad stipulatur *Josephus Historicus lib. 2. ant. Jud.* *Clemens* ad Telmessinos refert, (ut testis est *Polydorus lib. de rerum inventoribus primo, capit. ultimo:*) quos primos excogitasse *ἄνω δὲ ὀνείρων μαρτυροῦν* asserit. Et *Plinius* auspicii inventionem cuidam Delpho tribuit, qui hanc artem suos docuit, sicuti ignispicii Amphiarao.

Ὀνειροκρίσις sive somniorum interpretationem scripsit *Artemidorus Ephesius sive Daldianus* (nam hunc aliqui volunt Daldis urbe Lyciæ ortum.) Eum quoq; *Suidas* scribit præcepta dedisse de observatione auguriorum, & Chiromantiæ. Nostro tempore illum secutus est *Hieronymus Cardanus Mediolanensis lib. de somniorum Synnesiorum interpretatione.*

Xenocrates quidam, non ille Carthaginensis Platonis auditor, sed alius, scripsit auguria domestica *ὀνειροσκοπικὰ. Πολις ἐνοπέα*, quæ in via eveniunt. *Helenus χεῖροσκοπικὰ. Ποσσιδωνίους πνευματὰ*, quæ ex quocunq; corporis motu considerantur, ut refert *Suidas.*

Præter sacrorum ritus, Artispicinam, & extispiciorum scientiam, Tagi quoque attribuunt diversos expiationum modos & ceremonias, de quibus *Palladius lib. 2. de re rustica:* ubi docet remedia, quæ arcent tempestates, ventos sedant, & grandines avertunt ab agrorum finibus.

Avertenda grandinis modus.

Grandini creditur obviare, si quis crocodili pellem, vel Hyenæ, vel vituli marini per spatia possessionis circumferat. Aut in villæ, & cortis suspendat ingressu cum malum viderit imminere. Nonnulli, ubi instare malum viderint, oblato speculo imaginem nubis accipiunt, & hoc remedio nubem (tanquam sibi objecta displiceat, ceu tanquam geminata alteri cedat) avertunt: aut contra cœlum secures minaciter intendunt.

Has artes uti diximus ad Tagen refert *Columella*, vel ad Dardanum. Alii dicunt

dicunt Hetrufcos artem divinandi, Arufpicinam, & Theurgicam Magiam, quomodo venti, grandines depellendi, qua ratione lolium à fegetibus arceatur, facrificando catulum, aut affigendo caput a fini fuâ pelle nudatum ad limites agri. Verba hæc funt *Columellæ*:

*Avertendi
venti & lo-
lii à fegeti-
bus.*

*Ipsa novas artes varia experientia rerum
Et labor ostendit miseris, ususq; magister,
Tradidit Agriculis ventos sedare furentes,
Et tempestates Thuscis avertere sacris.
Hinc mala rubigo virides ne torreat herbas
Sanguine lactantis catuli placatur, & extis.
Hinc caput Arcadici nudum cute fertur a selli
Tyrrhenus fixisse Tages in limite ruris.*

Hæc remedia diutissimè usurpata sunt, non solum apud Ethnicos, sed etiam à Christianis superstitionis recepta; quæ postea à *Leone Cæs. Constitutione 65.* tanquam impia & aliena ab Euangelii doctrinâ abrogata sunt. Magicas enim superstitiones hæc omnia sapiunt, quibus Diabolus illudit misero humano generi, quod hæc non animadvertit à Dæmonis imposturis provenire, quibus irretit suæ impietatis sectatores; ut characteribus, signis, & verbis monstrosis existiment se posse cœlestes intelligentias, aërias potestates, terrestres & subterraneos Dæmones coercere, & illis imperare. Hinc illud impium sacrum *Orpheotelestiarum*, celebratum in Orgiis. Ubi excoctarum carniū humanarum jusculum epotabant ad concipiendum furorem Enthusiastici, ad cognoscenda futura, & præcavendas calamitates impendentes. Cantabant enim in suis sacris nocturnis furiosi:

*Ἐκ τυμπάνου πίρωκα, ἐκ κυμβάλου βέβρωκα, γέγονα μυστικός:
Ex tympano bibi, ex cymbalo comedi, & sacris initiatus sum:*

Ethocin hodiernum usq; diem exerceri à Sagis testatur *Sprangerus*. Qui tradit veneficas sapius confessas esse, noctu se ex sepulchris abstulisse infantes in utero materno mortuos, & eos a heno excoxisse, donec omnis caro corporis resolveretur in jusculum potabile: quod reconditum hircino corio præbent aliis, qui dæmonum sacris initiati sunt. Statimq; post potum spiritu fanatico corripiuntur: aërem movent & sedant, tempestates cient & repellunt pro arbitrio: & multa damna mortalibus inferunt, arcentq; ab iis calamitates imminentes: Et hi Spiritus vel visibiliter inserviunt, ut superius ostendimus in *Tractatu de Magia*, vel invisibiliter inclusi annulis, characteribus, schedulis membraneis, aut aliis rebus: de quorum natura ad unguem omnia se cognosse asserunt Magi: an Joviales, Mercuriales, Saturnii, Martiales, aut Venerei sint, vel Lunares: Nam singuli proprias habent efficacias, pro ratione influentiarum Planetæ ex quo desumpti sunt, & eas communicant Magis ad horum astrorum positiones & motus. *Plinius libro 24. cap. II.* recitat quasdam herbas legi à veneficis, & consecrari verbis, ut cum majori energiâ juvent, quod jam superius ostendimus.

*Puerorum
excoctarum
carnes à
Sagis com-
duntur.*

Multa inserviunt Magis ad sua incantamenta: membrana illa virginea, quæ includitur infans recenter natus. Hippomanes, quod aufertur è fronte pulli, vel quod effluit ex pudendo equæ in libidinem pronæ: vel Hippomanes herba Arcadica. Remora piscis. Pili detracti ex parte extrema caudæ Lupi. Ossa ranæ viridis coniecta in myrmeciam, & denudatæ sua carne. Avis quæ vulgò Fritilla dicitur. Et Motacilla, multaque alia: ut viscera talpæ: cor cervi, corvi, chelidri, vespertilionis, rubetæ.

*Magis in-
servientia.*

Verbis quoq; sacris, mōstrosis & nō intelligibilibus utuntur Magi, ut iis videantur diversa operari & perficere. Ut ad Ischiaticos dolores, & Arthritidem reliquorum membrorū conferre credunt plurimum hæc verba, vel pronūciata novies, vel novē diebus applicata parti offensæ. *Terra pestē teneto: Salvo maneto hic in meis pedibus.*

*Verba Ma-
gicu a d po-
dageru sa-
nandam.*

Et

Et dum hæc pronunciantur, oportet novies terram deosculari: aut in suum sinum conspuere: & id à jeuno fieri necesse est.

Si bos vel equus ex lapsu, vel alio accidente sibi crus ruperit, neq; medici cura profit, assumunt Sagi arundinem viridem, & eam sectam in longum per mediam partem cruri fracto alligant cantantes hæc verba cum tripudio, & præmissis verbis Mágicis, repetitóq; frequenti signo crucis, sed certo quoq; numero, & modo, gestibusq; inversi corporis: *Danat à Davies Dardaries Astaries.* Quòd si illa non statim profint præmissis aliis ceremoniis novies hæc pronunciant conversi ad ortum solis, *Haut Haut Haut Istagis Turgis Ardannabon Damavotra.* Nomina verè Diabolica, & ipso penè timenda sono. Quæ cum nihil significant, in iis tamen perditum hoc Magorum genus existimat mirincamine esse efficaciam, ad morbos arcendos, & fascinationes omnis generis. Contra quas antiqui & recentiores gestare soliti sunt membri virilis formam, chartulà vel membranâ depictam, & collo appensam, hocq; dicebatur fascinum. *Vergilius* florem baccharis ad has fascinationes averteudas præscribit. Ut, *Baschare frontem Cingito, ne vati noceat mala lingua futuro.* Et *Tibullus* de sinu suo despuendo:

Despuat in molles & sibi quisq; sinus.

De eodè quoq; *Theocritus* ita scribit:

Ὅς μὴ βασιλευῶ τις εἰς ἐμὸν ἔπιτρα κόλπον.

Philacteria.

Fascinorum hoc genus & Philacteriorum usus sententiis omnium piorum prohibentur, tanquam profana & Diabolica: sive collo, sive brachiis gestentur: licet hodie in usu sint, existimenturq; homines à periculis eximere, & arcere languores, & omne noxiùm: gerunt enim plurimi characteres in chartulis, quibus etiam nomen DEI profanatur, & polluitur: alii gerunt agathitem gemmam (cui insculpta sit Herculis suffocantis leonem effigies) palæ annuli quatuor metallorum inclusam, nempe auri, argenti, æris, & ferri. Quidam numismata antiqua Alexandri Magni collo appensa multum prodesse rentur, ad felicitatem & bonum rerum successum: alii thoraces, arma, cassides, gladios, fortilegiis consecratos, & characteribus insculptos habent: & Petri Aponitanis sectatores statuas breves diversæ materiæ faciunt, quibus etiam Sacramentum Baptismi impie conferunt. Hæc omnia *Gregorius III. Gelasiusq; Pontifices, & Concillium Laodicense* morte punienda censuerunt.

Circumfertur libellus, qui inscribitur, *Contra omnia mundi pericula*: Is refertus est nominibus DEI, signis crucis, & infinitis characteribus, mysticis figuris, & verbis non intelligibilibus. Et hic quoq; cum reliquis Diaboli imposturis & præstigiis numerandus est: & qui eo utuntur improbi, impii, & blasphemii in DEUM judicandi.

AMPHIA-

A M P H I A R A U S .

Amphiarus Oiclei filius.

*Quid juvat ostendisse tuis tua funera natis,
Dircaø absorptus si moriari solo?*

AMPHIARUS Oiclis filius, vates inter Græcos excellentissimus: Princeps arte militari, consilio, & prudentiâ clarus: Cujus origo longâ majorum serie ad Jovem referebatur: *Egestha Hippotæ* Trojani filia oraculo Apollinis propter perjuriam Laomedontis exponenda erat Ceto beluæ marinæ devoranda: Pater de salute filia, quam unicam habebat sollicitus illam naviculâ expositam commisit fluctibus marinis. Maluit enim virginem procul abduci, & tempestatibus actam submergi absentem, quam antè parentum oculos, lubrico spectaculo à beluâ discerpi, & devorari: Lacrymabundus pater Diis commendavit illam, in quorum potestate totus est mundus subiectus, quique mortalium in nocuorum invocati misereri solent.) Mari agitata, post longos errores ex Asiâ per venit in Sicilia, compulsâ ad ostiû Crimnisi amnis scaphâ: Fluvii Deus illius pulchritudine captus eam in littore excepit, compressitque, unde gravida facta peperit *Acesten*, qui Siculorum rex factus est. Aliquantòque postea *Ilio* subverso, fugientē *Æneam*

Y

cum

*Amphiarai
Genealogia.*

cum reliquiis Trojanorum, & in Siciliam appulsum hospitio excepit, liberalissimè-
que tractavit: Mortuum Anchisen Ænææ patrè honorificè sepelivit in Eryce monte,
parentatione solemni factà cum filio Ænææ: simulq; abeuntè donis, ac vino
generoso donavit, ac redeuntè ex Africà rursum adjuvit: Phrygèsq; socios longis
erroribus navigationum quassos & debiles, in suo regno volens detinuit urbe illis
conditâ quam de suo nomine vocavit *Acestam*. De quo *Vergil. Æneid. 5.*

Occurrit Acestes

Horridus in jaculis, & pelle Libystidis ursa

Troia Criniso conceptum flumine mater

Quem genuit, veterum non immemor ille parentum. Et alibi:

Est tibi Dardanius divina stirpis Acestes: &c.

Egesta propter formæ venustatem Jovi dilecta, ex eo suscepit *Æolum*, Regem
septem illarum Insularum quæ sunt inter Italiam, & Siciliam, quæ Vulcaniæ appel-
latae sunt, numero septem, scilicet *Lipara*, *Strongile*, *Heria*, *Didyme*, *Ericusa*, vel *Eri-
phusa*, *Phænicusa* vel *Phænicodes*, & *Euonimos* quæ est *Prochyta*. De quibus *Plinius lib. 3.
cap. 9. Strabo lib. 6. Solinus, & Mela. Æolus* ventorum Deus dictus est, & *Hippotades* ab
avo materno. Ut *Ovidius*.

Æolon Hippotaden cohibentem carcere ventos: Et Vergilius 6.

Quid tempestatum regem, ventosq; furentes

Æoliâ excitos, Et quæ sequuntur.

Ventorum Deus fingitur, tum quod varii frequentèsq; venti circa eas insulas
spirent, & quod ex *Herâ* unâ Æoliarum sive *Hephestiadum* Insularum, in qua Vulca-
ni officina fuisse credita est: ex ea copiosus ignis noctu, interdium fumus exhalat, ex
quibus incolæ, & nautæ præternavigantes, iudicium sumebant de ventis futuris.

Ex *Æolo* Jovis & *Egesthæ* filio Natus est *Cretheus*, & *Salmoneus* quem Juppiter
fulminavit: licet *Servius* dicat, Salmoneum non hujus Æoli Regis ventorum
fuisse filium, sed aliis cujusdam regnantis in Elide, cui fulminum imitator *Salmo-
neus* filius fuit.

Cretheus ex *Tyro* Salmonei fratris filia, filios habuit *Alcimedontem*, *Æsonem*, &
Amythaonem. *Æson* Thessaliæ Rex fuit Pater *Jasonis*, qui expeditionem suscepit in
Colchos cum Argonautis: cujus fratres uterini, sed Neptuno patre geniti, fuerunt
Neleus & *Pelias*. *Neleus* à *Pelia* pulsus in Laconiam secessit, ubi *Pylon* ædificavit.
Homerus Odyss. 2. Illi fuit uxor *Chloris* *Amphyonis* regis Orchomeni filia, ex qua su-
cepit *Nestorem* & alios undecim filios, quos omnes interfecit *Hercules*, præter unum
Nestorem tum fortè absentem, dum *Pylon* everteret. *Ovid. 12. Metam.*

Bis sex Neleidae fuimus conspecta juventus,

Bis sex Herculeis ceciderunt, me minus uno,

Viribus: atq; alios vinci potuisse ferendum est.

Pelias Æsonis fratris filium *Jasonem* in Colchos amandavit, unde incolumis re-
versus cum *Medea*, ut à veneficâ Colchide juventutem recuperaret, à propriis filia-
bus jam senex jugulatus est. *Ovid. 7. Metam.*

Amythaon Æsonis frater uxorem habuit *Doryppen*, ex qua genuit *Melampodem*
augurem celeberrimum. *Homer. Odyss. 23.* & ex eadem quoq; *Biantem* Argivorum
regem. *Pauf. lib. 2.* Licet hunc ex alia uxore *Argo* natum velint. *Melampus* vocatus
est à nigris pedibus: quia mater infantem recens natum, sed toto corpore tectum
exposuerat, præterquam pedibus, qui ex ardore solis atrum contraxerunt colo-
rem. Is adultus corporis viribus valuit, & auguriorum interpretatione. *Biantem*
juvit in auferendis bobus ab *Iphiclo* *Amphitryonis* & *Alcmenæ* filio, quos ille *Neleo*
restituit: cui propter acceptum beneficium *Neleus* illi filiam *Pero* dedit uxorem: :
Hinc *Hercules* *Iphicli* frater ex *Alcmena*, occasionem sumpsit evertendi *Pylon*, in
qua eversione filii *Nelei* undecim cæsi sunt.

Ex

Ex *Melampode* natus est *Leſtrigonum Rex Antiphates*, non ex *Pero*, ſed ex *Iphia-naſa* *Præti Argivorum regis & Antiaæ filia*, quam *helleboro dato ſanavit cum ſororibus furiis agitatis*:

Ex *Antiphate* genitus eſt *Oicles Amphiarai pater: Amphiaraiis Eriphilæ Thalaonis vel Iphios filiam, & ſororē Adraſti regis Argivorum, duxit uxorē, ex quâ ſuſcepit Alcmeonē: ex Alcmeone & Callirhoë Acheloi filia geniti ſunt Coras, Catillus, & Tibur. Qui tres fratres in Italiâ ſecedentes, Tibur oppidum in Sabinis 16. à Româ lapide condiderunt. Cato lib. originum, Solinus, & Sextus Græcus ſcriptor: & Verg. 7. Æncid.*

Tum gemini fratres Tiburtia mœnia linquunt,

Fratris Tiburti dictam cognomine gentem,

Catillusq; acerq; Coras, Argiva juvenus.

Amphiaraiis cum eſſet divinandi peritiâ celeberrimus inter Græcos, corporiſq; præſtantiâ & viribus commendaretur: bellumq; ſuſciperetur contra *Eteoclæ Thebanorum regem*, qui expulſo *Polynice* fratre regnum per vim uſurpabat, relictum ab *Oedipode* patre eâ conditione, ut alternis regnarent: Excluſus *Thebis Polynices* ſe recepit ad *Adraſtum* regē *Argivorum*, cujus filiam *Argiam* duxerat uxorem. *Adraſtus* cum *Tydeo Oenei Calydoniæ regis filio* ejus genero (habebat enim uxorem *Deiphilen* *Argiæ ſororem*) collecto quâto potuit exercitu, advocatis in auxiliū vicinis principibus, *Thebas* obſidione cinxerunt: Cum quibus quoq; vocatus eſt *Amphiaraiis*: ex cujus præſentiâ, & conſilio ſperabant omnes plurimū opis referre.

Amphiaraiis, qui nihil in conſulto *DEO* agere ſolebat, *Apollinis* oraculum ſciſcitatus eſt, à quo reſponſum eſt, illū in hac expeditione moriturū. Ille, ut inſtantia fata vitaret, conſciâ uxore *Eriphyle* ſe abſcondit in locū abſtruſum, ubi diu latuit: Tandem avara mulier accepto ab *Adraſto* fratre aureo monili, cum precibus, & minis antea moveri nō potuiſſet, maritū latentem prodidit. Captus itaq; & abſtractus è latibulo arma ſumere coactus eſt, & cum cæteris ad *Thebas* proficiſci. Verū, ut ſuis rebus ante profectionem provideret, *Alcmaonem* filium ad ſe vocavit, illiq; matris perfidiam communicavit; præcepitq; ut primo mortis ſuæ nuncio accepto illam occideret. At cum Græci junctis copiis auxiliariis cum *Adraſto*, & duobus generis *Polynice* & *Tydeo* ad *Thebas* veniſſent, primo ipſo die, quo caſtra metati eſſent, horrendo terræ hiatu aperto, *Amphiaraiis* abſorptus periit. Eo in loco cui æquæ nomen poſtea fuit inditum, quod cum curru & equis dehifcente terrâ tectus ſit: ut teſtatur *Statius* in *Thebaide*. *Alcmeon* fato patris intellecto, matrem *Eriphylem* interfecit, in eam impius factus, ut patris mortem ulciſceretur. Ille itaq; ob parricidium relictâ patriâ, furiis agitatus, venit ad *Phlegæū* fluvium, à quo luſtratus eſt, & à parricidio expiatus: Cujus filiam *Alpheſibœam* ſibi junxit uxorem, donato illi aureo monili, quod à matre *Eriphyle* abſtulerat. Sed cum ad *Acheloum* *Ætoliaæ* fluvium rediſſet; amore captus *Callirhoës* ejus filię, eam à patre *Acheloo* conjugem obtinuit, ex quâ ſuſcepit *Tiburem* *Coracem* & *Catillum*: Cumq; ab *Alpheſibœa* monile donatum extorſiſſet, à puellæ fratribus *Temone* & *Axione*, qui ſororis contemptum ferre non poterant, caſus eſt. Ejus filii in *Italiam* ſe receperunt, ubi *Tibur* condiderunt.

Amphiarao poſt obitum, propter divinationis peritiam, & fatidica conſilia tēplum erexerunt *Orōpii* in *Attica*, honoreſq; divinos, & aras, ſacerdotesq; decreverunt. Templum ex candido marmore præſtanti arte conſtructum eſt: ad quod ex totâ *Græciâ* conventus erat maximus oraculum poſcentium. Quod qui captaturi erant, per ſomnia illis demonſtrabatur. Fatidica illa ſomnia ſubituri corpus multis luſtrabant ceremoniis, Diisq; ſacra faciebant ariete puro, cujus pellem humi expandebant, poſt ſacrificium perfectum, & illi incumbebant dormituri: in ſomniſq; audiebant, aut videbant quæ ſciſcitati eſſent. Eaſq; à vate ſacerdote explicabantur, & accommodabantur oſtenta ad id, de quo facta erat quæſtio. Nam omnia illis ſigurata, & ambigua proponebantur, raroq; expreſſa, & dilucida.

Amphiaraiis ante Thebas abſorptus.

Alcmeon ob parricidium exul.

Alcmaonis mors.

Templum Amphiarao erectū.

Oracula in ſomniſ data.

Polystratus in vita Apollonii Tyanæi lib. 2. tradit Amphiaratum in Attica reddere oracula solitum: & eos (qui responsa acciperent) sacerdotes DEI jubebant diem integrum à cibo, & triduum à vini potu abstinere.

Historiæ referunt paulò antequam ad Plateas Urbem Bœotix non procul à Citherone, Græci duobus Pausania & Aristide conflicturi essent cum Peris, *Mardonium* Xerxis consobrinum, & exercitûs Persici ducem misisse servum suum ad Amphiarai delubrum, qui eventum, & successum pugnx futuræ exploraret. Cùm igitur Persa noctu in victimæ spolio procumbens dormiret, per quietem visus est sibi ad stare sacrorum Antistes, qui diceret oraculi præsidem abesse, eumq; juberet templo excedere, neq; responsum expectare, quod frustra captabat; illiq; minitari videretur, nisi statim discederet. Non licere barbaro impunè loco sacro cubare. Sed cùm Persa cunctaretur, & tergiversaretur, recusatq; recedere, sacerdos visus est illum vi extrudere velle, & lapide impetum humi prostravisse: Somnium hoc pugnx exitum depinxit. Nam paulò post habito conflictu ad Plateas, *Mardonius* ictu saxi tactus, ab Arimnesto Spartiatà occisus est: *Cæli Rhod. lib. 19. cap. 15. Ex Plutarcho, in vitâ Aristidis.*

Oraculum
datum
Mardonio.

Somnia fatidica.

De his oraculis, quæ per somnia fatidica reddebantur, multa leguntur apud auctores. Nam apud Ægyptios ægroti, quibus medici suâ arte succurrere non poterant, in delubrum *Isidis*, aut *Melopide* semideæ deferri se curabant, & illic sacris de more peractis, lectulis sacris in sanctuario decumbentes, in somnis videbant remedia salutaria, & ad valetudinem necessaria.

Charonai
antrum.

Trallibus quoq; urbe Asiæ, (quæ alio nomine *Euanthia*, vel *Seleucia*, vel *Antiochia* vocata est, sita inter Mæandrum & Caycum fluvijs) antrum fuit *Charoneum* non procul ab urbe Nyssi, in quod ægroti solemnibus sacris, & ceremoniis prius operati, invocatoq; loci Genio, remedia per somnum discebant ad convalescentiam recuperandam. *Strabon. lib. 14.*

Pasithea
templum.

In fano *Pasithea* (quæ Charitum una fuit nomine *Aglaiæ*, *Thaliæ* & *Euphrosynes* soror, filiaq; Jovis & *Eurymones*) item in templo *Æsculapii*, quod in agro Pergameno erat, interrogaturi responsa edocebantur de rebus futuris per somnos: ad quos se præparabant lotionibus, & sacrificiis.

Ara Ardalii.

Apud *Troæzenios* Peloponnesi populos vetus *Ardali* fuit ara, Musis & somno sacra: ad quam dormientes si procubissent, multa discebant inspiratione secretâ Musarum, (quæ *Ardalides* vocatæ sunt, ab *Ardali* Vulcani filio Musis amico, à quibus illum tibiam accepisse, testatur *Pausanias*) ad salutem pertinentiâ: sed hos quoq; à potu vini aliquot ante dormitionem dies abstinere oportebat: de hac arâ lege, *Cæli Rhod. lib. 27. cap. 16.*

Amphiarai
templum
Thebis.

Amphiarai in templo, quod *Thebis* erat, nulli vaticinia captantium esse licebat, qui Thebanus esset. Causam hanc referunt: Quòd Amphiarai, dum adhuc in vivis esset, eligendum Thebanis proposuit, utrum mallent eo uti vate, vel defensore: Thebani responderunt, se male illum habere auxiliatorem in rebus adversis: vaticinia ab Apolline, qui Delphis erat, captaturos. Ideò post Amphiarai mortem nefas fuit Thebano cuiquam in ejus delubro somniis vaticinia exposcere. *Herodot. lib. 8.*

Pausanias in Atticis *ὀνειροκρίτων ἄγνων* excelsisse scribit Amphiarai: Et *Plinius* lib. 7. illi tribuit ignispicii inventionem. Argonautæ in expeditione Colchicâ tribus vatibus usi sunt, *Amphiarao* *Oiclis* filio, *Idmone* *Abantis*, & *Mopso* *Ampyci*: quia eam navigationem infaustam fore judicaverunt, quæ ex Deorum consilio non susciperetur. *Cæli Rhod. lib. 29. lectio. Antiq. cap. 15.*

Ad visiones enim referuntur ostenta quæ fiunt per insomnia, vel dum quiescunt omnes corporis sensus, sive sopitus somno, sive vigilet homo. Tunc multæ sese phantasiæ offerunt, quæ verè putantur. *Aristoteles* probat ea insomnia, quæ post mediam noctem offeruntur, digestionem ciborum jam perfectâ: cùm fumi & vapores è ventriculo rapti in altum, cerebri functiones non turbant. *Homerus.*

Ὡς οἱ ἐνεργῆς ὄνειρον ἐπέστυλ' ἄμολγῶ.

Illi verum somnium nocte profunda immissum est.

Horatius quoq; in *Satyris* idem probat:

Post mediam noctem visus cum somnia vera.

Artemidorus & Theocritus laudant ea quæ manè dormientibus offeruntur:

Theocritus in *Europa*:

Ἀγγόθι δ' αἴως

*Ευτε καὶ ἀτρεκέως ποιμαίνετ' ἔθνη ὄνειρων.

Proxima erat aurora cum celeriter vagatur multitudo somniorum.

Macrobius in somnium *Scipionis*, ait, somniorum alia velata esse figuris, ænigmatibus & ambagibus: & ea indigere interprete. Alia nobis representant in somnis ea quæ per vigiliam nos molestarunt, vel delectarunt: Alia, quæ phantasmata dicuntur, dum vix in somnum lapsi, occurrunt somnia, & visiones quæ de futuris nos docent. Postea oracula, quando defuncti sacerdotes, aut Dii nobis per quietem declarant rerum incertarum eventum, & instruunt de iis, quæ facienda sunt.

Synesius *Corenensis* Episcopus Philosophus Plonicus dicit, ab astris procedere insomnia: & diversa contingere pro positione corporis inter dormiendum. Si in latus dextrum decumbat homo, lien superiorem partem occupat, tunc somnia erunt turbida, obscura, tristia, & melancholica. Si in sinistrum conversus sit, *Hepate* libero somnia reddentur læta, & sanguinea. Si vero resupinus, renes pressi, & excaleari venerea & libidinosa omnia representabunt.

Medici pro ratione humorum corporis somnia contingere asserunt. Si *pituita* dominatur, videbimur inter dormiendum natate, pluvia madere, balneis uti, in fluminibus aut luto mergi, gravari ponderibus, non posse incedere & ejusmodi. Si *cholera* prævaleat, ardere circa nos rebimur urbem, domum, cælum: cædes pertimescemus, vulnera, sanguinis effusionem horrebimus, pugnas videbimus & rixas. Si *sanguis* abundet, omnia nobis rubicunda per somnum videbuntur: Joci, lucis, amoribus, choreis & saltationibus interesse nos existimabimus. Si *melancholia*, tunc nobis objicientur phantasmata, nigra, horrenda, metus plena, cacodæmones, tenebræ, præcipitia, mortuorum umbræ, & quicquid hominum mentes formidine potest afficere. Et hæc somnia rejicienda non sunt: quod per hæc medicus solers judicare potest de humoribus peccantibus in corpore aegroti, & pro ratione uniuscujusque convenientia morbis sanandis adhibere remedia. Ea tantum improbanda sunt, quæ superstitionibus involuta sunt, & demonis artificio procurantur: qualia erant ea quæ captabantur post sacra profana, à dormientibus in Delubris Deorum, recumbentibus in coriis cæsarum victimarum: de quibus antea fati tractavimus.

Porphyrus existimavit insomnia procedere ex nobis ipsis, infusa sensibus nostris ab animâ. Alii ex intentiore imaginatione ea procedere, quæ usque ad intellectum penetrat.

THYODAMAS.

Thyodamas Melampodis filius.

*Consuerat mecum magnorum arcana Deorum
Partiri, & visas Amphiarous aves.*

X ÆOLO Jovis & Egesthæ, sive Sergesthæ filio superius in Amphiarao ostendimus natum fuisse Cretheum, hominem bello, & arte divinandi, medicinaq; nobilem: cujus frater fuit Salmoneus ille Rex Elidis; qui dum regia majestate non esset contentus, Deum se esse, & credi voluit: Fabricato enim ponte æneo adeò sublimi, ut Elidis partem suâ longitudine teget: super quo currus agebat tanto impetu & fragore, ut tonitruum similitudinem præ se ferrent, maximo spectantium, & audientium terrore. Ex curru faces arden-tes vibrabat, in miseros homines, qui adesse cogebantur, ut cernui illum adorarent, & Deum proclamarent: & in quem jaculatus esset facem, eum statim per emissarios milites ad hoc destinatos jubebat jugulari, vel contis transfodi, qui fulmine ta-ctum fuisse dicebant. Hæc truculentia & immanitas illum usq; adeò formidabi-lem suis reddidit, ut certatim omnes in faciem procumbentes tremebundi illum ado-

adorarent, & Jove majorem dicerent. Superbiam immoderatam non ferens Jupiter, dum falsos tonitrus quadrifida trabe, globisq; balistarum tormentis emissis imitaretur, vibratisq; ignibus fulmina fingeret, sævirétq; immaniter in homines, vero fulmine de cælo tactum contrivit, & ad inferos infelicem animam deturbavit: de quo *Vergilius Æn. 6.*

*Vidi & crudeles dantem Salmonea pœnas,
Dum flammæ Jovis, & sonitus imitatur Olympi,
Quatuor hic in vectus equis, & lampada quassans
Per Graiùm populos, mediâq; per Elidis urbem
Ibat o'vans, Divûmq; sibi poscebat honorem.
Demens, qui nimbos, & non imitabile fulmen
Ære, & cornipedum cursu simularat equorum.
At Pater omnipotens densa inter nubila telum
Contorsit: (non ille faces, nec fumea tædis
Lumina,) præcipitemq; immani turbine adegit.*

Post mortem reliquit filiam formâ singulari nomine Tyro. Hanc Cretheus patruus uxorem duxit: ex qua suscepit Æsonem, Alcimedontem, & Amythaonem. Quibus alii addunt Athamantem regem Thebarum, qui ex Nephelè Phryxum & Hellen genuit: unde apud *Flaccum lib. 1.* Helle dicitur Crethei neptis. Alii Athamantem faciunt Æoli filium, & Crethei fratrem. Æson ex Alcimede, vel Polymelâ genuit Jasonem. Amythaon ex Dorippe suscepit Melampodem fratrem Biantis, sed ex aliâ uxore Argo nati. Melampus medicinâ clarus filias Prœti Regis Argivorum Lysippen, Amphianassam & alias, (quæ quòd cum Junone de formâ ausæ essent certare furiis agitata se vaccas existimabant) sanavit, propinato illis Helleboro, de quo *Plinius lib. 25. cap. 5.* ex his Melampus duxit Amphianassam, quæ illi peperit Mantium, Antiphatem, & Thyodamanta: Ex Mantio nati sunt Polyphideus & Clytus. Ex Antiphate Oicles Amphiarai pater. *Homerus lib. 5. Odyf.* Ex Mantio & Amphianassa ait, natos Clytium & Polyphideum. De Thyodamante præstanti medico, augure, & vate celeberrimo, ita scribit *Stattius lib. 8.*

*Insignem famâ, sanctoq; Melampode cretum
Thyodamanta volunt: qui cum ipse ardana Deorum
Partiri, & visas uni sociare solebat
Amphiarais aves: tantæq; haud invidus arti
Gaudebat dici similem, juxtaq; secundum.*

Inter cætera quæ Thyodamantie jusq; patri Melampodi tribuuntur, asserunt illos intellexisse voces avium, & cum illis fuisse collocutos. Quod Democrito quoque traditur: feruntq; illum ex sanguine quarundam avium potum suum diluisse, adhibitis aliis herbarum succis: unde sensu arcano percipiebat, & intelligebat avium garrum, & cum eis communicabat. Idem quoq; Philostratus, & Porphyrius de Apollonio Tyaneo referunt: qui cum passerem ad volasse cerneret, & inter alios multa garrere audiret. Agite, inquit Apollonius, avicula magnâ contentione ad passerès contendens, illos hortatur, ut secum veniant in bivium extra urbem, ubi asinus pondere pressus prolapsus est cum sacco frumenti pleno, quo fuerat oneratus, frumentumq; ex majori parte ab agasone in viâ stratum inter pulverem relictum esse, & aviculis inde multum escæ colligi posse. Cumq; eò venissent causâ percrutandæ veritatis aliqui, verum esse compererunt, quod ab Apollonio dictum fuerat.

M O P S U S.

Mopsus Apollinis filius.

*Nescius est Calchas Caprificus in arbore poma
Quot gerat : Hoc verbis exprime ; victor eris.*

OPSI Duo leguntur apud antiquos scriptores vaticinio clari. *Primus* fuit Ampyci & Chloridis filius, Tytanoris, velut alii malunt, Tyresiaë nepos. De quo *Ovidius* 12. *Metam.*

*Nec tu credideris tantum cecinisse futura
Ampycidem Mopsum.*

Fuit enim ex Thessalia oriundus: unus ex iis qui cum Jasone, & Argonautis in Colchos profecti sunt, ad conquirendum vellus aureum, quod illic sacrificato ariete, & in signa Zodaici relato, (ut testatur *Justinus* lib. 42. & *Hyginus fab. poëtic. cap. 14.*) Phryxus filius Athamantis & Nepheles deposuerat, fatale ut esset ei regno in quo conservaretur integrum.

Fuit & alter Mopsus arte fatidicâ celeberrimus filius Apollinis & Mantûs fatidicæ mulieris, & Tyresiaë filiaë, qui cum matre Colophonensium urbem condidit. Est enim Colophon urbs Ioniaë Apollinis oraculo clarissima: nobilis quoq; navalium militiâ: & equitatu tam excellens, ut Colophoniorum equitibus quicumq; adjuva-

juvabantur, victoriam sibi certam auderent polliceri: unde proverbio dictum est, *addere Colophonem*, cum summa operi manus imponeretur. Ex eâ urbe *Homerum* natum voluerunt ejus cives: unde apud *Aul. Gellium lib. 3. cap. 11.* hoc legitur distichum:

Ἐπὶ πόλεις διερίζουσιν ἑὶ δίξαν Ὀμήρου,
Σμῦρνα, Ῥόδῳ, Κολοφῶν, Σαλαμίς, Ἴῳ, Ἀργῳ, Ἀθήναι.

At Mopsus ab Apolline vaticiniorum Principe, & à matre quoq; vate, & vatis Tirefiæ filiâ multa edoctus, de futuris certissima reddidit oracula: unde proverbium antiquum ferebatur, *Mopsō certior*: de eo qui citra mendacium futura prævidebat, & enunciabat. De eo lege *Strabonem lib. 14. Eustathium in Iliados α. Cæl. Rhodig. lib. 29. cap. 14. antiq. lect.*

Narratur ejus matrem Mantum fugientem Creontis Thebani Regis, & Thefei tyrannidem in Asiam secessisse, Clarumq; urbem Ioniæ condidisse, ubi Apollini templum erexit. In eo Phœbades aquâ fatidicâ haustâ Deum recipiebant, & vaticinabantur, brevior tamen bibentium vitâ. Cumq; in Claro versaretur Manto ab Apolline amata peperit Mopsum: isq; adultus Colophonem non procul à Claro instauravit: ubi paternis oraculis totâ Asiâ nobilitatus est. Postquam autem Troja esset diruta, & everfa, Principes Græci dubiâ navigatione vecti, variâq; usi fortunâ, cum difficultate domum reversi sunt aliqui: alii ad Caphareos scopulos elisi naufragio perierunt, Nauplii Eubœæ regis dolo, qui Palamedis necem ad Trojam ulcisci cupiebat. Ajax Oileus fulmine ictus interiit. Menelaus in Ægypto hæsit, ejus frater Agamemnon Mycenas reversus à Clytemnæstra uxore, & Ægypto Thyestis & Pelopeiæ filio in balneo confossus est. Ulysses per decennales errores nudus, & amissâ classe vix in Itacham pervenit. Diomedes Tydei & Deiphiles filius, Rex Ætolix Ægyalæ uxoris impudicam libidinem perosus, domum redire noluit: sed in Apuliam profectus regni partem à Dauno Pilunni & Danaës filio accepit, ejusq; gener factus Arpos condidit. Amphiarai filius Amphilochnus terrestri itinere ex Ilio Colophonem venit, navigio inde in Græciam profecturus. Cumq; in luco Apollinis Clarii extra urbem apud Samum in Mopsum augur em incidisset, Calchanta, (quem itineris comitem secum ducebat) illi opposuit, ut simul de divinandiperitiâ decertarent. Cumq; inter se plurima de oraculis, & Deorum responsis communicassent, Mopsus Calchanti proposuit arborem Caprificum, ut conjiceret quotin eâ ficus essent, ut refert Hesiodus. Sed Pherecides non de arbore, sed de scrophâ gravidâ, quæ quot fuculas utero gestaret sciscitatus est: quod cum se ignorare diceret Calchas, Mopsus tres esse dixit, & ex iis unam fæmellam: idque aperta sue verum inventum est. Calchas hac ignorantia tanto dolore tactus est, ut pudore ac mœrore contabescens vitam finierit. Versus hi citantur à Mopsō Calchanti propositi: *Copf. Casen. de Orac. 123.*

Mirabor, sâne, poteris si dicere ficus
Quot numero hæc Caprificus habet, per parva licet sit,
Mille equidem decies modius mensura superq;
Una fit: hanc nullo poteris comprehendere pacto:
Dixit: & inventus numerus; mensuraq; certa est:
Continuò mortis Calchanti somnus obortus.

Plutarchus in eo tractatu, quem de oraculorum defectu scripsit, tradit Mopsum post mortem habuisse Manteium facellum, in quo responsa reddebat. Ad hoc præses quidam Ciliciæ Epicureæ sectæ homo improbus Libertum suum misit, cui tabellam consignatam dederat, in quâ id quod posceret nullo conscio descriperat. Cumq; libertus iste de more in adyto templi pernoctasset, visus est illi per quietem adstare vir pulcherrimus, qui hoc tantum verbum illi dixit, *Nigrum*. Responsum acceptum ad Præsidem Patronum retulit: quod summoperè admiratus loci numen venerabundus adoravit. Nam in tabellis, quas ad altare Mopsi miserat, scriptum

Manteium
Mopsi.

erat, an sacrificaturus illi esset taurum album, vel nigrum. Mopsum itaq; per totam vitam postea sacrificiis & honore divino volens profectus est.

Neq; mirum est hoc accidisse Mopso divinatione dum vixisset tota Asia clarissimo habito, & cujus oracula miraculosa omnibus habebantur, si post mortem inter Deos illum retulerint. Usitatum erat apud antiquos deificare homines, qui aliquâ singulari virtute reliquos præterirent, aut beneficiis multis mortales adjuvarent. Dæmon interim promptus ad perniciem humani generis promovendam, statim se ingressit statuis, vel sepulchris, vel templis, & aris mortuorum in quibus magni illi viri jacebant, & colebantur, illicq; sub eorum nominibus, & forma edebat miracula: Ut legimus apud *Herodotum lib. 2.* & *Ælianum lib. 13.* variæ historiæ, de Xerxe Darii filio: qui effosso vetustissimo *Beli sepulchro*, vitream urnam reperit, ubi jacebat in oleo mortui cadaver. Plena quidem non fuit urna, sed vacuum aliquid supra corpus remanserat. Adjacebat urnæ columnula, in qua sculptum legebatur, eum qui sepulchrum aperuisset, neq; replevisset urnam, pessime postea habiturum, & impietatis pœnas daturum, quod Manes defuncti irritasset hoc sacrilegio. Xerxes ad id expavescens, oleum infundi jussit, neq; propterea replevit urnam. Iterum iterumq; copiosius infundi præcepit, neq; incrementum addidit: Qui cum se operam ludere cerneret, clauso monumento incæstus discessit. Sed postquam contra Græcos quinquaginta myriadam conscripsisset exercitum, fufus fugatusq; est, absumptis copiis fame ac ferro: ipseq; animo dejectus, cum paucis in Persidem remeavit: domiq; suæ in lectulo decumbens rebus omnibus desperatis, Mardonioq; caeso, à proprio filio interfectus est.

Beli sepulchrum à Xerxe apertum.

Orpheï sepulchrum.

Orpheus sepulchrum habuit in Olympe monte Magnesiæ in Asia, non procul à Libethra urbe. Libethriis olim responsum datum est oraculo Liberi Patris, quod erat in Thracia, illorum urbem subversum iri *ἔσθ' ἔσθ' ἔσθ'* à sue, quando Orpheï ossa solem inspexissent. Erant enim Orpheï reliquiæ conditæ in columnâ quadam, quæ imminebat viæ ducentiâ Dios Hiero (quod est oppidum Ionicum inter Lebedum & Colophonem, teste *Stephano*) in Olympum: Accidit aliquando, ut pastor quidam ad Orpheï tumulum recubans dormiret, atq; in somnis versus cantaret suavissimè. Ejus vocis dulcedine & harmoniâ capti rustici, qui in vicinia colebant agros, relictis stivis, & operibus agrariis magnâ contentione ad cantorem concurrerunt, qui cum inter se certaret, qui propius accederet ad Pastorem, dum sese mutuo compellunt & tridunt, columna illa pulsibus crebris agitata corruit, urnaq; illi imposita, qua Orpheï continebantur ossa, fracta est: & reliquiæ sepulti sunt humi sparsæ, nudatæq;, & soli expositæ. Noctè sequente *ἔσθ' ἔσθ' ἔσθ'* torrens ex Olympo fluens tanta aquarum violentia abundavit, & devolutus est tanto impetu in subjacentem agrum, ut Libethriorum mœnia dejecerit, domosq; subverterit, & habitatores omnes submerferit. Macedones eversa Libethrâ Orpheï ossa diligenter conquisi, & inventa Dion transportarunt, & illic honorifico sepulchro tumulaverunt. *Pausanias in Bœoticis. & Cæl. Rhod. lib. 18. cap. 22*

Libethra à Sue eversa.

Latona Butho.

Latona in urbe Buthi, (quæ est in Ægypto teste *Herodiano, Ptolomæo, & Plinio lib. 5. cap. 10.*) vaticiniis celebrata, unde & ipsa *Butho* cognominata est, responsum aliquando dedit Cambysi Persarum Regi ac Cyri filio, illum in Ecbatanis moriturum: Erat enim hic Cambyse homo immanis feritatis, & ambitionis: Is Persarum Medorumq; regnis non contentus, provincias adjacentes patrio dominio, ipsamq; Ægyptum adjecerat. Ægyptiorum verò superstitionibus offensus, cæremonias sacras prohibuit, Apidisq;, & ceterorum Deorum delubra subvertit; exercitum misit ad diruendum quoq; Jovis Harmonis templum, quod in Libyæ desertis sacrosanctâ religione venerandum colebatur, sed barbaræ omnes illæ copię arenis per deserta obrutæ perierunt: Cumq; Buthum venisset, & à Latonâ monitus esset de fato illi Ecbatanis imminente, Metropolim Mediæ eo nomine appellatæ nunquam in posterum ingredi stavit, (motus enim fuit Deæ fatidicæ oraculo.) Sed post interfectum in Ægypto bovem illum

illum sacrum, quem viventem pro Apidis animâ colebant incolæ, Cambyfes in Syriam cum exercitu se recepit: dumq; equum conscensurus esset, gladius vaginâ elabens regem in femore faucium vulneravit, in oppido Epiphania, quæ & Ecbatana tunc cognominabatur: cujus nomen cum audivisset, desperatâ valetudine, Latonæ responsum verum fore exclamavit, & per multos dolores vitam finivit. *Herod. lib. 2. Trogus Pompejus. Seneca lib. 7. Lucan. lib. 7.*

Pherecydes Atheniensis Philosophus, (non ille qui Pythagoræ magister fuit, quiq; Tullo Rege Romanorum celebris habitus est, & Phtiriasi mortuus,) sed quem *Diogenes Laërtius* antiquiorem fuisse scribit Orphei discipulum, vaticinandi peritum, quiq; Theogoniam 10. libris conscripsit, & aliud volumen de rerum principio: Is cum Messanam ascendisset in Olympiam apud *Perilaum* diversatus est: cui consuluit, si sibi benè prospectum vellet, inde cum totâ familiâ maturè migraret aliò. Id cum neglexisset *Perilaus*, paulò post Messana capta est ab hostibus.

Is quoq; dum in littore *Psamio* deambularet, videretq; navem in alto mari plenis velis navigantem. Heu, inquit, quàm tibi miserandum instat naufragium. Paulòq; post orta subito tempestate demersa est.

Cum haustam è puteo quodam aquam biberet, elevatis in cœlum oculis: Ah Superi, inquit, nonnè post tres dies terramotu gravi locus hic quatietur: atq; ita, ut prædixerat, evenit.

Hermippus tradit, dum inter Magnesium Ephesiosq; grave ortum esset bellum, cuperetq; *Pherecydes* Ephesios vincere, occurrenti cuidam Ephesio præcepit, ut se per crura tractum in agro Magnesium collocaret. Jussitq; dici Ephesius, ut partâ de hostibus victoriâ, *Pherecydem* eo in loco ubi relictus erat sepelirent. Postridie commisso cum Magnesium prælio illos fundunt & superant: inquirentesq; post victoriâ *Pherecydem* illum è vitâ migrasse compererunt, & honorificè sepeliverunt, *Diog. Laërt. lib. 1.* Neq; de sunt qui *Pherecydem* dicant Delphos profectum, è monte *Corycio* sese præcipitem dedisse, & ibi tumulatum.

Barthabaces Magnæ Matris Sacerdos, ex adyto templi suæ Deæ sibi revelatum asseruit, Romanis victoriâ de Cimbris promitti à Diis immortalibus. Illum Senatus in publicum prodire jussit, ut populo Deæ responsum exponeret. Sed *Ap. Pompeius* Trib. Pleb. tanquam præstigiatorum & impostorem à Rostris repulit: Et *Pompejum* paulò post domum reversum febris acuta invasit, & confecit. *Plutarch. in vita Marii.* Nimirum Satân suas prædictiones sacrosanctas, & inviolabiles haberi voluit, & harum contemptores gravissimè ultus est. Hinc illa miracula passim edita, à vatibus, Ariolis, Sacerdotibus, & Magis: quibus antiquæ superstitiones, impiiq; Dæmonum cultus confirmati sunt. Ut de *Decio Actio Navio* Augure legitur: Qui dum *Luc. Tarquinium* regem hortaretur, ne centuriis equitum à Romulo institutis novas adjiceret. Rex offensus interrogavit *Navium*, possètne fieri, quod mente concepisset. Posse fieri dicentem jussit novacula cotem discindere. Protinus ad se delatam sine difficultate in duas partes noviculâ adhibitâ divisit. *Val. lib. 1. cap. 4.*

Sic apud *Strabonem* lib. 12. memoriæ mandatum invenimus in Castabala urbe Phœnicie, vel Cilicie (quæ *Perasia* prius vocabatur) *Dianam* *Perficam* fanum habuisse, ubi mulieres sacris Deæ præfectæ super prunas ardentes nudis, illæsisq; pedibus ambulabant: ut fides haberetur *Enthusiastis* sacerdotibus, responsa Deæ proferentibus.

Idem quoq; contigit olim in Italia ad Soractē *Hirpinorū* montem in Faliscis: in cujus vertice *Feronia* nemorū Dea templum habuit religione popularium celebre: prope quod *Lucus* fuit eidem Deæ consecratus. Is cum fortuito incendio arfisset, & ob id accolæ transferrè alio simulacrū Deæ vellent, subito *Lucus* reviruit, & pristino statui redditus est. *Strabo* dicit eos qui *Feroniæ* numine afflati essent, nudis plantis sine ulla læsione conculcare posse carbones ardentes, & igne accensum.

CALCHAS.

Chalcas Thestoris filius.

*Numina prædixti sacris placanda Dianæ:
Pergamæ & ante annos non ruitura decem.*

CALCHAS Thestoris filius fuit, nepos Apollinis. Nam Apollo ex Asteria Nympha, secundum opinionem Pherecydis, suscepit Idmonem: sed Apollonius Poëta, & Herodotus dicunt Idmonem natum esse ex Abante rege Argivorum undecimo, qui Abas fuit Lyncei Ægypti filius & Hypermetræ filia Danaï: & ex eodem Abante geniti sunt Proetus & Acrisius: Proetus ex Antia quatuor habuit filias Iphianassam, Idotheam, Lysippen & Euryalen. Quæ à furore liberatæ sunt à Melampode. Acrisius Danaën genuit, quæ ex Jove suscepit Perseum. Ex Idmone & Laothoë vel Thestia natus est Thestor, ex quo Calchas Græcorum divinandi peritia celeberrimus Augur. Illum Agamemnon Mycenarum Rex, Dux Græcanici exercitus, (qui in Aulide portu Bœotia congregabatur ad expeditionem in Phrygiam, ut repeterent Helenam Menelai Spartiarum regis uxorem, raptam à Paride Priami Trojanorum regis filio: quam capta Lacedæmone absente viro, cum omnibus thesauris regis navigio impositam secum abduxerat:) secum duxit, idq; consulto fecerat raptor, ut ulcisceretur raptum

raptum

raptum Hefiones amitæ suæ, quam Hercules expugnato Ilio, caesoq; Laomedonte rege abduxerat cum Priamo. Sed Priamus auro redemptus in Phrygiam rediit, Trojamq; ab Hercule dirutam restauravit. Hefione verò Laomedontis filia & Priami foror data est Telamoni regi Salaminis Insulæ, in Euboico mari, qui Æaci filius fuit. Is enim in expeditione Ilii primus omnium Argonautarum mœnia conscendit, ideò illi data est Hefione in virtutis præmium. Cùm igitur Paris, qui Alexander dicebatur, in Græciam ex Asia navigasset, ut amitam domum reduceret, idq; illi negaretur (nam jam ex Telamone Teucrum susceperat) Paris repulsam passus Lacedæmonem venit, & Helenam abduxit. Ideò Menelaüs Helenæ maritus, cum Agamemnone fratre, aliisque Græciæ Principibus simul conspirarunt in Phrygas, copiasq; quàm potuerunt amplissimas, collegerunt in Aulide ad trajiciendum in Asiam. Dumq; in Aulide classes congregarentur, ibiq; expectando moram traherent longiorem Duces, Agamemnon in venatione imprudens cervum Dianæ sacrum interfecit. Quapropter irata Dea, contrariis ventis navigationem Græcorum remorata est. Calchas ea de re consultus, respondit Dianam non nisi Agamemnonis sanguine placari posse. Ideò missus est Mycenæ Ulysses ad Clitemnestram Agamemnonis uxorem, qui illi persuaderet, ut Iphigeniam filiam transmitteret ad Patrem, qui illam Achilli Pelei & Thetidis filio desponsarat. Mater verum id esse rata, filiam suam misit Aulidem, quæ Dianæ immolanda altari cùm admoveretur, Diana virginis innocentis miserta illius loco cervam subposuit, puellamq; in Tauricam regionem transfudit, ubi à Thoante rege sacris ejusdem deæ præfecta est, & paulò post inde reducta ab Oreste fratre, post matris parricidium.

Dum in Aulide adhucesent Græci, sacraq; institueret Calchas, vidit serpente^{Calchantis} per arboris ramos sinuoso volumine irrepentem in nidum passerum, ex quibus^{augurium} novem depastus est cum ipsa matre. Hoc augurio motus prædixit Græcis Trojam non nisi post decennem obsidionem captum iri. At postquam Diis placatis felici cursu in Phrygiam adpulerunt, duce eodem Calchante, ut testis est *Homerus lib. 1. Iliados.*

Καὶ νήεσ' ἤγαγεν Ἀχαιῶν Ἴλιον εἶσω, καὶ Μεγάρωντο ἔωλε. Nempe per Geographiam, quam callebat Calchas: constat enim Græcos bis profectos contra Trojam, primaq; navigatione rediisse re infecta: secundam suscepisse ductu Calchantis, vel, ut alii volunt Telephi regis Myforum: quæ illis feliciter successit. Cùm essent ante Trojam, exorta est in castris gravis pestilentia, qua exercitus paulatim consumebatur, & peribat. Consultus Calchas respondit, Apollinem iratum, imminisse hanc^{Chryseidis} lue in Græcos, propter raptam Astymonem Chrysei filiam, qui Apollinis Smyr^{raptus.}thei sacerdos erat: nam in expugnatione Thebarum Ciliciæ capta fuerat, & propter formæ elegantiam data Agamemnoni: Suasum igitur Calchantis Achilles Chryseidem ademit Imperatori, & Chryse patri restituit. Hinc illud exarsit odium inter Agamemnonem & Achillem: Agamemnon enim loco Astymones Hippodamiam Brisei Regis Lyrnessi filiam, quæ Achilli in sortem cesserat, illi adimi præcepit. Quare offensus Achilles abstinuit ab armis aliquamdiu, unde gravissima damna ceperunt Græci. De morte Calchantis superius tractavimus in Mopso: quomodo dolore contabuerit, quòd à Mopso esset superatus. De Calchante lege

Homerum Iliados 1. & Verg. Æn. 2.

HELENUS.

Helenus Priami filius et Hecubæ.

*Aequoreis ne fidat aquis Pyrrhum instrue: Regno
Tandem et Hecorea conjuge gratus erit.*

*Priami &
Hecuba li-
beri.*

PRIAMUS Laomedontis Trojanorum Regis filius, eversâ per Herculem Trojâ cum Hesione sorore in Græciam captivus abductus est. Sed postea auro redemptus in Phrygiam rediit, & Ilion restauravit: regniq; limites usq; adeo extendit, ut Asiæ minoris totius Rex judicaretur. Is Hecubam Dymantis, teste *Homerô*, vel secundum *Euripiden*, quem *Vergilius* sequitur, Cissei Regis Thracum filiam uxorem duxit. Ex qua suscepit filios Hectorem, Alexandrû, qui Paris dictus est, Ilioneum, Deiphobû, Helenum, Antiphû, Trojum, Politê, Polydorû, Laocoontê, Hippothoon & alios. Filias verò Creusam, Cassandrâ, Laodicen, Ilionen, & Polyxenam. Creusa *Ænææ* filio Anchisæ nupsit. Cassandra Choroëbo Mydonis, Laodice Helicaoni Antenoris, Ilione Polymnestori Regi Thracum. Polyxena desponsata fuerat Achilli, ad cuius sepulchrum, post captam Trojam, est immolata. Præter hos liberos ex Hecuba susceptos, Priamus alios quoq; genuit ex diversis uxoribus. *Cicero Tusculanarum* i. scribit illum genuisse quinquaginta filios: quorum decem & septem numerantur ex Hecuba legitima conjuge, reliqui

Reliqui ex aliis. Ut ex Perhibia Testorius & Iphates nati sunt: Ex Antidona Teucer: ex Castimira Gorgition. Ex Arisba Timœtes. Ex Alyxothoë Agavus, Dicomoon, Ifus, Pamnion, Echemon, Chromius; Dorydama & Lycaste. Tam numerosam prolem miserimus Pater simul cum regno & vita amisit. Uxor enim Hecuba à Græcis abducta post Ilii excidium, cum in Thraciam appulisset, & in littore Polydori filii corpus reperisset à Polymnestore genero interempti, parricidam oculis privavit, & in furorem versa, facta canis dicitur; obrutâq; faxis à Græcis, quibus convitiabatur & adlatrabat.

Helenus reliquis fratribus aut cæsis, aut captivis, ipse Pyrrho Achilles filio sorte obtigit: Hunc Dominus plurimum amavit, propter prudentiam, & vaticinandi artem, qua excelebat. Prædixerat enim Ilii excidium, sicut & Cassandra ejus foror: Sed cum maligna fors Priami posteritati invideret, Helenam Menelao marito contra suorum consilium restituere noluit, cupiens Paridi filio gratificari, & raptum Hesionem sororis Telamoni data ulcisci; Secuta est Trojæ, totiusq; ferè Asiæ delictio. Captus Helenus post expugnatam patriam, cum omnes Principes in Græciam reditum pararent, illis prædixit naufragia, & diversos casus singulise præparatos à Diis, quibus nisi cautè & prudenter providerent, ferè omnes consumerentur. Cui cum segnius monenti obtemperassent, quidam eorum ad Caphareum fluctibus absorpti sunt. Nauplius enim Neptuni filius & Amymones Danaï Regis Argivorû filia; ut Palamedis filii sui mortem, Diomedis & Ulyssis dolo ad Trojam perempti, ulcisceretur, Græcorum Principum uxores, dum abessent mariti in Phrygia, ad stupra diversa pellexit & sollicitavit, appulsisq; in Eubœam, in scopulis Capharearum rupium fasces incendit noctu, ut eo naves Græcanicæ per tenebras appellerent, & petris rupium illise naufragio perirent. Sed cum sensisset eodem naufragio non esse absumptos Ulysses & Diomedem, dolore percitus sese exiisdem scopulis præcipitem dedit.

Pyrrhus Heleni monitiones serio intra se meditans, & iis obtemperans, felici ^{*Pyrrhus*} navigatione in patriam reversus est. Novèrat enim Heleni sagacitatem, quam jam pridem Græci fuerant experti: nam ex lapide Siderite Trojanæ urbis excidium cognovisse fertur, & Græcis jam desperantibus post tot annorum obsidionem indicasse. *Euripides* asserit, id eum fecisse Orpheo auctore, qui Deiphobo Helenam post Paridis obitum invidabat. *Sophocles* tradit Helenum ab Ulysses captum Trojæ fata invitum Græcis declarasse. *Zetzes Iliados* 3. illum augurem præstantissimum dicit.

Πηλεΐδης ἼΗλεν ὀϊωνοπόλοδ ὄχ' ἀεισῶ.

Ad Helenum referunt *χειροσκοπικὰ* vaticinia, quæ considerantur ex manuum lineamentis, ut scribit *Suidas*: sicut *παμικὰ* ad *Possidonium*, quæ ex unoquoq; corporis motu colliguntur.

Pyrrhus in Thessaliam reversus Helenum liberalissimè tractavit, illiq; Andromachen Hectoris cæsi viduam desponsavit: adjunctâ etiam, dataq; illi regni sui parte in montanis Epiri: ubi ipse condidit urbem ad similitudinem Trojæ, in qua profugum Æneam excepit hospitio. *Vergil. Æn. 3.* Ubi Andromachen sacrificantem Manibus Hectoris invenit. Buthrotumq; introductus ab Heleno, exitum sui cursus dicit. His verbis:

*Trojæ genâ interpret Divum, qui numina Phæbi,
Qui tripodas Claris, lauros, & sidera sentis,
Et volucrum linguas, & præpetis omina pennæ,
Fare age (namq; omnem cursum mihi prospera dixit
Relligio, cuncti suaserunt numina Divi
Italiam petere): Et quæ sequuntur.*

Partem eam Epiri, quam à *Pyrrho* accepit Helenus, vocavit Chaoniam à Chaone fratre, quem per imprudentiam in venatu occiderat

CASSANDRA.

CASSANDRA Priami & Hecubæ filia, soror Heleni. Ea præter reliquas Priami filias forma fuit singulari, & moribus venustis ornata: ideo ab Apolline ardenter amata. Cujus concubitum dum procaciùs ambiret, puellâq; non possèt potiri, jussà est à DEO postulare quodcunq; vellet pro mercede, quam se ultrò soluturum esse juravit per Stygiam paludem. Illa ab astricto per irrevocabile jusjurandum amatore, divinandi peritiam petivit. Id cum Deus credulus concessisset, à puella nihilominus delusus est, & repulsus. Sed is repulsa irritatus, dum munus sacramento concessum non possèt irritum reddere, neq; ingrata eripere, effecit, ut nemo ejus vaticiniis in posterum fidem haberet. De qua *Vergilius Æneid. 2.*

*Tunc etiam fati aperit Cassandra futuris
Ora, Dei jussu non unquam credita Teucris.*

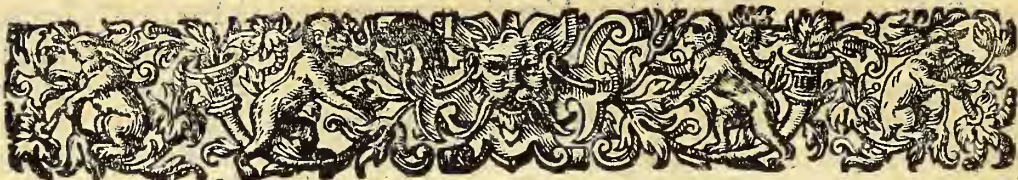
De ealege *Propertium lib. 3.* & *Lycophronem in Cassandra.*

Factum

Factum enim est cum Helena Menelai uxor rapta esset à Paride, Cassandra Priamo Hecubæq; parentibus sæpius iteravit, somnium matris de Paride fortiturum eventum. Somniaverat enim Regina Paridem utero gestans, se facem ardentem peperisse: quod Cassandra, & conjectores vates interpretati sunt, puerum, qui nascereur, causam futurum incendii Trojæ: Sed propter Cassandram fides non est habita divinis: licet puer jussu regis sit expositus, & inventus à Pastoribus regis educatus in Ida monte Phrygiæ, ubi amavit Oenonem nympham, ex qua geniti sunt Daphnis & Idæus. Postea in Ida Judex factus de pulchritudine Dearum Junonis, Palladis, & Veneris, malum aureum adjudicavit Veneri, quæ illi Helenam promisit, excidii Trojani causam: Cumq; decimo Iliacæ obsidionis anno equus ille ligneus ab Epeo Endimionis filio & Pæonis fratre fabricatus ad urbis mœnia duceretur, Cassandra machinam illam in urbem minimè recipiendam frustra clamitabat: cum nemo salutaribus admonitionibus fidem adhiberet. Sinon enim Sisyphi filius, & Autolyçi nepos, ab exercitu Græcorum ad Trojanos profugus, insistebat strenuè, ut apertis mœnibus in urbem introduceretur; asserens in fatis esse Trojam capi non posse, quamdiu equus ille servaretur integer: At in eo latebant validissimi Græcorum duces, qui noctu machinam per Sinonem apertam erumpentes, portam urbis recluserunt, Græcosq; reversos ex Tenedo admiserunt, & Ilium incenderunt. Cassandra Choroëbo Gerasti fratri, & Mygdonis filio, Otrœiq; Regis Thracum nepoti, (cujus patruus erat Cisseus Hecubæ pater) desponsata erat: Isq; ardenti amore puellæ captus, cum Gerasto fratre ad Trojam venerat, socero Phrygibusq; laturus opem: Illum sponsa monebat, ut se in Thraciam reciperet, ipsum cum Ilio periturum, sed ut *Vergilius Æneid. 2. scribit*:

Infelix qui non Sponsæ præcepta furentis Audierat.

A Peneleo Bœotorum dūce, ea nocte qua urbs incensa est, interfectus est; dum auxilium conaretur ferre Cassandræ, quam Ajax Oileus crinibus arreptam trahebat in Minervæ delubrum, ubi vim intulit puellæ. Quo stupro irritata Dea, dum capta Troja Ajax ille Locrensis domum revertitur, medio mari ictus fulmine, cum navi miserando naufragio absorptus est. At cum omnia essent desperata, urbs incensa, Priamus ad Hercæi Jovis aram cum Polite filio trucidatus, totaq; Regis soboles, aut cæsa, vel capta, Cassandra in prædæ divisione Agamemnoni filio Atrei Mycenarum regi, Græcanicq; exercitus summo Imperatori sorte evenit: Eaq; reditum paranti Domino serio consuluit, ut sibi caveret ab insidiis uxoris, cujus proditione interimeretur. Sed Imperator mulierculam pro insana contemnens, ejus verbis non obtemperavit, quæ verissima esse exitus comprobavit. Agamemnon enim post diversa mari terraq; superata pericula Mycenæ venit, ubi à Clitemnestra uxore conspiratione facta cum Ægystho adultero, unà cum Cassandra trucidatus est. Nam Ægystho Thyestis patrui filio Rex in Phrygiam profecturus uxorem cum domo ac liberis commendaverat. Sed impudica mulier propter immolatam Dianæ Iphigeniam filiam maritum oderat, & thalamo Ægysthum exceperat, qui redeuntem in balneo occidit. Idem quoq; facturus de Oreste Agamemnonis filio, sed is ab Electra sorore clam subtractus, cum Pædagogo missus est ad Strophium Phocensium regem, qui Agamemnonis sorore uxorem duxerat. Unde adultus rediens Argos matrem cum Ægystho peremit, paternamq; necem, quam vindicare puer non potuit, vir factus ultus est, cum Pylade Strophii filio amico intimo, & omnium fortunarum socio fidelissimo.

L A O C O O N .

Laocoon Priami & Hecubæ filius.

*Eventus rerum incertos prædicere nostrum est:
Hoc mihi Tymbræus murus Apollo dedit.*

*Equus Du-
rarius.*

LAOCOON, ut superius in *Heleno* ostendimus, Priami Hecubæq; filius fuit, Apollinis Tymbræi, vel ut alii malunt Neptuni sacerdos, Propheta insignis, & rerum scientia excultissimus: sacris vacans, & servitio Deorum, maximè Apollinis, cujus numine afflatus, futura vaticinabatur, & prædicebat. Contigit, ut Trojanæ obsidionis anno decimo, cum Græcos tam diutina tæderet moræ, de reditu in Græciam multi cõgitent. Placuit tamen aliis aliquo stratagemate Trojanis illudere, urbemq; dolo occupare. Quapropter equum illum vastitatis immensæ fabricaverunt, in cujus concavitate inclusi sunt ex Grajis Ducibus omnium audacissimi & solertissimi Tisandrus Polynicis Thebani & Argiæ filius, Sthenelus, Capanæi, & Evadnes, Ulysses Icarii & Anticliæ, Athamas Æoli, Thoas Bacchi & Ariadnes, Pyrrhus Achillis & Deidamiæ, Machaon Æsculapii & Arfinoës, Menelaus Atrei & Aëropes, & Epæus Endimionis Equi Duratii fabricator: quos *Vergilius Æn. 2.* describit:

Latiq;

*Latig; carvo serobore promunt
Tisandrus, Sthenelusq; Duces, & dirus Ulysses,
Demissum lapsi per funem, Athamasq;, Thoasq;,
Pelidesq;, Neoptolemus, primusq;, Machaon;
Et Menelaus, & ipse doli fabricator Epeius.*

Hic Epæus à Pallade creditur fuisse edoctus Trojanis inimicæ: cujus instinctu antea dicitur fuisse inventor Arietis Machinæ ad turres, & mœnia urbium discutienda aptæ. De quo *Plinius lib. 6. cap. 56.* Hęc ingens Equi structura dolo Sinonis Siphphi filii ruptis mœnibus in urbem trochleis subpositis invecta est, multum reclamante Laocoonte vate, qui à DEO inspiratus, urbis excidium prævidebat: hastam igitur sumptam summis in latus equi contorsit viribus: quo ictu auditus est inclusorum armatorum crepitus; neq; desierunt propterea Trojani fatalem illam machinam in suam Urbem pertrahere. *Verg. lib. 2. Æneid.*

*Primus ibi ante alios magna comitante caterva,
Laocoon ardens summa decurrit ab arce:
Et procul: ô miseri, quæ tanta insania, cives?
Creditis avectos hostes? an ulla putatis
Donacare dolis Danaûm? sic notus Ulysses?
Aut hoc inclusi ligno occultantur Achæi,
Aut hæc in nostros fabricata est machina muros,
Inspectura domos, venturaq; desuper urbi, &c.*

Sed cum prædictionibus prudentis vatis nemo vellet obtemperare, perstiterunt in incepto. Temeritatem eorum auxit portentum hoc, quod idem *Vergilius* adjungit:

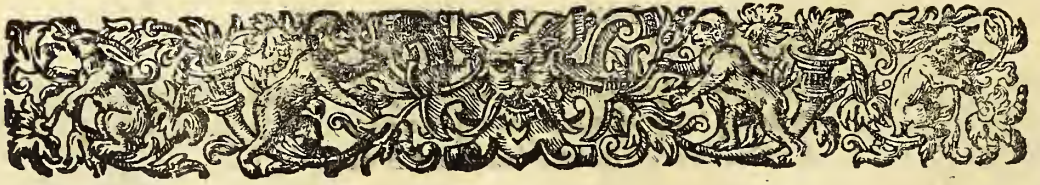
*Laocoon ductus Neptuno sorte sacerdos
Solennes taurum ingentem mactabat ad aras;
Ecce autem gemini à Tenedo tranquilla per altâ
(Horresco referens) immensis orbibus angues
Incumbunt pelago, pariterq; ad littora tendunt:*

Quorum *Εὐροῦ τὸ ὄριον* describens *Vergilius* addit:

*Illi agmine certo
Laocoonta petunt: & primum parva duorum
Corpora natorum serpens amplexus uterq;
Implicat, & miseris morsu depascitur artus.
Post ipsum auxilio subeuntem, ac tela ferentem
Corripiunt, spirisq; ligant ingentibus: Et quæ sequuntur.*

Hoc spectaculo moti Troes, existimarunt Laocoonta justas dedisse pœnas, quod Minervæ sacrum equum violasset: nam duo serpentes sinuosis voluminibus gyrantes, in Palladis templum irrepserant, & sub Deæ Ægide quieverant. Capti igitur per noctem Trojani, qui, obsidionem solutam putantes, diem illum noctemque choreis, ludis, & conviviis festum duxerant, ad interuersionem cæsi sunt. Nemoq; ex tantis periculis, aut pauci evaserant: Antenor collectis Henetorum & Paphlagonum reliquiis, & in intimum sinus Adriatici recessum penetrans, in continenti condidit urbem Antenoream nomine, quæ postea Patavium vocata est ad Medoacum amnem. Æneas quoq; Anchisæ & Veneris filius, & Priami gener, cum Dardanidum reliquiis superstitibus, patre Anchisæ, & filio Ascanio variis erroribus actus, tandem pervenit in Italiam: exceptusq; à Latino Rege, partem regni accepit, cum Lavinia ejus filia. Hinc Albani reges, & Remus, Romulusq; Romanorum conditor. Illum tamen cum Antenore Trojam prodidisse quidam asserunt: Ideo à Græcis dimissos esse incolumes: Constat sapius Antenorem suavisse Helenam esse dimittendam, Ulyssesq; & Græcorum legatos domo sua excepisse, quos amice tractarunt Antenor filii Archilochus, Athamas, Laodicus, Helycaon, Archelaus, & Antheus.

*Laocoonta
mors.*

P O L Y X O .

*Lemnia sum Vates, Phoebæ dilecta Polyxos:
Vleisci facinus per scelus ausa Virum*

POLYXO Lemnia mulier fatidica, Sacerdos Apollinis, cujus oracula reddebat sciscitantibus, & Divino spiritu concepto, prædicebat futura, summa Lemniorum, totiusq; Græciæ admiratione. Ad eam enim certis anni temporibus undiq; fiebat concursus, ut Deum consulerent homines de rerum eventibus. Tantumq; auctoritatis ex vaticiniorum certitudine apud suos conciliavit, ut in omnibus rebus nihil aggrederentur, molirentur, aut fusciperent sine illius consilio, ac jussu. Accidit interim, ut Lemniæ mulieres sacrum solenne facerent Superis, Apollini potissimum & Dianæ eorumq; matri Latonæ: cumq; Diis omnibus litassent, solius Veneris nomen consulto neglexerunt: quod ejus numen circa voluptates, & amores versaretur: essetq; incitatrix ad insanas libidines, quibus effrænata juvenus pelliceretur ad turpia quæq; perpetranda, posthabito nuptiali thalamo, cui Juno præficeretur: matrimoniaq; sancta & pura conservare juberet. Idcirco relicta Venere, Junoni Sacrosancti conjugii tutelari

Dæ,

Dea, ejusq; ancillis Levanæ, & Ilythiæ sacra facere, illas invocare, illas revereri, & colere statuerant. Venus propter hunc contemptum offensa, & irritata Lemnias matronas malè mulctare studuit. Quod, ut fieret cum majore ignominia, & turpitudine, Mephitim graveolentiæ Deam immisit, quæ mulierum alis & inguinibus virus suum immitteret: *Mytilus lib. 1. rerum Lemniarum* refert, hanc graveolentiam ad Medeam, quæ ex Colchis Jasonem secuta cum in Lemnum adplicuisset, Zelotypia capta, pharmacum quoddam, & venenum projecit in eam insulam, quod gravem odorem feminis peperit, & impressit: mansitq; hoc vitium postea in omnibus mulieribus, ut statò anni tempore, æstivis maximè caloribus fœtore maritis essent intolerabiles. Sed *Stesichorus* ad Venerem refert: ut scribit *Natalis Comes lib. 6. Mythologia cap. 7.* Tetro igitur uxorum odore alienati viri Lemnii, illas primum fastidire cœperunt, postea cum nausea averfari. Et aliunde conjugia quærere, accitis è Thracia, Asiaq; & circumvicinis locis præstantibus puellis, quas thalamo substituerent. Lemniæ matronæ hoc ignominioso divortio percussæ, quo reliquis Græciæ populis famosæ reddebantur, Polyxus Sacerdotis consilium requirunt. Ea cum animadverteret irrecconciliabili fastidio viros averfari omnem sexum fœmineum Lemnium, tandem cum reliquis conspiratione facta decrevit omnes viros trucidare, & de medio tollere. Factumq; est quod decreverant, succedente prodicione; dum viri nihil tale timentes, & improvise per somnum jugulati sunt. Sola Hypsipyle Thoantis Regis Lemni filia patri peperit: nam cum ter ad parentis cubiculum ingressa esset, parricidium tentanti ter gladius è manibus cecidit: tandè consilium patri aperuit, qui pietate filiæ servatus est: erat enim Thoas Liberi Patris filius ex Ariadne Minois filia, tuncq; ex eis, quem supra cum Ducibus Græcis equo Epei inclusum fuisse narra vimus. Lemniæ mulieres, ob servatū Thoantem, Hypsipyle infensæ sunt, cum præter illum omnes virilis sexus homines in ea insula ad internecionem cæsi essent: quare intempesta pietate reliquis inimicam patriam exegerunt: ea in fuga capta est à Pyratibus, & Licurgo Nemææ regi vendita: à quo liberaliter excepta, & tractata est, nutritioniq; filii regis præposita. Nam paulo ante fugam gemellos ex Jasonem in Colchos cum Argonautis proficiscente, quem hospitio simul ac thalamo excepit, pepererat. Sed cum aliquanto post Argivis ad Thebanam obsidionem venientibus, Langiam fontem in Nemæa sylva sitiens ostensura, Archemorum alumnus in gramine deposuit tantisper dum rediret: qua absente puer à serpente ictus interiit. Ejus rei causa Lycurgus filii nutricem diligenter inquiri jussit, ut ad supplicium traheretur. Sed illa ad Adrastum Iphios filium, & Argivorum regem fugiens, ab eo servata est. *Statius lib. 4. Thebaidos. Et Papin. lib. 4. & 5. Thebaid.*

Lemniæ
mulieres
hircosæ.

Lemnii vi-
ri à mulie-
ribus inter-
fecti.

Thoas, ser-
vatus à fi-
lia.

Archemori
mors.

Terra sigil-
lata.

Post interfectos viros Lemniæ mulieres hortatū Polyxus Venerem placare studuerunt: & avertendæ graveolentiæ causa hircum & capram Dea immolaverunt, adhibito thure, & suavefragrantibus aromatibus, ut hac victima Venus reconciliaretur. Quod postea factum est, diapasmate correcto alarum, inguinumq; trago. Utq; religiosius res administraretur, Terra illa sacra, (quæ tam superstitiosis ceremoniis in monte prope Hephestiam urbem effodiebatur, & ad omnes populos pro amuleto pestis, venenorum, & diversorum morborum medela mittebatur) à sacerdote miscebatur sanguine hirci vel capræ immolatæ: redactaq; in pastillos signabatur sigillo capræ, quam *Cœgyrida αἰγῶ* vocarunt. Hicq; mos perduravit multis sæculis, ut testis est *Homerus, Herodotus, & Dioscorides*. Tempore tamen Galeni (qui vixit, floruitq; sub Imperio Trajani, Antonini, Marci, & Commodi) sigillū hoc capræ jam desierat imprimi: sed ejus loco à Phœbade sacerdote far, hordeumq; certis ceremoniis spargebatur super terra, qua replebatur curtus, ac de monte vehabatur in subjacentem urbem Hephestiam. Unde in pastillos redacta, & signata, distribuebatur in omnes orbis partes. Hodie ea terra adhuc habetur summo in precio. Redacta Lemno in potestatem Osmanorum Turquarum Imperatorum, effoditur hæc terra religiosissimè tantum semel quotannis, nempe sexta mensis Au-

gusti, prope Hephestiam, quæ ab incolis hodie nominatur Cochino. In monte enim vicino invenitur, sito ad maris lītus è regione Samothracis: ubi erectum est sacellum, quod *Ἐπιπέλα* nuncupant: Conveniunt eò *καλοῦγεροι*, vel *καλοῦγεροντες* monachi quotānis, & in sacello peracta religiosissimè Liturgia Græca, adstantibus aliis Sacerdotibus, Turcīsq; & Insulæ accolis, post absoluta sacra, precēsq; de more peractas, per quinquaginta, vel sexaginta fossores, quos secum ex Cochino deducunt, cespites è superficie terræ divertunt, tellurem aperiunt altiùs, donec deveniant ad venam terræ illius sacra, quæ instar sævi aliquantulum fabulosi, & subrubri videtur. Tum Calogeri eā replent sacculos Cilicios ad eam rem præparatos, & diligenter clausos reportant eos ad Weivodam Lemni Præfectum: in cujus præsentia terra redigitur in pastillos, & in iis modicè compressis globulis imprimitur literis Arabicis sigillum, quod *Tin imachton* continet, hoc est, *Terra sigillata*: Ex Lemno transmittitur ad Constantinopolitanum Imperatorē, parte tamen aliqua sibi reservata, quam peregrinis Mercatoribus ingenti precio divendit: edicto sub pœna capitis, & bonorum confiscatione publicato, nequis Lemniorum vel portiunculam vendere audeat: ut omne lucrum, quod inde redit, ad proregem pertineat: vel ad solum Imperatorē Osmanicum: qui pastillos illos principibus extraneis, Legatisq; largitur munere singulari: sed majorem eorum partem per Mercatores vendit: Neq; timeūdum est, ne quis secretò eam terram effodiat noctu, arbitris remotis: cū locus ita sit absconditus & tectus, ut nisi à loci gnaris cognosci ullo modo possit. Et cū eruenda est, opera quinquaginta robustissimorum fossorum indigeant, qui cum magna difficultate terram illam sacram, in profundissimis venis latitantem rimantur, & perquirunt: idq; statuto tempore, ac solenni ritu: existimant enim eam terram sine enèrgia & virtute fore, nisi factis primò peractis: quibus consecratur, & vires acquirit ad remedia morborum.

Mos effodiendi terram Sigillatam in Lemno.

Petrus Belonus libro observationum cap. 22. proponit typos hodiernorum sigillorum, qui huic terræ imprimuntur: quorum formæ tales sunt:

HIR-

H I R T I A .

Hirtia Sefostris Aegyptiorum regis filia .

*Sefostris pater est Aegypti scepra habiturus
Is Colchos bello deprimet atq; Getas .*

HIRTIA Sefostris filia mulier fatidica, Apollinisq; ministerio dedita :
cujus divinitate, & afflatu inspirata prædicabat plurima. Hæc Patri
Sefostridi, ex revelatione Serapidis edocta, suasit, ut Colchos bello pe-
teret, cui victoriam à Diis immortalibus polliceri asseverabat: idq; e-
ventus fœlix statim postea comprobavit. Collecto enim quanto potuit exercitu,
Colchorum regionem invasit, tantòq; successu in ea expeditione usus est, ut sub-
jugatis brevi tempore omnibus Urbibus, quæ se ultrò ejus imperio subdiderunt,
tota Provinciâ parvo labore potitus sit. Quibus adjunxit & Getas: regionésq; om-
nes à se subactas trophæis diversis insignivit: ex quibus multa se adhuc vidisse te-
statur *Herodotus*, in quibus muliebria pudenda sculpta erant.

Neq; multò post à filia monitusest, ut ad Ægyptum occupandum animum
adjiceret: Deos opem laturos, & fortunam benevolam illi victoriam tributuram,
idq; ex revelatione Dei asseverabat filia. Obtemperat Pater, copiasq; Ægyptū versus
ducit:

*Sefostris
Colchos oc-
cipat.*

Decies septies centena millia hominum in exercitu Xerxis.

difficultate victoriam reportaturos, modò tempestivè suis rebus prospicerent, & maturè de Præfectis castrorum idoneis sibi providerent. Fides adhibita est vati, nihilque intentatum relictum est, quod ad excipiendos barbaros facere posset: Ita aliquot post annos Xerxes Darii regis Persarum filius, & magni Cyri ex Atofanepos, centum & septuaginta hominum myriadas, *hoc est*, decies septies centena millia militum per quinquennium integrum ex tota Asia contraxit. Hacq; multitudine fretus, bellum Græciæ indixit, nisi se omnes Imperio Persico submitterent. *Actantam hominum turbam ex edito loco intuitus, fertur illacrymasse, quòd post annos centum nemo ex illis esset futurus superstes*: incusavitq; Fatorum severitatem nimiam, qui mortalibus tam brevem præscripsissent vitam, eamq; tam diversis casibus, & fortunæ contumeliis injuriisq; obnoxiam. Tantum navium habuisse fertur, ut ex Asia in Europam ponte navali per Hellepontum ducto suum exercitum trajecerit. Mare fremens increpuerit minis, ferreasq; catenas in fluctus conjecerit, ut eis tanquam compedibus adstrictos coerceret, & jugum pati juberet. Et ut *Plinius libro 4. cap. 10. tradit*, Athon montem Thraciæ, vel Macedoniæ (utramq; enim regionem attingit) secedere per Legatos præcepit, postea ducto alveo à continente abscidit.

Xerxis temeritas.

Xerxis crudelitas in Pythium.

Cùm adhuc in Bithynia versaretur, Pythius quidam opulentissimus Princeps ad eum venit cum filiis quinque, quos in castra Persica dimittere cogebatur: utq; à Rege precariò impetraret retentionem natu minoris, qui suæ senectutis esset solatium, obtulit stipendium totius exercitus, & commeatum ad menses quinque. Idemq; paulò antè Dario donaverat ingentem platanum ex auro solido conflatam, cujus precium multis talentorum millibus aestimabatur. Vitem quoq; eidem munere obtulerat ex eodem metallo, cujus racemi & uvæ compactæ erant ex pyropis, & ex saphyris racematim colligatis. Petitionem Pythii indignissimè tulit Rex barbarus. Jussitq; miseri patris filium in duas partes dissectum palis utrimq; ad viam regiam adfigi, per quam totus exercitus transiturus erat. *Sabellius libro 2. Ennead. 3.*

Is in Græciam trajiciens ad Thermopylas (quas Leonidas Laconum Rex custodiebat, cum quadringentis tantum selectis militibus) superatus est: in ea pugna cum Mardonio Persici exercitus ducè commissa, cecidit Leonidas. *Herodotus lib. 7.* Exhortatus suos ad manum conferendam cum barbaris, *estote forti animo*, inquit, *hodie fortassis apud Inferos cœnabimus*. Neque multò post Xerxes, qui antea maria tota navibus sterneret, ad Salaminem Eubœæ insulam navali prælio, magna suorum clade, & ignominia superatus est à Themistocle Neoclis filio Atheniensium duce, qui vix secum quatuor hominum millia ducebat. Ipsèq; Rex parvascapha effugiens, in Asiam se recepit: relicto in Græcia Mardonio, qui bellum inchoatum, qua posset ratione, ad finem perduceret: sed & is quoq; ab Arimnesto Lacone saxo obrutus interit. Ut tradit *Plutarchus in Ariside*. Totaq; illa barbarorum multitudo extincta est, paucissimis exceptis, qui fuga sibi consulentes in Asiam se receperunt. Ipsèq; Xerxes otio & fœcordiæ, in Persidem reversus, sese dedit: præmia proponens iis, qui diversa voluptatum genera, novaq; excogitassent. Idcirco à suis contemptus, defectione Artabani Hystaspis filii, & Darii Persarum regis fratris, à regni administratione primùm dejectus est, demum ab eodem interfectus, postquam regnasset annis octo.

Xerxis mors.

Equus Trojannus in fœctum Prylis fabricatus.

Prylis vates, (appulsi in Lemnum Græcis, qui ad Trojam se conferébant) à Palamede Nauplii Eubœæ regis filio conventus est, à quo post diversa colloquia utrimq; habita persuasus est, ut doceret quo modo Ilium capi posset. Is Græcis mandavit, ut equum illum ligneum, capacem multorum hominum fabricarent, qui in urbem introductus expugnationis occasionem præberet: Cùm Palamede multa Prylim ratiocinatum ferunt de oraculis, & Magia: dequè uno summo DEO ingenito & æterno, conditore rerum omnium: qui hominem virtutum cœle-

cœlestium participem donaverit ratione, qua suum conditorem cognoscere possit, & illi interservire: Quia à solo homine in hoc terrarum orbe vult coli Deus: cui se communicat per visiones, revelationesq; & infusus in animum hominis, oracula & responsa pronunciat, suamq; voluntatem mortalibus declarat.

Hæc est illa *Homeri catena*, & *Platonis annulus*: per quæ summi illi Philosophi nihil aliud voluerunt significare, quàm cohærentiam, & conjunctionem quandam omnium creaturarum simul connexarum, qui tanquam funiculus è cœlo & superioribus ad inferiora demissus, omnia connectit, & inter se conjungit: Ut Deum cum Geniis cœlestibus, Genios cum hominibus, Homines cum brutis: & bruta cum plantis: inter quos gradus sunt convenientes isti harmoniæ, & conjunctioni aptæ: Nam, ut in cœlestibus distinctiones sunt Geniorum, inter quos esse *Archangelos, potestates, virtutes, & Thronos asserunt*, ita in terris homines distinctione virtutum, dignitatum, & potestatis propius ad superna accedunt. Doctrinæ ac scientiæ animas excellentiores reddunt: & cohærentes cum cœlestibus Angelis. Vicia, malitia, & depravatio morum, malos cum Geniis malignis: stupiditas & ignorantia, homines cum brutis: rursus inter se bruta alia sunt terrestria, aëria, aquatilia, & bivia: & de reliquis ita dici possunt, ut tanquam *annulus* omnia inter se recurrant, simul associata & cohærentia:

*Homeri
Catena &
Platonis
annulus.*

Et ut *Macrobius* ait: Deus, qui prima causa est, rerumq; Princeps, suæ Majestatis fecunditate mentem creavit: Mens animam: quæ partim rationem (quam Divinis rebus, utpote cœlo, & supernis ignibus impertitur) partim quoq; sentiendi, & crescendi caducis rebus vim largitur. Homo medius in utroq; consistit: & à cœlo nobilitate recedens, & rationis particeps (qua meretur cæteris præstare animalibus) sentiendi vim retinet. Reliqua animalia, ut ab eo degenerantia duo tantum retinent, crescere & sentire. Arborès, plantæ, lapides, & alia, quæ sensu & ratione carent, usu tantum crescendi indigent. Cum ergo à DEO Mens, à Mente anima proficiscatur, & ipsa omnia, quæ sequuntur animet, ut conveniat cum bruto planta vegetatione, cum homine brutum sensu, homo reliquis præstet intellectu.

Bb 2

DE

DE SIBYLLIS.

PRINCIPIO hujus libri pauca præmiffimus de Sibyllis, de earum numero, nominibus, origine, patria & loco, ubi sua oracula reddiderunt diverfis temporibus. Qua in re tanta est apud auctores diverfitas & confufio, ut ex Scriptorum varietate ambigua; una non poffit ab altera difcerni. Conftat tamen harum fatidicarum Phœbadum magnam apud antiquos femper fuiſſe auctoritatem; & reverentiam: utpote quarum ſcripta ſervarentur ſacroſancta apud omnes, maximè apud Romanos: quorum cuſtodia Duumviros ex ordine Patricio delegarant, qui poſtea facti ſunt Decemviri, poſtea Quindecimviri: eorumq; numerus amplior excrevit, nomen tamen XV. virum retinuerunt.

Plato de
Sibyllis.

De Sibyllinis oraculis ita ſcribit Plato in Phœdro: *Maxima bona nobis contingunt per ſurorem divino quodam munere conſeſſum: Nam qua in Delphis eſt Vates, eaq; ſacerdotes, qua ſunt in Dodona ſurore correpta, multis beneficiis, & publice & privatim Gracia affecerunt. Mentis verò compotes, exigua, aut nulla beneficia eidem tribuerunt. Quod ſi Sibyllam, alioſq; omnes, qui vaticinio uſi ſunt, ſingulatim vellemus recensere, quantas utilitates ſagaci illarum futurarum ſcientia plurimis attulerunt, in re omnibus perſpicua operam tempuſq; inſumeremus.* Et Plinius lib. 7. cap. 33. *Divinitas eſt quaedam cœlitum ſocietas nobiliſſima. Ex feminis in Sibylla fuit, ex viris in Melampode apud Græcos, apud Romanos in Marcio. Et Iſidorus lib. 8. originum cap. 8. ait: Sibylla Σιδῶς Æolico ſermone Deum, Βελλῶ Græci mentem nuncupant, quaſi DEI mentem. Proinde igitur quia Divinam voluntatem hominibus interpretari ſoleant, Sibylla nominata ſunt. Sicut enim omnis fœmina prophetans Sibylla vocatur: quod nomen ex officio, non ex proprietate vocabuli eſt: Vaticinantur enim, & futura profantur afflata Numine: quo Enthufiaſmo agitantur, & mentem Deum explicant: ut nomen illarum ſonat.*

Servius in 6. Æneidos ait: *Benè autem Sibylla quid ſit expreſſit: Magnam cui mentem animumq; Deus inſpirat vates.* Et alibi 3. Æn. *Sibylla dicitur omnis puella, cujus pectus numen recepit. Ita tribus modis futura prædicit, aut voce, aut ſcriptura, aut ſignis, id eſt, quibusdam notis: ut in obeliſco Romæ videmus: vel notis literarum, ut per unam literam ſignificetur aliquid.*

De his multi graves & antiqui ſcriptores meminerunt diverfis in locis: ut ſuperius oſtendimus ex T. Livio, & aliis. Inter quos *Dionyſius Halicarnæſeus* antiquitatum Romanarum lib. 4. totam Cumææ hiftoriam recenſet, qua libros fatidicos Tarquinio vendidit. Idem quoq; lib. 1. lib. 4. & 10. *Plutarchus* in Poplicola, in Fabio Maximo, in Mario, in C. Cæſare, & in Cicerone. *Pauſanias* in Phocicis.

Justinus de
Sibyllis.

Justinus in Apologetico ita de iis ſcribit: *Opera autem, & inſtinctu malorum Demonum, mortis ſupplicium adverſus librorum Hyſtaſpis aut Sibyllæ, aut Prophetarum lectores conſtitutum eſt: ut per timorem homines ab illis, quo minus ea ſcripta legentes rerum bonarum percipiant notitiam, ſed in ſervitute eorum retineantur; abſterreantur. Quod certè quidem efficere, & ad finem ſuum perducere non potuerunt. Non enim abſque timore tantum huiusmodi ſcripta legimus, verum etiam vobis ad inſpiciendum, qua in iis traduntur, ut videtis, offerimus; grata acceptaq; omnibus fore ſcientes. Atque etiamſ*

etiamsi paucis persuaserimus, maximum tamen inde feremus lucrum: Nam, ut boni agricola, amplam à Domino capiemus mercedem. Tempore enim Justinì, propagatâ jam per totum orbem terrarum Christianâ religione, ex lectione sacrarum literarum, & oraculorum Sibyllinorum, quæ apertè de CHRISTO multis in locis differunt, quotidie innumera multitudo gentium Ecclesiæ piorum inferebatur: cum suis ipsorum prophetiis compellerentur ad cognoscendum Servatorem. Multum enim est vincti testimonio eorum, quos motu divino locutos fuisse non dubitamus. Ideò Christianorum pii Episcopi, & Doctores incredulis inculcabant hæc Sibyllina oracula, quæ apud omnes sacrosancta habebantur, & ex inspiratione divinâ processisse ex ore Phœbadum: non quòd iis opus haberent, ad elucidandam veritatem, sed ut aliquo modo diverterent infideles à perniciosa obstinatione, & cultu Dæmonum: ut testatur *Augustinus lib. 13. contra Faustum Manichæum cap. 15. ubi ait: Sibylla vel Sibylle, & Orpheus, & nescio quis Homerus, & si qui alii vates, vel sapientes, vel Philosophi gentium, de Filio Dei, aut de Patre Deo veraprædixisse, vel dixisse perhibentur, valet quidem aliquid ad paganorum vanitatem revincendam, non tamen ad istorum auctoritatem amplectendam: cum illum Deum nos colere ostendimus, de quo nec illi tacere potuerunt, qui suos gentiles populos idola & Dæmonia colenda partim docere ausi sint, partim prohibere ausi non sint.*

*Augustinus
de Sibyllis.*

Cum igitur constet Sibyllas fuisse, easq; diversis temporibus, & locis tradidisse tam verbis, quàm scriptis salubria documenta, quæ homines adducerent ad unum & verum Deum colendum, multaq; prædixerint, quæ impiis eventura essent, de monarchiarum & regnorum mutatione, de subversione urbium, & divina ultione & ira erga malos; Nos eum ordinem secuti, quem *M. Ter. Varro* præscribit, singulas suo ordine proponemus in medium, & vaticinia omnium adducemus, quæ unicuiq; tribuuntur, quantum ex auctoribus certi aliquid elicere potuerimus, quæ ad hanc rem faciant: confusa enim leguntur omnia, & in iis tractandis divinare magis cogimur, quàm rem asserere. Judicabit tamen Lector de omnibus; & unicuiq; liberum erit suam sequi opinionem.

Cum, ut superius ostendimus, aliqui dicant unam tantum fuisse Sibyllam, quam Apollinis & Lamiae filiam asserunt, vel Aristocratis & Hydoles, vel Crinagoræ, vel Theodori, eamq; oracula Delphis reddidisse; alii eam fuisse natione Erythræam, alii Gergethiam, vel Rhodiam, vel Samiam, vel Sardicam, vel Leucanam, vel Libycam, vel Phrygiam, vel Cumanam, aut Cumæam. In tanta Scriptorum varietate, liberum relinquimus Lectori credere, an una & eadem diversis in regionibus peregrinata, cognomen sortita sit ab iis locis, ubi oracula reddidisse comperitur, an plures extiterint. *Plinius lib. 14. cap. 5. dicit suo tempore tres Sibyllarum statuas Romæ fuisse pro Rostris: quas Solinus cap. 7. vocat Delphicam, Erythræam, & Cumanam. Martianus Capella duas tantum recenset, Erophylen Trojanam, quam eandem putat cum Phrygia & Cumæa; alteram Symmachiam Erythræam. Ælianus lib. 12. variæ historiæ quatuor citat, Erythræam, Samiam, Ægyptiam, & Sardaniam. Quibus alii duas addunt Judæam, & Cumæam. Alii multò plures adjiciunt, quarum neq; nomina, neq; patriam citant: Sed quas cunq; vates foeminas olim extitisse compererint, eas omnes Sibyllas ab Enthusiasmo & inspiratione communi Numinis Divini appellant. M. Terentius Varro Latinorum omnium doctissimus libro rerum divinarum, quem C. Julio Cæsari Pontifici Maximo dedicavit, decem Phœbadas recenset: de quibus quæcunq; ex varia auctorum lectione cognitione digna animadvertimus, brevè narratione hic tractabimus. Postea adjiciemus alias quæ in hoc Varronis numero non continentur: Vatesq; aliquot prædictionibus celebriores annectemus: ex quibus antiquitatis curiosi scrutatores & studiosi non parùm utilitatis & jucunditatis percepturos confidimus.*

*De numero
Sibyllarum.*

SIBYLLA DELPHICA.

DELPHICAM Phœbadem multi primo loco constituunt: eamq; afferunt omnium foeminarum, quæ oracula reddiderint, antiquissimam. De qua *Chrysippus* libro de *Divinatione* tractat. Ea *Artemis* vocata est, orta *Delphis*: Longeq; ante bellum *Trojanum* prophetizasse creditur: ut asserunt *Boëthius* & alii. *Diodorus Siculus* lib. 4. cap. 6. de ealiquens, in hæc verba scribit, *Daphnem* eam vocans:

Thebae captae & diruta sunt. Tiresia filiam Daphnem postea, cum victores cepissent, in Delphos voto suscepto misere oblationem Deo. Ea divinandi artem edocta, in Delphis degens, multo majorem scientiam adsecuta est. Itaq; Naturâ admirabili duce; plurima scripsit varii generis responsa. Cuius ex versibus Homerum poetam ferunt multa ad ornatum sui poematis sumpta transtulisse. Cum hæc sepius Dei spiritu ferretur, multaq; traderet responsa, Sibylla ab omnibus cognominata est. Nam plenam Deo, & Sibyllam esse idem notat. Quidam iliam esse existimant, quæ Apollinis, & Lamiae filia fuit; vel Aristocratis & Hydoles. Alii

ab Idæa Nympha editam dicunt in Coryco monte, patre Theodoro. Delii tradunt illam scripsisse hymnos in laudes Apollinis, in quibus se Herophylen vocat, vel Dianam, vel Phœbi Sponsam, vel ejus filiam: de qua re versus isti ab auctoribus antiquis citantur.

Ἐπι δὲ ἐγὼ χαρῆα μέτρον θνήσκετε θεός τε.
 Νύμφης δὲ ἀθανάτης, πατρὸς δὲ αὐτῆς κτηφόροιο.
 Μητέρεθ' Ἰδορῆης, πατρὸς δ' μοι ἔστιν Ἐρυσθεῖ
 Μάεργος ὃ μητρὸς ἱερῆ, ποταμὸς δὲ Αἰδωνῶς.
*Partim ego Cetivoro mortali patre creata,
 Partim immortali Nymphâ: me fontibus Ida
 Eduxit vitreis tenuis, glebag, rubente:*
Marpessus matri patria est, fluviusq, Aidoneus.

Sed Erythrei dicunt hoc ad suæ Phœbadis Epitaphium pertinere: quam præcēssisse bellum Trojanum volunt annis ferè quadringentis. Cùm enim Delphis versaretur, conscendisse rupem vicinam dicitur, ex qua oracula proclamabat; & hanc petram Erophyleam vocaverunt. Cùm adhuc esset juvenis, præfecta fuit templo Apollinis Smynthei, & somnia, quæ in sacrario Hecabes excubantibus offerebantur, explicabat. Eam antecesserat *Amphion*, postea secutus est *Orpheus*, & *Museus*.

De ea *Plutarchus* loquitur eo libro, qui inscribitur, *Cur nam Pythia non amplius reddat oracula carmine?* *Sibylla*, inquit, *furente ore, (ut ait Heraclitus) risus, ornatus, & fuci expertia sonant, Dei beneficio vocem ad mille annos continuant.* Et paulò post addit: *Similia etiam de Sibyllinis respondebam.* Nam cùm adstitissemus ad saxum Curie vicinum, cui insedisse dicitur prima Sibylla, cùm eò ex Helicone venisset à Musis enutrita. Quidam hanc ad Maleonem advenisse dicunt, & fuisse filiam Lamia, quæ Neptuno sata erat. Serapio mentionem facit quorundam versuum, in quibus ipsa sese celebrans, vaticinandi finem ne morte quidem facturam se ait. Sed se in Luna circumire, mutatamq, in eam, quæ dicitur in Luna apparere, faciem. Spiritum autem aëri contemperatum semper omnia suo motu editurum. E corpore in terra mutato, herbas ac materiam extitutam, quibus sacræ pecudes nutriantur, varios colores, formas & qualitates viscerum habentes, unde hominibus futura præmonstrentur. Hæc cùm Boëthius aperte derideret, Zous, ut, inquit, hæc maximè fabularum videantur similia, tamen vaticiniis testimonium ferunt multarum urbium Græcarum excidia, atq, migrationes, multorum barbaricorum exercituum irruptiones, Imperiorum everSIONES. Hæc verò quæ recens apud Cumas & Dicæarchiam acciderunt, nonne pridem Sibyllinis decantata carminibus, tempus veluti debens persolvit? eruptionem, inquam, montani ignis, fervorem maris, saxorum & massarum flagrantium ventorum vi ejectionem, tot tantarumq, urbium interitum: ut hodie, qui ad ea loca accedunt, non possint cernere ubinam condita fuerint. Multa præterea ejus materiæ leguntur apud *Plutarchum*: quæ si quis videre cupiat, quærat librum supra citatum. Idem auctor in tractatu *De iis, qui tardè à Numine corripiuntur*, de hac Phœbade ita loquitur: *Ceterum, cùm accessisset, vocem audivit sonoræ mulieris carmine nonnulla prædicentis; ac (ut sibi videbatur) tempus interitus ipsius præfagientis.* Damon verò Sibylla vocem illam esse narrabat, quam in Luna globo circumrotatam futura canere ajebat. Cùmq, plura audire cuperet, vehementi Luna impetu, ceu vertigine quadam, in contrarium repulsus est. Nonnulla tamen breviam intellexit, veluti de Lesbio monte, ac Dicæarchiæ deflagratione, nec non & de Commodo tunc imperante Principe:

Plutarchus de hac Sibylla.

Sibylla in Luna globo.

Ὡς ἐσθλὸς ἐὼν νεκρῷ τυραννίδα λείπει.
Quòd bonus existat, sed morte tyrannida linquet.

De hæc eadem loquitur *Varro* lib. i. *de re rustica. cap. i.* Neque patiar Sibyllam non cecinisse, quæ, dum viveret, prodesset hominibus, sed etiam quæ, cùm periisset ipsa, & id etiã ignotissi-

ignotissimis quoque hominibus: ad cuius libros tot annis post, publice solemus redire, cum desideramus quid faciendum sit nobis ex aliquo portento. Pausanias in Phocicis: Saxum illud eminet, de quo Sibyllam Erophylen oracula canere solitam Delphi tradidere, quæ cognomine Sibylla nuncupata ab initio fuit. Hanc perinde atque aliam quamvis antiquam esse comperi. Filiam Græci Jovis, & Lamiae dicitant (Lamiam ipsam Neptuno genitam,) mulierem omnium primum vaticinatam, & ab Afris Sibyllam nominatam. Hæc verò, de qua nunc est sermo Erophylen, illa certè posterior. Constat tamen & ipsam bellum Trojanum præcessisse. Prædixit enim ad Asiæ, & Europæ perniciem, Spartæ Helenam educatum iri, propter quam futurum esset, ut Ilium everteretur à Græcis. Ejus fœminæ hymnorum in Apollinem Delii mentionem faciunt. Ipsa verò se non Erophylen solam, sed Dianam etiam suis versibus vocat: & ubi uxorem se, & ubi se sororem, vel filiam Apollinis esse dicit. Sed hæc scilicet furens, & divino afflatu percussa. Alibi verò immortalis matre (Idæarum scilicet Nympharum una) patre homine se natam dixit: Et postea idem Pausanias: Exstant adhuc in Ida Phrygiæ monte Marpessi urbis vestigia, quo loco sunt inquilini circiter sexaginta. Tota est circa Marpessum terra subversus, & mire torrida. Quocirca quod Ladon amnis modo se subter terram abdat, modo rursus emergat, ac ejusmodi sapiens repetitis vicibus postremo penitus occultetur, ad Ida montis naturam arbitror referendum, quòd rarum est, & pertenuè solum, ac multis cuniculis cavernosum. Abest ab Alexandria, quæ est in Troade, Marpessus stadia ferme ducenta, & quadraginta. Et Erophylen quidem, qui Alexandria degunt, Apollinis ajunt Smynthei fuisse edituam. Hecuba verò somnium interpretatam, ita, ut rei, qui vulgo notissimus est, eventum divinavit. Magnam vitæ partem egit hæc Sibylla Sami: Sed Clarum etiam, quæ Colophoniorum urbs est, venit. Profecta est etiam Delum, & Delphos. Ac Delphis quidem, de quo diximus, saxo vaticinia sua edebat. Morsei in Troade contigit. Ejus sepulchrum in Smynthei Luco, incisæ columnæ elogis visitur cum hoc Epitaphio.

Ἄδ' ἐγὼ δ' Φοῖβου. (αὐτῆς εἰμι Σίβυλλα.

τῷ δ' ὑπὸ λαϊνῶ. (ωμᾶν ποιοῦμαι.

Παρθένῳ αὐδάεσσα τὸ πέν, νῦν δ' αἶεν ἀναυδῶ :

Μοῖρα ὑπὸ σίβηϊ πῶ. ἢ λαχῶ (αὐτῆς πῶδ' ἔδωκεν.)

Ἄλλὰ πέλας Νύμφαισι καὶ Ἐρμῇ τῷ δ' ὑπὸ κρημῶ.

Μοῖραν ἔχου Ἐκάτω τ' ἴσ' ἀνακτελής.

Illa ego sum Phæbi interpres non vana Sibylla,

Hæc quæ marmoreo contineor tumulo.

Vocalis quondam, æternum nunc muta puella,

Heu nimis hæc Fati compede pressa gravi.

Mercurio tamen & Nymphis sociata quiesco:

Phæbo quòd fuerim grata, ferens precium.

Juxta sepulchrum erectus est Mercurius è lapide, formâ quadrangulâ. Ad levam, aqua in receptaculum delabitur, ubi Nympharum signa sunt. Erythraei (de Herophyle enim hi acerrimè Græcorum omnium tertant) Corycum montem, & in eo antrum ostendunt, in quo natam Herophylem dicunt. Parentes ejus fuisse Theodorum Pastorem indigenam, & Nympham cui fuerit cognomen Idææ. Cognominis non esse aliam rationem, quam quòd condensæ arboribus loca Idas tunc homines appellarint. Versum quidem de Marpesso, deq; Aidoneo flumine eximunt Erythraei ex Herophyles carmine.

Clemens Alexandrinus lib. Stromatum, ita de eascribit: Heraclitus tradit Sibyllam non humanitus, sed divinitus res futuras ostensas esse. Dicunt sanè Delphis apud Curiam ostendi petram quandam, in qua prima Sibylla, cum eò ex Helicone à Musis educata venisset, sedisse dicitur: Nonnulli ex Malea venisse ajunt, Lamiae ex Sidone filiam. Serapio autem neq; mortuam desisse vaticinari Sibyllam, tradit: & quòd post obitum in aërem abierit, sortibusq; & augu-

& auguriis divinavit. E corpore autem in terram coniecto herbam, ut fieri solet, progressam esse, quam quæ in iis locis sunt pecudes depascentes, mortalibus in visceribus certam futurorum præmonstrant significationem. Et animam ejus esse putant, quæ in Lunâ apparet, faciem. Postea de Sibylla loquens, quam dicit Orpheo antiquiorem, hæc subiicit: Traditur enim & de nomine ejus, & de oraculis, quæ illi attribuuntur, quorum sunt complures libri, eamque fuisse Phrygiam, nomine Dianam, quæ ad Delphos profecta sic ceciderit;

Ὡ Δελφοὶ θεράποντες ἐκηθάλαξ Ἀπόλων

ἦλλον ἐγὼ χρεῖσθεσα Διὸς νόον αἰγιόχοιο,

Ἄποκασιγνήτω κεχολωμένη Ἀπόλωνι.

O Delphi, Phœbi ferienis qui eminens estis
 Servi, veni ad vos Jovis expositura potentis
 Mentem, in germanum est meabilis percita Phœbum.

Delphicam Sibyllam ante Trojana bella vaticinatam Bocchus autumat. Cujus versus plurimos operi suo Homerum inferuisse manifestè ostendit: & hæc est omnium antiquissima, quam Herophyle Erythræa annis aliquot intercedentibus infecuta est. Ut tradit Solinus Polyhistor cap. 8.

Hanc nonnulli Delphicam antiquissimam omnium Phœbadum, existimant fuisse Dardani filiam, ex Nefone Teucri Phrygiæ Regis filia susceptam. Nam post interfectum fratrem Iasium, Dardanus se in Samothraciam recepit, unde aliquot post annis trajecit in Phrygiam, aufportans secum Palladium, & Deos Penates: duxitq; uxores duas Teucri filias Batiam, & Nefonem. Eustathius in verbum Iliados β. sub finem.

Τὼ ἦτοι ἄνδρες Βατιάων κικλήσκουσιν.

Quam quidem (columnam) viri Batiam vocant.

Ex Nefone Teucri filiana nata est Dardano filia nomine Sibylla, divinandi perita: unde cæteræ mulieres, quotquot postea fuerunt arte præsagiendi futura prædictæ, sunt Sibyllæ nominatæ; non propter consanguinitatem, sed propter divini afflatûs similitudinem nactæ hoc cognomen.

Delphicæ Phœbadi attribuuntur multæ prædictiones de uno solo & vero DEO, & de CHRISTO Servatore. Scripto enim mandavit incarnationem, doctrinam, miracula, passionem, resurrectionem, & ascensionem CHRISTI in cælum, tam claris & expressis verbis, ut historiam potius, quàm prophetiam scripsisse videatur. Cujus fragmentum hoc esse creditur, quod Oraculorum lib. 6: legitur:

Ἄθιναίτης μέγαν Ἰὼν αἰόθιμος ἐν φρενὸς αἰδῶ,

ὦ θρόνον Ὑψίστου γενέτης παρέδωκε λαβέσθην

Μήπας γληθὲν: ὅτι Δεὺς Ἰσραὴλ τὸ διασόν

ἠγέρθη, περὶ χροαῖς δὲ σπυλὸς ἰαμὸς ποταμοῦ

Ἰορδάνης, ὃς φέρεται γλαυκῶ ποδὶ κύματι Συρων.

Aeterni magnum natum cano pectore ab imo:
 Cui solium Genitor tribuit supremus habendum
 Nondum progenito. Siquidem de corpore duplex
 Extitit. Est autem perlutus fluctibus amnis
 Jordanis, glauco cujus pede volvitur unda.

Et ea quæ sequuntur postea eodem libro. Quædam etiam ad eam pertinentia leguntur sub finem libri octavi. Ubi vera religio describitur, & ultimi sæculi felicitas: quando Deum verum omnes homines cognoscant, & illi soli servient, viventq; secundum ejus mandata.

Ἐικὼν ἐς' ἀνθρώπων ἔμῃ, λόγον ὀρθὸν ἔχουσα.
 Τότ' ὡς θεὸς καθύπερθε, αἰαίμακλόν τε τράπεζαν,
 Πληρώσας ἀγαθῶν, καὶ δὸς πεινῶντι τὸν ἀρτόν.
 Καὶ διψῶντι πότον: καὶ ἡμάτ' ἑσπέρην γυμνῶ.
Effigies mea homo est recte rationis alumna.
Huic tu pone volens puram, & sine sanguine mensam;
Repletamq; bonis. Panem potumq; famenti,
Et sitienti da. Nudum tege corpus amictu, &c.

Item illud:

Ὁφθαλμὸς ὁ πλάσας, καὶ ὄψα, βλέπων, καὶ ἀκούων;
 Καὶ πᾶν ἐνθύμημα νοῶν, πάντων τε ζωίσων,
 Ἄυλός ἐών, σιγῶν, ἔ' ὑπερον αὐτὸς ἐλέγχων,
 Καὶ ἐκπεράξων ὅσα λαθῶν γε βροτῶν τις ἔπραξεν;
 Ἐλθὼν καὶ ἴππ' ἑνὶ βῆμα Θεῶ' ἄννηται λαλίφων:
 Καὶ κωφῶ ξυμῆς, καὶ ἄλαλέων ἄκων:
 Καὶ πόρον ἴππ' τὸ πᾶν ἄπ' ἡμῶν εἰς ἔργον ὕψων;
 Ἀρχὴν καὶ τέλος οἶδεν, ὃς ἔργον ἐκπέει καὶ γλῶ.
 Πάντα γὰρ ἐξ αὐτοῦ, τὰ ἀπ' ἀρχῆς εἰς τέλος οἶδε.
 Μὲν γὰρ Θεός ἐστι, καὶ ὅσα ἐστὶν Θεὸς ἄλλων.
Lumina qui finxit, quisq; aures, cernit & audit.
Omnes qui mentis motus tenet, omnia novit.
Et tacet, & tandem convincet, supplicioq;
Afficiet, que quisq; hominum celata patrarit,
Cum veniet solium ad Divinum jura daturus.
Qui nil dicentes multos intelligit, audit.
Et quantum tellus à cæli vertice distat,
Principium, finem, media omnia novit. Ab ipso
Omnia sunt: Cælum qui tellurémq; creavit.
Solus enim Deus est: Non est Deus alter ab ipso.

Qui plura de hac, aliisque Phœbadibus vult cognoscere, diligenter evolvat oraculorum volumina, in quibus inveniet plurima, quæ legentes in summam admirationem inducent; dum cogitabunt antiquis illis sæculis Mulieres has Dæmonibus inservientes tam clara, tamque perspicua de uno vero soloque Deo locutæ esse.

Delphicæ Sibyllæ ex antiquo regio exemplari hi versus subsequentes tribuuntur:

Non tarde veniet, tacitâ sed mente tacendum
Hoc opus, hoc memori semper qui mente reponet:
Hujus pertentant cor gaudia magna Propheta
Eximii, qui virgineâ conceptus ab alvo
Prodibit, sine contactu maris: Omnia vincit
Hoc Nature opera: At fecit qui cuncta gubernat.

Chrysippus quoque refert illam prædixisse magnum Prophetam oriturum; cuius conceptio fieret miraculosa, sine virili femine.

De hac ita Benedictus Arias Montanus:

En Dominum cognosce tuum, veramq; Parentis
Excipito prolem, Principis atq; Dei.
Expectandus erit vates ter maximus, & cui
Nullus erit terris vir pater, ergo Deus.

Ex *Thoma Gersoni* hi versus illi dantur:

*Impingent illi colaphos (homines,) & sputa scelestis
Israëllabii: nec non & fellis amari
Escas adponent, potumq; immitis aceti.*

Quod in libro oraculorum iisdem ferè verbis expressum est:

Ἐἰς ἀνόμων χεῖρας, καὶ ἀπίων ὕπερον ἤξει.
Δώξαι δὲ Θεῷ βαπτισμάτων χεῖρῶν ἀνάγκη.
Καὶ σώματι μικροῖσι τὰ πύσματ' ἀφαιρέσθαι.
Δώξαι δὲ εἰς μάστιγας ἀπὸ τῶν ἀγνῶν τότε νότων.

Ex inscriptionibus, quæ in templo *Senensi* sunt adplicatæ singularum Sibyllarum imaginibus:

Ipsa Deum cognoscetuum, qui Dei est filius.

Ex *Lalii Cleopassi Hydruntini* poëmatibus.

*Æternum Æterni Natum Patris alma puella
Virgineis olim nutriet uberibus.*

*Pollebit signis: condet miracula: morbos
Sanabit: ventis jura mariq; dabit.*

*Dæmones ejiciet: Manes revocabit ab umbris:
Morte suâ mortis destruet imperium.*

ERYTHRÆA SIBYLLA.

Erythræa Demophile sive Athenais.

*Ionis divum responsa ferebat Erythris,
Demophile Pythio Phoebas amata Deo.*

RYTHRÆAM Sibyllam secundo loco constituunt, qui temporum sequuntur ordinem; quippe quæ bellum Trojanum præcesserit, ut supra ex *Solino cap. 8.* notavimus: ubi ait, *Delphicam Sibyllam ante Trojana tempora vaticiniam esse ex Bocchi sententia.* Et subjicit: *Hanc Erophyle Erythræa annis aliquot intercedentibus insecuta est, Sibyllaq; appellata, de scientia parilitate.* Hæc inter alia Lesbios amissuros maris imperium multo antè præmonuit, quàm id accideret. Ea quoq; Græcis in Asiam profectioem parantibus prædixit, eos victores evasuros, Trojamq; everfuros: & Spartæ ali Helenam dixit in perniciem Europæ & Asiæ. Versus ejus reperiuntur *lib. Oracul. 3.* qui sunt hi:

Ἴλιον οἰκίρω σε. Κατὰ Σπάρτην γδ Ἐρηνὸς
βλασήσι φεικάλῃς αἰεὶ φάτον ἔρον ἄεσον
Ἄσιδ' Ἐυρώπης τε πλουσαρῆς οἶδμα λυωῖσα.
Σοὶ ἢ μάλιστ' ἰόκας, μόχθας, συναχάς τε φέρουσα
Θήσει, ἀγέρονον δι' ἔξει κλέ' εὐσεμφοίσι.

Ilion,

*Ilium, heu miseresco tui. Nam crescet Erinnyis
In Sparta specie eximia, fama q̄, perenni,
Egregium germen, diu exatura q̄, gentes
Europa atq̄, Asia populosas: precipue q̄,
Plangores, estusq̄, tibi, gemitusq̄, datura,
Semper, & aternâ famâ celebranda nepotum.*

Postea subjungit Homerum venturum, qui multa falsa, fabulosa, & commentitia scripturus sit de hoc bello Trojano:

Καὶ πρὸς Ἄπολλορα φησὶ περὶ (τοῦ βροτοῦ ἔασε) ἄλλης
Υδρόπαυταις, δουρίδεα φάσιν ὁπῆσιν ἐν ἤσιν.
Νοῦν ἢ πολὺ καὶ ἔπειθ' ἔξει ἔμμετρον Ἀχαιοῖας.
Ὀυωμάσιν δουρί μισγόμενον. Χῖον ἢ καλέασθ
Ἄπὸν: καὶ ῥά φησι τὰ κατ' Ἴλιον, ἔ μὲν ἀληθῶς,
Ἄλλὰ ζαφῶς: ἔπειθ' ἰδὲ ἐμοῖς, μέτρωντε κρητήσιν.
Πρῶτον ῥὲ χεῖρεσσιν ἐμὰς βίβλους ὀνομήσιν.

*Quidam deinde senex falsorum scriptor, & ipsam
Mentitus patriam nascetur, lumine captus
Ille quidem, verum præclarâ mente vigebit.
Astringetq̄, modis carmen prædulce duobus
Mixtum nominibus. Chium quoq̄, se ipse vocabit.
Hic res Iliacas sribet, non sicut habebunt;
Sed clarè, verbisq̄, meis utendo modisq̄.
Primus enim volvet librorum scripta meorum.*

De ejus patria discrepant auctores inter se. *Suidas* indifferenter hanc Sibylam confundit cum filia Jovis & Lamiae. *Hermippus* illam dicit natam patre Theodoro, in regione Erythræorum, eo loco qui Bapta olim dictus est, quem postea Erythras nuncuparunt: ex qua urbe originem duxit *Apollodorus*: & ideo illam suam civem vocavit. Ipsi quoq; Erythraei pertinacissimè asserébant illam natam esse in sua ditone, in Corycò monte Ioniae, ubi antrum ostendebant Phœbædis nativitate clarum. *Lactantius* tamen illam dicit fuisse Babyloniam, vocatamq; fuisse Erythræam proprio nomine, non ab aliqua urbe, vel regione: quod & ipsa Sibylla testatur sub finem libri tertii suorum *Oraculorum*: ubi loquitur his verbis:

Ταῦτά σοι Ἀσσυρίης Βαβυλωνία τέχεα μακρὰ
Ὀϊστρομανῆς περιπλάσσει, ἐς Ἑλλάδα πεμπόμενον πῦρ,
Πᾶσι περιφηδύσσει θεῶν μύθηματ' ἀνηπίσιν,
Ὡσεὶ περιφηδύσει μὲ βροτοῖς ἀνιγνόμενα θεῶν.
Καὶ καλέσσει βροτοὶ με κατ' Ἑλλάδα πατρίδ' ἄλλης
Ἐξ Ἐρυθροῖς γεγαῆαν, ἀναιδέα, οἱ ἢ με Κίρκης
Μητρός, καὶ Γνωστοῦ πατρός, φήσισσι Σίβυλλαν
Μαινόμενῳ, ψεύσειεσθιν.

*Hæc sunt que moneo Assyriâ Babylone profecta,
In Græcos ignis missus, fanatica cunctis,
Mortali ut generi divina ænigmata pandam.
Et tamen ex aliâ patriâ me Græcia dicit,
Ex Erythrâ natam, positiq̄, pudoris: at illi
Matre ferent Circe, Gnosto me patre Sibyllam
Insanam, falsam.*

De ea ita scribit *Eusebius* in vita *Constantini*:

Subit autem animum meum etiam extraneorum quoddam de CHRISTI

divinitate testimonium commemorare. Ex his enim etiam blasphemantium ipsum animus DEUM ipsum esse, ac Filium DEI novit: si saltem suis ipsorum sermonibus credunt. Sibylla Erythræa, quæ se sextâ post diluvium ætate extitisse affirmat, quæq; Sacerdos erat Apollinis, coronâ similiter cum Deo illo, quem colebat, redimita: quæ etiam tripodem serpentis amplexu circumplicatum observans, iis qui quicquam ab ipsa sciscitabantur, respondit se parentum inscitia illi cultui dicatam fuisse: Et eum cultum nihil in se complecti, quod ad honestatem faceret, sed hominum animos pudore spoliare, non aliter atq; Historici de Daphne prodiderunt. Hæc, inquam, Sibylla intus in ipsis aliquando adytis importunâ superstitione referta, carminibus futura de DEO vaticinata est. Perspicue in serie primarum literarum, quæ ἀκροσχις dicitur, historiam adventus JESU CHRISTI declaravit. Est autem ista:

ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΕΙΣΤΟΣ ΘΕΟΥ ΥΙΟΣ

Σ Ω Τ Η Ρ Σ Τ Α Υ Ρ Ο Σ .

- Ι δρώσῃ ἢ χθῶν κελύσως σημεῖον ὅτ' ἔσται.
 Η ξει δὲ ἔρχονθεν Βασιλέως αἰῶσιν ὁ μέλλων
 Σ ἀρκα παρῶν πᾶσαν κελύσαι, καὶ κόσμον ἀπαντᾶ.
 Ο ψονταὶ ἢ Θεὸν μέροπος πῖσι ἢ ἀπῖσι,
 Τ ψισον μὲν ἢ ἀγίων δὴπὶ τέρμα χρόνοιο
 Σ αροφόρον. Ψυχὰς ἀνθρώπων βήματι κενεῖ.

 Χ ἔροσθ' ὅταν ποτὲ κόσμῳ ὄλθῃ. Ἐ ἀκαυτῶ χυήται.
 Ρ ἴψασιν δὲ εἰδῶλα βροτοὶ, καὶ πᾶσαν ἀπαντᾶ.
 Ε κλάσθῃ τὸ πῦρ γλῶ, ἔρχον, ἠδὲ θάλασσαν
 Ι χυῶσιν. Ρήξθῃ ἢ πύλας εἰρητῆς αἰῶσιν.
 Σ ἀρξ' ὅτε πᾶσα ἐροῶν ἀπ' ἐλδῶθέρων φάσθ' ἤξθ.
 Τ ἔς ἀγίως, ἀνόμους τε τὸ πῦρ αἰῶσιν ἐλέγξει.
 Ο πῶσα πῖς πᾶξίς ἐλαθεν, τότε πάντῳ λαλήσθ.
 Σ τήτῃα γδ ζοφόντῃ Θεὸς φωστήρισιν ἀνοίξθ.

 Θ ελιῶσθ δὲ ἐκ πάντων ἔσται, Ἐ βρυγμὸς ὀδόντων.
 Ε κλείψθι Ἐλάς ἠελίος ἄσρων τε χορεῖται,
 Ο μερόν ἐλίξει, Μιυῆς δὲ τε φέγθ' ὀλεῖται.
 Τ ψώσθῃ ἢ φασθ' ἠγίας, ὀλεῖ δὲ ὑψώματα βενῶν.

 Τ ψθ' δὲ ἐκέπ λυγρόν ἐν ἀνθρώποισι φανῆται:
 Ι σατ' ὄρη πεδίοις ἔσται; καὶ πᾶσα θάλασσα
 Ο υκ εἰς πλοῦ ἤξθ. Γῆ γδ φρυχθεῖσα κερυνῶ,
 Σ ἠ πηγαῖς, ποταμοὶ ἢ καχλάζοντες λείψασιν.

 Σ ἀλπγξ δὲ ἔρχονθεν φωνίῳ πολύθρων ἀφήσθ.
 Ω ρύσθῃ τὸ μέλλον, καὶ δὴ πῆματᾶ κόσμος.
 Τ αρταρέοντε χάσθ' ὅτε δείξθ' γαῖα χανῶσα.
 Η ξασθ δὲ δὴπὶ βήμα Θεὸς βασιλῆες ἀπαντες:
 Ρ ἔσθθ δὲ ἔρχονθεν πᾶμὸς πυρός, ἠδὲ γε θείας.

 Σ ἤμα ἢ τοὶ τότε πᾶσι βροτοῖς ἀρεδέκερον, διον
 Τ ὀξύλον ἐν πῖσι, γ' κέρας γ' ὀξύμυρον ἔσται.
 Α νδρῶν ὀστέων ζώῃ, πρῶτομαίτε κόσμος.
 Τ δασι φωπίζον πῖσῃς ἐν δώδεκα πηγαῖς.
 Ρ ἀεθθ' ποιμαίνεσθαι σιδηρεῖν γε κροτήσθι
 Ο ἴθ' ὁ νοῦ πρῶτῃς ἐν ἀκροσχιῶν Θεὸς ἡμῶν.
 Σ ὠπῆ ἀθανάτῃ βασιλέως, ὁ παθῶν ἐνεχ' ἡμῶν.

Quod Latinis verbis interpretati sunt Acrostichi Græca remanente.

Judicii fuerit cum signum, terra madebit.
 Eælo veniet Princeps per sæcla futurus.
 Scilicet, ut carnem præsens, & judicet orbem.
 Omnis homo hunc fidusq; Deum, infidusq; videbit,
 Vnà cum sanctis excelsum sine sub ævi.
 Sede sedens animas censebit, corpora & ipsa.
 Chersos erit mundus, spinas feret undiq; tellus.
 Rejicient simulachra homines, & munera Ditis.
 Inquirens portas infringet carceris atri.
 Sic etenim cuncta veniet lux libera carni
 Tunc Sanctis. Ignis fontes æternus aduret.
 Occultos actus omnes & quisque loquetur.
 Sed tenebrosa Deus collustrans pectora pandet.
 Threnus erit cunctis, & stridor dentis adest.
 Effugiet solis jubar, astrorumq; chorea.
 Omne poli Lumen solvetur, & aurea Luna.
 Valles extollet, collèsq; à vertice perdet.
 Vsq; nec celsum mortalibus, aut grave quicquam.
 Inde equi montes campis, Hinc cærule Ponti
 Ommneratis spernent onus. Hiscet fulmine tellus.
 Sic fontes simularescent, & fluminis alvei.
 Stridula tunc querulum sonitum tuba fundet Olympo,
 Orbis grande malum rugiens, & damna futura.
 Tartareumq; Chaos monstrabit terra dehiscens.
 Et venient omnes reges Magni ante tribunal.
 Resluet & cælo tunc sulphuris amnis & ignis.
 Sic Sanctorum hominum fient manifesta sepulchra.
 Tunc fidis lignum, cornu atq; optabile fiet.
 Atq; piorum vita hominum, nocumenta que mundi
 Vndis lustrabunt bissero in fonte vocatos.
 Rex Pastoris erit nobis & ferrea virga.
 Omnipotens Deus est præscriptus versibus istis.
 Servator nostro æternus Rex passus amore.

Versus hos quidam hoc modo efferunt, ut Acrostichis Latina hæc contineat.

JESUS CHRISTUS DEI FILIUS SERVATOR CRUX:

Judicio telluris erit sudoribus omen.
 Erumpetq; alto, carnem qui judicet, atq;
 Suspensum (tanti est Regis præsentia!) mundum.
 Viderit inde omnis, vel si perfecta fides est,
 Sive hæc nulla, Deum sanctosq; in finibus ævi.
 Carnis amasius, & pulpâ vestitus amicâ:
 Hic animis albâ e sellâ jus dicet, eritq;
 Rerum campus inops, tribulinascitur: opesq;
 Invisæ fient homini, atq; jacebit imago.
 Solventur portæ Stygii Plutonis ab illo.
 Tunc quod vis ista gaudebit luce cadaver.
 Vir sacer, atq; exlex flammâ dignoscitur, atq;
 Scitur id integrum quicquid tamen usq; latebat.

D ucet enim lampas referatis foribus intrò.
 E t multi plangent, multiringentur, & astra
 I nducent chorea legem. Facies tam Solis opaca,
 F lexum erit & cælum; nullà quoq; luce Diana
 I mplebit valles, & quassa cacumina reddet.
 L abentur colles hominum fastidia, toti
 I ncipient æquor fieri montes: mare demum
 V elivolunt nulli, quum tellus fulmine arefcet.
 S ubfident fontes, & nusquam fluminis unda.
 S uspectum cælo sonitum dabit ære recurvo
 E julans tuba, perniciem mundiq; labores.
 R ecludetq; Chaos imminensum terra debiscens.
 V ndiq; convenient reges, sedemq; videbunt.
 A cælò rivus flamma, unde sulphuris atri.
 T am benè factum iudicium mortalibus, atq;
 O ptatum cornu signum cum gente fideli:
 R es æquè una piis vita, orbisq; insitus error.
 C lara duodenis illustrans fontibus unda.
 R oborescuntq; pedum toto dominabitur orbe.
 V ersibus ex scriptus Deus his primò relicta
 X enophilus nostra causa rex ultima passus.

Sed hi versus multis in locis vitiosi ex alio aliquo poetices non admodum peritò desumpti sunt: sive id auctòris, sive librarii culpa, & negligentia contigerit.

Eusebii de
Sibylla ju-
dicium.

Eusebius in sua narratione insistens, adjungit hoc de Sibylla: *Et hæc virgo perspicuè vaticinari potuit. Hanc ego quidem beatam iudico, quam Servator providentiæ suæ erga nos vatem elegit. Verùm multi sunt qui hanc ista vaticinatam non credunt. Quamvis Sibyllam Erythræam vatem fuisse consiteantur. Sed suspicantur aliquem nostræ religionis poeticæ Musæ non in expertem hæc condidisse carmina, esseq; illa adulterina, & falso Sibyllæ vaticinia dici: cum utiles sententias habeant multam voluptatum licentiam amputantes, & ad temperatam & honestam vitæ conservationem ducentes: Est autem veritas in propatulo: eò quòd nostræ religionis viri tempora diligenter & exactè collegerunt, non posse conjectari, quòd poemahoc à quoptiam sit post Christi factum descensum, & iudicium. Est enim in confesso Ciceronem poemahoc legisse, illudq; & in Romanam dialectum transfuisse, & commentariis suis inseruisse. Denique hunc imperante Antonio interemptum. Antonium verò postea ab Augusto superatum, qui quinquaginta sex annos imperavit: & huic Tiberium successisse, cujus tempore Christi adventus illuxit, ac nova populi successio constitit. De quo eminentissimum Italiæ Poëtarum loqui puto, ubi ait:*

Acrostichin
hanc reve-
ra Sibylla,
non ficti-
tiam.

Prodiit in lucem hominum genus inde novorum:

Et iterum in alio quodam Bucolicorum loco, ubi adjicit.

Ultima Cumei venit jam carminis ætas, &c.

Hæc Eusebius: Quòd si lector hujus Vergilianæ Eclogæ contextum, & interpretationem videre cupiat, legat quæ in eodem libro ab Eusebio verè Christiana scripta sunt.

Cicero de
Acrostichi.

At cum Eusebius hic Ciceronem citet, placet Ciceronianam hoc loco sententiam inferere, & iudicium ejus de hac Acrostichi. Ita enim scriptum reliquit libro 2. de Divinatione:

Sibyllæ versus observamus, quos illa furens fuisse dicitur: Quorum interpretis nuper falsa quedam hominum fama dicturus in Senatu putabatur, eum, quem revera regem habeamus, appellandum quoq; esse regem, si sat visse vellemus. Hoc si est in libris, in quem nomen, aut in quod tempus est? Callidè enim, qui illa composuit, perfecit, ut quodcunq; accidisset,

diffet, prædictum videretur, hominum & temporum definitione sublatâ. Adhibuit etiam latebram obscuritatis: ut iidem versus aliâs in aliam rem posse accommodari viderentur. Non esse autem illud carmen furentis, cum ipsum pœma declarat (est enim magis artis, & diligentia, quam incitationis, & motus) cum verò ea quæ ἀεροσιχίς dicitur, cum deinceps ex primis versus literis aliquid connectitur, ut in quibusdam Ennianis, quæ Ennius fecit: id certè magis est attentæ animi, quam furentis. Atque in Sibyllinis ex primo versu cujusq; sententiæ, primis literis illius sententiæ carmen omne prætextitur: hoc scriptoris est non furentis, adhibentis diligentiam non insani.

Superius citavimus duo oracula hujus Sibyllæ, quibus nomen CHRISTI Servatoris per ænigmata artificiosè exprimitur: quod non est opus hic repetere. Tantùm adjiciemus aliquot locos, quibus manifestè CHRISTI adventum, miracula, passionem, & extremum judicium describit. De uno solo veròq; DEO cognoscendo ita scribit à principio primi libri suorum oraculorum. Tres enim primi libri huic Erythrææ sine controversia tribuuntur.

Εἰς Θεός, ὃς μόνος ἄρχει ὑπερμεγέθης, ἀρχὴν
 Παντοκράτωρ, αἰδέσθαι, ὄρων μόνος αὐτὸς ἅπαντα.
 Αὐτὸς δὲ ἔβλεπεται θνητῆς ὑπὸ σάρκεσσι ἀπάσις: &c.

Et statim post hæc adjicit:

Αὐτὸν τὸν μόνον ὄντα ἴεθεος ἡγήτορα κόσμου,
 Ὃς μόνος εἰς αἰῶνα, καὶ ἐξ αἰῶνος ἐτύχη.
 Αὐτοχρῆς, ἀρχὴν, ἅπαντα κρατῶν Μεγαπλῆδος
 Πᾶσι βροτοῖσιν ἐνὼν τὸ κρατῆλον ἐν φάει κρινῶ,
 Τῆς κακοελοζωῆς ἣ τὸν ἄξιον ἔξετε μισθόν,
 Ὅτι Θεὸν περιπόντες ἀληθινόν, ἀενάοντε
 Δοξάζειν, αὐτῷ τε θύειν ἱεράς ἐκαλόμεις
 Δαίμασι τὰς θυσίας ἐποιήσατε, ἔπεισον ὀρθῶς
 Ἐυθεῖαν περιπόντες, ἀπήλθετε, καὶ δι' ἀκανθῶν,
 Καὶ σκολῶπων ἐπλανᾶσθε: Βροτοὶ παύσασθε μάταιοι
 Ρεμβόμφοι σκοπῆ, καὶ ἀφελγεῖ νυκτὶ μελαίνῃ,
 Καὶ λίπετε σκοτίῳ νυκτός, φωτὸς ἣ λαέσθε:
 Οὐθ' ἰδὲ πάντες αἰσῆς ἀπλάνῃ ὑπάρξει.

Unus qui solus regnat Deus, atque supremus,
 Omnipotens, nunquam genitus, qui conspicit ipse
 Omnia, mortali non aspectabilis ulli
 Corporeis oculis.

Hunc colite, hunc unum, qui solus regnat in orbe:
 Qui solus semperq; fuit, semperq; futurus.
 Non genitus, per se constans, tenet omnia semper,
 Et viget in cunctis mortalibus, atque vigorem
 Sensibus insinuat, communis luminis auctor.
 Præmia sed prævia mentis digna accipietis.
 Quandoquidem æternòq; Deo veròq; relicto.
 (Cui decus & sacro debetur victima ritu)
 Manibus infernis fecistis sacra superbi,
 Insanig, viâ rectâ verâq; relicta,
 Erratis per iter scopulis, & sentibus horrens.
 Desinite in tetrâ noctis titubare tenebris
 Vani mortales, patet en cunctis errore sine ullo
 Solis luce suo qui lumine cuncta serenat.

Ubi apertè ostendit præter illum summum æternum, omnipotentemque Deum, nullum alium esse, cui adoratio debeat: Dæmonibus Gentes sacrificare, cæcasq; in tenebris palpare: & paulò post addit eos qui geniti sunt ex hominibus, Deos neutiquam dici posse.

Natos ex
hominibus
Deos esse non
posse.

Ἐιδὲ γνητὸν ὄλωσ καὶ φθείρεται: ἔ δὴ αὐτ' ἀνδρὸς
Ἐκ μηρῶν μήτρας τε Θεὸς πεπρωμῆσ' εἶναι.
Et quod progenitum est prorsum interit: exq; virili
Femineoq; nequit membro Deus esse creatus.

Insequentibus exactà narratione describit historiam creationis mundi, ut dubium non sit Sibyllam hæc accepisse, vel ex Libris Moïsi, vel ex traditione patrum, qui post diluvium hanc à majoribus acceptam doctrinam, posteris per manus tradiderunt.

Mundi
creatio.

Ἐπίσεν Βασίλῃα, ὃς ἐκίσε κόσμον ἅπαντα.
Ἐίπας γεινάσθω, καὶ γείνατο. Ἴδρασε κ' γλιῶ
Ταρτάρω ἀμφίσταλον, ἔ Φῶς γλυκὺ αὐτὸς ἔδωκε
Ἐυρεθὸν ἰψάσε, γλαυκὴ δ' ἠπλάσε θάλασσαν. Ἐε.
Supremum regem (ne temnas) qui mundum condidit omnem.
Sic fatus fiat, factum est: namq; ipse locavit
Quæ cingatur aquis, & cingat Tartara Terram.
Dulce dedit lumen, cælum subvexit in altum,
Et mare cæruleum explicuit.

Deinde hominis creationem subjungit his verbis:

Formatio
hominis.

Καὶ τότε δὴ μελέπειτα πλάσεν πάλιν ἔμπροσθ' ἔργον,
Ἐιδόνσ' ἐξ ἰδῆς Σπομαξάμδμσ' νέον ἀνδρα,
Καλὸν θεασέσπον, πὸν δὴ κέλετ' ἐν Παρθείσῳ
Ἀμροσίῳ ναίειν: ὃς οἱ καλὰ ἔργα μεμήλη.
Rursum finxit opus spirabile: namq; recentem
Expressit propriâ ducens ab imagine pulchrum,
Præstantemq; virum: & viridaria jussit amana
Incolere, ut studiis operam navaret honestis.

Addit & fœminam ereptam è latere viri, traditam uxorem Adæ: utrique vetitum ne de fructu prohibitæ arboris degustarent: deceptos à Serpente præcepto Dei non obtemperasse: expulsos fuisse ex Paradiso, texisse pudenda foliis ficûs. Coluisse terram multo labore: Deumq; misertum calamitatis eorum, eos consolatum esse, serpentem punivisse: Inde numerosa sobole repletam fuisse terrâ: Tum demum hanc Adæ posteritatem distribuit in plures ætates, quibus successu temporis depravati homines Dei provocarunt iram. Noam patriarcham inter reliquos pietatis amantem Dei jussu arcam ædificasse, in qua cum uxore, filiis, & nuribus servatus est, tempore cataclysmi illius generalis, quo periit omnè genus humanum.

Dicit & alio in loco CHRISTUM filium Dei venturum.

Christum
Dei filium
esse.

Σὺ δ' ἐνὶ φρεσὶ Ἰησοῦ νόησον
Ἀθανάτιο Θεῷ χριστὸν παῖδι' ἰψίστιο.
Ἀυτὸς πληρώσῃ Θεῷ νόμον, ἔ κατ' ἀλύσῃ.
Ἀνίστυπον μίμημα φέρων, ἔ πάντῃ διδάξει
Τῆτω προσκομίσκισ' ἱερεῖς χριστὸν προσφέροντες,
Σμύρναι, ἀπὸρ λιθανον.

Tu verò mente teneto
Æterni natum Christum, summiq; Parentis.
Ille Dei legem complebit, non violabit.

*Persimilem formam referens, & cuncta docebit
Illi libabunt aurum, myrrhamq; ferentes
Thusq; Sacerdotes.*

De felicitate in adventu CHRISTI ita loquitur.

Ἐυφρανθήσῃ κέρη, καὶ ἀγάλλου. Σοὶ γὰρ ἔδωκεν
Ἐυφροσύνην Ἀϊώνιον, ὃς ἐρεθὸν ἐκλήσει ἐ γλυῶ
Ἐν σοὶ δὲ οἰκήσῃ. Σοὶ δὲ ἔσσεται ἀθάνατον Φῶς.
Ἐν ᾧ λύθη τε καὶ ἄρνες ἐν ἔρεσιν ἄμμυς ἔδονται
Χόρτον, παρδάλισσ' ἐρίφοις ἅμα βοσκήσονται.
Ἄρκεται (ὡς μάχοις νομάδων ἀυλιόδησον),
Σαρκοβόρ' τε λέων ἄχυρον φάγελ' ἔπι φάτνης
Ὡς βῆς. Καὶ πῦδες μάλα νήπιοι ἐν δεσμοῖσιν
Ἄξεσιν, πικρὸν γὰρ ἔπι χθονὶ θῆρα ποιήσῃ.
Καὶ βρεφέεσσι δράκοντες ἅμα (φίσι κοιμήσονται)
Κ' ὄκ' ἀδικήσῃσιν. Χεῖρ γὰρ Θεοῦ ἔσσει' ἐπ' αὐσοῦ.

*Gesti, lata puella, Tibi nam gaudia semper
Duratura dabit cæli terræq; Creator,
In te habitaturus. Tibi lux æterna manebit.
Cumq; lupis agni per montes gramina carpent.
Permixtîq; simul Pardi pascentur & hœdi.
Cum vitulis ursi degent armenta sequentes.
Carnivorûsq; leo præsepia carpet uti bos.
Et pueri infantes captas in vincula mittent,
Terrebitq; feras in terris debile corpus.
Cum pueris Draco terribilis placideq; cubabit
Nec ledet: quoniam Domini manus obtegit illos.*

*Felicitas in
adventu
Christi.*

CHRISTI miracula in vita hac proponit, his verbis.

Καὶ τότε δὴ νοσερῶς ἴησεται, ἡδὲ ἑπιμῶμυς
Πάντας, ὅσοι τ' ἔτι πῖσιν ἐνὶ ποιήσονται.
Βλέψασιν ᾗ τυφλοὶ, ἀπὲρ βαδιῶσι τε χωλοὶ,
Κωφοὶ τ' εἰσαίψασσι, λαλήσῃσ' ἐλαλέοντες.
Δαίμονας ἐξελάσῃ, νεκρῶν δὲ ἐπανίστασις ἔσται,
Κύματα περὶ βῆσῃ,

Et quæ sequuntur:

*Ille quidem morbis pressos sanabit, & omnes
Lassos, quotquot ei fident, cæciq; videbunt.
Incedent claudi: surdis audire licebit.
Insolitas mutis dabitur formare loquelas.
Expellet furias, oppressi morte resurgent,
Placabit fluctus, &c.*

*Miracula
Christi.*

Et libro secundo longa narratione describit adventum postremum CHRISTI ejusq; judicium, malorum pœnas, & felicitatem piorum.

Ἄι ὁπόσῃ κέντην τῶν ἡμέρων ἀθροίσκων.
Ἀχλὺς γὰρ ζοφερὴ σπεπέσῃ τὸν ἀπείρονα κόσμον.
Ἀυτολῆς δύσεως τε μεσημερίας τε, καὶ ἄρκυς.
Καὶ τότε δὴ ποτ' ἄμωσ' τε μέγας πυρὸς αἰθρημόιο
Ῥόσῃ δ' ὀπουρεθήσῃ, καὶ πάντῃ τὸ πόν δαπανήσῃ;
Γαῖαν, τ' Ὀκεανόν τε μέγαν, γλαυκ' ὡς θάλασσαν.

Væ quibus illam

*Contigerit vidisse diem. Namq̄, omnis ab ortu
Solis ad occasus, austrōq̄, aquilonēq̄, mundus
Tetra involvetur noctis caligine cæca.
Tunc ardens fluvius cælo manabit ab alto
Igneus, atque locum consumet funditq̄ omnem,
Terramq̄, Oceanumq̄, ingentem, & cærulea ponti.*

Addit præterea plurima, quibus graphicè horrendum mundi interitum, & formidabilem exitum depingit. Postea CHRISTUM Dominum judicem omnium hominum proponit:

Ἡνίκα δὲ ἀθανάτου Θεοῦ ἀγγελοὶ ἀγγελιστῆρες
Ἡκάρ, Ἐρομιήλ, Ὀυριήλ, Σανιήλ, Ἀζαήλ τε,
Ἄυτοὶ ἑπταμήμοι ὅσα τις κακὰ πρῶθεν ἔρεξεν
Ἀνθρώπων, ψυχὰς τε ἅπασαν ζῶσαν ἠέροεν
Ἐἰς κελσὶν ἄξυσιν πᾶσαι ἑπὶ βῆμα Θεοῦ
Ἀθανάτου μεγάλα. Ἐἰς γὰρ μόνον ἀφθίτῃ ἐστίν,
Ἄλιος ὁ Παντοκράτωρ, θνητῶν ὁ δικαστολῆ ἐστίν
καὶ τότε νεωτερίοις ψυχὰς, καὶ πνεύμα, ἐκ αὐδῶ
Δόσῃ ἐπὶ ῥάνιτῃ, καὶ τὶ ἀστὲρ ἀρμολόεντῃ
Ἀρμοῖς πεντόμοις, σαρκὶ σάρκες, καὶ νῦρα,
καὶ φλέβες, ἠδὲ καὶ δερμά. Περὶ χροῖ δὲ αἰψὶν ἔθειρα
Ἀμφοσίως πηχθέντῃ, καὶ ἔμπνοα κινηθέντῃ
Σώματ' ἑπταθωνίων μίαν ἡμέραν αὐσίχουται.

*Extremum
judicium.*

*Tunc verò æterni Genii Patris immortalis
Hecar, Erosniel, Uriel, Saniel, Azaelq̄,
Quæ mala quisque hominum patraverit antescientes,
Et tetris animas tenebris caliginis omnes
Judicio sistent ad formidabile Patris
Magni, immortalis solium. Nam solus & unus
Conditor omnipotens rerum non interit unquam.
Juraq̄, dicturus mortalibus æquæ sedebit.
Et tunc infernis animas, flatumq̄, sonumq̄
Cælestis tribuet, compactaq̄, convenienter
Artubus ossa suis, carnes, nervosq̄, repostos,
Et venas, pellemq̄, priorem, cæsariemq̄
Sic conjuncta suis terrestria corpora ritè
Membris una dies reddet vitalibus auris.*

Multa sequuntur ad hanc judicii Divini descriptionem: de pœnis quibus mali afficientur: & de beatitudine æterna, in quam beati & Electi DEI recipientur post mundi abolitionem. Quæ Sibylla tam exactè describit, ut videatur ea ex Prophetis & Euangelio desumpsisse.

Atq; inter cætera hujus Erythrææ Phœbadis oracula, multa citantur de *Antichristo*, de ejus miraculis: & quo modo per ejus imposturas multi seducentur à viâ rectâ, & condemnationi æternæ adjudicabuntur:

καὶ Βελίας ἦξει, καὶ σημάτα πολλά ποιήσει
Ἀνθρώποις. τότε δὲ αὐτῶν ἀπεινάσει ἀδράων.
*Et Belial veniet, facietq̄, insignia multa
Inter mortales: Tunc sanctorum resurrectio virorum.*

*Antichri-
stus.*

Aliilegunt:

Τότε δὲ ὄσιον ἄποκατάστασις ἀνδρῶν
Ἐκλεκτῶν, πρῶν τε, λεηλασίη τε γῆντι.
Tunc sancti funditus atq;
Electi fidig, eversi diripientur.

Deniq; proponit multis nationibus interitum, & ruinam, propter idololatricam, & cultum divinum mortuis hominibus tributum, qui tamen uni foli DEO conditori omnium rerum debetur.

Hæc Sibylla vixisse perhibetur ante Trojana bella, quando res Argonautarum gestæ sunt: vaticinataq; est in Græcia Troëlli & Ganymedis patre in Phrygia regnante: ut testatur *Suidas* in Ἴλιον: de qua hoc quoq; subjicit ἐν Λεγείῃ: *Romani* Tempus quo vixit hæc Sibylla.
cum ex Sibyllinis oraculis cognovissent coituram esse terram, firerum humanarum preciosissima in eam conjicerentur: alii aurum, alii argentum, alii fruges, alii quod quisq; maximi aestimabat aggerabant, & se divinis responsis satisfacere arbitrabantur. Sed nihilominus permanente voragine, Curtius vir & aspectu pulcherrimus, & animo præstantissimus, se quid Sibylla diceret rectius aliis intelligere dixit. Rem enim Reipublicæ maximi esse precii viri virtutem: eamq; oraculo postulari.

Quod autem *Suidas* illam Tarquini temporibus alibi fuisse dicit, confundit Sibyllarum nomina, & tempus: ut alii multi, qui in hac antiquitatis obscuritate, & confusione unam ab altera non discernunt, est enim difficilimum id certò præscribere, cum una eademq; Phœbas diversis in locis vaticinata sit, & ab iis locis diversa fortita sit nomina. Ut de hac dicitur, quæ *Sicula*, *Sardica*, *Gergethia*, *Rhodia*, *Lucana*, & *Samia* ab auctoribus vocatur.

Eusebius illam tempore Romuli vixisse tradit: post Ilii excidium annis quadringentis, & quinquaginta.

Strabo Cretensis Cosmographus insignis Augusti ætate, duas hoc nomine dictas fuisse Phœbadas memoriæ prodidit: Unam antiquissimam, alteram recentiorē, quæ responsa dabat Alexandri Magni tempore cujus verba sunt hæc libro. 14. *Erythris nata fuit præcis temporibus Sibylla mulier fatidica, & divino furore incitata.* Secunda Sibylla Erythraea fuit Alexandri tempore. *Alexandri etiam tempore alia fuit ibidem orta, & itidem vates nomine Athenais.* Idem *Strabo* lib. 17. De generis quidem nobilitate etiam *Erythraam Athenaidem* effatam ferunt: quæ *Erythrae antique Sibylla similis fuerit.* Divus *Hieronymus* in *Chronicis* ait: *Sub Romulo agnoscitur Sibylla Erythraa: Augustinus* lib. 18. de Civitate Dei, cap. 23. *Romuli tempore, inquit, nonnulli Erythraam vaticinatam fuisse ferunt. Hæc sanè Erythraea quædam de Christo manifesta conscripsit, quæ etiam nos in lingua Latina (per nescio cujus interpretis imperitiam, sicut post cognovimus,) versibus male Latinis, & non stantibus legimus. Nam vir clarissimus Flaccianus, qui etiam Proconsul fuit, homo facilis & facundia, multiq; doctrina, cum de Christo colloqueremur, Græcum nobis codicem protulit, carmina esse dicens Sibyllæ Erythrae: Et paulò post addit Augustinus: Nonnulli sanè Erythraam Sibyllam, non Romuli; sed belli Trojani tempore fuisse scripserunt. Lactantius eam asserit vixisse Anno Mundi 3212. Ante Christum 760. ut legimus lib. 1. cap. 6. & lib. de ira Dei, cap. 22. Alii eam floruisse annis 480. post captam Trojam: Eamq; præter oracula & Prophetias, scripsisse odas & hymnos in honorem Deorum, & quædam de palpitatione. Inventrix dicitur lyræ triangularis.*

De suo genere & patria ita scribit sub finem libri tertii:

Ταῦτ' εἶσι Ἀστυρίας Βαβυλωνία πύχρα μακρὰ
Ἰστρομανῆς περιπλάσσα θεῶν μιλῆματα θνητῶν
Ὡστε περιφιλῶσα μὲ βροτῶν αἰνίγματα θεῶν.
Καὶ καλέεσι βροτοὶ με καθ' Ἑλλάδα πεπεῖδ' ὅ ἄλλης.

& cætera, quæ à principio ejus historiæ proposuimus.

Constat illam inter cæteras Sibyllas fuisse nobilissimam: ejusq; scripta Sacrosanctè servata esse apud omnes nationes, maximè Erythris, unde Romani ea Romam transferri procurarunt. Ea; in suis scriptis apertè fatetur, quod de solo summo; DEO colendo scripserit, illi dictatum fuisse à Spiritu illius Summi, & æterni DEI:

Ἄυτός μοι πάντα Θεὸς μέγας ἀναόσπε
 Ἐἶπε θεοφηδόσση: πάντε δ' ἔασετ' ὅσα ἀτέλεστα;
 Ὅυδ' ἀτέλετη, ὅλκεν μόνον ἐν φρεσὶ θεῖη.
 Ἄψόσση γδ πνύσμα θεῶν πέλεται ἤ κέσμον.
*Ipse mihi Deus hæc dedit omnia vaticinari,
 Magnus & æternus, qui quod vel mente reponit,
 Non fieri prorsus nequit, & contingere sine.*
Namq; Dei nescit mentiri Spiritus orbi.

Et post mundi renovationem ostendit beatos electos securè & tranquillè viduos, sub tutela & protectione Dei altissimi:

Ἰοὶ δ' αὖ Μεγάλοιο Θεῶ ἄελ' ἰάον ἀπαντες
 Ἦσυχέως ζήσον' δ' ἐφρονόμημοι ὅππ' τ' ἔποις:
 Ὅοις δώση Κίσης, ὁ διημοκρίτης τε Μόναρχος
 Ἄυτός γδ σκεπάσει μόνος, μέγλωσ τε ἄδυσας,
 Κύκλοθεν ὠρεῖ τείχος ἔχων πύρος αἰθμημοιο.
 Ἀπλόεμοι δ' ἔασοντα ἐν ἄσειν, ἠδ' ἐνὶ χώραις:
 Ὅυ χεῖρ γδ πολέμοιο κακῶ, μάλα δ' ἔασετα αὐτοῖς:
 Ἄυτός ἑπ' ἐργαχ' ἀθάνατος, καὶ χεῖρ Ἀγίοιο.
*Interea magni proles securæ Tonantis
 Circum adem venient, & letabuntur in illis.
 Namq; Creator erit, (qui judicat omnia justè
 Omnia qui solus Princeps regit,) auctor eorum.
 Solus enim præsens claudet munimine tuos:
 Ardentiq; velut muro, circumdabit igne.
 Ergo urbes nullo bello, sedesq; tenebunt,
 Quando nulla manus belli premet: ipsa sed illos
 Æterni armipotens defendet dextera Sancti.*

Codex antiquus tale vaticinium tribuit Erythrææ:

Cerno Dei Naturam, qui se demisit ab alto,
 Ultima felices referent cum tempora soles,
 Hebræâ quem virgo feret de stirpe decora.
 In terris multum est teneris passurus ab annis:
 Magnus erit tamen hic divino carmine vates;
 Virgine matre satus, prudenti pectore verax.

De ea Arias Montanus:

Dicitur hæc vates postremi nuncia sæcli
 Innotuisse, Deum tunc fore verè hominem:
 Prævidisse Agnum paleis sænoq; cubantem,
 Nutritum officio, lacteq; virgineo.

Ex Templo Senensi:

De excelsò cælorum habitaculo prospexit Deus humiles suos: & nascetur diebus novissimis de virgine Hebræâ in cunabulis terræ.

Ex Ruilio:

Postremis sæculis Deus humiliabitur. Genus Divinum fiet homo. Divinitas humanitati associabitur. Agnus super sænum staturus, & à virgine nutrietur.

Ex *Thoma Garzono*:

Virgopura Deum suo lacte nutriet hominem factum. Is versabitur inter homines sicut mortalis: & mortales ab interitu vindicabit.

L. Fenestella scribit mille Erythræ Sibyllæ fuisse Romam versus adportatos C. Curione, & Constantino Magno Coss.

Ex *Lælii Cleopassi Hydruntini* poëmatibus:

Servator veniet cælo demissus ab alto,

Aurea qui mundo sæcula restituet.

Auferet omne malum: vitam mortalibus ægris

Reddet: in hoc solo vita salusq; sita est.

Hoc omnes pravi persolvent iudice pœnas,

Atque æternæ pœnæ gaudia percipient.

Non est dubium harum Sibyllarum prædictiones, & oracula de rebus futuris diversa à diversis excerpta fuisse, & successu temporis transcripta verbis, & sententiis differentibus: idè in multis antiquis voluminibus differentia nō mediocres inveniuntur. Ut liquet ex antiquis auctoribus, qui multa ex Sibyllinis scripta in mediū adferunt, quæ in exemplari regio non inveniuntur. Et *Lactantius Firmianus* quædam citat, quæ licet eundem sensum referant, verbis tamen dissimilibus efferuntur: quòd evenisse reor ex Priscorum Patrum negligentia, qui hæc Sibyllina scripta suis immiscuerunt operibus, ad vanitatem Philosophorum Gentilium refutandam, non quòd existimarent Phœbadum harum auctoritatem quicquam facere ad veritatē Christianæ religionis, quæ Prophetarum, Apostolorum, Sanctorumq; Martyrum testimonio satis confirmata est, ut non indigeat vatum profanorum, Poëtarum, & Sibyllarum consensu non necessario: ut ait *Augustinus*: *Si quid veri de Deo Sibylla, aut Orpheus alii ve gentilium vates, aut Philosophi prædixisse perhibentur, id quidem valet ad revincendam paganorum vanitatem, non autem ad Christianæ religionis auctoritatem complectendam.* *Joannes* Episcopus Chemensis, Archiepiscopi Saltzburgenfis à Suffragiis Opusculum doctum & Christianum conscripsit, cui titulum adscripsit *ONUS ECCLÆSIÆ* in quo septem ætates mundi complectitur: in eo cap. 65. citat Sibyllæ Erythræ vaticinia, quæ Venetiis in Bibliotheca S. Georgii Majoris servantur, quæ de his septem statibus hoc modo differunt:

De primò statu hæc leguntur: *Postquam taurus pacificus sub levi mugitu mundi climata tributo concludet, illis diebus Agnus cælestis veniet.* Per taurum significatur Augustus Cæsar, qui terrarum orbem suo dominio subjecit, & sub cujus Imperio Agnus cœlestis, h. e. Christus natus est, & subjicit Phœbas: *venient autē dies, quibus virtus inundationis (hoc est, baptismi) illustretur in aquis: & Leo Monarcha convertetur ad Agnum, qui omnibus illustret, & regna subvertet.* Et paulò post: *In ultima autem ætate humiliabitur proles Divina; jungetur humanitati Deitas: jacebit in fœno Agnus, & puellari officio educabitur Deus & Homo. Signa præcedent apud Apellas recutitos (hoc est, Judæos pelle præputii circumcisos) & mulier annosa (sc. Elisabetha) concipiet puerum præsciunt (Joannem, Christi præcursores) Bootem Orbis mirabitur, & ducatum præstabit ab ortu (tribus nempe Magis) Hic habens pedes triginta duos, sexq; pollices. Eliget sibi ex piscatoribus & dejectis numerum duodenarium, unumq; Diabolum, non in gladio bello ve.*

De secundo statu ita scribit: *Salus igni accubans modicis Leonis spoliis vestietur, ut pote paucis rebus temporalibus fulcietur. Nigrum convertetur in rubrum. Aeneadem urbem, regesq; subjiciet, sed in hamo piscantis, in dejectione & pauperie superabit divitias; superbiam conculcabit morse propria: nocturna suscitabit, & commutabitur, vivet & regnabit, & consummabuntur hæc omnia: fietq; regeneratio: ultimo bonos judicabit & malos.*

Tertius status his verbis describitur ab eadem: *Hinc quatuor alata animalia consurgent in testimonium (hoc est, quatuor Evangeliste) nomen Agni tubis concinent, ferentes justiciam, legemq; irreprehensibilem. Cui contradicit Bestia, & abominatio, spumaq; Draconis; sed stella mirabilis orbem illuminabit.*

Quar-

Quartus
status.

Quartus status: *Evanescent Æneadarum simulacra, virtus, & superstitio. Alterius cultus adveniet, alterius cultor. Sed & de simulacris duo, de vitis totidem usq; in æternum in Urbe, & ad primam originem convertentur. Hinc Æneadæ gloria Byzantium deducetur: eritq; nidus delicatissimus, qualis non fuit: Et robustum decus in muliebri convertetur; donec catulos ejus Ursus devoret; Optimates Byzantinos obtenebret; decus Deucalium effeminet. Byzantium profanabunt dogmata falsa; ædificia denigrabunt; aurum ejus per Orbem, & spolia dispergentur; virgines humiliabuntur; & gallus non cantabit.*

Quintus
status.

Quintus status: *Ascendent in conspectu Altissimi Byzantii scelera: Surgent stella mirabilis quatuor Animalium habens imaginem; eritq; in turba mirabili. Danaos illuminabit, orbem illustrabit. In Æneade latus Piscatoris nomen Agni usque ad fines sæculi virtute perducet. Inde in Æneade juncta vincit à Diabolo liberabit. Hinc gloriabitur moriens illustrabit; & gloriosus erit exitus ejus.*

Sextus sta-
tus.

Sextus status: *Erit autem Bestia horribilis ab Oriente veniens. Cujus rugitus usque ad gentes Punicas audietur: ejus capita septem, sceptraq; innumera, pedes sexcenti sexaginta tres. Hæc erit contradicens Agno, ut blasphemet Testamentum ejus, augens Draconis aquas. Reges autem & Optimates sæculi exuret in sudore terribili, & non diminuent pedes ejus. Stellasq; due consimiles primæ stellæ consurgent contra ipsam Bestiam, & non obtinebunt usque veniat abominatio, & voluntas Domini consummetur. Venient in postremis diebus due lucidissima stellæ in peccatis mortuos suscitantes, similes stellæ priori quatuor animalium habentes faciem, resistentes Bæstie, aquisq; Draconis, annunciantes nomen legemq; Agni, abominationis excidium: minorabunt aquas, sed debilitabuntur in panis afflictione.*

Septimus
status.

Septimus status: *Post abominationem revelabitur veritas, cognoscetur & Agnus, cui regiones & regna colla submittent: & erunt universæ terrigenæ convenientes in unum, ut ovile subeant, & virga regantur in una; & modicum tempus erit. Post hæc fiet multarum gentium bestialiter viventium congregatio: Orbis in decem sceptrâ dividetur: præcedent turpissimi concubitus, conceptus abominabiles. Tunc caput ipsorum reges multos morte afficiet, quosdam sub jugum mittet. Sponsa silebit: gallus raucefcet. Fiet Agno contumelia; & apponet abominatio os in contumeliam, ut nomen Altissimi deleatur, sibi primævam superbiam adplicabit, dicens verba blasphemie; donec tres pedes seniq; abbreviati discurrant. Tunc apparebit veritas & justitia: omnesq; homines abjicient abominationes, & convertentur ad Agnum: & aquam profitebantur Apella, neque erit diversa professio, sed una concordia, grex unus, idem ovile.*

Octavus
status gra-
tia.

De octavo statu cœlesti gloriæ sempiternæ in quo post judicium apparebit redemptione nostra, ita loquitur eadem Erythræa Sibylla: *Porrò in proximo erit examē: Audient terrigenæ minas Examinis. Ineffabilia concinentur in tuba. Venient in conspectu agni abominationes peccatorum, & ultionis appetitus. Descendet ignis terribilis, qui universa creata usque ad æthera concremabit. Veniet de cælo vox terrore & metu plena advocans universos, ut veniant in examen. Fiet autem ineffabiliter corporis, & animæ redeinte gratio: ut recipiat unusquisque retributionem gloriæ; vel pœnæ. Tunc apparebunt vincit Reges & Principes; & videbunt Agnum in throno terribili, ut retribuatur universis secundum opera sua: à dextra ejus benedictio, maledictio procedet à leva: judicabit autem bonos & malos; ut illos sensim exaltet, hos verò in sortem Dæmonum vorabit Avernus.*

De his statibus multa tractantur tam in Apocalypsi, quàm in prisca patribus: inter quos fuit *Ubertinus de Casali* ordinis Minorum, qui commentarios scripsit in Apocalypsin Joannis: Primus, inquit, status inchoatus est in pluribus figuris Veteris Testamenti: in Novo autem cepit à Christi natiuitate, vel à missione Spiritus Sancti: vel à Joannis & Christi prædicatione, vel à Sacerdotio Zachariæ: vel à Verbo Trinitatis incarnato. In primo statu Dei dextra plantavit vineam suam super filium hominis: Secundus status dicitur est Martyrum, cepitq; ab Apostolis, & Martyrio Stephani, vel à passione Christi, & primâ persecutione Neronis. Tertius status fuit tempore Doctorum Primitivæ Ecclesiæ, quorum lux lucebat coram hominibus. Quartus quo tempore Doctores secundæ classis vixerunt, ut Hilarius, Ambrosius, Augustinus & alii. Quintus initium habuit anno millesimo à Christi passione.

passione. Quintus, in quo sumus, in adventu Christi: cujus complementum fiet in destructione Babylonica meretricis, quæ est Antichristus. Sextus, durabit usq; ad interitum Gog & Antichristi: tunc incipiet Septimus, qui extendetur usq; ad diem judicii: Spatia tamen temporum inter se ita sunt connexa & intricata, ut simul implicentur & cohæreant.

Hos Ecclesiæ status *Loyerus Andegavensis* vocat septem ætates: quæ à Christi passione usq; ad finem mundi fluent: quæ signari in Apocalypsi testatur. Idem quoque notat *Joannes Chemensis* Episcopus, & eas vocat Ecclesiæ status. Quos ita describit eo tractatu, quem de *Onere Ecclesiæ* scripsit cap. 10. & sequentibus.

Primus cœpit Apostolorum tempore, vocatusq; est *Seminativus*: quia per universam terram seminata est Evangelii sacrosancta doctrina: & hunc Sibylla appellat *Statum innocentie, dealbatur in aquis*, scilicet baptismi: ideò *in equo albo sedere* dicitur *vir*, scilicet Christus, *habens arcum justitiæ, & coronam* retributionis æternæ. Tunc prima persecutio cœpit: qua discipuli Domini coacti sunt separari, & dispergi per diversa loca: quæ dispersio fuit seminatio doctrinæ Evangelicæ per omnem terram. Et *primus angelus effudit phialam iræ Dei plenam* super Judæos, quorum Metropolis Hierosolyma destructa est per T. Vespasianum & dispersi sunt omnes regiones: & hoc dicitur vulnus pessimum. *Loyerus* scribit *viro illi insidentem* *quo albo datam fuisse potestatem omnia vincendi*. Et *per albedinem equi* denotari puritatem doctrinæ. *Plagam autem primi Angeli esse grandinem, & ignem sanguini mixtum, missum coelitus in arbores, & herbam viridem*, hoc est, martyrum cruciatus igne, gladio, lapidibus trucidatorum propter nomen Christi.

Secundus status à *Joanne Chemensi* dicitur *irrigativus*: qui principium sumpsit ab Abele, & incrementum habuit in Patriarchis, & Sanctis Veteris Testamenti, tanquam vitis frugifera, quæ in multos palmites cum tempore dilatata, in amplam vineam erecta est per Christum, & ejus sanguine irrigata: & hæc irrigatio est *continuata Martyrum doctrina, & passione*. Tunc Diabolus excitavit Gentes in CHRISTI fideles, ut hanc DEI vineam pessundaret. Quod designatur *per equum ruffum*, hoc est, sanguinolentum *cui insidet Diabolus, & illi data est potestas sumendi pacem de terra*: nempe persecutiones magnæ suscitatae sunt decem contra Christianos, *sub Nerone, Domitiano, Antonino, Maximino, Valeriano, & Galieno, Aureliano, Diocletiano, & Maximiano, Maxentio, & Juliano*. Tunc *Angelus secundus effudit phialam suam in mare*, hoc est, in regiones Gentium: & facta est amara plaga persecutionum. Et hic primus, secundusque status significatur *per statuam Danielis cap. 2. cujus caput erat aureum*: hoc est, perfecta & sincera Ecclesia, fulgens puritate doctrinæ, & charitate. *Loyerus* ait *virum insidentem equo ruffo tenentem gladium*, significare Hæreses diversas eo tempore pacem Ecclesiæ turbantes: & colluviem Barbarorum, Sarcenorum, Gotthorum, Alanorum, Lombardorum, Herulorum, Hunnorum, Francorum, Vandalorumq; & aliorum Septentrionalium populorum, qui totam Europam devastarunt. *Plaga autem secundi Angeli est mons præcipitatus in mare, & tertia maris pars mixta sanguine*, hoc est, everio Romani Imperii, & bella cruenta Europæ, quæ pars mundi est tertiâ.

Tertius status dicitur *illuminativus*: cœpitq; sub Constantino, qui Ecclesiæ locum dedit, & prædicationem Evangelii liberam permisit. Et hic status comparatur *statuæ Danielis, cujus pectus & brachia erant argentea*: Tunc puritas illa aurea versa est in *argentum*: hoc est, propter affluentiam divitiarum Patres illi inflati scientia, & auctoritate, insolescere cœperunt. Restiterunt tamen viriliter hæresibus turbantibus Ecclesiam: & hic status designatur *per equum nigrum, cui insidet vir tenens stateram, sine ponderibus*, hoc est, sine bonis operibus: Et *Tertius Angelus effudit phialam suam in flumina & fontes*, hoc est, in doctrinam Evangelicam, quam doctores falsi suis hæresibus obscurarunt, & eloquentiâ fucatâ depravarunt.

Loyerus ait mysterium tertiæ ætatis demonstrari *per equum nigrum, cui insidet vir manutens bilancem*. Nempe hoc notari ignorantia tenebras: in quibus tamen

justicia aliqua locum habuit: quod probatur ex legibus stabilitis in Hispania à Gothis; Francis, Burgundionibus, & Vandalis in Gallia, ab Alanis & Saxonibus in Germania, ab Hunnis in Pannonia: à Longobardis in Italia: ab Arabibus & Saracenis in Perside & Ægypto. *Plaga tertii Angeli est stella nomine Absynthus, quæ corruens è cælo, tertiam fluviorum & fontium partem convertit in Absynthium: cujus amaritudine infectæ sunt aquæ, & tertia pars hominum perit.* Hoc est, per hæreses, superstitiones, idolatriam, Mahometicâq; dogmata, quæ infinita bella invexerunt in mundum, cædesq; & supplicia majoris partis hominum.

4. Status
ascensivus.

Quartus status, qui à Chemenfi dicitur ascensivus, comparatur statuæ Danielis, cujus venter, & femora erant area: designaturq; per Ecclesiam Thiatyra, & per equum pallidum: hoc est, per hypocrisim falforum fratrum, qui veritatem Domini in superstitiones, & justiciam ex operibus, fictâmq; puritatem vitæ converterunt: multosq; falsa religione, & palliata simulatione seduxerunt: Pallido equo insidet mors & subsequitur infernus. sessori data est potestas in quatuor partes terræ; ut fame, gladio, peste, & bestiis mortalibus noceant. Tunc Angelus quartus effudit phialam suam in solem: hoc est, ofuscet lumen cælestis doctrinæ; ut ignorantia æstu, ariditate, & igni torqueantur homines: idq; non solum de corruptione Ecclesiæ intelligi potest, sed de falsa Mahometi doctrina, quæ omnes mundi partes occupavit, & seduxit. Secundum Loyrum mysteriū quartæ ætatis ostenditur per equum pallidū, cui mors insidet, & subsequitur Infernus. Quibus rebus signantur bella, fames, pestis, ignorantia, Dæmonū potestas in Magos, bella Christianorū contra Turcas, Græcorum contra Occidentales principes; Guelforum & Gibelinorum &c. simul doctrina de nostra salute ita offuscata, & corrupta, ut tenebræ densissimæ, & palpabiles infusæ videantur mentibus hominū. Ideo plaga quarti Angeli dicitur esse, dum solis, lunæ, & astrorum pars tertia tenebrosa redditur; per superstitiones, cultumq; DEI falsum & Alcoranum Musulmannorū, quo Turcæ, Arabes, Saraceni, Persæ, Africani, Æthiopes, & ferè omnes Orientales Europæiq; Græci detinentur alieni à puritate doctrinæ Euangelii.

5. Status
remissivus.

*Quintus status remissivus dicitur: quia in eo clementia DEI apparet: quæ mortalibus aliquam remissionem largitur ab austeris Priscorum Patrum institutis: & hic representatur per Danielis statuam, cujus crura erant ferrea: nempe hoc sæculo homines esse duros, implacabiles, & indomitos, nisi malleo & incude tractentur. Cùm enim Deus homines animadvertat non amplius esse aptos ad supplicia tormentorum secundi status, neq; ad perfectionem vitæ, & doctrinæ sequentium statuum, remittit suæ Ecclesiæ tantas difficultates, propter duriciem cordis hominum: qui hac remissione licentiùs abutentes, remissiùs & frigidius charitatem sequuntur: & opum possessionibus elati per omnes delicias, & vitæ illecebras securi vitulantur: ita, ut cùm Satan non potuerit Christianorum fidem subvertere per æmulationem Synagogæ Judæorum, per tyrannorum persecutiones, hæreticorū pravitatem, Hypocritarum simulatam, & fucatam religionem, nunc singula Ecclesiæ membra per carnalium illecebrarum stimulos inficit. In hoc statu locustæ per quinos menses (hoc est, per quinq; sensus carnis) homines vexant doloribus, & cruciatibus, tanquam scorpionum puncturis. Et hæ dicuntur habere capillos mulierum, quibus mores fluxi, & effeminati significantur. Hic status quoq; figuratur per meretricem sedentem super bestia, in quam quintus Angelus effudit phialam iræ DEI, ut regnum bestie fiat tenebrosus: ut fastu superbiæ, & voluptatibus Ecclesia corrupta à primæva puritate deficiat. Hoc in loco Lector consulat Chemensem cap. 19. & sequentibus ubi debacchationem Ecclesiæ Prælatorum & reliquorum hominum describit audacissimè. Loyrus mysterium hujus quintæ ætatis dicit esse, dum animæ sanctorum clamant ad Deum poscentes vindictam sanguinis eorum: quo designatur tyrannis horrenda, quæ conscientias bonorum captivas detinet, & torquet mille hæresibus in medium revocatis, superstitionibus, & idololatria. *Plaga quinti Angeli est stella descens è cælo, cui data est clavis abyssi. Quo aperto ascendit fumus crassus & densus tanquam è fornace: & Sol, Luna;**

luna, & astra obscurata sunt: ex fumo ortum ducunt locustæ illæ loricatæ, quæ scorpionum aculeis sæviunt, vexabuntq; mensibus quinq; homines, qui characterem DEI non gerunt in frontibus suis.

Sextus status quinto conjunctus est: in quo bella multa movebuntur: *insurget gens contra gentem; & regnum contra regnum; erunt pestilentie, & fames, & terræmotus per loca. Tunc tradent vos,* (inquit CHRISTUS Matth. 24.) *in tribulationem, & occident vos: & eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum.* Idem quoq; legitur apud *Lucam* 21. & *Marcum* 13. Sed hic & septimus status nondum elapsi sunt, sed sequentur suo tempore à DEO præfinito.

Septimus status qui dicitur *remissivus* incipiet à futura prædicatione *Enoch & Helie*: vel in secundo CHRISTI adventu: quando sua illustratione interficiet Antichristum, durabitq; usque ad extremum iudicium. Eritq; hic status arra quædam cœlestis pacis, & quædam temporalis beatitudo: quo Sabbatum representatur & adaptatur septimo diei, qui est sanctificatus ab omni opere servili fruens requie & pace: ut ait *Augustinus* 2. de *Civitate Dei* cap. 7. *Post sextum millenarium fiet Sabbatismus*, id est, vocatio sancta post labores annorum sex millium. Sex annorum millibus tanquam sex diebus impletis sequetur veluti Sabbati septimus in annis mille postremis, quibus justos deliciis spiritualibus fruituros multi existimaverunt. De hoc in *Apocalypf.* 20. v. 4. *Qui non adoraverunt bestiam vivent, & regnabunt cum Christo mille annis.* Et ad *Hebræos* 4. *Relinquetur Sabbatismus populo Dei*: & oportet dari fidelibus pacem & regnum pacis sublati universis Christi adversariis: quando *Christus* (secundum *Apostolum* 1. *Corinth.* 15.) *tradet regnum Deo patri, cum evacuaverit omnem Principatum & potestatem, & virtutem.* *Ubertinus de Casali* (secutus priscorum opinionem, quæ ab *Helie* familia manare dicitur,) ait, *ante legem usque ad Abrahamum fluxisse annorum duo millia; postea duo millia sub Lege: exim præsumuntur duo millia sub tempore Messie completum iri*: ut secundum *trinam Legem Naturæ, Scripturæ, & Gratiæ* tres binarii accipiantur: secundum mysteria sanctissimæ Trinitatis, *Septimus* millenarius incipiendus conjicitur in Statu attributo Spiritui Sancto. Qui est tertius generalis totius mundi, vel septimus specialis Ecclesiæ status, instar gratiæ septiformis.

Post interitum *Antichristi*, quem CHRISTUS interficiet Spiritu oris sui, *Angelus septimus effundet phialam suam in ærem*, qui est habitatio Dæmonum: *& fient tonitrua, & fulgura, & terræmotus magnus qualis nunquam fuit*: *Tunc fracta est civitas magna, & congregatio iniquorum*: Et quæ sequuntur *Apocalypf.* 16. Et postea cap. 18. Post bellum agni contra Antichristum, *descendit Angelus de cælo habens potestatem magnam*: *& terra illuminata est à gloria ejus*: hoc tempore septimi status dabitur clara intelligentia omnium Prophetiarum. Ideò *facies septimi Angeli* dicitur *lucida sicut Sol*. Ideò à secundo CHRISTI adventu (qui erit in tertio mundi statu) usque ad finem mundi per influentiam Spiritus Sancti scriptura Sacra aperitissime patebit. Tunc finietur carnalis Ecclesia, & Spiritualis sequetur vita, in qua perficietur Ecclesia.

Status hi tres mundi ita Sanctæ Trinitati adaptantur, ut primus censeatur esse *DEI Patris*: quo vigit *Lex Naturalis* & scripta, locumq; habuit *Vetus Testamentum usq; ad Christum Servatorem*, quando in carne mundo innotuit: suoq; adventu fundavit Ecclesiam adimplendo Legem, & reformando Synagogam, recipiendq; Gentes ad veri *DEI* cognitionem: vocaturq; hic status mundi secundus, *status Gratiæ & reformationis*: nam Servator Ecclesiam in suis membris fœdatâ reformavit: & sub finē hujus secundi status *Antichristus* & *Diabolus* ejicientur foras. Tūc incipiet tertius mundi *status perfectionis*, qui decurret per septimum Ecclesiæ statum, durabitq; usq; ad extremum iudicium: & hic Status attribuitur *Spiritui Sancto*, qui à Patre & Filio procedit, proprièque *Spiritus veritatis* appellatur: *is docebit homines omnem veritatem*. Tunc erit tertius Christi adventus: in quo tam persona

quàm operibus clarescet : quia tunc incipiet regnum DEI, & carnalis vita devorabitur, ut Spirituális vivificetur. Eritq; hic status quietis temporalis, & Paradisi cœlestis figura, gloriæque sempiternæ. Tunc veniet Christus ad iudicium, quod Sibylla vocat examen, quo reddet unicuique secundum opera sua: & mors destruetur; eritq; Deus omnia in omnibus. 1. Corinth. 15. Finis enim omnium statuum erit vita æterna.

8 Status
Ecclesie.

Octavus status beatitudinis æternæ, cœlestis, & perpetuæ tranquillitatis: in qua preparata sunt p̄is quæ oculus non vidit, auris non audivit, neque in cor hominis ascendit. 1. Corinth. 2. & ut dicit Gregorius in Homilia super Lucæ 14. Nulla lingua dicere, nullus intellectus capere sufficit, ergo nec calamus comprehendere potest, quæ sint illa sempiternæ civitatis gaudia, quid sit Angelorum choris interesse, cum beatissimis Spiritibus gloriæ Conditoris assistere. Presentem Dei vultum cernere, in circumscriptum Lumen videre, nullo mortis metu affici, incorruptionis perpetuo munere letari. Ethic erit finis Apocalypseos, nempe status septimus Ecclesiæ militantis, qui erit figura & initium status Ecclesiæ triumphantis immediate subsequens: Quando DEVS absterget omnem lachrymam ab oculis piorum: & ibi non erit amplius luctus, nec clamor, nec dolor. Apocalypf. 21.

Hæc sunt quæ boni isti viri suis operibus immiscuerunt desumpta ex Sibyllinis scriptis, & patrum Patrum: consona scripturis sacris: quæ Lectori utilia fore iudicavi.

CUMÆA.

CUMÆA SIBYLLA.

ERTIO LOCO multi constituunt *Cumæam Phæbadem*, quæ & *Cimmeria* dicta est: quod Cumis Italiae ad Lacum Cimmerium vaticinata sit. De qua *L. Piso Censorius*, & *Nævius* libro de primo bello Punico, mentionem faciunt: de ea quoq; *Pausanias* in *Phocicis*, ait. Jam post illam (nempe *Erythræam*) eam quæ *fatidica* etiam fuit è Cumis, quæ sunt in *Opicis*, & *Demo* fuisse nomine appellatam, *Hyperochus* vir *Cumanus* scripsit. Ejus tamen feminae prædictionem omnino nullam *Cumani*, quam cuiquam ostenderint, habuerunt. Ostendunt tantum urnulam in *Apollinis lapideam*: in ea *Sibylla* condita ossa dicuntur. *Georgius Cedrenus* de hac ita loquitur: *Amasius* filius *Joas* regnavit annis viginti novem. Hujus ætate *Sibylla Cumæa* innotuit. *Aristoteles* lib. de mirabilibus auscultationibus de ea scriptum reliquit: *Cumæa* in Italia ostenditur quoddam, ut videtur, conclave subterraneum *Sibyllæ fatidicæ*, quam diutissime vixisse, & virginem permanisse perhibent, patria quidem *Erythræam*: à quibusdam verò *Italici* incolis *Cumæam*, ab aliis *Melanchrenam* dictam.

Cum a Ba-
silica.

De eadem *Justinus* in admonitorio ad Græcos: *Perfacile*, ait, *erit vobis rectam religionem ex parte aliqua, & ea quæ proximè ad Prophetarum accedunt doctrinam, à veteri Sibylla ex afflatu quodam mirifico per sortes ac responsa vos docente perspicere*. Hanc *Babylone ortam*, *Berosi*, qui *Chaldaicam historiam scripsit*, *filiam*, ad *Campaniæ oras* nescio quo modo *pervenisse ferunt*, ubi *responsa dedit in urbe*, cui *Cuma* nomen est, *sexto à Bais* (qui locus *Thermas Campanas* habet) *lapide*. *Vidimus sanè*, ea in urbe cum essemus, *locum quendam*, ubi *Basilicam ingentem uno fabrefactam saxo conspeximus*, rem *profectò maximam*, & *admiratione omni dignissimam*, ubi *oracula eam reddidisse*, qui *res patrias à majoribus suis quasi per manus traditas acceperant*, *affirmabant*. In *media autem Basilica nobis illi ostenderunt tria folia ex eodem excisa lapide*, quibus *aqua repletis lavisse ibi eam*, & *stolâ sumptâ in penitissimam se Basilica ad eam eodem extractam saxo abdere*, atque in *media ea ad se super sublimiore gradu è throno considerare solitam*, & *sortes ad eum modum promulgasse dixerunt*. Hujus *Sibylla tanquam fatidica cum per multi alii meminere scriptores*, tum etiam *Plato in Phædro*. *Mihi certè quidem is viaetur*, cùm in illius *vaticinia incidisset*, *vates divinitate donassè*. *Videbat enim prædictiones ejus ad rem conferri*: ac proinde *admiratione ductus in libro ad Menonem fatidicos laudat*, & ad *verbum ita scribit*: *Rectè profectò Divinos eos appellaverimus*; quos modò *vocamus fatidicos & vates*: nec minus *hos etiam in Reipublicæ administratione versantes homines*, quàm *reliquos*, atque *insuper eos quoque dixerimus divinos esse*, atque *Numine instigari afflatos*, nec non à *DEO* *agitari attonitos*, qui *res multas, & magnas rectè & verè dicunt*, nihil eorum quæ *loquuntur intelligentes*. *Manifestò & apertè ad carmina respiciens Sibylla*. *Huic enim haudquaquam, sicuti Poëtis, etiam postquam poemata scripsere, facultas fuit corrigendi, atque expoliendi responsa sua, juxta exquisitorem numerorum, & dimensionum carminis rationem*. *Sed in ipso afflatus tempore, sortes illas suas explebat, & evanescente instinctu ipso, simul quoque dictorum memoria evanuit*. *Atque hæc ipsa causa est, quæ ob rem non omnes carminis numeros Sibylla servant oracula*. *Quin ipsi quoque, cùm in urbe ea essemus, indicibus, qui hospites ad ea quæ visenda sunt ducere solent, ostendentibus, qui nobis loca etiam, in quibus illa est vaticinata, demonstrarunt, vidimus loculum quendam ex ære elaboratum, ubi reliquias ejus servari dicebant*. *Insuper inter alia omnia, quæ indices isti exposuerunt, illud quoque fuit, à majoribus se audivisse, quòd qui responsa ab oraculo excipiebant, quia tum ab eruditione alieni fuissent, multoties in accuratiore numerorum observatione erraverint*. *Et proinde istam illi carminum quorundam inconcinnitatis attulerunt causam*. *Quòd cùm vates ipsa mentis emotione, & afflatu libera, dictorum suorum memoriam non retinuerit; tum qui oracula scripto mandabant, propter imperitiam, numerorum observandorum accurata ratione exciderint*. *Quapropter Platonem in Sibylla oracula innuentem de vatibus hoc dixisse constat, ita scribentem: Cùm multas magnasq; res rectè & verè dicunt, nihil eorum quæ loquuntur intelligentes*.

Porro cùm in *poëtis numeris*, nequè in ea, quæ *apud vos clara habetur eruditione*, *viri Græci, res veri DEI cultus sint sitæ, relicta deinceps carminum, & orationum exquisitâ ratione, ad dicta Sibylla, citra contentionis studium, animum advertentes, cognoscite tandem, quorum vobis illa bonorum futura sit conciliatrix, Servatoris nostri JESU CHRISTI adventum disertis verbis clarè prædicens*. *Qui cùm Dei sit verbum, virtute ac potentiâ ab eo indiscretum, homine, qui juxta imaginem & similitudinem Dei conformatus est, assumpto, ad memoriam nos præcorum parentum nostrorum religionis revocavit*. *Quam qui ex eis prognati sunt mortales relinquentes, invidi Demonis instinctu, ad eorum qui dicuntur & non sunt, utpote falsorum Deorum, delapsi sunt cultum*. *Quòd si vos addubitatio aliqua conturbat, quo minus creationem hominis credatis, eis duntaxat fidem habete, quorum vos auctoritatem sequi debere existimatis*. *Ac scitote oraculum vestrum*

à quo-

à quopiam, ut hymnum & laudem omnipotentis ederet Dei, rogatum, sic illud in medio hymno recinisse:

Ὁν πρῶτον ἀλάστας μερόπων, Ἀδάμ ἢ καλέσας.

Quem primum finxit mortalem dixit Adamum.

Atque hymnus hic à multis, qui mihi noti sunt, asseruatur ad eos coarguendos, qui omnium testificatione confirmata veritati credere nolunt. Itaque, viri Græci, si falsam de iis, qui non sunt, diis imaginationem salute vestra antiquiorem non habetis, credite, sicut dixi, antiquissima & prisca Sibylla, cujus libri in universo extant orbe, de iis qui dicuntur, non sunt autem, Diis, mirifico quodam præpotentis Numinis afflatu sortibus vos datis docenti; De futuro autem Seruatoris nostri JESU CHRISTI adventu, ac de rebus ab eo gerendis liquido, & apertè vaticinanti. Harum namque rerum cognitio pernecessaria fuerit, sacrorum virorum prædictiones antecedens præmeditatio. Denique si quis opinetur ab antiquissimis quibusque, sicuti apud vos nominati fuerunt, Philosophis, de Deo discendam esse rationem, Alcmonem is & Mercurium audiat: illum quidem in libris de eo suis Deum πᾶγκρυφον, id est, profus occultum nominantem. Hunc verò clarè & manifestè dicentem. Θεὸν νοῆσαι μὴ ἐστὶ χαλεπὸν, φερίσαι ἢ ἀδωάτων, ᾧ καὶ νοῆσαι δυνατὸν. Deum intelligentiæ comprehendere difficile est, eloqui autem impossibile ei quoque, cui intelligentia illum nosse sit possibile. Undequaque ergo, & modis omnibus scire conuenit, nullo planè pacto aliter aut aliunde de DEO, vel de recta religione disci quicquam posse, quàm à Prophetis solis, qui diuina inspiratione afflati vos docent, & instituant.

At quòd superiùs de templo sive Basilica hujus Sibyllæ Justinus loquitur, id duravit ab antiquitate usque ad nostra tempora, nempe ad Annum Domini 1539. cum grandi & pavenda terræ concussione, mugitibus, & tonitruis, è profundo murmurantibus, vorago subita se aperuit è medio Lacu Lucrino prope Bajas, unde summa incolarum trepidatione, metu, & excidio tantùm cinerum, & pumicum factâ eructatione emerfit, ut Baja, Puteoli & tota circumvicina regio iis oppleta sit: erupitque è medio lacu mons altus, qui aquam sinus illius marini retrocedere coëgit, locumque totum longè latèque occupavit, submersa Bajarum urbe inferiore: cujus adhuc hodie conspiciuntur ruinæ sub undis, ab iis qui præternavigant. Atqui mons hic novus, quo tempore Neapoli habitarem in Arce superiore (quæ S. Thermi, vel à monasterio inferiore S. Martini vocatur,) Anno 1558. nondum coaluerat, neque ascensum præbebat tutum; quòd pumices ac tophi, cineresque ex quibus vasta illa congeries assurgit, nondum benè compacti, & simul cohærentes essent. Et marini fluctus, qui verberant montis basim strepunt undique ingenti fragore & sonitu concutientium se invicem pumicum, longè ac latè totum littus complentium; & natantium propter levitatem.

Templum
Sibylla ter-
ramotu-
versum
Anno 1539.

Quod ad Sibyllæ specum attinet, hodie quoque ostenditur super lacu Averno: & prope lacum templum Apollinis rotundum cum summa voluptate, & admiratione sæpiùs vidi, quod tamen longa antiquitate, ac temporis injuria ex majori parte fractum, & pervium patet. Ex hoc templo per callem angustum ascensus ducit ad Speluncam Sibyllæ vastam & spatiosam, artificiosa tamen testudine excavatam. Hæc longo amploq; meatu sub monte extensa, tandem muro obducto finitur: quem *Adrianus P. M.* extrui jussisse fertur: propterea quòd pluri-
mi peregrini potissimùm Scholastici nescio qua curiositate ducti, per anfractus illos subterraneos, obscuros, & multiplici ambage reticulatos sese in inferiora loca demittebant, cumq; illis reditus liber non daretur, lucernis propter ignitas exhalationes suffocatis, miserimo vitæ exitio suæ stultitiæ pœnas dabant. Non desiere
tamen

Sibylla spe-
cus.

Multis
Sibylla an-
tro percunt.

tamen eodem anno, quo illic degebam, quatuor Scholastici Belgæ, ut existimabatur, fracto mûro se in eas voragine demittere, ex quibus post triduum evomiti sunt, corporibus igne ustulatis & suffocatis. In eodem antro ad dextram visitur amplum cœnaculum, cujus parietes opere tessellato (quod Mosaicum vocamus) circumquaq; cum tota concameratione exornati sunt eleganti artificio: ad cujus finem tria sunt cubicula excavata in eadem montis rupe, ubi videntur scamna lapideâ, & loculi aqua semper calida pleni, qui vulgò appellantur *Balnea Sibylla*: neq; hi tantum unquam æstuant, quin semper eò ingredi sit tutum. Descriptionem ejus ampliorem, Deo volente, publicabo cum tempore, eo tractatu quem scripsi de rebus memorabilibus Puteolorum, Bajarum, Cumarum, montiumq; Pausylippi, Miseni, Serpentarii, & lacuum Averni, Lucrini, Cimmerii, maris mortui, piscina mirabilis, antri mortalis, Sudatorii Thermarum Bajanarum, in cujus anfractibus subterraneis videri statuam æneam equestrem incolæ fabulantur, ad quam qui pervenit, & incolumis evadit inspiratione fatidica afflatus, futura multa prædicit, & somniorum interpretes redditur certissimus: Sed perniciosam multis factam somniatoribus opinionem ostendam falsam, & vanam esse.

NB.

Hanc specum ita describit *Vergilius lib. 3. Æneid.*

*Huc ubi delatus Cumæam accesseris urbem,
Divinosq; lacus, & Averna silentia ripis,
Insanam vatem aspicias: que rupe sub ima
Fata canit, foliisq; notas, & nomina mandat.
Quæcumq; in foliis descripsit carmina virgo,
Digerit in numerum, atq; antro seclusa relinquit.
Illa manent immota locis, neq; ab ordine cedunt.
Verum eadem verso tenuis cum cærdine ventus
Impulit, & teneras turbavit janua frondes,
Nunquam deinde cavo volitantia prendere saxo;
Nec revocare situs, aut jungere carmina curat.
Inconsulti abeunt, sed emq; odere Sibylla.*

Sibyllina oracula foliis dabantur.

Donatus locum hunc interpretatur: *Morem*, inquit, *Sibyllæ* dixit *Poëta*, & quo in loco sit; & quo ordine singulorum desiderii respondeat. *Sumit*, inquit, *folia*, & iis responsa conscribit, ordinat & dimittit. *Veniunt homines*, considerant *folia*, & futura cognoscunt. Sed hoc habet mos contrarium: quippe si *ventus* impulerit *fores*, & ordinationem foliorum turbaverit: pereunt *consulta*, & *dubii* remeant, qui instructi fuerant *redituri*.

Ad hunc locum alludit *Juvenalis*, *Satyrâ 8.*

*Quod modo proposui, non est sententia: verum est.
Credite me vobis folium recitare Sibyllæ.*

De eadem Spelunca *Vergilius 6. Æneidos* ita loquitur.

*At pius Æneas arcus, quibus altus Apollo
Præsidet, horrendaq; procul secreta Sibyllæ
Antrum immane petit; magnam cui mentem animumq;
Delius inspirat vates, aperitq; futura: Et paulò post:
Excisum Euboicæ latius ingens rupis in antrum,
Quò lati ducunt aditus centum, ostia centum,
Unde ruunt totidem voces, responsa Sibyllæ.
Ventum erat ad limen, cum Virgo, Poscere fata
Tempus ait. Deus ecce Deus. Cui talia fanti
Ante fores subitò non vultus, non color unus,
Non compta mansere comæ: sed pectus anhelum,
Et rabie fera corda tument: majorq; videri,
Nec mortale sonans, afflata est Numine quando
Jam propiore Dei. Et paulò post subjicit:*

Talibus

Talibus ex adyto dictis Cumæa Sibylla
 Horrendas canit ambages, antroq; remugit,
 Obscuris vera involvens. Ea fræna furenti.
 Concutit, & stimulos sub pectore vertit Apollo.

Ovidius 14. Metamorphosis hoc antrum ita describit:

Littora Cumarum, vivacisq; antra Sibylla
 Intrat: & ut Manes adeat per Averna paternos
 Orat: at illa diu vultum tellure moratum
 Erexit; tandemq; DEO furibunda recepto,
 Magna petis, dixit, vir factis maxime: Et iterum!
 Respicit hinc vates, & suspiratibus haustis
 Nec Dea sum, dixit; nec sacri thuris honore
 Humanum dignare caput: neu nescius erres:
 Lux æterna mihi, carituraq; sine dabatur,
 Si mea virginitas Phæbo placuisset amanti.
 Dum tamen hanc sperat, dum præcorrumpere dictis
 Me cupit, Elige, ait, virgo Cumæa, quid optes:
 Optatis potiere tuis. Ego pulveris hausti,
 Tot mihi natales contingere vana rogavi.
 Excidit, ut peterem juvenes quoq; protinus annos.
 Hos tamen ille mihi dabat, æternamq; juventam,
 Si Venerem paterer. Contempto numine Phæbi
 In nubæ permaneo. Sed jam felicior ætas
 Tergæ dedit, tremuloq; gradu venit ægra senectus,
 Quæ patienda diu est. Nam jam mihi secula septem
 Acta vides; superest numeros, ut pulveris æquem,
 Tercentum messes, tercentum musta videre.
 Tempus erit, cum de tanto me corpore parvam
 Longa dies faciet, consumptaq; membra senectæ
 Ad minimum redigentur onus: nec amata videbor,
 Nec placuisse Deo. Phæbus quoq; forsitan ipse
 Vel non agnoscet, vel dilexisse negabit.
 Usq; adeo mutata ferar, nulliq; videnda:
 Voce tamen noscar; vocem mihi Fata relinquent.

Servius hanc historiam breviter perstringit, super 6. Æneidos: ubi Vergilius ait, ^{Erythra} Longæva Sacerdos: de hac Cumæa Phœbade intelligens. Hanc Apollo, inquit Ser- ^{Phæbas ve-}
 vius, pio amore dilexit, & ei obtulit quod vellet arbitrium. Illa hausit arenam manibus, & ^{ni Cumæa}
 longam vitam poposcit: Cui Apollo respondit, id posse fieri, si Erythram insulam, in qua
 habitabat, relinqueret, & eam nunquam videret. Profecta igitur Cumas tenuit. Quod cum
 cives ejus cognovissent, si ve invidia, si ve miseratione commoti, ei Epistolam miserunt
 creta antiquo more signatam: quâ visâ terrâ (nam erat de ejus insula,) in mortem reso-
 luta est.

Agathias lib. 1. Spelunca erat, ait, utrinque patentior, & profunda, penitissimiq;, &
 & amplissimis penetratibus, voraginibusq; immensis in abruptum descenderat. Hanc fe-
 runt Sibyllam Italicensem illam, & magnam incoluisse, quæ Phæbo capta, & Spiritu divi-
 no instincta petentibus futura prædiceret. Si quidem Æneæ Anchisæ filio tradunt se adeunt
 omnia prædixisse; quæ illi essent in posterum occursura: Et in lib. de origine urbis Romæ;
 ait: Addunt præterea quidam Æneam in eo littore Euxini cujusdam comitis matrem ul-
 timo ætatis affectam circa stagnum, quod est inter Misenum Avernumq; extulisse: atque in-
 de loco nomen inditum, qui etiam nunc Euxinus sinus dicitur. Cuiq; comperisset ibidem ^{Prochyta}
 Sibyllam mortalibus futura præcinere, in oppido quod vocatur Cimbarionis, venisse eò scisci- ^{Sepultura}

tatum de statu fortunarum suarum: aditisq; fatis vetitum, ne is cognitam in Italia sepeliret Prochytam cognatione sibi conjunctam, quam incolumem reliquerat: Et postquam ad classem rediit, reperitq; mortuam, in insula proxima sepelisse, qua nunc quoq; eodem est nomine dicta: ut scribunt Vulcatius & Acilius Piso.

Ad hanc referri debet illa Vergilii Ecloga, quam Pollioni tribuit: de qua P. Ramus in suis prælectionibus ita scribit: In hac quarta Ecloga Poëta Γενεθλιακὸν Salonini describit, quem sic Pollio filium, Salonis in Dalmatia victis, suum cognominavit: permultaq; ipsius ortui tribuit, quæ Christo à Sibyllinis dicuntur attributa. Quæ sunt etiam ita à Christianis probata, ut Græci hanc Eclogam Græcè converterint. Et Divus Hieronymus ad Paulinum affirmet Maronem sine Christo Christianum fuisse. Divusq; Augustinus sentiat Spiritum Sanctum per os inimicorum loquutum. Satis etiam constat Secundianum Pictorem, & Marcellianum oratorem, hujus Eclogæ versibus consideratis Christianos factos esse. Ejus principium tale est:

Ecloga Vergilii quarta.

Sicelides Musæ paulo majora canamus, &c.
 Ultima Cumæi venit jam carminis ætas.
 Magnus ab integro sæclorum nascitur ordo.
 Jam redit & virgo, redeunt Saturnia regna:
 Jam nova progenies cælo demittitur alto. Et postea;
 Te duce si qua manent sceleris vestigia nostri,
 Irrita perpetua solvent formidine terras. Et iterum:
 At tibi prima, puer, nullo munuscula cultu
 Errantes hederas passim cum baccare tellus,
 Mixtaq; ridenti colocasia fundet acantho. Iterumq;
 Et tibi sincero, puer, ubera lacte gravescent;
 Ipsæ lacte domum referent distenta capella
 Ubra, nec magnos metuent armenta leones.
 Ipsa tibi blandos reddent cunabula flores:
 Occidet & serpens: & fallax herba veneni
 Occidet: Assyrium vulgo nascetur amomum.
 Molli paulatim flavescet campus arista:
 Incultisq; rubens pendebit sentibus uva:
 Et dure quercus sudabunt roscida mella: Et quæ sequuntur.

Totam hanc Eclogam recitat Eusebius, & interpretatur, ostendens Vergilium animadvertisse ex Sibyllæ oraculis, quæ legerat, vicinum esse tempus adventus CHRISTI, qui ex virgine natus secundum carnem aureum sæculum reduceret, in mentibus nempe piorum: qui per Christum Servatorem expiati ab omni peccato vitam æternam possiderent.

De hujus Phœbadis nomine plurimum discrepant inter se scriptores. Pausanias illam vocat Demò: alii Amaltheam, Suidas Eriphilen. Alii Phemonoën, Vergilius Deiphobem Glauci filiam, qui & ipse clarus fuit vaticiniis & divinatione; Aristoteles Melanchrenam cognominat.

De tempore quoque, quo floruerit, non minor est diversitas. Quidam hanc fuisse asserunt, quæ Tarquinio libros fatales vendidit. Ut affirmat Lactantius lib. de ira Dei, cap. 23. ubi inquit: Cumææ quidem volumina, quibus Romanorum fata conscripta sunt, in arcanis continentur. Cæterarum ferè omnium libelli quo minus in usu sunt omnium, non vetantur. Et lib. 1. de falsa religione, inquit, Harum omnium Sibyllarum carmina & servantur, & habentur, præterquam Cumææ: cujus libri oculuntur: nec eos ab ullo, nisi à quindecim viris, inspicere fas est. Nevius, qui primo bello Punico cum reliquis stipendia fecit, & id carmine descripsit, de ea quædam scripta reliquit: Quod si verum sit eam esse quæ detulerit ad Tarquinium Romanorum regem fatidicos libros, sive Priscus fuerit, sive Superbus, non potuit tamen ea esse ad quam

quam Vergilius, & Ovidius, aliq; testantur Æneam venisse: cum certum sit inter Æneam, & Tarquinius intercēssisse plusquam sexentos annos.

Sibyllæ Cumanæ tribuitur oraculum de uno vero & solo DEO conditore, & conservatore totius mundi: quod continetur statim à principio 4. libri Sibyllinorum versuum; ubi scriptum est:

Κλύε λεώς Ἀρίης μεγαλαύχεο, Ἐυρώπησ τε
 Ὅσα μελιφθέγκτιο Διὶ σήμαλ' Ὁ Μεγάλοιο
 Μέλω ἀφ' ἡμετέρες παναληθέα μαντεύομαι.
 Οὐ ψάδ' Ἐφοίβη χρησμότηρ' ὅ, ὄντε μάτιμοι
 Ἀνθρώποι Θεὸν εἶπον, ἐπεψύσωτο ἧ Μάινιν.
 Ἀλλὰ Θεὸς μέγαλοιο, πὸν ἔ χέρες ἔπλασεν ἀνθρώπων
 Εἰδώλοισ ἀλάλοισι λιθοξέσισιν ὁμοῖον: Ὁ paulò pòss:
 Ἀλλ' ὄν ιδεῖν σὸκ ἐστὶν ἄπο χθονὸς εἰδὲ μετεῆσαν,
 Ὁμμασιν ἐν θνητοῖσι, χεῖρ δ' ἰσὸκ ἔπλασε θνητῶν.
 Ὁς καθρῶν ἅμα πάντας, ἴω' εἰδενὸς αὐτὸς ὁρᾷ.

Oraculum
de uno &
solo Deo.

*Audi gens Asia, nimis Europaq; superba,
 Hac qua mellifono verissima vaticinari
 Ore paro: nostro dictata à Numine Magno,
 Non oracula quidem dant is mendacia Phæbi,
 Quem dixere Deum, quem falso nomine vatis
 Vani appellarunt homines. Sed Numine Magni
 Flante Dei, quem non hominum manus ulla dolarit
 Mutis assimilem signis, saxoq; politis: Et iterum,
 Sed quem de terra mortali lumine non est
 Cernere, metiriq; manu, neq; fingere tactum:
 Omnes qui cernens, à nullo cernitur ipse.*

Multa præterea sequuntur ad DEI summam potentiam, & descriptionem pertinentia: quæ lector consulere potest lib. 4. superius citato.

Illa eadem lib. 8. CHRISTUM dixit Patri summo DEO æqualem, per quem omnia quæ in mundo sunt creata videntur:

Ὅσα παρ' αἰψὺ τοῖ δοκίη, πλήσασιν τ' ἐπειδ' ἔχεις
 Σὼ πατρί περὶ κλίσεως πάσης ἔρνοις ἴσοισι πεφυκῶς
 Σὺν ἔσθ' Ὁ, πλάσης μερῶσων, κρείττης τε βίαιο.
 Ὁ πρώτῃ σήμαλ' Ὁ γλυκερῇ περσφθέγγατο φωνῇ,
 Ποίησεν ἰδίον πανομοῖον ἀνέρε μορφῇ
 Ἠμετέρη, ἢ δῶμῳ ἔχειν ζωαρκία ποιλῶ.
*Quæ tibi, quaq; tuo Nato annuis ipse patrandæ,
 Qui tibi & unanimes, & par res ante creatas,
 Humane judex vitæ, sociusq; Creator.
 Ad quem eris prima tu dulci voce locutus,
 Condamus hominem proprium, nostraq; figuræ
 Persimilem, atq; auram vitalem demus habere.*

Christus
verus Dei
filius.

Et paulò post illum clare affeverat nasci debere ex virgine Maria:

Ἰσάλοισ τε χεῖνοις χθόνα ἡμείξατο *
 Καὶ βραχὺς ἐλθὼν Παρθένος ἐκ Μαρίας λαγύων τε
 Ἐξάντετελε νεὸν φῶς *
 Ὁυεγνόθεν ἧ μολῶν, βροτέλω ἐνεδύσατο μορφῶ.

Christus ex
virgine na-
tus.

Temporibusq; petet postremis terram *
 Et brevis egressus Mariæ de virginis alvo
 Exorta est nova lux. *
 Ecælo veniens mortales induit artus. Et paulò post:
 Σάρκαθεν ἢ χρώω, καὶ γαστέρα ζωογονηθέν
 Ἐπαλάσθη βροτέλω ιδέω, καὶ κέρου ἐτύχθη
 Πάρεθνικοῖς ποκετοῖς. Τόδε γὰρ μέγα θαῦμα βροποῖσι:
 Ἄλλ' ἔδ' ἐν μέγα θαῦμα Θεῶ Πατρὶ, καὶ Θεῶ. Τιῶ.
 Τικτόμηνον ἢ βρέφου, ποτὶ δὲ ἔφθασο γητοζωὴν χθών,
 Ὅυθενου δὲ ἐγέλασε θρόνον, καὶ ἀγάπητο κέζμου.
 Verbumq; volavit in album
 Idq; suo factum est animatum tempore corpus
 Mortalifaciē cretum est. Puer inde creatus
 Virgineo partu. Mira est mortalibus hæc res:
 Sed res nulla Deo Patri, Natoq; stupenda.
 Hoc puero nato properavit gaudia tellus:
 Cælestis risit sedes, & gestit orbis.

Et statim adjungit, Filium illum Dei omnipotentis recenter natum fuisse à
 Magis adoratum, qui ab oriente longis venientes viis Christo obtulerunt aurum,
 thus, & myrrham. Deduci in Bethlehem ductu cœlestis stellæ, quam secuti sunt:
 Et in ejus nativitate pastoribus nova gaudia cœlestis nunciata:

Magi ad-
 rant
 Christum.

Καίνοφανής ἢ Μάγοισι σεβάσθη θεζουμένη ἀστὴρ
 Σπαραγνοθέν ἢ βρέφου δείχθη Θεοπέφθεσι Φάτιν
 Καὶ λόγος ἢ Βηθλεέμ πατρὸς Θεοκλήσει ἐλέχθη.
 Βεπελάτους τε καὶ αἰρονόμοις, καὶ ποιμέσιν ἀρνίαν.
 Divinam Magi stellam coluere recentem,
 Monstratusq; Dei præcepta sequentibus infans
 Est in præsepi, quem fascia circuit, estq;
 Dicta Logi Bethlem divino patria nutu,
 Caprarum atq; ovium custodiibus atq; bubulcis.

Eodem libro admonet homines ad resipiscenciam, & viam rectam: ut cum pie
 & religiose vixerint, vitam æternam possideant:

Σπείρον ἐσ' εὐσεβίῃ, ἵνα σοὶ κύρωται τὰδε δώζῃ.
 Καρπὸς ἀθανάτης, καὶ φῶς αἰώνιον ἔξεις.
 Καὶ ζωὴ ἀμάραντον, ὅταν πύρρ' ἀνάσῃ ἐλέγῃ.
 Χωνύσι γὰρ, καὶ πύρρ' εἰς κωφουρὸν ἀφ' ἑταξί.
 Ὅυθενον ἐλίξει, γαῖης ἀσθμῶνας ἀντίξει.
 Καὶ τότε ἀνάσῃ νέκυας, Μοῖρον κατὰ λύκας,
 Καὶ θανάτα κέντρον, καὶ ὕπερον εἰς κελσὶν ἤξει:
 Κελσῶν εὐσεβῶν καὶ δυναστεῶν βίον ἀδρῶν.
 Sparge pie semen: Dominus tibi donet ut ista,
 Aeternos fructus, æternum lumen habebis.
 Vitam incorruptam, cum cunctos arguet igne.
 Omnia nam purgans molem convertet in unam:
 Cælum convolvat, telluris operta recludet:
 Manes in vitam, fatorum lege soluta,
 Et Lethi stimulis, ad iudiciumq; vocabit;
 Judicet ut tandem mores pravosq; piosq;.

Judicium
 de piis &
 impiis.

Cumanorum excidium videtur prædixisse: ut legitur lib. 5.

Κύμη δὲ ἢ μωρεῖ, ζῶν νάμασι ποῖς Θεοπιόσεις
 Ἐν παλάμασι Θεῶν, ἀδρῶν ἀδίκων καὶ ἀθέσμων,
 Ριψέσ' ἀπέπ' τὸ ζῶν ἐν αἰθέρε ἀρεμα περδῶσθ.
 Ἀλλὰ μὲν νερεῖ ἐν νάμασι κυμακοῖσι.

Καὶ τὸτ' ἀλέξασσι ὄμῃ κακότητι μύθοντες

Ἐιδύθη σημεῖον ἔχων αὐτ' ὦν ἐμύθησε.

Κυμῶν γὰρ δῆμι' ἄλλοις, ἔ Φῦλον ἀνδρῶν.

Cuma autem demens, cum tactis numine lymphis.

In manibus Divum, sceleratorumq; virorum

Dejecta, haud tantum saltabit in aethera deinceps.

Verum in Cumæis remanebit mortua lymphis.

Tunc adversa simul degentes perpetientur.

Sciēs signum habens, quia labores tolerasti.

Nam genus invisum Cumanum, gensq; proterva est.

Prædixit hæc Sibylla, sicut & aliæ omnes, multarum regionum; & urbium fatales exitus, quæ omnia lector consulere poterit in libris Oraculorum: ea autem nos consultò omittimus brevitati studentes, cum eadem ex auctoribus cognosci possint, & judicari. Tantum hoc sciendum est, Romanos huic Sibyllæ, omnesque Italos plurimum tribuisse: sive quòd illa credita sit nata Cumis in Campania, sive quòd libri fata Romanæ urbis continentes ab ea scripti dicantur, & Tarquinio regi venditi. Sed nos ex aliorum opinione paulò post ostendemus illos ad Cumanam referri debere: quamvis in hac re certi aliquid statuere non possimus: cum auctores antiqui nomina omnium Sibyllarum confundant, patriamq; & tempus quo floruerint non satis accuratè distinguant: imò & cum vel plures vel pauciores fuisse admittant, neq; in hoc pauciore numero scripta ab invicem discernant, quæ unicuique propria credi debent, sed confusè omnia proponant.

Liber regius antiquus hanc prophetiam de CHRISTO Cumææ Sibillæ adsignat.

At æternis annis facie præsignis, honore

Militiæ æternæ regem sacra virgo cibabit

Lactæ suo: per quem gaudebunt pectore summo

Omnia, & immenso fulgebit sidus in orbe

Mirificum. Sua dona Magi cum laude ferentes,

Objicient Pucro myrrham, aurum, thura Sabæa.

De ea Arias Montanus:

Virgo sancta olim, cunctis & clarior astris

Mirando infansem sanguine concipiet.

Suffecto è cælis hunc nutriet alma liquore

Uberibus propriis, lacteq; virgineo.

Ex Rutilio:

Virgo formosa lacte suo nutriet filium è cælo missum.

Ex Senensibus inscriptionibus.

Mortis Fatum finiet trium dierum somno suscepto. Tunc a mortuis regressus in lucem
veniet primus resurrectionis initium ostendens.

Ex Garzone:

Tunc ad mortales veniet mortalibus ipsis

In terris similis Natus Patris Omnipotentis

Corpore vestitus.

Hujus sepulchrum Solinus dicit ostendi in Italia, & illam reddidisse responsa Cumis ad lacum Avernum.

Ex Lælii Cleopassi Hydruntini poematibus:

Numinibus vanis divinos reddere honores

Desine, homo: aeterno subjice colla Deo.

Natum ejus venerare. Illo tu vindice salvus

Iram cælestis Numinis effugies.

Justicia illius justus statuere: nec unquam

Cocytifis præda cremanda rogi.

CUMANA SIBYLLA.

Cumana Amalthea vel Demophile.

*Venales auro redime hos rex maxime libros:
Romanas sortes pagina sacra docet.*

IN HÆC Phœbade non minor difficultas, & obscuritas sese offert, quàm in præcedentibus. Quidam illam asserunt eandem fuisse cum Cumæa, cum Phrygia, & Erythræa: sed diversa sortitam nomina diversis à locis, ubi oracula reddidit. *M. Terentius Varro*, qui libro rerum divinarum decem Sibyllas enumerat, Cumanam à Cumæa distinguit. Alii ejus auctoritatem secuti, dicunt hanc appellatam esse à *Cumis* urbe Locrensis agri, quæ fuit in Ionia Asiæ minoris, inter urbes olim florentissima, unde natus fuit *Ephorus* Isocratis discipulus. In ea urbe Apollo templum habuit religionem, & oraculis clarissimum: cujus statuum diebus quatuor flevisse legimus, dum adversus Achaicos, regemq; Aristonicum à Romanis accerrimè pugnaretur. Vocata est ea urbs antiquitus à *Cyme* Amazone: sitaq; est è regione Lesbii Insulæ: cujus incolæ, sicut & Lesbii, apud Græcos stupiditatis per jocum semper notati sunt. Fuit tamen omnium Ionicarum Urbium maxima, & Metropolis: In ea vaticinata est hæc Cumana Sibylla: quæ postea

*Cuma Locrenses un-
de nominata.*

postea in Italiam navigio perducta, *Cumas* Opicas, ubi tripodem Apollini sacrum esse audivit, petivit, & ibi oracula reddidit. Multa vaticinata est de Romanorum potentia, & imperio futuro, quæ scriptis quoque mandavit. *Amaltheam* illam cognominaverunt Itali, alii *Demophilen*, vel *Herophilen*: *Suidas Hierophilem* vocat. *Solinus Polyhist. cap. 7.* dicit illam floruisse Olympiade 50. Ejusque sepulchrum suâ ætate adhuc superstes fuisse in Sicilia ad Lilybæum promontorium. Sed *Eusebius, Samiam* patria fuisse scripsit *Herophilen* nomine: ac floruisse tempore Numæ Pompilii regis Romanorum. Ea creditur fuisse, quæ Tarquinio regi vendidit libros: licet ejus nomen apud auctores non exprimatur: Nemo tamen unquam dubitavit, quin libri hi fatales scripti, & venditi fuerint à Sibyllarum una, sive Tarquinio Prisco, sive Superbo traditi sint, nam & in eo variant scriptores: de hac *M. Varro, Solinus, Plinius, Dionysius Halicarn. Aul. Gellius, Servius, & Suidas* mentionem faciunt his ferè verbis:

Anus hospita atque incognita, quæ postea constanti omnium opinione Sibylla: Cumana credita fuit, nomine Amalthea, Tarquinium Superbum Romanorum regem adiit, novem libros ferens, quos Sibyllinis Oraculis plenos esse affirmabat, eosque velle se vendare dixit. Tarquinus precium percunctatus; mulier trecentos Philippicos poposcit. Rex autem quasi anus ætate desiperet, irrisit, aspernatusque est libros, ob precii magnitudinem. Tunc illa foculo coram rege accenso, tres libros ex novem combussit. (Dionysius scribit illam secessisse à Regis conspectu, & libros igni tradidisse) reversaque nunquid reliquos sex libros eodem precio emere vellet regem interrogavit. Tarquinus autem multò magis irrisit aniculæ demerentiam, eamque delirare respondit, quòd idem precium peteret de paucioribus, quòd nec de pluribus accipere potuisset. Tunc mulier iterum secedens, alios tres exussit: reversaque denuò, illum placide interrogavit, an tres reliquos eodem precio vellet emere. Rex mulieris constantia motus, ejus confidentiam minimè aspernandam ratus est: Quare Sacerdotibus & Auguribus accersitis rem gestam ordine narravit, atque quid agendum esset poposcit. Illi autem ex quibusdam signis intelligentes rem necessariam, & à Diis in urbis salutem missam, Regi librorum illa rejectione magnam jacturam factam esse demonstrantes, quòd non omnes emisset, eum, ut reliquos emeret hortati sunt, dato precio quòd anus illa poscebat. Quare Rex libros tres reliquos Sibyllinorum Oraculorum plenos mercatus est, nihilo minore precio, quàm quòd propositum fuerat antea pro omnibus. Mulier accepta pecunia libros Regi tradidit, quorum curam diligentem adhibendam præmonuit: discedensque non amplius inter vivos visa est. Quamobrem jam tum credi cœptum est, eam Sibyllam fuisse Cumanam: Cui, quemadmodum Poëta ait, *magnam mentem animamque, Delius inspirasset vates.* *Lactantius lib. 1.* ex Varrone scribit, libros hos venditos fuisse non Tarquinio Superbo, sed Prisco: quòd etiam asserit *Suidas*. Priscus enim vixit Olympiade quinquagesima, ut refert *Solinus*: quo tempore quoque Cumanam floruisse asserit. *Plinius lib. 13. cap. 13.* scribit tres tantum fuisse libros, & duobus combustis, unum reservatum, & à Tarquinio emptum, quo Romanæ urbis fata continebantur.

Hi libri à Tarquinio empti in sacrario templi Jovis optimi Maximi, in Capitolio, arca lapidea clausi sub terra diligenti curâ custoditi sunt postea; & libri Sibyllini vocati: Quorum custodia *Duumviris* primò ex ordine Patricio commissa est. Deinde *Decemviris*, quorum quinque Patricii, & quinque ex plebe deligebantur: Postremò *Quindecimviri* sacris faciundis electi sunt: aucto eorum numero. Tarquinus igitur qui libros emerat, eos Duumvirum custodia commisit: quorum alterum *M. Attilium* (quòd libros transcribendos *Petronio Sabino* tradidisset,) culeo insutum in mare conjici præcepit: quòd parricidarum erat supplicium. Duumvirum munus hoc fuit, sacros libros custodire summa fide: eos non nisi Senatûs auctoritate quoties opus esset adire, legere, inter-

Libri fatales Romanorum Tarquinio venditi.

Duumviri, X viri & XV viri sacris faciundis.

Attilius Il vir culeo insutus.

I virum inter-

interpretari, & quæ juberent, ut perficerentur, curare: Apollinis, sacrarumque ceremoniarum antistites esse: & quoties famem, pestilentiam, bella civilia, vel externa urbem vexare contigisset, vel prodigia aliqua nunciata essent apparuisse, eorum omnium malorum ex his oraculis remedia invenire, lectisterniis ad Deorum pulvinaria factis Deum iram placare, prospera omnia precari, adversa, ut tollerentur rogare. Et postremo Deos omnes iratos sacrificiis factis mitigare.

De his *Dionysius Halicarnassæus lib. 4.* ita scribit: *Post ejectionem autem regum assumens civitas Oraculorum patrocinium, viros etiam illustrissimos custodes eis designavit, qui per omnem vitam eam curam haberent, à militiâ, & aliis Urbanis muneribus immunes: publiceq; apud eos libros deposuit: sine quibus non permisit oracula aspici Sibyllina. Hi servos de publico sumptu habebant. Romani autem nihil ita custodiunt, neq; sanctum neq; sacrum, quemadmodum Sibyllina divinities oracula missa. Ea autem adeunt ex S. C. seditione civitatem tenente, aut calamitate aliqua magna, bello incidente, aut prodigiis aliquibus apparentibus, qualia sæpe evenire solent.*

X. viri fa-
di.

Duumvirorum numerus duravit usque ad annum Urbis CCCXXCVIII. quando plebs de suo ordine Consules creari petivit; & Oraculorum Custodes etiã ex plebe fieri voluit: tunc primum X. viri creati sunt, lege latâ à C. Licinio, & L. Sextio Tribunis Plebis: Legèq; cautum est, ut ex plebe pars, & pars alia ex Patribus fieret. Isq; numerus permanfit usque ad L. Syllæ Felicis Dictaturam, qui numerum auxit, & XV. viros creavit. Paulo autem ante Syllæ tempora Capitolium arsit L. Scipione & L. Norbano Cofs. Anno Urbis DCLXXI. quo tempore fuerunt adhuc X. viri sacr. faciund. ut testatur *Dionys. lib. 14.*

XV. viri.

Servius in Vergilii versum: Lectosque sacro Alma viros, ita scribit: *Primo fuerunt duo librorum Sibyllinorum custodes, inde decem, inde quindecim usq; ad tempora Syllana. Postea crevit numerus usque ad sexaginta: sed remansit XV. virum vocabulum. Et hic ordo duravit usque ad Theodosium juniorem. At hi libri Sibyllini integri servati sunt usque ad Olympiadem CLXXII. nempe usque ad belli Marsici, sive socialis tempus, Cn. Norbano, & P. Scipione Cofs. quando vel aliquorum insidiis, vel fortuito crematum est Capitolium: similique & hac Oracula igne consumpta sunt. Paulo autem post Capitolio à L. Sylla restituto, à Q. Catulo templum Jovis Capitolini dedicatum est, (ut Fenestella docet lib. de XV. viris,) Tunc C. Scribonius Curio, & Cn. Octavius Cofs. ad Senatum retulerunt, ut Legati Erythras, & ad cetera Italia, Græciæ, Asiæq; oppida mitterentur, qui Sibyllarum carmina undique conquisita transcriberent, & Romam reportarent; maxime Erythræ, quæ ceteris nobilior, & excellentior habebatur. Itaq; missi sunt P. Gabinus, M. Otacilius Crassus, & L. Valerius Flaccus in Asiam ad Attalum regem Pergami, cujus favore, & auxilio ex Asiæ urbibus, potissimum ex Erythris circa mille versus à privatis descriptos exceperunt, Romamq; cum cujusq; Sibyllæ nomine reportarunt. Quæ cum à viris literarum Græcarum rudibus descripta essent, multa in iis superflua, multa mutila, & inusitata, depravataq; invenirentur; ut eorum lectio correctior esset, scripta illa tradita sunt XV. viris, quorum censurâ & judicio versus illi emendarentur: quod ab eis accuratissime perfectum est. Et quamvis plurimum Sibyllarum adportata essent Oracula, unius tamen Cumanæ vel Cumææ nomine appellata sunt. Ut docet *Dionysius lib. 4.* Et *Lactantius lib. 1.* Tacitus idem confirmat his verbis: *Cum eo tempore multa vanæ carmina Sibyllarum nomine circumferrentur, Tiberius jussit Samo, Erythris, Ilio, Africa & ex omnibus Italiæ coloniis conquisita carmina intra certum diem ad Præfectum Urbi L. Pisonem adferri, & judicium censuramq; XV. virorum adhiberi, ne haberi privatim liceret; quod jam à Majoribus cautum erat.**

Legati in
Asiam
missi.

Hilibrum permanserunt Romæ sacrosancti usq; ad Honorii, & Theodosii junioris Imperatorum tempus: quando Fl. Stilico Honorii focer, ab Imperatore defectionem parans, ut filio Eucherio Principatum adstrueret, concitaturus in generum seditionem civium, libros hos cremavit: cujus rei meminit *Rutilius Claudius Nummatianus*, dum ait, de Stilicone loquens.

*Ne tantum Geticis se viret proditor armis,
Sancta Sibyllina fata cremavit opis.*

XV. viri
sublati à
Theodosio.

Tunc absumptis Sibyllinis oraculis, *Theodosius* cum reliquis gentilibus superstitionibus, & sacerdotiis, XV. virorum quoque collegium, & sacerdotium sustulit.

De X. viris ita *Cicero* scribit: *Quoties Senatus Decem viros ad libros ire iussit? Nam cum duo visi soles essent, & cum tres Luna, & cum faces, & cum sol noctu visus esset, & cum ex caelo fremitus auditus, & cum caelum discessisse visum est, atque in eo animadversum globi; delata etiam ad Senatum Labes agri Privernatis, cum ad infinitam altitudinem terra defedisset, Apulejaeque, maximis terrae motibus conquassata esset; quibus portentis magna populo Romano bella, perniciosaque, seditiones denunciabantur: inque his omnibus, responsa Aruspicum cum Sibylla versibus congruebant: & paulo post: idem Cicero ait: Quamobrem Sibyllam quidem sepositam habeamus & conditam, ut id quod proditum est Majoribus, in iussu Senatus ne legantur quidem libri: valeantque, ad deponendas potius, quam ad suscipiendas religiones. Cum Antistitibus agamus, ut quidvis potius ex illis libris quam regem proferant, quem Roma posthac nec Dii nec homines esse patientur.*

Hæc igitur Sibylla siue fuerit Cumæa, siue Erythræa, quæ ex Asia venerit Cumas in Italiam; habitasse tamen creditur in eâ vastâ speluncâ, quæ & hodie quoque super lacu Averno prope Bajas ostenditur. De qua superius ostendimus *Aristotelem*, ac *Justinum* fuisse locutos: Deea *Agathias* lib. i. belli *Gothici* scribit: Dicitque *Narfetem* *Justiniani* Imperatoris Legatum, dum Cumas obsideret, prope Puteolos reperisse speluncam vastam, & profundam, in qua hæc Sibylla olim reddiderat oracula, per quam dicitis sub terra cuniculis Cumas ingressus est: quæ numerofo *Gothorum* presidio defendebantur.

Cumæa à
Narfete
captâ.

At cum omnium Sibyllarum carmina de diversarum nationum fati caneant; in iis etiam de uno DEO, & solo Conditore rerum omnium colendo, deoque CHRISTO Servatore multa scripta fuisse manifestum est: in hujus potissimum responsis: quæ si ea fuerit, quæ libros *Tarquinius* vendidit, vixit Anno Mundi 3349. ante Christum 613. Ea de CHRISTO hoc prædixisse fertur, quod lib. 7. oraculorum legitur:

Τλήμων ὅτι ἐγνωσ τὸν ὚ὸν Θεόν, ὃν πῶλ' ἔλασεν
Ἰορδάνω ἐν τετραπίσι, καὶ † ἔπλωτο πνεῦμα πολλῶ
Ὅς πῶν καὶ γαῖης τε καὶ ἕρκεν ἀπερδένθη
Αυθέντης ἤλυτο Λόγω Πατρὸς πνεύματι δι' ἀγνῶ.
Σάρκα τε δυσάμφορον πυχὸς ἵπλωτο Πατρὸς ἐς οἴκω.
Non nosti miseranda tuum, quem proluit olim
In Jordane Deum, † & volitabit Spiritus.*
Qui prius & terrâ fuit, & stellantibus oris
Factus voce Patris Princeps, & Flamine Sancto.
Corpus & indutus celer in Patris evolat ades.

Christus
verbum
Patris.

De ea paulo antea dixerat eodem libro.

Καὶ σὶ ἢ σε καυμάσει
Αὐτὸς ὁ γρηθείς ὁ μέγας Θεός.
Æstusq; cremabit
Te ipse Deus magnus genitus. Et paulo post:
Ἔστω ἄ ποτε κοινὸς Ἄναξ ἕρδων ἐνθάδε φῶτες
Ἐξιδέσει Θεόν.
Nam communis erit rex olim tempus, ibiq;
Placabunt homines Numen. Et iterum:
Τῶ ἄ τ' αὐτὸς ἔδωκε Θεὸς θρόνον ἐγὺαλίξας
Ὅι ἢ Διαγλυτῆρες ἕπωι πῶσι κοιμήσον.

Conciliauit enim solium Deus ipse, deditq;
Ipsi: sub pedibus verò Genii dormibunt.

Miracula quoq; CHRISTI his annunciauit verbis:

Λείψει δὲ ἄστρον πέλον, πολλῆ δὲ τε λαίλαπι θύων
Γαῖαν ἐρημώσῃ: νεκρῶν δὲ ἀνάστασις ἔσται:
Χωλῶν δὲ θρόνοι ὡκύβητοι, καὶ κωφῶς ἀκέσται.
Καὶ τυφλοὶ βλέψουσιν, λαλήσεις δὲ λαλέοντες.
Καὶ κρινὸς πανθέας βίβωσι, καὶ πλοῦτος ἔσεται.

Christi mi-
racula.

Sidera deficient cælum, multaq; procella
Terram vastabit: sublata morte resurgent.
Cursus erit rapidus claudis; surdusq; loquentem
Audiet, & cæci cernent; mutiq; loquentur,
Et communis erit vita omnibus atque bonorum Copia.

Et statim subicit de beatitudine, & felicitate, quæ per CHRISTUM Filium

DEI piis & electis acquiretur:

Piorum fe-
licitas.

Γαῖα δὲ ἴση πάντων: εἰς τείχεσι, εἰς ὠφειλάτοις,
Ὅθεν μεριζομένη καρπῶδες τότε πλείονας ὀισθί,
Πηγῶν δὲ γλυκερῶ ὄινος, λίκνῶ τε γάλακτι,
Καὶ μέλιτι δώσθαι.

Terræq; par cunctis, sine muro & sepibus ullis
Nec diuisa quidem fruges feret uberiores:
Et dulci vino fontes, albosq; scatentes,
Lacte & melle dabit.

Eadem ferè Vergilius ex Cumææ verbis refert in Ecloga 4. Pollionis superius ci-
tata:

Molli paulatim stavescet campus arista:
Incultisq; rubens pendebit sentibus uua:
Et dura quercus sudabunt roscida mella:

Prædixit hæc Sibylla resurrectionem CHRISTI:

Christi re-
surrectio.

Ἦξει δὲ εἰς Ἀϊδῶν ἀγγέλων ἐλπίδα πᾶσι
Καὶ θανάτου μοῖραν τελέσθαι τρίτον ἡμῶν ἑσώσας.
Καὶ τότε δὲ πρὸ Φθιμένων ἀναλύσας εἰς φάτος ἦξει,
Πρῶτον ἀνάστασις κλητοῖς ἀρχῶν ἑσπεδείσας.
Devenietq;, bonam spem portans omnibus, Orcum:
Et tridui somno peraget mortalia fata.
Tum demùm linquet Manes, lucemq; reuifet,
Prima resurgendi Lectis vestigia monstrans.

De JESU CHRISTI resurrectione ita loquitur David Psalm. 16. Non derelin-
ques animam meam apud Inferos: nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem. Et Oseas
Propheta: Hic Filius meus est sapiens, propter quod nunc non resistet in tribulatione filiorum
suorum; & de manu Inferorum eruam eum. Ubi est iudicium tuum, Mors? aut ubi est aculeus
tuus? Et ipse SERVATOR de se inquit: Si solueritis hoc templum, ego illud triduo sine
manibus restaurabo. De suo corpore intelligens, cum Judæi putarent illum loqui de Templo
Hierosolymitano, quod quadraginta annis fuerat ædificatum ab Judæis Babylone reuersis.

Finem sæculorum prædixit hæc Sibylla:

Mundi fi-
nis.

Χηρόσθαι τότε πάντῃ χροῶν σαχέια τὰ κόμης
Ἄηρ, γαῖα, θάλασσα, φάτος πῦρ δὲ αἰθρομήσιο
Καὶ πόλις εἰρήνη, καὶ νύξ, καὶ ἡμέρα πάντῃ

Ἔἰς ἐν πῦρ ἦξει, καὶ εἰς μορφῶ πανέρημον:

Ἄσρα γὰρ ἐρενόνθεν Φωσῆρων πᾶν τὸ περὶ (εἶ').

Tempore torpebunt vidua omnia semina mundi

Aër, terra, salum, lux ignis feruida, cæli

Cardo, dies, noctes, confident omnia in ignes.

Et fiet species quàm desertiſſima rerum.

Omnia namq; cadent lucentia sidera cælo.

Multa præterea sequuntur, quæ ad hanc descriptionem interitûs mundi pertinent: ea Lector videre poterit *lib. 8.*

Stratonicus Episcopus Cumanus hujus Sibyllæ meminit: cui hos versus tribuit:

Cùm Deus ex alto Regem demittet Olympo,

Tunc terra omniparens fruges mortalibus agris

Reddet inexhaustas frumenti, vini, oleiq;.

Dulcia tunc mellis diffundent pocula cæli:

Et niveo lactices erumpent lacte suaves.

Ammianus Marcellinus scribit libros hujus Sibyllæ Cumanæ, vel Cumææ, qui adhuc inventi fuerant eo tempore, crematos fuisse à Juliano Imperatore, juxta Ennam Siciliæ Urbem.

Illa prædixisse fertur Imperio Romano subditos fore totius mundi populos. Carthaginemq; subactum iri Romanorum viribus.

Ἄουτε Μακεδονίης αἰεὶ κρατὸς, αἰκ' ἀπὸ δυρμῶν

Ἰταλὸς αἰθήσει πόλεμῳ μέγας, ὧν ὑπὸ κόρυθῳ

Λατρεῦσά δ' ἄλειον ἔχων ζυγὸν Ἰταλίδῃσι

Καρχηδῶν κ' ἔσο χαμηλὴ πᾶς πύργῳ ἐρείσει.

Nec semper Macedo dominabitur: Occiduum sed

Surget ab Italia bellum, cum subditus orbis

Subdet colla, jugis Italis servire coactus:

Procumbentq; tuæ, Carthago, funditus arces:

Conflagrationem quoq; Vesuvii montis in Campania notasse videtur, quæ contigit *Vespassiani* tempore:

Ἄλλ' ὁπότεν χθονίης ἀπὸ βωγᾶδ' Ἰταλίδ' ἔγῃ

Πυρὸς ὑπερπέφας εἰς ἔρενὸν διερωῖ κἀνή:

Πολλὰς δε φλέξει πόλιας, ἔ' ἀνδρας ὀλέσει

Πολλὴ δὲ ἔθαλόεσα τέφρη μέγαν αἰθέρα πλῆσει.

Flamma sed Italico postquam succensa furore

In cælum magno torrens ardore feretur.

Exuretq; urbes multas, hominesq; necabit:

Ætheraq; implebit fuligo multa cinisq;.

In Romam hæc prædixisse fertur:

Ῥώμη καρθερόθυμη, Μακεδονίῃ μὲν λόγῳ κλυ

Ἄσρα φεις εἰς Ὀλυμπῶν: Θεὸς ἧ' ἔ' πέμπαν ἀπιστῶν

Ποιήσει, ὁπότεν δοκίεις πολὺ κρείσσον εἰς ὄμμα

Ἐδραὴ μίμνειν. Τότε σοι τοιαῦτ' ἐβοήσω,

Ἄσρα μὲν φέγγει λαμπρῶν πότι μαρμαρέων τε.

Roma ferox animi, post fracta Macedonis arma

Fulgure perstringes cælum. Sed te Deus omni

Robore privabit, cùm firma videberis esse

*In primis. At tu, tibi talia vociferabor,
Perspicuum periens olim, clarumq̄, sonabis.*

Ex libro antiquo Regio hæc Cumanæ dantur:

*Jam mea certa manent, & vera novissima verba,
Ultima venturi quod erant oracula Regis:
Qui toti veniens mundo cum pace placebit.
Et voluit nostra vestitus carne decenter
In cunctis humilis. Castam pro matre puellam
Deliget. Hæc alias formâ præcesserit omnes.*

Deea Arias Montanus:

*Finiet exceptum postquam lux tertia somnum,
Præscripto morti limite finis erit.
Primitiasq̄, nova referens, & gaudia vitæ,
Surgere ab obscura posse docebit humo.*

Ex Lælii Cleopassi Hydruntini poematibus:

*Humanâ sub carne Deum cælumq̄, solumq̄,
Mirantur: cæli hic conditor atq̄, soli est.
Verbum homo factum est: ut merita nos mortis ab umbra
Eriperet. Vitæ est unicuique iste dator.
Est etenim æterni splendorq̄, & gloria Patris,
Per quem subsistunt omnia: quippe Deus.*

*Ex Senensibus inscriptionibus illi resurrectionis CHRISTI prophætia tribuitur:
quam in historia superioris Cumææ produximus.*

PERSICA

PERSICA SIBYLLA.

Persica Sambethe, Vel Saba.

*Persica seu Chaldaea fuit, patre nata Beroso
Sambethe Pythijs Vaticinata modis.*

PERSICAM Sibyllam *M. Varro* primam in ordine numerat. Ejus mentionem fecit *Nicanor* eo libro, quem de rebus gestis Alexandri Magni conscripsit. Et *Suidas*, *Justinus*q; in admonitorio ad Gentes de ea quadam prodiderunt. *Suidas* eam dicit natam ad mare rubrum, in ea Urbe quæ *Noë* appellatur. Hinc error ille ortus est eorum, qui hanc Prophetissam *Noæ* Patriarchæ filiâ, vel nurum asseverarunt. Et ut hoc probarent, producerunt testimonium ex *lib. i.* Oraculorum, qui est *Erythræ*: dum gratias agit, quod post diluvium cum focero *Noë*, focru, viro, fratribus incolumis ex arca evaserit. Inquit enim

ὦ θεῶν ἐκ τῆς πρώτης γούρου, ὦ μέγα χάριμα,
ἧς ἔλαχον μετέπειθ' ὅτε ἐκφυγον αἰπὺν ἔλεθρον,
Πολλὰ κλυδωνισθεῖσ' αἶμ' ἐμῶ πόσι, ἢ δαερέασιν,
Ἦσθ' ἐκυρῶ θ' ἐκυρῆ ὁμονύμοισιν τε παρῆσαι.

O avi sexti stirps prima, ô gaudia magna,
 Quæ sortita fui, postquam discrimina mortis
 Effugi, jactata meo cum conjuge multum,
 Nec non cum Leviris glosses, soceroq; socruq;

Justinus, aliiq; multi, hanc natam Babylone volunt patre Beroso, (qui tribus libris Chaldaicam conscripsit historiam) & Erymanthe nobili matrona. Constat Berosum fuisse Chaldæum, & Belii in Babylone sacerdotem, ut testis est *Tatianus Affyrus*, in oratione contra Græcos, eumq; Alexandri Magni tempore vixisse, Antiochôq; (qui tertius ab Alexandro regnavit) librum suum Chaldaicæ historiæ tribus libris comprehensum obtulisse. Alii non hunc Berosum recentiorum Sibyllæ Persicæ patrem fuisse dicunt, sed alium antiquissimum Prophetam, qui ante bellum Trojanum vixerit. Nam hic recentior, teste *Plinio lib. 7. cap. 37.* Astrologia enituit: cui ob divinas prædictiones Athenienses, apud quos publice docuit, in Gymnasio statuam inauratâ linguâ erexerunt. Quidam hanc Phœbadem vocant *Sambethen*, ut probent illam fuisse Noæ filiam, quasi *Sem & Japethus*. Et illam sanam de Deo doctrinam à Patriarcha Noa acceptam publicasse: scripsisseq; libros viginti quatuor Prophetiarum de revolutionibus temporum, mutationibus regnorum & imperiorum: in quibus multæ inveniuntur prædictiones de venturo Messia, de ejus miraculis, de futuro judicio in fine seculi, de uno solo ac vero DEO, de vanitate gentium, & idolomania; cujus fragmenta citat *Lactantius lib. 1. cap. 6.* Et Divus *Augustinus lib. de Civitate Dei 18. cap. 25.* ejus versus, ut ait *Justinus*, ut plurimum imperfecti leguntur, & parùm coherentes: non quidem Vatis, sed transcribentium nimiam festinatione, & incitiâ: ita ut multâ sit opus conjecturâ, ad sensum scriptorum intelligendum. Eamq; idem *Justinus* Cumanam quoq; appellat, & ex Babylone venisse in Italiam, Cumisq; Campanis responsa fatidica poscentibus reddidisse. Ita ut Persica, Erythræa, Phrygia, Cumæa, & Cumana pro eadem ab auctoribus ponatur. *Pausanias in Phocicis* scribit illam conversatam fuisse cum Hebræis, qui supra Palæstinam habitabant, ex quorum libris multa didicerat, & fuisse vocatam *Sabam*. Ideò Hebræam, Judæam, Chaldæam, & Æthiopicam unam eandemq; fuisse putant. Verisimile sane est, eam suorum oraculorum partem desumpsisse ex libris, & doctrina Hebræorum, cum quibus propter vicinitatem sæpius frequentasse dicitur. Nam in iis multa consentanea sunt cum scriptis Prophetarum DEI: & quod de venturo CHRISTO scribit, de ejus miraculis, & æternitate, deq; futuro judicio, non potuit aliunde sumere, quàm ex traditionibus, quæ à DEO summo commissæ erant Moysi, & sanctis Prophetis: *Pausanias* de ea ita loquitur: *Post Demo in fatidicarum ferrinarum numerum conscripserunt Hebræi, qui supra Palæstinam sunt, gentilem suam Sabam nomine: quam Beroso patre, matre Erymanthe genitam tradunt.*

Vatis de
 hac Phœ-
 bade opi-
 niones.

Regina Sa-
 ba Sibylla
 dicta.

De hac Saba *Glycas annalium parte 2.* ita scribit: *Ceterum Sabæi natio sunt Æthiopica. Eorum regina fuit illa admiranda Sibylla. Quippe quæ cum legem ignoraret, nec vates audivisset, per Salomonem Sapientiæ ministratorem DEUM prædicavit. Celebretur, ait, Dominus Deus ille tuus, qui tibi sic saferit, ut te Israëlitarum solio regem imponeret.*

Ejus historia recitatur *primo Regum cap. 10.* item *secundo Chronicorum cap. 9.* ubi distinctè tractatur, quomodo illa cum summo apparatu hominum, & camelorum portantium dona, aurum, gemmas, & aromata preciosissima venerit Hierosolymas ad Salomonem Israëlitarum Regem, ut præsens disceret, & exploraret, an ejus Sapientiæ famæ de eo publicatæ per totum orbem terrarum, responderet. Quæ postquam diversis quæstionibus, & ænigmatibus regem tentasset, essetq; à rege de aliis interrogata in admirationem tantæ Sapientiæ rapta, considerans Salomonis opulentiam, ornatum, servos, vestimenta, cibos, & sacrificia quotidiana, exclamavit, *Beatus es, ô Rex, beati servi tui, & populus tuus, qui assidue tibi assistunt. Benedictus Do-*

minus

minus Deus tuus, qui te constituit in throno regio. Cúmq; donasset Salomoni centum & viginti talenta auri, multasq; gemmas, & aromata preciosissima, reversa est in suam ditionem.

Suidas de ea in hunc modum scriptum reliquit: Sibylla Chaldaea, quae à quibusdam Hebraeanominatur, & Persica, suo nomine Sambethe dicta, à beatissimo Noa oriunda, de Alexandro Macedone vaticinata est: cujus meminit Nicanor, qui vitam Alexandri scripsit. Haec de Domino Christo, & ejus adventu plurima praedixit, de turri Babylonica, & diluvio. Reliqua cum ea consentiunt, nisi quòd hujus libri sunt viginti quatuor de gente qualibet, atq; regionibus diversis agentes. Quòd autem ejus versus imperfecti, & vitiosi reperiuntur, non Prophetidis culpa est, sed notariorum, qui orationis impetum assequi non potuerunt, aut etiam indocti fuerunt, & imperiti Grammatices. Unà enim cum afflatu, etiam eorum quae ab ea dicta essent, memoria desinebat. Eaq; de causâ, & versus imperfecti reperiuntur, & sententiae claudicant. Aut etiam certo Dei consilio factum hoc est, ne à multis indignis oracula ejus cognoscerentur: aut longum tempus, ut aliorum multorum, hujus rei causa fuit. Aut etiam obscuritas eorum, quae à Prophetide dicta sunt, & crebra librorum descriptio: nihil miri est, si & sententiae confusionem, & versuum perturbationem attulerunt.

Georgius Cedrenus, Regina Saba, inquit, quae à Gracis Sibylla dicta fuit, auditâ Salomonis famâ, Hierosolymam venit, ut proposita quaestione de Sapientia ejus periculum faceret. Nam & ipsa Sibylla ob ingenii promptitudinem, sapientiâq; & rerum multarum peritiam magni erat nominis. De hac etiam Dominus dixit, ab externis terra finibus Austrinam venisse reginam, ut Sapientiam Salomonis cerneret.

Prædictio de turri Babylonica, vel potius ejus turris mentio legitur lib. 3. Oraculorum Erythrae:

Ἀλλ' ὁπότεν μεγάλοιο Θεῆ πλεωννεντὶ ἀπειλάι

Ἄς πῶλ' ἐπηπέιλησε βροτοῖς οἱ πύργον ἔτθξαν

Χώρη ἐν Ἀσσυρίῃ, ὁμόφωνοι δὲ ἦσαν ἅπαντες

Καὶ βῆλον' ἀνάειν' εἰς ἔρχον ἀσερέεντα

Ἀντίκα Ἀθανάστῃ *

Πνύμασιν. Ἄυτὰρ ἔπειτ' ἀέμοι μέγαν ὑψόθι πύργον

Ἴψαν, καὶ θνητοῖσιν ἐπ' ἀλλήλοισ ἔσαν ὄρωσιν:

Τένεκα πὶ Βαβυλώνα βροτοὶ πόλει ἔνομ' ἔθεντο.

Sed cum dicta ad rem fuerint collata, minatus

Quae magnus Deus est olim mortalibus illis,

Qui turrim Assyriis in finibus aedificarunt:

Cum cunctis eadem vox esset, stelliferumq;

In caelum vellent ascendere, continuòq;

Immortalis *

Flatibus. At venti magnam sublime ferentes

Turrim jecerunt, & litem conciliarunt

Inter eos: urbemq; ideò Babylona vocarunt.

De Deo uno solòq; aeterno, & Omnipotenti sic locuta est:

Ἀρχήστῃ, ἀρχαντῃ, ἀένναστῃ αἰδίοσ τε,

Ἄουράνιστῃ, ἰαυὶ μετῶν πυρόεσαν αὐτμῶ,

Καὶ πατάγῃς σῆπρον κατέχει σὼ ἀπλώει πυρρῶ,

Πρηύνει τε βαιρυκτωέων δεπήματα, βροντῶν.

Γλυ κλονέων κατέχει ροιζήματα *

Καὶ ἀερωπῶν μάστιγας ἀπαμελήνει πυροφεγίεις

Ἄομιερον δὲ ἀπετα χόδματι, ἰερακινῆς ἢ χαλάζης;

Κρύμαλής, νεφελῶν τε βολῆς, καὶ χείμαστῃ ὄρημῃς.

Aeter-

*Æternus, nunquam genitus, planè intemeratus;
Ignitus cæli cohibet qui viribus auras:
Fulminis & sonitum sævo fulgore coercet:
Horrendos tonitrus mollit, pacatq; fragores,
Terram convolvens stridores comprimit.*
Fulguris obtundit percussus igne micantes:
Imbris & immòdicos fluxus, & grandinis albæ;
Et nubis gelidæ jactus, hyemisq; solutæ.*

*Christus fili-
us Dei.*

Prædixit & CHRISTUM filium DEI venturum:

Σὸν γάνωσκε Θεόν, Θεὸς Ἰδὸν ἐόντα,

Tuum cognosce Deum, qui DEI filius est.

A CHRISTO solum iri legem DEI, quæ Mosa DEO data erat:

*Christus
Legis finis.*

Ἄλλ' ὅτε ταῦτ' αὐ' ἀπαντῶ τελεωθῆι, ἄπαρ εἶπον,

Ἐἰς αὐτὸν πᾶς λύσεται νόμος.

*Sed postquam hæc omnia perfecta fuerint, sicut dixi,
In eo omnis solvetur lex.*

Idem dicitur & in Deuteronomio: *Prophetam excitabo de fratribus eorum
sicut te, & dabo verbum meum in os ejus: & loquetur ad eos ea, quæ præce-
pero ei.*

CHRISTUM quoq; pro Deo agnitum iri ex miraculis testatur:

*Miraculū
de quinq;
panibus.*

Ἐκ δὲ ἄρτων ἅμα πέντε, καὶ ἰχθύεσσιν δύοισι

Ἀνδρῶν χιλιάδας ἐν ἐρήμῳ πέντε κερῆσσι:

Καὶ τὰ περιέσπασσεν λαῶν ἅμα κλάσματ' πάντ',

Δώδεκα πληρώσθ κερῆσιν εἰς ἐλπίδα λαῶν.

Panibus & quinque, & binis ex piscibus olim

Millia quinque virum in desertis exsaturabit.

Quin & fragmentis collectis reliquiarum

Bissenos cophinos, ut sit sperare, replebit.

Deum quoque completo sæculorum tempore, mundum subversurum dicit;
& judicaturum omnes homines secundum quod unusquisq; egerit in vita, ita red-
diturum mercedem secundum sua opera: bonis & piis vitam æternam, omnibusq;
bonis affluentem: improbis verò & sceleratis mortem, & supplicia nunquam de-
fitura.

*Extremum
Judicium.*

Ἄλλ' ὅταν ἤδη

Κόσμος καὶ θνητῶν ἔλθῃ κρείσσι, ἡ Θεὸς αὐτὸς

Ποιῆσθ, κερῶν ἀσθεῖς ἅμα τ' δυσθεῖας τε,

Καὶ σπῦ' δυσθεῖας μὲν ὑπὸ ζόφῳ ἐμπυλι πέμψῃ.

Καὶ τότε θηγνώσονται ἄλλω δέσειαν ἔρεξαν:

Ἐυσθεῖες ἢ μὲν ἄσιν θηπ ζείδωρον ἀρεχρον.

Sed eum judicium jam tandem venerit orbis,

Censebitq; pios homines Deus ipse, malosq;

Atque malos rursùm tenebras detruget ad imas.

Tum demum noscent, quàm flagitiosa patrarint.

Terra pius autem nutrix habitanda manebit.

De poenis impiorum vide sub finem lib. 2. *Erythrææ*, ubi ait:

Ἵσθ' ἐς ζῆλον δακρυῶν κόρη' ἔασετ' αὐτῶν, εἰδὲ μὲν αὐτῶν

Ἵσθ' οἰκτῆ' ὀλοφρομῶν ἐσθ' ἄσιν ἄλλωδ' ἄλλωδ'.

Ἄλλ' ἀμακροῦν ζοφόνθ' ὑπὸ τάρταρον βρώωντο
 Τειρόμενοι βοάσων). Ἐπ' ἔχ' ὀΐοισι τῷ χῶροισ
 Τίς εἰσι τρεῖς πόσον, ὅσον κακὸν ἤλιπον ἔργον
 Χείρομενοι πύρι πολλῶ: ὄπιερέξασι δ' ὀδῶσι
 Πάντες τικρόμενοι μακροῦ διψήτε βίητε.
 Καὶ καλέσασι καλὸν τὸ θανεῖν ἔφωξέτ' ἀπ' αἰπῶν. &c.

Pœnæta-
lorum.

*Neque erit modus ullus eorum
 Ploratus: neque vox tristes distincta querelas
 Diversas referet: verum sub nocte profunda
 Tartara nigra, laniante labore profundum
 Clamorem tollent. Atque in regione profana
 Ter tantum solvent, quantum fecere malorum,
 Igni confecti multo. Tum dentibus omnes
 Stridentes acri tabescent vigis, sitiq.
 Optandumque mori discent, fugietque vocantes, &c.*

Addit piorum præmia, quibus in vita æterna fruuntur:

Τρεῖς δ' ἀλλῶς, ὀπίσσις τε δίκη, καλὰ τ' ἔργα μέμηλεν.
 Ἦδὲ ἔδωκεῖν τε, δικαστάτοί τε λογισμοί,
 Ἄγγελοι αἰρέμενοι Διὸς αἰθροῦς παρμοῖο
 Ἐἰς φῶς ἄξασι, καὶ εἰς ζωῶν ἀμέριμον,
 Ἐνθα πέλει τριβῶ ἀθάνατῶ μεγάλοιο Θεοῦ.
 Καὶ τρισσὰ πηγαὶ ὄνις, μέλι τε, γάλακτος.

Bonorum
felicitas.

*Est alios, qui jus æquum coluere, bonumque,
 Et quibus et pietas, et mens fuit optima cordi,
 Sublatos Genii rapidum per fluminis æstum
 Ducent in lucem, et securæ munera vitæ.
 Immortalis ubi magni via trita Tonantis:
 Fontibus et trinis vinum, lac, mella scatebunt.*

Multa alia subjungit Sibylla de horrendis malorum pœnis, quibus in æternum sine spe liberationis flammis Cocyti cruciabuntur; deque beatitudine, & secura quiete, affluente bonis omnibus, in quo boni ævum sempiternum exigent.

De fine mundi, & extremo judicio potuit Phœbas hæc multa didicisse à Prophetis sanctis. Nam cum Noë Patriarcha hæreditario peculiari, quod à majoribus acceperat de cognitione creationis mundi, de peccato primi hominis, de adventu Messæ, cujus sanguine posteritas Adami à peccato originali debuerat mundari & ablui, de resurrectione carnis, extremoque judicio, illa omnia per manus suis tradiderat: quæ doctrina (teste Josepho in antiquitatibus Judaicis) sculpta fuerat ante diluvium in duabus columnis: ut ejus memoria ad posteros propagaretur eamque doctrinam Moses ore DEI ipsius edoctus fuerat, Prophetæque sancti instinctu Spiritus Sancti: tum demum ipsæ Sibyllæ communicatione, quam habuerant cum Hebræis eadem didicerunt, vel motu aliquo divino incitatae eadem, subobscuris tamen verbis prædicaverunt, ut coram DEI judicio redderentur inexcusabiles. Proponentes CHRISTUM mediatorem venturum, qui genus humanum reconciliaret. Eumque hæc ita graphicè describit, ut ab omnibus agnosci potuerit. Ut de illius ingressu solenni in Hierusalem: ubi ait.

Καὶρ' ἀγνὴ θύραθρ Σιών, καὶ πολλὰ παθῆσαι,
 Ἄυτὸς ἔβασιλεύς ὄπιεαὶς ὄπι πῶλον ἐσάχη,
 Περθεὸς πᾶσι Φανείς, ἵνα τοὶ ζύγον ὄνπερ ὑπὸ ἡμῶν
 Δέλον, δυστάχαλον ἐπ' αὐχένι κείμενον ἄρη,
 Καὶ θέσμενος ἀθέως λύση, δεσμεύς τε βιβαίως.

Christus
Hierosoly-
mas ingre-
ditur.

Hh

Salve,

Salve, casta Sion, permultaque passa puella:
 Ipse tibi inscensò Rex entuus intrat asello
 Erga omnes mitis, juga quò tibi, quò juga demat
 Intoleranda tibi, qua fers cervice subactà.
 Solvat & ex leges Leges, violentaque vincla.

Joan. Bapti-
 sta in deser-
 to.

De Joanne Baptista CHRISTI præcurfore, qui agnum DEI ostendet, & homi-
 nes ad pœnitentiam, & resipiscentiam adhortabitur, sic inquit:

Ἄλλ' ὁπῶν Φώνη τις Ἐρημῆς Δεῦρ' ἁώρης
 Ἦξει ἀπαγέλλουσα βροτοῖς, καὶ πᾶσι βοήσῃ
 Ἐυθείας ἀρετῶνδ' ποιητέμεν, ἢ δὲ δ' ἀπολείψῃ
 Ἐκ κρεδῆς κακίας καὶ ὕδασι Φωλιζέσθῃ
 Πᾶν δέμας ἀνθρώπων, ἵνα γρηθέντες αἰώθεν
 Μηκέτι μηδὲν ὄλωσ γε παρεκβαίνωσι δικαίων.

Verùm vox quedam cùm per deserta locorum
 Nuncia mortales veniet qua clamet ad omnes.
 Ut rectos faciant calles, animòsque repurgent
 A vitiiis, & aqua lustrentur corpora cuncta,
 Ut nunquam deinceps peccent in jurare nati.

Ex libro antiquo Regio:

Virgine matre satus pando residebit asello
 Jucundus Princeps, unus qui ferre salutem
 Ritè queat lapsis. Tamen illis fortè diebus
 Multi multa ferent immensi fatal laboris.
 Solo sed satis est oracula prodere verbo:
 Ille Deus castà nascetur virgine magnus.

Ex Aria Montano:

Tu pede prævalido calcàbere, callide Serpens:
 Nasceturq; humili summus in orbe Deus.
 Quod nunc nemo videt verbum, quod tangere nemò
 Nunc valet, humana hoc impetet hocce manus.

Ex Lelio Cleopasso:

Æternum verbum fiet palpabile: eritq;
 Verus homo ex utero virginis, atq; Deus.
 Is te, antique draco, vincet: Plutonia sceptrà
 Franget: & Infernas discutiet tenebras.
 Hic Rex est, Judea, tuus, quem pullus aselli
 Sustinet: hoc laudes adveniente cane.

Ex inscriptionibus Senensibus:

Panibus simul quinque, & duobus piscibus hominum millia multa in heremo satiabit.

Ex Ruillio:

Et tu, Bestia, conculcaberis. Deus nascetur in mundo: Verbum invisibile reddetur pal-
 pabile, vel percutietur.

LIBYCA SIBYLLA.

Libylla vel libyca Elissa.

*Vt genus e Libya, Venit mihi nomen Elissa:
Mi cortina Clari servit, atque Sami.*

SECUNDO loco citatur Libyca, vel Libyssa Sibylla à *M. Varrone*, quæ proprio nomine dicta est *Elissa*. Hanc nonnulli putarunt eandem esse; quam superius ostendimus fuisse filiam Dardani, & Nefonis Teucris filia, quæ proprio nomine vocata est Sibylla: à qua omnes postea Prophetissæ mulieres propter similitudinem Enthusiastæ, & inspirationem divinam Sibyllæ cognominatæ sunt. Hæc Libyca diversis in locis oracula reddidisse fertur. In Claro urbe Colophoniorum; unde in Delum trajecit: postea Delphos venit, postremo in Libyam. Bonam tamen vitæ partem transegit in Samo: de ea mentionem facit *Euripides in prologo Lamia*. Ea vixisse traditur ante Olympiadem octuagesimam, quo tempore *Euripidem* (qui eam citat) floruisse certum est. Alii illam Jovis sive Apollinis filiam asserunt, ex Lamia Neptuni filia genitam: quod superius alteri competere ostendimus. Tanta est inter auctores diversitas de nominibus, patria, & parentibus harum Sibyllarum, ut quod certum de iis statui possit, non habeamus.

Illa multa de exitio gentium prædixit propter idololatricam, & scelera, quibus iram DEI altissimi in se irrent:

*Idolorum
cultores.*

Ἀλλὰ πικραίνωσσι κακοὶ κακότητι μόνοντες
Ὀργῶν ἀθανάτου, βαρυκτύπεσ' Ουρανίων
Ἄντ' Θεῶν ἢ λίθους, ἢ κνώδαλα θρησιδόντες,
Ποικῶ μάλ' ἄλλοις ἄλλα φοβέμενοι, οἷς λόγῳ εἰδέεις,
Ὅν νῆς, ὄσκι ἀκοή. Ἄγε μοι θεμίς εἶδ' ἀγορεύειν
Ἐιδέλων τε ἔκαστι, βροτῶν παλάμῃς γεγαῶσσι.
Ἐξ ἰδίων ἢ κόπων, ἔστυχθάλων Ἰππιοῶν
Ἀνθρώποι δέξαντο Θεὸς ξυλίνες, λιθίνες τε,
Χαλκῶσ τε, χρυῶσ τε ἔστυργέσ τε ματυῶσ
Ἀψυχῶσ, κωφῶσ, καὶ ἐν πυρὶ χωνοθένεσ
Ποιήσωτο μάτῳ γε πεποιθότες ἐν πίστεισ.

*Sed durantq; malig, malum opperientur.
Iram immortalis, caelestis, & altitonantis:
Pròq; Deo lapides, & ficta animalia, multa
Religione colunt trepidi, diversaq;, quorum
Non ullus sermo, mens nulla, auditio nulla est.
Singula nec fas est verbis simulacra referre
Mortali fabricata manu: quos namq; creavit
Humanæq; manus labor, atq; industria mentis,
Accepere Deos stulti, saxove, vel auro,
Ære, vel argento factos, lignove dolatos.
Exanimos, surdos, conflatos ignis in aestu
Fecere: atq; his frustra commiserè salutem.*

Prædixit & illa fore, ut CHRISTUS Dei Filius nasceretur: multaq; miracula editurum illum esse, quibus ejus divina potentia probabitur: Venturum tamen in manus impiorum, qui illum contumeliis, & opprobriis infinitis vexaturi essent, spinisq; coronatari.

*Miraculâ
& passio
Christi.*

Πάντ' λόγῳ πείσασων, πᾶσιν νῆσον θεροπῶδων,
Τῶσ ἀνέμους πᾶσι τε λόγῳ, σφῆσθ' ἢ Ἰπάλιασων
Μαινομήλιω, πᾶσιν εἰρῶνῃσ πῆσ τε πατήρας.
Ἐἰς ἐκπύσματ' Ἐφαρμακόντ' παρειᾶσ' αἰπέ
Δώσσι: καὶ εἰς μάστιγας ἀπλώσσι θ' ἀγρὸν νῶτον.
Καὶ κολαφίζομεντ' Ἐζήσσι: μή τις Ἰππρωῶ
Τίς, τίντ' ὦν, πῆσεν ἦλθεν. Ἴνα Φθιμῶσι καλήρη
Καὶ σέφανον φορέσσι τὸν ἀκαθῆνον.
Πλῶσσι τε νύξασιν καλάμῳ ἀπ' τὸν νόμον αἰπῶν.
*Cuncta jubens faciet, morbòs, medebitur omni,
Pacabit ventos dicto, sternétq; profundum
Insanum, placidis pedibus calcando, fidéque.
Ad viriosa genas præbebit sputa pudentes:
Verberibusq; sacrum tradet profcindere tergum.
Pérq; feret tacitus colaphos, ne forte sciatur
Quis sit, cujus sit, mortalibus unde locutum
Venerit: horrentemq; feret de vepre coronam.
Tum calamo compungent ilia legis
More sua.*

Idem

Idem quoque dictum fuit à Prophetis & ab Apostolo: *Deus Filium tradidit morti pro peccatis nostris.* Et apud Prophetam: *Ipse vulneratus est propter peccata nostra, & infirmatus est propter transgressiones nostras: Sicut radix in terra sitiente, non est figura ejus, neq; claritas: & vidimus illum, & non habuit figuram, neq; decorem. Sed figura ejus sine honore, & deficiens præter ceteros homines. Homo in plaga positus, sciens ferre imbecillitatem, quia aversus est, & non est computatus. Hic peccata nostra portat, & pro nobis dolet: & non putavimus ipsum esse in dolore, & in plaga, & in vexatione. Livore ejus sanati sumus.*

Prophetam hunc secuta est Sibylla de CHRISTO loquens:

Ὁ κτερός, ἄμιϑ, ἀμορφϑ, ἐν δικτεοῖς ἐλπίδα δώσῃ.

De CHRISTI patientia in afflictione *Esaias* alio loco dixit: *Sicut ovnis ad immolandum ductus est, & sicut agnus coram trudentibus se sine voce, sic non aperuit os suum.*

Prædixit quoq; Sibylla mundi conflagrationem, judicium extremum, mortuorumq; resurrectionem, & vitam æternam piis & DEI cultoribus præparatam:

Πῦρ ἔσται καὶ κόσμον ἐν ᾧ πόδες (ἦμα τέτυκ)

Ῥομφαία, Σάλπιγες αἰὲν ἠελίω αἰόντι.

Κόσμος ἅπασ μήνυμα καὶ ὄμβρομον ἦχον ἀκούσῃ:

Φλέξει ἢ χθόνα πάσῃ. Ἐπὰν δὲ ὀλέσῃ γῆϑ ἀνδρῶν;

Καὶ πάσας πόλιας, ποταμούς θ' αἶμα, ἠδὲ θαλάσσαν

Ἐκκαύσῃ. Τὰδε πάντα κόνης ἔσται αἰθαλόεσσα.

Ἀλλ' ὅταν ἦδη πάντα τέφρη σποδόεσσα γῆν,

Καὶ πῦρ κραιμάσῃ Θεὸς ἄσπετον, ὄσπερ ἀνήψεν,

Ὅσέα ἔσποδιῶν αὐτὸς Θεὸς ἐμπαλιν ἀνδρα,

Μορφώσῃ, σῆσῃ ἢ βροσῶν πάλιν ὡς πέρϑ ἦσαν,

Καὶ τότε δὴ κρείσσις ἔσται ἐφ' ἣ δικάσῃ Θεὸς αὐτὸς

Κελεύων ἐμπαλι κόσμον. Ὅσοι δὲ ἔσπο δυσεβήσιν

Ἡμαρτον θνητοί, σῶν δὲ αὐ πάλι γαῖα καλύψῃ.

Ὅσοι δὲ δισεβήσῃ, πάλιν ζήσιν ἔπι γαῖαν,

Πνύμα θεῶ δόνϑ, ζώω θ' αἶμα καὶ βίον αὐτοῖς

Ευσεβέσι. Πάντες ἢ τὸτ' εἰσφύσονται ἑαυσῶν.

Igni flagrabit mundus, signumq; dabunt hæc

Enses atq; tubæ simul, & sole ex oriente

Terribilem sonitum, mugitumq; audiet omnis

Mundus: & exuret terram omnem torridus ignis.

Hinc genus humanum postquam delērit, & omnes

Urbes, & fluvios exusserit, atq; profundum,

Omnia fient hæc mixtus fuligine pulvis.

Omnia sed postquam in cineres collapsa jacebunt,

Et Deus obruerit tantum qui accenderat ignem:

Inq; hominem Deus ipse iterum formaverit ossa

Et cineres, mortalibus, ut fuerant revocatis,

Judicium tunc certò erit; in quo jus feret æquum

Ipse Deus mundi judex. At qui impietate,

Peccarint, iterum injecta tellure tegentur.

Contra iterum in terris vivent pietatis amantes,

Ipsis dante Deo statum, vitamq; cibumq;

Sed, pii agnoscent omnes, seseq; videbunt.

Ideò paulò antè Sibylla exhortatione pià monuerat homines, ut dum in vita essent, DEO infervirent omni pietate & iusticia, neq; criminibus, & peccatis iram summi Numinis irritarent.

Ἀμέλειοι μετάρθεοτε βροτοὶ παῖδε, μήδε πρὸς ὀργίω
 Παντοίω ἀζάγητε Θεὸν μεγαλ. Ἀλλὰ μεθέντες
 Φάσγαναι, καὶ σοναχὰς, ἀνδρονόουσι τε, καὶ ὕβρεις,
 Ἐν ποταμοῖς λύσασθε ὄλον δέμας ἀεναίοισι
 Χειρῶς τ' ἐκτανύσωντες εἰς αἰθέρα, ἢ πάρο ἔργων
 Συγγνώμην αἰτεῖσθε, ἢ δόσεβίαις ἀξέθειαν
 Πικρὸν ἰάσασθε. Θεὸς δ' ἔξει μετάνοιαν,
 Ὅουδ' ὀλέσθ'· πῶσθ' ἢ χόλον πάλιν, εἴπερ ἅπαντες
 Ἐυσεβίω ἐρήπιμον ἐνὶ Φρεσὶν ἀσκήσητε.

Ah vos resipiscite stulti

*Mortales, magnumq; Deum irritare cavete.
 Ponite sed gladios, gemitus, cadésque, nefásque:
 Et totum fluvio corpus mersate perenni.
 Tum manibus passis ad sidera prateriterum
 Poscite factorum veniam, sancté que factis
 Impia facta piis. Nam sic Deus ipse vicissim
 Consilium vertet, neque vos excindet, & iram
 Sedabit rursùm si vos modo mente coletis,
 Qua nil gratius est illi, pietatis amorem.*

Multa prædixit de impiis, qui iram DEI certò subituri sint, etiam si in hac vita securi vivant, deliciis affluant, potestate reliquis sint formidabiles: in fine tamen sæculorum ferìò quidem, sed malo magno suo, sentient DEI mandata non esse contemnenda: neque proximum injuriis & violentia opprimendum: Tunc torti horribilibus tormentis propter admissa peccata, pœnitentia inutili sese macerabunt, Deum ploratibus & gemitibus aures benignas non præbiturum.

Ex antiquo Regio codice versus hi Libycæ Sibyllæ adscribuntur:

*Ecce Deus veniet, quo aternus tempore Princeps
 Irradians fata lata viris sua crimina tollet.
 Lumine clarescet cujus Synagoga recenti.
 Sordida qui solus reserabit labra reorum:
 Æquus erit cunctis: gremio Rex membra reclinet
 Regina mundi, sanctus, per sacula vivens.*

Dea Arias Montanus:

*Discutiet tenebras Lux alma, & vincula prisca
 Legis: vita Rex conspicietur homo.
 Virgo hunc sancta dabit terris, gremioq; fovebit.
 Pressus & hic miseris conferet auxilium.
 Ex Lælii Cleopassi Hydruntini poëmatibus:
 Que mentes hominum cacas insania cepit?
 Numen ab humanis impetitur manibus.
 Agnus pro nobis se vas mactatur ad aras,
 Hostia placatum reddidit ista Deum.
 Nam qui depressus miseranda clade videtur
 Optatum miseris conferet auxilium.*

Exhortatio
 ad resipi-
 scentiam.

Ex inscriptionibus Senensibus.

In manus inimicorum veniet. Dabunt DEO alapas manibus incestis: miserabilis, & ignominiosus videbitur: & miserabilibus spem præbebit.

De CHRISTO eadem quoq; dicit *Esaias*: quem ultrò subiturum opprobria, & injurias malorum ostēdit, ut homines pios ab opprobriis & morte aeterna eximeret. *Dorsum meum, inquit, posui ad flagella, & maxillas meas ad palmas: faciem autem meam non averti à scelerate sputorum.*

De quo sic quoque *David Psalmo 35.* prophetizavit: *Congregata sunt super me flagella: tentaverunt me: & striderunt super me dentibus suis.*

Ex Ruilio:

Dies veniet, quibus Deus illuminabit crassitudinem tenebrarum: vinculum Synagogæ rumpetur. Homines tacebunt, & videbunt regem viventium. Et virgo Domina gentium eum gestabit gremio. Regnabit in misericordia: & tradetur in manus malorum. Colaphizabitur Deus, eritq; tanquam miser, & auxilium dabit miserabilibus.

Ex Garfone:

*Ille quidem morbis pressos sanabit, & omnes
Firmos restituet laesos: cæciq; videbunt,
Incedent claudi: surdis audire licebit.
Expellet furias: oppressi morte resurgent.*

De Sibylla Libyca consule *Suidam*, qui illam asserit scripsisse versibus divinationum & oraculorum libros. Neque est opus hic inferere, quæ prædixit de eversione urbium, & regnorum mutationibus, aliisque cladibus quibus à DEO irritato punietur mundus: ea leguntur passim in libris oraculorum Sibyllinorum, quæ Lector consulere poterit.

SAMIA

SAMIA SIBYLLA.

Samia Phyto sive Phygo.

*Divino quoties pectus stimusatur, ab aestro
Enthæa fatidicis ora resolvo modis.*

SAMIA hæc Prophetissa, teste *Frusthene Cireneo*, (qui Aristonis Chii & Callimachi Poætæ discipulus fuit, *Platoq; minor* suo tempore propter excellentem doctrinam, vocatus est) dicta est Phyto. Aliis Phygo: quod nomen se comperisse ait in annalibus Samiorum. Ea secundum Eusebium, & Calliodorum florebat Anno Mundi 3297. ante Christum 665. Eamq; appellat Herophilen, Athenis Principatum tenente Hippomene. *Ælianus lib. 12. varia historia*, eam vixisse ait temporibus Numæ Pompillii, citi ca 16. Olympiadem. *Georgius Cedrenus* illam appellat Samonæam; quam Prophetizatam esse asserit temporibus Joasæ Regis Israël. Et alibi Darii Astyagis regno claruisse in Samo illam dicit. *Augustinus lib. 18. cap. 24.* de ea ita scriptum reliquit: *Numæ regnante Roma, & apud Hebræos initio regni Manassæ, à quo impio rege Esaias perhibetur occisus, Samiam fuisse Sibyllam ferunt. Hieronymus quoq; in Chronicis* Numæ tempore floruisse dicit Samonetem Herophilen.

At cum omnes Sibyllæ uno ore clamarint & docuerint gentes unum esse ac solum Deum conditorem omnium cognoscendum & colendum. Hæc post Erythream

thræam maximè omnium huic dōctrinæ infitit, avertens gentes crebris exhortationibus à cultu Dæmonum, & idolorum latria: & demonstrans omnia illa ficta Numina vanitate hominum constituta esse. Unum Solum Deum aeternum, omnipotentem, vitæ auctorem metuendum, & honorandum proponit.

Ἄυτος ᾧ μορφὰς ἀνδρῶν, καὶ νοῦ ἐτύπωσεν,
καὶ λόγον ὀρθὸν ἔδωκεν, ἄπιστήμιω τ' ἐδίδαξεν:
Ὁφθαλμὸς ὁ πλάσας, καὶ ὤτα, βλέπων καὶ ἀκροῶν,
καὶ πᾶν ἐνθύμημα νοῶν, πάντων τε ζυγίσωρ
Ἄυτὸς ἐὼν, σπῶν, καὶ ὕστερον αὐτὸς ἐλέγχων.
καὶ ἐκπέσῃσιν ὅσα λαθῶν γε βροτῶν πρὸς ἔπταξεν.
Ἐλθῶν ἢ ἄπ' ἕβημα θεῶν θνητοῖσι λαλήσων,
καὶ κωφῶ ζυγίεις, ἢ ἢ λαλέοντι ἀκροῶν.
καὶ πόσον θηπὶ τὸ πᾶν ἄπο γῆς εἰς ἕρπον ὕψου,
Ἄρχῳ καὶ τέλει οἶδεν: ὃς ἕρπον ἐκποσε, καὶ γλῶ
πᾶντα ᾧ ἐξ αὐτῶ, τὰ ἀπ' ἀρχῆς εἰς τέλος οἶδε:
Μῆν' ᾧ θεὸς ἐστὶ, καὶ σὺκ ἐστὶν θεὸς ἄλλ'.

*Idem nam species hominum, mentesque creavit:
Et docuit scire, & rationis munia recta,
Lumina qui finxit, quique aures, cernit, & audit.
Et tacet, & tandem convincet: supplicioque
Afficiet, quacumq; homines calata patrarint.
Cum veniet solium ad Divinum jura daturus.
Qui nil dicentes, mutos, intelligit, audit.
Et quantum tellus à cæli vertice distet,
Principium, finem, media omnia novit: ab ipso
Omnia sunt: Solus Deus est, neque est Deus alter.*

*Deus unus
colendus.*

Et alibi de Deo summo loquens dicit:

Ἐἰς θεὸς, ὃς μόν' ἐστὶν, ἡγεμεγέτης, ἀγῆνη'.

Unus Deus, qui solus est maximus, non genitus.

Et hunc solum colendum, & honorandum asserit: quia totius mundi cæli & terra, omniumq; creaturarum fit opifex.

Ἄυτὸν τὸν μόνον ὄντα ζέεσθ' ἡγήτορα κόσμου.

Ὁς μόν' εἰς αἰῶνα, καὶ ἐξ αἰῶν' ἔτυχεν.

*Illum igitur solum existentem colite opificem mundi,
Qui solus è saculo, & in saculum fuit, estq; futurus.*

Cumque CHRISTUM Filium DEI esse dixerit, excandescens in Judæam, quæ suum Regem non agnovit, hoc addit:

Σοὶ ἢ μόνῃ Σοδομίτι γαῖῃ κακὰ πῆμα (καὶ εἶ):

Ἄυτὴ ᾧ (ὁ ἀφρων τὸν ζῶν θεὸν σὺκ ἐνόησας

παίξοντ' ἐν θνητοῖσι νοήμασιν: ἀλλὰ κ' ἀκαύθως

Ἔεσθας σεφάνω, φοβερίω τε χολίω ἐκέρχασας.

At solam Sodom et tellus mala diratenent te.

Namque Dei male sanatus te notio fugit,

Sensibus humanis ludentis: namque coronam

Despinis illi posuisti, injuria major

Quo foret, & potum fudisti fellis amari.

*Judæa suū
regem non
agnovit.*

Irridet postea vanitatem hominum, qui vero Deo relicto, Deorum falsorum typos ex materia corruptibili sibi effingunt: mutisque, surdis, & insensibilibus

simulachris sacrificia constituunt, ac mente alienati iis stultè honores, & cultus divinos tribuunt.

Ὅμοιά δι' ἀνθρώποι θείαν ληφθεῖσιν ἀφ' ἑλης,
 Χέρσιτε μορφώσωντες ἑαῖς ἔιδωλον ἀΐαυδον
 Δοξάζετε λιπῆς καὶ θρησκείησιν ἀνάγκοις,
 Τὸν Κλίσιω περιπένης, ἀσελγείαις ἐλάτρεουσιν:
 Πάντες δι' αἰτῆ' ἔχοντες ἀχρήσιμα δῶρα θύεσι:
 Ἵς ὡς αἰτῆ' τίμας, τὰδε χρήσιμα πάντα δοκῶσι.
 Θοίγη κνισῶντες, ὡς τοῖς ἰδίοις νεκύεσιν.
 Σάρκας γδ τε καὶ ὄσέα μυελόντα κάεσι,
 Θύοντες βωμοῖς, καὶ Δαίμοσιν αἶμα χέουσιν.
 Ἡδὲ λύχνος ἀπίεσι Θεῶ τῶ Φῶτα διδόντι.
 Ἵς ὡς διψῶντι Θεῶ θνητοὶ παύδασι τὸν οἶνον,
 Ἐἰς ἔδὲν μεθύοντες ἐπ' ἀχρήσισι θεοῖσιν.

Vana sunt
 idola:

*Asi homines sylvæ abscindunt robur, & inde
 Mut a suis manibus Divûm simulachra figurant:
 Quæ decorant ritu, libamentisq; profanis.
 Impurasq; colunt nugas, Genitore relicto.
 Omnèsque assidui vanissima munera libant:
 Et tamen hoc ipsum se rentur honore juvare.
 Atq; dapes adolent, ut cassos lumine pascant.
 Namque cremant carnes, & plenis ossa medullis,
 Et mactant aris, & placant sanguine Manes.
 Candelasq; Deo accendunt, qui lumina donat.
 Et tanquam sitiât, vini libamina fundunt,
 Mortales ebrii, qui numina vana fatigant.*

Alibi protestatur se DEI veri vocem proferre, & fideliter communicare hominibus ad omnium salutem, ut instruantur, & ad pœnitentiam veniant errorum anteaكتور: ad nullum fictitium Deum divertant, sed illum Deum cognoscant, qui est unicus, æternus, ingenitus, suæque Divinitatis participem habeat neminem. Dicit enim:

Ἐἰς μόνον εἰμι Θεός, καὶ οὐκ ἐστὶν Θεός ἄλλος.

Unus solus sum Deus, & non est Deus alius.

Id Propheta omnes, sacraque litera ubique inculcant populumque exhortantur ad pœnitentiam, & vitæ integritatem. Docentq; Deum Omnipotentem erga pœnitentes, & pietatis cultores misericordem fore. Sic quoque ejus iram exarsuram in rebelles, reprobos, & impœnitentes. Eadem quoque omnes Sibyllæ feriò objiciebant hominibus: bella, terramotus, incendia, famem, pestem, ac reliquas ejusmodi afflictiones à DEO immitti in mortale genus, ut homines à peccatis avocet, & eorum vitam emendet: potissimum ut eos abducatur ab idolorum impio cultu, cui ferè omnis mundus usque ad insaniam incumbibat. Ideò inter cæteras, Sibylla Erythraea his verbis utitur:

Πάντα γδ εἶδεν

Ἀθάνατος Σωτήρ πανεπίσιωπος, ὃς μ' ἐκέλευσεν
 Ἀγγέλειν ὑμῖν, ἵνα μὴ φρεσὶν ἐξαπαληθεῖ
 Νήψατε τὰς κακίας σκοπέψατε, μηδὲ βιαίως
 Ἀλήλως μάεναθε μιαιφόνον ἦτορ ἔχοντες,
 Ἄιμασιν ἀνδρομέοις πολλὴν γαῖαν ἀρδύοντες.
 Αἰδέσθητε βροτοὶ τὸν Ἰσπερμεγέθη, ἔατέεσον
 Ουραίνιον Κλίσιω Θεὸν ἀφθιτον, ὃς πῖλον σικεῖ.

Exhortatio
 ad impietate

Namque

Namque salutis

Auctor inextinctus videt omnia, & omnia novit.
 Qui mihi iussit, uti vobis hæc dicta referrem:
 Exitio ne sit demens socordia vobis,
 Discite justiciam, vitiis abstinite, neve
 Inter vos animis odia exercete cruentis,
 Humano latè tingentes sanguine terram.
 Immensum, invictum Numen, rerumq; parentem,
 Cui domus excelsò cælo manet alta, timete.

Et alibi securitatem impiorum graviter punitum iri pronunciat. Introducit enim Erythræa Phœbas Patriarcham Noan monentem homines, ut resipiscerent, & à vitiis se subtraherent: Deum iratum statuisse omne genus hominum malum & corruptum generali diluvio perdere, & delere, nisi pœnitentia ferio & maturè ejus iram averterent, & illum placatum sibi conversione redderent. Dicit enim:

Ἄνδρες ἀπιστήσοι μεγάλω βεβολήμῳ οἱ σρω
 Ὅυ λήσῃ Θεὸν ὄσ' ἐπεάζατε. Πάντ' ἔδ' ὀιδεν
 Ἀθάνατ' ὦ Σωτήρ. ὦ παυλὸ ρῶσῃ:
 Ἔστω γὰρ ὅτε κόσμου ὄλ' ἀπερείσῃ ἀνδρῶν
 Ἰδασιν ὀκλήμῃ, φοβερὸν ὀλολύξῃ αἰοιδίῳ. ὦ iterum:
 ὦ μέγα δέιλαιοι, κακώτερες, ἄσαιοι αἰδρες
 Αἰδοίῳ περιπίντες, αἰαδίῳ παθέοντες,
 Ἀρπασαῖοι τύραννοι, ἀμαρτωλοὶ τε βίαιοι,
 Ὑδῶσῃ, ἀπιστοὶ, κακοσχεῖμονες, ἐδὲν ἀληθεῖς.
 Δεκτεροκλόποι θ', ὄρεσπλόγοι, δύσφῃμα χέοντες,
 Ὅυκ ὀργῶν τε Θεῶ δειδίστες Ἰψίσοι:
 Εἰς γῆν ἐπέπιπτε πεφυλαγῆμοι ἐξαπολίσοι
 Ὅυ κλάετ' ἀλλοδὸς ἀλλὰς ἀπῆνές ἀλλὰ γελᾶτε.
 Σαρδόνιον μείδημα γελᾶσθε ὅπως ἦξῃ
 Ἰδῶτο, λέγω τὸ Θεῶ φοβερὸν καὶ ἐπήλυτον ὕδωρ.

O miseri, mentis prave, mutabile vulgus,
 Quæ facitis Deus haud ignorat: namque salutis
 Auctor inextinctus videt omnia, & omnia novit.
 Tempus erit, quando totus delebitur undis
 Orbis, & humanum genus (heu horrete minantem)
 De cælog; Dei magni vos opprimet ira. Item:
 O multum miseri, perversi, instabilesq;
 Quos jurat extincto vitam sædare pudore,
 Raptores, violenti, importuniquè tyranni,
 Mendaces, pravi studiosi, perfidiosi,
 Detrectatores, mæchi scelerata serentes,
 Nil formidatis supremi Numinis iram,
 Quæ vos ad quinti pœnas jam destinat ævi.
 Non fletis passim, duri? ridetis, inepti?
 Sardonium risum ridebitis, horrida quando
 Quam dico, torrensq; Dei vos opprimet unda.

Et de præmiis bonorum, pœnisque impiorum ita loquitur:

Ἄφθῆσῃ ὦ Κτίσις αἰώνι' αἰθέρε: ναίων
 Τοῖς ἀγαθοῖς ἀγαθὸν περιφέρων πολὺ πλεῖον αἰμοθῶν:

Τοῖς ᾗ κακῶς, ἀδίκῳ τε χόλον ἢ θυμὸν ἐγείρων,
καὶ πόλεμον, ἔλαιμόν, καὶ ἄλγεα δακρυβέντα.

*Auctor inextinctus, æternus, in æthere degens,
Et multo majora bonis bona præmia reddens,
Injustosq; malosque ira pænisque coercens.
Immittens bellum, pestem, tristisque dolores.*

Omnia oracula hoc unum & idem continent, ut assiduis exhortationibus impios ad morum correctionem adducant.

Ex libro regio excerptum ad Samiam refertur:

*Ecce dies, nigras tollet quæ læta tenebras
Mox veniet, solvens nodosa volumina vatum.
Gentis Judææ, referunt ut carmina plebis.
Tunc poterunt clarum virventum tangerere regem:
Humano quem virgo sinu in violata fovebit.
Annuit hoc cælum, rutilantia sidera monstrant.*

Ex Aria Montano:

*Sultatum Judæa Deum cur noscere cessas?
Cur tibi felices abjicis ipsa dies?
Cur huic pungentem nectis que parâsque coronam?
Cur misces Domino pocula amara tuo?*

Ex Lelio Cleopasso.

*Crudelis Judæa, malo stimularis ab æstro:
Contemnis regem cur furiosa tuum?
Morti damnatum potu satiabis aceti?
Pròque cibo fellis dira aconita dabis?
Spinosoque caput sacrum diademate vincis?
Væ misera! summi est iste Propago Dei.*

Ex inscriptionibus Senensibus:

Tu enim, stulta Judæa, Deum tuum non cognovisti ludentem mortalium mentibus: sed etiam spinis coronasti eum, horridumq; fel miscuisti.

HELLE.

HELLESPONTIACA SIBYLLA.

Hellepontiacæ Demo vel Diphobæ.

*Marpesso orta feror celebrato in Troade vico
Phoebæ Apollineo clara ministerio.*

CTAVAM hanc Sibyllam Hellepontiacam *Heraclides Ponticus* Platonis & Aristotelis auditor scribit natam fuisse Marpessi, quod est oppidum Troadis prope Gergethium: eamq; vixisse Cyriac Solonis tempore: Anno nempe mundi 3403. Ante CHRISTUM 559. Ea olim propter patriam vocata est Marpesia nomine Demo. Quidam Deiphobem Glaucefiliam, eamq; esse volunt, quam Æneas consuluit, cum ex Troade venisset in Italiam. Sed superius ostendimus Deiphoben fuisse Cumæam: Quidam hanc non ex Marpesso, sed ex Marmisso vico Troadis ortam volunt: sed controversia hæc levis est, cum duo illa nomina idem oppidum significant. Eamq; oracula reddidisse fama celebri Olympiade sexagesima certum est.

Ea prædixisse fertur CHRISTUM æternum DEI æterni Filium esse:

Ἀθανάτης μέγαν Ἰδὸν αἰεὶδμε ἐν φρενὸς αὐδῶ:

Ὡ θρόνον Ἰϋϋϋ Γενέτης παρέδωκε λαέδου

Μή τις θνηθὲν ἐλπίσῃ: ὅτι Διὸς Ἰσάρκα τὸ διασόν
 Ἠγέρθη, περὶ χροαῖς δὲ Σπολυσαμῆναι ποταμοῖο
 Ἰορδάνου.

*Æterni magnum natum cano pectore ab imo,
 Cui solium Genitor tribuit Supremus habendum
 Nondum progenito. Siquidem de corpore duplex
 Exiitit. Est autem prolutus fluctibus amnis
 Jordani.*

In CHRISTI adventu cecinit homines fruituros omnium rerum ubertate,
 & felicitate, qualis fuit olim tempore aurei sæculi:

Καὶ τότε δὴ χάριν μεγάλην Θεὸς ἀνδρασι δώσει:
 Καὶ γὰρ γῆ, καὶ δένδρα, καὶ ἀσπερὰ τέμματα γαῖης
 Δώσουσιν, καρπὸν τὸν ἀληθινὸν ἀνθρώποισι,
 Ὅνους ἔμελλῖν γλυκέσθαι, λούκῃ τε γάλακτι,
 Καὶ σίτου, ἅπερ ἐστὶ βροτοῖς κάλλιπον ἀπασσι.

*Tunc quoque gaudium magnum Deus mortalibus dabit,
 Nam & terra: & arbores,
 Dabunt fructum verum hominibus.
 Vini, & mellis dulcis, albiq; lactis,
 Et frumenti, ut est optimum mortalibus.*

Hanc rerum omnium ubertatem, describit pluribus versibus Erythræa Si-
 bylla, lib. oraculorum 3.

Γῆ γὰρ παυγλυέτερη βροτοῖς δώσει τὸν ἀελλῶν
 Καρπὸν ἀπειρέσιον σίτου, ὄνους, ἔλαιος:
 Ἄντάρ ἀπὸ ἔσθονθεν μέλλῖν γλυκερῆ ποτὸν ἡδύ
 Δένδρεά τ' ἀκροδρύων καρπὸν, καὶ πίονα μῆλα.
 Καὶ βόας, ἐκ τ' ἀρνῶν ἄρνας, αἰγῶν τε χιμάρρους.
 Πηγῶσ τε ῥήξει γλυκερὰς λούκοιο γάλακτι:
 Πλήρεις δὲ αὐτὲ πόλεις ἀγαθῶν, καὶ πίονες ἄγροι
 Ἔσονται: εἰδὲ μάχαιρα καὶ χθονός, εἰδὲ κυδοῖμῃ;
 Οὐδὲ βαρυσηνάχου σαλδύσειται σὺν ἐπι γαῖαν.
 Οὐ λιμός, καρπῶν τε κακορρήτερος χάλαζα.
 Ἀλλὰ μιν εἰρήνη μεγάλη καὶ γαῖαν ἀπασσι.
 Ἀνθρώποις τελέσειεν ἐν ἔσθον ἄστρῶν
 Ἀθῆναι ἃ, ὅσα πέπεσται δειλοῖσι βροτοῖσιν.
 Ἄυτος γὰρ μόνῃ ἐστὶ Θεός, καὶ σὺν ἐστὶν ἐπ' ἀλλῃ.

*Nam terra omniparens, fruges mortalibus almas
 Edet inexhaustas olei, viniq;e, cibiq;ue.
 Dulciq;ue ex alto cælororantia mella,
 Arboreos fructus, nitidas pecudesq;ue, bovesq;ue,
 Agnos, atque agnas pingues, hædosq;ue caprarum,
 Et niveo fontes erumpenti lacte suaves,
 Oppida plena bonis, & pingua culta vigebunt.
 Nec gladios metuet, nec belliterra tumultus.
 Nec tremefacta gemet nutanti pondere tellus.
 Nec bellum, nec erit sentorum squalor agrorum.
 Aut famis, aut fruges vastantis grandinis horror.
 Verum pax terris florebit in omnibus alta:*

*Ad metasq̄ dati regem rex diliget avi.
Communemque Deus toto componet in orbe
Æternus legem, cæli qui sidera torquet.
Qua quicquid facient mortales lance librabit,
Nam solus Deus est, & nescit habere secundum.*

Non absimilia his prædixit Sibylla Cumæa, quæ *Vergilius Ecloga 4. Pollionis* recitat.

Hæc quoque Hellepontica, sicut & cæteræ, venturum mundi finem prophetizavit: ac DEI Filium futurum judicem vivorum & mortuorum: redditurumque unicuique secundum opera sua.

Ἔσται γάρ τε τοῦτον ἔπι χθονὶ μαρόμημον πῦρ:
Ἄσπον ὕδωρ ῥέσσει, καὶ ἐξολέσει χθόνα πᾶσαν.
Φλέξει ὄρη, καύσει ποταμούς, πηγὰς τε κενώσει:
Ἔσται κόσμος ἄκοσμος Ἰστοπυμῶνων ἀνθρώπων:
Καιόμενοι δὲ κακῶς τότε τλήμονες ἐμβλέψουσιν
Ἄουρον, ὅση ἄστροις ἀπὸ ἐν πυρὶ κεκμηῶται.

Mundi finis.

*Tantus enim terris insaniet ignis, aqua vis
Quanta fluit: Terram delebit funditus: uret
Montes, siccabit fontes, fluviosque cremabit:
Mundus erit jam non mundus: populiq̄, peribunt:
Heu miseri ardentem, & cælum suspicientes!
Cælum non astris rutilum, sed ab igne laborans.*

Deus ad iudicium veniet, ut iudicet mundum universum:

Ἄυτος Παντοκράτωρ ὅταν ἐλθὼν βήματα κρήνη
Ζώνων καὶ νεκύων ψυχῶν, καὶ κόσμον ἅπαντα.
Κ' ἔτε γονεῖς τέκνοισι φίλοι, ἔ τέκνα γονῶσι
Ἔασονται, ἀπὸ δυασεβίω, καὶ θλίψιν ἀελπιον.

Judicium exitium.

*Cum Pater Omnipotens veniet, solioque sedebit,
Ut vivos functosq̄, & totum iudicet orbem,
Tunc nec amicus erit nato pater, ipsæve patri
Filius, ob subitōs casus, atque impietatem.*

De civitate renovata post mundi exitium, in qua regnabunt iusti æterna beatitudine, & felicitate, hoc modo locuta est:

Καὶ πόλιν ἦν ἐποίησε Θεὸς ἰσὺν ἐποίησε
Λαμπροτέραν, ἀστρον, καὶ ἡελίω, ἠδὲ σελιῶν.
*Et civitatem quam fecit Deus, ipsam fecit
Splendentem astris, & Sole, & Luna.*

Cum DEO regnabunt iusti, in vita permanente in æternum:

Κλύτε δέ μοι μερόπες βασιλῶς αἰῶνι ἄρχει.

Prædixerat hæc quoque CHRISTI passionem, & tenebras, quæ in illius morte medio die sine ulla naturali causa contigerunt:

Ἄυτος γὰρ πάντων ἀκοή, καὶ νῆς, ἔ ὄρασις,
Καὶ λόγος ὁ κλιζων μορφῶν, ὧ πάντ' ὑπακίει,
Καὶ νεκύας ζώων, πᾶσιν τε νόσον θεροπιδων:
Ἔεις ἐνόμων χεῖρας, καὶ ἀπίστων ὑστατον ἦξει.
Καὶ δώρασι Θεῶ ῥαπίσματῶ χεῖρσιν ἀνάγνοις.
Ἔεις δὲ βρωμα χολῶν εἰς δίψω ὄξος ἰδωκαν.

Τῆς ἀφιλοξενίης πάντις πίτσι τεάπεζαν.

Ναῖ ἄρθ' ἡ καὶ ἄποτασμα, καὶ ἡμαὶ μέσῳ

Νύξ ἔστι σκοπέσσα πελώρι' ἐν τριῖν ἡμέραις.

Ipse cunctorum auditus, & mens, & visus

Et sermo creator formarum, cui omnia parent.

Qui morte solutos servat, qui omnem morbum sanat.

Hunc tandem nacla scelerata & perfidiosa

Contundeni alapis palmam (proh crimina!) Divum.

Felle fames ejus, sitis illudetur aceto.

Hanc apponet ei, tunc scilicet hospita mensam:

Scindetur templi velum: mediumq; diei

Nox tenebrosa tribus premet admirabilis horis.

De his tenebris, quæ in morte Servatoris contigerunt, ita loquitur *Amos* Prophetæ: *Et erit in illa die, dicit Dominus, Occidet sol meridie: & obtenebrabitur dies lucis.* Idem quoque notat *Hieremias*: *Exterrita est quæ parit, & tædunt animæ, quia occidit solæi, cùm adhuc medius esset dies.*

De hac quoque Eclipsi ferunt ita locutum Philosophum; cùm videret obtenebratum solem præter interventum Lunæ, aut alterius corporis, in admirationem raptus exclamavit: *Aut Deus patitur, aut rerum Natura deficit.*

Everisionem & ruinam Urbium Asiaticarum prævidit, & his verbis enuncia- vit Sibylla:

Ἄλλὰ τί δή μοι πῶτα νόσος ἰσοφός ἐγὼ ἀλιζει;

Ἄρτι ᾗ σε τλήμων Ἀσίη καποδύρομαι οὐκ ἔρως,

Καὶ ἄλλοι Ἰώνων, Καρῶν, Λυδῶν πολυχεύζων.

Ἄι αἰ Ἰάρδεις: αἰ αἰ παλὴ ἔσθε τεάπλις.

Ἄι αἰ Λαοδίκεια καλὴ πόλι: ὡς ἄπολεϊσθε,

Σεισμοῖς ὀκλύμηναι τε, ἢ εἰς κόνιν ἀπὸ ἀχθεΐσται.

Ἀσία τῇ θνοφερῇ, Λυδῶν τε πολυχεύζων

Ἄρλεμιδοσ σικὸς ἔφεξε πηγυρμυδοσ

Χάσμη ἐ σεισμοῖσι πὸ ἡξεται εἰς ὄλα δεινῶ,

Πρωῆς ὡς ὅτε νῆας ὀπικλύζουσι ἀέπλι:

Ἰππία δὲ οἰμῶζει ἔφεξοσ κλαίεσσα παρ' ὄχθαις,

Καὶ νῆον ζῆσσοσ, τὸν σὸκὲν ναιεταίοντα.

Verum quid tandem sapiens mihi suggeret hac mens?

Te te, Asia infelix, tristi deploro querela.

Ionumq; genus, Carumq; auroq; scatentum

Lydorum. Heu Sardis, heu multum Trallis amæna!

Heu Laodicea urbs pulchra! Peribitis ergo

Motibus eversa terra, pulvisq; redacta

Asia caliginosa Lydorum auroq; potentum.

Ast Ephesi structum Dianæ nomine fanum

Motibus, & vasto subter mare sidet hiatu

Præcepit, ut naves rumpunt si quando procella.

Et lacrymas Ephesus recubans ad littora fundet:

Et quod erit nusquam templum gemebunda requiret.

Gergethii hanc Phœbadem suæ urbi attribuunt: cujus effigiem in suis monetis sculpere erant soliti, una cùm sphynge: qua ostendebant Prophetissam hanc suam multa sacra mysteria per obscura ænigmata hominibus communicasse.

Illi dantur sequentes versus ex codice regio deprompti:

*Dum meditor quondam, vidi decorare puellam
 Eximio (castam quòd se servasset) honore.
 Munere digna suo, & Divino munere visa,
 Quæ sobolem multo pareret splendore micantem.
 Progenies summi speciosa, & vera Tonantis,
 Pacifica mundum qui sub ditione gubernat.*

*Ex Lælii Cleopassi Hydruntini poematibus:
 Virgo, cui cedunt ullo sine lilia nervo,
 Electa es magnum ut sis paritura Deum.
 Ille sacrum effundet suscepta morte cruorem,
 In quo certa hominum sanguine posta salus.
 Post triduum quoniam de victâ morte resurgens,
 Æterno regnat cum Genitore Deus.*

*Ex Aria Montano:
 Dixerat hæc: Summa è cæli Deus optimus arce
 Curabit mites, respicietq; pios.
 Humanog; habitu veniet de virgine natus
 Hebræa, in terris conspiciendus homo.*

*Ex inscriptionibus Senensibus.
 In cibum fel, in potum dederunt acetum. Hanc inhospitalitatis monstrarunt mensam.
 Templi verò scindetur velum: & medio die nox erit tenebrosa tribus horis.*

*Ex Ruillio:
 Ex alto cæli palatio Deus humilitatem suorum servorum despexit, & nascetur ex Hebræa virgine, & patietur pro peccatis nostris.*

*Ex Garfone:
 Ille Dei Legem complebit, non violabit,
 Per similem formam referens, & cuncta docebit.*

Kk

PHRY-

PHRYGIA SIBYLLA.

COELIVS Rhodiginus lib. 14. cap. 1. dicit, hanc Phrygiam Phœbadem proprio nomine vocatam fuisse Sibyllam; ubi scribit, Dardanum Samo-
thraciâ relicta in Phrygiam venisse ad Teucrum regem, cujus filias duas uxores
duxit Batiam, & Nesonem: ex Nesone nata est filia fatidica, que spiritus fatidico,
& a vino afflata, populis sciscitantibus responsi de futuris pronuntiabat, nomine proprio di-
cta Sibylla: quapropter summo honore culta est in Asia, propter communicationem, quam
credebatur habere cum Apolline, qui illi inspirabat oracula admiranda. Ea ut plurimum
responsa sua dedit Ancyræ, quæ est urbs Asiæ minoris, inter Paphlagoniam & Ga-
latiam. Lege de ea Lactantium lib. 1. *Divinarum institutionum*, cap. 6. Pythonem ha-
bere credita est, hoc est, Apollinem familiarem, qui Genius Pythius, vel Dæ-
mon vocabatur, cujus instinctu vaticinabatur futura. De quo ita scribit S. Am-
brosius, *commentario in Epistolam ad Corinthios cap. 2.* Spiritus mundi hic est, per quem
corripiuntur fanatici, qui sine Deo sunt. Est enim inter mundanos Spiritus potior: unde
solet conjecturis quæ mundi sunt divinare, quem Pythonem appellant.

Ambrosius
de Pythone

Hic

Hic est qui per verisimilia fallitur, & fallit. Hic est qui per Sibyllam locutus est sensum notrorum secutus, locum volens inter caelestes habere. Superius in historia Apollinis diximus illum sibi divinitatem attribuisse, cum unum quidem Deum summum, æternum, omnipotentem, ingenitum, in igne habitantem confitetur, quia id negare non poterat: sed se huic Divinitati summæ participem quoquo modo statuit, dum ita de seipso loquitur:

Μικρὸν ἢ Θεὸν μέρειν Ἄγγελοι ἡμεῖς.

Parva autem Dei pars Angeli sumus.

Neque tantum Delphis, aut in Delo, ubi præcipuæ sedes erant Apollinis, sed etiam multis aliis in locis Phœbades istæ Sibyllæ prophetizabant Pythone intra se recepto. De qua ita Jamblichus ad Porphyrium scribit: *Sibylla in Delphis duplici ratione Deum suscipere solita est. Aut enim per tenuem Spiritum, & ignem, qui alicubi ex ore quodam antri prorumpit: aut ipsa etiam in adyto sedens super eneam sellam, quæ tripes, vel quadrupes foret, Numinique dicata: & utrobique divino illo Spiritu acta fundebat vaticinia. Itaque cum plurimus ignis ex antro evolans vati undique circumfunditur, eamque suo numine repletam agitat: aut item sacratæ sedi adheret; per quam Deo afflata in vaticinia erumpit:*

Phrygiam hanc ferunt CHRISTI nativitatem secundum carnem ex virgine Maria prædixisse, quam illi Angelus DEI annuntiavit:

Ἰσάλλοις τε χρόνοις χθόνα ἡμεΐψατο *
 Καὶ βραχὺς ἐλθὼν Παρθένον ἐν Μαρίᾳ λαγόνων τε
 Ἐξάνειται νεόν Φῶς *
 Ὀυρανὸθεν ἢ μολῶν βροτέλων ἐνεδύσατο μορφῆν
 Πρωτῶν μὲν δὴ Γαβριὴλ θεναρὸν δέμας ἀρνὸν ἐδείχθη.
 Δότι τερα καὶ κέρων Ἀυτῶν γελῶ ἐννεπε Φωνῆ.
 Δέξιμι ἀχραῖνοισι Θεὸν σοῖς ᾧ Πάρτενε κόλπῳ.
 Ὡς εἰπὼν, ἐμπύθεσε Θεὸς χάριν, ἢ δὲ αἰεὶ κέρη
 Τῶν ἀρετῶν παρθεῶν ὁμῶς θάμβους θ' ἔλεν ἐξαΐσσω:
 Στῆ δὲ ἀρ' ἰσποτρομέσσεια, νέθ' ἢ οἱ ἐπισηῖτο
 Παλλομένης κρεαδῆς, ἴω' ἀγνώστῳσιν ἀκκαῖς.

Christus ex virgine natus.

*Temporibusque petit postremis terram *
 Et brevis egressus Mariæ de virginis alvo
 Exorta est nova lux. *
 Ecælo veniens mortales induit artus.
 Ac primum corpus Gabriel ostendit honestum
 Nuncius, hinc tali affatur sermone puellam:
 Accipe, virgo, Deum gremio intemerata pudico.
 Sic ait: ast illam cælestis gratia molli
 Leniit afflatu. Tum virginitatis amatrix
 Perpetua, magno subito correpta stupore,
 Atque metu, trepidâ pressit formidine mentem;
 Ignotis verbis commoto corde tremiscens.*

Annunciavit etiam CHRISTUM mortem passurum pro nobis, descensurum ad inferos, a tertio die resurrecturum:

Ἦξει δὲ εἰς Αἶδην ἀγγέλων ἐλπίδα πάσι.
 Καὶ θανάτῳ μοῖραν τελέσει τρίτον ἡμῶν ἰωνώσας:
 Καὶ τὸν ἄπο φθιμένων ἀναλύσας εἰς φάθ' ἤξει.
 Πρωτῶν ἀνίστασθαι κλητῶν ἀρχῶν ἰσοδείξας.

Christi resurrectio.

Πρωτῶν ἢ τοῖς ἰδίοις φανερός τότε κύριος ἔσται
 Σάρκινος, ὡς πάρος ἦν, χερσὶν τε ποσσίν τε ἑπιδείξει
 Τέσσαρες τοῖς ἰδίοις ἰχθυήσας πηχθέντες μέλεσιν.

*Devenietque (bonam spem portans omnibus) Orcum,
 Et tridui somno peraget mortalia fata.
 Tum demum linquet Manes, lucemque reviset
 Prima resurgendi Lectis vestigia monstrans.
 Porro suis primum Dominus patefiet, eritque
 Corporeus, sicut fuit ante, manusq; pedesque
 Ostendetque impressa suis vestigia membris Quatuor.*

Protestatur etiam se ex DEI præcepto annunciare omnibus impiis iram divinam propensam imminere iis, qui non resipiscunt:

*Ira Dei in
 impios.*

Ἐρχομένης ὀργῆς μεγάλης ἔπι κόσμον ἀπειθή
 Ἐχάσων εἰς αἰῶνα Θεὸς μιλύματα φαίνω,
 Πᾶσι περὶ φηλόσσοι καὶ πολὺν ἀνθρώποισι.

*Terribiles toti mundo Divinitus iras
 Postremi sæcli venturas tempore pando:
 Omnibus humanis effando futura per urbes.*

In Idololatrias invehitur: illisque furorem DEI summi instare ostendit brevi, in ultionem impietatis illorum:

Ταῦτά μιν Ἀιγύπτῳ Θεὸς ἐννεπεν ἐξαυδήσας:
 Ἰσχυρῶ καίρω ὅτε πάντα κακοὶ ἄνθρωποι ἔσονται:
 Ἀλλὰ ταλαίπερσες κακοὶ κακότητά μινόντες
 Ὀργίῳ Ἀθανάτῳ βαρυκτύπεσσι Ὀυρανίωνος.
 Ἀντὶ Θεὸς ἢ λίθους, καὶ κνώδαλα θρησκιδόντες:
 Πολλὰ μάλ' ἀκλυδὶς ἄλλα φοβέμενοι, οἷς λόγος ἐδίδεις
 Ὅν νῆς, σὸν ἀκοή.

Ἐξ ἰδίων ἢ κόσμων ἑ ἀπαθαλιῶν ἑπινοῶν
 Ἀνθρώποι δέξαντο Θεὸς ξυλίνους, λιθίνους τε,
 Χάλκους τε, χρυσοὺς τε, καὶ ἀργυρέους τε ματώεις,
 Ἀψύχους, κωφούς, καὶ ἐν πυρὶ χωνόθεντας
 Ποιήσωτο, μάτην γε πεποιθότες ἐν ταῖς ταῖς.

In Idololatrias.

*Hactenus Ægypto Deus hæc me dicere jussit:
 Tempus ad extremum, quo gens humana futura est
 Pessima: sed duranteque, malique malum opperiantur
 Iram immortalis, cælestis, & altitonantis:
 Pròque Deo lapides, & ficta animalia multà
 Religionè colunt trepidi, didersaque: quorum
 Nonnullus sermo, mens nulla, auditio nulla est.*

*Quos nempe creavit
 Humanæq; manus labor, atque industriamentis,
 Accepere Deos stulti, saxòve, vel auro,
 Ære, vel argento factos, lignòve dolatos,
 Exanimos, surdos, conflatos ignis in æstu.*

Judicium postremo sæculo futurum est: quo Deus æternò sedens tribunali judicabit reges, omnesque homines:

*Judicium
 Dei.*

Ταροῦταίρον ἢ χάρις τότε δείξει γὰρ χαρισσοί.
 Ἦξασιν δ' ἔπι βῆμα Θεὸς βασιλῆες ἀπαντες.

Terra

*Terra tunc candens ostendet Tartareum chaos,
Venientque ad tribunal Dei reges omnes.*

Signa tamen & portenta præcedent, quæ de cœlo innotescēt, & adventum Domini hominibus annuntiabunt:

Σάλπιγξ ἐγενόθεν φωνῶν πολύθρηνον ἀφ᾽ ἡσ.

Tuba de cœlo vocem lamentabilem emittet.

Et ut superius dictum est de iisdem venturi Judicii signis;

Ἐν ᾧ τόδε (ἦμα τέτυκ')

Ῥομφαῖα, Σάλπιγες ἅμι ἡελίῳ ἀνιόντι

Κόσμος ἅπας μύκημα, καὶ ὄμβρομον ἦχον ἀκρόσ.

Signumque dabunt hæc

Enses, atque tubæ simul, & sole exoriente

Terribilem sonitum, mugitumque, audiet omnis Mundus.

Mali atque impii pœnis æternis involuti cruciabuntur:

Πᾶσιν δ' ἀνθρώπων ψυχὰς βρούξασιν ὀδύσσι.

Τῶν ἀνόμων ψυχὰς ὀλολυγμοῖσι τε φόβῳ τε,

Τικόμηναι ἢ λιμῶ, δίψῃ; λοιμῶ τε, Φόνοις τε,

Καὶ καλέσσι καλὸν τὸ θανεῖν; ἢ φόβῳ ἅπ' αὐτῶν.

Humanæq; animæ frendebunt dentibus omnes:

Vexabuntq; malos ululatus, atque timores:

Cadibus, atque siti, fame, pesteque deficientes.

Optandumq; mori dicent, fugietque vocantes.

Fufius has impiorum pœnas describit Erythræa lib. 2. ubi ait:

Ὁργὴ Σπουδαίνοιο, ἢ ἀφθάρτοιο Θεοῦ

Κίονι περὶ ἀπελάσειεν, ὅπως περὶ κύκλον ἅπαντα

Ἀκάματος ποταμὸς ρεῖ πύρος: ὅτι δ' ἅμα πάντας

Ἄγγελοι ἀθανάτοιο Θεοῦ ἔσται ἐόντος

Ἐν φλογίναις μάστιξι, ἢ ἐν πυρίναις ἀλύσσι

Δεσμοῖς ἀρρήκτοισι περιφύξαντες ὑπερθε

Δεινοτάτως κολάσασιν. Ἐπειτα ἢ νυκτὸς ἀμολγῶ

Ἐν γένη θηρῶν ἐσὶν παρὰ ῥέοισι βαλουῶν

Πολλοὶς δειμαλέοισιν, ὅπως σπότος ἐσὶν ἀμετθον.

Hos immortalis incorruptique columna

Ira Dei affiget, quam circuit undique flumen

Indefesso igni manans: & eos simul omnes

Æterni Patris Genii nunquam intereuntis

Ignitis flagris, inflammatisque catenis

Insuper infractis vinculis, arctisque revinctos

Diris torquebunt pœnis. Dein noctis in umbra

Objicient monstris sub Tartara tetra gehennæ

Multis horrendis, ubi nox tenebrosa perennat.

Subjicit & præmia immensa, quibus pios cumulabit Deus, & beabit eos, qui justè vixerint in vita æterna.

Τὸς δ' ἄλλους, ὅποσος τε δίκη, καλὰ τ' ἔργα μέμηλεν,

Ἢδὲ καὶ εὐσεβήτε, δικαιοτάτοι τε λογισμοί,

Ἄγγελοι αἰρόμενοι διὰ αἰθέρους περὶ τοῦτο

Piorum
merces.

Ἐἰς φᾶϑ ἀΐξουσιν, καὶ εἰς ζωὴν ἀμελεμνόν.

Ἐνθὺ πέλει τελεῖϑ ἀθανάτῃ μεγάλῳ Θεοῦ.

Ἄλλω ὑποσῆρας πέμψει Διὸς λαὸν ἑαυτῶ.

Ἐἰς ζωὴν ἔτερον, ἢ αἰώνιον ἀθανάτοισιν

Ἡλυζία πεδίω.

*Est alios, qui jās equum coluere, bonumq̄,
Et quibus ἔπιετας, ἔ mens fuit optima cordi,
Sublatos Genii rapidum per fluminis æstum
Ducent in lucem, ἔ securæ munera vitæ.
Immortalis ubi magni viatrita Tonantis.
Perq̄ suos aliam in vitam mandabit, eamq̄
Æternam nullo morituris tempore, campo
Scilicet Elysiō.*

Fient enim hæc omnia post resurrectionem mortuorum. Dum omnes homines in sua carne restituti coram Deo comparebunt:

Resurrectio
mortuorū.

Καὶ τότε ἀνάσῃρας νεκρῶς μοῖτερον ἀναλίρας

Καὶ θανάτῃ κέντρον.

*Et tunc excitans mortuos Parcarum fata resolvet,
Et mortis aculeum.*

Animas
post mortē
impossibiles
impīi judi-
cant.

Hanc mortuorum resurrectionem inculcare videtur Prophetissa Sapiens, quod suo tempore, multi Philosophi, qui animarum immortalitatem non negabant, impassibiles tamen eas, immunésque à doloribus asserabant, postquam separatae essent à corporibus: quorum tamen resurrectionem irridebant. Pauci enim fuerunt inter antiquos qui hanc resurrectionem admiserint, impossibile judicantes corpora totiaeculis consumpta, & redacta in terram, vel à feris devorata, & in vorantium substantiam conversa, sicut cætera alimenta, redire posse in integrum. Sibylla, ut horum opinioniones falsas refutaret, ostendit Deum omnipotentem, qui ex nihilo omnia creavit, ex creatis labefactatis posse restaurare opus perfectum. Animas verò, licet sua tenuitate, neque videri neque sentiri possint, DEO tamen qui potest omnia, comprehensibiles esse: qui sceleratos judicabit secundum peccata, quæ admiserint in vita: idque non ignotum fuit *Vergilio*, qui *sexto Aneidos* ita loquitur de animalibus, quæ in mortalibus his corporibus habitant:

Scilicet cor-
poribus.

*Ignēus est illis vigor, ἔ cælestis origo;
Seminibus quantum non noxia corpora tardant,
Terrenique hebetant artus, moribundaque membra.
Hinc metuunt, cupiuntq̄ dolent, gaudentq̄: nec auras
Respiciunt clausa tenebris, ἔ carcere caco.
Quin ἔ supremo cū lumine vita reliquit,
Non tamen omne malum miseris, nec fundit ūs omnes
Corporeæ excedunt pestes: penitūsque necesse est
Multa diu concretā modis coalescere miris.
Ergo exercentur pœnīs, veterūque malorum
Supplicia expendunt. Aliæ panduntur inanes
Suspensa ad ventos. aliis sub gurgite vasto
Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni.*

Sed hæc neque *Vergilii* auctoritate, neque aliorum Gentilium Philosophorum documentis opus habemus, ad præbandum malos & impios gravissimis suppliciis punitum iri: Sacrae id literæ, ac Prophetæ hoc ubique inculcant hominibus, illos ad pœnitentiam peccatorum revocantes. Et ipsa veritas JESUS CHRISTUS
Serva-

Servator noster testatur se dicturum impiis, qui coram ejus tribunali post resurrectionem postremam sistentur: *Ite maledicti in ignem æternum, qui preparatus est Satanae, & ejus sedetoribus.* Recipient enim mali in resurrectione, sicut & boni, corpora insolubilia, & permanentia in æternum, ut animæ, quæ in prima carne peccatis Deum offenderunt, in iisdem corporibus restauratis sufficere possint cruciatibus, atque igni æterno:

Asiaticis populis multa mala imminere pronunciat his verbis:

Ἄσσις δὲ ἡ μεγάλη τότε πάμφορος ἕσεται ὑδωρ:
 Καὶ Κρήτης πεδίον. Κύπρου δὲ ἕξει μέγα πῆμα.
 Καὶ Πάφου αἰεὶ δεινὸν μόρον, ὡς τε νοῆσαι:
 Καὶ Σαλαμίνα πόλιν μέγα πῆμα παθῆσων,
 Νῦν μὲν χέρεσσι ἀκαρπῶ ἐπ' ἠόν ἕσεται αὔθις:
 Ἄκρῖς δὲ σὺν ὀλίγῃ χθόνα Κύπριον ἐξολοτρεύσει:
 Ἐἰς Τύρον αἰνόμοροι μέροπες κλαύσεσθε βλέποντες:
 Φοινίκη, δεινὸς σε μύει χόλος, ἀχελυπέειν σε:
 Πτώμα κακὸν Σειριώες ὅπως κλαύζωνται ἀληθῶς.

*Tunc Asia illa ferax rerum rediget in undas.
 Cretæq; campus erit: feret & mala tristia Cyprus:
 Et Paphus, ut sapiat, patietur tristia fata.
 Et Salamina urbem magnam mala tristia passam
 Tunc erit infelix, sterilisque in littore tellus.
 Cypria non pauca vastabunt arva locustæ.
 Spectandæque Tyron mortales flebitis agri.
 Phœnice, gravis ira tibi est ventura, ruinam
 Ut verè plorent casum Sirenes acerbum.*

Et paulò post de Asia loquens in hæc verba prorumpit:

Εὐθὺς βάρβαρος ὄχλος ἐς Ἀσίδα γαῖαν ὀδύσει,
 Καὶ Θρακῶν ὀλέσει δεινῶν χόλος, ὡς ἀλαπαδνόν:
 Καὶ τότε θυμοεόροι μέροπες κατέδρασι γονῆας,
 Λιμῶν τετρόμοιοι, καὶ ἐδέσματα λαίφροσόν.
 Πάντων δὲ ἐν μελάθρων θῆρες κατέδρασι τεάπεζαι.
*Protinus invadent Asiae oras barbara turba:
 Et duros perdent, tanquam sine robore, Thracas.
 Tunc homines mæsti vescentur carne parentum
 Et tales epulas, fame sic urgente, vorabunt.
 Præbēbitque feris mensam domus omnis.*

Ad Phrygiam Phœbadem versus hī referuntur ex antiquo Regio exemplari:

*Ipsa Deum vidi summum, punire volentem
 Mundi homines stupidos, & pectora cacare bellis.
 Et quia sic nostram complerunt crimina carnem,
 Virginis in corpus voluit descendere cælo
 Ipse Deus prolem, quam nunciet Angelus alma
 Matri: quò miseros contractâ sordē levaret.*

Ex Lelio Cleopasso:

*Occupat ecce Deus summus cælestē tribunal:
 Terribiliq; sonum duplicat arcē tubæ.*

P H R Y G I A S I B Y L L A .

*Ecce iterum Manes furvovocantur ab Orco;
Corpora de tenebris quò redi viva petant.
Grata bonis lux ista: malis sed plena dolorum:
Hi pœnas, illi gaudia certaferent.*

De ea Arias Montanus:

*Terribili resonante tubâ terra ima dehiscet:
Sistentur reges ante Dei solium:
Ille bonis, atque ille malis feret ultima jura:
His ignem, æternas delicias alius.*

Ex inscriptionibus Senensibus:

*Tuba de cælo vocem luctuosam emittet. Venient ad tribunal Dei omnes reges. Deus ipse
judicabit simul pios, & impios. Tunc demum impios in ignem, & tenebras immittet. Qui au-
tem pietatem secuti fuerint, iterum vivent.*

Ex Ruillio:

*Tuba de cælo sonum emittet horribilem, & lamentabilem. Terra abyssum maximam
ostendet: & omnes reges sistentur ad tribunal Dei summi, qui judicium faciet de bonis & ma-
lis. Malos & impios mittet in ignem inextinguibilem. Sed qui Deum amaverint, & coluerint,
quique exercuerint bonitatem, & fidelitatem, ii resurgent, & vivent.*

*Martianus Capella Phrygiam Sibyllam unam eandemque putat fuisse cum
Cumæa: Quæ ex Troade venerit in Italiam, & Cumis reddiderit oracula.*

TIBUR

TIBURTINA SIBYLLA.

*Templa meo Herculeum Vovit sub nomine Tibu
Divorum interpres clara ubi Visa fui .*

TIBURTINAM *M. Varro* collocat decimam in ordine, nomine Albu-
neam, sive Leucotheam. Eam nonnulli Sarbin, vel Cassandram, vel
Taraxandram nominarunt. Illa propter excellentes futurorum præ-
dictiones, & prophetias à divino instinctu profectas, ab incolis Anienis
pro Dea patria culta est: maximè postquam in vivis esse desiit. Illam templo, aris,
& sacrificiis decoraverunt. Tiburi enim ad Anienem fluvium, qui & Albula dictus
est, sua reddidit oracula: populumq; instruxit documentis salubribus: quo modo,
& qua ratione Deus solus & unus coli vellet: justiciam servandam inter homines
docuit: vivendum esse ex æquo & recto: vinculum societatis humanæ inviolabile
servandum: integritatem vitæ sectandam: nec quicquam admittendum, quod jus
concordiamq; humanam vitiare posset. Multis post illius mortem annis inventa
est ejus statua lapidea librum manu tenens, quam incolæ repperunt in profundo
Anienis gurgite. Eam simul cum Sibyllæ scriptis Senatus solenni pompa, & cere-
moniis Romam transferri curavit, & in templo Jovis Capitolini reponi: ubi asser-

vabantur reliquarum Sibyllarum libri. *Plinius lib. 34.* scribit suo tempore tres Sibyllarum statuas pro Rostris positas Romæ: de qua re etiam superius pauca attigimus.

Scripsit multa de diversis casibus, & damnis, quæ Italiæ, aliâsque regiones vexarunt; deq; uno DEO summo, de pietate sequenda: inter quæ, hæc quæ sequuntur annumerari possunt:

Ὅλεις ἀνθρώπων κείνοι καὶ γαῖαν ἔσονται,
 Ὅσοι δὴ σέβῃσι μέγαν Θεὸν βλογοέοντες
 Πρὶν φαγεῖν, πίνειν τε, πεπιθότους ὕστεθέησιν.
 Ὅι νηὲς μὲν πάντας δόσας ῥέψουσιν ἰδόντες.
 Καὶ βωμῶς εἰκαῖα λίθων ἀφιδρύματα κέφων.
 Ἄμμασιν ἐμφύχων μεμιασμένα, καὶ ψύχων
 Τετραπόδων. Βλέψουσιν δ' ἐνθεοῖς εἰς μέγα κῆρθε.
 Οὐτὲ φόβον ῥέξαντες ἀτάσθαλον, ἔτε κλοπαῖον,
 Κέρθε δ' ἀπειρον ἐλόντες, ἀ δὴ ῥήματα τέτυκθε.
 Οὐδ' ἀρ' ἐπ' ἀποτρύχης κοίτης πόθον αἰχρὸν ἔχοντες:
 Οὐδ' ὅτι ἀρσενθε ὕβριν ἀπεχθέατε συζηλώτε.

Qui felices.

*Felices hominum illi versabuntur in orbe,
 Qui laudare Dei supremi Numen amabunt,
 Ante cibum & potum, freti pietatis amore
 Omnia qui visu templa avertentur, & aras,
 Et lapidum vanas stupidorum pondere moles.
 Sacrificio fœdas animantium, quadrupedumque
 Sanguine, suspicientq; Dei decus unius ingens:
 Nec diram facient cadem: neque lucra parabunt
 Grandia per furtum, quæ sunt deterrima planè:
 Nec vetitum alterius cupient fœdare cubile:
 Mascula nec turpi maculabunt corpora tactu.*

In Romam quoque acriter invehitur, propter Principum populique superbiam, & crudelitatem: illiq; declarat pœnas, & desolationem, quæ illi propter scelera & impuritatem evenient:

Μοιχεῖαι ᾤχεσθαι σὶ, καὶ παίδων μίξις ἀθεομάθε,
 Θεληγυθῆς, ἀδικός τε, κακὴ πόλις δύσμορος παλαιῶν.
 Ἄι αἰ πάντ' ἀκαίθουρτε πόλις Δαϊνίδεσσιν αἰῆς,
 Μαίνας ἐχιδνοχαρῆς, χήρη καθεδεῖο παρ' ὄχθας:
 Καὶ ποταμὸς Τιβέρις σε κλαύσει (ὡς ᾤδρακοῖναι):
 Ἦτε μαιφόνον ἦτορ ἔχεις, ἀσεβῆ δέ τε θυμὸν.
 Οὐκ ἐγὼς τί Θεὸς δυνάστη, τί ἢ μηχανᾶσθαι:
 Ἄλλ' ἔλεγες, μόνη εἰμι, ἔσθεις μ' ἐξαλαπάξει.
 Νυνὶ δέ σε καὶ Τιβέρις πάντας ὀλεῖ Θεὸς αἰὲν ἑσάρχων.
 Κ' ὅση ἐπι Τίβρισι σήμερον ἔτ' ἔσεται ἐν χθονὶ κείνῃ,
 Ὡς τὸ πάλαι: ὅτε Τίβρις ὁ μέγας Θεὸς ἄρατο τίμας.

In Romam.

*Mater adulterii, marium teterrima nutrix
 Concubitus, Urbs mollis, iniqua, scelestæ, nefanda,
 Eheu! Urbs terre prorsum impurata Latina,
 Manas viperea, ad ripas viduat a sedebis.
 Teque suam uxorem Tiberis lacrymabitur amnis.
 Impius est animus tuus, & cor cade cruentum.*

Nescis

*Nescis quid possit Deus, aut quid cogitet: atque
Sola, inquis, ego sum: non sum superabilis ulli.
Nunc Deus aternus disperdet teque tuosque.
Nec super ulla tui in terra monumenta manebunt,
Ut quondam, magnus tibi cum Deus auxit honores.*

Dum dicit proposuisse hominibus viam rectam & malam. Pios viæ rectæ in-
fistere: malos autem per viam mortis ad aternam perditionem sine iudicio pro-
perare:

Ἄυλος ὀδῶς περιέθηκε δύο ζωῆς, θανάτου τε.
καὶ νόμῳ περιέθηκε ἀγαθῶν ζωῶν περιελάσσει.
Ἄυτοὶ δὲ εἰς θάνατον, καὶ πῦρ αἰῶσιν ἐρεψαν.

*Via vitæ &
mortis.*

*Ille vias posuit binas, vitæq; necisq;
Proposuitque bonam menti sibi sumere vitam.
Sed sese in mortem aternam jecere, & in ignem.*

Addit statim postea quomodo pii vivere debeant, ut DEO summo, & immor-
tali placeant: atque ita ex verbis DEI loquitur:

Ἐικὼν ἐς ἀνθρώπων ἐμὴ, λόγον ὀρθὸν ἔχουσα.
τῷ τῷ θεῷ καθαρὰν τε αἰμαμακτόν τε τράπεζαν,
Πληρώσας ἀγαθῶν: καὶ δὸς πεινῶντι τὸν ἄρτον,
καὶ διψῶντι πῶτον, καὶ εἰματα σώματι γυμνῶ.
Ἐξ μόχθων ἰδίων ποίησας ἀγαθὰς παλάμησιν,
Θλιβόμενον κτήσιν, ἐ τῷ κάμνοντι ἰσθλάσει.
καὶ ζῶσιν θυσίαν τωτῷ τῷ ζῶντι ποίησε.

*Effigies mea homo est rectæ rationis alumna.
Huic tu pone volens puram sine sanguine mensam,
Repletamque bonis: panem potumque famenti.
Et sitiienti da: nudum tege corpus amictu.
De proprio castis manibus largire labore.
Hac à te detur Viventi victima vivens.*

*Effigies vi-
va.*

Hæc quoque superius, CHRISTUM venturum dicit ad bonorum liberatio-
nem, & tutelam:

καὶ τότε ἀπὸ ἡελίος πέμψειε θεὸς βασιλεῖα,
Ὅς πάσῃ Γαῖαν πύσσει πόλεμοιο κακοῦ.

*Christus
rex.*

*Tunc à sole mittet Deus Regem,
Qui omnem terram liberabit à bello malo.*

CHRISTO Servatori patriam futuram Bethleem:

Σπαργανόθεν ἢ βρέφῳ δείχῃ θεοπαθέσι φάτιν,
καὶ λόγῳ ἢ Βηθλέμ πατρὶς θεβέληθ ἐλέγχῃ.
Μονστράτος δὲ θεῖς προῖα σεquentibus infans
In presepe cubans, quem fascia circuit: estq;
Dicta Logi Bethlem divino patria nutu.

*Christus
natus in
Bethleem.*

Ultimis temporibus homines justè ac piè victuros ostendit, idèο DEO pro-
curante summa felicitate fruituros:

Τότε γλήνησὶ καθαρὸν νοῦν
Ἀνθρώπων, σήσει ἢ γῆθῳ τὸν ζῶν, ὡς παρῳ λῶ ζῶι
Ὅυκ ἐλὶ τις κέψει βαθῶν ἀύλακα γυρῶ ἀρότεω.
Ὅυ βόες ἰθιωτῆρεσ κατῶ βάψασι σίδηρον.
Κλήματα δὲ ἄσπε ἐς, ἔδδ ἀρχυες, ἀπὸ ἄμα πάντες
Μαίνῳ πῶ δροσπερὶ λῶκοῖς ἔσπ' ὀδῶσι φάρονθ.
Σὺ δὲ αὐτοῖς ἔσται τότε καὶ θεὸς, ὡς τε διδάξει.

*Felicitas
piorum.*

Tunc hominum gignet puras in pectore mentes,
 Restituétque genus, fuit ut tibi tempore prisco.
 Jam nullus sulcos curvo profcindet aratro:
 Terra nec à bubus ferro scindétur acuto.
 Nec spica, nec erunt sarmenta: sed omnibus una
 Roscida manna simul mandetur dentibus albis.
 Nec Deus abfuerit illis, qui cunéta docebit.

Romæ iterum minitatur exitium propter idololatriam & scelera:

Ἡξει σοὶ πότε αὐώθεν ἴση, ὑψαύχενε Ῥώμη,
 Ουθέντι πληγή, ἢ κάμψεις αὐχένα πρῶτη.
 Κ' ἀξέδαφιοθήση, καὶ πῦρ σε ὅλλω δαπανήσει
 Κεκλιμῆμι ἐδάφρασιν ἑοῖς, καὶ πλῆσται ὀλεῖται.
 Καὶ σαθρέμεθλα λύκοι, ἐαλώπτεκες οἰκήσεις.
 Καὶ τότε ἔση πανέρημος ὅλως, ὡς μὴ γερονῆσα.
 Πῶς τότε Παλλάδιον; ποῖ σε Θεὸς Διφρώσει;
 Χρυσῆς, ἢ λίθινος, ἢ χαλκῆς; ἢ τότε πῶς οἱ
 Δόγματ' ἀσυγκλήτως; πῶς Ῥείης ἢ Κρόναιο;
 Ἡ δὲ Διὸς ἡμεῖς; ἢ πάντων ὧν ἐσεβάσθης
 Δαίμονας ἀψύχους νεκρῶν εἰδῶλα καμόνων;
 Ὡν κρήτη κάυχημα τάφω ἢ δύσμορος ἰαχί.
 Ἐρησιδύσσει θρόνοισιν ἀναισθητοῖς νεκύεασιν.

In Roman.

Par tibi de caelo, sublimis vertice Roma,
 Adveniet clades: & flexo vertice prima
 Complaniaberis, & tota absumèris ab igni,
 In tua de vergens sola: divitiarūq; peribunt.
 Inq; tuis degent vulpesq;, lupiq; ruinis.
 Tunc deserta, quasi nunquam sis nata, jacebis.
 Tunc ubi Palladium? quis te Deus asseret auro,
 Ære, vel argento factus? Consulta Senatus
 Tunc ubi sunt? ubi Rheæ, Saturniq; propago,
 Aut Jovis? & quorum tot religiosa colebas
 Manes ex animos, simulachraq; luce carentum,
 Infelix quorum se jactat Creta sepulchris.
 Sedibus exornans vitâ, sensuq; carentes.

Tradunt Augustum Casarem cum ad summum pervenisset Imperium, videreturque totum orbem terrarum sub sua continere potestate, legissetque Sibyllinos versus, qui dicerent eo tempore venturum summum Regem, ac rerum Dominum, qui mundi futurus esset Princeps: Prophetiam hanc de se latam arbitratum esse: dumque idèo intumesceret, & ab adulatoribus, qui semper frequentes fuere in aulis Regum, incitaretur, ut se Dominum compellari sineret, divinisque honoribus coli: anxius ferebatur, dubius quid esset factururus. Nam eo tempore Regis nomen odiosum erat, Domini verò nimis ambitiosum. Suasu igitur suorum Tiburtinæ Sibyllæ oraculum petivit, quæ in adyto templi Palatini (nunc *Ara cæli* vocatur) evocata, aut potius Dæmon sub ejus forma, comparuit: Imperatorémque in cœli oculos attollere jussit: ubi illi ostendit virginem formâ singulari, & divinâ facie micantem, quæ ulnis continebat Filium radiis lucis coruscantem, qui in globo Lunæ cum matre diva sedebat. Hunc, inquit Phœbas, verum Deum, verumque hominem brevifustinebit tellus, qui mundi futurus sit Rex, & Dominus: & hic solus inter homines colendus est, & adorandus. His Sibyllæ verbis motus est Augustus, neque

Augustus
 Sibyllam
 consuluit.

neque in posterum expetivit titulum, qui homini non poterat competere: licet animo esset admodum elato, & ambizioso: maluit tamen ab instituto desistere ultrò, & monitis divinis parere, quam obstinato animo admittere titulos DEO soli convenientes. Factumque est, ut JESUS CHRISTUS, qui illi monstratus erat à Sibylla, Dei Filius, verusque Deus, & verus homo sub Augusti regno secundum carnem natus sit ex Diva virgine Maria, qui pro nostra salute passus, & mortuus in cruce, resurrexitque à mortuis sub Tiberio Cesare, & in coelum ascendit, ubi ad DEI Patris dexteram sedens, suæ Ecclesiæ præsidet; intercessor & mediator inter Deum, & homines.

Illi hos versus tribuit liber *antiquus Regius*:

*Verax ipse Deus dedit hæc mihi munia fandi,
Carmine quòd sanctam potui monstrare puellam:
Concipiet quæ Nazareis in sinibus illum,
Quem sub carne Deum Bethlemica rura videbunt.
O nimium felix cælo dignissima Mater,
Quæ tantam sacro lætabit ab ubere prolem.*

Ex *Lalio Cleopasso*.

*Felix ante omnes Genitrix castissima matres,
Quæ nato præbes ubera pura Deo.
Vagitu in primo Bethlemica rura videbunt
Regem hunc: cui Solymæ fata cruenta parant.
Discite justiciam, mortales: judice namq, hoc
Quæcumq, existunt ultima fata ferent.*

Ex *Aria Montano*:

*Excipiet natum Christum clarissima Bethlem:
Nazaret agnomen, notitiamq, feret.
O felix, cui contigerint hæc pignora, Mater?
Et quibus uberibus nutriet illa Deum.*

Ex *inscriptionibus Senensibus*:

Nascetur CHRISTUS in Bethlem: annunciabitur in Nazaret, regnante tauro pacifico fundatore quietis. O felix Mater, cujus ubera ipsum lætabunt!

Ex *Ruillio*:

JESUS CHRISTUS nascetur in Bethlem: & annunciabitur in Nazareth. O felix Mater, quæ suis uberibus illum lætabit, & gremio fovebit!

EPIROTICA SIBYLLA.

PIROTICAM HANC PHOEBADDEM multi volunt esse ipsam Phrygiam: quæ ex Troade venerit Dodonam, ubi oracula reddidit: ut in aliis Sibyllis legimus superius has Prophetissas locum sapius mutasse, à quibus varia sortitæ sunt nomina. Quidam tamen illam à superioribus diversam volunt, illique nomen fuisse *Phaennis*: de qua his verbis loquitur Ἰωάννης ὁ Τζέζης ἰσορ. χιλ. ζ.

Καὶ Πλάτω ἢ ὁ πάνσοφός Φησὶν ἐν τῷ Τιμῶν
Λόγῳ μὴ πάντα ἀνθρώπων μελέχειν δὴ Φαίον.
Νῆ ἢ Θεῶς, ἢ γῆρας π βραχύτατον ἀνθρώπων,
Δῆθεν σὺν προγνώσειας φάσκοντες, ἔπροφήτας,
Ἵοιπερ ἔκατακῶσαιτες, εἶπον ὡς μελλόντων.
Ἵοιος ὁ Πυθαγόρας, τε ἔ'αναξαγόρας,

Ἐμπεδοκλῆς, Δημόκριτος, ἄλλοι ῥοφοὶ μύριοι,
 Ἡ Ἡπειρώτης Φαεινῶ, καὶ Σίβυλλα ὁμοίως.
 Ἡ Φαεινῶ πρὸ χρόνου μὲν ἐνιαυτῶν τρεῖτων
 Τὰ πρῖν, ὀλίγω πρὸ ἡμῶν, εἶπ' ὅσα πεπραγμένα.
 Πῶς τ' Ῥωμαίων ἀνακτῶ ἠτήρησιν οἱ Πέρσαι,
 Τραχήλων τε πατήρησιν, οἷα δεδωλοκότες,
 Καὶ ῥοφῶ λαὸς, καὶ πρὸρον ὅπως τῶτον κροῖσεν ῥίψη,
 Καὶ πῶς Πέρσαι κατὰχρῶσι πᾶσαι τῶν Βιθυλίαν,
 Καὶ Σκύθαι πῶς συρράξουσιν μάχην Ῥωμαίων ἄρτι.
 Καὶ ἔπειθ' ἐλέγχεσθαι τῶν τι σῶματι διηρημένω.
 Ὡ βασιλεῦ Θρηκῶν; λήψεις πόλιν ἐν περσέασισι:
 Ἀυξήσεις ἢ λέοντες μέγαν χαμψάνουχα, δεινόν;
 Ὅς τότε κινήσει πατρίδας κειμήλια χώρας.
 Γαῖαν δὲ αἰρήσει μύχθων ἄτερ. Ὅυδ' ἐσε Φημί
 Σκηπτήχοις πρῶσιν ἀγάλλεσθαι μάλα δηρὸν:
 Ἐκ ἢ Θρόνων πεσέειν οἶοι κωῖες ἀμφὶς ἔχουσιν.
 Ταῦτα βραχέα Φαεινῶς. Ἡ Σίβυλλα ἢ εἶπε.
 Καὶ μέγρε τῶν ἰστέασιν λάβωσιν, εἰ νοοῦν τε,
 Περὶ τ' Κύπρου τε αὐτῆς, καὶ τ' Ἀντιοχείας.
 Καὶ πῶς νῦν ὁ Λεβέντιος ἐλδύσεται εἰς Κύπρον.
 Περὶ τ' Κύπρου ἔτω μὲν καὶ τ' Ἀντιοχείας.
 Ἄι, αἴ Κύπρε τάλαινα, ῥεῖ ἢ μέγα κύμα καλύψη.
 Δάξουσι δὲ ἐν τοῖς Ἀντιόχεια τάλαινα ὄλυσα:
 Ταῦτα περὶ τ' Κύπρου τε, καὶ τ' Ἀντιοχείας.
 Περὶ ἢ τ' Κίλικος ἐλδύσεως εἰς Κύπρον
 Ἡ ῥοφωτάτη γυναικῶν ἔτω καὶ ἔπειθ' ἐλέγη.
 Ἐασεσθαι ἑασομένων, ὅτε Πύρραμος Ὀρυσθίνης
 Ἡδὲνα πρὸχῶν, ἱερῶς ἐς Κύπρον ἵκηθαι.

Τοῖσιν οὖν Ἰάμβελιχος, Πορφύριος, καὶ ἄλλοι Ἀνθρώποις ἔφασαν ἔνθεν παρῆναι μέγαν, ὅτι
 μόνως νοήσασιν, καὶ πρὸς πᾶσι πάντων, αἰὲν τε ἔλογίζασθαι, ἢ καὶ πρὸς ἀπῆσιν.

Ὀλίγοις ἀπὸ τῶν μὲν ἔφασαν ἔνθεν μέγαναι:
 Ἐγὼ ἢ ἔδὲ τῶσιν γε κυρίως νοῦν πρὸς τῶσιν.
 Ἡ γὰρ ἀκέραιος πρὸς, εἴτ' αὐτῶν ἐν μαθημάτων,
 Ἐἴτε καὶ λογισμῶν ἐν τίνων θεαμάτων
 Ἐἴτε, ἢ εἴτε ἕκαστος, ὑσέρως δὲ ἀπέειπεν.
 Ὅ νῦν δὲ ἀμέλως ἄπαν νοεῖ, καὶ ἔτῳσιν οἶδεν
 Ἀνδρῶν ἢ πρὸς εἰρημίας, καὶ λογισμῶν, καὶ θεῶν.
 Ὅυδὲ αὐτῶν οἷον νοερεχθεῖς, ἀγχινας δὲ ὀνομάζω.
 Πρὸς ταῦτα, τὰ καθάρματα βαλλέτω με καὶ λίθοις.

Hæc ita reddita sunt Latinè:

*Et Plato verò omniscius inquit in Timæo,
 Rationis quidem omnem hominem participem esse dicendum est,
 Intellectus autem Deos: ἔνθεν quoddam brevissimum heminaum.
 Sanè eos qui prænoscent dicentes, ἔνθεν Prophetas.
 Qui cum non audierint, dixerunt de futuris.*

Tzetzes de
 Ebaenni.

Qualis

Qualis & Pythagoras, atque Anaxagoras,
 Empedocles, Democritus, alii sapientes multi,
 Epirotica Phaëнно, & Sibylla similiter.
 Phaëнно ante tempus quidem annorum tot
 Quae antea, paulum ante nos cum dixisset quae facta sunt,
 Quomodo Romanum regem vincent Persae,
 Super colloque calcabunt, veluti seruituti addicentes.
 Et suus populus, & proavus quomodo hunc ab Imperio dejicient.
 Et qui Persae obtinebunt omnem Bithyniam.
 Et Scythae quomodo concient pugnam cum Romanorum genere.
 Ad verbum dicens haec ore elato:

Orex Thracum accipies urbem in ovibus.
 Excrefcere autem facies Leonem magnum, curviunguem, horren-
 Qui olim movebit patriae thesauros regionis. (dum,
 Terram autem capies laboribus absque. Neque te jubeo
 Regis honoribus exultare admodum diu:
 Ex sedibus autem cadere velut canes circum possunt.
 Hec brevia Phaënnis. Sibylla autem dixit,
 Etiam usque dum exitum accipiant, non intelliguntur
 De Cypro ipsa, atque Antiochia.
 Et quomodo nunc Lebunius veniet in Cyprum.
 De Cypro autem sic quidem, atque Antiochia:
 Hei hei, Cypre infelix: te autem unda magna abscondet.
 Hastis autem atque armis, Antiochia infelix, peribis.

Hec de Cypro, atque Antiochia:
 De Cilicis autem adventu in Cyprum,
 Sapientissima mulierum sic ad verbum dicit:
 Erit posteris, quando Pyramus lata unda
 Littora profundens sacram in Cyprum veniet.

Talibus Jamblichus, Porphyrius atque alii hominibus dixerunt intellectus adesse praesentiam, quippe solum intelligunt & praedicunt omnia, absque eo ut ratiocinentur, vel etiam aliquid audiant. Paucis propter hos quidem dicebant intellectum esse praesto:

Ego autem neque his proprie intellectum adapto.
 Velenim audito aliquo, sive ex disciplinis,
 Sive ratiocinati ex aliquibus spectris,
 Dixerunt, quae dixit quisvis: postea autem evenit.
 Intellectus autem sine medio omnia intelligit, & verè novit.
 Sine exemplo, & ratiocinatione, atque spectaculo.
 Neque igitur ipsos intellectu praeditos, solertes autem voco.
 Ad haec praecula petant me & lapidibus.

Hanc Prophetiam Zosimus histor. lib. 2. recitat paulo aliter. Ac mihi quidem, Zosimus de inquit, sepe mirari subiit, qui fieret, ut cum urbs Byzantina tantopere excreverit, ut alia nulla cum hac, sive felicitatem. sive magnitudinem spectes, comparari possit: nullum vaticinium majoribus nostris de ipsius incremento meliorem ad fortunam evectæ, datum fuerit. In qua cognitione dum jam pridem versor, multis historiarum monumentis, & oraculorum collectionibus evolutis, & exacto nonnullo tempore in hac de istis dubitatione, vix tandem in oraculum quoddam incidi, quod Erythraea Sibylla, vel Epirotica Phaëllonis esse perhibetur. Nam & ist-

Ἐ ἰσθὰς ἀφλάτα Νυμνῆ, φέρτου ἐδίδησε κἀνάμα ὀρακλά, κἀνῖς φέρτου Νικόμεδης Πρῦσσης
 φίλιος, κἀνῖς ἐὰν ἰσθῖς ἐκ κομμῖδῖς ἰντερπρῆτῆρῆται, ἠὸρῆται Ἀττάλι βῆλλῖον πατρί Πρῦσσης φέκῖτῖ:

Est autem oraculum ejusmodi:

Ἦ Βασίλῃ. Ὀρηκῶν λήψῖς πόλιν ἐν περβαίῖσῖν:

Ἀυξήσῖς ἧ λῆον ἔ μέγαυ γαμψάουχα, δεινόν.

Ὅς πῖτε κινήσῖ πατῆρας κειμήλια χῶρας.

Γαίαν δῖ αἰρήσῖτ μόχθων ἀπερ. Ὀυδέ σε φημὶ

Σκηπῆχοῖς περῖσῖν ἀγάλλεσθῖ μάλα δηρῖν,

Ἐκ ἧ θρόνων περῖεῖν. Ὀιον κῖνῖς ἀμφῖς ἔχῖσῖν.

Κινήσῖς δῖ ἄδον ἔ λῆον ἔ γαμψάουχα, δεινόν.

Ὀυδῖ ἐθέλοντι γῶ εἶσω ἔσῖτ ζυγῖν ἀύχῖνα θῖσῖ.

Δῖ τῖτε Βιθῖων γαῖαν λύκοι οἰκήσῖσι

Ζιῶς ὀπφροζῖάῖσι. Ταχύ δῖ ὀπφῖσῖσῖται ἀρχῖ,

Ἀνδράσῖν ο἖ Βύσῖνι ἔ δῖ κατῖναιετῖασι.

Τρῖσμακῖρ Ἐπλήσῖοντε, θεοκῖτῖ τείχεα τῖ ἀνδρῖν,

-----θῖαῖσῖν ἐφαίτῖμοις,

Ἦν λῆον ἔ αἰνῖδῖον ἔ πῖξῖ κῖρῖσῖτῖς ἔσῖ ἀνάγκῖς.

Ὀ἖ με γῶ εἶσαῖσῖν τε ἐμῖν ναἰῖοντες ἔδῖθῖλον.

Ὀυκέῖ σῖγῖζῖ πατῆρῖς νόον, ἀλλῖ ἀναδειζῖω

Ἀθανάτων λογῖων θῖνήτῖς ἄσημον αἰοἰδῖω.

Ὀρῖσα κῖνῖ μέγα πῖμα, τῖκῖ ἧ ο἖ ἐκέῖ τῖλῖ.

Πῖερα πῖδα κῖκῖν----ηῖ τῖδε φῖερα.

Τρηκῖ παρῖ Ἠπειρῖου πῖλῖσῖτῖς ἐπαἰζῖται ἔλκῖ.

Κῖ μέγα οἰδῖσῖ, ταχύ ἧ ῖαυγῖ αἰμῖρῖσῖ.

O Rex Thracum, accipies Urbem in ovibus.

Agebis vero Leonem magnum uncis unguibus, horribilem.

Qui olim movebit patriae preciosam supellectilem regionis.

Terramq; capiet absq; labore. Neq; te ajo

Sceptriferis honoribus gavisurum admodum diu,

Sed ex solio casurum. Quippe canes utrinq; habitant.

Movebis vero dormientem lupum uncuquam dirum.

Non volenti enim intus sub jugum cervicem mittet.

Certe tunc Bithyniorum terram lupi habitabunt,

Jovis consiliis. Mox autem perveniet imperium ad

Viros, qui Byzantii sedem inhabitant.

Ter felix Hellefonte, ἔ Deo condita mænia virorum

-----divino jussu

Quam lupus, horrendus lupus terrebit potenti sub necessitate,

Me namq; norunt meam incolentes sedem.

Non amplius silebo patris animum, sed ostendam

Immortalium oraculorum mortalibus insigne carmen.

Thressa utero fert ingens malum: partus autem ei non amplius
 procul est.

Inceptis puerum malum----ἔ huic cum tulerit

*Asperum juxta continentis latera erumpet ulcus
Et valdè tumescet, citò autem ruptum sanguine manabit.*

Hoc oraculum omnia, propè dixerim, revera designat, obscurisq; vocibus indicat even-
tura Byzantiis mala, propter grave tributorum onus, quæ sequentibus temporibus eis imposita
fuerunt. Et quòd Imperium citò venturum esset ad eos viros, qui Byzantii solum inhabitant.
Quòd autem sæculis non paucis interjectis ea, quæ prædicta fuerant evenerint, non eò quis tor-
queat, ac si de re quadam alia vaticinium hoc loquatur. Nam omne tempus Deo breve est, qui
semper & existit, & erit.

De eadem Phaënni Τzetzes ita loquitur *ὡς ἐπι παροιμίας ὑπὲρ Ὠκεανὸν πελαγίζων*
Chil. X.

Tzetzes.

Καὶ πὺς αὐτὸν πελαγίζειεν ὑπὲρ αὐτὸν ἐν λόγοις;
Ἐμὴ πῶς δοίης Ὀμηρον, ἢ τὸ πῶλιν Ὀρφέα,
ἢ Φαεννῶν, ἢ Σιβυλλῶν, εἴτε πινὰ τοῖσδε.

De Paræmia, super Oceanum fluctuans.

*Et quis exundaret super ipsum sermonibus?
Nisi fortè dederis Homerum, vel egregium Orpheum,
Vel Phaënno, vel Sibyllam, sive aliquem talem.*

De eadem Phaënno lege Zonaram libro tertio; qui ejus oraculum
producit tale:

Zonaras.

Ἀλλὰ καὶ πὺ Φασὶ τῆ τ' ἀνακλιθῶν βιβλίῳ ἐναπικεῖσθαι, ἐν ᾧ ἡ χρησμοὶ ὡς τ' βασιλέων ἦσαν,
καὶ μορφῶν ἐνεγράφοιτο ἀνθρώπων τε, καὶ θεῶν. Καὶ μὲν τ' ἀπὸν ἐκεῖ καὶ λέων θῆς ἐχρημάσθητο, ᾧ
καὶ νῶτα τὸ σιγχεῖον τὸ X ἐνεγράφετο. Ἄνθ' δὲ τ' ἰὼ ὅππῃθεν τ' θεοῦ, δόξα δὲ Διὸς μέγ' X διέλαυνον
τ' λέοντα. Ἡ μὲν δὲ βίβλος εἶχε πῶλιν, καὶ εἶσαν, ὡς ἐδόκει, Σιβυλλεῖα χρησμοδῆματ' αἰ. Τὸ δὲ τ' εἰρη-
μῶνς χρωμασθῆναι αἰνιγματῶδες δυσερμῶσθον ὄν, ὁ τότε κοιαίσερ, ὡς λέγεται, διεσάφησεν εἰπὼν καὶ
πῶν ἡμέρην τ' χροῖστος τ' χρεῖσ βασιλέα ἀναρεθῆναι. Τὸ μὲν γὰρ θεῶν βασιλέα δηλοῦν: τὸ δὲ X πῶν
εἰρημῶν ἡμέρην αἰνιγθεῖσθαι. Τὸ δὲ Διὸς μέγ' X τῶν λέοντ' τὸ δὲ ἐμπήρυσθαι, τ' καὶ αὐτῶν πῶν
ἡμέρην τ' εὐρπῆς τ' βασιλέα καταχῆσθαι.

Hoc ita vertit Joannes Curoplatis interpres, in historiarum
compendio:

*Erat autem oraculum Sibyllinum in quodam Imperatoria Bibliotheca libro conscri-
ptum, qui non oracula tantum continebat, sed etiam formas, & figuras eorum qui crearen-
tur Imperatores. Erat autem fera, Leonis forma prædita, in eo libro: & super ipsius dorsi spina
inscripta erat X litera, quæ usque ad ipsum ventrem pertinebat. A tergo quidam vir accurrens
Lethalem plagam hasta ipsi fera per medium X infligebat. Præferente verò oraculo obscuri-
tatem, solus ipsum, qui tunc Quæstor erat, aperuit, judicavitq; ipsa die ortus CHRISTI Im-
peratorem perniciose morte interfectum iri.*

De his formis & variorum ænigmatum figuris, quibus vates antiqui designa-
runt futura, conscripserunt aliqui, & interpretationem plurimorum vaticiniorum
dederunt. Prophetias figuratas conscripsere plurimi ante nostra sæcula, & ho-
dierno quoque tempore: inter quos *Divæ Brigitta* Sueciæ Regina, mulier sancti-
monia vitæ, & doctrina insignis: quæ Prophetias quædam scripto mandaverat, æ-
nigmaticis figuris illustratas: iis denotasse multa visa est, quæ abusus introductos
in religionem Christianam significabant, fata principum & regum, bellaq; ventura
prædicebant: sed ea fatis subobscurè, quæ illam suspectam reddiderunt apud Sa-
cerdotes sui temporis. Illa itaque Pontificis Maximi *Urbani V.* (qui CC. fuit Ro-
manorum Episcopus, regnavitque annis VIII. mensibus III. nempe anno salutis
1362.) jussu Romam venit, cum Catharina filia, quæ sanctitate non inferior fuit ma-
tre, interrogataq; à Pontifice de singulis, omnium rationem, & interpretationem
reddidit. Eaq; mortua Romæ est, & cōmuni totius Ecclesiæ consensu inter Sanctos
relata: cujus corpus, operâ & curâ filix Catharinæ in Sueciam reportatum est:

S. Brigitta
prophetia.

Legē

Lege de ea *Raphælem Maffæum Volaterranum*. Prophetiæ hujus sanctæ reginæ passim circumferuntur, & leguntur: quibus diversi diversas tribuunt interpretationes, pro captu & voluntate uniuscujusque.

Tales propheticas figuras memini me aliquando vidisse apud virum doctissimum *Hubertum Languetum*, quas dicebat esse scriptas à quodam *Rabano* Monacho viro sancto & docto. Inter quas erat navis cujus remi septem, picta continebant septem Electorum Imperii insignia: Pontifex maximus in supremo malo stabat, cui incumbibat Imperator titubans sceptro fracto: multa alia appensa erant rudentibus antennarum: de ejus propheticæ picturæ interpretatione multa in medium producebat, ex *Rabani* sententia, quæ hic inferere necesse non est.

Nemo est, qui moram aliquam Patavii fecerit, qui non viderit amplum illud Prætoriani Palatii cœnaculum: cujus parietes circumquaq; quadruplici ordine continent picturas propheticas, commentas à *Petro* illo *Aponitano*, qui suo tempore, ut fuit Magus insignis, infinita vaticinia fudit de futuris Italiæ, & Græciæ mutationibus: maxime de iis regionibus, quæ ditioni Venetorum parebant: quæ omnia signis arcanis expressit in iis picturis Patavini Palatii.

Sed ut ad nostram Epiroticam Phœbadem redeamus. *Nicetas Choniates* de ea hæc verba prodidit:

Περὶ Σιβυλλῆς Φασίν, ὡς ἄμα τ' μητραιῆς νηδύ' ἐξέθορε, καὶ ἄμα πατρὸς Πανίος ἐφίλοσόφου συστάσεως.

De Sibyllarum or est, quod simulatq; ex utero materno prodiit, quàm primum de universi Philosophata sit coagmentatione.

Et fortassis ea est, quam Europæam nonnulli cognominant, quæ *Thesprotiæ* Epirinata est, & in *Dodonæo* templo reddidit oracula. Filia enim fuit Principis cujusdam *Thesprotiæ* reguli, quo tempore *Antiochus* capto *Demetrio* regnum occupavit. Phœbas hæc aliquot sæculis vaticinata est post *Peleades* Nymphas, quæ teste *Pausania* in *Phocicis*, columbæ dictæ sunt.

In libro antiquo *Regio* nomen hujus Europææ invenitur: cui versus hi tribuuntur:

*Virginis æternum veniet de corpore verbum
Purum, qui valles & montes transiet altos.
Ille volens etiam stellato missus Olympo,
Edetur munda pauper: qui cuncta silenti
Rexerit imperio (sic credo, & mente fatebor)
Humano simul, & divino semine natus.*

Ex *Lælii Cleopassi Hydruntini* poëmatibus:

*Terreni reges mundano culta decor
Sceptra gerunt: Christus cælicæ regna tenet.
Unde animis sese insinuat, mentique piorum,
In quos jus proprii summum habet imperii.
Hos per amœna pedo deducit pascua Pastor:
Tartareasq; malos rejicit in tenebras.*

ÆGYPTIA SIBYLLA.

QUÆ FUERIT hæc *Ægyptia Sibylla*, aut quo nomine appellata sit, incertum est. *Ælianus* tamen illam inter quatuor præcipuas Phœbi Sacerdotes fatidicas recenset. Quæ fuerunt *Erythræa*, *Samia*, *Sardica*, & *Ægyptia*. *Suidas* illam tradit oracula reddidisse in *Ægypto* tempore *Pharaonum*: secutus fortassè opinionem *Clementis Alexandrini*, qui ita scribit in *Promethæo*: *Judicium Hebræorum tempore, quo vixerunt Prometheus, Epimætheus, Athlas, & Argus, fuit & fatidica Sibylla regnante apud Ægyptios Pharaone, qui dicebatur Taracho.* Sed *Pausanias* in *Phocicis*, illam eandem fuisse scribit, quæ *Persica* vocata est, vel *Hebræa*, vel *Babylonia* filia *Berosi*, vel *Æthiopica* nomine *Saba*. Tanta est varietas auctorum, ut ex eorum scriptis nihil certi de iis comperire possimus, tam de nominibus earum, quam de patria, & tempore, quo vaticinatæ sint: Præterquàm de sola *Erythræa*, quæ nomen suum, & patriam expressit in suis oraculis: asseritq; se non Græcam esse, sed *Babyloniam*. Fuisse tamen omnes constat *Ethnicas*, & cultui *Dæmoniorum* destinatas. Credendum tamen est illas aliquando *Spiritu divino* afflatas multa pronunciasse, quæ ad hominum salutem pertinebant; loquente per os earum.

earum Spiritu Sancto, ut Gentes ad unius veri DEI cognitionem adducerent; hominesq; redderentur inexcusabiles, cum per suos Prophetas, & vates infituerentur, demonstrantes digito eorum idololatriam, & profanos errores: dicerentq; iram DEI summi exarsuram in omnes falsorum Deorum cultores, & sceleratos. Quapropter dum verba facerent de unius summi DEI veneratione, de adventu CHRISTI Servatoris, de extremo iudicio, resurrectione mortuorum, vitæq; æterna, verisimile est eas deprompsisse hanc doctrinam ex sacris literis Israëlitarum: credendumq; est eas communicasse cum Hebræis Ægypto Assyriaq; vicinis: à quibus plurima potuerunt discere: vel nonnunquam instinctu Spiritus Sancti multa pronunciaffe, quæ non intelligerent: ut constat omnes Phœbadas post excessum Enthusiasmi, quo corripiebantur, non habuisse notitiam eorum, quæ pronunciaffent: imò plurima dicere cogebantur, quæ nollent. Ut legimus de *Propheta Balaam*: quem cum Balac Moabitarum Rex precio conduxisset ad maledicendum Israëlitis, qui ex Ægypto profugi in desertis vagabundi cum Mose eorum duce errabant, expectantes occasionem, qua possent invadere Cananæorum regiones, sibi à DEO promissas. Balaam interim pro execratione, eis benedixit, prædixitque futurum, ut voti compotes essent contra sui ac Regis voluntatem. Cumq; objurgaretur à Balaco, quod pacto non staret, *Etiamsi*, respondit, *donares mihi domum tuam plenam auro & argento, non possem tamen mandatum Domini Dei transgredi, ut bene vel male faciam secundum cor meum: sed quod Deus dicet, id ego quoque dicam*. Ita credendum est has Sibyllas multa pronunciaffe Spiritu per eas loquente, quæ non intelligerent: & quorum statim, postea quam locutæ essent, obliviscerentur.

Balaam.

Sibylla igitur hæc, sicut & aliæ omnes, multa prædixit de DEI unius æterni & omnipotentis cultu, de ejus ira ventura super impios, & idololatrias: ac inter cætera de CHRISTI Servatoris adventu, de ejus admirabili incarnatione in utero beatæ virginis, de ejus miraculis, passione, & extremo iudicio: monuit populos omnes, ut converterentur ad Numen illud summum, quod suæ divinitatis socium admittat neminem.

Ephesini templi tota Asia celeberrimi everisionem prædixit his verbis:

Ἀρτέμιδος ἱερὸς Ἐφέζης πηγνύμενον *
 Χάσματι καὶ Κεῖσμασι πῶθ' ἤξετεν εἰς ἅλα δεινὴν:
 Πρὸς τῆς, ὡς ὅτε νῆας ἠπικλύσεις ἀέλαιαι.
 Ἰθάια δ' οἰμώξει Ἐφεσὸν κλαίεισα παρ' ὄχθαις,
 Καὶ νηὸν ζήλεισα τὸν σπέλει ναιετάοντα.
 Καὶ τότε θυρωθεὶς Θεὸς ἄφθιτὸν αἰθέρα νοίων,
 Οὐρανὸθεν πηγήσῃ βαλεῖ καὶ κρητὸν ἀνάγκης.
Asit Ephesi structum Diana nomine fanum
Moribus, & vasto subter mare sidet hiatu,
Præcepit, ut naves rumpunt si quando procellæ.
Et lacrymas Ephesus recubans ad littora fundet,
Et quod erit nusquam templum gemebunda requiret.
Tam Deus indignans æternus in æthere degens
Fulmine precipiti sceleratos desuper uret.

In Ephesum,

Isidis quoq; & *Serapis* idololatriam taxat: quorum ritus, ceremonias, & cultum nefastum abolendum pronunciat.

Ἴσι Θεᾶ τριτάλαινα, μῦθεις δ' ἄπὸ χόρμασι Νείλης
 Μὲν μαίνας ἄτακτ' ἄπὸ ψαμάτοις Ἀχέροντι
 Κ' σπέλεισιν μνεία μῦθεις καὶ γαῖαν ἀπιστων.
 Καὶ σὺ Σέρεπι λίθοις ἠπικέμενε πικρὰ μογήσεις:
 Κείσῃ πῶμα μέγιστον ἐν Αἰγύπτῳ τριτάλαινη.
 Ὅσοι δ' Αἰγύπτῳ πῶθον ἤχαρον εἰς Σέ, ἅπαντες
 Κλαύσουσιν τεύχεα κακῶς, νοῦν ἄφθιτον ἐν Φρεσὶ θέντες:
 Γνώσουσιν τεύχεα τὸ μηδὲν ὅσοι Θεὸν ἐξύμνησω.
Isi Dea infelix, Nili remanebis ad amnem

In Isin & Serapin.

Sola, furens mœnas permixta Acherontis arenis.

Fama nec ullatui toto remanebit in orbe.

Tūque, Serapi, sedens in saxis, multa dolebis:

Magnaque in Ægypto infelice ruina jacebis.

Quique per Ægyptum studuere tibi, acriter omnes

Te selebunt. Sed quis illesa in pectore mens est,

Nascent te nihilesse, Deum quicumque celebrant.

Prædixit quoq; fore, ut in Ægypto templum DEO summo erigatur: nempe ab Onia Oniæ Pontificis Judæorum filio; de quo *Josephus Antiquit. lib. 13.*

Templum
Deo in Æ-
gypto.

Καί τις ἐγείτ' ἱερῶν λιγύσασθ' ἀνὴρ

Δόξτε Θεῶ τέλει καλὸν σήσωμεν ἀληθές.

Δόξτε τ' ἐν περὶ νόμων δεινὸν νόμον ἀπαξώμεν,

Τῶ χάριν ἢ λιθίνοις, ἢ ὄσσε κίνοισι Θεοῖσι

Πομπῶσ' καὶ τελείας ποιήμενοι ὅσιν ἐνόησω.

Στρέψωμεν ψυχὰς, Θεὸν ἀφθίτον ἐξυμνοῦμεν

Ἄυτὸν τ' γενετῆρα, τ' αἰδίων γεγαῶτα,

Τὸν πρῦτανιν πάντων, τ' ἀληθῆα, τ' βασιλῆα.

Ψυχὸσφόρον γενετῆρα Θεὸν μέγαν αἰὲν ἔόντα.

Καὶ τότε ἐν Αἰγύπτῳ νάσθ' μέγας ἕσεται ἀγῶς

Κ' εἰς αὐτὸν ἰσχύας ὁἰσὶ λαὸς Θεοτόκῃσθ'

Κείνοισιν δώσθ' Θεὸς ἀφθίτως βίβαλλειν.

Deque Sacerdotum numero quidam vir armictus

Lino, Agedum (dicet) delubrum constituamus

Formosum, verumque Dei: praxosq; parentum

Mutemus ritus, factos cretæque, petrisque

Qui coluere Deos stulti festisque sacrisque.

Mutemus mentes. Celebretur carmine nostro

Æternus Genitor pereuntis nescius ævi.

Rex verus, rerum cui summa potentia, semper

Magnus, quique animas fecit, nutritor earum.

Tunc & in Ægypto templum visetur, & ingens;

Et castum, quò sacra feret conjuncta Deo gens.

Liber antiquus, qui est in Bibliotheca Regia, appellat hanc Sibyllam *Agrippam*, sive *Agrippinam*: illiq; hos versus tribuit.

Summus erit sub carne satius: charissimus atque.

Virginis & vera complebit viscera sanctum

Verbum, consilium sine noxa, Spiritus almi.

Despectus multis tamen ille salutis amore:

Arguet & nostrâ commissa piacula culpâ.

Cujus honos constans, & gloria certa manebit.

Ex *Lalii Cleopassi* pœmatibus:

Qui Lux aeterna, Lumen de Lumine, semper

Qui fuit, estque, & erit, sidera summa tenens;

Virginis Hebrææ castam descendet in alvum,

Factus homo tandem est hac Genitrice Deus.

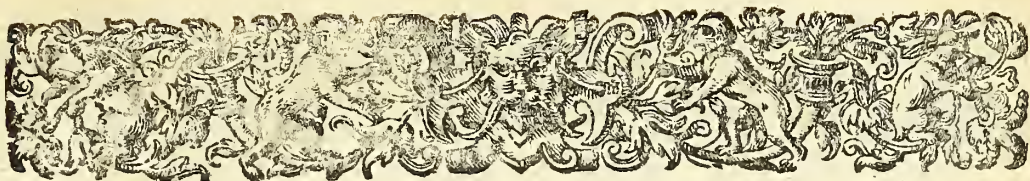
Hoc Mediante Deo conjungimur: illius ergò

Progenies summi dicimur esse Dei.

Ex *Ruillio*:

Verbum invisibile fiet palpabile: & germinabit, sicut radix: Exsiccabitur, tanquam folium: neque apparebit ejus pulchritudo. Uterus maternus illum circumdabit. Et Deus, qui est aeterna latitia, plorabit, & opprimetur ab hominibus. Nascetur ex matre: Et cum sit Deus, existimabitur conversari cum hominibus tanquam peccator.

Dee lege Cœlium Rhodiginum lib. 21. cap. 27.

COLOPHONIA LAMPUSIA.

TIAM si *M. Terentius Varro* decem tantum Sibyllas annumeret, tanquam præcipuas, & quarum oraculis libri conscripti tantæque religione, & cura conservati Romæ constabant: Certum est tamen multas alias fuisse Phœbadas, Apollinis ministerio consecratas, quæ Dæmonum afflatæ Spiritu diversis in locis vaticinatae sunt. Verisimile quoque est illas Sibyllas non vixisse ultra tempus præfinitum à Natura: aut si transgressæ sunt illos terminos vitæ naturalis, non potuerunt tamen diu protelare dies suos. Quapropter opus fuit defunctis alias substituere, quæ Deorum sacris præficerentur. E quarum numero dici potest *Lampusia* Calchantis illius filia, qui cum Græcis in expeditionem profectus est ad Trojam, ubi celebri fama ab omnibus cultus, & consultus est in rebus dubiis, maximè ab Agamemnone Græcanici exercitûs Imperatore, qui sine vatis hujus cõsilio nihil aggrediebatur, aut moliebatur. *Lampusia* igitur hæc, ut à Patre divinationum perito egregiè fuerat instructa, dicata Apollini Pythio, perfectiorem vati-

vaticinandi peritiam postea est adsecuta. Venit enim ex Græcia Colophonem, (quæ urbs est Ioniciæ Asiæ minoris Apollini sacra) suoque tempore propter insignes prædictiones, non solum in Asia, verum etiam per totam Græciam Europæam celebris habita est.

Illa prædixisse varia dicitur de mutationibus regnorum, inundationibus, & terræmotibus: deque bellis, & aliis ejusmodi rebus mundanis. quibus magis attentæ fuerunt antiquæ gentes, quàm piis exhortationibus, quæ pertinebant ad omnium salutem. Nam & illa unum Deum summum docuisse dicitur adorandum, qui vitiiis irascitur, impiis excandescit, & eos ulciscitur: delectatur verò pietate & integritate vitæ, bonosque amat, fovet, & protegit.

Οἱ δὲ Θεὸν τιμῶντες ἀληθινὸν ἀναδόν τε,
ζωὴν κληρονομήσει τὸν αἰῶν ὃν ἔχουσιν.

*Qui Deum coluerint verum, & æternum,
Vitam possidebunt perpetuam.*

Illa propter hominum impietatem dixit mundum univèrsam, cum toto genere humano fuisse generali diluvio submersum: & propter eorundem peccata novissimis temporibus conflagraturum. Quæ doctrina ab Israëlitis ad gentes per Prophetas Ethnicos vulgata pervenerat. Ut testatur *Ovidius in Metamorphosi:*

*Esse quoque in Fatis reminiscitur affore tempus,
Quo mare, quo tellus, correptaq; regia cæli
Ardeat, & mundi moles operosa laboret.*

Ideò Sibylla monet serio mortales, ut dum in hac vita sunt superstites, Deum illum æternum & summum agnoscant, ac religiosè colant. Fore enim, ut ad iram provocatus, malos malè perdat, & æternis suppliciis, & cruciatibus afficiat & consumat.

Suidas de ea in hunc modum scriptum reliquit: *Sibylla Colophonia Lampusia dicta à Calchante oriunda, & ipsa divinationes, oraculaq; & alia quadam versibus edidit.*

Lælius Cleopassus in suis poëmatibus hoc hexastichon illi tribuit:

Me Phæbi cortina tulit Colophonia vatem:

Mendacis tripodes execror usque Dei.

Est Deus æternus, qui nomine non eget: ille

Solus enim mundi possidet imperium.

Huic soli vota atque preces effundite: grata est

Illi, quæ ex puro vitæ corde venit.

THES.

THESSALICA MANTO.

*Templa Clari prima crexi, atque oracula resolvi
Et nostris gaudet Mantua nominibus.*

MANTO hæc *Tiresia* Thebani vatis filia fuit. Illa post patris obitum fugiens Creontis & Thesei tyrannidem, in Asiam trajecit. Creon enim Menœcii filius, & frater Iocastæ Laji Thebanorum Principis uxoris, & matris Oedippi, occiso per imprudentiam Lajo ab Oedippo filio, ob solutionē anigmatis propositi à *Sphyngæ* Typhonis & Echidnæ filiæ, quæ prætereuntibus viatoribus erat infesta, postquam Oedippus regnum Thebanum obtinisset, matremq; Iocastam, incognitam tamen, duxisset uxorem, & ex ea filios duos suscepisset Eteoclem, Polynicemq; & unam filiam Antigonom, ob incestuosum cum matre conjugium, filius regnum reliquit, hac conditione, ut alternis regnarent. Sed Eteocle per vim retinente regnum, Polynices ad Argivorum auxilium confugit. Duxerat enim uxorem Argiam Adrausti regis Argivorum filiam: cujus ope, cruentum illud bellum Thebanum suscitatum est, in quo tot Heroës utrinq; cæsi perierunt, cum utroq; fratre Polynice & Eteocle. Quibus è vita sublatis Creon iterum regni potentiam, & Principatum usurpavit: infinitaq; barbaricæ inclementiæ facinora

cinora patrauit infectatores, & fautores Polynicis. Antigonam & Argiam interfici iussit, quòd Polynicem sepultura mandassent, cujus corpus inhumatum tyrannus feris devorandum exponi mandaverat. Hanc crudelitatem non ferens Theseus, arma in Creontē movit, eū vicit, & trucidavit, Thebanosq; tyrannidē liberavit. Ut testatur *Statius Thebaidos* 2. Theseus interim rerum potitus; multa inhumaniter, multa crudeliter egit in Creontis amicos, & eos qui favierant in Polynicis uxorem, & sororem. In tantarum omnium perturbatione Manto ex Bœotia fugā mature se subtraxit, & in Asiam delata, Clarum appulit, ubi prima templum Apollini ædificavit, cujus sacris præfuit, cum esset vaticinio clara, quod à patre Tiresia prius didicerat, & Phœbi inspiratione adjuta, eò profecta est perfectionis, ut cum aliis Phœbadibus, & Sibyllis conferri posset. Celebris igitur in Asia est habita ministerio Deorum vacans, & sacra Phœbi procurans.

Sed tandem Asiā relicta navigio venit in Italiam: Latiumq; petens à Tiberino rege Albæ Longæ Capeti filio adamata est propter egregiam formam, & singularem prudentiam, qua longè reliquas totius Italię mulieres superabat. Ex Tiberino suscepit filium Ocnium, qui cognominabatur Bianor. Is, postquam pater in Albulā lapsus suffocatus est, (qui Tiberis à rege dictus est) cum matre in transpadanam Italię regionem se contulit, & in ea planicie urbem ædificavit, quam appellavit *Mantuam*, denomine matris. Hunc Bianora tulisse auxilium Æneæ contra Turnum Rutulorum regem testatur *Vergilius Æneidos* 10. *Pausanias* tamen, & *Hellanicus* negant *Manto* unquam venisse in Italiam.

Huic Phœbadi, cum nihil scripserit, quod ad cognitionem hominum nostri temporis venerit; nihil illi tribuere possumus. Licet *Ruilius* inter Sibyllas illam recenseat, & illi hoc dictum de CHRISTO Salvatore venturo adponat.

Magnus veniet, & transibit montes, & aquas cæli, & regnabit in paupertate, & in silentio dominabitur nasceturq; ex utero virginis.

Sed fortasse Prophetia hæc magis competeret Phaënni Epiroticæ, quæ responsis claruit in Dodonæo templo, ubi & hæc Manto antequam navigasset in Latium vaticinata fuisse creditur.

De ea sic loquitur *Lælius Cleopassus*, illam dicentem inferens:

Non mihi Chaonia volucres, crepitacula, quercus,

Nec Dodonæi sacra profana Dei

Usque placeant; mendax quæ antiquo fabula jactat

Murmure. Cælesti Numen in arce sedet

Æternum, per se existens, nunquamq; creatum.

Rebus is Omnipotens omnibus esse dedit.

P Y T H A G O R A S .

*Quicquid Pythagoram nescisse fatemur, id ipsum
Nemo hominum potuit pectore percipere*

PYTHAGORAS Mnesarchi gemmarum sculptoris filius fuit. Alii patrem ejus Marmacum vocant, avum Hippalum, atavum Eutyphronem, abavum Cleonium Philonte profugum. Marmacus verò in Samo habitavit: (ideò *Pythagoras Samius* est dictus) inderelicto patre juvenis Zoilipatruj jussu in Lesbum maris Ægæi insulam se contulit ad Pherecydem Philosophum, & Poëtam Tragicum, qui ex Scyro insula Cyclade natus celebris habebatur ob rerum peritiam: Huicigitur Pythagoras commissus est, ut institueretur, sub cujus disciplina plurimum profecisse vitus est: Sed post præceptoris mortem in Samum revocatus est: ubi Hermodamantē Creophili nepotē jam senē audivit. Atq; ut erat discendi cupidus, ac laboris invicli, in Ægyptū trajecit, Amasidi regi cōmendatus à Polycrate Samio, ubi multa didicit, mores, ritus, ac Theologiam Ægyptiorū diligentissimè periscrutans: unde Babylonē profectus est, ut Chaldaeos inviseret, à quibus syderū cursus, eorumq; in genituris hominū effectus edoctus est.

*Pythagoras
in Ægypto
vixit &
Babylone.*

Navigans postea in Cretam cum Epimenide, in Idæum antrum descendit. Et cum audivisset Samum patriam Polycratis tyrannide infestari, navigavit in Italiam & Crotone habitavit, ubi leges incolis scripsit, & trecentis fere discipulis viris claris floruit: qui ad eum noctu audiendum conveniebant: inter quos celebres fuerunt Archytas Tarentinus, Zeleucus, Charondas, Alcmaeon Crotoniata, Hippasus Metapontinus, & Philolaus Crotoniata. *Heraclides Ponticus* refert Pythagoram de se dicere solitum, quod olim fuisset Æthalides, putatusque esset Mercurii filius: Mercurium vero ipsum monuisse, ut peteret præter immortalitatem quod vellet: petivisse igitur, ut vivens, & vita functus omnium quæ contingerent memoriam haberet. Itaque in vita meminisse omnium: Eandemque memoriam & post mortem reservasse: atque aliquanto post in Euphorbum venisse, qui inter Trojanos nobiles numerabatur, & in eo bello à Menelao occisus est, ut refert *Ovidius Metam.* 15. Et hic Euphorbus dicebat se aliquando fuisse Æthalidem, atque à Mercurio patre, pro munere accepisse, ut anima illius perpetuo errore vagaretur, & in quas vellet arbores, vel animantes commigraret: & quæ apud Inferos anima omnia perpeffa esset, ac cæteræ animæ quænam patiantur. Posteaquam verò Euphorbus diem obiit ingressam in Hermotimum ipsius animam: qui & ipse cum fidem vellet facere, Branchidas petiit, ingressusque Apollinis fanum, ostendit clipeum, quem illic Menelaus affixerat: ait enim illum, cum ex Troja remeasset, Apollini sacrasse scutum jam putrefactum, solamque perdurare eburneam faciem. Ubi Hermotimus vita functus est, rursùm in Pyrrhum Delium piscatorem migrasse, illumque omnia memorasse, ut primum Æthalides fuerit, postea Euphorbus, deinde Hermotimus, ac postremo Pyrrhus effectus sit. Ac deinde post Pyrrhum factum esse Pythagoram, omniumque meminisse præteritorum.

Pythagora discipuli facultates omnes in unum conferebant, ut omnibus essent communes. Quinquennium totum silebant, antequam ad Præceptorem admitterentur. A Cypressino sepulchro abstinebant, quod ex Cypresso factum Jovis sceptrum crederent. Pythagoras forma fuit, liberali & pulchra: quem ideo discipuli *Apollinem Hyperboreum* vocitabant.

Ammianus refert illum aliquando, cum in Olympia esset, adstantibus femur suum ostendisse, quod aureum erat: Is aquilam supervolantem magico susurro ita incantavit, ut cicur ad eum venerit: & si quando gallum gallinaceum plumantem candidius comperisset, veluti fratrem amplexabatur, & amabat; ut refert *Plutarchus in Numa*. Geometriæ præcepta perfecit, inchoata prius à Mœri, & imperfecta relicta: versatus est præcipue circa Arithmeticam: & in medicinæ præceptis, & curatione morborum ad primè fuit exercitatus. Animatis abstinere iussit: voluitque suos faciliori victu assueferi, ne igne ad coquendum opus esset. Aquæ potu tantum uti eos voluit, ne acumen ingenii gravaretur ebrietate: Primus pondera, & mensuras invenisse, & Græcos docuisse creditur. Scripsit tres libros, de institutione, de Civilitate, & de Natura. Quos *Plato* centum minis sibi emi curavit: quæ efficiunt mille coronatos aureos. Conciliandæ amicitiae studiosissimus fuit, quam æqualitatem dicebat: & amicorum omnia communia esse debere.

Familiaria hæc habuit symbola: quibus si quos communicasse audiret, illos protinus socios, amicosque consciscibat.

Ignem gladio non fodiendum: Stateram non transfiliendam:

Super chænicen non sedendum: Cornon edendum:

Onus unà tollendum, neque unà deponendum: Stramenta semper habenda colligata: Dei imaginem in annulo minimè circumferendam.

Ollæ vestigium in cinere confundendum. Oleo sedem non tergendam. Converso ad solem vultu non mingendum. Extra viam publicam non eundum.

Non facile dextram injiciendam. Sub eodem tecto hirundines non habendas. Quæ sunt unguibus recurvis aves non nutriendas.

Unguium

Pythagoras
olim Æthalides, Euphorbus,
Hermotimus & Pyrrhus fuit.

Mataphysicosis.

Pythagoreorum facultates communes.
Apollo Hyperboreus.
Aureum femur Pythagora.

Symbola & dogmata Pythagora.

Unguium capillorumq; partibus superfluis resectis non immingendum, neq; insistendum: Gladium acutum devitandum. In finibus peregrinanti non redeundum. Erythino & sepia non vescendum: neq; corde, neque fabis; neq; etiam vulva, & trigla. Seniores honorandos: Deos Semideis præferendos, Heroas hominibus, parentes reliquis hominibus. Invicem ea ratione conversandum, ut ne amicis inimicos, verum ex inimicis amicos faciamus. Proprium nihil arbitrandum. Legibus opem ferendam: Iniquitatem debellandam. Mitem arborem non violandam, neq; lædendam. Animal innocuum non molestandum. Verecundiam & pietatem colendam. Risui neq; tristitiæ non indulgendum. Fugiendam carnis superfluam pinguedinem. Itinerationibus remisè, intenteq; utendum. Exercendam memoriam. In ira nihil aut dicendum, aut faciendum. Divinationem omnem honorandam. Cantibus ad lyram utendum, laude Deorum, virorumque præstantium habendo rationabilem gratiam.

Pythagoræ victus fuit mel, favus, & panis: obsonium cruda vel elixa olera. Marinis raro utebatur. Vino interdum gustare non solebat, sed raro admodum id degustabat. Stola illa candida semper, ac munda: Stramenta item candida ex lana: nam lini usus iis in locis suo tempore, nondum erat cognitus. Nunquam deprehensus est fatiari, vel ebrietati, rei; Venereæ dare operam. Risu abstinebat, jocisque, & odiosis narrationibus. Iratus nunquam vel servum, vel liberum cædebat. Divinatione eâ solâ utebatur, quæ fit per auguria & vaticinia: minimû verò ea quæ fit per ignem, thure tantum excepto. Sacrificiis utebatur inanimis: aliqui dicunt solis gallis gallinacis, & hordis etiam lacteolis; quos teneros dicunt: agnis autem minimè. Quamvis Apollonius illum dicit immolasse Hecatombem, cum invenisset trianguli, quod ὀρθογώνιον appellant, subjectum latus tantumdem valere, quantum quæ illum contineret: cujus rei causa distichum hoc in illum scriptum est:

Pythagoræ
victus & a-
mictus.

Ἦνυκε Πυθαγόρης τὸ πᾶν κλειῆς ὄρατο γράμμα.

Κεῖν ἐφ' ὅτω κλεινὴ ἦραγε βεβούλω.

Pythagora inventa est quia littera nobis olim,

Nobile propterea DIS dedit ille sacrum.

Aram Delii Apollinis genitoris, quæ post Ceratinum est, tantum adorabat. Quod frumentum, hordeumq;, & placantæ illi absq; ignis usu adponerentur, sine sanguine & igne.

Ad inferos se descendisse fingebat, ibiq; vidisse animam Hesodi columnæ æneæ alligatam, & stridentem inter cruciatus. Homerique animam pendentem ex arbore, a serpentibus circumvolutis lancinari & discerpi: quod uterq; multa turpia, multa iniqua, & indigna de Diis scripto mandasset. Dicebatq; in Cocyto ignibus ustulari, qui cum uxoribus, dum in vita essent, congregi recufassent: idque illi multum gratiæ apud Crotoniatis acquisivit. Discipulos suos monebat, ut domum reversi quotidie hæc intra se dicerent.

Ἦν παρέστω; τί δ' ἐρεξα; τί μοι δέον ὄνκ ἐτελέσθη;

Quid sum progressus? quid gestum in tempore? quid non?

Dejerare per Deos vetabat. Monebat & suos discipulos quaternarii numeri non esse obliviscendum, in quo prima numerandi confectio comprehenditur. Sic etenim numeramus: unum, duo, tria, quatuor, & hæc efficiunt decem. Denarius perfectionis est caput. Nam undecim est denarius & unitas: viginti bis deni: triginta ter decem: & centum decies decem. Principium omnium dicebat esse unitatem, ex unitate indefinitam dualitatem, veluti materiam auctori unitati subjecisse. Ex monade & terminata dualitate numeros gigni, ex numeris puncta, ex punctis lineas, ex quibus planæ figuræ constant: ex planis solidæ, ex quibus solida consistunt corpora. Quorum quatuor sunt elementa, ignis, ær, aqua, & terra: quæ per omnia se mutant ac verunt: & ex iis fieri mundum animatum, intelligibilem,

Doctrina
Pythagora.

rotundum: mediam terram continentem; quam & ipsam quoque rotundam esse, & globosam, ac circum habitari dicebat. Æquis etiam partibus inesse lucem, & tenebras, calidum & frigidum, siccum & humidum. Aëra qui terram circuit esse insalubriorem, immotum, ac morbidum: ideò quæ in eo gignuntur esse mortalia. Summum verò aërem semper moveri, esse liquidissimum, & saluberrimum: & quæ in eo sunt immortalia omnia, & divina. Solem, Lunam, & astra Deos esse, quia in illis superat calor vitæ auctor. Hominibus esse cum DEO quandam cognationem, quòd & homo caloris particeps sit. Deum nostri providentiam gerere. Penetrare à sole radium per frigidum aëra, & vivificare omnia. Animam esse avulsionem àtheris calidi & frigidi, ideò immortalem, quòd ab immortalis avulsa sit. Animantia ex se invicem nasci feminali ratione. Semen esse cerebri stillam, quæ in se calidum contineat vaporem. Animam dividebat in mentem, sensum, & iram. Sensus & iræ cæteras animantes esse participes, mentem soli homini competere. Principium animæ est à corde usque ad cerebrum. Ears animæ, quæ in corde est, concupiscentia dicitur. Mens & anima in cerebro consistunt. Partem Prudentiæ capacem immortalem, cætera esse mortalia. Animam sanguine nutriri, ejusque rationes ventos esse. Ipsam unam cum suis rationibus esse invisibilem, quòd àther quoque sit invisibilis. Animæ vincula venas esse, & arterias, & nervos. Ubi invaluerit, & secum fuerit, quiescere, vinculaque ipsius fieri rationes, atque opera. Animarum quæstorem Mercurium esse, ideò ductorem dici Psychagogum, janitorem, ac terrenum, quòd is ex corporibus, & ex terra, & mari animas immittat: & puras quidem atque purgatas in excelsum ducat: impuras verò illis ne appropinquare quidem, neque invicem sibiipsis; cæterum vinciri à Furiis infractis nexibus. Aëra plenum esse animis: eosque & Dæmonas, ut Heroas existimari: atque ab his somnia immitti hominibus, & signa, & morbos: neque solum hominibus, verum & pecudibus, & jumentis. Ad hos referri lustrationes, & expiationes, divinationem omnem, & vaticinia, & cætera id genus. Virtutem harmoniam esse, sanitatem, & omne bonum, atque Deum: ideò per Harmoniam constare omnia. Munditiem requiri in homine DEO grato. Eam munditiem acquiri expiationibus, lavacrisque, atque asperginibus, vacando à funere, à cubili, omni inquinamento, & morticiniis, abstinendo à carnibus pollutis, triglis, sepiis, ovis, & animalibus, quæ ex ovis nascuntur, à fabis, & ab aliis; quæ prohibentur ab iis, qui in templis mysteria ritusque faciunt. Docuit & non edenda esse, quæ ceciderint è mensa: à Gallo plumis albis abstinendum, quòd Mensi sacer sit, ac supplex, horas enim cantu significat. Sal mensæ adponendum, quòd justitiæ admoneat. *Timon in Sillis* dicit: Pythagoram arte Magicâ insignem fuisse. Chaldaeos enim frequentaverat, qui circa Astronomiæ rationes, & prædictiones plurimum occupantur. Nam & Magi cultui Deorum vacant, præces illis, & sacrificia offerunt, & à se solis exaudiri persuasum habent: quos etiam Ignem, Terram, & Aquam esse arbitrantur. Statuas & simulachra averfantur: improbantque eos, qui stultè Deos mares, vel feminas dicunt. Divinationes, & prædictiones exercent, sibi Deos apparere asserentes, & Genios, quibus aër plenus est. Auri usum, & externum cultum prohibent. *Aristoxenus* hæc dogmata accepisse eum dicit à sorore Themistoclea, quæ Delphis erat. Neque mirum est illum tantis disciplinis imbutum multa fecisse miracula supernaturalia.

Pythagoras
Magus.

Miracula
Pythagora.

Ferunt enim illum eodem die, & horâ visum fuisse, & collocutum cum amicis familiaribus Crotonæ & Metaponti.

Cumque aliquando urfam feritate, ac vastitate corporis inusitatâ horrendam conspexisset, solâ voce ad se venire iussit, manibusque demulsi: & domum abductam reddidit cicurem: Quam paulò post cum dimissurus esset, jurejurando tanquam verbis conceptis adigit, ne in posterum ulli animantû inferret damnum

aut

aut læsionem: quòd præstitisse postea compertum est: nam fera in sylvas se recipiens nulli nocumento deinceps fuisse audita est.

Superius quoq; ostendimus illum aquilam supervolantem magico susurro ad se revocasse, & cicurem reddidisse.

Plutarchus in vita Numæ scribit, Pythagoram prope Tarentum conspexisse bovem ingressum agrum fabis consitum, & mordicè pedibusque corrumpentem fruges. Tum ille bubulco ad se vocato præcepit, ut bovem à fabis abstinere juberet. Cui pastor, irridens, Ego, inquit, id præcipere meis bobus non didici. Sed tu, qui in scholis hætenus versatus es, meas vices obito. Tum Pythagoras propius accedens, & bovis auribus quæpiam immurmurans, bovem abire jussit: statimque animal tanquam intelligens recessit, fabasq; lacerare desuit, & à tali pabulo in posterum abstinuit: factusq; est de terrestri colono, urbanus ambulator: & de manu hominum placide sumens pabulum Tarenti consenuit.

Bos cisur.

Aristoteles testatur Pythagoram solis verbis interemisse in Hetruria serpentem morfu noxium, & gravia damna inferentem.

Ipsum quoq; Pythagoram dicunt *Pythagum*, hoc est ludicrum, per speculum factitasse: ut quæ collibuisse sanguine perferberet in speculo: μόχq; literis ad lunam pleni orbis obversis stantià tergo, ut in Lunæ disco exaratas commonstravit. Quod refert *Suidas in voce Θετταλή γυνή* Et *Cæl. Rhod lib. 9. cap. 23.*

Quin & tam certas de futuris prædictiones sciscitantibus prænuñciavit, ut illi idcirco *Pythagora* nomen inditum multi asseverent, quòd æquè certa responsa referret, ac ipse *Pythius Apollo*.

Plinius asseverat illum magicas artes exercuisse, sicuti & *Democritum*. Nam uterq; herbarum Magicarum nomina quædam recenset. Ut Pythagoras nominat *Coracesiam, Calliciam, Menaidem, Corinthadem, & Aproxin*. Primis duabus aquam subito glaciari, & concrelere fama est. Corinthadis decocto in aqua, protinus fanari serpentum venenatorum morsus, si eo foveantur. Eundem succum effusum in herba si quis vestigio conterit, aut si eo fortè respargatur, insanabilem perire. *Democritus* has connumerat herbas veneficiis aptas: *Chirocineta, Aglaophotin, Marmaritin, Achemenidon, Hippophovada, & Adamantida*. Marmaritime usos fuisse Magos asserit, dum vellent evocare Deos, & æris Genios, ac Dæmonas, & eos elicere ad responsa fatidica reddenda. Achemenidis radices in pastillos redactas, si fontes & rei interdiu cum vino potent, per cruciatu noctu confitentur omnia, quæ commiserunt, quæ per tormenta extorqueri non poterant.

Herba Magica à Pythagora inventa.

Herba Veneficorum, Democriti.

Atqui Pythagoras primus *μετεμψυχώσις*, (hoc est, *transfusionis, & migrationis animarum in alia corpora*), auctor fuit: aut saltem hanc opinionem doctrina promulgavit. Ideò, ut superius retulimus, se *Ætalidem*, postea *Euphorbum*, postea *Hermotimum*, deinde *Pyrihū*, ac postremò *Pythagoram* fuisse asserbat. Neq; solum animas in humana corpora immigrare, sed etià in bruta, & in arbores, & plantas omnis generis. Cum aliquandò præteriens animadvertisset catulum à quodam verberari, illum reprehendit tanquam injuriam facientem animæ boni viri, qui illi amicus fuisset: de quo scriptum invenitur hoc Epigramma.

μετεμψυχώσις.

Καὶ ποτὲ μὲν ἐν Φελιζομύρῃ σὺ λαιεῖ πειρῶν
 Φασὶν ἐπιπέτραι καὶ τὸδε Φάδχ' ἐσθ'·
 Παῦσα: μὴ δὲ ἐπιζ' ἐπειὴ φίλου ἀνέρεθ' ἐστὶ
 Ψυχῆ, τίω ἐγὼ Φεγγεαμύρῃς αἰών.

*Qui catulum duro miseratus verbere casum
 Cùm (ut fama est,) olim præterisset, ait:
 Desine; ne miserum cædas: nam charus amici
 Est animus: quod vox indicat ipsa mihi.*

Hanc transmigrationem animarum secuti sunt postillum alii Philosophi, & magni viri: incertumq; est, an à *Brachmanibus Indis* eam opinionem acceperint,

vel Brachmanæ à Pythagoricis. Nam de ea fimiliter sentire Sapientes illos Indos, & Gymnofophiftas Æthiopus poftea oftendemus *in vita Apollonii Tyanai*: nam & illi eodem victus genere, & veftitu ufi funt. Sunt enim adhuc hodie Brachmanæ ifti Indi Sapientes fummo in honore apud Orientales reges, religioni Deorum additiffimi, fed Dæmonum tantum, & fuperftitioforum cultuum: cum exciderint ab illa fapientia; qua prifcis sæculis celebres habiti funt. Horum hiftoriam refert, habitusq;, & formas *Joannes Hugonius Lindfconius Herlemius*: qui ad extremas Indiæ regiones profectus, diligentiffimè fingula notavit, quæ de iis comperit. Legè peregrinationis ejus *caput 38.* ubi Brachmanas præfectos effe ait facerdotio Idoli Pagodes totius Indiæ celeberrimi: potiriq; præcipuis dignitatibus in aula regia: ex eorū nutu, & difciplina omnem religionem tradi. Credunt illi, docentq; unum fumum Deum effe æternum, omnipotentem, conditorem, & confervatorem mundi totius. Sed animas juftorum poft mortem cælo inferri, & affiftere fummo Numini: hominumq; interceffores effe inter Deum & mortale genus, & invocantes audire, illisq;, potestate à DEO accepta, opem ferre in neceffitate: ideò coli & venerari debere, fed fub forma quantum exprimere poffunt horribili: ut metuat populus, & formidet illos offendere, cum poffint obeffe quibus velint, ficuti & prodeffe. Reliquas defunctorum animas minus puras credunt migrare in alia animalia, five ratione prædita, five bruta: pro ut meritis funt præftantiores, & minoribus peccatis inquinatæ: & in illis corporibus puniri, & agitari, donec repurgatæ à vitiis mereantur reverti in humana corpora. Ufq; ad eò fuccellu temporis corrumpuntur omnia bene inftituta, & abufus fuperftitionesq; confirmantur in animis hominum, qui à Dæmonibus in tranfverfum abducuntur!

*Pythagoras
fub terra
annuum u-
num la-
nuit.*

Hermippus (ut refert *Diogenes Laërtius*) ita de Pythagora fcribit: *Cum in Italiam veniffet, fubterraneam feciffè domum fama refert; matrig, mandaffe, ut qua contingerent tabulis infcriberet, tempusq; adnotaret: deinde illum descendiffè in locum illum fubterraneum, ac dum rediret, matrem, qua juffa fuerat, feciffè. Anno autem exacto ascendiffè Pythagoram ex effoffa domo fqualidum, & macie confectum: advocatæque concione dixiffè ex inferis fe ascendere: atque ut fidem faceret, recitaffe quicquid veniffet. Eos verò iis, qua dicebantur affectos, prorupiffè in lacrymas, & ejulatus. Pythagoramq; jam divinum quippiam habere exiftimantes, uxores fuas illi in difciplinam certatim commiffiffè: ut vivendi modum ab eo difcerent: hæc Hermippus.*

Conftat fanè illum Crotoniatis & Metapontinis leges præfcripiffè: populūq; luxuria diffluentem auctoritate, & doctrina ad frugaliorem cultum revocaffe: nam & delicias conviviorum, cantus, faltationes, & potus fuffulit: auratas veftes, ornamentaq; fumptuofiora mulieres coëgit, ut in templo Junonis confecrarent: & hymnis laudibusq; Deorum vacarent, & gubernationi domesticæ, fuffis, & calathis.

*Pythagora
uxor & li-
beri.*

Habuit Pythagoras uxorem nomine Theano, Brontini Crotoniatæ filiam: quamvis illam Brontini uxorem, fed Pythagoræ difcipulam quidam fuiffè velint. Fuit illi & filia Damo. De qua *Lysis in Epiftola ad Hermippum*, ita loquitur: *Ajunt plurimi te publicè (quod Pythagoras femper inhibuit) Philofophari. Qui cum Damoni filix commentaria fua commendaret, juffit ut ne cui extra domum ea traderet. Ea verò cum ingenti pecunia poffet illa diftrahere, inopiam, patrisq; monita auro preciofiora cenfuit: idq; cum effet mulier. Telanges Pythagoræ dictus effè filius Philofophus in fignis, quiq; Patri fuccellit, & juxta quofdam Empedoclis præceptor fuit. Et is nihil fcripiffè dicitur, fed ejus mater quædam eruditione referta reliquit.*

Floruit Pythagoras Olympiade feptuagefimâ: ipfiusq; fchola duravit ufque ad nonam, & decimam generationem. Poftremi Pythagoreorum fuerunt, quos *Aristoxenus* fe vidiffè teftatur, *Zenophilus Chalcidensis ex Thuria*. *Plauto Iblæfius, Echerates, Diocles, & Polymnaftus Phlæfii & ipfe.*

Cum Pythagoras per multos annos Crotone commoratus fuiffet, Metapontum

tum se contulit: ubi vitam functus est secundum Heraclidem octogenarius; secundum alios anno vite nonagesimo. Tanta fuit hujus Philosophi auctoritas, ut Metapontini ejus domum in templum converterint, illiq; post mortem honores divinos decreverint tanquam Deo Indigeti, & cujus beneficio levarentur in afflictione.

De ejus morte hoc refert *Diogenes Laërtius*: Confederat Pythagoras Crotone, in domo Milonis cum aliquot sociis. Eam verò domum quispiam ex his, quos ille admittere noluerat, per invidiam incendit. Sunt qui Crotoniatis ipsos tyrannidis suspitione ac metu hoc perpetrasse dicant. Pythagoram igitur incendi incommoda vitantem, cum egredēsetur, apprehensum esse, & agro cuidam fabis pleno intrantem, ibi constitisse, ac dixisse: *capi præstat, quam has dare pessum: cædūq; satius est, quam quicquam loqui*: atq; ita jugulum persecutoribus nudasse: compluresq; ex discipulis, (nam circiter quadraginta securi fuerant) interemptos perisse, & paucos effugisse: ex quibus *Archytas Tarentinus* fuit, & *Lyfis*. *Dicaearchus* ait Pythagoram in delubrum Musarum, quod Metaponti est, confugisse: ibiq; cum quadraginta dies absq; cibo perstitisset, defecisse. *Heraclides in vita Satyri* scribit, illum postquam in Delo Pherecydi iusta percoluisset, rediisse in Italiam: & cum in domo Milonis Crotoniatae celebritatem offendisset, Metapontum abiisse: ibiq; cum vivere diutius nollet, inedia vitam finivisse. *Hermippus* autem ait, bello inter Agrigentinos & Syracusanos exorto, Pythagoram cum sociis exivisse, opem laturum Agrigentinis. Quibus in fugam actis, illum fabarum campum circuisse, ibiq; a Syracusanis fuisse interfectum. Reliquos verò ad triginta quinque Tarenti fuisse crematos, cum primariis civitatis contra ire vellent, atq; ab iis in Reipublicæ administratione obstinaciter dissentirent.

Pythagoras alphabeto Cadmi Regis Phœnicum adiecit literam υ. ζ. η. θ. ω. Cadmus enim docuerat Bœotos α. β. γ. δ. ε. ζ. η. ι. λ. μ. ν. ο. π. ρ. σ. τ. ϑ. quibus Palamedes tempore belli Trojani addidit ξ. θ. φ. χ.

Cyrillus lib. 3. contra Julianum scribit Causum fluvium salutasse Pythagoram his verbis: *χαίρει ὁ Πυθαγόρας*. Ut tradit *Porphyrus ex Cyrillo*: idem quoq; fecisse Genium Sami fluvii, qui Pythagoram prætereuntem salutasse dicitur. Ejus doctrinæ multos habuit sectatores tam inter Græcos, quam inter Italos. Inter quos recentiores fuerunt à Diocletiano usq; ad Valentem. *Plotinus, Porphyrus, Proclus, Jamblichus, Edeusius, Sopater, Maximus*, quos Valens Imperator morte sustulit. Inter quos fuit & *Eustathius*, cui nubere voluit Sosipatra mulier docta & Magiæ dedita, quæ memoriâ tenebat omnium Poëtarum scripta, prædicebat futura poscentibus, & infinita edebat miracula. Eustathium sibi virum delegit, quod præcivit eum geniturum filios, qui opinione hominum futuri essent infelices, sed non judicio Deorum, nempe insignes Magos. Quodq; maritus ejus brevioris quidem futurus esset vitæ, sed post obitum transferendus in circulum Lunæ, ubi beatus omne ævum transigeret. Ea dum cum Philosophis de anima disputaret, repente subitavit: postea adferediens. Ah, inquit, Philometor è carpeno lapsus graviter faucibus jacet, & de vita esset periclitatus, nisi equi substitissent. Erat enim Philometor ejus amicus, cujus consuetudine furivâ abutebatur. Lege de ea

Eunapium in vita Edeusii.

Mors Pythagora.

Pythagorice secta sectatores recentiores.

Sosipatra Maga.

ARUNS.

Aruns Hetruscus Haruspex.

*Fulminis agnosco motus, Venasq; calentes
Fibrarum; atq; avium mobile remigium.*

ARUNTEM inter suos vates, qui divinandi scientiâ antiquitus claruerunt, numerarunt Hetrusci. De quo *Lucanus lib. 1.*

*Hec propter placuit Thuscis de more vetusto
Acciri vates: quorum qui maximus ævo
Aruns incoluit deserta mœnia Luna:
Fulminis edoctus motus, venasque calentes
Fibrarum, & cursus errantis in aëre penna.*

Fuit enim Hetruria statim à principio superstitionibus plurimum dedita: utpote quæ ab Ægyptiis incoleretur, ceremoniis circa Deorum cultum ante omnes populos addictissimis; potissimum augurandi scientiâ, & aruspicinâ celebres semper extitere. Eaque regio à Tyrrhenis olim culta est. Tyrrheni enim fuerunt Lydi, quos Tyrrhenus Atys filius, & Lydi frater adduxerat in Italiam novas sedes quærens. Atys verò Herculis Libyci, & Omphales filius fuit.

Cumq;

Cùmq; ob sterilitatem, rerum inopia ac fame premeretur populus, neq; posset ea regio incolarum multitudinem nutrire, Atys ex duobus filiis Lydum regni successorem apud se detinuit. Natu autem minorem Tyrrhenum, cum numerosis hominum copiis, ablegavit, datâ illi thesaurorum parte. Is post longos terrâ mariq; errores, tandem pervenit in Italiam: totâmq; illam partem, quæ ad mare inferum sita est, inter Macram fluvium, & Tyberim occupavit, ac de suo nomine cum mari Tyrrhenum vocavit. *Berosus* ex *Hercule* & *Omphale* Lydorum regina (cui Græci Poëtæ dicunt *Herculem* servivisse, à *Jove* venditum, propter *Iphiti* *Euryti* Regis filii cædem, & fratris *Ioles*) dicit natum fuisse *Aryn*, sive *Athon* Priscum: ex quo genitus est *Mannus*: ex *Manno* *Astan*, ex quo *Pipinus* Priscus: Ex *Pipino* *Tarchon* Priscus, & *Athos* Junior: Ex *Tarchonte* *Tyrrhenus*, ex quo *Thrasimenus*: qui omnes longa ferie regnaverunt in Italia.

(*Peter* reliqua ex *Genealogia Deorum ad Bipontinum Principem missa: in qua longo ordine descripsit eos, qui apud Hetruscos Imperium tenuerunt:*) Et non solum contenti regia dignitate, sed etiam illi addiderunt sacrorum officia, auguriorum scientiam, & exercitium, quod tantum Optimatibus, & Principibus viris competere arbitrati sunt. Multum enim facere ad augendam Regum auctoritatem credebant, si cum potentia politica, existimarentur amici, & familiares Deorum, & cum iis colloquia consiliaq; omnia communicare.

Tanta fuit commendatio Romæ Hetruscorum augurum, ut à Senatu legibus cautum sit, ne quid domi forisq; decerneretur, quin prius res ad Hetruscos delata esset. Legis hujus verba sunt: *Prodigia & portenta ad Hetruscos Aruspices, si Senatus jusserit, deferunt. Hetruria disciplinam Principes discunt: Quibus Diis decreverint procurant. Iisdem fulgura & ostenta pianto. Auspicia servant. Auguri parento.*

Sed cum sæpius à Romanis dissiderent Hetrusci, quòdque non sine difficultate Româ in Hetruriam mitterentur legati, qui de rebus incertis sciscitarentur; Senatus decrevit, ut sex Optimatum filii Hetruscis in disciplinam traderentur, qui augurandi artem ab eis discerent. Mittebantur enim *Fefulas* (Hodie *Fefulæ* oppidum in monte prope Florentiam,) olim ab *Athlante* Prisco rege *Mauritaniæ* conditam urbem: in qua fuit collegium, & domicilium celeberrimum Augurum Hetruscorum: quorum summa fuit auctoritas, & dignitas per totam Italiam, potissimum Romæ. Legimus *Romulum* in tribus Centuriis *Rammeni*, *Titieni*, & *Luceri* singulos Augures legi jussisse, qui ceremoniis, & prædictionibus præessent: & iis postea duos fuisse adjectos, deinde quatuor. Et ne hic numerus excederet Senatûs consulto cautum esse: usq; ad *Syllam* Dictatorem, qui adjecit quindecim, ut essent viginti quatuor. Horum officium fuit auspicia captare, & ex iis colligere signa futurarum rerum, Deorumq; monita considerare de eventibus prosperis, vel adversis.

Auguria captaturi coelum eligebant purum, & serenum, aëreque nitido. Lintum (qui erat baculus incurvus Augurale signum) manu tenebat Augur: eo cœli regiones designabat: Et metas, intra quas contineri debebant Auguria, metiebatur oculis & animo intento: & hæ vocabantur templa: unde contemplatio dicta est consideratio, & meditatio rerum sacrarum; ut dextrum sinistrumq; latus observaret. Tunc regiones ab oriente in occasum terminabant limite decumano, & cardine ex transverso signo metato, quò oculi ferrent quàm longissimè. Antica in ortum vergebat, postica regio à tergo ad occasum: dextra ad meridiem, sinistra ad Septentrionem. Stabant in *Tesquis*, quæ casulæ erant, & mapalia destinata his observationibus: Romæ post murium hortus erat ad auguria captanda devotus. Cùm hæc peregissent, carmine præfato preces cõcipiebãt, & his signa poscebãt. Preces verò aliquo præeunte recitabãt, ne fortè hallucinarètur augures, vel hæsitando

titubarent in pronunciatione. Post absolutas preces, velato capite, toga duplici Augurali candida confidebant: intentisque in cœlum oculis attentè expectabant, si quæ signa sese offerrent: si objiceretur avis aliqua, considerabant quo volatu ferretur, an obliquo, vel prono, vel supino motu corporis: quò flecteret, contorqueret, aut contraheret membra: qua in parte se occultaret; an ad dextram, vel sinistram canerent oscines. Ex cœlo contemplabantur tonitrua, si aut lævum, vel impari numero tonuisset: Si ab ortu fulmina ejacularentur: si circumacta per cœlum in eandem partem reflecterentur, vel si vibrata è nubibus à terra resiliuissent: si crebris ignibus fulsissent. Si à sinistra in dextram emicassent. Si cœlo sereno tonuisset. Si ab occasu, vel per Septemtrionem in occasum ferrentur fulgura: & alia ejusmodi. Et hæc observatio fiebat à media nocte ad mediam diem, crescente non deficiente die. Neq; captabantur Auguria post mensem Julium: propterea quòd aves redderentur imbecilliores, & morbidæ, pulliq; earum essent imperfecti. Fulmina diurna tribuebant Jovi, nocturna Plutoni Summano.

*Tempus
Auguriorū
captando-
rum.*

*Auguria
multipli-
cia.*

Habuerunt Augures Lucos, & aras, & peculiaria sacra ad elicienda fulmina: quæ vel bruta vocabantur, vel fatidica. Et ex his alia dicebantur consiliaria, alia autoritatis, alia statûs, alia publica, alia privata. Quædam postularia, quædam pestifera, quædam monitoria, quædam auxiliaria, quædam hospitalia, quædam peremptoria, vel regalia, vel familiaria.

*Auguriorū
genera
quinque.*

Hanc Augurandi scientiam Græci vocarunt *ὀρνιθομαντεία*, vel *ὀρνιθομαντεία*. Auguriorum quinque fuerunt genera. *Primum* à cœlo captabatur: *secundum* ab avibus: *tertium* à bipedibus, *quartum* à quadrupedibus: *quintum* à diris. Et ex his quædam caduca dicebantur, ubi quid templo ab Auguribus metato excidisset: alia clivia, quæ difficulter evenire comperiebantur.

Ex avibus oscines Augurium faciebant cantu: præpetes auspicium volatu: pulli tripudiu utrumq; præstabant. Aves funebres a verso omine vetabant aliquid fieri: Supervagantæ ex summo cacumine vocem emittebant.

*Præpetes
quæ.*

Ad præpetes referuntur aquilæ, Vultures, Buteonès, Sanqualis, immusculus, falco, ciconia, accipiter, milvus, avis incendiaria: Cignus erat prosper nautis, & navigantibus: columba regibus, quia nunquam sola volat. Anser Romanis fuit facer, & boni ominis: quòd quo tempore Galli Senones Urbem occupassent, & Capitolium obsiderent, anseres sacri in templo Junonis edito strepitu vigiles excitarunt, canibus silentibus, & somno sopitis: unde postea in pompis sacris gestabant canem affixum cruci, & anserem vivum super cruce: Gallinæ cantantes, corvi, bubones, infausta aves censentur.

*Pullorum
tripudium.*

Pulli gallinacèi ad Auguria captanda servabantur clausi caveis loco sacro. Quorum custodiæ constitutus erat Pullarius: Is pullos diligentissimè explorabat summo manè, & primo diluculo: imperatq; silentio, & apertâ caveâ pulsem, vel offam illis exhibebat: quòd si ad oblatum cibum non alacriter venirent, sed alis excussum illum deturbarent, si non sumerent escam, & si evolarent, ea omnia malum omen præbebant. Si autem in cibum involarent, & avidè eum depascerentur, ita ut ex eorum ore aliquid laberetur, & terram paviret, quòd tripudium faceret solistimum; ex eo Pullarius felicem rerum successum à Deo promitti asseribat.

Ex quadrupedibus auspicia sumebantur: ut ex lupis, vulpibus, leonibus, arietibus, capris, asinis, juvencis, leporibus, mustellis, muribus, & aliis ejusmodi.

*Auspicia
ex quadru-
pedibus &
alijs.*

Si lupus ore pleno iret ad dextram, prosperum denunciabat eventum. Si castra aut urbem esset ingressus, & inde evaderet illæsus infortunium grande præfagebat.

Si lepus ex transverso itineris saliret: si foeta vulpes occurreret, aut prægnans canis; si serpens interrupisset iter prætereuntis, vel adhæsisset vesti; si canis alienus & niger domum esset ingressus; si mustella vel serpens in ædibus esset visus; si spectra sese obtulissent, vel flammæ scintillantes; si risus, vel gemitus occulti audirentur;

tur;

tur; si quis suum nomen vocari incerto auctore sentiret; si mulier fufum torquens occurreret; si falinum effufum, aut oleum, vel mel, vel cineres è foco dejecti; si aqua sub menfa profunderetur; si tigna, trabes, vel menfa crepuiffent, ea omnia mali erant ominis. Quocunq; apes examen locaffent, infortunatum eventum ostendebant. Agmina quoq; locuffarum non fine malo portento confpiciebantur. Idem quoq; præstabant mures, si quid arroffiffent. Vinum sub menfa effufum, vel in conuivarum veftes, lætitiã significabat.

Hæc omnia si eveniffent decretis per Pontifices fupplicationibus, lustrationibus, & lecti fterniis, ad avertendam Numinum iram, & expiandas offenfã indicto fefto procurabantur.

Supplicationes folemni ritu fiebant. Senatores & Patritii cum uxoribus & liberis coronatis; nonnunquam aderant omnes Urbanæ tribus, ordinẽsq; qui fimul gravi pompa publicè venerabundi procedebant, præeuntibus pontificibus, Sacerdotibus, & Duûm viris: fequebantur pueri ingenui, & Libertini, virginẽsq; patriam & matrimam coronatam, laureamq; manu geftantes; & hi omnes voce modulata hymnos cantabant. Totamq; Urbs pacem à Diis poffeabat: circumibant omnes fana, ac delubra Deum, in quibus pulvinaria magnifico depofita erant apparatu, conftrata fasciculis verbenarum, qui ftruppi vocabantur. Ibi preces habebantur, & facra fiebant folemnibus ceremoniis, exquisitisq; ornamentis undique diftributis.

Lustrationes fieri folebant mense Februario. In iis primò litabatur, & facra fiebant: quibus peractis Cenfor Deos Imperii Præfides alta voce orabat, ut fines Imperii, Urbes, agros, & flumina propicii tutarentur, mala ab eis deturbarent, rerumq; fuffeffus felices & fecundos Imperatori, Ducibus, militiam, Senatui, magistratibus, & populo tribuerent, & vota in fequens luftrum grata fufciperent. Fuerunt & alia luftra, quæ celebrari quinto quoq; anno folebant. Tunc Urbs luftrabatur fve, ove, & tauro: vel verre, tauro, & ariete. Eaq; dicebantur fefta Solitauralia. In iis præcedebant Pontifices, Flamines, Augures, Virgines veftales, Quindecim viri facrorum, Septem viri Epulonum, & Salii Gabino ritu amicti: Quos fequebantur Patres, cum reliqua plebe. Luftrabantur & agri, & Curiam Urbanam, & populus: nonnunquam & claffes: & ad harum expiationes adhibebantur ignis, aqua, fulphur, laurus, & verbenam: quæ fuma fuperfitione procurabantur ad Deos placandos, & reconciliandos.

Aque hæc Auguria licet apud omnes populos, maximè ad Italos anxia folicitudine, & cura circumfpecta procurata fint: Certum tamen eft, nunquam defuiffe homines, qui his fidem non adhibuerint, fed vana crediderint: quod ex *Homeri* verfibus cognofcimus *Iliados* 12. Hec tor graviter fuccenfet Polydamanti Panthoi filio refugienti prælium propter finiftrum augurium, cui inffit:

Ἐξ ἄρα δὴ τοι ἔπειτα Θεοὶ φρένας ὤλεσσι αὐτοῖ,

Ὅς κέλεαι Ζεῦος μὲν ἐργάσασθαι λαθρόσθι

Βελέων ἄσπε μοι αὐτὸς ἐπέσχετο κατένευσε.

Τῷ δὲ οἰωνοῖσι πανυπερύχασσι κελδύεις

Πείθεσθαι. Τῶν δὲ μετὰ τὴν ἐπιμῶν, εἰδὲ ἀλεγχίζω,

Ἐἰ δὲ πῶς δέξῃ ἴωσι, πρὸς ἠῶτ', ἠελίον τε,

Ἐἰ ἐὼ ἀεισεσθῆ, τοῖγε πῶς ζόφον ἠέρθεντα.

Ἡμεῖς δὲ μεγάλοιο Διὸς πειθώμεθα βελλῆ.

Ὅς πᾶσι θνητοῖσι, καὶ ἀθανάτοισιν ἀνάσσει.

Ἐἰς οἰωνὸς ἀεισὸς, ἀμυώσθαι περὶ πάτρεος.

At tibi DI mentem turbarunt: spernere qui me

Consilia & promissa jubes Jovis altitonantis.

*Tu verò me præpetibus parère jubésque
 Auguriis, quæ sperno equidem, quia vana videntur.
 Seu dextra spectentur aves, Phæthontis ad ortum
 Sive sinistra petant obitura limina solis.
 Consilio magni Jovis at nos fidere oportet.
 Quem penès est hominum, divùmque, aeterna potestas.
 Optimum id auspicium est, Patriam pugnando tueri.*

Cicero in contemptum Auguriorum ita scribit:

Cicero in
 Auguria.

Quid ego Aruspicum responsa commemorem? possum quidem innumerabilia recensere, quæ aut nullos habuerunt exitus, aut contrarios. Ibi quoque idem Cicero ridet, & confutat opiniones Quinti fratris in defensionem Auguriorum; & concludit: Si hostia immolentur casu, & fortuito, nihil certi ex observatione intestinorum colligi potest. Et quamvis in suo Bruto gloriatur, quòd promotione Q. Hortensii electus fuerit in collegium Augurum, eodem tamen loco satis ostendit, id præter suam voluntatem accidisse. Sed ne videretur religionis infractor & contemptor, verisimile est illum suam sententiam dissimulasse. Auguriorum namque scientia apud antiquos superstitionibus dedito tanto fuit in honore, ut res Regia iudicata sint. Romulus augur fuit, & Numa, & reliqui Reges Romani: sicut ante eos Turnus, Rhamnetes & alii. Lacedæmonii suis Regibus Augurem Assessorem dabant. Cilices, Pamphili, Phryges, Lycii, Cares, Arabes, in summa veneratione semper habuerunt Auguria. Pythagoras desideravit Augur esse. Deiotarus Augurio sumpto ex aquilæ volatu iter cœptum reliquit, mortisque periculum vitavit, instans ex ruinis domûs, in qua diverfaturus erat.

Auguriorum
 scientia res
 Regia.

Claudius Appii Cæci filius, quòd contra Auguria expeditionem navalem parasset, magno Reipublicæ damno classem amisit.

Crassus contra Parthos bellum gerens inauspicatum, cum toto exercitu periiit captus cum filio, & interfectus à Spurina regis Præfecto: Quem quia auri cupiditate bellum suscepisse barbari crederent, illi in os aurum liquefactum infuderunt, jubentes, ut auri famem satiare. Lucanus lib. 1.

Postquam crudeli funere Crassus

Assyriâs Latio maculavit sanguine Carrhas.

P. Claudius Consul, cum audiret pullos sacros nihil boni augurari, neque cibum fumere velle: Si esse nolint, inquit, bibant largius, idè illos in Tiberim projici iussit, illique expeditio infauista, & infelix successit. Experientia docuit sæpissimè contigisse, ut auguriorum contemptores male perierint: tanta fuit in his superstitionibus tuendis Cacodæmonis malitia, Deo sic permittente occulto quidem, sed iusto iudicio.

Omina.

Ad Auguria referri possunt Omina: quæ sumuntur ex verbis hominum prolati aliquo modo, unde conjectura sumi potest boni vel mali futuri. Ut legimus de Paulo Emilio expeditionem parante contra Perseum regem Macedoniae: Tacita ejus filia adhuc infans patri mœsta occurrit, inquiens: Persia mea, ô Pater, mortua est. Erat id nomen catulæ, quam unice puellula diligebat. Æmilius inde bonum omen sumpsit: alacriterque copias in hostem ducens, eum prælio superavit, Perseum regem cum filiis in acie cepit, & in triumphum egit: qui paulò post in carcere animi mœrore, vel vigiliis maceratus interiit.

Perseus
 Macedonũ
 Rex.

Cæcilia Me-
 tella.

Cæcilia Metella occurrit ejus Neptis defatigata, & lassâ laboribus, Cæciamque rogavit, ut illius fellæ insidere liceret: Atqui, inquit illa, eam tibi libens concedo, fede, & in ea quiesce. Evenit autem, ut paulò post mortua sit Cæcilia, & Crassus hanc uxoris suæ neptem sibi uxorem elegerit.

Pompejus
 Magnus.

Pompejus Magnus post Pharsalicam pugnam in Cyprum secedens, ut illic exercitum repararet, intuitus in via elegans ædificium, interrogavit ab adstantibus, quod illi nomen esset: cui responsum est, Jacobasilea. Id illum tantoperè movit, propter

propter omen infaustum, ut de suis rebus desperans lacrymis profusis suam sortem tristissimus deploraverit: paulòq; post in Ægyptum fugiens, Ptolomæi regis perfidiâ ab Achilla Præfecto interfectus est.

Auguriorum diversa genera recenset *Augustinus lib. 1. de doctrina Christiana:* *Auguriorum genera.*
nempe quando amici duo in via ambulantes, alter eorum impingit in lapidem; vel si puer in ingressu domus limen pede concutit nolens. Si quis calceando se sternutet. Si quis in via labatur. Si mures vel talpæ vestem alicujus arrosierint. Si inopinatò funus occurrat, vel mendicus, vel asinus, vel lupus, vel lepus ex transverso itineris feratur fugiens.

Pythagorici circa hæc fuerunt supersticiosissimi potissimum circa nomina: ex quorum interpretatione, & significatione multifaria eliciebant arcana mysteria vaticiniorum, quibus se futura, & occulta præsentire, & prævidere putabant. Quod hodie factitatur à multis: ut ex duorum nominum conjunctione anagrammaticum forment: numerales literas disponant certo ordine; & inde prædicant, quis sit primus moriturus, an mulier masculum vel feminam paritura sit. An iter susceptum ex animi sententia debeat succedere: deniq; nihil est, quod ex his nugis non vaticinentur & prophetizent magni isti Philosophi.

Huc pertinet *ars Speculatoria:* quæ vaticinatur per monstra, portenta, ostenta, prodigia, tonitrus, fulgura, tempestates, cometas, & alia ejusmodi, quæ in nubibus apparent. *Ars Speculatoria.*

Portenta à portendendo dicta sunt, quando quid fit contra naturalem ordinem. *Plinius lib. 2. c. 83.* scribit *L. Martio, & Sexto Julio Coss in agro Mutinensi duos montes simul concurrisse, & locum mutasse, magno incolarum metu & damno.*

Ultimo Neronis anno in agro Marrucino prata, olivetaq; agri Imperatoris translata sunt in possessionem Vectii Marcelli equitis Romani, relictâ viâ regiâ, quæ agros utriusq; separabat.

Xerxe ingrediente urbem Laodiceam, Platanus in olivam versa est. Hæc omnia falsè ridet *Cicero lib. 2. de divinatione:* quem lector consulere potest, & illic aliquot ejusmodi exempla videre.

Portenta tamen non semper spernenda sunt: nonnunquam enim judicantur argumenta iræ divinæ propensæ in genus humanum, ut homines avocet à peccatis, & adducat ad poenitentiam. *Secundo lib. Machabeorum cap. 5.* traditur per dies quadraginta Hierosolymis visas fuisse acies armatorum hominum, strepitus armorum auditos, lancearum vibrationes, & hinnitus equorum: quæ denunciabant urbis direptionem primò sub *Jasone*, postea sub *Antiocho Epiphane.* *Portenta & divina signa.*

Josephus historicus multa prodigia visa scribit ante Hierosolymorū obsidionem per *Vespasianum* factam. Ut fuit stella splendida in formam gladii igniti imminentis urbi. Cometa qui arsit anno integro. Lumen ardens circa altare templi. *Vitellus* inter manus sacrificantium peperit agnum. Fenestra orientalis in Templo feris & repagulis benè obfirmata subitò aperta est. Currus armati in aëre visi: voces horribiles auditæ, clamantes *Exeamus hinc.* Phalanges armatæ nubibus immixtæ apparuerunt in festo Pentecostes. Filius *Ananiæ* in festo Tabernaculorum, quasi mente captus ex agro in Urbem irrupit sæpius exclamans, væ væ Hierosolymis: vox super Hierosolymas; vox super templum, vox super sponsos & sponfas, & alia ejusmodi plurima: quæ exclamavit imperterritus usque ad ultimum vitæ spiritum, cum flagris & tormentis ad silentium cogeretur.

Plinius lib. 2. cap. 56. scribit *M. Acilio & Cn. Porcio Coss.* pluuisse lacte, & sanguine. *L. Volumnio, & Servio Sulpitio Coss.* carne. Et in *Lucania* pluuisse ferro anno uno ante *M. Crassi* cladem acceptam apud *Parthos.* Consulibus quoq; *L. Lepido, & Cn. Marcello* lana pluit. Idem *Plinius cap. 57.* recitat bello Cimbrico auditos fuisse in cælo crepitus armorum, & tubarum clangores. Et *cap. 100.* narrat antequam

Dionysius è Sicilia expelleretur, marinam aquam in portu uno die factam esse dulcem. Legimus & ante Julii Caesaris necem, equum Imperatorium crebrò suspirasse, & lacrymasse: & ante Caligulae mortem statuam Jovis risisse. In vita S. Ambrosii continetur examen apum infedisse labris illius, dum adhuc infans in cunis vagiret: idem quoq; de Platone memoriae proditum est: quod in utroq; signum dedit eloquentiae futuræ, & ad persuasionem adcommodatæ.

Ejusmodi prodigiorum exempla in historiis antiquis: & nostro tempore non vulgaria contigerunt. Pluisse in Germania sanguine, lapidibus, frumento, ranis, locustis aliquoties visum est: conspecti in cælo tres soles Anno 1555. cum Ingolstadtii effem. Cometas visos, faces ardentes, acies armatas, & alia ejusmodi nemo nescit. Quæ à Christianis piè possunt observari, tanquam signa cœlitus à Deo data, quibus revocentur homines à vitiis, ad integritatem vitæ. Sed auguria illa stolidæ, & temerariæ longè rejicienda sunt: ut prohibita à Deo. *Levitic. 19.*

Prohibita
observatio
auguriorii.

Non augurabimini, neque observabitis somnia. Et *Esaias* de Chaldeis horum observatoribus dicit *cap. 47. Adsint, & salvam te faciant Astrologi, & Augures annuncient tibi, quid eventurum sit:* Et aliis in locis quàm plurimis animadvertimus graviter offendi Deum superstitiosis horum auguriorum observationibus, & multis calamitatibus eas punire.

Mich. Scoti
deliria.

Quid ineptius, quid magis ridiculum excogitari potest, quàm id quod hallucinator ille *Michaël Scotus Placentinus* effudit, in suo tractatu de Physiognomia, quem dedicavit *FRIDERICO IMPERATORI?* in quo multa nugatur, & delirat circa auguriorum observationem: quorum cognitionem appellat scientiam: nominatq; monstrosa, & ipso sono timenda illis imponit. Dividit enim Auguria in duodecim species, sicut Zodaicum distribuunt Astronomi: quorum decem extant, duo reliqua ex egregiis illis commentariis expuncta sunt. Nomina illorum decem quæ supersunt, hæc habentur: *Fer nova: Fer vetus. Viaram. Conser nova. Conser vetus. Scimalar vetus. Scassar nova. Scassar vetus. Emponenth. & Horrenam.* Præstitisset hæc quoq; deleta cum aliis duobus: nisi quòd testimonium perhibent stultitiæ auctoris. Exiis *Thomas Garzonus* duorum interpretationem proponit. *Fer nova*, inquit, secundum mentem doctoris illius acuti, est, cum domo tua egressus animadvertis hominem prætereuntem progredi ad dextram, vel avem ad eandem partem volare. *Viaram* est, cum is, qui tibi occurrit, vertitur ad levam: *Mysteria* abstrusa, & *Scotica* sapientiæ referta. Sed hæc futilia explodenda sunt cum fatuo scriptore. Quia nulla reddi potest naturalis ratio: sicut de corvorum frequenti crocitate, & de mergorum in aquas immersione, quæ imminentes pluvias significant.

Punitio in
auguriorii
studiosos.

Omnem artem *Speculatoriam, & Auguralem* (tanquam impiam & repugnantem doctrinæ Christianæ) condemnant Concilia *Agathense, Aureliacense, & Carthaginiense:* voluntq; horum studiosos, & sectatores excommunicatione puniri. Et *Gregorius* decretum statuit, ut Liberi homines, qui his vanitatibus intendunt, carcere mulcentur, servi autem flagris: & leges Politicæ jubent ejusmodi homines morte plecti, eorumq; bona ad fiscum Principis redigi.

Erythraea Sibylla lib. 3. oraculorum, ubi studia piorum describit, dicit illos ab his superstitiis alienos esse:

Sibylla E-
rythraea de
divinis &
auguribus.

Ἐξ ὧν δὴ γινώσκῃ ἐστὶ διηγοράτων ἀνθρώπων.

ἽΟισιν αἰεὶ βεβλήτ' ἀραθῆ, καλὰ τ' ἔργα μέμηλεν.

ἽΟυτε γὰρ ἡελίς κύκλον δρόμον, ἔτε σελήνης:

ἽΟυτε πελάγια ἔργα μελετῶσι καὶ γαίης.

ἽΟυτε βάλθῃ χαρόποιο θαλάσσης Ὠκεανοῖο.

ἽΟυ παρμῶν σημῆ, οἰωνοπέλειον τε πελεινα,

ἽΟυ μάντις, ἔφαρμακός, ἔμιω ἔπαισιδ' ἔς.

ἽΟυ μύθων

Ὅου μύθων μωρῶν ἀπάτας ἐγγαστε μύθων,
 Ὅουδ' ἐπὶ Χαλδαίων προμαίψια ἀστρολογῶσιν:
 Ὅουδ' ἐ μὲν ἀστρονομῶσι. Τὰ γὰρ πάντα πάντα πέφυκεν.
 Ὅουσα κὲν ἀφρονες ἀνδρες ἐρδυνῶσιν καὶ ἡμᾶρ,
 Ψυχὰς γυμνάζοντες ἐς ἑδὲν χεῖρισμον ἔργον.
*Ex quibus est hominum proles justissima semper,
 Quis bona mens cordi est, & rerum cura probarum.
 Nam neq; decursum Solis, Lunæve rotantem,
 Nec curant ea, quæ per terras magna feruntur.
 Nec magni Oceani rimando querere fundum.
 Nec sternuntantum, nec præpetis omina penna.
 Nec cantatores, vatesve, venenâve dantes.
 Nec imposturas fatuorum ventriloquorum.
 Nec Chaldaeorum prædicta per astra loquuntur.
 Astra nec observant: nam sunt hæc omnia falsa.
 Dementes homines quæ perscrutantur in horas,
 In re exercentes animos, quæ non jurat hilum.*

Idem sentiendum est de *Somniorum observatoribus*, qui ex iis mystica sensa conantur elicere, & divinationum multas species inde efformare. Hos *Cicero lib. de divinatione* deridet. Maximè Pythagoricos & Platonicos; qui ut certius aliquid somniarent, cultu exquisito sese præparabant: adiungitq; *Cicero* idem existimandum de somniis, quod de imaginatione insanorum, & ebriorum: quibus multa apparent & videntur, quæ vera non sunt. Ferunt enim Pythagoram, cum iret cubitum, cantu & sonolyræ somnum captasse: ut hac ratione ad bona lætaq; somnia excipiendafese compararet: Jubebatq; à fabis abstinere: quòd inflationem multam habeant, contrariam tranquillitati mentis.

Somniorum observatio.

Plato in Symposio tradit somnia vera, & futurorum prænuncia immitti à Dæmonibus, qui medii sunt inter Deum & homines: Dei nuncii, Angeli, interpretes, & administrari: hominum Patroni, advocati, & salutigeruli: & hæc opinio quoque fuit *Empedoclis* & *Pythagoræ*. Ii omnes censuerunt summum illud Numen cœleste, omnipotens, & æternum se non immiscere rebus humanis. Neq; proximè cum hominibus societatem aliquam, & consuetudinem habere: sed commercia, & colloquia inter Deum hominesq; sive dormientibus ipsis, sive vigilantibus, per Dæmones agitari, & confici. *Plato* credidit Genios & Dæmones proprio munere, & officio mortalium vota & preces ad Deum referre: Deiq; munera, & auxilia hominibus impertiri mediantibus iisdem Geniis. Per hos insomnia mitti, vaticinia, incantationes, Magiam, omnemq; divinationem, & prodigiorum effectiorem perfici.

Plato de somniis.

Platonis opinio de Dæmonibus.

Porphyrius somniorum veritatem partim refert ad innatas animis hominum notiones, quas ex altera vita detulit animus, ad hoc corpus veniens: partim ad ipsos Dæmonas, qui ea procurant in animis dormientium: ut refert *Augustinus lib. de Civ. Dei*.

Artemidorus Daldianus multa scripsit de somniorum interpretatione, de auspiciis, & chiromantia. De somniis quoque tractavit *Themistius* Philosophus tempore *Juliani* Imperatoris. *Synesius* quoq; Philosophus, & Præful *Ptolemaidis* licet Christianus, multa tamen in suis commentariis immiscuit de quodâ spiritu Phantastico, quem appellat animæ vehiculum, & quo medio, tãquam vinculo quodam, animus copulatur cum terreno corpore: in quo item solutus corpore animus ex uno loco in alium locum movetur, atq; in eo maleficiorum pœnas persolvit apud inferos: nec sine eo, dum est in corpore, quicquam potest intelligere. In hunc spiritum Phantasticum simulachra & formæ rerū omnium, quæ fuerunt, sunt, eruntq;

Artemidorus de somniis. Synesius de spiritu Phantastico.

impressa sunt, & in eo lucent tanquam in speculo, præsentium quidem rerum formæ clariores sunt præteritis, aut futuris. Et quia futuri effectus cohibentur in potestate causarum, quasdam habent signorum præcursiones, quæ hoc minus manifestæ sunt, quò longiùs absunt. Atq; in hoc genere reponenda putat esse somnia. Et prout est varia multiplèxq; hujus Phantastici spiritus temperies & ratio: ita diversæ sunt imaginationes, & figuræ in animis nostris per somnia. Quare, inquit, Spiritus iste præparari debet moderato victu, honestis studiis, & actionibus, quæ pertinent ad sedandas animi perturbationes.

Divus Gregorius lib. 4. Dialogorum, cap. 48. causas somniorum has recenset: provenire enim ea dicit ex plenitudine, vel inanitate: vel ex antecedentibus cogitationibus, & curis diurnis: nonnunquam ex illusione Dæmonis, quæ sæpenumero conjungitur cum cogitatione aliqua, quæ angit hominis animum. Accidunt & aliquando somnia ex revelatione divina: quæ datur hominibus insigni pietate, & sanctimonia vitæ præditis, sive doctis, sive imperitis: dantur & non raro impiis & Ethnicis: ut interpretationem obscuritatis somniorum petant à Sanctis: & hac ratione adducantur ad cognitionem summi Dei, penes quem vera rerum omnium interpretatio est, licet judicio humano inexplicabilem. ut *Nabucodonosoris* Assyriorum regis somnium, quod Magi & Vates Chaldæi exponere non potuerunt, à Daniele Regi attonito declaratum est. Idem quoq; *Pharaoni* contigit: cujus somnium interpretatus est *Josephus* Jacobi filius: ut legimus *Genesis* 41. sicut paulò ante fecerat de pincerna, & pistore Regis, cum quibus in carcere captivus detinebatur. Eiusmodi somnia Divina data sunt *Abrahæ Gen. 15. Jacobo Gen. 28. Labani Gen. 30. & 31. Josepho Gen. 37. Salomoni 3. Regum 3. Danieli 7. Mardocheo Esther II. Magis orientibus Matthæi 1. & 2. item Josepho viro Mariæ Matth. 2. Divo Paulo Act. 16. & aliis multis: quorum testimonia citantur in scriptura sacra. Ubi nos legimus ea immitti ab ipso summo Deo. ut *Numer. 12.* inquit **DEVS.** *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, apparebo illi in visione, & per somnium loquar ad illum.**

Somnia ex humoribus peccantibus. Somnia quæ proveniunt ex aliqua corporis affectione, aut ex humoribus præpollentibus, & peccantibus in corpore, ut est flava & atra bilis, pituita, & sanguis, vel aliud aliquid vitiatum, & corruptum, quod corpus sua malignitate agit & percellit, & diversas in dormientis imaginatione imprimat formas, & somnia, ea possunt à perito Medico observari: ut ex iis morborum causas perscrutetur, & agnoscat, medicamentaq; convenientia sanitati adplicet. Alia quæ nascuntur propter perturbationes animi concitati amore, odio, metu, lætitia, invidia, ira, spe, exercitatione, vel studiis, quibus plus justo intenti sunt homines.

Ex his conjecturæ, & vaticinia sine fructu captantur, ideò negligenda tanquam inania: quia animus liber sopitis corporis sensibus repetit per quietem ea, quæ cogitavit in vigilia. Viri docti suos libros, scientias, & bonarum artium disciplinas somniant: milites inter arma versantur, fremitus armorum, clangores tubarum, cædes, sanguinem, fugamq; & formidinem somnio concipiunt. Artificum omnium mentem suæ artes movent: Piscator pisces: agricola rastra, ligones, & stivas; *Melancholicus* omnia tristitia animo obversat: supplicia, solitudinem, tenebras, ferarum spectra: *Sanguineus* suos amores, ludos, jocos, saltationes, tripudia, convivia, & comotationes. *Biliosus* iram, cædes, jurgia, rixas, incendia. *Pituitosus* inundationes, submersiones, casus subitos ex alto, volatus, & ejusmodi: nam prout humor abundat, & peccat in corpore, talia in animis dormientium excitat somnia: quæ si singula ad interpretationem reducerentur, necesse esset multa absurdum, multa ridicula in medium proponere: cum plerumque chimæras informes imaginationi imprimant, similiæque spectra, qualia in nubibus perspicimus, quæ imperfecta ex parte, & tumultuariè efformari, & subito evanescere videmus.

Somnia autem, quæ à Dæmonibus immittuntur, ea sunt detestanda, & profusè rejicienda Christiano: quia Dæmon iis instigat, & impellit animos hominum, ad impuras libidines, turpitudinem & infinita flagitia. Et etiamsi multa ex his somniis vera inveniantur, impium tamen est iis fidem adhibere: Potest quidem Dæmon naturales effectus necessariò secuturos ex causis certis, quas ille novit, prædicere: & ea quæ ipse facturus est postea: quæq; præterita, & præsentia sunt, licet illa sint hominibus ignota. Nam & terræmotus, & inundationes, & incendia, & tempestates, quas ille movet, prædicere potest. Sed omnia quæ agit, ad hunc scopum tendunt, ut curiositati hominum satisfaciens, eos ad se pelliceat, & suis fraudibus incautos irretiat & perdat, ideò fugienda bono viro & sapienti. *Ecclesiast. 34. Nisi à Domino missa fuerit visitatio, ne des insomniis cor tuum.* quia ut idem *cap. 5. ait. Multas curas sequuntur somnia, & Ecclesiast. 34. Somnia extollunt imprudentes, quasi qui apprehendit umbram, & persequitur ventum. sic & qui attendit ad insomnia. Multos errare faciunt somnia, & exciderunt sperantes in illis. Et ubi multa sunt somnia, multa sunt vanitates, & innumeris sermones.*

Ideò *Divus Gregorius* diligentem ait esse adhibendam diligentiam, ut vir pius discernere possit ea quæ divinitus, vel quæ à Dæmone immittuntur. *lib. 4. dialogor. cap. 48. Sancti viri, inquit inter illusiones, atq; revelationes ipsas visionum voces & imagines quodam intimo sopore discernunt: ut sciant quid à bono spiritu percipiant, & quid ab illo patiantur. Nam si erga hæc mens hominis cauta non esset, per deceptorem spiritum multis se vanitatibus immergeret, qui nonnunquam solet multa vera prædicere, ut ad extremum valeat animam ex una aliqua falsitate illaqueare.*

Discrimen
habendum
inter so-
mnia.

Et hoc probè novit Diabolus: qui cum non possit semper certos casus eventuros prædicere, neque certis verbis, & signis præmonstrare, ideò viris doctis somnia non immittebat, ne vanitatem eorum deprehendentes, eorum auctoritatem imminuerent: sed ut plurimum viris indoctis sese communicat, qui verum à falso discernere non possunt: ut falsitas somnii non ad ipsum Dæmonem, sed ad interpretis imperitiam transferretur: propterea ambigua, obscura, & quæ ad diversos eventus traduci possent somnia imperitis, & superstitiosis offert & proponit.

Homerus Odyssea T. Somniorum portas duas effingit: Eburneam, quæ evolant falsa, corneam quæ vera procedunt. Hunc Vergilius imitatur Aeneidos 6. ubi ait:

*Sunt gemine Somni portæ: quarum altera fertur
Cornea, quæ veris facilis datur exitus umbris:
Alter a candenti perfecta nitens Elephanto,
Quæ falsa ad cælum mittunt insomnia Manes.*

Hunc locum interpretatur *Macrobius lib. 1. cap. 3.*

ASYLAS.

Asylas Augur Hetruscus.

*Vt pecudum fibras, præfagi fulminis ignes
Et linguas Volucrum, sideraque alta rego.*

SYLAM Augurem, ob divinandi peritiam, & extispicinam plurimum commendat *Vergilius Æneid.* 10.

*Tertius ille hominum Divùmq; interpres Asylas;
Cui pecudum fibra, cæli cui sidera parent,
Et lingua volucrum, & præfagi fulminis ignes.*

Ut enim superius in *Arunte* demonstravimus Auguriorum scientiam Hetruscis maxime competere, qui hujus doctrinæ præceptorem habuerint magnum illum *Tagem*: Sic quoq; ad eosdem Augures pertinebat *ἱεροσκόπια καὶ θυμῶν*, quæ est divinatio per *extispicium victimarum* Diis immolatarum. Sacerdotes qui hæc observabant *Extispices* vocabuntur.

Ostendimus paulò antè, ex opinionibus Philosophorum antiquorum, majestatem Divinam omnipotentem, & æternam sese communicare hominibus meditatione Angelorum cælestium, & Dæmonum qui aërem replent, existimanturq; hominibus distribuere munera, & beneficia, quæ summus ille Deus illis confert.

Ideo,

Idèd, ut *Plinius* ait, omiſſâ illâ ſummâ Divinitate fragilis, & laborioſa mortalitas in partes illam diſtribuit, & digeſſit: ut portionibus quiſque coleret, quo maximè indigeret. Nomina igitur alia aliis gentibus, & Numina in iſdem innumerabilia reperta ſunt: quibus ſingulis peculiare cultus, & ſacrificia inſtituta ſunt. *Sacrificiũ* Sacrificiũ. id vocatur, quod aris impoſitum crematur, adoletur, vel offertur Diis ſacrum. *Vi-* Victima. *ctima* eſt id ſacrificium, quod devictis hoſtibus poſt victoriam Deo offertur. *Hoſtia* Hoſtia. Laribus ſacrificabatur: quòd ab eis hoſtes arcerentur: Et hoſtiarum multæ erant ſpecies: *Præcidanea* vocabatur, quæ pridie ante ſolemnia ſacrificia mactabatur: ut præcidanea porca immolabatur antequam novas incidere fruges. *Succidanea* erat, quæ prioribus jam cæſis, ſi ritè non eſſet litatum luendi piaculi gratiâ ſubdebat.

Eximie hoſtia erant, quæ ſeligebantur, & eximebantur ab armentis, & gregibus, ad faciendum ſolemne aliquod ſacrificium. Vel quòd eximix formæ pecudes ad ſacrum deſtinarentur.

Ambegnus boſ, aut vervex, erat cum ad eorum latus utrinq; agni ad ſacrificia ducebantur. Victima diverſa.

Harviga, vel *Aringa*, cujus adhærentia inſpiciebantur exta: *Caviores hoſtie* erant, dum pars victimæ caudatenus ducebatur, & adhibebatur ſacrificio quinto quoque anno pro collegio Sacerdotum. *Prodigia hoſtie*, quæ totæ igni conſumebantur.

Bidentes oves, quæ duos dentes eminulos habebant, & cornigeræ fieri inciperent.

Ambarvales, quæ pro arvis à duodecim fratribus *Arvalibus* ſacrificabantur, & circa arva ducebantur ab iis, qui pro frugibus erant ſacra facturi: nam his agrorum fertilitatem procurari credebant.

Amburbales, quæ circum terminos urbis ducebantur, & cædebantur ad aras pro civitatis incolumitate, & ſalute.

Injuges, quæ nunquam domitæ, neq; jugo ſubditæ fuerant:

Animales victima dicebantur, in quibus ſola anima diis offerebatur, & ſacrificabatur pro ſalute ſacrum facientis.

Sacra, ut diverſa erant, ita quoq; varia ſortiebantur nomina: *Hecatombe*, *Hoſtia*, *Farreatio*, *Dapſa*, *Agonalia*, *Armiliſtra*, *Lupercalia*, *Novendialia*, *Ambarvalia*, *Orgia*, *Vinalia*, *Latialia*, *Bacchanalia*, *Liberalia*, *Trieterica*, *Cocytia*, *Lemuralia*, *Saturnalia*, *Adonia*, *Cerealia*, *Forticidia*, *Ordicalia*, *Laurentalia*, *Opalia*, *Quirinilia*, *Vertunnalia*, *Palilia*, *Quinquatria*, *Janualia*, *Lucalia*, *Hyacinthia*, *Nyctiluca*, *Pastillaria*, *Palatialis*, *Popularia*, *Protervia*, *Solitaurilia*, *Rubigalia*, *Stata*, *Fontinalia*, *Ormia*, *Parentalia*, *Inferie*, *Conſualia*, *Lampteria*, *Amburbia*, *Diapalia*, *Dialia*, *Hormea*, *Mythriaca*, *Nemea*, *Palogygia*, & alia ejuſmodi. In his ferè animæ ſolæ Diis ſacrabantur: & vocabantur *animales hoſtie*: aut offerebatur victima pro voluntate ejus DEI, cui ſacrum fiebat. In his, ut plurimum mactabantur, boves, oves, ſues, capræ, Gallinacei, anſeres, hædi, agni, turtures. Ex his majorum victimarum cornua inaurabant, minores coronabant floribus, & vittis ſacris faſciisq; redimibant. Conjectura de futuris potiſſimum fiebat ex obſervatione hædorum & agnorum: quòd eſſent animalia mitiora, & idèd Diis acceptiores ejuſmodi victimæ credebantur: Et ut Græci placentas ex hordeo & ſale conſperſo in primitiis offerebant, ſic etiam Romani molâ falſâ litabant, quæ ex farre conſtracto & toſto, addito ſale & aquâ pinſebatur: ſine qua nulla ſacra Diis grata iudicabantur.

Sacerdotes, qui his ſacris præerant, ſuos habuerunt ordines collegia & munia Sacerdotũ ordines. peculiaria, & inter ſe ritibus & ceremoniis diſtincta, pro ut diverſis Diis inſerviebant, & earum ſacrificia procurabant.

Pontifex Maximus reliquorum erat Princeps, judexq; rerum maximarum, quæ Pontifex Maxima. ad religionem pertinebant, vindexq; contumaciæ magiſtratuũ, & privatorũ hominũ.

Rex sacrorum.

Rex sacrorum proximè accedebat ad Pontificis Maximi auctoritatem. Designabatur ab ipso Pontifice, & Auguribus. Isq; procurabat ea sacra, quæ olim à Regibus factitari erant solita. Quæ cum Romani post exactos Reges abolere nollent, Regem sacrorum elegerunt ex Patriciis: ac ne additus honos nomini successu temporis aliquid officeret libertati civitatis, illum subjici Summo Pontifici voluerunt: Et ne quem gereret magistratum, nève orationem ad populum habere possët.

Flamines.

Flamines tertio loco numerabantur, quasi *flamines* dicti à filo, sive Licio, quo frontem revinctam habebant. A principio Flamen unus dicatus erat Jovi, & Diallis vocabatur. Numa duos alios adjecit, unum Marti, alterum Quirino dicatum. Ethi tres nuncupabantur Flamines majores, electi ex ordine Patricio. Eorum post ea numerus accrevit ad duodecim, & ii minores dicebantur, ex plebe ad id munus selecti: quorum hæc sunt nomina: *Lavinialis, Laurentalis, Virbialis, Carmentalis, Palatialis, Volcanalis, Volturnalis, Pomonalis, Floralis, Furinalis, Falacer, & Lucularis*. Hi omnes assessores erant Pontificibus, iudices earum rerum, de quibus ad Collegium relatam erat. Successu temporis, postquam Principes inter Indigetes per Apotheosin relati sunt, Flamines quoque illis sunt adscripti, qui eorum sacra procurarent.

II Viri.
X Viri.
XV Viri.

Duoviri, Decenviri, & Quindecimviri sacris faciundis præfecti erant custodiae librorum Sibyllinorum: ut dum à Senatu jubebantur, eos legerent, interpretarentur, & ad Senatum referrent quæ legissent: quodque Senatus decrevisset procurarent, sive sacrificia, sive lectisternia, supplicationes, ludos, aut alia eiusmodi sacras ceremonias.

Luperci.

Luperci, etiamsi fuerint sacerdotes omnium antiquissimi, dicati Panis Lycæo ab Evandro, ante Romam conditam, quarto tamen ordine numerabantur. Ii sacris peractis in Lupercali antro ad Palatium, ubi vetus ara Panis erecta fuit, pellibus victimarum succincti, reliquo corpore nudi, lora ex victimarum coriis facta manu gerentes, vicos celeri cursu circumibant, & scuticis obvios verberabant: potissimum mulieres steriles, quæ sese ultrò Lupercis offerebant, ut ab iis caderentur, ratæ sacris his verberibus se fecunditatem uteri adquirentur.

Potitii.
Pinarii.

Potitij & Pinarij ante Romam conditam electi sunt ad Sacerdotium ab Evandro, ut Herculis sacra facerent. Primi fuerunt Arcades duo senes, quos Hercules ipse docuit quo modo, & quibus ceremoniis sibi sacra fieri vellet. Quia autem Pinarii tardius ad sacrificium venissent, extis iam à Potitiis comestis, propterea voluit Hercules Pinarios in posterum ministrare Potitiis, tam in sacris, quam in epulis.

Curiones.

Curiones Sacerdotes erant publici à Romulo post Urbem conditam constituti, bini per singulas curias: qui tributim & curiatim sacra gentilia facerent pro civium incolumitate. Erantq; numero sexaginta: cum Romulus civitatem in tres tribus, & singulas tribus in decem Curias distribuisset.

Arvales.

Fratres Arvales primo fuerunt duodecim filii Accæ Larentiæ Faustuli uxoris, quæ Romulum & Remum expositos nutriverat. Hi quotannis pro agrorum fertilitate sacra Diis patriis faciebant: Cumq; ex iis unus mortuus esset, Faustulus Romulum in demortui locum substituit, numerus eorum, & munus postea continuatus est, & confirmatus à Romulo & Senatu Urbe jam conditâ, & ampliata.

Salii.

Salij à Numa ex ordine Patricio electi sunt, & Marti consecrati: Ii in saltationibus sacris ad saliare Carmen institutis, Ancyliæ (quæ erant Umbones sacri à *Veturio Mamurio* facti ad imitationem Ancyli lapsi è cælo) brevibus sicis ferientes ad numeros, redamptruabant modulatè, quod eorum Præful patrium Præana concinens amptruabat. Horum Collegium erat in Palatino monte, à quo *Salij Palatini* nominabantur. *Tullius Hostilius* alios creavit, qui *Collini*, vel *Agonales* dicebantur, habitabantq; in monte Quirinali.

Feciales

Feciales à Numa creati multum auctoritatis habebant, tam pace quàm bello. Pacem enim constituebant, bellum proclamabant, iudices erant injuriarum, quæ legatis inferebantur, pacem injustis conditionibus factam rescindebant: & de damnis acceptis ab hostibus cognoscebant.

Septemviri Epulorum ab eodem Numa facti sunt, ut Pontificum festas epulas, & epulare sacrificium in ludis solennibus opiparè procurarent.

Vestales virgines ignis inextincti custodes antiquissimam habuerunt originem: ab Ænea ad Albanos translatum est hoc Sacerdotium: quod Numa postea in nova Urbe recepit: templum virginibus exstruxit, quæ numero erant quatuor: Sed propter multitudinem sacrorum, quæ Indies illis committebantur, duæ illis adjunctæ sunt. Has oportebat diligentissimam adhibere curam, ne ignis sacer, qui in penetralibus servabatur, extingueretur. Per annos triginta puræ manebant à nuptiis, primis decem annis instituebantur in iis, quæ ad religionem pertinebant, secundo decennio fungebantur sacerdotio. Tertio docebant juniores: postea si vellent nubere, illis licebat: quod paucis evenit, idq; magno nuptiarum infortunio. Si quæ interim pollutæ deprehenderentur, ad portam Collinam extra muros capulo infertæ efferebantur, & vivæ sepeliebantur eo loco, qui sceleratus dicebatur. Si quæ vellevissimi criminis convicta esset, flagris Pontifici pœnas dabat, alioqui summus honos illis, & reverentia, tã privatim, quàm publicè ab omnibus Romanis deferebatur.

Augures à Romulo creati, à Numa confirmati sunt, quibus peculiare ritus, & ceremonias libris præscripsit. Tres tantum fuerunt electi ab initio: sex postea facti, deinde novem: ii occupati erant in interpretatione vaticiniorum, quæ fumebantur ex avibus, portentis, diris, fulminibus, somniis, & aliis rebus, quibus Diis suam mentem declarabant hominibus: quæ interpretabantur, & expiationes procurabant.

Aruspicum & Augurum munia circa unum ferè subjectum versabantur: Nam *Aruspices* vaticinia captabant ex observatione extorum cæsarum victimarum: flammam, fumos, sanguinem, & singula quæ sacrificiis adhibebantur adcuratè rimabantur, & explorabant: ex quibus futuros eventus, pro ut à Diis demonstrabantur, pronuntiabant.

Erant & alii Sacerdotes Romæ, qui ad peregrinas religiones pertinebant: quæ Senatus auctoritate ex Græcia in Latium invectæ, & retentæ sunt. Inter hos fuerunt *Galli* Sacerdotes Cybeles, castrati omnes, raso capite, longâ synthesi lineam amicti. Hoc sacerdotio Mithriaco nulli Romanorum ingenuo fungi licebat: sed ut plurimum Phryges erant.

Bona Dea dicta *Fatua*, Fauni prisci uxor sacerdotess habuit tantum feminas: in ejus Sacrarium ingredi nulli viro permissum erat. Sacra illi fiebant nocturna à Matronis.

Cereri quoq; sacra instituta abstemia more Græco, quæ per feminas tantum procurabantur. Horum principium antiquissimum fuisse perhibent historia, quod ad Faunum Aboriginem regem referatur: Et is Arcadibus Palatinum montem incolentibus templum permisit, in quo Deæ sacra celebrarentur.

De Isi, Api, Anubi, reliquisq; Diis Ægyptiis non est quod hoc in loco multa inferam; cum eorum sacra sub Imperatoribus introducta in Urbem diversas superstitiones, & multifariam religionem inter Romanos invexerunt.

(De his omnibus Sacerdotiorum ordinibus, numero, muniis, & functionibus plura scripsi in libro de Genealogia & imaginibus Deorum, qui dicatus est illustrissimo Principi Joanni Palatino Comiti, Duci Bipontino: qua hic repetere esset superfluum) Sacerdotes omnes licet diversoritu, & ceremoniis uterentur, vestibusq; sacris, & insignibus ornati essent, omnes tamen Deorum sacrificiis perficiendis incumbebant, secundum suos ordines, & ritus præscriptos, hoc modo.

Dum

*scripsan-
at mos,*

Dum sacrum faciendum erat, Sacerdos jubebat per Victimarios & Popas animal aris destinatum promovere, & perducere ad altare. Ipse verò stans, aram manu prehensam tenebat preces fundens. Precationis principium à Jano & Vesta fiebat, quòd per eos aditus ad reliquos Deos pateret. Precibus absolutis fiebat immolatio: deinde simpuvio vinum infundebatur, quod Sacerdos libabat, & sacrificaturis libandum porrigebat: & hæc erat *libatio*. His & aliis suo ordine absolutis, victimarii cultros supponebant fetis inter cornua avulsis, & in rogum conjectis, & ex apertis jugulis emanantem cruorem pateris excipiebant Popæ. Tum cultrarii ministri accedentes corium à victima detrahebant, & dolabris in partes dividebāt: Intestina & omnia viscera tepidis aquis probè lota, & expurgata ab omnibus sordibus pelvibus imponebant, & collocabant in Enclabri mensa sacra: ad quam Aruspex accedens rimabatur, & explorabat attentè, an esset perlitatum. His peractis sacrorum ministri partes victimæ separabant, seorsim reponentes ea, quæ ad Sacerdotem, & epulas sacrificantium pertinebant: quæ verò igni destinatæ erant, farina farris aspergebant & oleo, calathisq; impositas aræ admovebant, in qua ignis structus erat: has Sacerdos invocato Numine extollebat in altum versus cælum, quasi Deis illas offerens, rogansq; , ut Sacrificantibus essent propitii: tum demum impositas flammis curabat, ut consumerentur. Ubi conflagrassent omnia, sacrificantes ad epulum veniebant: dumq; vescerentur stantes, ex iis alii hymnos Diis cantabant, alii circa aram tripudiantes & ad numeros cymbalorum & fistularum complofis pedibus choreas ducebant, adcuratè caventes ne quid omitteretur, aut negligentia præteriretur.

*Mos con-
templandi
viscera.*

In contemplatione viscerum diversi observabantur modi, & differentiæ. Aruspex primùm considerabāt diligentissimè victimas, antequam mactarentur, an essent puræ, integræ, & immaculatæ: Cæsæ victimæ viscera per Popas in Enclabri collocata cultro ferreo oblongo, cui capulus erat eburneus, aheneis clavis distinctus, contemplabatur sedulo: & rimabatur jecur, cor, pulmones, membranas viscera complectentes, fellis receptaculum, lienem: deniq; omnia minutissima. An fibræ omnes, vel earum pars aliqua marceret, contraheretur, aut sese subduceret. An singulæ partes sine labe, sine pustulis, duricie, corrugatione, aut malo colore vigerent. An exta ex Sacrificantium manibus excidissent: an viscera fædo aliquo colore aspersa: an peritonæum alicubi ruptum hiaret: Si pulmones solidi, & integri, neq; divisi subsisterent: si cruorè jugulo victimæ cum impetu, & stridore copiosius emanasset: an inter jugulandum triste aliquid oculis, vel auribus Sacerdotis occurrisset. Mali erat ominis, si victima per vim traheretur ad aras, neque volens subsequeretur Popas. Si elapsa profugisset: si ictum mallei fessisset: si percussa exilivisset altius, aut durius exclamasset, neque placidè corruisset: vel si semianimis humifusa calcitrasset, difficultèq; expirasset, cum pedum complofione, & voce horridiore: Quin & flamas sacrificii summâ curâ observabant, si placidæ, lucidæ, neq; obscura caligine essent perfusæ: si sine ulla favillarum ejaculatione, nullo turbine, nullo vento interrumperentur, vel pluviam deorsum cogerentur. Si fumi sine vertigine in altum recti tollerentur, neq; ad dextram, vel sinistram flecterentur: de qua re *Statius Papinius in Thebaidè*:

Vincatur pietas: Pone, eia, altaria virgo:

Quæramus Superos: facit illa: acieq; sagaci,

Sanguineos flammæ apices, geminumq; per auras

Ignem, & clara tamen mediæ vestigia lucis

Orta docet. Tunc in speciem serpentis inanem

Accipiti gyro volvi, frangiç, rubore

Demonstrat dubio, patriasq; illuminat aras.

Divinabant etiam Aruspices ex tædarum pice in ignem conjectâ: & ex thure sacro, si hoc statim igne correptum dissolveretur in fumum odoriferum, & suavi-
thymia-

thymiamate nares sacrificantium perstrinxisset. Item ex vino, quod adhibebatur libaminibus, an dum capiti victimæ infunderetur, effusum lapsum esset. Et ex aquis, quibus eluebantur, & excoquebantur victimarum carnes, an turbidæ, feculentæ, aut ingrati saporis redderent juscula: Molas quoq; sal, farinas, oleum, hordeum cæterâq; expendebant, quæ ad sacrificia adplicabantur, quæ omnia oportebat esse integra, nulla carie, vel putredine corrupta. Neq; pars erat ulla tam exigua, quam Aruspices, & Extispices hi non explorarent quâ diligentissimè: quæ omnia nisi cõgrua essent, alienati numinis signa portendebant. Si verò essent integra & convenientia, benevolos Deos promittebant: Maximè circa *hepar* curiosi erant, quòd in eo vaticiniorum sedem propriâ putabant. Et hanc considerationem *ἡπικτοκοπία* vocabant. licet & alias viscerum partes non minore sedulitate contemplerentur, an omnia convenirent: an essent sine abscessibus præter naturam. Ideò explorabantur sedulo victimæ, & seligebantur antequam ducerentur ad aras. Græci tauros farinâ, capros cineribus, capras aquâ frigidâ probabant. Si jecur igitur, in quo fons est sanguinis, purpura, nativoq; colore ruberet, si nulla pollutum labe, si caput ejus auctum esset, vel duplicatum, si extremæ fibræ versus interiora replicatæ, & convolutæ viderentur, felicitatis signa certissima præbebant. quod *Lucanus* testatur iis versibus, quibus *Cæsari* contra *Pompejum* pugnaturò victoriâ promittit:

*Quòdq; nefas nullis impunè apparuit extis,
Ecce videt capiti fibrarum increfcere molem.*

Alterius capitis pars ægra & marcida pendet:

Pars micat, & celeri venas movet improba pulsu.

Quòd si *hepar* pustulas haberet, aut ulcera, corrugatúmq; & contractum duricie, & abscessibus, si à præcordiis subsedisset, aut in lienis locum devolutum esset, si in anteriora procidisset, si caput defuisset, si inter coquendum sanie purulentam emisisset, vel colliquatum dissolveretur in pulvem, funesta omnia portendebat.

Cor si palpigaret aut exsiliret, si flaccesceret, aut esset nimis exile, careretq; omni pinguedine, si ruptum appareret, neq; sedem suam retinisset inter exta, exitiale signum dabat. Sin autem esset grande, spissum, glabrū, & adipe multa in summa bali tectum, nec rugatum: vel si ab aquila prætervolante abriperetur, Deorum favorem promittebat.

Explorato hepate, & corde, Sacerdos ad reliqua viscera convertebat oculos. *Folliculus fellis.*

Si *Folliculus fellis* distentus felle turgeret, acria denotabat futura prælia.

Si *Lien* suo loco situs esset: si sine pustulis, sine rugis, duricie, sanie, aut alieno colore conspiceretur, felicia omnia dabat omina: sed si ad dextrū latus sese inclinaret, si penderet deorsū, notasq; præter naturâ inhærentes ostenderet, infaustū erat.

Si *Pulmones* incisi, & in partes divisi essent ejus lobi, vel color lividus, notis & maculis plenus, cõtractusq; callis asperis, aut rugis inordinatis, illa omnia moras rebus inceptis perniciosas impendere arguebant.

Si *Extæ* excidissent è manibus sacrificantis: si fœdius cruore conspersa essent, si livida, maculisq; marcidis fœdata, si intestina rupta, fœtida, putria, draconibusq; ulcerata, illa omnia tristis erant ominis.

Hæc omnia tantæ æstimabantur apud Romanos ut de his libros integros conscriptos servarent Pontifices, & Sacerdotes, ad quorum normam, & doctrinam oportebat omnia agi. Prædictionesq; futurorum inde colligebant, quæ instar oraculorum apud eos habebantur: neq; quicquam aggrediebantur, aut tentabant, quin prius sacrificiorum hos ritus diligenti, & accurata indagacione perlustrassent, & examinassent: Credebant enim victimas notis monitricibus afficiâ Diis, quibus immolabantur. Licet non defuerint inter Ethnicos etiam viri iudicio valentes, qui has auguriorum, & auspiciorum vanitates irriferint, & contempserint: tanquam frivolas, & à cultu divino prorsus alienas. Quod *M. Terentius Varro* testatur, Deos non solum otiosos, sed fordidos esse pronuncians, si in jecorum, & viscerum sterquilinio

excrementisq; sua occultarent consilia, quæ ab infans Sacerdotibus manifestanda sint hominibus. Et *Lucanus* de iis ita scribit:

At fibris sit nulla fides: Sed conditor artis

Finxerit ista Tages.

Nam aruspicinæ auctorem, ut superius ostendimus, *Hetrusci* prodiderunt fuisse *Tagen*, quem ex terræ sulco aratri vomere diducto emeruisse ferunt, juvenili facie, sed prudentia senili: & eum dicunt in præsentia multorum hominum, qui ad illum audiendum confluerant, multa disseruisse de iis, quæ ad hanc aruspicinæ artem pertinebant: Lege quæ supra in *Tage* diximus.

*Aruspicina
prohibita
à Deo.*

Sed hæc omnia prohibita sunt in sacris literis tanquam impia, & cultui divino contraria: nempe quæ inventa sunt diabolica, quibus Dæmones avertunt homines à Deo, & sibi honores, Deo soli debitos, tribuunt. De his dicitur *Levit. 19. Non augurabimini, neq; observabitis somnia. Non declinabitis ad Magos, nec ab Ariolis sciscitemini, ut polluamini per eos.* item: *Anima, quæ declinaverit ad Magos, & Ariolos, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi mei.* Et *2. Paral. 33.* improbatur *Manassès* rex propter has superstitiones: *Observabat somnia, sciscitabatur auguria, maleficis artibus inserviebat: habebat secum Magos & incantatores: multaq; mala operatus est coram Domino, ut irritaret eum.* Certum est Auguriorum, & Auspicioꝝ traditiones, & vaticinia referri debere ad Magiam superstitionosam, & à Deo prohibitam. Nempe quæ procedant ab instinctu Dæmonum: quorum proprium est, homines falsis & impiis his ceremoniis corrumpere, & illos in exitium præcipitare: de quibus ita loquitur *Cyprian. lib. de Idol. vanit. Nequissimi, inquit, Spiritus sub statuis & imaginibus consecratis delitescunt. Hi afflatu suo Vatum pectora inspirant; extorum fibras animant: avium volatus gubernant: sortes regunt: oracula efficiunt: falsa veris semper involvunt: nam falluntur, & fallunt: vitam turbant, somnos inquietant, irrepunt in corpora, mentes terrent, membra disterquent, valetudinem frangunt, morbos laceffunt, ut ad cultum sui cogant: & nidore altarium, pecorumq; rogis saginati, remissis quæ construxerant, curasse videantur. Hæc est de illis medela, cum illorum cessat injuria: nec aliud illis studium est, quam à Deo homines alienare, avocare, & ad superstitionem sui, ab intellectu veræ religionis avertere: cum sint ipsi pœnales, querunt sibi ad pœnam comites, quos ad crimen suum fecerint errore participes.*

Euseb. lib. 5. de preparat. Evang. c. 7. Magica artis, inquit, Dii Gentilium & inventores, & doctores fuerunt. Unde namq; homines, quibus rebus Dæmones colantur & cogantur, quam ab ipsis Dæmonibus discere potuissent: Neque putes id à nobis tantum dici: Porphyrius testis citetur, qui in lib. de respons. sic ait: Non solum felicem conversationem suam, verum etiam quibus rebus gaudeant, & quibus alligentur Dii hominibus significaverunt. Ad hæc quibus rebus cogantur, & quæ sibi offerenda sint, & quos dies vitare oporteat, figuras quoque simulacrorum quales esse debeant, & in quibus locis ipsi versentur: & omnino nihil est, quod ab ipsis Diis homines non didicerint.

Quicumque fuerit ille *Tages* Aruspicinæ auctor, sive natus ex sulco terræ, quod *Hetrusci* libri asserunt, Dæmonem fuisse certum est, sive fueritis, quem *Berosus* describit, credibile est illum corruptâ jam doctrinâ de vero Deo, instinctu Dæmonis in medium publicasse ritus istos superstitionosos de observandis victimarum immolarum præcordiis, & intestinis: qui longè lateque per omnes populos divulgati sunt & observati. Ea enim omnia Magiæ mantices sunt partes, & ab uno auctore Dæmone proveniunt: de his *Deuteron. 18.* dicitur: *Non inveniatur in te, qui sciscitetur Ariolos, & observet somnia, & auguria: nec sit maleficus, nec incantator, neque qui Pythones consulat, aut querat à mortuis veritatem. Omnia enim hæc abominatur Dominus:*

*& propter ejusmodi scelera delebit has gentes
in introitu tuo.*

OLENVS CALENVS.

*Quod caput effossum Tarpeio in monte Videtur
Summi illi fasces denotat Imperij.*

OLENUM inter præcipuos Hetruriae vates, & Aruspices numerant historia. Is enim dicitur prædixisse, qualis futurus esset Romani Imperii status. Cum enim *Tarquinius Superbus* Lucumonis filius, Romanorum rex septimus, & Pater *Sexti*, qui *Lucretiae* vim intulit, Capitolinam arcem conderet, in fundamentis inventum est caput humanum, vel ut alii malunt, equinum: Qua de re Aruspices ex Hetruria convocati, & consulti sunt. *Olenus Calenus*, inter cæteros vir singulari prudentia & eruditione præditus, vates excellens, & in Aruspiciæ scientia optimè versatus, asseveravit, caput hoc, quod inventum erat, portendere summam Monarchiam, & Imperium Urbi, cui totus terrarum orbis subiceretur, idque propagatum iri, & incrementa sumpturum bello. Est enim equus animal generosum, & militare, pugnis, & conflictibus gaudens. Auguris responsum Romani faustum felixq; sumperunt: Arcemque *Capitolinam* vocaverunt, quæ mundi caput futura esset. Neque hæc prædictio falsa fuit, & vana. Nam exitus postea comprobavit Monarchias tres, quæ præ-

cesserant, exiguas fuisse, si cum Romana conferantur: nam quicquid Assyrica, Persica, & Græca acquisiuit, Romana id omne complexa est, longè lateque dominium suum extendens ab oriente in occidentem.

De Oleno Caleno in hæc verba scribit *Plinius lib. 28. cap. 2.* *Cùm in Tarpejo fodientes delubro fundamenta, caput humanum inuenissent, missis ob id à Senatu Legatis, Hetruria celeberrimus Vates Olenus Calenus, præclarum id fortunatumq; cernens, interrogatione in suam gentem transferre tentauit, scipione prius determinatâ templi imagine. Hoc ergo dicitis Romani: Hic templum Iovis Optimi Maximi futurum est? hic caput inuenimus? Constantissima Annalium affirmatione, transiturum fuisse fatum in Hetruriam, ni præmoniti à filio Vatis Legati Romani: respondissent, Non plane hic, sed Romæ inuentum caput dicimus.*

De Romani Imperii potentia, atque opibus multa leguntur apud auctores: cujus summum incrementum fuisse tempore Iulii Cæsaris, & Cn. Pompeji fama est. Romani enim, *Appiano* teste, possidebant in Africa quicquid est inter columnas Herculis, & Gaditanum Oceanum, usque ad Æthiopiã orientalem. In Asia, ab Euphrate, & Caucaaso monte principium majoris Armeniæ & Colchos circa Euxinum pontum; ut quicquid terrarum est inter Euphratem & Phasin, id Romani esset Imperii. In Europa verò usque ad Rhenum & Danubium. Plus nempe à dimidia parte possederunt Romani, quàm tres primæ Monarchiæ simul. De Romanorum opibus idem *Appianus* tractat in *proæmio libri bellorum civilium*: *Nostro, inquit, tempore (nempe sub Adriano Imperatore) mirabiles sunt Romanorum vires, quæ tam pace, quàm bello stipendiis publicis retinentur. Ducenta enim habent peditum millia, & quadraginta millia equitum: trecentos Elephantos, & duo millia curruum armatorum. præter armamentarium publicum instructissimum: in quo omnis generis arma reseruantur, ad armanda trecenta millia militum. Classis maritima continet duo millia nauium onerariarum (quas hodie Caravellas vocamus) minorumq; navigiorum. Mille & quingentas triremes & quinquere- mes, cum reliquo apparatu, quo instrui duplo plura navigia possunt: octoginta naues majores (Galeassæ, & Carracones nostris nauis hodie dicuntur) quarum prora rostrata sunt ex orichalco deaurato; puppèsque auleis distinctæ purpureis, ad pompam & magnificentiam nostrorum Imperatorum. Præter hæc in ærariis publicis seruantur septuaginta quatuor talentorum Ægyptiorum millia (quæ hodie efficiunt octoginta milliones, & octies centena millia coronatorum. Nam talentum Ægyptium, vel Alexandrinum, teste *Festo*, & *Polluce* pendebat duo talenta Attica, hoc est mille & ducentos coronatos.)*

Caleni igitur Auguris vaticinium verum conjectabatur de futura Romanorum potentia: neque mirum est, si Vates Hetruscus omen hoc faustum in suos populares transferre conatus est: Et *capitulo lib. 8.* citato *Plinius* quæstionem facit, *An valeant aliquid verba, & incantamenta ad res humanas promovendas?* ubi plurima exempla adducit incantamentorum, quæ mirificos habuerunt effectus, propter pronuntiationem verborum, quæ ad rem facerent. ut de Vestalibus, quæ fugitiva mancipia, nondum urbe egressa, carmine efficiebant, ne extra mœnia possent egredi. ibique probat ostentorum vires in Auguris esse potestate, rerumque magnarum fata sæpè mutari verbis: Et iis (ut *Verrius Flaccus* ostendit) in oppugnationibus urbium à Romanis Sacerdotibus evocari Deos in quorum tutela esset oppidum, promittique illis eundem, aut amplio rem locum apud Romanos, cultumve: quod sacrum durabat adhuc *Plinii* tempore in Pontificum disciplina: & ideò occultatum fuisse nomen Dei, in cuius tutela Roma esset, ne qui hostium simili modo agerent: neque solum ad res magnas valent verba, & vaticinia ex his captata: sed ad sanandos multos morbos, ad quos auxiliare carmen Catonis profuit. *Ulysses* profuvium sanguinis vulnerato femine inhibuit carmine. Magna apud antiquos fuit horum omnium auctoritas, sed potissimum Auguriorum, & Auspicio rum: sine quibus nihil domi forisque, pace vel militiæ gesserunt. licet eorum vim & energiam multi contempserint, & ludibrio habuerint. *Livius* tamen *lib. 4.* ea probare videtur. *Quid est, inquit, si pulli non pascantur, si tardius exiverint, si hoc tæcinerit avis: Parva sunt hæc: sed parva isthæc non contemnendo, Majores nostri maximas res fecerunt.*

Dicæar-

Vires Imperii Romani.

Opes Romani Imperii. Et bellicus apparatus.

In verbis magna vis est.

Dicaearchus & *Cratippus* Auguriorum observationem rejecerunt: retinuerunt tamen divinationem, quæ ex furore mentis, & signis fumitur. Auspicio-
rum negle-
ctores.

Panætius & *Carneades* ea subfannantes rogabant cum risu, an Jupiter iussisset cornicem à sinistra, & corvum à dextra cantare, & si contrarium fecissent, iis ad-
versari.

Mosolamus quidam Judæus sagittarius præstantissimus, (quem *Eusebius Misop-
nium* vocat) in expeditione ad mare rubrum profectus, cum Vates, qui in exercitu
erant, ostenderent avem, ex qua augurium esset sumendum, eam adacto ictu sagit-
ta volantem transfodit: & subridens inquit, *Quomodo avis suam nesciens salutem, nobis
de nostra certum aliquid significare potuit: Josephus in Hecatæo contra Appionem.*

Sed ut Diabolus miræ est efficacix, & fallaciæ Deo permittente aliquando
effecit, ut multi auguriorum contemptores gravissima damna receperint: quod
evenisse verisimile est, non quod vanitatem vaticiniorum irriserint, sed quod pro-
fani Deorum, & omnis religionis essent subfannatores: in quos efficax est Dæmo-
num potentia.

Appius Claudius Pulcher primo bello Punico, navale bellum in Sicilia aggres-
sus, cum à Pullario auspicia petivisset, respondissetque Sacerdos pullos egredi
nolle, eos in mare projici iussit. *Cum hi*, inquit, *esse nolint, bibant largius.* Inito itaque
paulò post prælio, fusus fugatusque est, magno classis damno. *Cicero lib. 2. de nat. Deor.
Val. Max. lib. 1. c. 4.*

L. Junius Claudii collega, neglectis auspiciis, tempestate classem amisit: damna-
tionisque ignominiam voluntariâ morte prævenit. *Cicero 2. de nat. Deor. & Val. Max.
loco prius citato.*

Servilius Maluginensis, & *Q. Sulpicius Longus* Tribuni militum, Consulari pote-
state contra Gallos Senonas missi, cum neque auspicato, neque litato instruxissent
aciem, turpiter cum toto exercitu ad Alliam profligati sunt, Brenno duce victore.
qui dies inter nefastos adscriptus est, ut *Vergilius Æneid. 7. testatur.*

*Non erat in Fastis, cui dat gravis Allia nomen. Et Lucanus:
Et damnata diu Romanis Allia fastis.*

Quintus Flaminius, quò neglectis sacris inauspicato ad exercitum profectus
esset, cum Hannibale ad Thrasimenum lacum Perusinum conflicturus, quinde-
cim Romanorum millia amisit, viginti fugata, & sex millia capta.

*Valer. Maxim. lib. 1. de prodigiis. Et Cicero lib. 1.
de divinatione.*

S P U R I N A .

SPURINA Julij Caesaris tempore vixit Romæ, celebris Aruspicinæ disciplinâ, interpretatione portentorum, & somniorum: potissimum augurandi scientia, & vaticiniis quæ ex sacrificiis sumuntur. Inter cæteras prædictiones, quæ illi tribuuntur, memorabilis est illa ad Julium Cæsarem exhortatio, ut circumspectè caveret triginta dies sequentes, maximè *Idus Martias*, quæ illi summum vitæ periculum portendebant. At Cæsar occupato Imperio, prosperoq; rerum successu elatus, dum minus, quàm expediret, sibi metueret, Idibus Martiis Senatam convenire iussit, ut communi omnium sententia de rebus magnis, & ad utilitatem Reipublicæ pertinentibus ageretur. Quò antequàm veniret, monitus est Calpurniæ uxoris somnio, ut eam diem caveret. Ea enim visa sibi erat in somniis, se Julii Mariti trucidati corpus complecti. Huic accedebat admonitio Spurinæ Aruspis, quæ Cæsaris animum reddebat anxium. Nam cum Senatam ingressurus Imperator, ad domum Domitii Calvini Spurinæ occur-

occurrifset, ad eum conversus, inquit, *Idus Martiæ venerunt, ô Spurina. Venerunt quidem*, respondit Ariolus, *sed nondum præterierunt*. Comitabatut Cæsarem Decius Brutus Albinus, qui illi metum conceptum imminuebat, irridens Aruspice, & mulierculæ somnium, tanquam rem vanam: persuasitque Imperatori Patres Senatûs consulto procuraturos, ut ipse Rex omnium, quæ extra Italiam sunt, Provinciarum diceretur, & terra marique, nisi cum in Italia esset, regium diadema gestaret. Quod si domum Senatores re infectâ redire cogerentur, & in curiam reverti, ad meliora Calpurniæ somnia, futurum esse, ut tanquam tyrannus haberetur, amicorumque animos non mediocriter alienaret. His motus Cæsar Curiam ingressus est non lecto libello, quem illi obtulerat Artemidorus Gnidius, in quo Cassiana conjuratio continebatur. Stabat ante Curiam Antonius, qui fidus erat Cæsari: quemque præforibus Decius Brutus colloquio detinebat. In tribunali confedit Cæsar. Conjurati M. Brutus, & Cassius, tanquam adfuturi Tullio Cimbro pro fratre exule deprecaturus, à Casca primùm juxta cervicem ictus est. Illum secuti sunt reliqui conjurati, qui strictis gladiis Imperatorem ad statuam Pompeji humi jacentem vulneribus viginti tribus confossum trucidaverunt: M. Bruto illi lethalem ictum infligente in inguine. *Volaterranus lib. 8.* Ejus mortem gravissima bella subsecuta sunt, M. Antonio, & Octavio Augusto de proditoribus ultionem sumente. Nam cum utrinque summo apparatu bellum instrueretur, & ad Philippos exercitus convenissent, constat Cassium & Brutum secum habuisse octoginta millia peditum, & decem millia equitum. M. Antonius & Octavius non minores copias habuisse perhibentur: in quo apparet, quantæ fuerint eo tempore Romani Imperii vires, quæ tunc ad summum culmen & florem pervenerant.

*Mors Julii
Cæsaris.*

*Apparatus
Cassii &
M. Antonii
ad Philip-
pos.*

Octavius, qui filius erat sororis Julii Cæsaris, dum avunculus interfectus est, Apolloniæ literis operam dabat: Sedejus auditâ nece, festinanter Romam prope-
ravit. Brutus autem ex Italia discedens, primò secessit Athenas, deinde ad Cary-
stum occurrit navibus Romanis, quæ pecuniâ onustæ ex Asia in Italiam naviga-
bant, duce Antistio. Is Bruto vicies tertium dedit & quingentos equites à Dolo-
bella accepit. pauloque post ad Demetriadem ad bellum Parthicum arma parata
occupavit: reliquiasque exercitus Pompejani in Thessalia, & quibuscunque in lo-
cis potuit, copias legit. Uterque exercitus simul ad Philippos urbem Pharsaliæ con-
venit, ubi collatis viribus, summaque animositate habito conflictu, Cassius & Bru-
tus superati sunt à Triumviris Octavio, Antonio, & Lepido. Aliquamdiu postea dif-
fensione factâ inter Octavium & Antonium, ad Actium Epiri oppidum mariti-
mum, acri prælio congressi sunt. M. Antonius habuit in suo exercitu centum millia
equitum, quingentasque naves. Octavius verò octoginta peditum millia, totidem-
que equitum, sed naves tantum mille.

*Apparatus
Antonii &
Augusti ad
Actium.*

Hæc tam admiranda hominum multitudo, non potuit sine infinitis sumpti-
tus colligi, aliq̄ue, militibus stipendia solvi, illisq̄; de reliquis ad militiam rebus per-
tinentibus provideri. In quo apparet, quanta potentia, quantæ opes tunc fuerint il-
lius Imperii: quod tributa cogebat ex majore totius orbis parte. Tantæ namque
erant Romanorum exactiones, ut ex Africa sola quotidie septuaginta quinque mil-
lia minorum mensurarum frumenti colligerentur. Quod si mensura quinque tan-
tùm solidis Gallicis venderetur, summa efficeret singulis diebus septem millia co-
ronatorum. Ita Africa pendebat quotannis quatuordecies centena millia coro-
natorum: Et Alexandria Ægypti hujus summæ dimidiam partem: Nam Ægyptus
frumenti ferax est.

*Reditus A-
fricæ.*

*Suetonius in vita Julii Cæsaris: Ex viginti, inquit, trecentisque millibus accipientium
frumentum è publico, ad centum & quinquaginta retraxit. Sed Augustus postea hunc nu-
merum auxit: ut testis est idem Suetonius cap. 41. ubi ait: Ac ne minores quidem pue-
ros præterit: quamvis non nisi ab undecimo ætatis anno accipere consueissent. Frumentum*

quog₅

quoque levissimo, interdum nullo precio viritim ad mensus est. Et Capitolinus in vita M. Antonii: ob hanc conjunctionem pueros, & puellas novorum hominum frumentaria perceptioni adscribi praeceperunt.

Reditus
Ægypti

Eo tempore, teste Strabone, Ægyptus continebat septuaginta quinque miliones hominum: quorum singuli, si quotannis ex tributo penderent solidos quinque, summa superius præscripta compleretur. Unde colligi potest, quantum pecuniæ ex reliquis Provinciis contrahi poterat, cum sola Ægyptus sex miliones solveret: & eandem summam à suis paulò antea exigebat Ptolomeus Auletes Cleopatrae pater.

Sed id facilius intelligetur, si conferamus Principum, ac regum hodiernorum proventus cum antiquis. Quapropter non videbor facere præter rem, si quæ ex diversis nostri sæculi auctoribus excepi, hic breviter adscribam. Verisimile enim est hodiernos reditus non esse multò minores antiquis. Licet Provinciæ illæ Asiæ, & Græciæ, post servitutem miserabilem (quæ sub jugo Turcico premuntur) multum remiserint de priore industria colendorum agrorum, & de splendore politico, quo omnes illæ florentissimæ civitates luxuriabant. Cum potissimum nemo sub illo Orientis Imperio agros, domos, vel prædia propria possideat; sed tantum suppellectilem, pecuniam, & vestimenta: quæ in fundo sunt, ea post mortem possidentis ad summum Principem revertuntur, vel aliis elocantur: ut omnes tantum coloni sint agrorum, non possessores hæreditarii. Ideò dum vivunt, pro necessitate colunt suos agros, ut alantur, & inde colligant, quæ ad tributum annuum pertinent, de auctione proventuum parùm solliciti.

ROMANI IMPERII PROVENTUS

quales hodie colliguntur in utroque Imperio tam
orientali, quàm occidentali.

Pontifex Romanus (secundum Viginarium in commentariis quæ scripsit in T. Livii historiam) recipit ex dominatibus Politicis, quos possidet in Italia, quotannis millionem auri: qui efficit decies centena millia ducatorum. Nam de bonis Ecclesiasticis, quæ ad illum redeunt ex Italia, Hispania, Gallia, & Germania, non fit mentio, quæ tamen longè excedunt proventus politicos. Lanouvius in suis narrationibus, tractatu octavo, illi tribuit quindecies centena millia coronatorum. Simon Hieræus Metensis 900000. Δ.

Regnum Neapolitanum pendit quotannis, secundum Viginarium, duodecies centena millia ducatorum, secundum Hieræum 1646000. Δ

Sicilia ex Viginario, quinquies centena millia ducatorum.

Ducatus Mediolanensis, ex Vig. duodecies centena millia.

Ducatus Hetruriæ, ex Viginario, pendit Duci Florentino quindecies centena millia. Ex Hieræo 11110000. Δ.

Ducatus Mantuanus & Marquionatus Montis Ferrati pendit tercentena millia, ut ait Vig. Hieræus ait 849000.

Ducatus Parmensis, ex Vig. octoginta millia.

Ducatus Urbinatum, ex Viginario, quinquaginta millia. Hieræus addit 10000.

Res publica Lucensis triginta millia.

Res publica Genuensis centum millia.

Ducatus Ferrariensis 327000.

Subductis rationibus ex Viginario, Italia redderet annuatim circiter novem auri miliones: nam præcedentibus addit etiam Venetorum Rempublicam colligere ex omnibus Urbibus suo dominio subditis quindecies centena millia.

Sed

Sed *Simon Hieraus* qui Venetorum reditus exactissime consideravit, ex particularibus hanc summam colligit, nempe quatuor milliones centum sexaginta quinque millia ducatorum. ut ararii quæstores subductis rationibus invenerunt Anno Domini *millesimo quingentesimo octuagesimo tertio*. Quæ summa collecta est ex venditione falis, ex rebus vinorum, mercium diversi generis, quæ importantur & exportantur, ex piscinis, macellis, ex mensuris, ponderibus, privilegiis & diplomatis, decimis, daciis, monetariis officinis, contributionibus magistratuum, officiorum, artium mechanicarum, ex sylvis, fluviis, mari, pascuis, & reliquis rebus, ex quibus infinitam summam pecuniæ corradunt Veneti.

Nam ex solo sale, quod per omnes urbes ditionis Venetorum distribuitur, colligunt quotannis septingenta duo millia ducatorum & sedecim. ut fuit anno supradicto 1583. animadvertum.

Tributa omnium artium mechanicarum ejusdem Urbis effecerunt centum quinquaginta sex millia, sexenta nonaginta octo.

Expiscatione redierunt ad ararium 5752. ducati.

Ex lignis ædificiorum 5754.

Ex piscinis & molis 1997.

Ex naulis maris & fluminum 6591.

Ex venditione vinorum 2361.

Ex officinis monetariis 33081.

Et hæc ex sola urbe *Veneta*.

Subsidia præter reditus ordinarios, soluta sunt ab urbibus terræ firmæ, (quæ Subsidia urbium continentis. sunt *Patavium, Trevisum, Verona, Cologna, Bergamum, Bassanum, Civitalle, Feltræ, Rovigum, Crema, Bressa, Vincentia*, cum earum statu & locis pertinentibus ad eorum ditiones) & ea subsidia æquarunt centum sexaginta millia ducatorum, septingentos & nonaginta.

Eadem urbes solvunt annuatim ad stipendia Centurionum, Equitum, & peditem, octingenta millia. Δ. 80000.

Sed conducet videre particularia, summam tamen, quantum singulis annis pendit una quæque urbs.

Primò ex Ducatu, qui antiquitus continebat *oppida Lacunarum sinûs Adriatici*, quæ circum urbem sunt, & dicuntur vulgò *Portæ urbis*: sunt quæ *Muranum, Malamocum, Torcellum, Buranum, Mazorbium, Chiozza*, & loca littoralia, quæ separant Adriam à lacunis.

Ex *Murano* collecta sunt 862

Ex *Torcello, Mazorbo, Burano*, aliisque locis pertinentibus ad ditionem *Torcelli* 1187.

Ex *Malamoco* 94.

Ex *Chiozza* 3538.

Sequuntur alia oppida, & Urbes status Veneti, quæ annum pendunt tributum pro facultatibus.

Adri 1010.

Loreo 1460.

Gambarara 400.

Cavargere 1095.

Patavium 48504.

Preve di Sacco 920.

Novale 950.

Campo S. Piero 914.

Montagnana 2346.

Este 934.

Azolo 1782.

Castel Franco 1700.

Castel Citadella 1522.

Mestre 2914.

Vincentia 47337.

Castella Vincentina 1064.

Longino 1628.

Verona 75170.

Castella Veronensis 11106.

Cologna 6240.

Castelbaldo 248.
 Mons Celisi 932.
 Bassano 4976.
 Trevigi 25265.
 Castel Trivisana 982.
 Uderzo 1261.
 Porto Buffale 793.
 Sacile 1490.
 Caneva 718.
 Conigliano 6421.
 Saravalle 1136.
 Cadore 2551.
 Rovigo 8547.
 Lendonara 1446.
 Abbazia 7525.
 Utina 5726.
 Civitalle 2838.
 Porto Gruaro 1476.

Lignago 5630.
 Peschiera 1190.
 Sorve 1212.
 Brescia 89958.
 Salo & Riviera 12427.
 Romano 1168.
 Martinengo 1466.
 Lona 1471.
 Azolo 2136.
 Orzi 1336.
 Bergamum 34697.
 Crema 77610.
 Monfalcon 1122.
 Chiusa 750.
 Perdonone 4577.
 Feltre 4620.
 Civitaldi Belluno 5398.

Reditus qui colligitur ex *Istria*, & urbibus *Istriae* acis.

Capo d' *Istria* 2612.
 Piran 1021.
 Rovigno 633.
 Parenzo 1116.
 Citanuova 881.
 Pola 200.
 Dignam 1384.
 Albona & Fianona 1143.
 Valle 878:

Montona 1820.
 Grittigiana 1584.
 S. Lorenzo 1456.
 Pingente 2956.
 Humago 590.
 Sulvia 752.
 Buie 342.
 Portole 270.

Dalmatia, & ejus urbes: hic notandum est ejus confiscationes, & multas omnes condemnationum peculiari privilegio communitati *Dalmatarum* attribui, non *Venetorum* fisco adplicari.

Cherso & Osero 6101.
 Veglia 4735.
 Arbe 2780.
 Zara 2387.
 Nona 640.
 Sebenico 6246.
 Trau 4980.
 Limissa 8720.

Spalato 15567.
 Curzola 3070.
 Pago 600.
 Cattaro 8507.
 Budua 1240.
 Piazza 6000.

Novigradi: immunes sunt ab omni tributo: sed obligati sunt cives quotidie numerare viginti quinque solidos singulis militibus praefidiariis, qui arcem illam tuentur.

Insulae quae ad *Graciam* vergunt:

Corcyra 8059.
 Zacynthos 17184.
 Cephalenia 13877.
 Cerigo 2340.
 Creta & ejus urbes: quae sunt

Candia 16810.
 Retimo 4510.
 Canea 4107.
 Scithia 2930.
 Leve & Micesi 2706.

Summa omnium summarum proventuum *Reipublice Venetae* redit ad quatuor milliones, centum sexaginta quinque millia ducatorum & quadraginta octo 4165048. ducatos. Si quis velit videre peculiaria omnia, ex quibus singulae urbes

pendunt

pendunt has summas, consulat observationes *Simonis Hierai*, qui ea omnia collegit, & notavit exactissimè ex rationibus ararii, quæ redditæ sunt per Quæstores Provinciarum, & singularum urbium Anno 1583.

Cùm collegerimus ea omnia, quæ Itali suis Principibus pendunt quotannis, restat, ut progrediamur ad alia Regna & Provincias, quæ olim Romano Imperio subiectæ fuerunt.

GALLIA, ut ait *Viginarius*, quotannis pendit suo Regi quatuor auri milliones, licet Italiâ sit duplo major. Sed proventus Gallici communicantur etiam Principibus regni, & nobilibus: qui simul à suis subditis colligunt non minus quàm tres milliones. Adde & ordinem Ecclesiasticum recipere totidem: quamvis aliqui dicant redditus Ecclesiarum Gallicarum accedere ad viginti milliones librarum, qui sunt circiter septem milliones coronatorum aureorum.

Gallia proventus.

Lanovius in suis narrationibus ait, in Gallia esse duodecim Archiepiscopatus, nonaginta sex Episcopatus, sexcentas Abbatias egregiè dotatas, duo millia Prioratum: Et omnes hos ordines possidere in annuo rediv decies centena millia librarum: Sed alii, ut superiùs dixi, asserunt multò plura, nempe viginti milliones librarum, quod est verisimilius: Constat enim omnes Episcopatus, sacerdotia, & cœnobita Italica, vix tantùm recipere proventuum quotannis ex beneficiis Ecclesiasticis, quantum quarta pars Ecclesiæ Gallicanæ.

Bodinus lib. de Republica ait anno 1444. sub Carolo sexto Galliarum Rege totum regnum solvisse quotannis tantùm tredecies centena millia librarum. Sub Carolo nono eo anno, quo mortuus est 1574. redditus regni superasse quatuordecim milliones librarum. Hodie sub Henrico quarto pendit quinque milliones auri, & quingenta millia coronatorum.

Historiæ tradunt Augustum Cæsarem, dum esset in Gallia, recensuisse omnes Galliarum Provincias, quæ complectebantur *Narbonenses, Aquitanos, Celtas, & Belgas*: factaque enumeratione agrorum, mancipiorum, universarumque facultatum imposuisse illis annum tributum ad decem milliones aureorum.

Et *Johannes Botterus* scribit Henricum tertium collegisse ex sua Gallia decem quoque coronatorum milliones: quamvis id quotannis neque fieri solitum, neque hætenùs factum fuisse constet: licet omnium regnorum sit opulentissimum: tam propter regionis ubertatem, quàm propter populi industriam, & ingenia ad omnem inventionem promptissima.

Auctor illius tractatus, qui inscribitur CONCLAVE REGIS FRANCIAE, exactissimus rerum Gallicarum scrutator, scribit regnum Galliarum formam habere Rhomboidem; & continere à Bononia Belgica usque Massiliam ducentas Leucas. ac totidem ab Alpibus S. Bernardi usque ad oppidum S. Johannis de Luz, quod est situm ad montes Pyrenæos. Hac ratione regnum Galliarum, vel potiùs Gallicanæ Ecclesiæ subiectæ provinciæ habebunt in sua quadratura quadraginta millia leucarum: Et singulæ leucæ quinque millia jugerum terræ, quæ simul efficient ducentos jugerum foli milliones.

Conclave Regis Franciæ.

Gallia ampliatò.

Nam leuca continet quinquaginta mensuras, quas Galli vocant *portees*. singula mensura duodecim cordas. Corda duodecim ulnas. Ulna duodecim pedes semis; pedes duodecim pollices. Ita Leuca habebit in sua longitudine octodecim millia pedum: & in sua quadratura quinque millia jugerum. Jugerum terræ cultæ continet trecentas sexaginta perticas: pertica novem pedes semis: Jugerum vineti eodem modo quis metiri potest, & jugerum prati. sed jugerum sylvæ habet quadringentas & quadraginta perticas.

Leuce dimensio.

Idem auctor describit tres ordines regni Gallici, Ecclesiæ, Nobilium, & plebis. Politici ordinis (hoc est Regis & nobilium, qui plebem subiectam habent) redditus ait accedere ad triginta novem milliones & quingenta millia librarum Turo-nensium; quæ superant tredecim milliones coronatorum.

Proventus politiciæ Gallie.

Ordinis Ecclesiastici reditus longè ampliores describit, quod mihi non fit verisimile: idè ab enumeratione pecuniæ volens superfedebø: ut lector curiosus remittatur ad lectionem illius auctoris, qui cum Gallus sit, & de sua Gallia loquatur, opusque Regi Gallo dedicet, impudens meritò judicaretur, si mendacii sese obligaret.

*Gallicana
Ecclesia
amplitudo.*

Constat Ecclesiam Gallicanam suos limites extendere non solùm per totum regnum Gallicũ, sed per oras Angliæ, Hispaniæ, Provinciæ, Pedemontii, Sabaudia, Helvetiæ, Burgundiæ, Lotharingiæ Luxemburgi, per omnes regiones, quæ usq; ad Rhenum protèduntur, & per totum Belgicum: Quæ omnia simul composita complectuntur viginti & unum Archiepiscopatus, centum & sexaginta Episcopatus, sive Diœceses, ex quibus in regno Galliæ duodecim tantùm Archiepiscopatus numerantur. *Lugdunensis, Remensis, Senonensis Rotomagensis, Bellovacensis, Turonensis, Bituricensis, Burdegalensis, Tolosensis, Narbonensis, Arelatensis, & Viennensis.* & hi sub se continent nonaginta sex Episcopatus, sive Diœceses: centum & triginta duas Parochias, quæ habent quingentos & quadraginta Archiprioratus: inter quos numerantur sexcentæ Abbatia luculenter dotata, Ducenti & quinquaginta Prioratus ordinis Equitum Melitensium, & centum quinquaginta millia facellorum.

*Ecclesia
Gallicana
possessions.*

Tota Ecclesia Gallicana possidet octoginta millia castellorum, vel dominatum, in quibus sumnum jus justitiæ politicæ habent. Præter hæc ducenta & quadraginta millia villularum rusticarum: in quibus innumera pecudum multitudo alitur armentorum & gregum.

Possidet & septemdecim millia jugerum vinearum, quas per suos colunt villicos: præter quadraginta millia jugerum aliorum vinetorum, ex quibus annuatim decimas percipiunt: & sexcenta millia jugerum terræ cultæ: quæ vel ipsi per suos villicos arant, vel aliis cultoribus colenda committunt, accepto ab iis annuo proventu.

Secundùm eundem auctorem possident & centum triginta quinque millia lacuum, stagnorum tam majorum quam minorum, & receptacula piscium, quæ vivaria dicuntur. Quibus addendâ nongenta millia jugerum pratorum; quadraginta millia jugerum soli inculti & pascuorum: quadraginta quinque millia rotarum versatiliũ, quæ molendinis, pistrinis, armis cudendis, & chartæ conficiendæ inserviunt. Quibus accedunt infinita emolumenta ex fodinis metallorum, minerarumque aliorum, ex Salinis, ex fornacibus vitriariis, & aliis rebus fossilibus.

Sed hæc omnia pertinent ad totam Gallicanam Ecclesiam: qui autem Ecclesiastici ordines intra regni Gallici fines continentur: ii quoque pro rata parte ex superioribus reditibus accipiunt suas portiones.

Sed hic addendi erunt non incommodè proventus, qui ad Ecclesiam redeunt, ad victum pertinentes, qui ab auctore hoc ordine recitantur.

Annuatim ad ordinem Ecclesiasticum redeunt:

*Ecclesia
Gallicana
proventus
culinariis.*

Frumenti puri quatuor milliones, & quingenta millia septariorum: Septarius verò continet sexentas libras pondere Marcico.

Farris duo milliones, & trecenta millia septariorum

Avena nongenta millia.

Hordei octingenta millia.

Leguminum octingenta sexaginta millia.

Caponum centum octoginta millia.

Gallinarum quingenta sexaginta millia.

Perdicum sexcenta millia.

Meleagridum quadringenta quinquaginta millia.

Bovum saginatorum duodecim millia, & quingenti.

Vervocum saginatorum duodecim millia.

Ovorum septem milliones.

Butyri ducenta & triginta millia quintariorum: Quintarius autem continet centum libras.

Olei olivi duodecim millia utriusque: utrisque habet quinquaginta libras.

Cafei quingenta millia quintariorum.

Porcorum saginatorum centum triginta sex millia.

Porcellorum lactantium, & hædorum, trecenta quadraginta millia.

Sevi & axungie sexaginta millia quintariorum.

Vini tria millia, ducenta & quinquaginta cupæ. Cupa verò continet quinque cados, cadus quadringentas mensuras: mensura autem sex cyathos, vel culullos mensarios.

Carbonum ad culinam, duo milliones & quingenta millia majorum corbium (quas Galli vocant *Benes*, quarum singulae curru quadrijugo trahuntur.)

Ligni fissilis ad culinam & cubicula necessarii, duo milliones curruum.

Fæni ad jumenta, equos, & armenta nutrienda, sexcenta millia curruum.

Straminis octingenta millia curruum.

Lana ad pannos conficiendos mille millia pondi.

Cannabis & lini ad telas texendas mille millia & sexcenta libræ.

Præter hæc infinita alia numerari possunt ad gulam pertinentia, quæ à diversis devotioni deditis conferuntur per totam Galliam: ut sunt *perna, petasones, cafei, tele*: & ea, quæ in oblationibus sacris altari proponuntur à viduis, lessum ducentibus, aliique voto peculiari obligatis.

Hæc dum exactè perpendet Lector, mirabitur non sine causa profusam liberalitatem Regum & Principum Gallia, qui prioribus sæculis tanto opere locupletarunt Ecclesiasticum ordinem, ducti nimirum ardenti religionis zelo, & singulari benevolentia erga pios Ecclesiae Antistites & doctores, qui fideliter & assidue occupantur docendo & instituendo populos, intenti sacris & meditationibus religiosis: Hos idè amarunt, coluerunt, & venerati sunt tanquam summi Dei Legatos, per quos salutis doctrinam discabant, & modum bene vivendi: in quorum alimoniam certatim, & libenter erogabant patrimonia, & facultates omnes, quò literato illorum ocio provideretur, possentque postpositis omnibus mundanis curis, & domesticis sollicitudinibus, sacris tantùm vacare, & pietatis exercitiis. Et quia reditus multò ampliores possiderent, quàm ad victum, & amictum requirerentur, summo studio contendebant liberalissimè providere necessitatibus pauperum, viduarum, pupillorum & peregrinorum, maximè eorum, qui literis operam dabant, & propter egestatem in studiis promoveri non poterant. Hinc illæ piæ contentiones, & decertationes sapius ortæ inter Reges Francia, & priscos illos Antistites, qui conquerebantur sibi ab Episcopis injuriam fieri, quòd illi annonæ penuria famelicæ plebi sua horrea & granaria exponebant, prævertentes Regum in adjuvandis indigis curam: quòd illorum esset officium tempestivè, & liberaliter providere necessitatibus subditorum. Atque utinam hic ardor pietatis ad nostra usque sæcula continuatus esset: neque tanti proventus luxu, crapula, ludis, & rebus frivolis absumerentur.

*Liberalitas
Regum erga
Ecclesiam.*

Ex his Ecclesiasticis opibus, Pontifex Romanus quotannis hodierno quoque tempore colligit plusquam millionem unum auri, ex collatione Episcopatum, confirmatione Abbatum, Canonicorum, & aliorum Sacerdotiorum: Et certum est ante mutationem religionis ad illum longè locupletiora provenisse emolumenta, & uberiores fructus.

HISPANIA, ut *Vignarius* tradit, duos tantùm auri milliones quotannis pendit suo Regi: præter ingentem auri summam, quæ illi adfertur ex *India, & America*. *Abramhamus Ortelius* scribit ex novem Hispania regnis colligi quinque milliones ducatorum. Habet Hispania Archiepiscopatus 8. & 48. Episcopatus: quorum proventus annui accedunt ad centum & quadraginta millia ducatorum: qui efficiunt circiter quadringenta viginti septem millia librarum Gallicarum: summa exigua si conferatur cum Gallicis proventibus.

*Proventus
Hispania.*

- Belgium.* BELGICUM teste *Viginar.* solvit sedecies centena millia coronatorum. *Bodinus* tradit *Caroli V.* tempore Belgas tantum solvisse tredecies centena millia librarum. *Johannes Botterus* ait *Portugallia regnum* pendere singulis annis duos ducatorum milliones.
- Arragoniam* ducenta millia
Navarram centum millia.
Sardiniam centum millia.
- Germania.* *Botterus* scribit *Imperium Germanicum* possidere septem milliones: *Domum Austriacam* duos milliones & quinquaginta millia: Sed secundum *Viginarium* *Germania*, quæ cis *Rhenum* est, duos tantum solvit milliones. *Rheni tractus à Basilea usque*, pendit suis Principibus octies centena millia coronatorum.
- Rheni tractus.* *Botterus* *Poloniam* ait pendere centum millia coronatorum.
- Polonia.* *Viginarius* *Lotharingiam* dicit solvere sexies centena millia librarum. sed *Botterus* non ultra quam quingenta millia, quod verum est.
- Lotharingia.* *Helvetia & Rhetia* centum millia coronatorum.
- Helvetia.* *Anglia* secundum *Viginarium*, quindecies centena millia.
- Anglia.* *Bodinus* ait tredecies centena millia librarum: & ante mutationem religionis pendisse tantum quingenta millia Δ. nunc vero decies centena millia.
- Scotia.* Ex *Bottero* *Scotia regnum*, centum millia solvit: nam ut ait *Viginarius*, ejus regni proventus magis consistit hominum numero, quam pecuniâ.
- Turcici redditus.* *Turcici Imperatoris* proventus à diversis auctoribus diverso modo tractatur: neque in uno consentiunt omnes: cum tempora mutantur pro diversitate Principum, quorum avaritia expleri non potest: ideò alii aliis duplo exigunt.
- Theodorus Spanduginus Patricius Constantinopolitanus* ait *Solymani* tempore totum illius Imperium solvisse quotannis decem milliones, nongenta quadraginta octo millia ducatorum, & quingentos. Et hæc particulatim explicat hoc modo.
- Ex tributo Carazzi*, quod à Christianis penditur quotannis, recipit millionem unum, & quingenta millia Seraphorum.
- Ex Minericiis metallicis, salis, aluminis, colorum, boli Armeni, terræ sigillatæ & ejusmodi* 900. millia.
- Ex Datis, & Gabellis* ut vulgò loquuntur 700. millia.
- Ex privilegiis & diplomatibus* 100. millia.
- Ex bonis caducis*, quæ *Galli Aubennas* vocant 500. millia.
- Ex Salinis* 500. millia.
- Ex bonis defunctorum sine herede vel patrono* 100. millia.
- Ex naulis*, quæ penduntur pro egressu regnorum 50. millia.
- Ex monetariis officinis* 100. millia.
- Ex piscationibus* 50. millia.
- Ex muneribus gratuitis* 300. millia.
- Ex redditibus mortuorum Bassarum, & aliorum*, quibus stipendia quotannis ab Imperatore solvantur, post quorum mortem redeunt ad ararium quotannis plusquam 600. millia.
- Cyprus* hodie pendit 8. millia.
- Moldavia* 6. millia.
- Valachia* 12. millia.
- Ragusium* 12. millia 500.
- Chios* 10. millia.
- Chairus*, quæ est *Memphis*, & tota *Ægyptus* decies centena millia Sultaninorum.
- Ex decimis omnium Urbium sui Imperii* legit quatuor milliones.
- Ex decimis aliorum regnorum* septem milliones 3948. 5.
- Summa totius, decem milliones nongenta quadraginta octo millia, & quingenti ducati.
- Ex Botterò* *Johannes Botterus* *Turcico Imperatori* tantum tribuit octo aurimilliones, præter *Timariolos*. Dicitque *Ægyptum* olim solvisse septem milliones.

Franciscus Sansovinus in suis relationibus, dicit illum possidere annuatim quindecim milliones auri. Ex quibus quinque tantum reconduntur in ærario (quod *Chasna* vocatur) decem reliqui milliones impenduntur ad stipendia militum, qui aluntur per totum Imperium. Ex Sansovino.

Paulus Jovius in *vita Solymani* ait: Connumeratis cum prioribus suis etiam Sultanici regni redditibus sexages centena millia aureorum singulis annis habet: ex quibus quinquies & quadragesies centena millia expendit. Ex Jovio.

Bernardus Navagerius Legatus Venetorum apud Constantinopolitanum Imperatorem Anno Domini 1549. in suis relationibus in hæc verba scribit: Difficillimum est scire, quantum reddituum Turcicus Imperator annuatim recipit ex omnibus provinciis suo Dominatui subditis: cum diversæ sint multorum de hac re opiniones. Quidam illi tribuunt quindecim milliones auri: alii triginta millia Sultanorum quotidie illum recipere affirmant. quæ efficiunt quotannis tantum decem milliones nonaginta quinque millia ducatorum. At ego dico me animadvertisse ex rationibus ærarii, quod *Chasna* dicitur, recipi annuatim octo milliones 272000. ducatorum. quæ summa ex his particularibus colligitur. Ex Navagerio.

Tributum illud Carazzi dictum, quod exigitur à Christianis Græciæ, & Anatoliæ (hoc est *Asiæ minoris*) superat decies centena millia ducatorum.

Ex daciis, diplomatibus, & privilegiis colliguntur quotannis centum millia ducatorum.

Ex bonis defunctorum sine herede trecenta millia.

Incole Ducatus Arrago (qui à tributo *Carazzi* immunes sunt) solvunt annuatim per singulas domos ducatum unum. quod efficit summam ducentorum millium.

Ægyptus, Memphis, & Arabia solvunt unum millionem & octingenta Seraphorum aureorum millia: ex quibus in ærarium Principis importantur nongenta millia.

Syria tota pendit sexcenta millia: ex quibus ad ærarium redeunt trecenta millia. reliquum ad tuitionem Provinciarum impenditur.

Mesopotamia ducenta millia: ex quibus ad ærarium redeunt centum, & quinquaginta millia.

Ex fodinis metallicis, salis, & aluminis, quindecies centena millia.

Ex daciis, & commerciis, duodecies centena millia.

Ex decimis frumenti, & aliorum fructuum, octingenta millia.

Ex tributo Moldaviae, sedecim millia.

Ex Valachia, duodecim millia.

Ex Transilvania, decem millia.

Ex Ragusino tributo, decem millia.

Ex Insulis Archipelagi, sex millia.

Ex Chio, decem millia.

Ex Cypro, octo millia.

Hæc omnia efficiunt octo milliones 272000. ducatorum.

Viginarius ita Turcicum redditum annum describit. Sub *Solymano Othomanno* Turcarum Imperatore ejus proventus annuus æstimabatur. Ex Viginario.

Tributum illud anpruum, quod vocatur *Carazzi*, penditurque quotannis à Christianis Orientalis Græciæ, & Asiæ, nempe ducatus cum dimidio pro singulis capitibus, efficit quindecies centena millia Seraphorum.

Tributa ex portoriis, navalis, diplomatibus, privilegiis & reliquis expeditionibus Curia, accedunt ad centum millia.

Ex bonis caducis, quæ à *Imperatore* dicuntur, trecenta millia.

Ducatus Arrago, qui immunis est à tributo *Carazzi*, solvit ducenta millia.

Ægyptus & Arabia, octies decies centena millia.

Syria, sexies centena millia.

Mesopotamia, ducenta millia.

Ex fodinis auri, argenti, eris, stanni, plumbi, salis, aluminis, sulphuris, terra sigillata, boli Armenii, colorum, & aliarum fossilium materialium, quindecies centena millia.

Ex tributis rerum venalium, quæ importantur & exportantur, duodecies centena millia.

Ex decimis frumentorum, & aliorum fructuum, octies centena millia.

Moldavia Despotia pendit annuatim fedecim millia.

Rhodos, Chios, & reliquæ insulæ Archipelagi quinquaginta millia.

Cyprus recenter Christianis adempta sexies centena millia.

Turcicus hic provētus estimatur hodie ad duodecim milliones auri, qui quotannis ingrediuntur ærarium Sulthani, quod *Chafna* dicitur. Præter hæc accedunt & alii reditus, qui *Thymar* dicuntur: ex agris, sylvis, fluviis, hortis, & pascuis totius Imperii Turcici, qui ad maximam summam redeunt. Ex iis impensæ suppeditantur ad alenda trecenta millia equorum militarium: quos Imperator suis Equitibus distribuit, quoties expeditio suscipienda est in hostem. Ad bellum enim omnes coguntur, quotiescunque Principi libet, stipendiis, armis, equisque, & annona ex ærario acceptis.

Ex superioribus diverforum auctorum scriptis colligit Lector, quantum olim fuerit Romani Imperii robur & potentia: quantis facultatibus, & divitiis abundaverit. Nam quod ex Syria & Mesopotamia colligantur hodie octies centena millia ducatorum, mirum videri non debet: *Herodotus* scribit Darium Hytaspis filium, primis suæ Monarchiæ annis ex his duabus Provinciis contraxisse quotannis quatuordecim talentorum millia & quingenta. quæ efficiunt octo milliones, & septies centena millia aureorum.

Summa
redditorum
totius Im-
perii.

Quod si Turcici Imperatoris redditibus annuis, qui efficiunt viginti milliones auri, addas alios viginti milliones, qui possidentur à Regibus & Principibus Christianis, summa totius erit quadraginta milliones, qui colliguntur quotannis ex Provinciis, quæ olim Romano Imperio subjectæ erant.

Certum est Romanos longè majorem summam corrasisse ex subditis populis: cum omni occasione oblata, vel violentia, exactionibus, donariisve, vel testamentis, quæcunque potuerunt, corraserint in unum: ut quo jure, quaque injuria ditari possent: sed hoc contigit postquam Romani Principes luxu & libidine diffuserent.

Reditus Im-
perii anno
urbis DCIX.

Romani Imperii reditus, teste *Plutarcho* in *vita Pompeji*, anno Urbis DCXC. non excedebat quinque auri milliones. Sed Pompejus victo Mithridate, alios addidit tres milliones, & quingenta millia coronatorum: ac simul retulit in ærarium duodecim milliones auri: impenditque in donativis & muneribus militum novem milliones, & sexcenta millia.

Sub *Julio Casare* debellatæ sunt Gallia, Ægyptusque, & Syria in Provincias redactæ. pauloque post Imperium sub Augusto possedit quindecim milliones in annuo reditu.

Julii Casaris
liberalitas.

Appianus lib. 2. bellorum civilium scribit, Cæsarem post debellatos Pompejanos in triumphis portasse sexaginta quinque talentorum millia: quæ estimantur ad triginta novem milliones auri. Præterea duo millia coronarum aurearum, & octingentas, quæ marcas auri ponderabant ad tria millia. hoc est, duo auri milliones.

Ex his quadraginta & uno millionibus, unicuique civium contulit quadringentos nummos vel minora sestertia, quæ efficiunt decem coronatos: ita ut hoc congiarium accederet ad duos auri milliones: nam *Appianus* scribit, post bella civilia fuisse Romæ ducenta & triginta millia civium. in convivia quæ Cæsar celebravit in suis triumphis, his impendit millionem unum. Donavit præterea Veteranis militibus unicuique quingentos coronatos: qui accedebant ad decem milliones: cum eo tempore plusquam viginti millia veteranorum numerarentur. Item ducibus, tribunis, & centurionibus, qui ejus partes fuerant secuti, erogavit duos milliones,

nēs, ut tradit *Suetonius in ejus vita, cap. 38.* In sumptus quinque triumphorum, Ludis, Tragædiis, Mimis, Athletis, Venationibus Leonum, & Urforum, & donis quæ contulit in privatos amicos, illa omnia æstimata sunt ad quinque auri milliones: Hinc colligimus summam hanc æquasse viginti milliones.

Augustus Cæsar, qui Romam auxit & ornavit infinitis ædificiis publicis, & privatis, ideo solitus est dicere, *Latericiam accepi, marmoream relinquo*: obtulit templo Jovis Capitolini auri non cudi decies sexies centena millia coronatorum: Et duodecies centena millia in margaritis, & smaragdīs, & aliis gemmis: nihilominus testamento reliquit Populo Romano millionem unum: & unicuique tribuum duo millia coronatorum & quingentos: Erant enim triginta quinque tribus. Summa donativi erat octingenta septem millia & quingenti coronati. Cohortibus Prætorianis militibus singulis 25. Δ. & equitibus triplum: quæ efficiunt trecenta & octoginta millia. Cohortibus vigilū urbis viginti millia. Item quadraginta quatuor Legionibus, quæ fines Imperii servabant, unicuique militum 7. Δ. cum dimidio: Centurionibus duplum, equitibus triplum. Legiones continebant singulæ quinque hominum millia. omnes simul ducenta & viginti millia hominum: donativum hoc ex testamento continebat millionem unum sexcenta & quinquaginta millia Δ. unaquæque Legio habebat cohortes decem: cohors quingentos homines: ita erant in singulis Legionibus 50. Centuriones. Et in 44. Legionibus duo centurionum millia, & ducenti. quibus singulis legati fuerant 15. Δ. summa erat trecenta & triginta millia. Equitibus singulis dati sunt viginti duo coronati cum dimidio. (erant enim in aliis singularum legionum sexcenti equites) summa igitur donativi complectebatur circiter sexcenta millia Δ. Præter hæc innumeram pecuniam legavit amicis, & suis domesticis. Et pro suo funere curando millionem auri. Hæredibusque reliquit tres milliones septingenta & quinquaginta millia Δ. Et hæc omnia ex propriis & privatis facultatibus. Summa hujus testamenti accedit ad octo milliones sexcenta & septemdecim millia coronatorum & quingentos.

*Summa ex
testamento
Augusti re-
licta.*

Plinius libro 36. capite 15. tradit in aquæductum fontium Curtii & Cœrulei erogata fuisse tertertia quingenta quinquaginta quinque millia. hoc est, tredecim milliones octingenta & septuaginta quinque millia coronatorum. Et ab eodem Claudio montem perfossum ad emittendum lacum Furinum (qui prope Albanes Marforum populos est.) in qua re *Suetonio* teste *capite 20.* per annos undecim sine intermissione occupata sunt triginta hominum millia. cum mons effodiendus esset, & excindendus per spatium trium millium pedum: impensæ superarunt decem milliones auri. Neque desit Claudius alia plura conficere: ac donativa ingentia largiri amicis. inter quos fuit Pallas præfectus domus imperatoris, cui donavit septem milliones, & quinquaginta millia coronatorum, ut scribit *Tacitus libro 12.* Narcissum quoque ab epistolis auxit multo pluribus opibus. Sed Calistum maximè omnium, quem *Plinius libro 36. capite 7.* dicit libertorum Claudii potentissimum.

*Claudii im-
pensæ.*

Neque mirum videri debet tantos sumptus fuisse factos à Principibus illis Romanis, cum ex unaquaque re facerent quæstum. *Dion* tradit Julium Cæsarem Senatus consulto cavisse, ne cujus testamentum efficax esset, nisi relicta bonorum parte Principi & ejus fisco. *Nero* postea sanxit ingratorum in Principem testamenta ad fiscum referri. ingratos vocabat, qui nihil Principi legassent, ut testatur *Suetonius cap. 32.* Et idem *Suetonius* ait in *vita Augusti.* Quamvis viginti proximis annis quaterdecies millies ex testamentis amicorum percepisset: hoc est centum milliones auri. Sed ut est apud *Capitolinum*, Pertinax hanc severitatem leniit: legemque tulit, ut testamenta priora non prius essent irrita, quam alia perfecta essent: neve ob hæc fisco aliquando succederet: ipseque professus est, nullius se aditurum hæreditatem, quæ aut adulatione alicujus delata esset, aut lite perplexâ, vel legitimi heredes,

*Ætarii au-
ctio ex te-
stamento.*

des & necessarii privarentur. Et *in vita Domitiani*: Confiscabantur alienissimæ hereditates, vel existente uno, qui diceret audiisse se ex defuncto, dum viveret, heredem sibi Casarem esse.

Ex mulctis.

Augebatur & ærarium Principibus ex rebellibus, & damnatis propter aliqua crimina. *Plutarchus in vita M. Antonii* scribit, Post interfectum Julium Casarem debellatosque in Pharfalia Brutum & Cassium, Antonium in Asiam trajecisse, ut pecuniam colligeret ab iis, qui hostium partes fuerant secuti. corrasisseque uno anno ducenta talentorum millia, hoc est centum & viginti milliones auri. Quam enormem summam aliquantulum moderatur *Appianus libro 5. bellorum civilium*. Dicit enim Antonium mulctasse populos, qui Cassii & Bruti factionem fuerant secuti, ut tributum decennale solverent, quod efficiebat ducenta talentorum millia. Præter infinitam pecuniæ summam, quam undique exegit à Regibus, Principibus, & privatis hominibus, quos comperire potuit favisse hostibus, vel suis facultatibus suppetias tulisse. vel etiam opibus abundare. Nam tyranni suarum rapinarum modum nullum faciunt, levissima quaque occasione, aut prætextu oblato.

Nam *Gabinus Syria* Præfectus à Memmio accusatus est, quòd ut Ptolomæum in regnum Ægypti reduceret, ab eo exegit sex auri milliones. ut testatur *Cicero, in oratione pro Rabirio Posthumo*.

Et *Verres* triennio corrasit è Sicilia decies octies centena millia coronatorum.

Ex fodinis.

De fodinis auri, & argenti, reliquisque rebus metallicis, quæ diversis in locis erant, constat Romanos collegisse quotannis admirabilem pecuniæ summam. *Strabo libro 3.* tradit tempore Scipionis auri fodinas fuisse in Hispania prope Carthaginem novam (quæ est hodie *Andelofia*) ex quibus ad Romanos quotidie redibat auri puri summa ad æstimationem duorum millium & quingentorum coronatorum: Et *Plinius libro 33. capite 4.* de auri fodinis Hispanicis, inquit. Vicena millia pondo ad hunc modum annis singulis Asturiam atque Galleciam & Lusitaniam præstare quidam tradiderunt: quæ summa æquat duos auri milliones: Et hic proventus ex una sola Hispania: non est dubium in aliis Provinciis multò plus lucri factum fuisse: Nam idem *Plinius capite citato*: ait, Italiæ parvum est vetere interdicto Patrum: aliòqui nulla fecundior metallorum quoque erat tellus. Extat Lex Censoria Ictimulorum aurifodinæ, quæ in Vercelleni agro cavabatur, ne plus quinque millia hominum in opere publicani haberent. Ut erant Romani præter omnes totius orbis populos auri sitientissimi, omnem moverunt lapidem, ut undique opes accumularent, quibus suo luxui, & deliciis possent satisfacere.

Legimus enim à Romanis Antiocho venditam fuisse pacem novem auri millionibus. Et Clodius procuravit, ut Cyprus adimeretur Ptolemæo, quod exiguo tempore distulisset ad eum mittere aliquam pecuniæ summam, quam pyratis, à quibus captus erat, solvere debebat.

Privatorum opes.

*C. Cæcilius
Clandius
Isidorus.
Anno Roma
746.*

Sed consideranda est hominum privatorum, quanta fuerit apud Romanos, opulentia. Cùm omnium Quiritum opulentissimus judicatus sit *Crassus*, ut inquit *Cicero, paradox. ultimo: Cæcilius Isidorus*, ut scribit *Plinius libro 33. capite 10. C. Asinio Gallo & M. Censorino Coss. ad V I. Kalend. Febr. testamento suo edixit, quamvis multa civili bello perdidisset, tamen relinquere servorum quatuor millia, centum & sedecim. Jugaboum tria millia & sexcenta. reliqui pecoris CC. quinquaginta septem millia. In numerato H-S DC. hoc est sexcenta millia pondo. Fumerari se jussit H-S. XI. hoc est ad ejus funus, ut impederentur ducenta sexaginta quinque millia coronatorum. Ubi *Vinginaris* expendens præcium singulorum, colligit summam, facultatum hujus *Cæcilius* æstimari posse ad sex milliones: Nam si singula capita mancipiorum vendita fuissent viginti coronatis, summa accederet ad octoginta millia. Boum juga*

juga singula etiam 20. Δ. summa esset septuaginta millium. alia pecora singula uno coronato (ut *Festus* ait, Proportio bouum cum ovibus erat decupla: boves centenae, oves denae assibus aestimantur) efficerent centum & viginti millia: reliqua consisterent in majoribus pecudibus, quæ si singulæ 3. vel 4. coronatis vendita essent, efficerent circiter quadringenta millia Δ. Adde sexenta millia pondo argenti, quæ efficiunt nongenta millia marcarum: libra aestimata decem coronatis: summa harum summarum esset sex auri millionum. opes ingentes in homine privato. qui etiam teste *Plinio* Marco Crasso fuit opulentior. licet Crassus eum divitem esse negaret, nisi qui suo reditu annuo Legionem tueri posset.

Luculli facultates etiam si ad amissim non exprimantur ab auctoribus: quales tamen fuerint hinc colligi potest. Pompejus & Cicero illi sub vesperam occurrentes, rogarunt, ut illi convivæ essent in cœna, eâ tamen conditione, ne quid illis proponeretur, nisi quod *Lucullus* sibi jam præparasset. Annuit ille lubens: conceditis hoc tamen mihi, ut œconomus dicam me in cœnaculo Apollinis cœnare velle. Quod postquam factum esset, convivium præparatum est precio quinque millium aureorum. ut testis est *Plutarchus* in ejus vita. εὐθεὶς δὲ πένειν ἐν τῷ Ἀπόλλωνι πέντε μυριάδων. Ita enim constitutum erat in ejus ædibus, ut singulis cœnaculis precium impensarum præscriptum esset.

Cœna Luculli.

Et in ejusdem *Luculli* repositoriis, dum *Comædi* quidam ab eo vestimenta mutuo caperent, inventa sunt quinque millia togarum purpurearum.

Toga Luculli V. M.

Seneca lib. benefactorum cap. 27. scribit *Cn. Lentulum* Augusti liberalitate possedisse decem milliones auri. Et hæc omnia illi ademisse *Tiberium* cum vita. ut ne quo nisi ipso herede moreretur, inquit *Suetonius* cap. 46. hominem ita vexavit, ut manus sibi inferre coactus sit.

Cn. Lentulus.

Lolliam Paulinam, inquit *Plin.* lib. 9. cap. 35. quæ fuit *Caji* Principis matrona, mediocrium sponsalium cœna, Vidi margaritis, smaragdisque opertam, quæ summa quadringentes H-S. colligebat. Nec dona prodigi Principis fuerant, sed avitæ opes provinciarum scilicet spoliis partæ. ornatus capitis sumptuosus, qui precium decies centenorum millium aureorum æquabat.

Lollia Paulina ornata.

Seneca libro de consolatione ad *Albinam* matrem cap. 9. ait *Caligulam* uno convivio impendisse ducenta & quinquaginta millia coronatorum.

Caligula.

Plinius lib. 8. cap. 48. *Metellus* *Scipio* triclinaria *Babylonica* festertium octingentis millibus vanisse jam tunc posuit in *Capitonis* criminibus: quæ *Neroni* Principi quadragies festertio nuper stetere: peristroma unum milione auri venditum quis non miretur?

Nero.

L. Tatius Rufus infima natalium humilitate inquit *Plinius* lib. 18. cap. 6. consultum militari industria meritis, antiquæ aliàs parsimoniam, circiter millies H-S. liberalitate divi Augusti congestum usque ad detractionem hæredis exhaustit, quæ summa aestimatur ad duos milliones, & quingenta auri millia.

L. Tatius Rufus.

Nero invitatus à quodam amico est ad cœnam. cui bellaria sola adposita sunt precio centum millium coronatorum: *Suetonius* in *Nerone* cap. 27.

Nero.

C. Julius Caesar adhuc privatus erat in ære alieno ad septingenta & octoginta millia coronatorum. quæ non solum persolvit post acceptas Gallias, sed stipendia sui exercitus ex majori parte solvit. Et *Paulo* consuli, ne illi contrarius esset, nongenta millia aureorum donavit. *Curioni* Tribuno plebis: ut illius partes sequeretur, quingenta millia: *Unionem* emit centum & quinquaginta millibus coronatorum, quem donavit *Serviliæ* matri *Bruti*, quam amabat.

Julius Caesar.

Publius Clodius, quem *Milo* occidit, festertium centies & quadragies octies domo emptâ habitavit: hoc est trecentis septuaginta millibus coronatorum. *Plin.* lib. 36. c. 15.

P. Clodius.

Idem *Plinius* lib. 10. cap. 51. Maximè insignis est in hac memoria *Clodii Æsopi* Tragicæ histrionis patina, sexcentis H-S. taxata: in qua posuit aves cantu aliquo, aut humano sermone vocales nummis sex singulas coemptas. hæc summa efficit quin-

decies centena millia coronatorum. Et Clodius hujus Æsopi filius, cum pater reliquerat patrimonium quingentorum millium, in quodam convivio adponi jussit uniones summi precii: ut etiam cum Antonio & Cleopatra conferretur: quæ (ut ait *Plinius lib. 9. cap. 35.*) sponsione factâ cœnaturam se esse centies H. S. asseverabat: alterum ab aure detraxit unionem, quem aceto maceratum in tabem resolvit, & ebibit. Pondus hujus unionis erat dimidiæ uncia, hoc est 80. ceratiorum (ut loquuntur hodierni gemmarii) cujus precium erat ducentorū & quinquaginta millium coronatorum: injecit alteri manum L. Plancus judex sponsionis ejus, eum quoq; paranti simili modo absumere: ut dissectus unio relictus in duas partes adplicaretur utrifq; Veneris auribus Romæ in Pantheo. Atqui duo illi uniones singulare opus Nature per omne ævum Cleopatrarum obvenerant à regibus Orientis: quorum unum luxuriosa mulier absorpsit admirante, & irascente Antonio.

Unio Cleopatra.

Pythius Bithynus Xerxis exercitum alere voluit per quinque menses. M. Aurelius & L. Verus.

Pythii illius *Bithyni* opes quales fuerint hinc colligi potest, qui Platanum auream, vitemque nobilem illam Dario regi donavit: & Xerxis copias, hoc est septies centena LXXXVI. millia hominum excepit epulis: stipendium quinque mensium frumentumque pollicitus, ut è quinque liberis senectuti suæ in delectu unus saltem concederetur. *Plinius lib. 33. cap. 10.*

De donativis Principum Romanorum mira referunt auctores. *M. Aurelius, & L. Verus* post electionem singulis Prætorianis donarunt vicena millia nummum. Horum Prætorianorum militum numerus erat circiter septem & octo millia. qui efficerent plusquam quatuor milliones. Cæteris militibus Legionariis sex coronatos: erant autem eodem tempore triginta legiones. Donativum hoc totum superaret quindecim milliones. Et *L. Verus* e Syria reversus Romam, celebravit cœnam, ad quam duodecim tantum convivæ admissi sunt: in eam impensa sunt centum & quinquaginta millia coronatorum. Donavit enim convivis omnes famulos cœnæ inservientes, vasa aurea, & argentea, lectos, peristromata, & reliquum convivii apparatus.

L. Veri cœna.

Adrianus.

Sed & *Adrianus* ante hos eadem liberalitate usus erat erga populum, dum adoptatus esset Commodus ad Imperium. *Spartianus in vita illius.* Datum, inquit, populo congiarium ejus adoptionis causa, collatumque militibus H. S. ter millies. Hanc summam nempe impendit in adoptione Ælii Veri: sed in Commodi solvit decem milliones. Præter donativum quod prius populo contulerat in sua electione, cum adhuc esset in Asia, unicuique civium largitus est coronatos tres. Et paulò post alia donativa fecit populo, & Legionibus. reliquos omnes totius mundi Principes & Reges liberalitate superans.

Commodus.

Commodus M. Aurelii filius (ut scribit *Capitolianus in vita ejus*) congiarium dedit populo, singulis denarios septingenos vicenos quinos. denarius valebat asses decem: & centum asses coronatum Gallicum. ita septingenti & viginti quinque denarii efficiunt septuaginta duos coronatos: & cum essent Romæ quadraginta millia civium, summa donativi accederet ad triginta milliones auri.

Pertinax.

Pertinax qui post Commodum regnavit tres tantum menses: cum Imperio potitus esset, Prætorianis militibus unicuique donavit centum & quinquaginta coronatos, & populo decem. quæ summa redit ad quatuor milliones.

Septimius Severus.

Septimius Severus, ait *Spartianus*, militibus tantum stipendium, quantum nemo Principum dedit. Populo donativa sæpius ingentia largitus est. Urbi providit de frumeto, oleo & vino ad annos 7. Liberis suis thesauros majores reliquit, quàm ante eum Princeps quispiam: licet Suetonius scribat Tiberium reliquisse 67. milliones auri.

Heliogabalus.

Heliogabalus monstrum illud luxuriosum nunquam minoris cœnavit, quàm 2050. coronatis: & sæpius 75000. quod *Lampridius in ejus vita* tractat.

Longum esset describere quales & quantos sumptus fecerint tam Romani Principes, quàm privati: tam in largitionibus quàm in conviviis, & edificiis publicis, & privatis, quæ omnia ostendunt opulentiam illius Imperii, longè superantem divitias Persarum, Macedonum, & aliorum regum Orientis: de quibus Lector infinita testimonia inveniet apud antiquos auctores.

APOLLONIUS TYANÆUS.

Apollonius Tyaneus.

*Inspexi secreta Deum : & concessa facultas.
Natura exacta cognitione frui.*

APOLLONIUS Tyana urbe Cappadociæ natus fuit, patre Apollonio Apollonis
nativitas. viro nobili: dum ejus mater uterum gereret, in somnis umbram Protei vidit, quem imperterrita rogavit, quid esset paritura. Cui Proteus, *me,* inquit, *paries.* Cumque paulo post somnio monita ad colligendos flores in pratum venisset, obdormivit. circumsteterant cygni, qui alarum motu, & clangore dulci dormientem excitarunt, statimque puerum sine obstetricis auxilio, & dolore enixa est. Adultus puer summa facilitate literas didicit, Attica semper usus lingua, quam ab infantia præceptoris institutione hauserat. Annos natus quatuordecim, Institutio
Et præces
peores. Tarsum à patre ablegatus est, ut illic institueretur ab Eutymo Phœnice Rhetore. Unde ad Ægas urbem vicinam paulo post se contulit, quod is locus ad philosophandum videretur accommodatior: nam ab ipsa pueritia vitæ generi austero, & ab aliis secreto semper deditus fuit: nescio quid severitatis in vultu, & verbis præferens, nihil vulgare, aut puerile loquens vel faciens. Ægis Platonicos, Chrysippicos, Peripateticos summa diligentia audivit. Et inter alios Eudoxum Heracleo-

*Virtus &
amicus.*

tem, qui magis Epicurum, quàm Pythagoram vitâ sequēbatur. Atqui Apolloniûs ad Pythagoricam doctrinam naturali instinctu magis inclinabat: abstinens ab esu carniûm, & omnibus ciborum, vestiûmque deliciis: oleribus tantûm, & fructibus terræ usus: maximè usum vini refugiebat, quòd ejus potu mentis aciem retundi, & offuscari crederet. Amictûm non ex lana, sed ex lino tantûm gerēbat: comam nutriēbat, & ut plurimûm in templis assidius versabatur. Ferturq; aliquando Æsculapium dixisse Sacerdoti sui delubri, se Apollonii præsentia multûm delectari: cuius testimonium magnam Apollonio apud omnes auctoritatem conciliavit. Assyrio cuidam molli & delicato aqua intercutelaboranti, quarentiq; remediûm respondit Apollonius, *Ex pluvia siccitatem procurandam esse.* Hominem prædivitem, sed sceleratum è templo exegit, quòd Deum vitiis offendi diceret. Principem Cilicem pæderastam à se repulit, illiq; mortem post tertium diem imminere prædixit, quod evenit. At cum ejus pater vita functus esset, Apollonius Tyanam reversus est, eumque sepulchro mandavit, & ejus Manibus religiosè parentavit. Fratri natu majori, sed depravatis moribus homini, dimidiam patrimonii relicti partem ultrò largitus est: & salubribus admonitionibus ad meliorem frugem reduxit. Reliquas facultates amicis & cognatis erogavit. Neque solum in adolescentia, sed reliquo vitæ tempore à re Venerea constantissimè abstinuit. Cumque illum Euxenus admiraretur, proptervitæ continentiam, & doctrinam, illumque hortaretur ad scribendum, respondit: *Nondum tacere didici.* Itaque silentium per quinquennium exactissimè servavit: neque tamen injucundum se, & morosum in convictu, & conversatione sociis præstitit: omnia nutibus, & signis aptè, & convenienter denotans. Silentii tempus in Pamphilia, & Cilicia exegit. Aspendum Pamphiliæ urbem cum venisset, populum in civitatis Principem conjuratum offendit, quod magna anni sterilitate, & annonæ penuria frumentum retineret, civibus fame gravi laborantibus. Quos auctoritate sua cõpescuit, & fruges famelicæ plebi distribui præcepit. Quatuor habuit Philosophiæ socios, cum quib. de studiis suis conferebat, & cum iis arcana quædam sacra, quæ oriente sole facere cõsueverat, cõmunicabat. Aurora orta cum Diis loqui, & jam orto sole de Diis loqui oportere dicebat. Reliquû diè humanis occupationibus impèdere, & sub vesperam balneis tantûm frigidis uti: nã calida lavacra corpus enervare, & senectâ homini præmaturâ inducere asseverabat. Adolescens adhuc cum esset, & virib. corporis valeret, in Indiam profectiõnẽ suscepit: ut illic Brachmanas

Silentium.

Pietas.

*Profectio in
Indiam.*

Zoroastres.

& Hircanos audiret: quorum prudentia & sapientia toto terrarum orbe celeberrima existēbat. Maximè sperabat se à Magis Babylonicis multa arcana discere posse. Audiverat Nini tempore, Zoroastrem Bactrianorum regem multa de Magia docuisse, & scripsisse, quæ apud Babylonios servabantur: Is autem Zoroastres Magiæ artem, & septem alias liberales artes quatuordecim columnis inscripsit, septem æneis & septem latericiis, contra duplex orbis excidium quod præviderat, unum per aquas, alterum per ignem: Sed Ninus ejus libros combussit ex majori parte (ut tradit *auctor Scholasticæ historiæ*) constat tamen illum scripsisse vicies centum millia versuum, in quos *Hermippus* commentatus est. Et Magicas artes ante diluvium vixisse *Serenus Abbas apud Cassianum* asserit *collat. 8. cap. 22.* ubi dicit doctrinam à Deo traditam de cœlestibus, & sublunaribus rebus Adamum communicasse filio suo Seth, qui eam conservavit incorruptam, donec filii Dei (ut ait Scriptura) mixti sunt cum filiabus hominum, hoc est cum posteris Cain. Tunc ex iis orta propago sacrilega, quæ jam à Deo defecerat, instinctu Dæmonum salubrem hanc doctrinam in superstitiones Magicas, & artes noxias convertit: successuq; temporis usque ad eò accrevit in pejus, ut omnis scopus hujus artis remotissimus esset à cultu divino. Cham autem (hoc est Zoroastres) qui cum patre & fratribus diluvio servatus est, diversorum metallorum laminis, quæ aqua non corrumperentur, & durissimis lapidibus eas insculpsit: ac post diluvium ea perquirens, seminium nequissimarum artium transmisit ad posteros.

Hæ artes multum viguerunt in Oriente, India, Persia, Hyrcania, Assyria, atque etiam Ægypto, Æthiopiaque: non solum artes illæ nefariæ, quarum auctor est Dæmon, sed etiam Magia illa naturalis, qua excelluerunt Babylonii, & Chaldæi. Magi teste *Aristotele lib. i. de Philosophia*, antiquiores fuerunt Ægyptiis Sapiensibus. *Magi.* duo principia ponebant bonum & malum Dæmonem. Bonus, qui *ἀγαθόδαιμων* dicitur, est Juppiter Græcis, Oromafdes Persis: *κακός δαιμων* vocatur Pluto vel Arimanius: quod etiam asserunt *Hermippus, Eudoxus, & Theopompus*, qui & relicturos homines crediderunt, secundum opinionem Magorum.

Horum studiorum cupiditate allectus Apollonius longam, difficilem, & periculofam profectioem in Assyriam & Indiam suscepit, dissuadentibus illi frustra sociis & amicis. Quem cum pertinaciter in sua opinione hæere sentirent, ab eo defecerunt. Nihilominus Antiochiã discedens, duobus tantum famulis comitatus Ninam urbem petivit: ubi dum Isin Deam contemplaretur, Damis Assyrius juvenis illum adiit, ejusque Philosophia allectus, & verborum comitate ductus, se illi in posterum fidelem constantemque peregrinationum socium, & comitem præstitit: & commodè quidem: nam Assyriorum urbes, linguamque Medorum, Persarum, Armeniorum, Candusiorum, aliorumque barbarorum exactissimè callebat. Videbaturque ejus societas singulari aliquo Deorum beneficio, & providentia contigisse: cum sine ejus auxilio difficilimum fuisset tam remotas adire regiones, locorum intervallis, linguarum, morumque diversitate tantopere differentes. Cum hoc igitur Damide Mesopotamiam peragravit Apollonius, & Ctesiphontem adiit. Cumque à Satrapa quodam, qui limitibus regni custodiendis erat præfectus, transitu prohiberetur, hominem primò objurgationibus perterritus, postea blandis verbis pellexit ut ad Bardanem regem Assyriorum introduceretur. Illi cum pecuniam, vestes, ac victum delicatorem liberaliter offerret Satrapa, omnia recusavit: panem tantum, & olera agrestia secum ad viaticum sumens. In itinere lænam ingentis magnitudinis à venatoribus interceptam invenit, ex cujus contemplatione collegit profectioem in Indiam duraturam anno integro, & octo mensibus: idque Damidi prædixit: cum quo Babyloniam postquam pervenisset, ad Magos divertit, & cum iis quotidie de rebus abstrusis, & arcanis seriò conferebat meridie, & media nocte. Interim à rege Bardane familiariter exceptus est, & honorificè habitus: eumque cupidissimè attentum de Philosophia Græcorum instruxit. Postquam aliquandiu cum illo moratus esset, atque in Indiam proficisci cuperet, Rex illi de omnibus necessariis, & viæ commoditatibus providere voluit. Sed Apollonius comiter gratias agens, omnia recusavit, præter camelos aliquot, & itinerum duces, qui illum per incognitas, barbarasque regiones comitarentur.

Profecti Babylone per Caucaum montem facere iter coacti sunt: ubi homines altos quatuor & quinque cubitorum subnigros invenerunt: illisque occurrit in via Lamia, sive Empusæ spectrum, quod imprecationibus, & contumeliosis avertit verbis. Superato Caucafo, trajectoque Cophino flumine, ad Nisam montem pervenerunt; ubi est Bacchi templum, antiqua religione venerandum. transmissos postea Indo fluvio, ad regionem illam Indiæ venerunt, cui præerat Alexandri tempore Porus rex. Phraates tunc regnum moderabatur, Indos Principes potentia ac ac divitiis longè superans. Is de adventu Apollonii certior factus, illum ad se accersiri jussit, sibi que hospitem ad triduum legit. Ejus regia nulla satellitum turma custodiebatur, ut fit in cæterorum regum palatiis: Ejus aula nullo apparatu, nulla pompæ spectabilis. Sed templum Solis, quod erat vicinum insigni architectura structum, preciosis marmoribus incrustatum, pavimentum ex margaritis factum, donariis augustum. Hæc omnia postquam diligenter perlustrasset, summopere delectatus est Apollonius, his argumentis facillè conjectans Regem illum Philosophia adprimè esse instructum & excultum.

Postquam triduum elapsum esset, neque liceret peregrino diutiùs in eo loco moram

trahere, acceptâ veniâ à Rege; susceptum iter profequi statuit. Taxillisigitur urbe Regia Phraatis excedens, post biduum appulit in eum locum, ubi Porus rex olim cum Alexandro magno pugnaverat: superatoque Idraote amne, & peragratis plurimis gentibus, venit ad Hypasin fluvium, ubi invenit hanc inscriptionem, marmoribus ab Alexandro insculptam. PATRI HAMMONI, HERCULI FRATRI, MINERVÆ PALLADIÆ, JOVI OLYMPIO, ET CABIRIS SAMOTHRACIBUS, IN DICO SOLI, APOLLINI DELPHICO SACRUM.

Inde peractâ quadridui viâ, pervenerunt ad regionem amœnam, patentem, & omnis generis fructuum fertilem: in ea erat urbs Sapientum, & domicilium. Quò postquam adpropinquassent, ad eos Caduceator juvenis dextra anchoram tenens missus est, qui Apollonium nominatim Græcè salutavit nomine Sapientum. Eumque solum sine comitibus venire iussit in tumulum eminentiorem non longè distitum, in quo Sapientes habitabant octodecim numero. His præsidebat Iarchas canicie, gravitate vultûs, majestatem decoram præ se ferens. Eò cum ascendisset Apollonius, puteum animadvertit latitudine passuum quatuor, per cujus numen inviolabili sacramento jurare solent Indi. Juxta puteum crater amplæ capacitatis igne plenus erectus erat: cujus flamma plumbei coloris sine fumo non excedebat oras crateris. Utrinque duo attollebantur dolia, unum ventorum, aliud imbrium. Ex primo, quoties siccitas regioni sterilitatem inducebat, dum aperiebatur, emanabant nebulae, quæ aërem humectantes, pluvias movebant ad irrigandam tellurem. Clauso verò dolio serenitas cœlo restituebatur. Quòd si lues aliqua, vel mala temperies aërem infectasset, si aliud dolium aperiretur, efflabant venti magno impetu, qui loca circumquaque replentes, omne noxium avertebant, & expurgabant: iidemque flatus clauso dolio continebantur, ne spirarent. Postquam in tumulû ascendisset Apollonius, perductus est ad Hiarcham sedentem alto in folio ex ære confecto: & circa eum octodecim illi Sapientes, pari metallo factis subselliis insidentes. Hiarchas nominatim salutatum Apollonium manu apprehensum sibi affidere præcepit: illique verbis ordine explicuit itineris suscepti causam, quibus esset parentibus ortus, quid in via gessisset, quæcunque illi evenerant, non secus ac si illi semper itineris comes exitisset. Et inter cætera illi dixit se fuisse olim gubernatorem Ægyptiæ, & habitasse tuguriolum in Pharo. Postea renatum factum fuisse Apollonium. Dum hæc inter se colloquerentur, ac de metapsychofi differerent, rumor magnus ante fores exauditus est. Advenerat enim Medorum rex gemmis auroque exornatus, & magna clientum aulicorumque turba stipatus. Is cum Iarcha de regni administratione multa contulit, Apolloniumque postquam cognovisset, rogavit ut secum diverteret, & uteretur commodiore victus ratione, quod Apollonius recusavit. Post Medî regis discessum plurima cum Sapientibus Brachmanis differuit Apollonius: in primis de mundi generatione, quem Sapientes afferebant constare ex elementis quinque, æthere, igne, aëre, aqua, & terra. Ex quatuor postremis generatas esse corruptibiles creaturas: ex æthere divina Numina, & Genios cœlestes. Mundum esse animal tam marem quam feminam: quod sibi ipsi mixtum omnia gignat, & producat. Multa quoque miracula Sapientes ediderunt Apollonio præsentem. ut de abacto Dæmone, qui adolescentem occupaverat: de sanato claudo, lusco, & muliere abortiente. Ab Iarcha quoque multa edoctus est Apollonius de astrologia, de sacrificiorum ritibus, de invocatione Dæmonum: & ab eodem septem annulos recepit septem stellarum notis insignitos: quorum characteres admirandarum rerum effectus docebant. Constat enim teste *Porphyrîo lib. de responsis*, Dæmones cum Magis conversari, & illos docere quæ facienda sint. *Non solum, inquit, felicem conversationem, verum etiam quibus rebus gaudeant, & quibus alligentur, Dii hominibus significarunt. Ad hæc quibus rebus cogantur, & quæ sibi offerenda sint, & quos dies vitare oporteat: figuras quoque ipsas simulachrorum, quales esse debeant, & in quibus locis ipsi versentur: & omnino nihil est, quod ab ipsis Diis homines non didicerint.*

Prædictiones

Prædictiones dæmonum ad Astronomicam divinationem pertinere semper creditum est: ut testatur *Eusebius lib. 6. de preparatione Evangelica. cap. 1. Quæcunque*, ait, *Dii ceufatis desinita prædicunt, ea ipsos stellarum motu ita futura significare: quod ipse Apollo multis responsis docuit, teste Porphyrio lib. de Oraculis. Qui inquit, Apollinem ideò sæpè mentiri, quia exquisita futurorum cognitio non modò hominibus, sed multis etiam deorum incomprehensibilis sit. Unde interrogati mentiuntur nonnunquam, licèt non sponte: quia solent præmonere se tunc vera respondere non posse. Sed pertinacitate importunorum hominum se cogi ut respondeant. Ideo Apollo dum cæli, & continentis affectio talis esset, ut verum prævidere nequiret, exclamavit per Vatem, Retine, retine vim istam, quam mihi facis, & potentia verba, quibus premor, ne ultra proferas. Si cogar & adigar, falsa eloquar. Et alio in responso: Nihil hodie, inquit Apollo, stellarum via mihi dicendum præstat: Et addit Porphyrius: Manifestum jam fecimus, unde falsitas ad Deorum oracula subrepat. Hæc Porphyrii verba citantur ab Eusebio. lib. de præp. Euang. 6. cap. 4.*

Dæmones ex astris divinans.

Apollo suã fatetur ignorantiam.

De his dæmonibus *Cyprianus lib. de Idolorum vanitate* ita scribit: *Nequissimi Spiritus, sub statuis & imaginibus consecratis delitescunt. Hi afflatu suo vatum pectora inspirant, extorum fibras animant, avium volatus gubernant, sortes regunt, oracula efficiunt, falsa veris semper involvunt: nam falluntur & fallunt, vitã turbant, somnos inquietant, irrepunt in corpora, mentes terrent, membra distorquent, valetudinem frangunt, morbos laceffunt, ut ad cultum sui cogant, & nidore altarium rogisq; pecorũ saginati, remissis quæ constrinxerant, curasse videantur. Hæc est de illis medela, cum illorum cessat injuria. Nec aliud illis studium est, quam à Deo homines avocare, & ad superstitionem sui ab intellectu vera religionis avertere. Cum sint ipsi pœnales, quærunt sibi ad pœnam comites, quos ad crimen suũ fecerint errore participes. Hi tamen adjurati per Deum unum à nobis, statim cedunt, & fatentur, & de obsessis corporibus exire coguntur. videas illos nostra voce, & operatione quasi flagris cedi, igne torreri, ejulare, gemere, deprecari, unde veniant, aut quando discedant, ipsis etiam qui se colant audientibus confiteri. Et velexiliunt statim, velevanescent gradatim: pro ut fides patientis adjuvat, aut gratia curantis adspirat.*

Dæmonum efficacia.

Brachmanãna Christũ adorantes.

His & similibus Brachmanas illos Sapientes addictos fuisse non dubium est, postquã corrupta est purior, illa doctrina, quã eorũ doctores primi acceperãt à Majoribus, nempe à filiis Abrahæ, quos susceperat ex concubinis, & multis muneribus ditatos ad quærẽdas sedes in Orientẽ dimiserat: Et hi fuerunt Brachmanæ: ex quorũ numero tres illi Magi ad adorandũ Christũ receter natũ venerũt Hierosolymas.

Ii igitur cum Apollonio de multis contulerunt, tam Magicis arcanis, & sacrificiis, quam de quadam Menticosa belua, quæ capite erat humano, reliquo corpore Leonino. de aqua auri, de lapide, qui magnetem imitatur, vocaturq; Pantaurea, de Pigmæis: de Sciopodibus: de gryffis aurum effodientibus, de Phœnice, de Mantia, de Medicina, Physica, mathematica, aliisque Naturæ arcanis.

Postquam per quadrimestre integrum cum Sapientibus illis Indiæ familiariter conversatus esset, & ab iis in omni Sapientia, & doctrina, de occultis Magiæ & Naturæ secretis fuisset institutus, veniã abeundi ab invitis licèt impetravit. itinereq; suscepto inter Gangẽ & Hipasin, occurrentibus Strutionibus crebris, Leonibus, Pantheris, tigribus, simiis, & aliis feris, longis terrarũ circuitibus emensis, tandẽ pervenit ad mare rubrũ. Unde ad Bardanem regem Assyriorũ Babylone degentem reversus est: quo salutato in Phœniciam, & Cyprum, demũ in Joniam patriam suã rediit, exceptus summo applausu à suis popularibus, maximè ab Ephesiis. Ad eũ vicinæ omnes civitates certatim Legatos miserunt, qui illi felicem reditum gratularentur, illumq; vitæ suæ consiliarium poscerent.

Apollonius redit ad Bardanem.

Dum Ephesi esset, urbis misertus suspiravit, prædixitq; brevi tempore pestem civium bonam partem absumpturam: cumq; jam lues grassaretur, rogatu amicorũ

Pestis Ephesi sedata.

illam avertit, hoc modo. *Ephesios amicis ostendit senem quendam mendicum sordidum, & vestibus pannosis amictum, vultuq; horrido: hunc inquit, lapidibus obruite: idq; statim factum est, pestisq; contagium sedatum.* Paulo autem post detracta lapidum congerie caninū corpus inventum est: quod Apollonius *Damonem esse affirmabat, procuratorem ejus luis: factisq; sacrificiis Ephesios expiavit, & summo Numini reconciliavit.* Smyrnæ, Mileto, Chio, & Samo maximas calamitates imminere prædixit. Pergamū postea contendit, inde in Græciam, lustrato tamē Achillis sepulchro, quod in Sigæo positū erat. Methymnā navigio adiit, & ad tumulos Palamedis sacra fecit. Unde in Lesbū, demum Athenas venit. Ubi cum à Philosophis humaniter exceptus esset, summoq; honore ab omni civitate affectus, ab Hierophanta Sacerdote, qui Epidauria sacra celebrabat, tanquā incantator, & Dæmoniacus prohibitus est sacris initiari: hac repulsa non est gravius offensus: tantū Sacerdoti post quadriennium mortē prædixit, cui succederet alter, à quo admitteretur ultrò ut initiaretur. Postquam autē de mundo, de astris, mysteriisq; sacrorū cum Atheniensibus longis sermonibus disseruisset, Dæmonē ab adolescentē molli & effeminato ejecit. Atheniensēsq; Bacchanalia mense decembri inordinatē celebrantes severē reprehendit, & gladiatorū spectacula inhumaniter sese mutuis vulneribus conficientiū sustulit. Tandē urbe excedens venit in Thessaliā, peragratisq; totius Græciæ templis, & oraculis, Dodonæi Jovis fanum, & Pythicū, & Amphiarai, & Trophonii, Musarūq; in Helicone oracula invisit. Per Legatos ab Eliensibus ad Olympicos ludos invitatus est. Corinthi sectatorē habuit Demetriū Cynicū Philosophū. Eo tempore Menippus quidā adolescens forma singulari à Lamia sive Empusa Phantasmate amatus est. Solent enim Stryges istæ, seu Gemii mali amore formosorū æstare, & cūiis impudico coitu copulari, & coinquinari, ut postea turpibus pollutionibus foedatos illos pelliciant, & devorent. Lamia hoc spectrū formæ puellæ venustissimæ assumens adolescentē in ædes sumptuosas, & supellectile preciosissima ornatas convivio exceperat, omnibus eduliis delicatissimis instructo. Eiq; jam nubere cum vellet, adveniens Apollonius, Dæmonis agnovit technas, adolescentisq; misertus exorcismo phantasma repulit, & omnē illū apparatus oculos spectantium fallentem in nihilum redegit: hocq; modo miserum juvenē ab imminente periculo liberavit. Cumq; venisset ad Olympia, Lacedæmonios molles contra Majorū consuetudinē, qui fortes & magnanimi fuerant, acriter reprehendit.

Ineunte veris tempore ad Maleā navigans somnio monitus in Cretā trajecit: ubi Idā montē, Levineumq; templū Æsculapio dicatū adiit. Ex Creta navigio vetus in Italiā transfretavit, & Romā venit. Cumq; ad Ariciam adpulisset, illic Philolaū Cynthiæ invenit, qui Romā fugerat propter Neronis tyrānidē: à quo monitus est, ne Romanis mœnibus fideret: Neronē infestissimū Philosophis, multa inhumaniter, & crudeliter in omnes homines quotidie patrare. Nihilō tamē minùs iter susceptū profectus est cū Damide illo Assyrio, Dioscoride Ægyptio, & Menippo paulo antea à Lamia liberato. Cumq; urbē esset ingressus, à Telefino Consule accersitus; multa cum eo de religione, & ritibus sacrorum disseruit. Dumque tonitru post Solis Eclipsin auditum esset, consulem monuit magnum aliquod facinus brevi futurum. Nerone enim epulante, & pateram ori admovente fulgur vibratum desuper pateram ex ejus dextra excussit, cui Apollonius exitium portendere prædixit. Puellam nuptiarum die mortuam, invocatione Numinis ad vitam revocavit: Cum Musonio Philosopho compedibus in carcere detento per literas communicavit. Romā tandem excedens, in Hispaniā profectus, Gades, & Herculeas columnas Calpen & Abylam invisit: ubi cum Præfecto Bæticæ contulit per triduum integrum de conspiratione Vindicis contra Neronem. In Africam tandem trajiciens, demum in Siciliam appulit, ubi Neronē profligatum, & Vindicem mortuū audivit. Dumq; Syraculis moraretur, natus est illic puer triceps. Quo ostento Apollonius Syracusanis prædixit Romæ brevi tres Imperatores Imperium occupaturos: quorum potentia statim corrueret de Galba, Othone, & Vitellio intelligebat: qui omnes unius anni spatio interierunt. At Apollonius Syraculis solvens ad Leucadem transit, ubi

Apollonius ab Hierophanta re-pulsus Athenis.

Lamia spectrum Menippo nubere vult.

Apollonius Romam venit.

Prædictio de morte Neronis.

Puella ad vitam revocata.

Puer triceps

vbi navim mutavit, prædicens eam qua vectus erat, paulò post naufragio periturâ. Eanamque ad Chrysåum sinum postera die submersa est. Sed Apollonius ad Lecheum Corinthi portû alia navi salvus venit. Inde Athenas profectus est, ubi facris est initiatus, mortuo illo Hierophanta, qui illum prius sacrificio repulerat, & alio in defuncti locum substituto. Athenis Rhodum petivit, ex qua in Ægyptum se contulit. Alexandria summo omnium applausu exceptus est: dùmque aliquot fontes ad supplicium traherentur, unum ex his, qui tormentorum metu flagitium non à se admissum confessus erat, innocentem pronunciavit. Superstitionem sacrorum nimiam in Ægypto reprehedit, & correxit. Dum illic moraretur, docerétque, media populi turba Leo mansuetus ad ejus pedes tanquã supplex se demisit. Tunc Apollonius *Hic*, inquit, *leo me rogat, ut vos doceã illum animã hominis habere. Fuit enim olim Amasis rex, cujus tumulus est una majorum Pyramidum, qui que sincerè ac justè vixit, legemque tulit, ut quisque quotannis apud præsidem rationem vitæ redderet, demonstrarétque unde viveret, & quo questu sustentaretur, Sed illum censeo Leontopolim mittendũ, & in templo alendũ: Regem in regiam beluam conversum, mendicare tanquam egenum indignum est. Vix ea locutus fuerat, cum leo in lacrymas profusus versus, lamentabilem edidit rugitum, tanquam adprobans quod Apollonius dixisset.*

Apollonius in Ægyptũ.

Leo supplex Apollonio.

Ad illum Vespasianus, Dionis & Eufratis Philosophorum suasu, convenit, & ab eo multa ex colloquiis mutuis didicit, cui prædixit incendium Capitolii, & ejusdem restorationem. Cumque Principes Apollonio multum tribuerent, invidia duorum istorum Philosophorum illi conflata est, qui ejus auctoritatem, & gloriam æquo animo ferre non poterant.

Ex Ægypto profectus est ad Memnonis regionem duce quodam Timasione, qui novercæ insidias fugiens in Ægyptum secesserat. Perlustrato igitur Memnonis templo camelis vectus ad Gymnosophistas in Æthiopiam penetravit. In via illi occurrit vir quidam Memphites, qui Filiscum à Thamo Ægyptio genus trahentem occiderat, & ideò patriã extorris vagabatur, donec ab Apollonio expiatus domum esset remissus. Euphrates interim Philosophus mala invidia cruciatus, Thrasymbulum Naucratiadem in Æthiopiam celeri cursu transmisit ad Gymnosophistas, qui illis Apollonium venturum nunciaret impostorem, & ambitiosum hominem: qui eorum dogma reprehensus esset, & eorum Sapientiam ludibrio habiturus. Quare ab eo alienati, cum eò venisset, colloquia simul conferrere recusarunt. Erat inter Gymnosophistas Nilus quidã vir gravis, & prudens, cujus consilio atque hortatu reliqui Sapientes Apollonium admiserunt. Venit igitur in eminentiorem collem, ubi Thepsion Gymnosophistarum natu senior præsidebat, sedens sub ulmo arbore, quæ voce tenui & articulata salutavit Apollonium proprio nomine. Tum communicatis inter se per aliquot dies colloquutionibus, Euphratis calumnias qua potuit dextertate diluit. Multa interim disputantes utrinque de rerum natura, de sacris, & Magia, Nilus in Apollonii sententiam desivit, relictoque Gymnosophistarum collegio illum postea secutus est. Erat enim Apollonius dicendi peritissimus, blandus, & comis in sermone, & compositus ad persuadendum, simulque omni scientia instructissimus, & inexplebili discendi cupiditate præditus, ut non immeritò dictus sit *bibisse ex Tantali phiala* apud Brachmanas Indiæ sapientes: in quorum collegio statua Tantali erecta erat cubitorum quatuor alta, annum præ se ferens quinquagesimum, ornata more Argolico, chlamide demissa, sicut Thessali: eaque est tanquam propinanti phialam similis, quæ usque ad oram plena sitiènti potum abundè sufficit. Ex ea humor incorruptibilis potionis perennis distillat, quæ tamen phialæ mensuram nunquam excedit. Tantalum dicendi facultate eximia claruisse fama est, quam quia hominibus communicasset, nectar cœleste mortalibus propinabile dictus est: & ideò perpetua siti damnatum à Jove illum scripserunt Poëtæ apud Inferos detineri.

Apollonius ad Gymnosophistas.

Thepsion. Arbor Vocatis.

Tantali phiala.

Cur Tantalus siti cruciatus dicitur.

Postquã igitur Apollonius apud Gymnosophistas Æthiopas aliquãdiu moratus

tus fuisset, dictâ acceptaque salute, ab iis amicè dimissus ad Catadupas cum sociis venit, ubi sunt Nili fluminis cataractæ: transiensque per quendam Æthiopiæ vicum Satyrum mulieribus infestum vini potu sopitum vinxit, & ne in posterum vim inferret illi regioni, cavuit.

Eo tempore captæ sunt à Tito Vespasiano Hierosolymæ: cujus victoriæ causa coronari recusavit: Et hæc modestiam Principis epistolâ laudavit Apollonius. Titus autem illum rogavit, ut Argis illum conveniret, ubi illum amantissimè complexus est. Hunc cum de fato suæ vitæ interrogaret, respondit, fatum Ulyssis illi impendere: qui à Filio Telegono spina Trigonis piscis occisus est. Et Titus à fratre Domitiano ad Epulas vocatus, leporis marini pulpâ oblatâ, quæ mortifera est, vitam finivit. Postquam igitur Titum Argis salutasset, illumque Demetrio Philosopho commendasset, in Asiam trajecit: Antiochenosque civilibus simultatibus divisos, orto repente terramotu ad concordiam reduxit, & Diis pro salute omnium sacra fecit.

Cumque consuleretur à quodam, qua ratione thesaurum, quo ditesceret, invenire posset: is duobus drachmarum millibus emit agellum in suburbano, quem consultantido dono dedit, monuitque, ut diligenter eum coleret. Atis inter fodiendum amphoram invenit tribus millibus Daricorum aureorum plenam. His opibus locupletatus Apollonio tanquam Deo alicui venerabundus gratias egit, illumque omnibus honoribus prosequutus est. Vir quidam Gnidius simulachrum Veneris impotenti deperibat amore. Is Apollonium consulens, quo pacto Deâ potiri posset, feria reprehensione hominem à furore divertit: ostendens Deos omnem impuritatem averfari, & gravissimis pœnis ulcisci homines, qui eos libidinibus indulgere, & iis favere arbitrarentur.

Hellepontiacas urbes à terramotuum concussione sacris institutis liberavit. Apud Tharsum juvenem à cane rabioso morsum cane accito sanavit. Multaque alia edidit miracula, quæ illi incredibilem auctoritatem, & opinionem divinitatis apud omnes populos conciliaverunt.

Eo tempore Domitianus Vespasiani filius Imperium solus tenebat: multa que fegniter, multa stolidè, & crudeliter gerebat; odiumque populorum sibi concitabat. In ejustyrannidem cum Apollonius quædam liberiùs dixisset, Euphratis accusatione motus Princeps, illum ad se venire jussit. Apollonius nulla mora interposita cum Damide socio iter ingressus est per Achajam, Corinthum, Siciliam in Italiam usque. Dicæarchiæ invenit Demetrium Philosophum Româ exulem, cum eo quædam de Philosophia, & contemptu mortis disseruit, quam illi Demetrius imminere prædicebat, si Romam veniret. Domitiano illi infenso, quod Nervæ partes sequeretur, quem Imperium affectare fama ferebat. Spretis tamen Demetrii monitionibus Romam ingressus est cum Damide; quem jussit comam scindere, & habitum Pythagoricum commutare, ne illi amictus sectæ obesset. Apollonium olim in Ægypto cognitum amabat Ælianus, tunc judex criminalium causarum sub Domitiano. Ille qua poterat ratione innocentiam Apollonii apud Imperatorem defendebat & tutabatur, leniebatque illius iram, & diluebat criminationes Euphratis, qui illum acerrimo prosequeretur odio. Accusabatur enim Apollonius, quod habitu diverso ab aliis, & ratione vivendi se separaret. Quod Ephesi de peste responsa dedisset: quod se Deum æstimari pateretur: quod eventus rerum prædiceret: quod multa in Imperatorem palam, & secreto fuisset locutus: quodque puerum Arcadem immolasset in sacro Magico: quod cum Nerva conspirasset in Domitianum: quodque incantator, impostor, præstigiator, & Dæmonum evocator coargueretur. Ad hæc crimina responderé jussus est: porrectis Tigillini tabellis, in quibus accusatio continebatur, effecit, ut nulla parte scriptum appareret. Sed ab Æliano judice, qui ejus amicitiam dissimulabat, ut illum à periculo facilius posset eximere, ad hæc crimina, quæ illi imputabantur respondere jussus est. Dumque carcere clausus, & compedibus vinctus detineretur, multa ad captivos locutus est, ad consolationem,

&

Satyrius
mulieribus
infestus.

Mors Titi
prædicta.

Thesaurus
inventus.

Apollonius
apud Do-
mitianum
accusatus.

Crimina
objecta A-
pollonio.

Apollonius
in compedi-
bus.

& mortis contemptum. Jussus tandem per Scriptorem epistolarum, & regiarum causarum ad Imperatorem perductus est: Princeps in eum conjiciens oculos, & ad ejus conspectum horrens, exclamavit. Quid, ô Æliane, Dæmonium hoc ad me adduxisti? Cui Apollonius: Age, inquit, ô Rex: putabam Palladem, cui paulò antè sacrificasti, te expurgasse: Sed postquam ad objecta crimina respondisset, ostendissetque se Dei cultorem esse, Magiam malam non sectari, incantationes & præstigijs averfari, se in templis assiduum precibus vacare, Deosque magos non admittere: sacra impia nunquam fecisse: se favere Nervæ sicut cæteris bonis: se innocentia vitæ fretum Romam venisse: postquam omnes criminationes à se rejecisset, iterum in carcerem retrusus est. Ad quem Damis cum venisset, de ejus vita multum sollicitus, Apollonius, frustra te angit, ait, mea calamitas: scio Deum mei curam gerere: tum moto crure compedes excussit, ac rursus recepit: ut ostenderet se voluntariè Romam venisse, & non invitum vinculis detineri, à quibus, dum volet, se poterat eximere. Sed hinc te effero cius, inquit, & subito cursu Dicæarchiam pete: meque illic cum Demetrio statim tibi ad futurum expecta. Paruit Damis, & Romam excedens Dicæarchiam contendit. Sed aliquanto post rursus à Domitiano accersitus crimina objecta diluit, suasuque Æliani liberatus, & innocens ab Imperatore pronuntiatus est. Jussus tamen est aliquamdiu in Palatio morari, ut cum Principe de quibusdam rebus scitu necessariis colloqueretur. Sed dum in Prætorio esset, multa hominum caterva stipatus, qui in eum intentos fixerant oculos, ex omnium adstantium aspectu sublatus disparuit: pauloque post Damidi & Demetrio sedentibus in templo Nympharum ad mare prope Dicæarchiam, & de periculo, in quo Romam detinebatur, colloquentibus cum lacrymis, subito non expectatus adfuit. Ad ejus subitum conspectum uterque stupuit, quod tam paucis horis Romam eò venisset. Constabat enim illum bonam diei illius partem Romam in Prætorio, cum iudicibus causam dicendo, consumpsisse: & post absolutionem cum iisdem fuisse conversatum: brevi que momento ad longè remotum locum fuisse translatum. At postquam Demetrium salutasset, illique suæ historiæ seriem ordine retexuisset, illi valedixit: & cum suo Damide in Siciliam navigavit, ac sub autumni principio transit Peloponnesum. Dumque ad Olympia divertisset, crebra hominum multitudo ad eum visendum conflavit ex Elide, Sparta, Corintho, & ab Isthmi montibus: præcipue Athenis multi ad eum se contulerunt, ardenti illius videndi cupiditate ducti: neque multum abfuit, quin per totam Græciam pro Deo haberetur.

*Apollonius
e pratorio
sublatus
disparuit.*

*Apollonius
in Olympiis.*

In Arcadiam aliquot diebus interjectis secessit; in angustiis Lebadiis Trophonii antrum ingressus est, & cum Deo collocutus est, à quo plurima arcana didicit: Colloquia verò, quæ cum loci Genio habuit, libro integro complexus est: quem post ejus mortem amici cum aliquot ejus Epistolis ad Adrianum Imperatorem attulerunt. Librum hunc cum reliquis Apollonii scriptis Imperator Antii in bibliotheca Regia servari iussit. Fuit enim astronomus insignis: at inter cætera ejus opera, numeratur liber nobilis de conicis figuris: Quem *Raphael Maffeus Volaterranus lib. 13. cap. 3. Anthrop.* scribit adhuc servari Romam in Bibliotheca Vaticana. *Philostratus* quoque testatur illum scripsisse libros quatuor de Astrologica divinatione.

*Apollonius
cum Trophonio.*

*Opera
Apollonii.*

Cum Apollonius Bizantium Romam discedens venisset, rogatus est à civibus, ut ferocitatem equorum tumultuantium in principum conventu sedaret, quos nemo compescere poterat. Tum ille verbis quibusdam obmurmuratis, equorum intemperiam ita coercuit, ut nunquam mitiores apparuissent. hoc scribit *Cedrenus*.

*Equorum
furor sedatus.*

Constantinopoli quoque Stichofoes aliquot posuit & consecravit rogatu Civium, quæ adhuc in hodiernum diem perdurant ad averruncandos morbos, & noxiarum animalium infestationem: vna enim fuit statua erecta contra luem, quæ sæpè in ea Urbe grassabatur. Quam cum Mahometes Amurathis filius occupatam Constantinopoli 29. Maji anno salutis 1453. evertisset, tam sæva pestis urbem eo anno invasit, ut multa hominum millia eam consumpta sint. Columna quoque hodie erecta

*Stichofoes
Constantinopoli posita*

ejusdem urbis Hippodromo, quod Atminda vocatur, cui impositi serpentes triplices ex are conflati, & inter se nodis cohærentes. Hanc columnam Mahometes Turcarum Rex deturbare voluit: Pusdiganóque (clavam ferream hoc nomine appellant Turcæ) unius serpentis os attrivit. Tunc subito ingens serpentum numerus per urbem obrepere visus est, magno omnium terrore, & metu. Tum quidam ex senioribus Principem monuerunt, ut à reliquorum Serpentum æneorum, qui in columna erecti erant, cōfractione abstineret, ne urbs incurfione colubrorum infestaretur. Hoc motus consilio Princeps nihil ulterius molitus est, consecratione non penitus violata. Ita Serpentes innoxii paulatim ex urbe proruperunt, & evanuerunt sine damno civium. Quidam hanc Stichiosim non Apollonio tribuunt, sed eo antiquiorem esse asseverant: dicuntque Constantinum magnum Bizantii restauratorem everfis Delphis tripodem Apolloni sacrum adportatum Constantinopolim, & ab Imperatore capitibus horum Serpentum fuisse impositum.

Serpentum incurfio.

Culices & scorpiones sedati.

Antiochenfes à culicibus & scorpionibus pessimè infestabantur. Ad eos cum venisset Apollonius, calamitatem eorum miseratus, æneum scorpionum conflavit, & terræ defodi jussit; columnulamque illi imposuit consecratam. Præcepitque Antiochensem populum calamos gestare, & urbem circumire movendo calamos, & exclamando, *Vacet urbs culicibus vacet urbs scorpis*: quo facto subito evanuerunt scorpis, & culicésque.

Crocodili innoxii redditi consecratione.

In Aegypto ad Nilum erecta fuit Stichiosis ab eodem Apollonio, quâ Crocodilorum delabentium ex Aethiopia sevitia & impetus prohibebatur: & si qui irrepsissent secundi fluminis inundatione propulsi, innoxii tamen reddebantur. Hanc *Selymus* debellatis Sulthanis Campsone & Tomombæo, occupatâque Ægypto tollere voluit, sed Sapientum consilio monitus, intactam reliquit.

Plumbea Crocodili Ratua sedata.

Cardanus lib. 8. subtilitatum scribit Crocodilos noxios esse supra Memphin, quæ Cairus hodie vocatur, infra verò esse mitiores. Causam adducit hanc. Ante annos septingentos Mahometi cultores Ægyptum occuparunt: & in everfione templi cujusdam invenerunt Crocodili statuam plumbeam, loco sacro arcanóque absconditam, quam postquam eruissent, & confregissent, Crocodili, qui in Nilo erant, & reliquis Ægypti paludibus, noxii & infesti cœperunt esse hominibus. Neque dubium est hanc consecrationem ab Apollonio factam fuisse, sicuti & aliæ fuerunt.

Prædictio de everfione Antiochia.

Cedrenus in historia compendio scribit Antiochenos assiduis terræ motibus fuisse afflictos: & Apollonium rogasse ut tot tantâque mala ab eorum finibus averteret. Sed ille ingemiscens in tabulis hæc verba scripsit: *Va tibi urbs misera, quoniam terræ motibus multis, incendiisque profterneris: teque Orontes ad ripas suas deflebit.*

Corona circa solem.

Dum Apollonius in Græcia esset, visa est circa solem corona in cælo Iridi similis quæ radiorum solis splendorem non mediocriter offuscabat: accersitus in Bœotiam à præfecto Græciæ, interrogatusque quid eventurum putaret, ille respondit, sequenti nocte lumen aliquod magnum proditurum. Demum in Joniam profectus, aliquandiu Smyrnæ & Ephesi philosophatus est. Et in omnibus Joniæ civitatibus communi omnium applausu, & lætitia excipiebatur. Multumque honoris iis urbibus conferri putabant omnes, ad quas ipse divertere dignabatur. Dum Ephesi esset, & in Xysti lueo meridie disputaret Apollonius, subito quasi, & repétino pavore percussus vocem demisit: deinde concise magis, quàm consueverat verba proferre cœpit, postea tanquam oblitus quæ diceret, obticuit. Paulóque progressus, exclamavit: *percute tyrannum, percute.* *Dion in vita Domitiani* de hac re ita scribit: *Apollonius ascendens in lapidem elatiorem, convocansque populum exclamavit καλῶς Στέφανε, εὐγε Στέφανε, πάρε ἢ μιαιφόνου: ἐπιήξας, ἐπεωχῶς, ἀπέκλεινας. Bene Stephane, euge Stephane: percute homicidam & Tyrannum. Tu percussisti, vulnerasti, occidisti.* Ad ejus verba cum stuperent Ephesii: confidite, inquit, Tyrannus occisus est hoc momēto, quo me conticentem vidistis. Illum dum insanire putarent omnes: non mirum, ait, si mihi non adhibetis fidem, cum ii, qui Romæ sunt, ubi res gesta est, non omnes norunt, sed jam nosse incipiunt

Mors Domitiani visa Ephesi.

incipiunt

cupiunt, concurruntque undique cives, & morte tyranni gaudium publicum in Urbe videtur. Domitianus enim eodem momento à quodam Stephano trucidatus erat: & hæc fuit causa: Domitianus Clementem virum Consularem, cui Sororem desponderat, interfecit, palamque minatus erat suæ Sorori mortem post tertium diem. *Eusebius lib. 3. cap. 13. tradit,* Flaviam Domicillam Domitiani Imperatoris sororem desponsatam fuisse Flavio Clementi viro Consulari, quem ille trucidari iussit, sororemque propter religionem Christianam in insulam fuisse relegatam, cui mortem parabat. Stephanus mulieris Libertus, ut periculum à Patrona averteret, civitatemque ab immani tyrannide liberaret, obligata fasciis dextera brevi gladio, quæ sinistra occultabat, Imperatorem è foro redeuntem sub specie colloqui incautum invasit, ejusque femur gravi vulnere faucia vit, quo subito mortuus est. Et id erat, quod corona circa solem fusa significabat: *Στέφανος* enim Græcis corona dicitur.

*Causa necis
Domitiani.*

Triginta post Domitiani mortem diebus *Coccejus Nerva* omnium consensu Imperator dictus est. Is per epistolam ad se accersivit Apollonium, ut illum assessorem haberet, & consiliarium. Cui ipse respondit: *Nos quidem, ô Rex, & quidem diu simulerimus, ubi neque nos alius, neque alii nobis imperabunt.* His verbis subobscure prædicens se & Nervam brevi moriturum. Post annum enim unum & menses quatuor Nerva vivere desiit: ad illum tamen epistolam misit per Damidem, qua continebantur omnia quæ in Imperio gerenda putabat, ab eo qui se Imperio dignum præstaret. Data opera Damidem longè ablegavit, ne suæ mortis illum haberet testem. Cõsueverat hanc sententiam in ore semper habere: *Late dum vixeris, sin minus id potes, late cum è vita sis discessurus.* Neque solum Apollonius Domitiani mortem prævidit, diem, horam, & momentum longè absens indicavit. Ejus quoque tempore vixit *Asclecion* Mathematicus insignis. Is Imperatori fatum cruentum imminere dixit quibusdam amicis. Res ad Domitianum delata, vatem ad se accersi, & adduci iussit: qui cum prædictionem non inficiaretur, ira accensus Imperator, fare, inquit, quis te manet exitus? Tum ille, interficiari brevi, & à canibus devorabor. Tyrannus ut sciëntiæ prædictionis fidem irritam redderet, *Asclecionem* necari præcepit, ejusque corpus cremari, & in cineres redactum sepeliri. Sed cum in rogi esset conjectum cadaver, subito imbre violenter exorto bustuarii se receperunt, relicto corpore femiustulato, in quod canes irruentes discerptum, & lacerum vorarunt. *Sab. lib. 4. Ennead. 7.*

*Mors Ner-
va prædicta*

*Asclecionis
mors.*

Absente Damide mortuus est Apollonius annum agens octuagesimum. De loco ubi deceffit ambigunt auctores. Et ipse *Polistratus* Julia Augusta Septimii Severi uxoris ab Epistolis, qui Apollonii vitam scripsit, quadraginta circiter annos post ejus obitum, non definit locum ubi mortuus sit. *Quidam*, inquit, *asserunt illum Ephesi vitamigrasse anno centesimo, corpore adhuc valido, rectoq; & ad omnes vitæ actiones idoneo. Alij referunt (cum in Lyndo Rhodi urbe esset, ingressus templum Palladis.) subito ex hominum aspectu sublato disparuisse. Quidam illum in Cretam navigasse dicunt: cumq; in tempestis horis Dictææ Matris templum donariis opulentum, ad preces faciendas Deo, medio nocte ut solitus erat ingrederetur, templiq; fores abeant & ultro patentes illi introitum liberum præbebant, canesq; qui ad Sacrii custodiam alebantur feri, & robusti, ad illius adventum sine latratu illi blandiebantur. Id aditui animadvertentes hominem tanquam Magicis artibus utentem ad Antistitem pertraxerunt, cujus jussu in carcerem detrusus, inter arctissimos compedes servatus est. Sed ille cum hora precandi postera die venisset, excussis compedibus, & aperto carcere; ad templum venit sponteq; patentibus foribus introit locum sacrum, tacentibus, & quietis tantibus, custodibusq; adituis spectantibus. & attonitis: Illo ingresso porta firmiter clausa aliis aditum prohibuerunt: qui ad ostii commissuras applicantes aures, audiverunt & viderunt medio lumine cantum tanquam virginū suaviter modulantium: Tum vox emissa est: Veni de terra, veni: ascende in cælum, sicuti de super in terram venisti. Hæc postquam pronuntiata essent, patuere subito fores, & Apollonius repente ex oculis spectantium abreptus disparuit. Magnus Antistitem metus invasit quod Deis charum Prophetam durius tractasset. habitusq; est ab,*

*Mors
Apollonii.*

est ab omnibus tanquam ad Deos relatus, & divinitatis particeps factus. Illiq; sacra instituta, & honores divini decreti: potissimum à Tyanais suis popularibus, qui illum in posterum pro Deo patrio venerati sunt, existimantes ejus beneficio summum Numen cœlestē bona multa conferre mortalibus intercessione Indigetis Propheta.

Apollonius
post mortem
apparuit
Philosopho
juveni.

Paulò post ejus obitum apparuisse fertur cuidam juveni Philosophiæ studio-
so; cui hoc oraculum reddidit: *Immortalis est anima, nec humana res est, sed à Divina pro-
videntia profecta. Ipsa igitur post corruptum corpus, tanquam velox equus vinculis solutus fa-
cile huc & illuc discurrens, miscetur leni aëri, gravem & molestantem servitutem exuta.*

Nullum illi Tyanæi sepulchrum constituerunt, cum ejus corpus nusquam po-
stea visum, aut inventum sit, sed statuis sacrisque ceremoniis venerati sunt.

Apollonius
visus ab
Aureliano.

Aliquot annis interje ctis *Aurelianus Imperator* Asianas civitates luxu, & libidi-
ne Galieni rebelles, armis subjugavit: & inter cæteras Tyanam obsessam vi cepit,
quam evertere funditus constituerat, propterea quod cives bellicosi, & fortes mult-
tum negotii Romanis obsidentibus facerant. Sed cum princeps lectulo decum-
bens quiesceret, adstitit illi Apollonius forma horrida, & austera, eumque dextra
apprehensum excitavit, & dixit: *Aureliane, si cupis vincere, nihil est quod de civium meo-
rum nece cogites. Aureliane, si vis imperare, à cruore innocentium abstinere te necesse est. Aure-
liane, clementer te geras oportet, si velis vicisse. Cælius lib. 17. cap. 13.*

Caracalla
& Helio-
gabalus
Apolloniū
colerunt.

Antoninus Caracalla Severi filius Rom. Imp. Apollonium religiosè coluit: cui
mortuo Heroum templum statuit, ubi oracula ab ejus umbra sciscitaretur. Et *Heli-
ogabalus* eidem Cenotaphium splendidissimum erexit, ut testatur *Dion*: nam uterq;
Imperator Magiæ ad infaniam utque studiosus fuit. Constat enim Helioabalum
Magicis artibus evocasse animas Commodi & Severi, ut ab iis futura disceret.

Hierocles
cum Chri-
sto contulit
Apolloniū.

Apollonius tot & tanta, dum vixit, edidit miracula, ut pro divino Propheta ab
omnibus Principibus & populis tanquam Genius coelestis in humanum corpus
infusus creditus sit. Diabolo hanc opinionem in animis mortalium inferente, & cõ-
firmante: ut CHRISTI Servatoris (qui paucis annis illum præcesserat) auctori-
tatem minueret. Nam propagatâ per totum orbem terrarum ab Apostolis Evangelii
doctrinâ, multifalſi Propheta, & Hæresiarchæ, magique, & impostores ubiq; tur-
barunt Ecclesias: Neque defuerunt olim qui hunc Apollonium cum Christo con-
ferrent, & præferrent etiam propter miraculorum multitudinem, quæ vivens edi-
dit, magno mortalium omnium stupore & admiratione: adde quòd homo esset in-
corruptæ vitæ, abstinens tota vita ab esu omnium animalium, ab usu vini & Veneris:
omnibus commodus, & utilis, nulli bono noxius. Hæc admiranda vitæ ratio, & su-
pernaturales, quæ in eo viguerunt, Virtutes in causa fuerunt, cur *Hierocles* illum au-
sus sit cum Christo conferre. Cujus opinionem, ut impiam, & erroneam, integro li-
bro refutavit *Eusebius*. Longè enim differunt miracula Christi, quæ virtute Divini-
tatis suæ perfecta sunt, à miraculis Magicis per Apollonium editis; in quibus non so-
lùm Naturalibus proprietatibus, quas exactè callebat, usus est, sed Dæmonū quo-
que opera. Nam Dæmones naturali solertiâ, & rerum omnium Naturalium scientiâ,
quam perfectissimè norunt, longâque temporū experientia animadverterunt,
rerum facultates virtutesque didicerunt, & earum inter se sympathiam & antipa-
thiam perspiciunt, ita ut ex earum temperatione, & applicatione, tempore & loco
multos effectus mirabiles inde eliciant, & ob oculos ponant. Huic cognitioni ac-
cessit insignis eloquentia, & morum comitas ad persuadendum accommodata: ut
non immeritò dicatur cum Hiarcha, & reliquis Brachmanis Indis Sapienſibus fir-
mandæ amicitiae causa bibisse de Phiala *Tantali*: hoc est eloquentiæ vim acquisivisse,
& imbibisse perpetuam sitim, & inexplebilem appetitum Scientiarum, & Philoso-
phiæ: cujus desiderium magis magisque accrescit, quantum rerum arduarum, &
proprietatum Naturæ cognitio animis Philosophorum communicatur.

Anastasi
de Apollonio
judicium.

De Apollonii miraculis *Anastasius Theopolis Episcopus* ita scriptum reliquit: *Qui-
busdâ in locis ad hunc usq; diem Apollonii Tyanæi stant opera, & suam habent efficaciam: Alia
quadr-*

quadrupedibus, & volucris damnosis avertendis: alia ad inordinatos animorum excursus inhibendos: alia aliis rebus, quæ hominibus detrimentum afferrent arcendis. Neque eo tantum vivo Dæmones per ipsum tot & talia egerunt, sed ipso etiam mortuo, ad monumentum ejus perseverarunt. Atq; ipsius nomine miracula quædam ediderunt, ad decipiendum miseris homines, qui facile hujusmodi rebus se à diabolo in fraudem adduci patiuntur. Quid dicam de Manethonis Magicis operibus: qui tantus fuit istarum imposturarum artifex, ut semper palam Apollonium irriserit, ut non perfecta ejus doctrina peritia instructum. Oportebat enim, agebat, eum sicuti ego solco, solis verbis perficere quæ vellet, non operum effectioibus ad ea uti.

Manethon
Magus.

Justinus de eo hoc modo loquitur, in *Questionibus ad Orthodoxos* questione 24. Apollonius, ut vir naturalium potentiarum, & dissensionum atq; consensionum earum peritus, ex hac scientia mira faciebat, non auctoritate divina. Hanc ob rem indignuit assumptione materiarum idonearum, quæ eum adjuvarent ad id perficiendum, quod efficiebatur. Et Apollonii quidæ opera, quoniã facta sunt ex scientiarum naturalium, ad corporale actionem hominum, propterea eam non evertit Deus.

Justinus
de Apollonio.

Suidas cum Magiæ species declarat, ait: Magia est invocatio Dæmonum beneficorum, ad aliquod bonum conficiendum: cujusmodi Apollonii Tyanæi prædictiones fuerunt.

Suidas de
eodem.

De Magia Naturali, quæ rebus Naturalibus utitur, ex quarum virtute, compositione, & temperatura mirifici effectus proficiscuntur, tractat Aristoteles libro de admirandis auditionibus. Plinius lib. 30. cap. 1. 2. 3. Proclus lib. de sacrificio & Magia. Augustinus lib. 2. de civ. Dei. cap. 4. & 5. Albertus Magnus lib. 2. Mineralium. cap. 1. 2. & 17. Fracastorius lib. de Sympathia. Ficinus lib. 4. Theologiæ Platonis cap. 1. Cardanus libro de Subtilitate. Baptista Porta, & alii.

In hac Magia Naturali perfectissimum fuisse Salomonem fama refert. de quo 3. Regum 2. scribitur, illum exactissimè rerum Naturalium scientia fuisse instructum. De eo Josephus lib. Judaicar. antiq: 8. Incantationes, inquit, Salomon composuit, quibus morbi pelluntur: conjurationum modos scriptos reliquit, quibus ita fugantur Dæmones, ut deinceps nunquam reverti audeant. Atque id sanationis genus etiam suo tempore apud Judæos in usu fuisse testatur Josephus: Vidisse se dicit Eleazarum quemdam præsentem Vespasiano, aliisq; Principibus, multos à Dæmonibus vexatos hac ratione liberasse. Modus curationis erat hic: Ad motonariibus dæmoniaci annulo, sub cuius sigillo inclusa erat species cujusdam radicis à Salomone indicatæ. Adejus olfactum per nasum contrahabatur dæmonium: & collapsò mox homine adjurabatur dæmonium, ne amplius rediret, Salomonis mentione facta & incantationibus ejus recitatis. Discessus autem dæmonis ab homine illud erat indicium, quod jussu Eleazari egrediens, vas plenum aqua ibi positum invisibiliter evertibat.

Salomon
naturalem
Magiam
novit.

Eleazarus
exorcista.

In hac quoque Magiæ scientia excelluit Boëtius: qui effecit ut metalla mugirent: anguis aheneus sibilaret, aves simulatæ canerent dulcissimè: & homines ærei in aère buccinarentur. quæ omnia illum in Magiæ Dæmoniacæ suspicionem adduxerunt, qua accusatus, convictus, & damnatus est.

Boëtius exi-
stimatus
Magus.

Ad hanc Naturalem Magiam referuntur Mathematica scientia, Physica, & Medicina. Hugo S. Victoris lib. 6. ubi Magiæ species exponit, ait: Mathematica dividitur in tres species, in Aruspicinam, Augurium, & Horoscopia. Aruspices dicti sunt, quasi aras inspicientes, qui in extis, & fibris sacrificiorum futura considerant. vel Haruspices vocantur horarum inspectores, qui tempora, & momenta rebus gerendis, apta considerant. Auspicium aliquando ad oculos pertinet, quasi dicas a vispiciu: quia in motu, & volatu avium attenditur: aliquando ad aures, & dicitur augurium, quasi garritus aurium, quia aure percipitur. Horoscopia vocatur, quando in stellis facta hominum quæruntur, temporaque conceptus, & nativitatis scrutantur, ut secundum influxum siderum sub quibus fœtus editur, judicium feratur de omnibus quæ evetura sunt puero recens nato. Sed Astrologia judiciaria rejicitur à Christianis, tanquam vanitatis, & falsitatis plena. Physica & Medicina laudandæ sunt, quia Naturalium rerum arcana docent, & exiis eliciunt infinita remedia ad conservationem vitæ mortalium pertinentia, quæ Deimunera sunt non contemnenda. Parsque hæc Magiæ naturalis non omnibus magnis viris, & piis improbaretur,

Species
Magia
Naturalis.

si esset sine abusu: Sed quia rarò accidit, ut hæc secreta Naturæ tractentur sine communicatione cum Dæmonibus, & Geniis aëriis, qui ea docent homines: quia iūta mali sunt, & salutis nostræ insidiantur, hæc quæ curiosa & inutili rerum abstrusarum indagatone, quasi per gradus adducunt deceptos homines ad inquisitionem rerū malarum: ad vaticinia, & responsa danda de futuris: ad curationem morborum per incantationes, per ligaturas, characteres, & verba monstrosa à Dæmonibus indicata. Et quia hæc Magia non est necessaria, neque ad societatem humani generis conservandam utilis, quia etiam palam, & secretò multa mala fieri possunt, idèò toleranda non est, sed penitus ab animis hominum rejicienda. Ad eam enim Præstigiatrix Magia refertur, quæ sensus humanos ita eludit, ut multa geri videantur, quæ revera non sunt, & ea non videre, quæ sunt. Et hæc est vel optica, vel Pharmacia. Optica manuum agilitate, aliarumque partium corporis celeri mobilitate, spectantium obtutum frustratur. Pharmacia collyriis, suffumigationibus, alligationibus, potionibusque sensus interiores, & exteriores ita perturbat, ut secus quàm res ipsa se habeat, judicent de sensibilibus exterioribus: Nam utitur imaginibus, speculis, luminibus, annulis, & aliis rebus accommodatis ad id quod perficiendum suscipit. Quæ omnia non dubium est Apollonium perfectissimè calluisse: cum Præceptores habuerit Indos illos, & Æthiopas Sapientes, Magos Chaldaeos, & Sacerdotes Ægyptios: quos nihil fugiebat eorum omnium arcanorum, quæ in Natura occultantur: Et ea discebant instinctu Dæmonum, quos tam excellentium scientiarum doctores habebant. Hinc Apollonius affirmabat se vidisse in Æthiopia Gymnosophistas, qui efficerent ut arbores sese inclinarent, & loquerentur, ut testis est *Polystratus*, & *Fulgosius lib. 8. cap. 11.* Et Thespion præcepit arbori, ut Apollonium salutaret: quod inclinato præstitit cacumine, voce distincta, sed gracili & foeminea, *Volaterran. lib. 13. cap. 8.*

Præstigi-
atrix
Magia.

Beroaldus
de Apollo-
nio.

Philippus Beroaldus, de Apollonio loquens, ita ait: *Apollonius peregrinatione multiviva non parùm multa percepit, ad animum formandum, vitamq; instruendam mirè congruentia. Caucasum transcendit, Indiam penitissimam penetravit: Brachmanas Philosophia cõsultissimos adiit, & unà cum illis ex Tantalii phiala potavit. Memphiticos vates accessit. Æthiopum Gymnosophistas exploravit, & mensam Solis vidit in sabulo. Instar Hercules, lustrator orbis, purgator animorum, domitor vitiorum, sititor scientiæ, spreter pecuniæ, amicus Deorum. Tanta sanctitate præpollens fuisse memòratur, ut pro deo coleretur. Hic est ille Tyanæus, quem mortuis vitam reddidisse, quem in Domitiani consistorio nusquam comparuisse, quem non minora quàm Deum miracula fecisse prodiderunt: Et paulò post: Quem inter temulentos abstemium, inter purpuratos linteatum inter unguentatos horridum, inter luxuriosos frugaliissimum, inter tiaratos, coccinatos, pumicatos venerabili squalore fuisse credidit antiquitas.*

JAMBLI-

J A M B L I C H U S .

Jamblichus Chalcidensis.

*Vtilius fuerat nobis nescire futura
Cogor enim irato fata Valente pati.*

J A M B L I C H U S Patriam habuit *Chalcidem* Celosyrię Urbem celebrem, à *Mœnico* Arabe conditam. Primarum literarum Magistrum habuit *Anatolium* virum eruditum: Postea institutioni *Porphyrii* Tyrii Philosophi nobilis commissus est, qui prius vocabatur *Malchus*: sed propter vestem purpuream, quam Romę gerebat (propter nobile genus ex quo ortū ducebat) *Porphyrius* suis vocatus est. Fuit enim vir omni eruditione, & doctrina ex cultissimus. Is Romę *Plotinum* audivit: ubi floruit *Aureliani* Cæsaris temporibus, usq; ad *Tacitum* & *Probum*. Multa scripsit dum viveret: ut librum de divinis nominibus: duos de principiis. sex de materia. quinque de anima: quatuor de abstinentia animalium: quatuor de cognoscendo seipsum. septem quibus probat unam fuisse sectam *Platonis* & *Aristotelis*: quatuor in historiam *Juliani* Chaldæi Philosophi: quindecim contra Christianos. Et *Isagogen* in *Dialecticam*. Cui responderunt *Methodius*, *Eusebius*, & *Apollinaris*. Hoc igitur Præceptore usus *Jamblichus* plurimum in bonarū literarum studio profecit. Adultior tandē factus sectę *Pythagoricę* se addixit, Magi-

cámq; artē exercuit sūma felicitate, solâ eloquētiâ Porphyrio inferior, cū nō sacrificasset Mercurialibus Musis: ideò de eo dicebatur, illum Venere loquendi carere. Is contracta amicitia cum Libanio Antiocheno Philosopho, & Maximo, ad Julianum Imperatorem, qui Christianam doctrinam abjecerat, introductus est: cujus, & aliorum opera, multa nefanda patravit impius Imperator, artis Magicæ studiosissimus. Et ab iis persuasus est in suum corpus migrasse Alexandri Magni animam. Nam Palingenesin & Metapsychiam Pythagoræ credebat. Atque hic Apostata Magorum impiâ doctrinâ seductus, multa sacra humano cruore operatus est; & post ejus mortem Antiochiæ, & Carris Mesopotamiæ capita & calvaria mortuorum plurima in arce reperta sunt: maximè Christianarum mulierum, gravidarum: quas vivas dissecabat, ut in earum extis, & visceribus rimaretur rerum futurarum eventus. Carris mulier suspensa capillis recenter exanimata, extensis manibus inventa est in quodam templo, ex cujus jecinore cum suis magis quæsierat, quis esset futurus belli Parthici eventus, quod susceperat. Hæc immanis crudelitas effecit, ut vulgò nomen *Victimarii* illi inderetur: ut *Theodoretus lib. 3. cap. 26.* testatur: *Paulus Diaconus in Juliano lib. 2. & Nicephorus lib. 10. cap. 35.*

Genii duo
thermarum
Gadarenſium.

De Jamblichō hoc narratur: Illum ad Gadara Urbem Syriæ cū aliquot discipulis venisse, ubi thermæ sunt saluberrimæ. Dumque illic lavaret, orâ de balneis disceptatione, jussit discipulos sciscitari ab indigenis loci, quibus nominibus vocarentur duo rivuli aquæ calidæ, cæteris elegantiores: Gadarenſes responderunt, unū rivulorum appellari Erotem, alterum Anterotem, sed causam harum denominationum se ignorare. At ille ad orificium rivuli sedens, aquam manu cortigit, obmurmuratisque aliquibus verbis arcanis, fremere leni murmure tellus cœpit, & aqua uberiore fluctu inundare: tum pufio ex imo fontis emergens candido corpore, comoda corporis statura, coma fulva, dorsi cute nitida, qui lavanti similis erat, apparuit. Ad ejus conspectum reliqui comites subito attoniti steterunt admirabundi quid illud esset Genii. Tunc Jamblichus ad alterum fonticulum transiit, illique sicut prius, magicum carmen obmurmurando, alterum Amorem evocavit, priori in omnibus similem, præterquam quòd comas rutilo colore in fuscum desinentes, & per colla deciduas gereret. Ambo hi pueri simul convenientes arctisque complexibus sibi invicem coherentes, mutuo colludebant, & jocabantur. Jamblichū tanquam naturalem patrem intuebantur, hilarique, & ridenti vultu amice salutabant: quos ille molliter excipiens demulsi atque unumquemque in proprias sedes remeare præcepit, dicens adstantibus eos esse loci genios, promotores aquarum tepentium, quæ ad lavacra erant necessaria: Ejus potentiam omnes admirabantur, & suspiciebant: ut cui Dei obtemperarent. Lotus hoc modo cum discipulis abiit.

Jamblichus
in aërem
sublatus.

Quoties autem in templa Deorum convenisset, inter fundendæ preces, vultus illius mutabatur, & miraculosè in omnium conspectu ab humo plusquam decem cubitis in sublime attollebatur, nullo fulciete, sed tanquam in aëre pendens, corpore & vestimentis in auri speciem refulgentibus: acclamabant tanquam Deo alicui præsentem mirabundi adstantes, numineque cœlesti afflatus demissis capitibus venerabantur: donec absolutis precibus in formam pristinam rediret, & in terram modico motu illæsus descenderet.

Cadaveris
mortui oc-
cursum de-
vixit.

At cū sacris peractis è templo in Urbem rediisset confabulando cum discipulis, fixis de repente in terram oculis: agite, inquit, aliâ viâ ingrediamur: non enim procul hinc cadaver effertur, cui nos occurrere non licet, ne polluamur. Itaque alio itinere progressum secuti sunt comites: sed Ædesius cum aliquot aliis cœptum iter profecuti incurrerunt in Vespilones, qui cadaver defuncti tumulo mandaverant.

Apollo
evocatus.

Ægyptius quidam Magus media populi turba exorcismis & conjurationibus profitebatur, se evocaturum Apollinem: qui postquam comparuisset forma vegeta, & corpulenta, spectantesque omnes attoniti adstarent, Jamblichus, qui eò venerat, ad suos conversus, desinite, inquit, mirari o Sodales: Non enim hic est Apollo, sed

sed gladiatoris cujusdam, qui singulari certamine vicit, spectrum: utque id probaret, effecit ut umbra illa subito disparuerit, & evanuerit.

Eunapius Jamblichi vitam descripsit: in qua multa fidem superantia recitat: qui eum summa victus frugalitate, & abstinentia usum dicit, & humanitate comitateque laudanda in congressibus hominum. Ad summam pervenit senectutem, nempe qui vixerit usque Valentis Imperatoris tempus, cum jam adultus esset sub Constantino magno. Valente Imperium tenente, dum inter Magos, & Philosophos inquisitio facta esset, quisnam illi in administratione rerum succederet, & ad Imperium prepararetur a Fatis, *Libanius*, *Jamblichus*, & alii viginti quatuor simul con-

*Magorum
consultatio
de successore
Imperii.*

vernerunt, effusoque in pavementum pulvere, radio in eo signarunt omnes alphabeti literas, & unicuique literæ granum hordei imposuerunt: fortibusque datis, & recitatis quibusdam Magicis carminibus, gallum gallinaceum admiserunt, ut ex quibus literis granum fumeret, animadvertent quis successor à Diis destinaretur Imperatori. Gallus autem grana omnia rostro excepit quæ in literis fuerant adplicata: sola ea reliquit intacta, quæ literas has signabant Θεοδ. Cùmque res Valenti innotuisset, accensus ira, Magos, & Philosophos plusquam centum trucidari iussit. Jamblichus extrema senectute pressus, ne ad ignominiosum supplicium traheretur, hausto veneno sibi mortem conscivit. Imperator successoris metu, ne quis illi vitam demeret, ut rerum potiretur, omnes *Theodoros*, *Theodulos*, *Theodotos*, & *Theodoritos*, si modo illustri essent genere, vel potentia vel opibus præstarent de medio tolli præcepit: hac ratione securitatem sibi partam esse ratus, dum cavisset ne qua conspiratio in eum strueretur cupiditate Principatus. Sed *Theodosii* Hispani principis filiolum, qui Patris interfecti nomen referebat imprudens reliquit: qui illi postea successit. Hoc metu consternati plurimi, nomina mutaverunt, ne ab Imperatore suspecti occiderentur. ut tradunt *Sozomenus lib. 6. cap. 35. Zonaras tomo 3. Paulus Diaconus lib. 12.* Et alii. De hac re ita scribit *Sozomenus libro 6. capite 35: Nonnulli eorum, qui aliis in Philosophia præstare putabantur, incrementum religionis Christiana ægrè ferentes, iniere consilium de præoscendo quis esset Valenti in Imperio successurus. Qua de re cum omnia omnis generis divinandi genera experti fuissent, ad extremum tripodem ligneum è lauro fabricati, invocationes Demonum, & verba execrabilia pro more suo usurparunt, adeo ut ex conjectione singularum literarum per tripodis machinam, & divinationem significatarum futuri nomē extaret Imperatoris. Cùm igitur Theodorum virum inter satellites Imperatorios insignem illum quidem & illustrem, sed gentilem, Imperatorem fieri avidè expeterent, utq; ordo literarum usque ad Δ hujus nominis conveniret, in fraudè inducti sunt hac conjectura nixi, ut Theodorum Imperio potiturum expectarent. Quo illorum conatu indicato, extra modum ira exarscens Princeps quasi salutis suæ insidias comparassent, in omnes sævit. Ob quam causam tum Theodorus, tum tripodis opifices comprehensi sunt, mandatumq; ut illi igne, hic autem gladio necaretur. Pari ratione omnes illustriores in toto Imperio Philosophi eadem ipsa de causa extincti. Quin etiam cùm Imperatoris iram nemo comprimere posset in eos qui Philosophi non erant, sed illorum duntaxat Vestitu utebantur, in viduæ flamma pervasit. Sicut qui alias artes profitebantur, neq; crocotis, neq; palliis Philosophorum se induere vellent: ne viderentur eorum numero esse, qui vaticinia illa, & ritus ad tripodem peregissent.*

*αλεκ-
περομαν-
τετα.*

*Jamblichi
mors.*

*Tripes Ma-
gicus è lau-
ro factus.*

Multa scripsit Jamblichus, quorum pars adhuc hodie extat: Græcè edidit librū de mysteriis Ægyptiorum, Chaldæorum, & Assyriorum, qui Venetiis servatur in cœnobio S. Salvatoris: hunc excusit Aldus interprete Marsilio Ficino. Basileæ quoque excusus est à Bebelio. In eo multa de Deo, de Dæmonibus, de vaticiniis, inpiratione divina, sacrificiis, vaticiniis, Geniis uniuscujusque, de invocatione Spirituum, de anima separata à corpore, & de somniis. Nam ut erat mirum in modum addictus Ægyptiorum superstitionibus, de somniorum interpretatione multa tractavit. inter quæ alia vana, & frivola censuit, alia divinitus immissa, quæ primo, & extremo somni tempore contingunt: quia tunc animus, aut nondum est oppressus nimis cibi potusque vaporibus, aut jam evanescente somno, vaporumque discus-

*Jamblichi
opera.*

sa cali-

De somniis.

sa caligine, ex illis sordibus emerfus animus purior affurgit, & alacrior redditur, ad divinas illustrationes recipiendas. ideò rejiciebat somnia, quæ profundo somno contingebant: quia rarò accidebant animo ad suas functiones benè disposito. Sed difficultis illis vaporibus, qui animi facultates perturbant, somnia contingentia interpretanda sumebat. Pythagorici omnes somnis multa arrogant. Et Stoici quoque iis vim significandi, & denotandi aliquid inesse rati sunt. Quidam existimaverunt Spiritus, qui phantasiæ inerviunt, in quibus insident & inhaerent rerum in vigilia perceptarum species, & reliquiæ, dum, inquam, hi Spiritus Phantastici in somno agitantur cibi potusque vaporibus, caput dormientis agitant, jactatiq̃ue huc & illuc somnia reddunt diversa. sed propter inordinatam eorum jactationem, valde incomposita, turbulenta, distorta, & monstrosa efficiuntur, propterea Epicurei omnia derident somnia: quòd in illis nullus sit ordo, neque constantia; ideò contra naturam fieri credendum est, quæ amica est ordinis.

Reliqua Jamblichi opera sunt libri tres de Pythagoræ orū sectâ: qui asservantur Romæ in Bibliotheca Vaticana cum commentariis Simplicii. ut testis est *Voluterranus*. Scripsit & Protrepticas orationes, quas se habere scripsit *Ioan: Alexander Brassicanus*. Præter alia multa fragmenta, quæ citantur in collectaneis *Io. Stobæi*, desumpta ex epistolis ad Sopatrum & Dexippum.

Pythagoræ
omnes Ma-
gi.

Jamblichus, ut Pythagoræi omnes, Magiæ peritissimus fuit, non solum illius Naturalis, quæ per virtutes, & facultates rerum Naturalium operatur, sed etiam ejus, quæ per Dæmonum invocationem multa perficit miracula: Is enim libro de mysteriis Ægyptiorum, sicut & *Proclus lib. de Magia & Sacrificio*, & *Porphyrius lib. de sacrificiis* duplicem facit Magiam, *Theurgiam*, & *Goëtiam*. *Theurgia*, secundum illorum opinionem, laudabilis est, & bona, fitque sacrificiis, & hostiis quibusdam, mundicia corporis, & animi, & sacris ceremoniis, evocando Dæmones, quorum afflatu, & auxilio occulta manifestantur, & futura ipsi pronunciant, mira que edunt opera, & miracula: *Goëtia*, quam illi improbant, & *Necromantia*, excitat mortuorum animas, & per eas de rebus occultis & futuris responsa captat.

Theurgia

Goëtia

Malorum
anima in
Dæmones
vertuntur.

Porphyrius lib. 2. de abstinentia animalium, cum de pravis, & fallacibus Dæmonibus locutus esset, addit talia de animabus mortuorum: *Tales, inquit, sunt animæ mortuorum, quæ vitis oppletæ e corpore migraverunt. Conflictantur enim ira, & concupiscentia perturbationibus, & in naturam conversæ Dæmonum, similes eorum redduntur noxiæ, & turbulenta. In varias se vertunt formas: modo se conspicuas oculis præbent, modo se recondunt tenebris: & ita eludunt aciem tum intuentium, tum etiam cogitantium: & alio in loco: Prava, inquit, anima, quæ corpus suum violenter reliquit expoliata, ad hoc ipsum deinde se admovet, ibiq̃, moras trahit: unde nonnunquam visæ sunt animæ lamentari. Nam animæ carentium sepultura, circa corpora immorantur: quibus malefici sæpius abutuntur, ad ministerium suum explendum; compellentes animas à positione corporis, vel partis cujusdam assumptione. Quocirca qui vaticinantium animalium insinuari sibi animas optant, præcipua eorum membra deglutientes, veluti corvorum, vel talparum, vel aliorum ejusmodi accipiunt: Et ita presentem sibi faciunt animam ritu Dei vaticinantem. Talis enim anima unà cum sui corporis integra sumptione in corpus humanum se penitus ingerit.*

Scriptura
Cham.

Et de hac vaticinatione per animas defunctorum *Tertullianus libro de anima* ait: *Publica jam literatura est, quæ animas etiam justa ætate sopitas, etiam proba morte disjunctas, & prompta humatione disjunctas evocaturam se ab inferorum incolatu pollicetur. Cicero Æsculanus* in commentariis, quos edidit in Sphæram, nominat librum, qui olim extabat, cujus erat hic titulus **SCRIPTURA CHAM**, opus Magicæ, & maleficæ impietatis plenum, continens elementa, & praxin Necromantiæ.

Magia à
Dæmone.

Dæmonem auctorem Magiæ superius ostendimus, qui doctrinam de cælestibus à Deo traditam bonam, & salutarem mutavit in superstitiosos & impios ritus. Quod etiam asserit *Philo lib. 2. ubi ait: Depravata est, & adulterata vera Magia: &*

ex ejus

ex ejus corruptione descenderunt, quas proprio vocabulo malas artes dicimus, Circulatorum, Ariolorumq; studia, mulierum nequissimorumq; mancipiorum expiationes & lustrationes, profitentium mutationes amoris in odium, aut ex diverso odii in amorem, per quasdam passiones amatorias & incantamenta idonea. Atq; his dolis circumveniunt homines & ingentium malorum, atq; ruinarum sunt cause, non privatis modo hominibus, aut familiis, sed civitatibus, regnis, & provinciis. Quamobrem hujusmodi artes merito lege Mosaica gravissimis propositis penis prohibentur.

Lactantius lib. 3. divin. Inst. ait: Dæmonum inventa sunt Astrologia, & Aruspicina, & Auguratio, & ea quæ dicuntur Oracula, & Necromantia, arsq; Magica: & quicquid præterea malorum exercent homines, vel palam vel occulte. Quæ omnia per se falsa sunt, ut testatur Erythraea Sibylla.

Plinius lib. 30. cap. 1. Magiam primùm à medicina fuisse natam affirmat: ac specie salutari irrepisse, velut altiore sanctiorèque quàm medicinam: ita blandissimis desideratissimisque promissis addidisse vires religionis, ad quas maximè etiànum caligat humanum genus. Atque ut hoc quoque suggesserit, miscuisse artes mathematicas, nullo non avido futura de sese sciendi, atque ea è cælo verissimè peti credente. Ita possessis hominum sensibus, triplici vinculo, in tantum fastigii adolevit, ut hodieque etiam in magna parte gentium prævaleat, & in oriente regum regibus impèret. Sine dubio illic orta in Perside à Zoroastre, ut inter auctores convenit: Sed Plinius ex auctoritate Aristotelis, & Hermippi, Zoroastrem quinque millibus annorum ante bellum Trojanum fuisse dicit, & sex millibus antè Platonem: habuisseque præceptorem Azonacem: Secutos ipsum Apuscorum, & Zaratum Medos; Babyloniumque Marmaridium, & Arabem Hippocù, Assyrium verò Zarmoceni-dam. Hermippus scribit Zoroastrem viginti annis cæso in sylvâ victitasse, ubi studio Magiæ vacabat. Et eum Xanthus Lydius asserit sexcentis tantùm annis fuisse, antè Xerxis descensum in Græciam. Sed tempore Nini vixisse constat, à quo Bactrianorum regno pulsus est: quo tempore natus est Abraham, qui præcessit primam Olympiadem mille quadringentis & nonaginta quatuor annis. Bellum Trojanum gestum est ante Olympiadas quadringentis & septem annis. Et Moses post Zoroastrem paulò amplius sexcentis vixit annis.

Plinius de
Magia.

Ostendimus alioloco Zoroastrem eundem fuisse cum Chamo Noæ filio, qui ante cataclysmum Magicam artem didicerat, & postea exercuit, & alios docuit. statimque à diluvio patris ebrii virilia contrectans, fascino illum incantavit, ne posset in postertum gignere. Quidam Zoroastrem fuisse eum, qui in sacris literis vocatur Misraim, vel ejus filium Chami nepotem: qui artem Magicam mirabili efficacia exercuit. Astrorum enim peritiam noverat perfectissimè, & ex iis omnia humana, & inferiora corpora regi, & foveri censebat. Ex astris scintillas quasdam carmine Magico elicere studens, à Dæmone susensus est, & interfectus. Vnde Zoroastres à superstitiosis hominibus est vocatus, quasi Ζῶον ἀστρον, hoc est Vivens astrum, cum prius Zarades diceretur. Cumque hac violenta morte à Dæmone sublatus esset, nihilominus ejus discipuli illius disciplinæ pertinaciter adhæserunt, illumque Deorum amicum crediderunt: & asseruerunt vehiculo fulminis in cælum fuisse sublatum. Corpus illius in Assyria conditum est. Prædixerat enim Assyriis tandiù se toti terrarum orbi cum summa potentia imperaturos, quamdiu illi suos cineres, & reliquias integras & inviolatas conservarent,

Cham:

Misraim
ex dictis
sive Zoroa-
stres.

Zarades.

Zῶον
ἀστρον.

Zoroastres alter fuit Proconnesius, recentior, qui circa Xerxis tempora floruit. Nam hæc doctrina Magica semper postea viguit apud Persas, potissimum apud Assyrios, qui Chaldæi dicuntur: ii astrorum peritiâ valentes, nunc auguriis, nunc carminibus sacris ab hominibus mala avertere, in somnia, prodigiaque fida interpretatione explanare solebant. Deinde hæc ars longè latèque sese extendit per totam Asiam, Ægyptumque, & per Græciam.

Atracius sive Athrax Dositheæ pater, Penei & Buræ filius primus hanc artem in
Thracia

*Aethrae
Magiam
docuit in
Thessalia*

Thracia publicavit, & dum Magica quædam sacra celebraret, ictus fulmine periit: quamvis illum de cælo tactum fuisse dicant poetæ, quod Dositheon filiam a Jove violatam prodidisset: unde *Ovidius in Ibin.*

*Aut Jovis infesto telo feriare trifulco,
Ut satus Hippomene, Dositheosq; Pater.*

Is condidisse in Thessalia urbem *Atraciam*, ubi Magiam exercuit dicitur, unde *Statius Thebaidos* 1. artem Atraciam vocat *Magiam*, quæ plurimum in Thessalia vigeret.

*Qualis per nubila Phæbes
Atracia rubet arte color.*

Thessalæ enim mulieres per totam Græciam veneficiis & arte Magica fuerunt infames. *Aristophanes in nebulis.*

Γυναικα Φαρμάκισθ' εἰ πειράμην Ἐθελῶ
Κατέλομαι νύκτωρ τῶ σελῶν.

*Veneficam si feminam ipse Thessalam
Cœmero, captabo lunam noctibus.*

*Magia
apud Persas.*

Tanta, certè, fuit hujus Magiæ cõmendatio apud antiquos, ut teste *Cicerone lib. de divinatio.* nemo apud Persas ad regni moderamẽ admitteretur, qui artem Magicã non didicisset. Et *Possidonius ex Strabone* refert, apud Parthos consiliũ esse duplex, unum Nobilium, alterum Magorum. Et ex utroque Reges eligi solitos. *Cælius Rhod. lib. 9. cap. 23.*

Plinius lib. 30. vult *Osthanem*, qui *Xerxem* ad bellum contra Græcos comitatus est, primum in Græciam attulisse Magiæ cognitionem; ubi ait: *Osthanes ad rabiem non aviditatem modo scientiæ ejus Græcorum populos egit. Certè Pythagoras, Empedocles, Democritus, Plato, ad hanc discendam navigavere, exiliis veriùs quàm peregrinationibus susceptis: Hanc reversi predicavere, hanc in arcanis habuere.* Et paulò post: *Non levem & Alexandri Magni temporibus auctoritatem addidit professioni secundus Osthanes comitatus ejus exornatus.*

*Druydes
apud Gallos.*

Apud Gallos *Druydes* magi maximo in honore habiti sunt, ita dicti quasi *Dryades*, quod in sylvis sub quercubus, ut plurimum, habitarent. Hi solebant sacrificia publica, privataque procurare, religionis mysteria interpretari, rerum naturalium causas abstrusas scrutari, & docere: de cædibus, de furtis, de finibus agrorum, cæterisque controversiis, tanquam æqui judices, cognoscere. Et si quis decreto non stetit, eidem sacrificiis, congressuque hominum, & colloquiis interdiceret. testis *Julius Cæsar comment. lib. 9.* Hoc inter cætera conabantur persuadere, mundum esse æternum, neque genitum: animas immortales non interire, sed post mortem corporum, transire in alios. Eorum religionem sub Augusto Cæsare interdictam refert *Suetonius*. Theutati suo Deo sacrificia humanis peragebant victimis. Hæc a *Tiberio* interdicta fuisse refert *Plinius*. *Claudius* Imperator eos penitus abolevit. de iis *Cicero lib. de divinatione.* Eandem opinionem sequebantur *Pythagoræi, Brachmanæ, Gymnosophistæ, & alii, usque ad Apollonium Tyanæum, & Jamblichum.*

*Telchines
magi &
fascinatores.*

Telchines Saturni & Aliopes, vel vt alii malunt, *Solis & Minervæ filii* sive *Martis*, qui & *Curetes* vocati sunt, Et *Idæi Dactyli*, veneficiis, fascinis, & Magia semper infames antiquitus fuerunt. Solo aspectu omnia effascinabant. *Ovid. 7. Metam:* aquam *Stygiam* credebantur inspergere hominibus, brutis, frugibus, & stirpibus in eorum perniciem. *Cretam* à principio incoluerunt: contra quos *Phoroneus Argivorum rex, & Parrhasii prælio* ancipiti dimicaverunt. Tandem ab iis victi *Cretæ* expulsi in *Rhodum* secesserunt: à quibus *Telchinis*, vel *Telchinia* vocata est, cum prius *Ophiussa* diceretur. *Orosius & Strabo lib. 10.* Ab iis cognomentum accepit *Apollo Telchinus* apud *Lydos*: quod quoties esset irritatus, ad *Telchinum* imitationem immissa peste homines, & pecora interimeret, & perderet. *Palaphatus lib. 1.*

*Orpheus
Magia
enkor.*

Magiam *Orpheus* coluisse dicitur: ideo ad *Inferos* prope *Thesprotium lacum* descendisse ad repetendam uxorem *Eurydicem*: *lyræ cantu, & harmonia* ita aures *Plutonis*

Plutonis demulſiſſe, ut illi petitionem ultrò conceſſerit. *Lyram* hanc cognitionem Magiæ, (quam verbis aptis, & ad perſuaſionem accommodatis docebat) fuiſſe: eamque à Mercurio, vel ab Apolline, cujus filius & Calliopes dicebatur, accepiffe: Et uterque Deus vaticiniis clarus. Mercurius cum infernis Manibus verſabatur: unde *Ἐρχομενός* dictus: ideò abiis multa dictata ſuggerebat ſectatoribus.

Orpheum patrem vel Præceptorem ſecutus eſt Muſæus: ſed cum ea indignus judicaretur, *Lyra* in cœlum translata, & aſtris inſerta. *Arati interpres.* Magicam tamen ſemper tractavit Muſæus: qui Sphæram primus invenit: Theogoniam ſcripſit. vitæ præcepta quatuor millibus verſuū ad Eumolphum filium perſecutus eſt, ut teſtatur *Suidas*: qui illum Eleuſinium fuiſſe tradit, Antipheni filium. Scripſit etiam amores Leandri, & Herûs Hexametris, quæ extant. Mortuus eſt Faleriis oppido Falifcorum in Hetruria: quod teſtatur epitaphium.

Eumolphi exanimem Muſæum terra Falerum

Continet hoc tumulo pignora chara patris.

Muſæus cum Orpheo Præceptore, Amphiarao, Mopſo, Idmone, & aliis cum Argonautis expeditioni Colchicæ interfuit: Chiron enim prædixerat Argonautas non poſſe Syrenum tranſire ſcopulos, niſi comite Orpheo.

Magi ferè omnes ſceleſtiſſima peragebant ſacrificia, ſanguinem humanum ad aras Dæmonum infundentes: quòd Deos alio modo placari, & propitios reddi non poſſe crederent. *Divus Hieronymus in ſermone de Lazaro* dicit, multos ſuo tempore in hac opinione fuiſſe, animas violenta morte interfectorum Dæmonas fieri. Ideò perſuaſum fuiſſe ſuperſtitioſis, ut multos adoleſcentes trucidarent: quòd eorum animæ in Dæmonum naturam tranſeuntes illis inſervirent, & ab iis reſponſa caperent.

Miracula plurima à Magis edi Dæmonum opera mirum non eſt: Hæc enim ideò procurabant, ut ſibi divinitatem adſtruerent, & in Deorum ſocietatem referrentur: nomenque immortale ſibi apud poſteritatem conciliarent. Alii malis Geniis hortantibus poſt Chriſti paſſionem, quando ſalus per Euangelium, & fidem in Chriſtum Servatorem per totum orbem terrarum ab Apoſtolis annunciabatur, & ſancti illi viri primitivæ Eccleſiæ doctrinam Chriſtianam confirmabant, Satan ſuos habuit aſſeclas Sacerdotes Gentium, Prophetas, & doctores, qui Magicis miraculis populos avertebant à doctrina ſalutis.

Abdias in ſua hiſtoria refert Cynopem Magorum Principem, in Phara oppido Patmi inſulæ (in quam relegatus fuerat Joannes Apoſtolus à Domitiano, & in ea ſuam *Apocalypſin* ſcripſit, teſte *Euſebio lib. 3. Eccleſiaſt. Hiſt. cap. 18.*) multa contra Joannem machinatum eſſe, qui accuſabatur ex criminatione ſacerdotum Apollinis, quòd novum dogma, & novum inauditumque Deum introduceret, exploſis omnibus diis, quos omnes populi, & omnis antiquitas ſemper adoraverat. Hic Cynops, qui magicis miraculis animos populi ſibi conciliaverat, Joannem adiit: *Veni, inquit, ad portum ut meam potentiã agnoſcas.* Quòd cum veniſſet cum innumera hominũ multitudine, Cynops tres dæmones (qui ſub imagine hominũ videbantur, quos Magus è mortuis ſuſcitaviſſe ſe jactabat) juſſit ſibi adſtare. Ille verò concuſſis manibus, & terribili maris ſonitu excitato, ſe demisit in profundũ, ut ex oculis ſpectantiũ evanuerit. Populus univerſus elata voce acclamabat, magnus magnus eſt Cynops, & nemo ejus Virtutẽ aſſequi poteſt. Joannes elevatis in cœlũ manibus Deũ ſupplex rogabat, ne impius ille Magus inter Vivos amplius conſpiceretur, & ſuis impoſturis miſeram plebeculam à Deo vero averteret. Tum ſubitũ ex imo pelagi fundo murmur exauditũ, efferveſcentibusq; undis, & procellis horribili ſonitu, & fluctuatione intumeſcentibus, ſuffocatiũ impoſtorẽ æſtus in littuſe vomuit. Apoſtolus autẽ ad tres illos Dæmonas cõverſus *In nomine Jeſu Crucifixi, ait, præcipio vobis, ut ex hac Inſula ſubito diſcedatis, neq; poſtea in eam revertamini:* quod dicto citiũs factum eſt, omnibus attonitis ſpectantibus, & fruſtra Cynopem expectantibus ad ſe rediturum.

Templum
Dianæ
vult.

Accidit etiam ut *Joannes Apostolus* Euangelium prædicaret Ephesi, frequenti hominum conventu: Et cum doctrina de *Christo* Dei filio nova multis videretur, difficulterque eam admitterent rejecta majorum religione, Primores civium petiverunt, ut novum & hæcenus inauditum dogma, quod proponebat, probaret à Deo vero datum esse, aliquo signo, quo Dei illius potentia, & auctoritas innotesceret. Tum *Joannes* elatis in cælum oculis invocavit Numen Christi Jesu. Tu inquit *sanctissime mundi Servator, ostende populo huic qualis sis, quantumq; præcellas Dæmonia, quæ ubiq; pro Diis adorantur.* Tum horribili fragore concussum Dianæ templū, quod magnificentia, sumptibus, & donariis superabat omnia totius Asiæ delubra, nutare cœpit, confringi, concidere, & in ruinam labi: hæcque ratione Ephesii confessi sunt Deam suam, cui maximè fidēbant, nihil esse, dum conferretur cum *Christo* æterno Dei æterni filio, quem *Joannes* annunciabat mundi esse servatorem. *Aristodemus* templi Antistes, inter ceteros attonitus, ac dolens tantum ædificium sacrum corruisse, quod miraculo erat omnibus Asiæ populis: aliud experimentū experiri cupivit in Joāne, ut crederet illū id egisse virtute Divina, venenū præsentissimum, quod reis morti adjudicatis dari erat assuetum, calici infusum Joanni bibendum tradidit: *assume hunc potum, inquit, quod si Deus tuus te salvum custodiat, fatebimur Christum Dei filium.* *Joannes* intrepidus calicem manu suscepit, invocatoque Christi nomine, venenum sine ulla læsione exhaustit. neque id satis ad confirmationem suffecit, eodem veneno homines paulò antea interemptos ad vitam reduxit. Tunc *Aristodemus* & *Proconsul*, in cujus præsentia hæc gerebantur, Divinā potentiā admirati, relicto idolorum cultu, CHRISTO se dediderunt, & baptismum receperunt, *Joanne* illos docente, CHRISTUM JESUM è cælo demissum, ut hominum genus ad pœnitentiam adduceret, & à cultu malorum, & impostorum Dæmonum diverteret, ad cognitionem unius veri æterni & omnipotentis Dei: qui peccatores ad se reciperet, in nomine CHRISTI JESU mediatoris. Res hæc publicata per totam Asiam, magnum metum omnibus incussit: multiq; se Ecclesiæ adjunxerunt, everfis certatim Deorum simulachris, & succis lucis, rejectisque sacrificiis superstitionis, signū crucis publicè erexerunt: quod *stultitia impiis erat pereuntibus, electis verò virtutem Dei declarabat.* *Marullus lib. 2. cap. 8. Et Sabellicus lib. 5. cap. 4.*

Aristodemus anti-
stes Ephe-
sini templi.

Joannes ve-
nenum sine
læsione ebi-
bit.

Philetus
Magus.

Philetus eo tempore Magus insignis fuit, *Hermogenis* discipulus, qui miraculis clarus habebatur. Is *Jacobum majorem* CHRISTI discipulum convenit, cum eo certamen initurus: Illum *Jacobus* comiter exceptum conatus est divertere ab instituto, & ad cognitionem CHRISTI adducere: sed cum res non succederet verbis, ad signa devenit, in quibus non solum *Apostolus* superior fuit, sed invocato CHRISTI numine effecit, ut Magus præstare nihil posset dæmoniorum suorum operâ: cujus potentiâ perculsus, CHRISTUM verè Dei filium acclamavit, ejusque fidem recepit: idololatriamque cum arte Magica detestatus, ad præceptorem rediit, cui dixit: *à te discesseram Magus, ecce ad te Christianus revertor. Christus potens, Christus Deus, Christus Servator, Vana Dæmoniorū virtus, impostura, & impietas.* *Hermogenes* indignatus, *Philetē* eo loco ubi stabat, incantatione, & fascino ita fixit, ut inde moveri, vel abstrahi nulla vi posset. *Jacobus* verò Spiritu divino monitus, per unū discipulorū suorū misit sudariolū ad *Philetē*, quod postquā manu cōtigisset, subito incantatione liberatus est. *Hermogenes* irā percitus, imperavit dæmonibus, quos sibi perpetuò adstantes circumducebat, ut utrumq; vincitū ad se adducerent. Dæmones autē ad *Apostolū* venientes, eū neq; *Philetē* attingere potuerunt: sed in aère sursum sublatis cum horribili rugitu vociferabantur se catenis ignitis ligatos detineri, neque posse fervis Dei altissimi damnū ullū inferre. *Apostolus* ad Dæmonas conversus præcepit, ut *Hermogenē* catenis arctatū ad se captivū adducerent. Quod subito præstiterunt: Magus lethali formidine trepidans, ac pavens, procidit ad pedes *Apostoli*, summam divinæ potentiæ vim illi tributam confessus: neque ab ejus latere audebat

Hermogenes.

bat discedere, ne ab infestis Dæmonibus discerperetur, donec *Jacobus* porrecto baculo illum dimisit, jubens ut *CHRISTO JESU* fideret, cujus virtute fultus, nihil à dæmonibus damni acciperet. Ille igitur artem & præstigias diabolicas detestatus, libros omnes Magicos, quos habebat cremavit, ac in posterum Christi doctrinam amplexus, omnibus admirantibus eam annunciabat: in qua spes salutis contineretur, & peccatorum omnium remissio. *Marullus lib. 2. cap. 9.* & *Sabellicus lib. 3. cap. 4.* Ex infinito Magorum, & falsorum Prophetarum numero, paucis contigit ad *CHRISTUM* conversio: quod Dei clementia accidit *Aristodemo*, *Phileti*, & *Hermogeni*. Nam *Libanius*, *Porphyrius*, *Ædesius*, & *Jamblichus*, viri alioqui docti & graves, in suis erroribus usque ad mortem perseveraverunt, & in eo perierunt.

Jamblichus plurimos suæ sectæ admiratores, & discipulos habuit: inter quos *Sopater Apamensis* Sopater Apamensis. Sophista primum locum obtinuit, propter insignem rerum omnium cognitionem, quam habebat, & singularem dicendi facultatem. Is *Constantinopolim* ex Asia navigavit, ut *Constantinum Magnum* à Christiana religione diverteret: à quo statim in numerum Consiliariorum receptus est, & multis honoribus auctus, facultatibusque amplissimis locupletatus. Quibus tamen diu potiri non potuit: Ab æmulis enim accusatus est apud Imperatorem, quod incantationibus Magicis ventos vinxisset, ut impediret naves ex *Ægypto* frumentum *Constantinopolim* advehentes: populo interim fame propter annonæ penuriam ad rebellionem inclinante. Hoc crimine convictus *Adlabii*, Præfecti Prætorio, operâ est occisus: relicto libello, quem conscripsit de Providentia: ut testantur *Suidas* & *Eunapius*.

Alter fuit *Jamblichi* discipulus rerum cognitione, & Magicis artibus magistro non inferior *Ædesius*, *Chrysanthi* Sardiani Philosophi filius, nobili genere natus. Is *Pergami* scholam habuit auditorum frequentia celebrem: inter quos fuit *Maximus Philosophus*. *Ædesius* populari fuit ingenio, facundus, facilis inter amicos, & familiares, & singulari fide in docendo, corpore adeò mobili, ut facile in sublimi tolleretur. Tanta illi fuit cum Numine affinitas, ut solem tantum inspectans, oracula verissima reddiderit carminibus, licet versuum legem nesciverit, & grammatices esset ignarus, ut testatur *Eunapius in Chrysantho*. In arte Magica ita versatus est, ut cum Geniis & Dæmonibus familiariter versaretur, eosque ad quodlibet opus perficiendum haberet obsequentissimos: à quibus infinita Naturæ secreta didicit, & rationem quâ applicari ea oportet rebus gerendis, quod illi famam, & auctoritatem incomparabilem conciliavit apud omnes Asiæ populos, illi arti præcæteris addictissimos.

Plinius tamen omnem fidem abrogat arti Magicæ, neque putat eam præstari quicquam posse, præter præstigias, & imposturas. *lib. 30. cap. 2.* ubi de *Osthane* Persa Mago loquitur, qui Magiam ex aqua, Sphæris, aère, stellis, lucernis, pelvibus, securibusque, & multis aliis modis docebat, colloquiaque cum umbris & inferis, ait ea omnia à *Nerone* falsa fuisse comperta. Licet ad eum *Tyridates* cum expertissimis Magis ex Asia venerit *Romam*, ut illum doceret: sed cum omnem movissent lapidem, & tentassent quidlibet, eam artem non potuerunt docere Principem flagitiosum, qui ad omne nefas paratus erat: donavit tamen *Tyridati* regnum *Armenia*, licet ab eo doctior non fuerit redditus. Proinde, inquit *Plinius*, ita persuasum sit infestabilem, irritam, inanem esse eam artem, habentem tamen quasdam veritatis umbras, sed in his veneficas artes pollere, non Magicas; & subjicit: Querat aliquis quæ sint mentiti veteres Magi, cum adolescentibus nobis visus *Apion* Grammaticæ artis, prodiderit *Cynocephaliæ* herbam, quæ in *Ægypto* vocaretur *Osirites*, divinam, & contra omnia veneficia, sed si ea eruere, statim eum qui venisset mori. Seq̄, evocasse umbras ad percontandum *Homerum*, quæ patriæ, quibusque parentibus genitus esset, non tamen est ausus profiteri, quid, sibi respondisse diceret: & capite 3. addit. Peculiare vanitatis sit argumentum, quod animalium cunctorum talpas maxime mirantur, tot modis à rerum natura damnatas, cæcitate perpetuâ, tenebris etiamnum aliis

aliis defossas, sepultisq; similes. Nullis aequè credunt extis, nullum religionis capacius judicant animat: ut si quis cor ejus recens palpitansq; devorarit, divinationis, & rerum efficiendarum eventus promittant.

Herba Ma-
gica.
Asclepiades
Prusiensis.

Magorum stoliditatem false ridet libro 26. cap. 4. ubi ait: *Æthiopide herba amnes, & stagna siccare conjectu, tactu clausa omnia aperiri. Achimenide conjecta in aciem hostium trepidare agmina, ac terga vertere. Latacem dari solitam à Persarum rege Legatis, ut quocunque venissent, omnium rerum copia abundarent, ac multa similia: Ridet enim Asclepiadis vanitatem, qui cum in arte Rhetorica facultates decoxisset, Medicinam novam auspiciatus cum Magia conjunctam, Pompeji magni tempore summam auctoritatem Romæ sibi conciliavit. Et de eodem libro 7. cap. 37. Summa autem Asclepiadi Prusiensi, condita nova secta, spretis legatis & pollicitationibus Mithridatis Regis, repertâ ratione, qua Vinum agris medetur, relato è funere homine, & servato: sed maximè sponsione factâ, cum Fortuna, ne medicus crederetur, si unquam invalidus ullo modo fuisset ipse: Et victor suprema in senectâ lapsu scalarum exanimatus est.*

INDEX

INDEX RERUM ET VERBORUM.

A.

ARON magus legens librum Salomonium Daemonum legiones adducit, 59.

Abatos, insula inaccessibilis, ubi sepultus Osiris, 128.

Acco & **Alphito** monstrosa mulierum spectra, 75.

Achillis mors praedicta à Telemo, 154.

Aerostichus Sibylla Erythraea, 206.

Addere Colophonem, quid, 109. 177.

Adelruna sive **Alruna** Cimbrica maga à **Filimero** pulsa, 57. 58.

Adriel Anglus mortis, 40.

Aegyptia magia, 27.

Aegyptiorum religio, qualis, 192.

Aegyptus in balneo occidit **Agamemnonem**, 185.

Aemilia Vestalis suscitavit ignem precibus, 51.

Aenigma Sibylla de Christo primum, 7. secundum, 8.

Aeromania, 19.

Aerarii Romani auctio ex testamentis, 331. ex multis: ex fodinis, 332.

Aeschylus ex ictu desuper periit, 118.

Africa reditus, 321. **Aegypti** reditus, 322.

Agaberta venefica metamorphoses & effecta mira, 66. 67.

Agamemnon ad propria reversus occiditur ab **Aegysto** adultero, 185.

Agathodæmones, qui dicantur, 63.

Agelæsti reddebantur descendentes in antrum **Trophonii**, 124. 126.

Alberti Magni caput aeneum loquens, 26.

Alcoranum seu **Alfurcannum** Mahometis, 39.

Alcæon ob parricidium exul, 171. ejus mors, ibid.

Alectriomania, 351.

Alexander Macedo credi voluit **Jovis Hammonis** filius ex **Olympia**. irrissus à **Græcis**, 95.

Alexander Molossorum Rex à **Jove Dodoneo** jubetur cavere **Acherusam** & **Pandosiam**. luditur **Aequivocatione**, 91.

Alphitomantia, 22.

Ambarvales & **Amburbales** hostia, 311.

Ambegnus bos aut vervex, qui, 311.

AMPHIARAUS, 169. ejus Genealogia, 170. ante **Thebas** absorptus, 171. Templum ipsi erectum, oracula in somnis dabat, ibid.

Amulecum contra vulnera, 56.

Amuletorum mira efficacia, 57.

Anglia quot millia solvat, 328.

Anglus miles in asinum mutatus à **Saga**, 54.

Anglorum ordines novem secundum **Dionysium**, 33.

Anglorum tres Triades secundum **Proclum**, 33.

Angli boni sapere à piis videntur, 35. 36.

Angli duo **Babylone** palpebris suspensi, 61.

Angeli & **Dæmones** sibi corpora adsciscunt, 74.

Angeli tam boni quam mali habent corpora ex purissimo aere, 74.

Angeli Inquisitores **Munguir** & **Nequir**, 39.

Anima **Amasis** in **Leone**, supplice **Apollonio**, 341.

Anima **Osiridis** sub bovis visceribus specie adorata, 128.

Anima partes tres secundum **Cabalistas**, 41.

Anima immortalitas ex oraculo **Branchidarum**, 137.

Animarum evocatio quomodo instituta, 41. 52.

Anima à **Mago** creditur suscitata, 82.

Animas impassibiles post mortem judicant impii, 152.

Animarum supplicia apud inferos, 38.

Animalia Deorum currus trahentia, 9.

Animales victima, 311.

Annulus **Platonis**, quid, 195.

Annulus à **Saga** surreptus nobilissimè, 68.

Anthroposophia, 37.

Antichristus, secundum **Erythraeam**, 212.

Antrum **Charoneum**, 172.

Apparatus **Antonii** & **Augusti** ad **Actium**, 321.

Apparatus **Antonii** & **Cæsaris** ad **Philippos**, 321.

APOLLO **PYTHIUS**, 106. **Apollines** nominantur quatuor. **Apollo** & **Diana** nata in **Delo**, 107. **Apollo** occidit **Pythonem** & **Cyclopes**. **Apollo** divinitatè exutus **Regis Admeti** fit pastor. Amat **Daphnem**, **Cyrenen** (ex qua suscipit **Aristaum**) **Hiacinthum** puerum, **Branchum** filium. vincit & excoriat **Marsiam Satyrum**. cum **Neptuno** adificat **mania** **liu**. **Medicina** creditur autor, ibid.

Apollinis potestas triplex, 108. ejus cognomina, ibid. & 137. unde **Colophonius** dictus, 109.

Apollo **Pythius** **Daphnem** fulminet actus, 123.

Apollo suam fatetur ignorantiam, 339.

Apollo $\lambda\omicron\zeta\iota\alpha\varsigma$, 138. **Thyræus**, 139.

Apollo **Telechinius**, unde dictus, 354.

Apollo **Hyperboreus** dictus **Pythagoras**, 294.

APOLLONIUS **TYANÆUS**, 335. ejus nativitas: **Institutio** & **præceptores**: **vite** genus austerum, ibid. **victus** & **amictus**, 336. **silentium**: **pietas**: **profectio** in **Indiam**, ibid. **conversatio** cum **Brachmanis**, 338. 339. cum **Gymnosophistis** in **Aethiopia**, 341. & c. vide ibid. & seqq. **Mors**, 345.

Apollonius confert cum **Trophonio**, 126.

Apollonii magia, 27.

Appio responsum datum, 122.

Apus dictus **Osiris** & **Scrapus**, 127.

Apus significat bovem, 128.

Ara **Ardali**, 172.

Ara **Delia**, 109.

Arathron, 28.
Arbatel, tractatus magicus, 27.
Arbor vocalis salutat Apollonium, 341.
Arbores Deorum sacra, 9.
Archemori mors, à serpentis ictu, 189.
Archita columba volatilis, 26.
Argonauta qui & quot, 162.
Argos ambiguum in oraculo, 138.
Argus à Mercurio interfectus, quid mysticè significet, 140.
Aristodemus antistes Ephesini templi Johanni Apostolo venenum propinat, 356.
Aristodemus filiam interfecit, ejus exinde mors, 114.
Arithmomantia, 19.
Arnuphis Quados in fugam vertit Magia, 52.
Ars speculatoria, 305.
Arvales fratres, 312.
ARUNS, 300. vates Hetruscus, 16.
Aruspices, qui & unde dicti, 347.
Aruspices primò quando cœperint Romæ, 166.
Aruspicum munus, 313. *Aruspicina vanitas* 315. *Prohibita à Deo*, 316. *Ejus autor Tages sive potius Diabolus*, *ibid.*
Asclepiadis Prusienfis Magi jactantia, vanitas, exanimatio, 358.
Ascleptariorum mathematici mors à se prædicta: à Domitiano procurata, 345.
Assyrii et Chaldaei primi suis Principibus sacra instituerunt, 3.
ASYLAS, 310. *commendatissimus Augur*, *ibid.*
Athantides Nympha prima Dodonam inhabitaverunt 89.
Atheniensibus oraculum datum à Jove Hammone 95.
Atheniensibus cœsitantur Oraculum Dodonæum, de iis qui ad templum confugerunt, Responsum, 90.
Atheniensibus stillantur à Jove Dodonæo aquæ vocatiōne Siciliæ, 91.
Athrax Magiam docuit in Thessalia, 353. *fulmine ictus perit* 354.
Atzalo responsum datum ab Apolline, 113.
Avaricia Romanorum, 332.
Avertenda grandinæ modus, 166. *Item venti & lollii à segeribus*, 167.
Augures, à quo creati: confirmati, 313.
Auguria, 300. *multiplicia*, 302.
Auguriorum genera, 302. 305. *captandorum tempus*, 302. *& modus*, 301. *Lex de Auguribus*, *ibid.* *eorum sedes*, *ibid.*
Auguria ex avibus docuit Car, 166.
Auguriorum scientia res Regia, 304.
Auguriorum observatio prohibita, 306. *Punitio in Auguriorum studiosos*, *ibid.*
Augustus Sibyllam consulit de titulo Regis & Domini, 278.
Augustus Caesar renuit vocari DOMINUS, 123.
Augusti Caesaris facultates & erogationes, 331.
Avium voces intellexisse predicatur Thyadamas cum nonnullis aliis, 175.
Aureum femur Pythagora, 294.

Auspicium quid, 347.
Auspicia ex quadrupedibus & aliis, 302.
Auspiciorum neglectores, 323.
Aurolyci magi facta, 45.

B.

Babylonice turris mentio in libro Oraculorum, 238.
Bagoë Nympha divinatricis in Hetruria, 165.
Balaam proph. pro execratione benedicit Hebræis, 287.
Baltazo nomen demonis exorcissati, 76.
Baptista in deserto, 242.
Bardanis Regis Assyrii liberalitas erga Apollonium, 337. *ejusque aula*, *ibid.*
Barthabacis vaticinium de Cimbris vincendum, 179.
Bellephantes magus Alexandrum monet, 57.
Belgium quot millia coron. solvat, 328.
Beli Jovis statua in Assyria plurimum venerata, 92.
Beli sepulchrum à Xerxe apertum, 178.
Beelphegor Hebræis dictus Priapus Latin. 128.
Bethor, 28.
Biarmenses Arctici magi, 52.
Bidentes oves, quæ cur sic dictæ, 311.
Bis pueri fenes, quare dicantur, 84.
Bithia, sæge Scythicæ 50.
Boëtius existimatus magus, 347.
Bona Dea dicta Fatua, Fauni uxor, 313.
Boscicuratur à Pythagora, 297.
Botanomania, 19.
Brachmanorum Indorum Chorus, 338. *eorum præses, miracula, ibid. putantur Magistri, qui Christum adoraverunt*, 339.
BRANCHUS, 136. *Apollinis Didimæi filius, ibid. & sacerdos*, 137. *ad Deos post mortem relatus, ibid.*
Branchus Apollinis filius, 107.
S. Brigitta prophetia, 284.
Brimo dicta Hecate, 75.
Brutus cum Arunte & Tito Tarquinis Delphos mittitur, 121.
Bruti genius apparet & loquitur, 82.
Butho dicta Latona, quare, 178.

C.

Cabalista Hebræi magia studium colunt 59.
Cabalista statuerunt tres Animæ partes, 41.
Cabalistarum deliria de generatione ZILITH sive Sylvani &c. 62.
Cacodæmones qui dicantur, 63.
Cacosophia, Cacodæmonia, 37.
Cacus, unde dictus? 152. ejus spelunca, ibid.
Cæcilia Metella Nepri lassæ concedit suam sellam, quod ominosum, 304.
C. Cæcilius opulentia 332.
Calamita lapis baptizatus ad usus magicos, 44.
CALCHAS, 180. *Ejus Genealogia ibid. Augurium ex serpente de decenniali obsidione Troje*, 181. *suadet Chryseidem restituendam, ibid. ejus filia*, 289.
Cambyses Medorum Rex oraculo Latonæ Buthonis jubetur

- betur cavere Ecbatanas, 178. ejus mors, 179.
 Canidia & Sagana venefica, 53.
 Capitolium Romae, unde dictum, quando structum, 317.
 Car docuit Auguria ex Avibus, 166.
 CARMENTA dicta Nicofrata, 151. unde Nomen? ibid. Carmentam excipiunt Aborigenes, 152. Carmentalis porta, 153. Carmentalia sacra, ibid.
 Carminum magicorum vis, 46.
 CASSANDRA, 184. filia Priami deludit amatorem Apollinem, & dolo consequitur peritiam divinandi, cui tamen nunquam creditum. ibid. ejus vaticinium de incendio Trojae propter Helena raptum, 185. ejus mors, ibid.
 Casioti fons fatidicus, 108.
 Catena Homeri, quid, 195.
 Catillus & Gilbertus Necromanta, 66.
 Catoptromantia, 15.
 Cavares hostia, 311.
 Cephalomantia, 18.
 Cerea imagines magicae, 45.
 Ceremoniae vnde orta, 9.
 Cereris fons, 18.
 Ceromantia, 20.
 Chaldaei & Assyrii primi suis Principibus sacra instituerunt, 3.
 Cham dictus putatur Hammon Juppiter, 44. & Zoroastres, 336. ejus scriptura, 352.
 Characteres Magici, 28. 29.
 Characteres phylacterii, 47.
 Charoneum antrum, 178.
 Chiromantia, 22.
 Chiromanta celebriores, ibid.
 Cholerorum somnia, 21.
 CHRISTUS Filius DEI, 210. 214. 227. 229. 240. Verbum Patris, 223. 264. Rex, 277. Legi finis, 240. ejus persona, 201. officium, 203. 211. 215. ejus natiuitas, 211. 269. in Bethlehem, 277. miracula, 202. 211. 234. de quinque panibus, 240. Ingressus in Hierosolymas, 241. Passio, 244. 265. Resurrectio, 234. 269.
 CHRISTUS Dei filius vocatur à Trimegisto, 141. pradicatur Venturus & cultum Idolorum subversurus.
 Christiani ab Imperatoribus in exilium mittuntur quia predicatione Evangelii minueretur autoritas Idoli Antiocheni, & prohiberetur responsa dare, 91.
 Chrysamme venefica in Cnopi exercitu pharmaco hostes circumvenit, 57.
 Cimmerii ubi habitauerunt, 38.
 Cingari erronei, 23.
 Citharistria Bononiensis fascino admoto tanquam viva apparuit, 59.
 Claudia vestalis miraculum, 51.
 Claudii impense immensa, 331.
 Clavicula Salomonis, 44. 59.
 Cleomenes luditur ambiguitate Argos, 119.
 Cleonica umbra Pausaniam infestabat, 113.
 Cleopatra Unio, 334.
 Cleromantia, 19.
 Clidomantia, 20.
 Clodii Aesopi patina cum avibus, quanti taxata, 383.
 Cobares magus in exercitu Alexandri, 57.
 Cena Luculli, 333.
 Cohærentia & conjunctio omnium creaturarum, 197.
 COLOPHONIA LAMPUSIA, 289. filia Calchantis. ibid.
 Colophonius, Apollo, 109.
 Colophonem addere quid, 109. 177.
 Columba Archiza volatilis, 26.
 Columba, quercus, & sagi vocales, 89.
 Columba ista quasint, ibid. de istis Opinio Herodoti, 90.
 Conclave Regis Francia, 325.
 Congressus novi mariti cum uxore, variis modis à diabolo impeditur, 44.
 Consultatio Magorum de successore Imperii per Aethriomantiam, 351.
 Conversatio demonum cum hominibus, 338.
 Cor in Aruspicina considerabatur, 315.
 Corvi Minerva signum dilacerant, 118.
 Coscinditur novacula à D. Actio augure, 179.
 Cosinomantia, 18.
 Cranium mortui loquitur ad obmurmurationes, 81. Item ad voluntatem Sacerdotis, 82.
 Crasiopulencia, 332.
 Crater ignis apud Sapientes Indos, 338.
 Creatio Mundi, 210. secundum Brachmanos, 338.
 Creonti datum vaticinium à Tiresia, 159.
 Crepitacula Dodonaa, 89.
 Cræsus consultit oracula, Resposū accipit è Delphico, 116.
 Cromnyomantia, 19.
 Crucis signum loco Thoracis Serapidis in Aegypto repositum, 130.
 Crystallomantia, 17.
 Culter ancilla lumbis insertus, 48.
 Cuma Locrensens unde nominata, 230. à Narsete capta, 233.
 CUMÆA Sibylla, 221. ejus Basilica, 222. eversa terramotu, 223. ejus antrum, in quo multi curiosi perierunt, ibid.
 CUMANA Sibylla, 230.
 Curiones sacerdotes, 312.
 Curiositas in multis perniciofa, 146.
 Cyclopes qui & unde dicti, 154.
 Cynops adversarius Joanni Apostolo in pelago suffocatur, 355.
 Cyrene ex Apolline concipit Aristæum, 107.
 Cyro oraculum redditum, 120.

D.

- Dactylomantia, 17.
 Demones qui, quotuplices, omnium malorum autores, 34. 35.
 Demones quales à principio creationis, 3.
 Demonum differentia sex, 73.
 Demonum artes, 3. 10.
 Demones ex astris divinant, 339.
 Demones & Angeli adsciscunt sibi corpora, 74.
 Damonum efficacia 339.

Damo-

I N D E X.

- Dæmonum cum hominibus conversatio*, 338.
Dæmonum habitatio, 84.
Dæmones horrenda apparent forma, 75.
Dæmones Incubi & Succubi, 60. 61. & c.
Dæmones puniuntur in hoc mundo, 35.
Dæmones subiecti Deo, ex confessione Apollinis, 109.
Daphne Tiresia filia, 160.
Daphne ab Apolline raptâ in laurum mutata, 107.
Daphnit a poeta maledici mors, 118.
Dare malam noctem, 46.
Decius Actius augur novacula scindit cotem, 179.
Deificatio hominum, unde ortum traxerit, 178.
Dei filius, de uno & solo Deo sententia Orphei,
 142. 143.
Δεισιδαιμονία dicta superstitio, 84.
Delia ara. Delia fortes: in Delo nemo nasci aut mori per-
mitterebatur, 109.
DELLI vide Palisci, 133.
DELPHICA SIBYLLA 198. quibus orta parentibus,
 199. à Plutarcho in Luna globo versari asseritur,
 ibid.
Delphicum oraculum Apollini sacrum, quomodo cape-
rit, Delphicum templum splendidissimum donariss,
 108. quinque dirutum, 109 funditus eversum sul-
 mine, 115.
Delus, unde & quare sic dicta, 107.
Demophon magus monet Alexandrum M. ut sibi cave-
ret ab hostibus Indiis, 57.
Deorum numerus juxta Varronem, 3.
Deorum pluralitatis principium, 2. pro Diis habiti ho-
 mines mortui, 2.
Deus αὐτῶνυμ & secundum Trismegistum, 141.
Deus unus solus, verus 209. 227. 239. 249. de Deo vero
 doctrinam Ægyptii in superstitionem, Græci in alle-
 gorias, Chaldæi in Philosophiam converterunt, 129.
Deos esse non posse natos ex hominibus, 110.
Deus fidius à Genio genitus, 61.
Deus Stoicorum otiosus, 143.
Deus Tutelarum evocatus, 64.
Diabolus operum DEI amulus & imitator, 2. & 4. 87.
Diaboli scopus & potestas, 84. 85.
Diana Persica Sacerdotes nudis illa suisq; pedibus super
prunas ardenes ambulabant, 179.
Diluvium in culcatur à Sibyllâ Colophonia, 290.
Dî pater Gallis dicitur Pluto, Serapis, 127.
Divinatio Quid secundum Platonem, 14.
Divinandi scientia quo duplex, 10.
Divinationis Commendatio secundum Socratem, 185.
Divinationis causa impulsiva, p. 1.
 efficiens 2.
 finalis ibid.
Divinationis genera quatuor, 14.
Divinatio ex quibus sumatur, 10.
Divinatio popularis, 11.
Divinationum Rusticarum exempla, deq; iis iudicium
Autoris, 12.
Dodonea crepacula, 89.
Dodoneum oraculum antiquius Delphico, 89.
Dodoneus Jupiter, Dodoneum quercetum, 89.
Dolia imbrum & ventorum apud Indos, 338.
Domitiani mors visa Ephesi ab Apollonio, 344.
 & Ascleterione, 345.
Donativa principum Romanorum, 334.
Druides magi apud Gallos, 354. eorum religio, ibid.

E.

Ecclesia status septem, 215. aetates ejusdem, 217.
Ecclesia Gallicana amplitudo, 326. ejus possessiones: pro-
 ventus culinarii, ibid. Regum præscorum erga Eccle-
 siam liberalitas, 327.
ÆGYPTIA Sibylla, 286.
Empusa Demon meridianus, 75.
Enceladus Ætnæ suppositus, 154.
Enomai Philosophi: Græci de oraculo Apollinis iudicium,
 122.
Enthusiasmus magorum septentrionalium, 66.
Epaminondas oraculo jubetur Pelagus cavere, 117.
EPIROTICA Sibylla, 280.
Epulones 313.
Equorum furor sedatus verbis ab Apollonio, 343.
Equus Trojanus, cujus instinctu, operâ constructus, 187.
Erichtho Thesala maga in castris Pompei, 57.
Errones Cingari, 23.
ERYTHRÆA SIBYLLA, 204.
 quando vixerit, 213. secunda fuit tempore Alexan-
 dri, ibid.
Eusebius de Oraculis ex Porphyrio, 123.
Exagonus Cyprius à Serpentibus non laesus, 51.
Extispices, qui? 310. Extispicium victimarum, ibid.
mos contemplandi viscera, 314. Extâ, qualia cuius
 essent ominis, 315.

F.

Fabiorum familia à quo iterum propagata, 153.
Fabula de multis mulieribus astu Dæmonum violatis,
 61.
Fagi, quercus columbaq; vocales, 89.
Fana, &
Faunus, unde dicantur, 152.
Fascinatores voce vel visu effascinant pueros, segetes,
arbores, 50.
Fatua, Fauni uxor dicta bona Dea, 313.
Fausti exitus tragicus, 18.
Feciales, qui à quo creati, 313.
Felices qui? 276.
Felicitas in adventu Christi: 211. 264. piorum, 234.
 241. 277.
Feronia lucus incendio vastatus, subito revirescit, 129.
Fesula Augurum sedes, 801.
Filicis semen quando, quomodo colligatur, 23.
Finis mundi, 112. 234. 265.
Flamines qui & unæ dicti, 312.
Folis dabantur oracula sibyllina, 224.
Folliculus felis distentus quid portenderit, 315.
Fons Hammonis die frigidus, nocte calidus, 94.

Fons

Fons Hammonis die frigidus, nocte calidus, 94.
 Fons Palifcorum decachinos dictus, 135.
 Fons Telphoffus frigiditate noxius, 160.
 Fons Thyrsus, 17. Cereris, 18.
 Fraus Cobonis Delphici & Perialla Sacerdotis, 118.
 Frotho, III. Danorum Rex à venefica interventus, 53.
 Furtum relictum per Magiam, 50.

G.

Gabinii caput truncum loquitur, 81.
 Galanthi Tiresia filia, Alcmena ancilla, astu fallit Lucinam, in Mustellam commutatur, qua ore partum edere dicitur, 160.
 Galenus quando vixerit, 189.
 Gallia amplitudo, ejusq; Ecclesia, 325. & 326.
 Gallorum excidium pradicatum, 114. horrenda tempestas Gallos opprimit, 119.
 Gallia proventus, 325. politicus, ibid. Ecclesiasticus, 326.
 Galli sacerdotes Cybeles, castrati, 313.
 Gastromantia, 15. & 23.
 Genii, quid sint, 62. cur sic dicti, ibid.
 Geniorum caelestium ordines duo, 31.
 Genii duo an unicuiq; à natura dati, 63.
 Genii duo thermarum Gadarensum, 350.
 Genii custodes evocantur, 63.
 Genii urbium evocati, 63.
 Genii sacra fieri die natali, 63.
 Geomantia, 18.
 Germanici Imperatoris mors ab Api pradicla, 130.
 Germanicum Imperium quot miliones possideat, 328.
 Gigantes Arsenis, Astarhater, Angrinus, Arvedorus, 68.
 Gilberti spelunca, 66.
 Gnidii consulunt oraculum de Isthmo fodiendo, 110.
 Gubernatores Olympi septem, 28.

H.

Hagith, 28. 29.
 Hammon Juppiter, unde dictus. idem putatur qui & Cham, quomodo oracula reddiderit, ejus fons, 94. ejus filium se jacitabat Alexander Macedo, credebatur ejus filius Jarbas, 95. Oracula ipsius diversa diversis reddita. ibid.
 Hannibali responsum datum à Jove Hammonis, ejus mors, 95. & 130.
 Harviga seu Aringa hostia. ibid.
 Haruspices, horarum inspectores, 347.
 Hecla mons Islandiae, 42.
 Hecuba somnium de face ardente, 185.
 Helena in Aegypto retenta à Proteo, 149. de Helena raptu Opinio Homeri & Virgili, ibid.
 Hellogabalus & Julianus magi, 51.
 HELENUS, 182. Priami Filius, sorte obtingit Pyrrho: à quo propter animi sagacitatem adamatur & liberalissimè tractatur, 183. ejus monita ad Grecos, ibid.
 Hellogabali coena sumtuosissima, 334. ejus magica artes, 346.
 Heliopoli habitus Juppiter Dodonaus oraculum, 92.

Helles & Phryxus Ino a novercam fugiunt, 162.
 HELLESPONTIACA sibylla, 263.
 Helvetia & Rhetia quot millia coron. solvat, 328.
 Henricus Suecia Rex magus, 66.
 Hepatoscopia, 315.
 Heraclii Imperatoris mors ex hydropo, 18.
 Herba magica à Pythagora inventa, 297. 358.
 Herba veneficorum Democriti, 297.
 Hercules olim dicti familiarum illustrium nepotes, 88.
 Hermes Trismegistus, vide Mercurius, 109.
 Hermetica, Hesiodica, Homericam magia, 27.
 Hermogenes magus convertitur ad Christum, quem cum admiratione pradicat, 356. 357.
 Hestione Ceto exposita, liberatur ab Hercule, 107.
 Herruria à principio statim Superstitionibus dedita, 300.
 Hetrusci ad superstitionem usq; studiosi Aruspicina & Divinationis, 162. Hetrusci Aruspices proditores multati, 165. Hetrusci Reges, ibid.
 HIRTIA, 191. Sesostridi patri suadet Colchos bello petendas, ibid. Aegyptumq;.
 Historia de Anu, Sibylla, vendente libros oraculorum, 5.
 Historia Athenodori conducentis ades spectris & Lemuribus infames, 80.
 Historia Buplagi occisi, debortantis Romanos à crudelitate, 78.
 Historia mira ex Hexamerone Torquemada de studioso & Monacho equitibus, 69.
 Historia memorabilis, & mirabilis que accidit viro nobili in Livonia, 68.
 Historia Philinionis puella mortua, 70.
 Historia Polycrati post mortem vaticinantis, 89.
 Historia Publii, Magistri militia Romanae enthusiasmo correpti, à lupo discerpti, 79.
 Historia duorum Servatorum gloriantium de gratia Sancti Pauli, decertantium, 86. Item alterius cujusdam Servatoris, sanantis morsum canis rabiosi, 86.
 Historia mirabilis Venefica Itala tempestatem excitantis, 72.
 Historia alia de tribus viatoribus pallii beneficio sine motu viam longam profectis, 70.
 Historis, Tiresia filia, vide Galanthi, 160.
 Histrio in Astitum à Sagis mutatus, 53.
 Hollerus magus pro numine habitus, 67.
 Homerus qualis Scriptor: Unde sua de Bello Trojano desumserit, 205.
 Homeri Patriam Septem sibi vendicant urbes, 177. ejus Annulus, 195.
 Homeri manes ab Appione evocati, 52. & 357.
 Homeri & Virgili opinio de raptu Helena, 149.
 Homo ad magiam aptus nascatur oportet, 30.
 Hominis formatio, 210.
 Homines mortui pro Diis habitus quare & quomodo, 2.
 Horoscopia que dicatur, 347.
 Hostia que dicatur, 311. pracidanea: succidanea, ibid.
 Hyacinthus ab Apolline amatur, perimitur, in florem sui nominis mutatur, 107.
 Hydromantia, 17.

I.

Iarbas Jovis Hammonii filius credebatur, 98.
 Jacula Septentrionalium magica ex plumbo, 52.
 IAPYX, 156. Ejus Genealogia secundum Berosum: secundum Gracos, 157. ab Iapyge pars Italia dicta Iapygia, & promontorium Iapygium, ibid. Vates & Citharadus excellens, 156.
 JAMBlichus, 349. ejus Patria: praeceptor, ibid. opera, 351. Mors, ibid. plurimos habuit sectatores, 357.
 Iarchas praeses Sapientum Indiae, 338.
 Jasonis expeditio Colchica à patre fraudulenter suadetur, 161.
 IDMON, 161. cum Argonautis Jasonem sequitur aurei Velleris adipiscendae causa, ibid.
 Idola sunt vana, 250. Idololatris praeditur poena, 270.
 Idolorum cultores depicti à Sibylla Persica, 244.
 Ilii moenia aedificata ab Apolline & Neptuno, 107.
 Imagines cereae magicae, 45.
 Imaginationis species, visio, Phantasma & phantasia, 75.
 Incantatio Ehippiarii Spirensis, 47.
 Incantatores Serpentum 51.
 Indusum Necessitatis texum à Virginibus, 55.
 Insanus vivus factus arte magica, 26.
 Inhumanitas Sybaritae cadentis servum invocantem Numen, 131.
 IO cum Osiride in Aegypto regnat, in Deorum numerum relata propter prudentiam & clementiam, 128 dicta quoque est Isis, hoc est sancta, 129 unde.
 Johannes apostolus contendit cum impostore Mago Cynope: qui ad ejus preces suffocatur, 355. ejicit Daemonia ex Patmo, ibid. Templum Ephesinum precibus diruit, 356. venenum sine lesione bibit, ibid.
 Joannem Baptistam descriptio per Sibyllam Persicam, 242.
 Joves apud antiquos dicti familiarum illustrium filii, 88.
 Jovis varia cognomina 89.
 Ira Dei in impios, 270.
 Isagoge seu Institutionum Magiae liber, 27.
 Isis, hoc est, sancta post mortem dicta Io, 129. & Ceres magna, 157.
 Ista a sacra, ibid.
 Judaea regem suum non agnovit, 249.
 Judicarum mulierum superstitio in abigendis Geniis, praegnantibus infestis, 62.
 Judicium de peccatis & impiis, 228 270.
 Judicium extremum, 212. 240. 265 271.
 Juliano Apostata Diabolus mentitur, adulatur, 11.
 Juliano responsum dare se posse negat Apollo, propter Christianos Antiochae sepultos, 123.
 Juliano crudelitas & nefanda facta nomen Victimarii dederunt, 350.
 Julianus ultimus ad Daemonum oracula se contulit, atque ethnicorum superstitionibus usus est, 138. 139.
 Juliano Imperatori visum datur ambiguum, 139.
 Juliani Apostata mors, 139.
 Julius Caesar Idus Martias jubetur cavere à Spurina, quod dum negligit, occiditur, 320.

Julii Caesaris Liberalitas, 330. divitiarum 333.
 Juno choleram vomere visa in suo sacello, 131. Zelotypiae ejus exempla, 134.
 Junonis Palus, 17.
 Juppiter dictus quasi juvenis Pater, 87.
 JUPPITER DODONAEUS, 88.
 JUPPITER HAMMON, 93.
 Juppiter Trophonius, 126.

L.

Lacedaemonii à Tegeatibus victi, 119.
 Lacedaemonius respondet Damon-Dodonaus, 90.
 Lacus Albanus inundans, 117.
 Lacus Arctici tres Vener, Melher, Vether, 65. 66
 Lajo Thebanorum Regi datur oraculum ab Apolline de filio Oedippo, 117.
 Lamia spectrum imprecationibus avertit Apollonius, 337.
 Lemnia spectrum vult nubere Menippo, 340. repellitur exorcismo Apollonii, ibid.
 LAOCOON, 186. Vates & sacerdos Apollinis, machinam fatalem recipendam negat, 187. eamque hasta transfodit: serpentibus implicatus cum duobus filiis enecatur, ibid.
 Laponum gens in Septentrione, quibus studium dedita, 64.
 Laponum post Baptismum moriuntur, 64.
 Lares. Larvae. Lemures. unde dicti: quid sint, 63.
 Latona Busbo oraculum reddit Cambysi, quo Ecbatanas cavendas monet, 178.
 Lauri incantata ad usus magicos, 44.
 Lecanomantia, 15.
 Lemnii viri à mulieribus omnes interfecti, 189.
 Lemnia mulieres hircosa ob neglectam Venerem, 189.
 Leo supplex fit Apollonio, 341.
 Lethen oblivionis fluvium potabant descensuri in Antrum Trophonii, 125.
 Liber magicus Arbatel, 27.
 Libri Sibyllini emuntur à Tarquinio, 5 231. enstodiendi traduntur Duumviris, 6. 231 312. &c. Decemviris, Quindecimviris, 7. 23. Eorum auctoritas & reverentia, ibid. cremari in templo Capitolino. Transcribuntur per legatos in Asiam missos, ibid. & 232. cum Quindecimviris aboliti à Theodosio, 7.
 Librorum de oraculis summa, 99.
 Liberalitas Regis Assyrionum Bardanis erga Appollonium, 337.
 Liberalitas Regum viscorum erga Ecclesiam, 327.
 Libethra à Sue subversa, 178.
 LIBYCA Sibylla, 243.
 Licinio Imperatori datur responsum, 138.
 Len in Aruspicea consideratus, 315.
 Ligule nodus magicus, 44.
 Lolie Paulinae ornatus sumptuosus, 333.
 Lutharingia quot millia librarum solvat, 328.
 Loxias Apollo cur dictus, 138.
 Luculli cena magnifica & rogarum copia quanta fuerit, 333.
 in Luna orbe scribere, 48.

Luperci sacerdotes, qui, 312.
 Lupercalia sacra, ibid.
 Lupi invadentes gregem ovium, capras duces gregis conficiunt, futura cladis omen manifestum, 91.
 Lustrationes quando, quomodo factae, 303.
 Lycaon Ruffus à molebus dispersus, 55.
 Lycæones diversi in Septentrione, 54.
 Lycanthropi festo natalis Christi simul conveniunt in Livonia 54.
 Lycanthropi Livoni multi immaniter patrant, 54.
 Lychni incantati, 48.

M.

Manander Simonis Magi discipulus, 59.
 Magia quotuplex, & quid, 15.
 Magia divina 37. impia, 38.
 Magia, quid, secundum Suidam, 347.
 Magia à Demone, 352.
 Magia unde nata, 253. ejus progressus: cultores, ibid.
 Magia à quibus inventa, 26.
 Magia studiosum qualem esse oporteat, 27.
 Magia secreta: 7. Majora: 7. Mediocria, 29. 30.
 Magorum titulus honorificus apud Persas & Chaldaeos, 35.
 Magia apud Persas commendatio, 354.
 Magia Aegyptia, Apollonii, Hermetica, Hesiodica, Homerica, Microcosmica, Olympica, Romana, Sibyllina, 27.
 Magia Naturalis quæ, 26. & 337.
 Magia Naturalis species, 347.
 Magia species summa Philosophiæ naturalis cognitio, 24.
 Magiam Naturalem noverit Salomon, 347.
 Magi quomodo in diversis linguis vocentur, 24. Unde originem ducant, 24.
 Magi adoraverunt Christum, 228.
 Magi insigniores, 62.
 Magorum priscorum vita ratio & exercitatio, 29.
 Magorum antiquorum principia duo 337.
 Magorum religio, sacrificia: miracula, 355.
 Magorum consultatio de successore Imperii, 351.
 Magorum exitus plerumque tragici, 38.
 Magi varii secuti principes in expeditionibus, 57.
 Magicâ arte factus infans vivus 26.
 Magis inservientia multa & varia, 167.
 Magica Verba ad podagram sanandam, 167.
 Magica sanandorum morborum ratio, 168.
 Magnentius Virgine sanguine usus in Magia, 51.
 Malchus Philosophus, cur dicitur Porphyrius 349.
 MALLEUS VENERIFICARUM, 72.
 Malorum anime vertuntur in demones secundum Porphyrium, 152.
 Mandragora radix &c. 23.
 Manducans, spectrum, ejus horror, 76.
 Manes, qui, 39.
 Manes unde dicti evocentur, 63.
 Manethon Magus 347.
 Manto Tiresia filia, 160.

Mars à Circe orti serpentum incantatores, 51.
 Martha Judæa maga victoriam promittit Mario, 57.
 Materia diverse corporibus inferuntur, 48.
 Maxentius sacra facit humano sanguine, 51.
 Merlinus ex Incubo generatus, 61.
 Medicina autor Apollo, 107.
 Meleagri stipes fatalis, 45. & 46.
 Membrana Virgines quomodo applicentur ad morbos, 47.
 Memphis dea graveolentia immissa Lemniis, 189.
 Mercurius quare dicitur $\Psi\upsilon\chi\alpha\gamma\omega\gamma\omicron\varsigma$, 355.
 MERCURIUS TRISMEGISIUS, 140. Rex, Sacerdos & Philosophus ante Pharaonum tempora in Aegypto, 141. Transiatus Mysterium primus inter gentes revelavit, ibid. de Christo, ibid. & 144. Philonis & Proserpina filius, 146.
 Metamorphosis sagarum an possibilis, 53. & 54.
 Metamorphosin in lupos esse imaginariam, 69.
 Metaphysicosis vel Metempsychosis Pythagora, 294. 297.
 Metopomantia & Metoposcopia, 22.
 Medea Jasonis amore captâ rationem aurei velerei potuendi edocet, Absyrium fratrem discerpit; Patrem senem & exulem regno in Colcho restituit, 162.
 Miletii ab Apolline notati ignavia, 138.
 Minerva signum dilacerant corvi, 118.
 Miracula ab ipsa Natura profecta, 26. ad quid promotâ & procurata, 10. Miracula Pythagora, 296.
 Miracula aliquot Demonum per sua organa, 3. 10. 355. propter Miraculorum multitudinem Apollonius ab Hierocle confertur cum Christo, 346.
 Misraim cur dicitur Zoroastres, 353.
 Mors veneficus, 53.
 Molybdomantia, 20.
 Monarchia Romana reliquiæ præfertur, 318.
 Monstruosus partus, Polycriti posthumus 80.
 MOPSUS, 176. condidit cum Matre Colophonem, ibid. ejus certamen cum Calcante, 177. ejus mantejum.
 Mopsus Tiresia filius, 160.
 Mors, spectrum, 75.
 Mormones, quid, 63.
 Mors Julii Casaris, 321.
 Mortui consulti ad lacum Cimmerium, 38.
 Mos effodiendi terram figillatam in Lemno, 190.
 Mundi creatio, 210. finis, 212. 234. 245.
 Mundi generatio secundum Brechmannos, 338.
 Musæus Orphei successor: ejus scripta: mors, 355.
 Musulmanorum fabula de Angelis, 61.
 Musulmanorum fabula de statu animarum & resurrectione mulierum 90.
 Mutianus Consul muscam vivam portat contra lippitudinem, 51.

O

Narcissus in florem sui nominis mutatus, 159.
 Naufragium imminens prædicitur à Pherecyde, 179.
 Nearchus Chaldaus magus, 57.
 Necromantia, 38.

I N D E X

- Nerou μαρτεία* 41.
 Nero emitt magno pretio triclinaria Babilonica, 333. invitatur ab amico ad cenam, *ibid.*
 Neroni respondet Apollo, 113.
 Nero deceptus oraculo, 122.
 Neronem docere Magiam frustra conatur Tyridates, 357.
 Neronis mortem predicat Apollonius, 340.
 Nicola Vervinensis demoniaca, 76.
 NICOSTRATA, 151. Carmenta, unde dicta, *ibid.* fatidica Mulier, *ibid.* cum filio Euandro trajecit in Italiam, 152. Hercules sacra instruit & Characteres Græcos primò in Italiam attulit, 152. & 153.
 Nilus credebatur inundari providentia Serapidis; miraculo divino refutatum, 130.
 Noa praco justitia, 105.
 Nomen DEI numerale secundum Pythagoreos, 19.
- O.
- Obulus Pasetis, rediens in crumenam, 45.
 Och, 28. 29.
 Ophiel, 28. 29.
 Oenobarbus unde dictus L. Domitius, 83.
 OLENIUS CALENIUS, 317. Herruria vates & Aruspex, *ibid.* Monarchiam Romanam predicat, ex invento Capite Eburno, de quo Capitolium, *ibid.*
 Olympica magia, 27.
 Olympi Governatores, 28.
 Omina, qua, 304.
 Onomatomania, 19.
 Onychomania, 17.
 Opes hominum privatorum apud Romanos, 382.
 Opinio Ciceronis de Apolline, 122.
 Oraculorum autoritas, 10.
 Oracula prima ubi edita, 13.
 Oraculorum aliquos exempla, 13. 14. 15.
 Oracula impia ubi & quomodo prolata, 12.
 Oracula data à mortuis, 2.
 Oracula Sibyllina, solis dabantur, 224.
 Oracula sub adventum Christi desierunt, 96. 122.
 Orneomania, 23.
 Oniromania, 20.
 Orpheus Magia cultor, 334. Comes Argonautis, in expeditione Colchica adiungitur à Chirone, *ibid.*
 Orpheus lyra putatur Cognitione Magia, quam verbis aptis & ad persuasionem accommodatis, docebat, 335. Lyra hæc dicitur in cælum translata & stellis inserta, *ibid.*
 Orpheus vaticinium de sex millibus annorum, quibus duraturus sit mundus, 137.
 Orpheus sententia de uno solo vero DEO, 142. 143.
 Orpheus sepulchrum in Olympo, 178.
 Orpheus reliquia hami sparsa causa subversionis urbis Libethra, 178.
 Orton demon Raimondi Comitibus seipsum videndum praeberet, 82.
 Oscines, 302.
 Osiris dictus Serapis, 127. ejus genealogia, 129. cedes Osiris procurata à Typhone & affectus invidis scri-

nio affabre facta, 128.

Osiris anima Bovis viventi specie adorata, 128.
 Othinus magus Hadinquin regem exulem in suam Dani-
 nam reducit, 67. magia sua superat Norwegos, *ibid.*

P.

- Pactyas Lydus oraculo jubetur reddi hostibus, 138.
 Palatinus mons, unde, 152.
 Paletheobai & Thibii intuitu interimunt, 50.
 Palicorum lacus, 17.
 PALISCI sive PALICI qui & DELLI, 133. unde dicti, 134. unde nati, 133. eorum virtutes. Apotheosis, oraculum de sterilitate Sicilia, 134. eorum fons, 135.
 Panis magni mors per Genium proclamata, 36.
 Parentatio Græca, 42.
 Parnassus unde dictus secundum C. Peucerum, 108.
 Pasetis obulus, 45.
 Passeres ab Aristodico Cumæo è nidis decurbati, 138.
 Pausanias fame consumptus, 113.
 Perseus incesti spectrum, 81.
 Persecutiones decem Ecclesie, 217.
 Perseus Macedonum Rex à P. Emilio superatur, 304.
 PERSICA Sibylla, 237.
 Pestis excitatur Constantinopoli propter eversam à Mahumete stichiosin ab Apollonio contra luem istam, postquam, 343.
 Pestis prædicta & sedata ab Apollonio, 340.
 Petri Aponitani pictura prophetica, 285.
 Phægor & Priapus, 129.
 Phaleg, Phul, 28. 28.
 Phalus deus generationis adoratus, dictus, *ibid.*
 Phantasmata maris glacialis, 43.
 Pharmacia quid, 43.
 Pherecydes apud Perilaum diversatus, eum aliud migrare jubet, ut sibi consulat, 179 prædicat Naufragium & Terræmotum, *ibid.* ejus mors, *ibid.*
 Phiala Tantalus, 341.
 Philippus à Pausania captus, 121.
 Philippo Amynthæ oraculum redditum, 121.
 Philomelo ostentum datum, 119.
 Philosophorum Laus & gloria, 145. eorum cognitio in divinis qualis, quanta fuerit, *ibid.*
 Philosophos multos metus coërcuit, ne Veritatem de vero Deo publicarent, 146.
 Phocensium & Thessalorum congressus, 119.
 Phocylides, quando vixerit, ejus gnoma, 99.
 PHRYGIA Sibylla, 268.
 Phryxus & Helles Inoa Novercam fugiunt, 162.
 Phylacteria, 168.
 Phyletes magus à Jacobo convertitur ad Christianismum, 356.
 Phylagnomia, 22.
 Pivaris & Potius, qui unde sic dicti, 153. 312.
 Piorum merces, 272. vita, 277.
 Pisces sacri qui pudenda Osiris devorant, 128.
 Pestifera adstat umbra Genii, 114.
 Platonis annulus, 195.
 Plotini Genius evocatus, 53.
 Pluralitatis Deorum principium, 2.

- Plutus ex Cerere & Iasio natus*, 157.
Plutus dictus aliàs Serapis, 127.
Pœna M. Attilii propter transcriptos Sibylla libros, 5.
Pompejus Magnus turbatur omine infausto, 304.
Pontifex Maximus qui olim dictus, 311.
Polonia quot millia coronatorum solvat, 328.
Polluces visi, 83.
Polyphemus ab Ulysse obcæcatus, 155.
Porphyrius testatur de Christo, 123.
POLYXO, 188. Lemnia mulier, sacerdos Apollinæ: Lemnios viros omnes obruncando suadet, 189.
Porta Carmentalis, dicta scelerata, 153.
Portenta à ira divina signa, 305.
Porphyrius unde sic dictus, 349. quantus Philosophus: quæ scripserit, *ibid.*
Præpetes, quæ aves dictæ, 302.
Præcidanea hostia, quæ dicatur, 311.
Præstantii pater in juvencum mutatus, 54.
Præstigiæ diversæ genera, 48.
Præstigiatores excellentiores, 26. qui, 48.
Præstiatrix Magia, 348.
Priami & Hecubæ liberi, 183.
Principes familiarum suæ regionibus nomina indiderunt, 90.
Proclidi oraculum datum ab Apolline, 117.
Prodigia hostia, quæ, 311.
Prometheus Pyromanta & divinus, 166.
PROTEUS, 148. princeps doctus & religiosus, *ibid.* in Carpatho & Palene regnavit, 149. Rex in Aegypto factus retinet Helenam, *ibid.* in diversas formas mutatus cur fingatur? 150. fatidicus etiam adhuc vivus, 148. ejus oraculum ad Jovem, 150.
Proventus Gallie politicus & Ecclesiasticus, 325, 326.
Proventus Hispaniæ, 327.
Proventus regni Turcici, 328.
Proventus Romani Imperii, quales hodie colliguntur in utroque Imperio, tam Orientali quàm Occidentali, 322. Anno 1509.
PRYLIS, 193. Lemnius, Mercurii filius, Apollinæ sacerdos, *ibid.* de hoste barbaro præmonet Græcos, & quomodo ei resistere possint, docet, 149. Equum Trojanum fabricari jubet. Cum Palamede confert de Deo, oraculis, Magia, &c. *ibid.*
Publius Clodius quanti emt à domo habitavit, 333.
Puella aulica in Hispaniâ fascino in vitâ revocata, 60.
Puella ad vitam reducitur ab Apollonio, 340.
Puella lippitudine laborans, sanata, 47 & 48.
Puella mortua vitâ falsò restituta, 60. 99.
Puer triceps natus Syracusis, 340. omen, *ibid.*
Pugna Papiensis à mago representata, 60.
Pullorum tripudium à Pulchro observatum, 302.
Pulmones in aruspicina considerati, 315.
Puteus Sacramenti apud Indos, 338.
Pyromanta & divinus Prometheus, 166.
Pyrrhus Heleni monitis obtemperans salvus in patriam redit, 183.
Pyrrhus oraculi ambiguitate deceptus bellum movet contra Romanos, 120.
Pyrrhus vim fatalem habuit in pollice, 86.
- PYTHAGORAS**, 293. ejus parens: præceptores: peregrinationes studiorum causa suscepta, *ibid.* Metaphysicoseos vel Metempsychoseos autor, 294. 297. ejus aureum semur, 294. ejus uxor & liberi, 298. victus & amictus, 295. latuit sub terra annuum unum, 298. ejus doctrina, 295. & dogmatum symbola, 294. miracula, 296. dicitur fuisse magus, *ibid.* Herba magica ab ipso inventa, 397. ejus mors, 298.
Pythagorica secta sectatores recedentes, 299.
Pythagorici supersticiosissimi circa Auguria, &c., 305.
Pythagorei omnes sunt Magi, 352.
Pythagoreorum facultates sunt communes, 294.
Pythii Buthyni opes quantæ, 334.
Pythii petitionem indignissime fert Xerxes, filium ejus dissectum palis juxta viam regiam affigi mandat, 194.
Pythion serpens vexat Latonam gravidam, 107.
- Q.
- Qualem oporteat esse Magia studiosum*, 27.
Qui apti sint ad visiones admittendas, 84.
Quercetum Dodoneum, 89.
Quercus & fagi columbæ, vocales, 89.
- R.
- Rabani Monachi prophetica figura*, 285.
Raptus Chryseidis, 181.
Raptus cujusdam viri literati, 70. & 71.
Raptus Habacuc: Philippi: Christi, 64.
de Raptu Helena opinio Homeri & Virgilii, 144.
Raptus Pythagora, Apollonii, 64.
Raptus veneficorum violentus, 64.
Raptum violentum esse imaginarium, 69.
Reditus Aegypti, 322. Africa, 321.
Resurrectio asserta à Chryssippo, 137.
Resurrectio mortuorum asserta à Phrygia Sibylla, 272.
Revelationes multa Philosophis data, 50.
Rex sacrorum, 312.
Regis Francia Conclave, liber sic inscriptus, 325.
Reges Gallia sanarunt scrophulas, 86.
Regina Saba Sibylla dicta, 238.
Rheni tractus, quot millia coronatorum suis Principibus pendat, 328.
Risum amittit & recuperat Parmeniscus, 126.
Risit Zoroastres eodem quo natus est die, 27.
Roma depingitur à Tiburtina Sibylla, 276. ab eadem prædicitur subvertenda, 278.
Romana magia, 27.
Romanellus Deus Tutelaris urbis Roma, quod nomen sollicitè occultatum, cur?, 64.
Romani Imperii proventus, quales hodie colliguntur in utroque Imperio tam Orientali quàm Occidentali, 322. &c.
Romani Imperii vires: Opes: Apparatus bellicus, 318.
- S.
- Saba Regina Sibylla dicta*, 238.
Sacerdotum ordines, 311.
Sacra abstemia, 313.
Sacrorum Rex, 312.

- Sacrificium quod dicatur*, 311. *sacrificandi mos* 314. *sacrificia varia*, 311.
- Saga* & *Sagi*, unde dicantur, 165.
- à *Sagis* comeduntur puerorum excoctorum carnes, 167.
- Sagana* & *Canidia venefica*, 53.
- Salii sacerdotes*, 312.
- Salomonis Clavicula*, 44. ad quem usum, 59.
- Salmoneus fulminator fictus* & crudeliter in homines, vero fulmine ad inferos detruditur ab irato Jove, 174. 175.
- Sabustius vates* contemnitur à *Juliano*, 57.
- Samuel* à *Pythoussa* suscitatus quis fuerit, 38.
- Sanctus Fidius Themidos* & *Jovis filius*, 98.
- Sapientum India habitatio*, mores, &c. 338.
- Saturni apud antiquos dicti familiarum senissimi*, 88.
- Scedasi* & *filiarum mors excidio Lacedaemoniis*, 114.
- Scotia regni proventus*, 328.
- SCRIPTURA CHAM, 352.
- Secreta magia majora: mediocria: minora*, 29. 30.
- Seleuco Syria Regi datur oraculum*, 138.
- Septimius Severus consulit Jovem Belum, de se, de filiis, eorumq; successoribus* Responsi, 92.
- Septimii Severi descriptio ex Dione*, ibid.
- SERAPIS, 127. vide *Osiris*. ejus templum, 129. habuit quoque templum *Antiochia*, 130. & 192.
- Serapidis vaticinia quomodo per bovem reddita*, 129.
- Serpentum incantatores*, 51. (130.)
- Servatores magi*, 85.
- Sesoftris Colchos occupat*, 191. & *Marin Aegyptium superat*, 192.
- Sibylla unde dicta*, 5. 196. 198.
- Sibylla qua predicarunt*, 7.
- Sibyllarum numerus*, 5. 197. *quales eligi solita*, 4. quo loco habitae, 4. & 197.
- SIBYLLA Delphica, 198. *Erythraea*, 204. *Cumaea*, 221. *Persica*, 237. *Libyca*, 243. *Cumana*, 230. *Hellepontica*, 263. *Phrygia*, 268. *Tiburina*, 275. *Epirotica*, 280. *Colophonia Lampasia*, 289. *Thessalica Mania*, 291.
- Sicilia nomen equivocum*, 91.
- Sibyllina Magia*, 27.
- Sideromantia*, 20.
- Sigalion silentii statua in sacris Isiacis*, 129.
- Sumia Molassarum Regis evertit sortes Lacedaemoniorum*, 90.
- Simon magus profanam sibi conflat Religionem: edit miracula: à Nerone decollatus tertio die revixit: in aërem sublatus à Dæmone ad preces Simonis Petri deturbatur, fracto femore, maximo dolore excarnificatus expirat* 59.
- Simonis Magi discipulus Manander*, 59.
- Silentium deorum fatidicorum*, 96.
- Siphni consulant oraculum de auri fodinis*, 119.
- ΣΙΦΝΙΩΝΕΣ, 41.
- Somnium observatio*, 307. *discrimen inter somnia habendum*, 309. *Somniorum causa varia*, 308.
- Somnia ex humoribus peccantibus*, ibid. *Somnia divina multis data*, 308. *Somnia diabolica*, 309.
- Somnia de vitiis immissa*, 21.
- Somnia fatidica*, 172. & 352.
- Somniorum diversa causa*, 20. & 173.
- Somnia quadam Ethnicorum*, 21.
- Somnium Hecuba de face ardente*, 85.
- Somniorum Interpretes*, 168.
- Somnus* & *Amor puri spiritus*, 74.
- Sortes Delia*, 109. *Patarea sive Lycia*, 111.
- Sospitria maga, qualis fuerit: cur nupseris Eustathio*, 299. ejus *Amastius Philometor saucius* labitur de curru, ibid.
- Sopater Apanensis discipulus Jamblichi insignis magus: occiditur*, 357.
- Spectrum quid sit*, 75.
- Spectra à Diabolo excitata*, 11.
- Spectrum horrenda furia in adibus Dionis*, 82.
- Spectrum Persae incesti*, 81.
- Spectra in monte Hecla*, 42.
- Spectra manuum apud Pilapios frequentia*, 65.
- Sphingum in angulis altaris Isiaci*, 129.
- Spiritus ignei, aërii, terreni, aquei*, 73. *habitantes specus, inferni*, 74.
- Spiritus qui in regionibus Septentrionalibus apparent frequentes, vocantur Guttel, Trolen, Elvi, Terrilli*, 83. *Tartari Ullamenses suos vocant Caranes*, ibid.
- Spiritus Abyssis frigore torquentur: libenter se in sinuant in corpora humana*, 84.
- Spiritus quomodo se videndos offerant*, 75.
- Spiritus evocati quomodo veniant*, 45.
- SPURINA 320. *celebris Vates, Augur. Aruspex, tempore Julii Caesaris*, ibid.
- Statua Jovis Antiocheni* 91. & 92.
- Statua Jovis Beli in Assyria*, 92.
- Statua Lylandri coronata herbis asperis*, 120.
- Statua Theagenis oraculo restituta*, 120.
- Sternomantia*, 23.
- Succidanea hostia, qua dicatur*, 311.
- Superstitiosi idonei sunt ad spectra, phantasmata & visiones recipendas*, 83.
- Supplicationes publicae, quomodo instituta*, 303.
- Supplices malefici quatenus fovendi*, 138.
- SUS dictus torrens subvertit mœnia & agros *Libethriorum*, 178.
- Sybarita ob neglectos deos deleri*, 131.
- Sybaritas increpat Juppiter Dodoneus propter interfectum Citharœdum, Junoni supplicem*, 90.
- Sycomantia*, 19.
- Sylvanus Incuborum primus natus ex Cratide & Capra*, 61.

T.

- T litera, an Crucis Christi signum?* 130. 192. *loco Thracum Serapidis pro amuletis reposita*, 130. 102.
- TAGES, 163. *Heituria populos Aruspiciam & Divinationem docuit*, ibid. *Ejus origo ex gleba*, 164. *Genealogia secundum Berosum*, ibid.
- Talpa ad magiam apta*, 357.
- Tantalus phiala*, 341. *siti cruciatus cur dicatur*, ibid.
- Telechines magi & fascinores*, 354.
- TELEMUS, 154. *Cyclops studio pietatis & animi moderatione à fratribus diversus*, 155. *ejus oracula*, ibid.

Telphossus

Telphossus fons frigiditate noxius, 160.
 Templum à Deucalione conditum, 89.
 Templum Deo in Ægypto erectum ab Onia, 288.
 Templum Ephesinum collabitur ad preces Johannis Apostoli, 356.
 Templum solis, 337.
 Tephronomantia, 19.
 Terramotus post triduum futurus pradicitur à Pherecyde Philosofo, 179.
 Terra sigillata, ubi, quomodo, quando sodiatur, 189. 190.
 Thalia Palæscorum mater absorpta à tellure, 134.
 Thebana Legio fulminatrix, 52.
 Themuthes Rex Ægypti consulit Hammonem, 95. Vincitur à Psammeticho: ambiguitate oraculi deceptus, 95.
 THEMIS, 97. qua, qualis, quanta ibid. & 98. ejus Aphorismi, connubium cum Jove, ex quo suscepit Medium filium, ibid. Consiliorum oraculorumq; Præses credita, ibid.
 THESSALICA MANTO, 291.
 Theodoros, Theodulos, Theodotos, Theodoritos omnes è medio tollit Valens, 351.
 Theosophia, 37. Theurgia, 38.
 Thibon & Peletheobæi solo intuitu interimunt, 50.
 Thoas servatus à filia in Lemno solus, 189.
 Thrasyllus astrologus & magus insignis, 57.
 Thalsidi regi Ægyptio oraculum datum à Serapide de vero Deo, 131.
 THYODAMAS, 174. præstans medicus, Augur, & Vases celeberrimus, ibid. Avium voces cum nonnullis aliis intellexisse prædicatur, 175.
 Thyreus Apollo cur dictus, 139.
 Thyreæ Apollinis fons, 17.
 TIBURTINA Sibylla, 275.
 TIRESIAS, 158. homopræmarius, prudens, in feminã mutatur, restituitur, ibid. à Junone irata excæcatur, divinationis peritiã à Jove donatur, 159. ejus vaticinia, ibid. ejus liberi, 160.
 Titi mors prædicta ab Apollonio, 342.
 Titio fatalis Meleagris, 46.
 Tomarus mons prope Dodonam, 89.
 Trajanus Imperator consulit Oraculum Jovis Helio-poli urbe Asturorum. Respons, 92.
 Tripes magnus è lauro factus, 351.
 Trithemii Srepanographia, 49 Visio eidem: data, ibid. purgatio per juramentum, ibidem.
 TROPHONIUS, 124. Ejus antrum, quomodo detectum, 125. Preparatio ad futurum descensum, ibid.
 Tuccia Vestalis miraculum, 51.

Turcarum opinio de Animabus, 39.
 Turcici Imperii relictus, 328. summatus, 330.
 Tusci unde dicti, 163.
 Tyridates Magus conatur docere Neronem frustra, 357.

V.

Vellus aureum detractum, 162.
 Venefica è nubibus à Demone demitti visa, 71.
 Ventorum cohibitio, 52.
 Ventos venales proponunt navigantibus Lapones vel Pilapii & Finni Septemtrionales, 52.
 Ventosus Henrici Regis Suecia pileus, 66. in Verbis magna vi, 318.
 Verbu solis curati morbi, Seræ reserata, & punctura equi sanata, 97.
 Vestales virgines, qua, quales, 313.
 Vestales servos fugitivos certa precibus retinuerunt, 51.
 Via vita & mortis propostæ hominibus à Deo, 277.
 Victimæ, qua dicatur, 311.
 Victimæ Animales, ibid. eximia, ibid.
 Victimæ varia Diis oblata, 9 311.
 Victoria parta commoditate spelunca Esmellensis, 67.
 Vires Imperii Romani, 318.
 II. X. XII. Viri custodes & interpretes librorum Sibyllinorum, 312.
 Virgilii opinio de rapto Helena, 149.
 Visio triplex, 75.
 Ulysses ab Eolo ventos accipit in utre, 52.
 Vocales columba sagi, quercus, 89.
 Urbs Sapientum India, 338.

X.

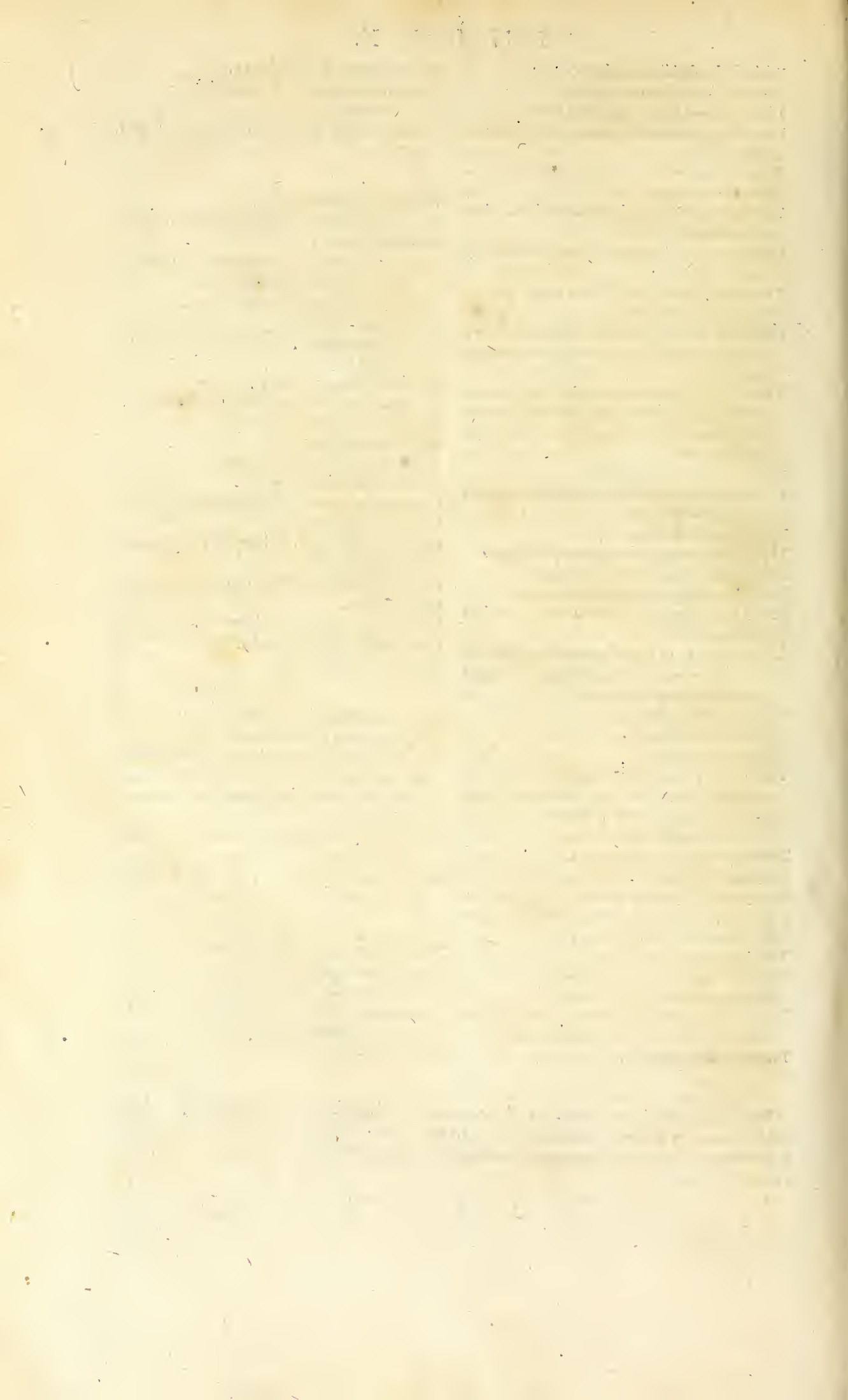
Xerxes Darii filius Beli sepulchrum aperit, 178. desperatis rebus à filio interficitur, ibid.
 Xerxes Persarum Rex templum Apollinis Didimæ cum omnibus aliis Græcorum Deorum delubris destruit, præterquam Dianæ propter structuræ magnificentiam, 137.
 Xerxis responsum ad Spartiatas acceptatur pro oraculo Apollinis, 116.
 Xerxi exercitus numerosus, 194. ejus temeritas. In Pythium crudelitas. Mors, ibid. & 334.

Z.

Zarades à superstitiosis dictus quasi Ζῶον ἀσπρον, 353.
 Zoroastres quis, 27. eodem die quo natus natus, 11. Necromantia auctor, 43. putatur Cham. Noë filius, 336 353. ejus columna quibus inscribitur Magiam & artes liberales, ibid. cur dictus Misraim 353.
 Zoroastres recentior tempore Xerxis, 353.

E R R A T A.

Pag. 8. lin. 23 duo, lege, quinque. p 14. l. 31. Ζεφυρωδες. 19. l. 49. sacrilegos, l. fortilegos. p 24. l. 7. consecratos. 34. l. 34 Φυλα. 49. 40. riderem. 75. 3 περτωδες. 76. 9. Sagarum. 85. 51. eminentiore. p. 90. in marg. Principes. 108. 45. faces. 122. 38. partim. 135. 22. & in marg. decaclinos. 137. 26. l. 48. α τειγης.

SPECIAL 89-B
10913

KC 8,50

11 [25], 358 (2-8) [10] p-

SKG

